

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

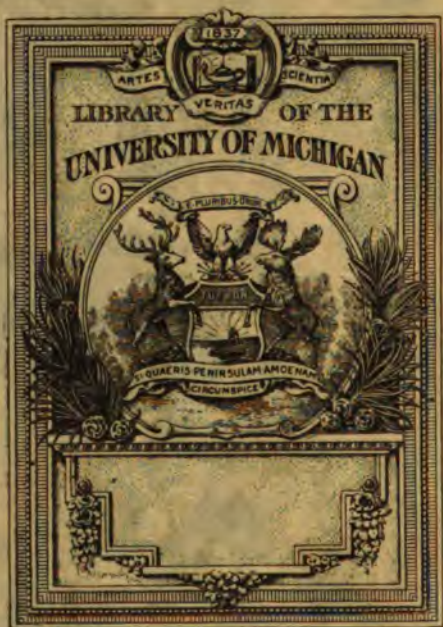
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Handwritten signature or scribble

7
100
A18

dupl

52873

AD
NOVA ACTA
ERUDITORUM,
QUÆ 18023
LIPSIÆ PUBLICANTUR,
SUPPLEMENTA.
TOMUS VII.

---

*Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque
Electoris Saxonice Privilegiis.*

L I P S I A E,

Prostant apud JO. FRID. GLEDITSCHII, &
B. LANCKISII, hæredes.

Venduntur etiam Romæ apud PAGLIARINOS, Venetiis apud JO. BAPT.
ALBRIZZIUM & SEBAST. COLETUM, Parisiis apud BRIASSONUM,
Ultrajecti apud JO. BROEDELETUM, Lugduni. Batavorum apud SAM.
LUCHTMANSIUM, & Amstelodami in WAESBERGIORUM
officina.

M D C C L I V.

LECTORI BENEVOLO
SALVTEM
COLLECTORES ACTORVM ERVD.

*S*erius prodit hoc Supplementorum Volumen, quam debebat, aut destinatum erat; non propter negligentiam aliquam, aut materiae inopiam: nam nec cura nobis bonarum literarum, aut voluntas bene de iis merendi decessit, nec deerant, de quibus dici posset, libri: sed quod diuturnus primum morbus, deinde mors acerba B. Menkenii, qui curam edendorum, quae scripseramus, unus sustinebat, paululum res nostras conturbarant: quibus brevi ordinatis rursus ac constitutis, nihil nobis magis curae fuit, quam ut absolberetur dudum coeptum & iam profligatum Volumen. Quod ut non ingratum Fautoribus nostris, nec inutile studiosis, speramus fore; insunt enim Excerpta librorum multorum, quos nosse interfit in suo cuique literarum genere: ita fidem damus, nos institutum hoc nostrum non dimissuros, sed porro persecuturos esse, perfecturosque, ut stas temporibus exeat Supplementorum Tomi. Cui nostrae voluntati, bene est, quod respon-

respondet ubertas seculi nostri in hoc literario
proventu. Etenim bene multi supersunt libri, quo-
rum Excerpta non potuerunt capere fasciculi men-
strui Actorum, iique digni cognitione literatorum
hominum: quibus in Supplementa digerendis spera-
mus nos gratum multis facturos. Faveant modo
eruditi porro institutis nostris atque laboribus bo-
no literarum susceptis, neque a nobis se abalienari
sint per iniquitatem eorum, qui, ut quid verita-
tis causa contra eorum voluntatem diximus, ita
nobis institutisque nostris irascuntur. In quo ge-
nere admirabilis est quorundam vanitas ac levitas;
qui se contemnere clamant vel nostra, vel totum
hoc genus scribendi, ceterum avidissime laudes &
nostras & ceterorum, qui simili instituto utuntur,
expetunt, in eoque si sua ipsos spes fefellerit,
impotenter indignantur. Nos quidem nullius inju-
sta indignatio a constantia nostra dimovebit, neque
ulla re nos abduci a veritatis studio sinemus: neque
tam quid aliis, praesertim minus idoneis aut aequis
iudicibus placeat, quam quid res & ratio, & li-
terarum bonum desideret, nobis videndum putabi-
mus. Vale. Scr. Lipsiae Kalendis Julii A. C.
MDCCLIV.

Ad

❧ ** (I) ** ❧

AD
NOVA ACTA
ERUDITORUM,
Quae Lipsiae publicantur,
SUPPLEMENTA.
Tomi VII Sectio I

CRITICAL NOTES ON THE OLD TESTAMENT, &c.
hoc est,

CRITICÆ NOTÆ AD VETUS TESTA-
mentum; in quibus hodiernus textus Hebraeus explana-
tur, & in multis locis ex antiquis versionibus, sigil-
latim ex LXXIvoirali, emendatus est; propositæ
secundum ordinem temporis, quo singuli libri sunt scri-
pti, aut quo omnium convenientissime legi possunt. Præ-
fixa est ampla Introductio, in qua autoritas Masoreti-
corum Bibliorum adstruitur, ac vindicatur ab objectioni-
bus Clariss. Whistoni, & Autoris libri, hæc indi-
ce: Grounds and Reasons of the Christian Religion, id
est, Fundamenta & rationes Christianæ religionis, in-
signiti, per Virum antehac eruditum, WILHELMUM WALL, S. T. D. eundemque Historiæ Pe-
dobaptismi Autorem. Hoc Opus ex Manu-
scripto ejus originali nunc primum evul-
gatur.

Volumina II.

A

Londini,

Londini, sumptibus C. Davifii, 1734, 8 maj.
Vol. I plag. 2r, Vol. II Alph. 1.

Summe Reverendus Autor in præmissa Præfatione, seu introductione, satis copiosa nos erudit, quæ ad rem suam propositam pertinere ratus est. Ex hac igitur summa rerum capita excerpemus; peritis criticæ artis lectoribus judicium & arbitrium suum, quod æquum & sanum poscimus, relicturi. S. Rev. *Wal*, ut ætate provectus est, sacrosanctis legendis libris ultimas vitæ suæ horas devovere ac consecrare decrevit. Hoc consilio *Anglicam* identidem legit versione, quæcum *Latinam*, modo *Vulgatam*, modo *Castellioneam*, modo *Junio-Tremellianam*, modo denique eam; quam *Beza* concinnavit, conjunxit. Libros N. T. Græcos cum variantibus *Millianis* lectionibus conculit, & V. T. Codicem in Græca LXXvirali versione volvit & revolvit, iis consuetis notis variis, quas *Lamb. Bos* collegit. Cumque *Hebraum* textum jam citato gradu haud posset percurrere, quo si solent aliquem legere librum, qui vita modo, quicquid in eo inveniunt, exprimere secum constituerunt; certum ac fixum hoc sibi esse voluit ille, *Anglicam* translationem, & reliquas nunc dictas conversiones, verum ac genuinum ejusdem sensum satis jam apte redditum exhibere. Scitam hoc est, quod nemo sanus probabit Criticus. Discrepantiæ ergo, quas inter versionem *LXXviralem* ac Textum *Hebraum*, aut sensum potius ejus, quem ex commemoratis versionibus hausit, nimis ac singulares hæc ipsum tria jusserunt credere: 1.) Autores versionis quorundam *Hebraorum* librorum *Græca*, non nisi mediocriter in sua lingua, qua ut *Judæi Alexandrini* omnes utebantur, exercitatos, & minori *Græci* sermonis cognitione fictos fuisse. Ex quo concludit, hos ea etiam loca male vertisse, in quibus exemplum, quod tum habebant, *Hebraum* cum hodierno conveniebat. Vult idem, inter hos *Græca* versionis autores, quosdam pensum suum multo melius,

melius, quam ceteros, elaboravisse. Sic hi, qui *Pentateuchum* verterunt, antiquissimi pariter atque optimi sunt; quibus interpretem *Ezechielis* adjungit, & postremorum autores Codicum. Addit 2) *Græcam* illam versionem, præter eos, quos ab initio statim habuerunt, defectus, plures etiam temporum tulisse injuria, nec non librariorum incuria & negligentia. Contendit 3), ipsum *Hebraicum* exemplum, intra tam longum temporis spatium, nonnullas recepisse mutationes; quarum causa & autor eadem sit librariorum incuria, qui ante *Masoretarum* laborem eas intruserint. Non sunt audiendi, qui divinam ajunt providentiam intercessisse, quo minus in originalem linguam vitia irrepserint. Miraculum hoc esset extraordinarium, quod sibi simile non haberet. *Prophetas* quidem & primos librorum scriptores in scribendo rexit Deus, & ab errore liberos ac vacuos præstitit. Librarii vero homines erant, quibus nullum unquam promissum ipse dedit, se haud commissurum, ut ne aberrarent, aut incuriam in describendo aliquam admitterent. Neque ullus erat usquam Codex, cujus non multa, quæ descripta fuerant, exempla idem experta sint fatum. Cumque variantes *Græci* N. T. lectiones ex optimis Manuscriptis jam multæ collectæ nunc inveniuntur; natus nemo sibi amplius persuadebit hodie, *Hebraeos* V. T. libros nullas plane librariorum aberrationes in se continere. Docti quidam viri, ut *Morinus*, *Vossius*, aliique, in contrarium incurrunt extremum, *LXXviralem* versionem hodierno textui *Hebraeo* in omnibus, ubi a se invicem recedunt, locis, anteferendam esse rati. Sed *Cl. Wall* mediam deligit opinionem, quæ huc redit: In quibusdam locis antiqua translatio verum servavit sensum, ubi hodiernus *Hebraeus* textus verba habet male scripta, aut interpuncta. Verum multo plura existant loca, quorum *Græci* interpretes disturbarunt sensum, aut in quibus ipsorum libri, diuturnitate temporis, negligentium vitio scribarum, mutati fuerunt. Ut adeo in nullo non exemplo librorum V. T. *Hebraeus* textus omnium sit accuratissimus.

A 2.

At

At is tamen non est ita accuratus, ut non ex *Græca* versione in multis, ex *Samaritana* vero non nisi in paucis quibusdam, *Pentateuchi* locis corrigi debeat.

Inde a *Massora* ætate *Hebraus* textus mansit incorruptus. Magna vero ratio est credendi, existisse usque ad hoc tempus, hoc est, circa A. C. 125, diversa manu exarata *Hebraorum* Bibliorum exempla, diversis variantibus lectionibus insignita, quæ tunc *Hebrai* magistri *Tiberiade*, ut fert traditio, inter se contulerunt, uno ex his sigillatim delecto, quod ut authenticum recipi voluerunt, & in synagogas induxerunt. Cetera vero, varietatis amolientiæ gratia, destruxerunt, eorundemque interdixerunt usum, reservatis paucis variantibus lectionibus, קרי & כתיב, quas non maximo semper judicio elegerunt. Hinc librarij vitia, in uno hoc *Hebrao* exemplo obvia, nulla alia corrigi via poterant, quam ex *antiqua Græca* conversione, quæ multis in locis manifestum reddit, quemadmodum antiquum *Hebraum* exemplum, a quo hæc ducta est, eo scilicet tempore habuerit, *Samaritana* Legis versione in nonnullis *Pentateuchi* locis eandem rem confirmante. Itaque in votis habendam esset, ut hi potius Rabbini reliquos *MStos* Codices ad posteritatem propagassent. Sed tantum abest, ut hæc facerent, ut istud, quod ut authenticum receperant, exemplum in *Græcum* potius sermonem, *LXXviri* antiqua amandata versione, primum *Aquila*, deinde *Theodotion*, hinc *Symmachus*, eo converterent consilio, ut *Hellenistæ Judæi* novis his versionibus in suis uterentur synagogis, quæ a suo authentico exemplo minus, quam antiqua, differabant. Quid? quod id etiam dabant operam, ut antiquam nullam non versionem, ipsaque *Hebraas* exempla, a suo, quod authenticum esse iusserant, recedentia, e medio tollerent, ne populi sui paterent usui. Sed horum temporum *Christiani* & *Judæi* credentes, & *Gentiles* Christiani, antiquæ adhærebant translationi. Hi nesciebant *Hebraice*, & magna quædam *Judæorum* pars, inter illos vivens, *Græcam* versionem in publico adhibebant cultu, cum multi ex
his

his ne legere quidem *Hebraice* possent. Hi ex *Judais*, qui a sacro remoti erant ordine, hanc exemplorum ex oculis amolitionem prohibere non poterant, propterea quod hoc tempore arma *Hadriani* tam erant severa, ut *Palaestinam* tantum non omnem depopularentur. Non erat hæc ætas libris inspectandis idonea, qua fuga quisque salutem petere cogebatur: pauci hi, qui evaserant, in omnes partes dispersi erant. Nec *Gentiles* Christiani, nec *Hellenistæ* *Judæi*, qui credebant, intercedere hic valebant: nam non intelligebant *Hebraice*, nec ulla *Hebræa* possidebant Biblia. Vetus legebant Testamentum in sola *LXXvirali* conversione, atque inter ipsos, & incredulos *Judæos*, nullum erat commercium, sed odium potius capitale. Cædentes *Judæi*, qui *Pellam*, & in alias orientales confugerant provincias, quique *Hebræo* utebantur sermone, & haud dubie libros habebant *Hebræos*, in suis propriis Bibliis rem adjuvare potuissent, nec dubium est, quin juverint; sed, id quod magno Christianæ religionis detrimento accidit, non erat amplius diu major *Gentilium* Christianorum cum his communio, quam cum incredulis *Judæis* ipsis. Hoc ruptum pacis, amicitie, & concordie, vinculum, quod inter *Judæos* Christi testes, qui Hierosolymis in Orientem se conjecerant, & inter *Gentiles* nominis Christiani professores antehæc fuerant, pestis olim fuit civitatis sacre capitalis, sive libros eorum, sive alia, spectes, quæ ad fines religionis proferendos pertinent. Illorum etenim instituta inter se comparatio, præsertim quod ad V. T. & S. *Matthæi* Evangelium attinet, multo hos sacros Codices magis adversus omnem exceptionem munivisset. S. *Paulus* omne suum eo intendebat studium, ut hæc bina Christi testium corpora conciliaret; atque hoc, dum vixit, quodammodo, idque difficulter, obtinuit; post ejus vero mortem nihil amplius de mutua ipsorum inter se communiōne per aliquot centum annos audimus. *Epiphanius* ævo 370 hujusmodi ex *Judæis* Christianis adhuc remanserant, quos *Gentiles* vocabant *Nazarenos*, ipse vero hæreticos eos

hanc unam ob causam dicit, quod usum circumcisionis ac legis *Judaicae* continuarent. Nihil is de exemplis V. T. quibus hi uterentur, observat, S. axem *Matthaei* Evangelium eos adhuc integrum ait tenere, ipsamque indicat diversitatem, *Haer. 28, 29, 30.*

Haud ita multo post S. *Hieronymus*, qui in *Palestina* vivebat, *Judeis* quibusdam familiariter utebatur, & *Hebraeas* ab illis literas discebat. Ab his etiam exemplum V. T. *Hebraeum* accipiens, ex *Hebraeo* textu non solum multa *Italicae* versionis & *Latinae* suae, antehac editae, translationis, sed ipsius etiam *LXXvtralis*, loca corrigi posse, perspiciebat. Cum vero non aliud, quam a *Judeis Tiberiensibus* tractatum, haberet exemplum, neque adeo ex alio MS. Cod. loca male picta emendare valeret, rem suo institueret ipsi placuit. Ubi *Graci* LXX. interpretes veram lectionem palam exhibebant, ibi hos sequebatur duces, aut antiquam adoptavit *Italicam*, rectius, ut plurimis visum est, facturus, si in pluribus istud locis tentavisset. *Italicam* igitur fundamentum, aut *Idios*, suae translationis esse iussit. Nacta haec est mutationes aliquas in paucis quibusdam locis post ejus aetatem. At est tamen optima *Bibliorum* versio inter omnes, quae exstant. Cetera enim, si a *Castellione* discesseris, nimis hodierno *Hebraeo* illigatae sunt exemplo. S. *Hieronymi* versio, ex *Hebraeo* textu elaborata, cum exiret in lucem, in omnes *Latinas* Ecclesias pauperatim recipiebatur, antiquioribus haud immerito antelata. Ubi tamen maximopere dolendum, vetustas illas plane perditas, oblivioni traditas, atque extinctas esse. Exemplum Evangelii S. *Matthaei Hebraicum* a *Nazarenis* Christianis, qui *Berea* habitabant, Divus *Hieronymus* procurabat, ex quo planam poterat facere *Graci* interpretis in uno, aut duobus locis, aberrationem.

His Autor dictis, ad propositum suum revertitur. Legit dictas supra conversiones, & ut a reliquis differat, observat. Discrimen istud, quo *LXXvtralem* versionem sensum verius, aut contextui convenientius, aut
facilius

facilius & expeditius, reddidisse censet, quam *Anglica*, ad *Hebraicum* Codicem exarata; exhibet, & in suis *Anglicis* Bibliis, quæ vacuis chartis instruit, notat subjicitque, privatis initio usibus suis inserviturus. Adjungit etiam breves notulas, sensum dilucidantes, easque cum proprias, tum ex optimis Interpretibus & enarratoribus excerptas. Videt insignem harum utilitatem, & versat publicæ illas luci exponendi cogitationes. Hanc dum molitur rem, accidit, ut impius ille liber, in quo *fundamenta & rationes Christianæ religionis* funditus everta sunt, Londini A. 1724 exiret, & in lingua Britannica, non sine magno applausu, ut sit inter homines; divulgaretur, autorem agnoscentes *Anton. Collinam*, Deistarum recentiorum facile principem. In his attendit opportune, ut perniciosæ Cl. *Whiston* de universali, ac malitiosa, quam ipsi rerum sacrarum custodes susceperint, *Hebraeorum & Græcorum* N. T. exemplorum corruptione opiniones, in *Tentamine verarum restituendi V. T. textum*, binis annis ante ibidem edito, propositæ, non solum adoptentur ac muniantur, sed etiam augeantur & amplificentur. Ab his ergo duumviris, malæ causæ patronis, quomodo ipse se junctus sit, Pag. 17-54. in consequente Præfationis parte multis ostendit verbis, & mota ab utrisque dubia convellit ac dissipat. Planum postea facit, suam eo tantum valere opinionem, ut *errata* quedam operarum ac librorum admittat, quæ ipsam religionis Christianæ causam non attingant, & nec doctrinæ fidei, nec morum, quidquam officiant. Hac igitur re bene purata, mutavit consilium, & hæc notæ iudicio Christianorum lectorum modeste proponere non amplius dubitavit, quanquam mors eum citius, quam putavit, ab hac edendi avocavit cura. Istæ vero his imprimis inserviunt, qui, *Anglica* legentes Biblia, ex antecedentibus & consequentibus, aut ex parallelis locis, perspicere cupiunt, num aliqua ratio sit concludendi, variantem, quam notæ exhibent, lectionem veriore esse. Habent *etiam* quasdam proprietates, per omnes, quos verterunt, libros non in-

super

56.

super habendas; 1) vocem *Hebr.* אלהים per *Deo*, aut *Deo*, ac בני אלהים, filii *Dei*, aut *Angeli Dei*, reddiderunt, cum tamen interdum *magni homines* ac *potentes* hac dicendi ratione designentur, ut *Gen. VI, 2*, cujus loci sensum ita corruperunt, & multæ ipsos versiones secute sunt, speciatim *Vulgata*. 2) Nomen אלהים semper per *Deo* vertunt. Ut in hac versione, verus *Deus* ac falsi *Dii* discerni nequeant, sicut in *Hebraea* lingua. *Vulgata & Anglicana* eadem ratione *Dominus* & *Lord* habent, sed meliores editiones *Britannicæ* *Lord* majori exhibent caractere. *Castelliana* nomine ipso *Dei* *Jehova* usus est. Vel, si magis, brevius ille dixit, *Jova*. Digna hæc est, quæ non negligatur, observatio, iis quippe opponenda, qui, *filii ethnicismum* castissimo interpreti objecturi, cum *Jovem* in versione sua posuisse, sciscunt; ut his in *Præfatione*, *Lipsiensi* editioni præmissa, satisfacit *S. Rev. Wolfius* §. IX pag. 19 edit. noviss. *Os* 3) nimis se ad voces ac phrasas *Hebr.* adstrinxerunt, ut sæpenumero sensum reddiderint obscuriorem, ut *Gen. XLV, 2*. *LXXviralis* conversio 4) majorem præbet usum in *Codicibus* ante captivitatem scriptis, quam in *libris* post captivitatem exaratis. Versio *Samaritana*, in iis *Pentateuchi* locis, ubi *LXX* interpretes & sancti *Hebraei* codicis scriptores diversi sunt, usum habet aliquem. In hoc casu vim probabiliter sensui congruo addit non spernendam; & in plurimis diversis locis cum *αὐτῶν* convenit. Nec verò *Anglicæ* translationi suæ desunt proprietates. Ex his una est, quam sibi lingua *Anglicæ* vindicat sola, nimirum futuri temporis expressio, quam *Angli* per *Shall* & *Will* æque exprimere possunt. Exemplo sunt loca *Matth. XXVI, 21*, *Marci. XIV, 18*, *Jo. XIII, 21*, *Matth. XXIII, 34*, & *Petr. II, 1, 2*, ubi *Will* idem, quod *Shall*, significat, hoc est, *facturus est* hoc, vel illud. Hactenus velur in tabula totum hoc representavimus opus, quod secundum præfixum ordinem scriptorum, quem temporum poscunt rationes, perfectum est. Ex hac omnes perspiciunt tabula, quemadmodum *Wallianæ* notæ comparatæ sint criticæ. At operæ tantæ pretium

pretium erit, bina tantum hinc exscribere exempla. *Exod. VI, 3.* *Anglica* sic habet versio: *But by my name Jehovah* Pag. 62
was i not known to them. Ad quæ verba hæc Autor *Bri-* Vol. I,
tannica adscripsit lingua, quæ nos Latine reddemus: *ó &*
Vulg. nesciunt, quo pacto hæc exprimere debeant. Dubi-
 tant, ut videntur, dicere, aut scribere, nomen *Jehovah.* O
 ita, το ὄνομα μου Κύριος ἐκ ἐδιδάσκον αὐτοῖς: in qua versione
 nullus inest sensus. *Vulg. nomen meum Adonai non indica-*
vi eis. Si *Abraham* nominis *Jehova* nullam habuit notiti-
 am; necesse est, ut *Moses* in verbis suis per prolepsin eo
 usus sit nomine, loco alius, quod eundem designasset De-
 um. Sed, quoquo modo hæc res se habet, liber *Genesis*
 post id tempus exaratus sit oportet; *Moses* etenim sapius
 hoc utitur nomine. Nonnulli interpretes accipiunt hic
 voculam *h* non ut simpliciter negantem, verum ut in-
 terrogantem: *Was i not even known to them by my name*
Jehovah? hoc est, *noñs cognitus sui ipsi nomine meo Jebra-*
vah? Ad *Angl.* versionem *Jerem. XXXI, 32:* *Which my* 150.
covenant they broke, although i was an husband to them,
saith the Lord. O, *ὅτι ἐγὼ ἐπέλεξα αὐτοῖν, φρεὶ κύριος.*
Vulg. & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. *Mar-*
go Angl. Trem. duce habet: *Should i have continued a hus-*
band to them? saith &c. hoc est, *& ego conjugio junctus*
mansissem eis? dictum Jehovah. S. *Paulus Hebr. VIII, 8,*
 securus est τὸς, idque cum sensu convenit oraculi. Ac
 videtur verbum *Hebr. dominatus sum eis,* in ratione scri-
 bendi ab eo, quod *fastidivi* eos, denotat, non multum
 differre; atque adeo ab *Hebræo* librariis facile potuit error
 aliquis committi. Cl. nimirum Autor eorum hic interpre-
 tum indicat conjecturam, qui, *בעל* cum *בהל* hic per-
 mutatum esse, suspicantur, quæ *Surenhusii* est divinitio.
 At enim vero ipsum verbum *בעל*, cum *ב*, ut hic loci,
 constructum, idem, quod *בהל*, significat; id quod *Jof.*
Kimchi apud *Davidem* filium cum ad h. l. tum ad *Jer. III, 14,*
 ostendit, *Arabicam* dialectum excitans testem. Huc & *Ed.*
Pocockii, & aliorum, valuit opinio, quæ nec *W. Wall* no-
 strum

strum præterit; ut ex Notis ejus *Criticis ad N. T. pag. 308* apparet. Ex his binis, ut præsumimus, exemplis patebit; hanc versionum comparationem ad veram Autorum divinitus actorum sententiam enodandam parum afferre adjumenti. Quo magis convenit mirari, doctum quendam Virum eo adduci posse, ut credat, ex rivulis versionum fontes *Hæbræos*, ex quibus illæ manarunt, commode purgari ac emendari. Verum potius vocum ac phrasium evolutio, cum reliquis melioribus subsidiis hermenevticis conjuncta, in auxilium vocanda erit sacrosanctos sensus exploraturis. Interim inficias haud imus, eorum operam, qui judicium criticum & hermenevticum exercituri & limaturi sunt, his criticis notis eximie jvari. Quod S. R. Wall in indice *Historia Padobaptismi* Autor appellatur, id ex virorum in Anglia clarissimorum fit consuetudine, quippe qui, nomen suum jam famam ac celebritatem aliquam adeptum, ex aliis monumentis, antea in lucem editis, declarare solent. *Historia* illa, jam aliquoties novis Londini formis descripta, & eruditis Anglis, & nostris hominibus, placuit, propterea quod infantum baptismum haud contemnendis historię sacrę testimoniis exhibet corroboratum.

REMARQUES CHRONOLOGIQUES SUR L' ANCIEN Testament, &c.

hoc est,

ANNOTATIONES CHRONOLOGICÆ IN Vetus Testamentum, propositæ examini eruditorum, cum Sciagrapha expositionis sacrarum literarum.

Parisiis, prostant apud Rollinum filium 1737, 8.

Plag. 18.

Annotationes hæc chronologicas, ab Autore submissas judicio ecclesiæ & eruditorum, constare propositionibus, quibus in sacro Codice partes temporis elapsi distincte

stinete significantur, ante omnia est memorandum. Laborem suum Autor Abbati *Bignonio*, Abbati *S. Quintini*, Consiliario status ordinario, uni ex quadraginta sodalibus Academiae Francicae, Praefidi Academiae Inscriptionum ac bonarum literarum, voluit consecratum. Nullo Pontificis Concilii decreto chronologica supputatio certa fuit sancita. Quamobrem libere Pontificii ipsi hic discordant, quos inter Autor eruditissimus tramitem prorsus novum delegit, ratus, veram solidamque Chronologiam per testimonia solius Codicis sacri detegi posse ac stabiliri. Praemissa proinde de Chronologia notione, epochisque generatibus praedefinitis, annos Regum Judae expendit; ad Reges Assyriae, quorum in sacris literis fit mentio, progreditur, quos Mediae, Persidi, terrisque Euphratem inter & Tigrim sitis, imperasse, ostensum iri; delibat res Regum Babyloniae; percenset Reges Mediae Persaeque. *Juditha* facinus heroicum in quintum annum *Manassis*, Regis Judae, collocat, modumque determinare contendit, quo hic *Manasses*, ab Assyriis captus, Babylonem adductus, & in libertatem regnumque suum fuerit revocatus. Quantum ad excidium *Ninover* attinet, illud cum anno 16 regni *Josia*, Regis Judae, conjunctum esse existimat, opinatus praeterea, libro *Tobie* reliquum temporis aperiri inde ab anno sexto *Hiskia*, Regis Judae, usque ad 17 annum regni *Josia* ejusdem. Historiam *Susanna* credit contigisse sub finem anni secundi exulantis *Jechonia*, Regis Judae, ut haereticis demat rationem, qua ipsi inducti solent historiam hanc a prophetia *Danielis* reseclare; Pontificiis vero adimat causam tribuendi historiam *Susanna* alii cuidam *Danieli*. Quantum ad librum *Esthera* attinet, ipse in eo est totus, ut ostendat, argumento hujus libri assignandum esse tempus, quod exilium inter *Jechonia* ac extremam Hierosolymae ruinant intercessit. Septuaginta exilii Babylonici annos inchoat ab excidio Hierosolymorum, tum urbis, tum templi. Septuaginta *Danielis* hebdomadas ad natalem usque Christi effluxisse, sibi persuadet. Ut exordium earum determinet,

sub incudem & examen revocat plures aliorum sententias, nominatim *Petavii*, *Jesuitæ*, & *Harduini*, qui initia deducit a quarto anno *Jofabimi*, Regis Judæ, finemque figit in anno summi Pontificis *Onie*. Autor aliis examinandas super hoc argumento proponit duas opiniones. Primam sic instituit. Primordium 70 hebdomadarum figit in anno primæ rediitionis Judæorum Hierosolyma. Hebdomadas 7 & 68, conjunctas in prophetia, reputat pro puncto temporis, intra quod Jesus in lucem fuit editus. Ab eis fecerit hebdomadam unam, in vaticinio inde separatam. Inter hanc & ceteras interponit intervallum temporis, quo Messias in terris ministerium spectabile gessit. Mortem Jesu collocat in media hac unicaque hebdomada. Deinde singula Prophetæ verba exponit, ac, ea Jesu Christo convenire, ostendit. Ne quis vero credat, sententiam hanc suffragio esse indignam, eo quod planè est nova, Autor huic objectioni, quæ per sese haud multum trahit momenti, pro viribus occurrit. Excipit eam opinio secunda, secundum quam primordia 70 hebdomadarum capiuntur ab anno 32 *Artaxerxis* illius, qui *Nobemia* facultatem, eundi Hierosolyma, indulxit. Hæc sententia cum priorî concordat, excepto, quod destinatio, 7 priores hebdomadas complectens, in suppositionem haud fuerit assumpta. Proponit ipse denique opinionem tertiam, sed magis expiscandi judicia aliorum causa, quam ad eam pro verosimillima reputandam. Ipse enim principatum tribuit secundæ opinioni, eique congruenter tabulam chronologicam instruxit. Accedit specimen expositionis in literas sacras, scilicet commentatio in Caput primum *Genesios*. Hæc est operis summa. Hoc est argumentum. Id vero imprimis est dolendum, quod Alexandrinos interpretes, qui a Chronologia Ebræi Codicis admodum dissident, Vulgatus Interpres fuerit securus, hunc vero ecclesia Romana amplectatur veluti testem omni exceptione majorem & unice fide dignum. Hæc enim ratione restabit dissensus in omne ævum. Præterea anni illi 430 *Exod. XII, 14*, facti sunt

sunt Chronologis negotii multum. Autor eos supputat promissione *Abrahamo* facta, 30 annis ante *Isaaci* natalem, quæ *Pauli* omnino est sententia *Gal. III, 17*. Ab *Abrahami* secessu in *Ægyptum* usque ad exitum ex ea elapsi fuerunt anni 400. A promissione autem, *Abrahamo* imperita, usque ad terræ promissæ distributionem effluxere anni 450, *Act. XIII, 20*. Anni enim 40, itineri Arabico impensi, decem vero terræ distribuendæ. Autor porro credit, ab exitu Israelitarum ex *Ægypto* usque ad conditum a *Salomone* templum elapsos esse annos 424, ob *1 Reg. VI, 1*. Difficile autem est, determinare temporis epocham, quæ excidium inter *Hierosolymæ* & natalem Christi profuxit. In subsidium alii vocant tum exteros scriptores. Autor acquiescit in eis dictis, quæ sparsim sacer Codex continet, licet verosimilem tantum præmittat hujus epochæ diductionem, suam sententiam deducens ex 70 annis captivitatis *Babylonicæ*, & 70 hebdomadibus *Danieliticis*. Si cardines gemini hujus momenti essent admodum evidentes, nullæ sane exstarent inter Chronologos dissensiones. Nihilo fecius vires suas periclitatus est Noster, ut probabilissima quæque inveniret ac propinaret. Singularis ejus existit sententia, quæ comprobatur it, tres *Nabuchodonosoros* sibi successisse in regno *Affyriz* & *Babylonis* amplissimo. En demonstrationem. *Brodach* anno 16 *Ezechie*, Regis *Judæ*, in *Babylonia* regnum stabilivit. *Jojachimus*, Rex itidem *Judæ*, anno regni sui tertio a *Nabuchodonosoro* quodam in ditionem ac potestatem fuit missus. Intra hocce duos terminos computantur 13 anni regni *Ezechie*, qui 29 annis habenas regni traxit *2 Reg. XVIII, 2*. Post ipsum *Manasses* regnavit annis 55, *2 Reg. XXI, 1*. *Ammon* duobus annis regnavit, *v. 10*. *Josias* 31 annos ad clavum sedit *XXII, 1*; *Jojachimus* tertio regni sui anno *Nabuchodonosoro* sese subjecit, *Dan. I, 1*; *2 Reg. XXIV, 1*. Hi anni, in unam summam collecti, ad 150 assurgunt. Numquid est probabile, universos annos uni *Brodacho Baladani* posse attribui? Id tamen haud licet ipficiari,

Pag. 6.

8.

10 seq.

12.

- quartum *Fojachimi* regnantis annum existisse primum *Nabuchodonosori Jer. XXV, 1*, ejus videlicet; qui urbem & templum Hierosolymæ evertit. Ex quo momento Autor colligit, *Brodachum* inter & hunc *Nebucadnezarum* ponendum esse primum aliquem aliumque *Nabuchodonosorum*. Si quæris, cur Autori placeant tres *Nebucadnezari*, ratio in promptu est. Præmus, quia vindice dignus in libro *Judithæ* incidit nodus, dicitur vixisse usque ad tempus *Judithæ* defunctæ. Secundum, ait Autor, diu post mortem junioris *Tobie* regnasse. Tertius in vaticiniis *Danielis* occurrit. Si vero Canonem *Ptolemai*, *Berosi* fragmentum apud *Josephum*, & *Megasthenis* apud *Eusebium*, nec non sententiam *Josephi Antiqu. Jud. X, 12*, consulimus, nulla restat spes, fore, ut tres *Nabuchodonosoros* eamus confirmatum. *Chyniladenus* enim, *Nabopolassar*, & *Nabocolassar*, sese excipiunt invicem, si horum judiciis suffragiisque stamus. De primo Medorum Rege peculiarem fovet Autor opinionem. *Sennacheribo* defuncto, Medos defecisse, sibi persuadet, adeo, ut *Arphaxad*, de quo in exordio libri *Judithæ* fit mentio, Rex eorum fuerit primus, & ipse *Ecbatanzæ* conditor. Sed quis nescit, *Dejoci* hoc honoris cedere apud *Herodotum*? Sufficit enim Autori, librum *Judithæ* instar amissis historicæ ponere, exterosque scriptores, si suffragari haud videantur, rejicere, veluti a sacris literis discrepantes. Ea, quæ libro *Judithæ* comprehenduntur, pro factis reputat genuinis. Ut autem tempus cladis, *Holoferni* illatæ ab eadem, exquirat, puncta quædam præmittit, e quorum consideratione lineas ducere possit reliquas. *Sennacheribi* usque ad mortem potentia Regum Assyriorum adeo fuit valida, ut Medi ab eis non ausi fuerint desciscere. *Arphaxado*, primo Medorum Rege, bellum intulit *Nabuchodonosoro*, Rex Assyriorum, eumque devicit. *Nabuchodonosoro* a Judæis quoque exegit auxilia contra Medos, postulata ejus reculantibus. Hierosolyma ac templum ea ætate adhuc perstabat. *Judith. IV, 5, XVI, 3*. Post facinus *Judithæ* heroicum Palæstini diu existiterunt ab exter-

no hoste securi, *Jud. XVI, 28, 30*. Inprimis hoc est memoratu dignum, quod *Nabucodonosor* bellum *Arphaxado* fecerit regni sui anno duodecimo, *Jud. I, 5*, regni, puta, *Babylonici*. Autor opinatur, *Nebucadnezarem* diadema *Babylonicum* suscepisse anno 16 regni *Hiskia*, Regis *Judæ*. Liceat autem monere, *Hiskiam* morbo perniciosissimo levatum fuisse anno regni sui 14; nam promissos a Deo 15 vitæ annos posthæc exegit vivendo. Liceat monere, tunc jam *Brodachum* regnasse in *Babylonia*, cum *Hiskias* convalesceret (*Ez. XXXIX, 1, 2 Reg. XX, 12*). Liceat monere, Regem *Mrodach*, seu *Brodach*, alias vocari *Mardokempadum*, nequaquam vero *Nebucadnezarem*. In Græco libri *Judithæ* traditur, bellum, *Arphaxado* illatum, non illico finitum, sed anno demum 17 regni *Nabucodonosori* terminatum fuisse. Quinque illos annos, quibus id bellum gestum, Autor ita distribuit, ut eos cum ultimo *Hiskia* & quatuor *Manassis* annis regni primis conferat. Libet monere, *Mardokempadum* regnasse duntaxat 12 annos, teste *Ptolemaeo Alma-gest. IV, 6*, nec existisse ævo *Hiskia*, vel *Manassis*, *Babyloniæ* regem, qui annum 17 attigerit regnando. Vulgatus Interpretes (*Judith. II, 1, 4*) loco anni 17 habet annum 13. Vulgati Interpretis major est autoritas, quantum ad *Judithæ* librum attinet, quam Græci textus. Ille enim accuratiori Codice Græco fuit usus, quam is est, qui superstital. Quæ cum ita sint, facinus *Judithæ* heroicum secundum Autoris computationem incidet in annum *Hiskia* extremum. Cur itaque in libro *Judithæ* de eo altum est silentium? & cur in rebus *Hiskia* nulla de *Judithæ* mentio? Autor obsidionem *Bethulæ* in annum regni *Manassis* quintum rejicit. Liceat monere, nullam in rebus *Judithæ* legi de *Manasse* mentionem, quaeri potius *Judith. V, 3*, quis *Judæorum* sit Rex; *Eliakimum*, summum sacerdotem, de quo liber *Judithæ* agit, in catalogo summorum Pontificum haud inveniri; urbem *Bethuliam*, campo *Esreelitico*, seu magno, ab oriente vicinam, scriptoribus aliis esse incompertam; mirum videri, *Manassi* in *Judæorum* rebus nullas in libro *Judithæ* demandatas esse partes,

Pag. 31.

33.

37.

tes. Non inficiamur, Autorem id liquido satis ostendisse, historiam *Judithæ* haud quadrare ad tempus *Manassis*, ab exilio Babylonico reversi. Sunt, qui eam cum tempore exilii *Manassis* conjungunt. Sed hi sunt fere, qui haud erubescunt fateri, *Manassis* captivi in locum substitutum fuisse regulum, a victore Judæis præpositum. An hujus ulla in libro *Judithæ* mentio? An ille Babyloniorum Assyriorumque regibus repugnasset? Copiosius hanc de historia *Judithæ* tractationem repetivimus, nostrisque admonitionibus interjectis ditare studuimus, ut inter omnes constet, difficultates chronologicas ac historicas, quibus liber *Judithæ* premitur, nondum esse extricatas, ita ut in sententia, quæ aliis videtur verosimillima, liceat acquiescere. Dum vero Autor librum *Judithæ* & historiam *Susannæ*, qua Caput 13 vaticinij *Danielis*, pro canonicis habet, omnino refellitur auctoritate *Hieronymi*, in *Prologo galeato*, vulgatae præfixo, ac in *Epistola ad Paulinum* libros canonicos percententis. Multum operæ Autor in eo impendit, ut *Danielem*, cujus in historia *Susannæ* & fragmento de idolo Bel fit mentio, a Propheta famosissimo *Daniële* haud distinguat. *Danielem* dici v. 45 *ωραδωπιον νεοτροπον*, *puellum peradolescenscentium*, mirandum sane est. At Autor conjectat, *Susanna* innocentiam a *Daniële* fuisse approbatam ac luci expositam sub initio exilii Babylonici, cum Judæis fuerint e gente sua judices. Quod licet nondum fuerit demonstratum, de *Daniële* tamen Propheta esse sermonem ibi, facile patet ex v. 64, 65. Qui Caput decimum tertium illud *Danielis* existimant esse minus canonicum, hiæc armis opus non habent. De reliquo facile largimur, *Danielem*, cum in exilium iret obses, circiter duodecim annos fuisse natum. In Capite illo 13 *Danielis*, Ebraico Codici temere adjecto, modo prorsus inusitato de *Daniële* differitur in persona tertia. Abest illud Caput a volumine Judæorum Ebraico, quibus quondam credidit Deus oracula sua. Ut Chronologiam *Estheræ* certo determinet, credit, *Achabserum* repudiasse uxorem *Vashti* secundo anno regni

Pag. 48 seq.

52.

regni *Zedekia*. Requirimus omnino argumenta; quibus ea sententia extra dubitationem collocetur. Quid vero de initio exilii Babylonici est sentiendum? Chronologi illud eruiere tentant ex vaticinio *Jeremia XXIX, 10*, quo autumant illud determinatum per exilium Regis *Jechonia* ceptum. Alii potius respiciunt ad *Dan. IX, 2*, quo exordium illorum 70 annorum ab excidio Hierosolymæ computatur. Hisce accedit Noster. Septuaginta autem hebdomadas deducit ac inchoat ab eo tempore, quo exilium Babylonicum fuit solutum, templumque Hierosolymitanum penitus instauratum, ob *Dan. IX, 25*. *Julius Africanus* epocham illam arcessivit a 20 anno *Artaxerxis* ob *Neb. II, 1, 2*. Eodem in clivo sudavit *Petavius*, Jesuita, qui tamen distincte per eum intellexit *Artaxerxem Longimanum*. Verba *Danielis*: *ab exitu sermonis*, exponit uterque de publico Regis edicto, quo reedificatio Hierosolymorum fuerit Judæis indulta. Ad edictum *Cyri*, & *Darii* iidem non respiciunt, eo quod hisce non constiterit eventus. Sed quas ignorat, vaticinium illud primo *Darii Madi* anno fuisse *Danieli* impertitum (*IX, 7*)? Num. est probabile, angelum ad initium tam longinquum, sub *Artaxerxe Longimano* inchoandum, respexisse? Nonne is potius edictum *Cyri* ob oculos habuit? Nonne id jam indicaverat *Esaias XLV, 1, 3*? Nonne *Haggæus* secundo anno *Darii Hystaspida* Judæis exprobravit id, quod ædificia jam tenerent bene ornata, negligenterque reedificationem templi? (*I, 4*) Auctor *Artaxerxem*, de quo legitur *Cap. XVI Esdra*, *Dario* huic addit pro regni consorte. *Affverum* & *Artaxerxen*, quos sacra litera commemorant, præfectos Babylonis fuisse, idem memoriæ prodit. Utrumque pro filio *Cyri* habet, illum pro *Cambyse*, hunc pro *Tanaxerxe*. Illum, hoc defuncto; adscivisse *Darium* regni socium, credit, ratus, artificium, quo *Darium Herodotus* regno positum tradidit, esse effectum. Ita sese solvisse putat nodos, quos videtur suppeditare liber *Esdra*, & quibus systema *Petavii* laborat. Hinc progreditur ad dijudicandam *P. Herduti* opinionem,

Pag. 62.
67.
70.
81.
83.
85.
88.
89.
91.
95.
96.
97.

C

qui

- qui contendit, varicinium *Danielis* sublimi ratione finem suum attingisse in morte optimi Sospitatoris, secundum literalem sensum in summo Pontifice *Onia*, tanquam typo Jesu Christi, ita ut numerus 70 hebdomadum ad hunc
- Pag. 101. *Oniam* duntaxat sit restringendus. *Exitum sermonis* exponit hic de verbis patefactis ab angelo, de verbis, a *Jeremia* quondam *Cap. XXV, 1*, prolatis. Sed subest huic hypothese contradictio. Finis enim 70 hebdomadum ponitur ab eo tum in morte *Onia*, tum in morte Christi. Omittimus reliqua incommoda, quibus opinio *Harduini* est involuta. Prætervehimur duas, immo tres, opiniones, 173 seq. quas Autor lectori proponit dijudicandas. Tabulam chronologicam, eis subnexam, ita instruxit, ut ab orbè terrarum condito ad natum Christum effluxisse arbitretur annos 3959. *Cainanem*, Patriarcham postdiluvianum, e sua Chronologia eximit, quippe in Vulgata & Ebræo haud obvium, in Caput *Luca III, 38*, intrusum ab amatoribus Alexandrinorum interpretum, qui ab antiquis exemplaribus *Luca* absit, neglectusque fuerit ab *Hieronymo* & *Epiphazio Her. XXXIII*. De reliquo non arcessivit Autor in subsidium alios scriptores, eaque ratione effecit, ut a *Cyro* inde ipsas Chronologia argumentis verosimillimis haud ubique nitatur.

ISTORICA E GEOGRAFICA DESCRIZIONE DELLE
antiche Paludi Adriane, &c.

id est,

HISTORICA ET GEOGRAPHICA DESCRIPTIO antiquarum Paludum Adriaticarum, quas nunc lacus Venetiarum vocant, & cursus fluminum, que variis subinde temporibus aliquid ad ipsarum firmationem contulerunt, una cum præcipua notitia de antiquissimis civitatibus, *Adria*, *Gabello*, *Rhodigio*, ac statu antiquo terrarum *Lendinarie* ac *Badiæ*, concinnata a Comite CAROLO SILVESTRI, Nobili *Rhodigiensi*,

Rhodiensis, ac dedicata JOANNI SOFFIETTI,
Episcopo Adria.

Venetiis, typis Dominici Occhi, 1736, 4.

Alph. 1 plag. 7 $\frac{1}{2}$.

Accedunt duæ Tabulæ geographicæ æri incisæ.

Quantæ sint terrarum urbiumque vicissitudines tum physicæ, tum civiles, ex descriptione hac luculentissime perspicere potest. Adria olim mari Adriatico in insula adiacebat inter ostium Carbonariæ & Volanæ. Nostra ætate superest nova Adria, ex ruinis antiquæ procul a mari cæta, ad Castagnarum fluvium posita. Athesis & Castagnarus, qui veterum Tartarus esse videtur, insulam complectuntur amœnam, solidique foli cultu jucundam, ex quo uterque fluvius tantum limi humique infudit oris adjectis, ut, paludes ubi erant, firma jam regio conspiciatur. Seculo X Hunnorum furor & atrocia hic omnia devastavit, ac Marchiones Estenses sensim ibi dominatum & prædia obtinuerunt. Chersonesum, Pado Athesique interceptam, vocant vulgo *Pollfine*, *Policinium*, seu Chersonesum Rhodiginam. Tyrrheni, postea Galli, ac Veneti, eam incoluerunt. De Romanis & Longobardis dominis, non est, quod moneamus. Adria & Gabellum Exarchatui Græcorum Imperatorum fuere subjectæ. Paludes olim tantæ Ravennam inter & Aquilejam interjacebant, ut ipsæ *septem maria* appellarentur. In hæc Eridanus, seu Padus, Athesis, ac vicina stagna, suas aquas evolvebant. Episcopatus Adriæ a *Carolo Magno* submissus fuit Archiepiscopo Ravennensi, una cum ipso loco *Calis*, cujus in Historia Wellica recolitur memoria. Decretum innovavit *Ludovicus Pius*, ac Gabellum nominatim adjunxit, nec non ipse *Rudolphus I* Imperator A 1279, 14 Febr. qui *Nicolao III* dominium & spirituale, seu ecclesiasticum, & civile, plenum integrumque, in ea & vicina loca exercendum, contulit ac impertivit. De itineribus ad & per paludes illas instituendis scriptor Seculi VI ita exposuit: *Dua erant via, quarum altera proficiscendum*

Pag. 3.

8.

13 seq.

18.

- sciscendum Narseti erat: una secus Adriaticum mare; altera per mediterraneam regionem. Sed utraque maximas habebat difficultates. Nam secus mare Medoacus primo, debinc Athesis, & Tartarus, omnes stagna faciunt, quae pluribus fossis in mare gerunt: & Padus, pluribus ostiis in mare defluens, multis in locis iter interrumpit. Ateste jam memoratur a Tacito Hist. Lib. III. Forum Alieni in Ferrariam mutatum, & A. 558 Episcopatu instructum fuit, inde translato ex urbe Vicohabenti. Cœnobium S. Mariae della Vanguardizza olim nonnunquam nude dictum fuit Badia. Ad quod illustrandum proferuntur nonnullæ chartæ antiquæ,*
- 41 seq. *e. g. Amelrici II, seu filii, A. 953, a Berengario & Adelberto, filio, Regibus, confirmata; Franca, Lanfranci filia, Amelrici illius I Marchionis viduæ, A. 954, 6 Dec. data; Berengarii & Adelberti, filii, Regum, A. 961 edita, qua Martinus, Abbas Monasterii Vangadicensis, in possessionibus nonnullis confirmatur; Hugonis, gloriosi Ducis ac Marchionis, ex Uberto Marchione nati, data A. 993, 27 April. ejusdem alia A. 996, 24 Dec. scripta; Waldrade, ex Hugone illõ natæ, ad A. 997. Extremam illam chartam, siquidem ea in Chronologiam Ottonis III impingit, suppositam esse, demonstravit Ven. Ludovicus Antonius Muratorius in epistola, descriptioni huic præmissa. Subjunct III. Autor Diplomata nonnulla, ad idem Cœnobium referenda, quæ ab eodem Muratorio in Antiquitatibus Estensibus jam fuerunt in medium allata. Addidit hisce confirmationis chartas, a Pontificibus Romanis profectas. Quo facto, illustrat Lendinariam pag. 88 seq. describit Adriam pag. 105 seq. quæ fuit municipium, & collegio nautarum floruit. Enodat aliquot inscriptiones præseas, quibus collegium illud potest illustrari. Describit Rhodigium, nunc Rovigo appellari solitum, pag. 136 seq. Recenset seriem Episcoporum Adriæ, variaque inserit Pontificum Romanorum Diplomata bullata. Henricus, Romanorum Rex & semper Augustus, A. 1191 per chartam publicam Obizoni, Marchioni Estensi, Comitatum Rhodigianum, teloneum, Athesin, regionem,*

gionem, concessit. Diploma Autor illud in lucem publicam hic emittit. Tantam vero ubique ostendit industriam, tantam rerum abstrusissimarum notitiam, & copiam, tantam scribendi venustatem, ut in præstantissimis Historicorum Italiae mōnumentis hic liber locum debeat reperire. Prædicanda est illa in patriam pietas, qua adductus, & ipsam, & confinia, mirum in modum ornavit & illustravit.

Gründlicher Bericht von dem alten Zustand und erfolgter Reformation der Kirchen, Eldster, und Schule, in des H.R. Reichs Stadt Nördlingen, 2c.

hoc est,

SOLIDA COMMÉMORATIO STATUS
prisca, ac consecuta reformationis Templorum, Cænobiorum, & Scholarum, in imperiali urbe Nordlinga, ejusque territorio, una cum multis probatoribus, maximam partem adhuc ineditis, utilibusque Diplomatum ac supplementis; edita a DANIELE EBERHARDO DOLP.

Nordlingæ, typis Georgii Gonfridi Mundbach, 1738, 8.

Alph. 1 plag. 18½.

Cl. Autor, qui, *Rhetoriam diplomaticam* sese proxime editurum, promittit, novem ante annis historiam patriæ meditari ac excolere cœpit cura singulari. Vir Confutissimus, & interioris ibi senatus sodalis, *Georgius Henricus Wennig*, eum in finem Editori tradidit collectionem suam, quam de rebus ecclesiasticis Nordlingenstum ac Diplomatum comparaverat. Ipse Senatus nobilissimus cœptum approbavit laborem, ac Cl. Editori tabularii sui publici copiam fecit perquam honorifice, ut ex eo penu saluberrima quævis in usum publicum depromeret, pro qua benevolentia & commodis publicis inserviente humanitate gratiæ ex merito confessui illi sapientissimo sunt habendæ.

AD NOVA ACTA ERUDITORUM

ae agentis. Si forte res Nordlingensium reipublice nonnullis ad palatum haud sint futurae, illud tamen extra controversiam est positum, Diplomatum insignem copiam, quae historiam consequitur, suo usu abundare, imprimis cum plurima eorum pars nondum publicam lucem adspexerit. Ex Diplomate 9, Joannem, Regem Bohemiae, Henrici VII filium, citra montes fuisse Imperii vicarium, intelligitur. Ex 26 & 27 Diplomate innotescit differentia filii publici Cancellariorum Imperatricis, in Italia ac Germania. Ex 45 Diplomate patescunt sanguinolenta consilia, a Pontificiorum nonnullis olim adversus Protestantes imitata. Ex 59 & 60 perspiciuntur familiae Dominorum ac Dynastarum de Hirnheim, ac aliae potentiores, per pagum, seu tractum, Rhetiae (Ries) quondam florentissimae. Posteriorum usum in patriam ex hisce chartis esse redundaturum, licet facile divinare. Quantum vero ad ipsam tractationem attinet, series Capitum, quid ipsa promittat ac complectatur, facile erit indicio ac documento. *Capite primo* de statu templorum Pontificio exponitur, nominatim de ecclesia parochiali ad S. Emeranum in Monte, ac utraque S. Georgii, sacellis, seu oratoriis, ac jure patronatus. Jam aevi Arnolphi Caesaris floruit Nordlinga, ac templis duobus fuit inclita, teste Diplomate Amolfi in additamentis Christophori Gewoldt ad Wigulet Hundii Metropolim Salisburgensem T. I pag. 165, T. II pag. 254, ac in T. I Anecdotorum novissimorum P. Pezii P. III pag. 35, 36, nec non in III de Falckenstein Antiqu. Nordgav. P. II pag. 162. Carolus IV A. 1349 facultatem ac licentiam Nordlingensibus impertivit instituendi altaria missarum privatarum, eaque ob vicium, sacerdoti missatico suppeditandum, dotandi. Fridericus II Imperator A. 1215 Cœnobio imperialia, Monasterium superius & inferius, Episcopo Ratisbonensi tradidit, imperio autem soli reservavit Nordlingam & Ohringam Hohenloicam. At A. 1216 in comitiis Wirceburgicis ea immutatio fuit rescissa, & omnia ad priorem statum revocata. Daniel Heideyus non de Nordlinga, sed de ejus ad-

Pag. 3.

7.

20.

22.

vocata.

vocata, prædiisque adjacentibus, ea exposuit, quibus Noster fidem censet esse habendam. Plerumque credunt Historici, Nordlingam demum A. 1251 factam esse urbem, imperio soli obnoxiam. *Conradus* enim *IV* refertur tum Episcopo Ratisbonensi, qui vitæ ipsius struxerat insidias, Nordlingam subtraxisse, ac soli tradidisse Imperio. Ita habet *Chronicon Rothenburgense* apud *Raimundum Duellium* in *Miscell. Lib. II pag. 258 seq.* nec non *Nic. Hier. Gundlingius Gundlingianorum P. XXXV pag. 488.* Cl. Autor tenet contrarium, ac id, quod Episcopo Ratisbonensi a *Conrado IV* ademptum fuit respectu Nordlingæ, de advocatia, jure patronatus, ac ejus accessoriis, exponit. Jus patronatus Nordlingensium parochiarum *Henricus VII Cæsar* A. 1310 Cœnobbio Hailsbrunnensi donavit. Donationem confirmarunt Cœnobitis illis Episcopi Augustæ Vindelicorum, *Fridericus* A. 1311, *Ulricus* A. 1335, & *Fridericus* denuo A. 1417. Pastor primarius Nordlingæ olim vocabatur *Pfarrer*, reliqui vocabantur *Sodales, gesellen.* Quam miseranda fuerit sacrorum administratio pastoralis intra Nordlingam, non satis potest dici, vel exponi. *Capite II* disseritur de Reformationis exordio, progressu, impedimentis, stipendiis, Superintendentibus, ac Diaconis, ad hanc usque ætatem. Primus ibi Evangelicus ecclesiastes existit A. 1522 *Theobaldus Gerlesber de Billican*, quod est in Palatinatus inferioris prefectura *Germersheim* oppidulum. De ejus vita copiosius Autor egit. *Billicanum* appellant cum alii. Sequenti anno Abbas Heilsbrunnensis jus patronatus, quo per urbem Nordlingam usus fuerat, lubens ac prudens senatui concessit, cessionemque confirmarunt tum Episcopus Augustæ Vindelicorum, tum Abbas *Kaisersheimensis* loco Generalis Abbatis Cisterciensium. Molestias, quas Nordlingæ libellus *Interim* facessivit, edisserere, vel repetere, haud vacat. Quî de Cœnobiis ac scholis accuratiora nosse cupiunt, eorum est, Cl. Autorem adire, ac ex ejus solida expositione sciri suam restringere. Si tamen dicere licet, quod res ipsa videretur flagitare, orandi sunt editores Diplomatum, ut ea, quæ minoris sunt momenti, vel nullius

Pag. 23.

28 seq.

35.

85.

pæne

pene usus, in compendium unamque & alteram propositionem mittant ac compingant, ne locus legendis melioribus tempusque plane subducatur, licet inficiemur, usum rei scopo unius hominis esse dimetiendum. Nolumus tamen adamantinæ Autoris industriz hoc ipso quidquam detrudere, quæ suo sese merito commendat.

HISTOIRE DE SUEDE AVANT ET DEPUIS
la fondation de la Monarchie par Msr. le Baron de
PUFENDORF, &c.

hoc est,

HISTORIA SUECIÆ ANTÈ ET POST
constitutam Monarchiam, Autore SAMUELE Li-
bero quondam Barone DE PUFFENDORF. No-
va editio, prioribus emendatior, & ad A. 1730
continuata.

Tomii III.

Amstelodami, typis Zachariæ Chatelani, 1732, 8.

Tom. I plag. 19½, Tom. II plag. 20, Tom. III plag. 19

Russellius Gallicum in sermonem jam vertit Puffendorfsii & Introductionem generalem & Historiam de Suecia, majori usus diligentia, quam venustate & fide, siquidem ipse in plerisque locis nativam stili Puffendorfsiani pulchritudinem & elegantiam hatid fuit assecutus. Anno circiter 1722 Autor, Puffendorfsio interpretando aptus natus, in eo fuit, ut translationem Russelli emendaret, ac progressum operis ad ætatem nostram suppleret, dato specimine publico, cum A. 1721 *Introductionem generalem*, indutus nomine Stephani de la Chambre, a sese Gallice conversam, in lucem emitteret, quæ A. 1731 fuit recusa. Temporis autem angustia exclusus, vix accessiones exiguas est enixus, nec navi, a Russelio tracti, qui operi Puffendorfsiano infidebant, admodum ab eo fuerunt sublati. Qua causa morus, Editori huic novò, omnium aptissimo felicissimoque interpreti, & laboris suscepti delineationem, & laborem universum, tradidit, ac in ejus humeris, huic oneri ferendo paribus, imposuim vo-
luit.

luit. Hic, ut operi scopoque satisficeret, stilum *Ruffalti* a carceribus usque ad metas correxit, immo seposuit, locis obscuris ac minus perspicuis lucem attulit, veritatem subinde mutatam restituit. *Puffendorfsius* raro in rebus minoris momenti a tramite veri deflexit. *Ruffelius* errores & ipse interpretationi suæ intexuit historicos. Ut hæ maculæ ab hac editione abessent, ac in notis subjectis exponerentur, melioribus substitutis enarrationibus, Editor omnem industriam adhibuit, omnesque contendit nervos. In Gallicam linguam præterea convertit scriptura *Puffendorfsi* minus, nondum Gallicè redditum, quod Historiæ, de Suecia concinnatæ, B. Autor adjecerat, oppositum mentiaci Gallorum scriptori, *Varillasio*. Hoc Tomo jam primo conspicitur suffixum. Continuatio respondit rationi pragmaticæ, qua *Puffendorfsius* uti solebat. Tomo II & III nihil notarum, vel animadversionum, fuit adpersum, quia, recentiorum temporum res gestas satis in tuto ac luce collocatas esse, Editor existimavit. In primis historiæ hujus Seculis Dani a Suecis nonnunquam discrepant, uti in rebus abstrusis ac remotissimis non potest non accidere. Non possumus a nobis impetrare, ut *Puffendorfsi* opera, quibus nemo solide obrectabit, pluribus laudemus, vel Editoris, qui sua sese arte & scientia commendat, industriam prædicemus. Cur enim Phæbo tentaremus admovere splendorem?

A TREATISE ON THE OPERATIONS OF
Surgery, &c.

TRACTATUS DE OPERATIONIBUS
chirurgicis, cum descriptione & figuris instrumentorum,
in illis usitatorum. Præmittitur Introductio de natura &
administratione vulnerum, abscessuum, & ulcerum, per

SAMUELEM SHARP, Chirurgum

Nosocomii Guy. Editio altera.

D

Londini,

Londini, impensis J. Brotherton, A. Bettsword, C. Hitch,
W. Inny, R. Manby, J. & P. Knapton, R. Robinson, C.
Rivington, T. Longman, S. Birt, S. Austen, & J.
Hodges, 1739, 8.

Plag. 19, cum aliquot Figg. 21.

Ea methodo conscriptus est liber, qua plerumque solent
artis chirurgicæ compendia, in quibus breviter ad-
modum summa rerum capita adducuntur. Nec nova
prorsus sunt, quæ legas, sed tamen concinne admodum
proposita, & experimentis confirmata. Instar omnium es-
se poterunt, quæ de lithotomia habentur. Hæc, præ omnibus
aliis Chirurgiæ capitibus ornatus ab Autore descripta mereri
visa est, ut legeretur, quandoquidem hac ætate id scitu præ
reliquis dignum videtur, qua ratione hic, vel ille, artifex calcu-
los e vesica educat. De diversis calculum extrahendi methodis
sequentia habet Noster. Antiquior calculum excindendi me-
thodus descripta est a *Celso*, quam post *Joannis de Romanis* tem-
pora recentiores apparatus parvi nomine distinxerunt ab appa-
ratu magno, quod illa administratio parum, hæc plurimum,
instrumentorum postulet. Methodus hanc operationem
perficiendi sequens est: Sinistra manu index & medius digitus
oleo inuncti in anum secandi demittuntur, dum dextra manu
supra os pubis tentat artifex id efficere, quo calculus ve-
sicæ cervici propius admoveatur; quo effecto, in sinistro
perinæ latere super calculum vulnus inciditur, ut deinde
vel digitorum, vel tenaculi, ministerio calculus extrahatur.
Plurimis difficultatibus exposita est hæc methodus, tum
quod, quæ vulnus dirigant, vel calculum extrahant, instru-
menta hic applicari nequeant, tum quod in vesica ampli-
orè calculus digitis attingi nequeat. Quapropter *Celsus*
ætatem sectioni præsertim nono & decimo quarto anno defi-
nivit. Quod ad vulnus attinet, illud quidem in eodem sit lo-
co, quo nunc sectio lateralis celebratur; at instrumento-
rum utilium neglectus, quibus calculum exploramus, for-
ticemque inducimus, hanc methodum suspectam reddidit.

Fieri

Fieri tamen assolet, ut ad hanc sectionem confugere oporteat Lithotomicum, si vel calculus cervicem vesicæ obstruxit, ut catheder introduci nequeat, vel jam in principio urethræ ille est; utroque enim in casu vulnus fit supra ipsum calculum. In priori tamen casu satius est, calculum repellere, & eundem post forcepe arreptum extrahere, quam digitis eundem vellicare, quæ res non nisi cum magno vesicæ detrimento fieri possit. Methodus illa, quæ apparatus magnus dicitur, antiqua etiam methodus vocata, a *Johanne de Romanis* inventa, a *Mariano* autem A. 1524 perpolitata fuit. Hanc enchiresium varietas, & instrumentorum operosior supellex, diversam effecit. Quæ ratione nunc per Britanniam illa methodus exerceatur, Clarissimus Autor describit sequentem in modum: Corpore ægri supino, in tabula horizontali, talis pedum subter clunes reclinatis, corpore fasciis probe obfirmato, cruribusque graviter diductis, & a ministro uno alterove detentis, introducitur catheder oleo inunctus, quem famulo sustinendum, & versus latus perinæi sinistrum inclinandum, magister tradit. Tunc vulnus fit prope scrotum, quod eapropter reclinatur, pone bulbum urethræ, ita tamen, ne rectum lædatur, & ita quidem dirigitur culter, quo ejus apex in fossa cathederis, qui intra vesicam est, subsistat. Si qua majora forte vasa læsa fuerint, ea, antequam progrediaris, convenientibus remediis obstitantur. Vulnere, quousque decet, dilatato, conductor per illud versus crenam cathederis dirigitur, quo tempore cautum decet esse ministrum, qui cathederem tenet, ne vacillet, vel ipse magister teneat, donec conductor rite substiterit. Deinde digito indice per vulnus immisso cervix vesicæ exploratur, & via ampliatur, quo forceps commode immitti possit pro apprehendendo educendoque calculo. Methodus Franconica, quæ etiam apparatus altus dicitur, A. 1556 innouit, quam *Roussetus* postea A. 1591 in libro *de Partu casareo* de meliori commendavit. *Douglasius* eandem in Anglia A. 1719 recoxit. Ægro in convenientem situm collocato,

collocato, repletur vesica injectione fluidi per urethram facta. Alii magnam vim potus ebibendam, quo vesica urinis repletur, imperant; tunc vulnus fit inter pyramidales supra synchondrosin ossis pubis musculos, quod duobus dilatatur digitis; hinc, immisso forcipe, calculus extrahitur. Verum plurima fuerunt momenta, quæ hanc secandi methodum exosam reddiderunt. Injecta per urethram lotio tendit inflammatque vesicam, vel eadem, si minus repleta fuerit, sub osse pubis delitescit, hinc vulnerari commodo in loco nequit; deinde duplicatura peritonæi facile inciditur, & intestina pelvis magno cum periculo ingrediuntur. Hinc & fieri solet; ut inflammata jam a calculo vesica, utpote in parte membranacea, perniciosissime dissectetur. Omnium difficillime ex profundo calculus forcipe extollitur, aut fractus protrahitur, qui tamen in reliquis secandi modis cum urina sponte effluit, dum & urina, inter vulnus & musculos adipemque, inque ipso abdomine, diffusa, deterrima movere solet symptomata; quapropter pauci nunc sunt, qui de hac methodo recte sentiant. Lateralem secandi viam excogitavit Monæhus Frater *Jacobus*, fecitque hanc artem Parisiis in nosocomio, quod a caritate dicitur, A. 1697, successu non equidem optimo, quod Anatomie rudis esset, quodque cathederem haberet nullo sulco extaratum. Hanc methodum postea correxit *Ravius*, & feliciter exercuit, protit Celeberrimus *Albinus*, *Ravii* successor, scripto exposuit. Vulnus fit in vesicæ cervice juxta prostatam. Quod adeoque in hac re difficillimum videtur, est prostatae vulnus, haud facile evitandum; quapropter, ut de loco, qui incidendus est, certus sit artifex, cathederem suadent vulgari largiorem, quo vesica in tumorem elevari possit. *Cbeseldenius* eapropter tantum aquæ injicit, quantum æger ferre potest; intermisit tamen aquæ injectionem, cum intelligeret, effusa post vulnus acceptum aqua vesicam collabescere, & humorem in habitum cellularem vesicæ cum noxa effundi. *Cbeseldenius* & cum eodem nunc omnes per Angliam Lithotomici ita progrediuntur: Ægrò in convenientem situm composito, cathedere immisso, quem mi-

nister

nister sustinet, vulnus fit amplum per integumenta commaniam inter erectorem penis & acceleratorem urinæ, ab illo loco, juxta futuram scroti, ubi magnus apparatus exercetur, usque ad anum, inter eundem & subter ischii tuber sinistrum. Dein ipsi etiam inciduntur muscoli, quo prostata tactu explorari possit; hoc effecto, catheder, qui in vesica est, ad cuspidem cutelli lithotomi dirigitur, & ad longitudinem parastata finditur cum ipsa vesica, digito tamen uno alterove sinistrae manus, rectum deprimitur, quo facto, illud a vulneris periculo immune est, reliqua secundum methodum antiquam peraguntur. Sicut hæc eleganter exponuntur; sic & in reliquis eadem felicitate usus est Autor, docetque inter alia, qua ratione sine perforatione ossis unguum, dummodo illud a carie liberum fuerit, saccus lachrymalis immisso exploratorio argenteo flexili per vulnus sub angulo oculi interno factum, restitui possit, & instrumentorum Anellianorum, quibus ad puncta lachrymalia adaperienda utimur, in hoc passu & incommoda & noxas castigat. Instrumenta appinguntur & cognita, & quædam nova.

PERILLUSTRIS VIRI, NIC. BOILEAU D'ESPREAUX, Opera, e Gallicis numeris in Latinos translata a D. GODEAU, antiquo Rectore Universitatis Studii Parisiensis. Accessere ad calcem, quæ reperiri potuerant, Poematum tanti Auctoris Latinis modis redditorum ab illustrioribus ejusdem Academie Viris, ROLLINO scilicet, GRENA-NO, BIZOTO, VAESBERGIO, aliisque.

Parisiis, sumtibus Bartholomæi Alix, 1737, 8.

Plag. 201.

Vigere adhuc in Galliis peritiam Poeseos Latinæ, docemur ex hoc fasciculo Carminum, qui lectoribus exhibet

habet perillustris quondam Viri *Boileai* Satyras XII, Epistolasque totidem, Latinis modulis, eisque poeticis, expressas. *Godollus*, seu *Godaus*, curavit hoc opus, vir in veterum Poetarum lectione versatissimus. Accesserunt de Arte poetica cantus quatuor, Plutei Liber primus ac quintus, Satira III de Coma, Satira IX ad Musam suam, Epistola III ad *Arnaldum*, Doctorem Sorbonicum, nec non ad *Nicolaum Boileau* Hendecasyllabi, Epistola XI ad suum villitum, Epistola X ad suos Versus, Ode in expugnationem Namurci, Auctore *Carolo Rollino*, Regio Eloquentiæ Professore; eadem Auctore *Lengletio*, Regio Eloquentiæ Professore; eadem Auctore *J. B. de S. Remio Claudii Fragucri* ad *Fabullum*, veterum contemptorem, Hendecasyllabi; ejusdem ad *Fabullum*, fastidiosum Criticum, Jambus; ejusdem ad *Peraltum* Epigramma; ejusdem ad eundem; *Claudii Fragucri* Poema ad V. N. *Nic. Remundum*, Parlamenti Consiliarium, ad V. C. N. *Boileum*, e gravi morbo recreatum, gratulatio; *Godelli* Rus Torigniacum, & ejusdem Rus Suciaticum; ad illustrissimum D. D. *Nicolaum Lambert*, in supremo Galliarum Senatu secundæ Libellorum supplicum Decuriæ Præsidem integerrimum. Sæpius omnino Gallicus *Boileai* sermo, ejusque venustas, fuit inimitabilis. Exstant autem passim loca, in quibus *Godaus* exemplar splendidum nativæ & compta dictionis elegantia antecessit ac superavit. Accipe, Lector, ex descriptione cœnæ pag. 9, 10, Specimen egregium:

Pag. 431.

451.

*Cingebant patinam gemina decora alta patella.
Lingua erat binc, fungis & multo tubere facta.
Cinctus ei vertex apii viridante corona,
Artocreas vixit ambasso fastidia gignit
Pariete, butyri cui flumen inundat, & oras
Et faciem sursum restagnans. Ordine nullo
Sedimus. At miseros en vexat mensa sodales
Informi quadrata modo.*

Ac pag. 14:

*His super adventat macilentis corpore perna,
Si qua fides Domino, dedit banc Moguntia mater.*

Fers

*Fert discos famulus, prisca gravitatis imago.
Non aliter Rector Latio, comitante Senatu,
Purpureus gressum regit. Est servo ardua cervix.
Clavigeri stipant hinc atque hinc, & latus urgent
Calones, crassoque gerunt mantiliâ filo
Sordiduli, fatam gestantes quisque patellam.*

MEMORIE ISTORICHE DI PERGOLA E
degli Uomini illustri di essa, &c.

id est,

COMMENTARII HISTORICI DE PER-
tia, ac viris, in ea natis, vel commoratis, illustribus,
compositi ab Abbate ÆGIDIO GIANNINIO, ac
ab eodem in lucem dati, dedicatique Dominis Acade-
micis Immaturis illius loci.

Urbini, sumptibus Antonii Fantozzi, 1732, 4.

Alph. I.

Et magnæ urbes sæpius parvos vilesque cives habent,
& parvæ magnos quosdam habuerunt. Hoc *Petrarcha*
dictum sua veritate lucet. *Pergola*, seu *Pertia*, urbs non
admodum spatiosa, hoc ipsum satis docet, viris illustri-
bus clara. Sita est ipsa in Ducatu Urbiniensi, duos inter
fluvios, Cesanum atque Cinisium. *Biondi in Italia il-*
lustrata ad regionem quintam: *Post Metaurum fluvium*
in Adriatici littore sequitur Cesanus - - & interior ad
Cesani fontem Pergola. Cesanum Latini dixerunt *Senam*,
Senonem, ac *Sennam*. *Pompejus Marium* circa Senas de-
bellavit, i. e. in confiniis Senonum, haud procul a Sena,
qui nunc quoque appellatur *Susano*, vulgo *Susnon*. *Susa-*
na oppidum anni huius fuit propinquum, pridem eversum.
Ad dextram Senogallia (*Senigaglia*) amnis *Misus* fluit,
postea *Misla* ac *Nigola* dicitur. Senogallia vero erat vicus
perexiguus. Pergolam ab Eugubinis, seu incolis, Gubbii
esse conditam, existimant Cardinalis *Tuscori* & *Armanni*.

Exstructio

Pag. 3.

4 seq.

9.

11.

12.

- Exstructio castrı Pergolensis incidit in initia Seculi decimi tertiı. In Brevi Gregorii IX apud Ughellum in Italia sacra T. II f. 298 ita legitur, ad Eugubinos directo: *Gravem Venerabilis fratris nostri Calliensis Episcopi recipimus quaestionem, quod vos homines castrı Montis Episcopalis, sibi & Ecclesie sue spirituali & temporali jurisdictioni subiectos, ad quoddam Castrum vestrum, videlicet Castrum de Pergula, quod noviter extra suam Diocesim construere incepistis, communi propria temeritate transferre.*
13. Eugubinis hanc ob causam A. 1304 20 Martii, sententia definitiva fuit promulgata & missa. Id vero non est omit- tendum, Pergolam a solis Eugubinis haud fuisse conditam. Serratae cõmune auxilium fuit itidem praesto. In Lu-
19. *Ludovici Jacobilli da Foligno libro: Vite de' Santi e Beati dell' Umbria*, memoriae proditum, *Friedericum Barbarossam* A. 1155, preceibus S. *Ubaldi* motum, Eugubii obsidionem solvisse, Eugubinis autem varia donasse, imprimis castella collis Pergolae & Montis ficci. Initio Seculi XIV jam men- tio facta nobilium Pergolae virorum. Locus olim indubie
28. dictus *Persia*, postea *Pensio* ac *Perusia*. *Ptolemaeus*, in Ge-
graphiis tabulis jam latitudinem, ac longitudinem, urbis *Persiae* expressit, si Latinis ejus Codicibus confidamus. *Clu- verio* magna fuit cura, ut Italiam exquisite peragraret ac describeret. Littora, eisque adjecta, curatius exposuit, quam mediterranea. Situm saepius haud assecutus fuit, nec mi- nus saepenumero veterem millenariam passuum men-
32. suram cum nova confudit. Quod ipsum est de *ae. Ludovici Antonii Muratorii* iudicium. De *Suasa* oppido ita judi-
37. cavit *Lucas Holstenius* in *Annot. ad Ital. antiquam Clu- verii* pag. 620: *Suasa oppidum Semnonum in Italia Ptolemaeo in Umbria transapennina hodie excisum jacet, & locus nunc Sasa nominatur, videribus plenus in Ducatu Urbinate & in agro Senogallioni ad flumen Senam sub pagis Mirabollo & Castellone dictis; ubi praeterea etiamnum visuntur antiqui-
36. tatum monumenta.* In eo tamen fidem suam reliquit Ven-
Auctor haud denegat, quod existimat, *Persiam* veterum esse

esse nostræ ætatis Pergolam, ad minimum hanc ex illius ruderibus fuisse enatam. Haud procul fuit Jusicum, seu Juphicum, quod vulgo pro *Saxoferrato* habent, apud Senfinum oppidum excisum, Fabriano, oppido Piceni, vicinum. *Lucas Holstenius l. c. pag. 626*, Juphici vestigia clarissima inter Marellicam & Fabrianum prope Attidium, 2 mill. pass. circiter intervallo, extare, ostendit. *Paulus Diaconus de Gestis Langobardorum II, 13*, fallitur vehementer, dum Urbium ponit in provinciam Alpium Cottiarum, finitimam Flaminiam. Alpium enim Cottiarum initium fuit a Segusione, teste *Ammiano Marcellino Lib. XV*. Segusio nunc vocatur Sula. Sed omittimus reliqua. Suffecerit nobis, notasse, Castrum Pergolæ A. 1502 jussu Ducis *Guidonis Ubaldi I* destructum, ejusque loco monasterium pro Monachis, S. *Victoria* Virginum dicatum, ædificatum. Quæ constructio anno demum 1568 effectui data. Pergolæ templum S. *Secundi* satis est illustre, proprium Ordini Fratrum Eremitarum S. *Augustini* Eugubinae Dioceseos, in quo corpus S. *Secundi* requiescere perhibetur. Monasterium S. *Lucia* famosum fuit quondam virginibus S. *Clara*, quæ ob impudicitia sordes fuerunt ejectæ. Deinde locus Franciscanis cessit. Prætermittimus Cænobia alia. Transimus potius ad viros, literis armisque spectabiles, quos Pergola produxit. *Albertus & Petrus, de Pergola* cognominati, florere Senis A. 1295. Prior fuit ibi *Capitanus*; posterior *Potestatis*, seu Principis, indidem collega. *Mutius, de Voragine*, graciosus fuit Comiti *Antonio* Montis Feltrini, ac primus Eugubii dominus A. 1384. *Albertinus*, Frater Ordinis Seraphici Minorum, A. 1393 a Papa *Bonifacio IX* impetravit Episcopatum Bergensem. Egregius & venerabilis vir *Constantinus de Pergula* ad A. 1411 memoratur. *Matthæus Pergolensis* A. 1405 fuit *Potestas* Materatæ. *Casparus Pergolensis* A. 1427 exstitit primus *Colateralis* Capitolii. *Delfinus*, Episcopus Parmensis, interfuit Concilio Basileensi A. 1425. Ipse cum tribus aliis Episcopis, Græcos ad Concilium œcumenicum ut deduce-

Pag. 39.

49.

59 seq.

67.

73.

80.

82.

85.

- ret, operam dedit ibi. Deinde ad Episcopatum Mutinen-
sem A. 1463 fuit euectus, obiitque A. 1465. *Ludovicus*
 90. *Aversalis*, Pergolæ natus, A. 1431 Senis functus est mu-
nere Potestatis. *Febus Medicus* A. 1444 Eugubii floruit.
M. Paulus Pergulensis scripsit *Compendium perclarum ad*
Introductionem Juvenum in facultate Logica, Expositionem
de sensu composito & diviso, nec non Dubia. Primum scri-
 ptum prodit in lucem A. 1481 Venetiis; secundum ibi-
 dem A. 1501, ac 1490, 4; tertium A. 1506. Memorant
 alii etiam *Universalia Pauli Pergulensis*, ejusque *Questiones*
 92. *in Porphyrium*, Scriptum *super libris Posteriorum Aristote-*
lis. Exstitit ipse Lector publicus Venetiis ac Canonicus S.
 93. *Marci*, præceptor *Dominici Bragadini*. Corpus illius tu-
 mulatum fuit in medio templi S. *Joannis* eleemosynarii.
 Obiit A. 1451, 16 Dec. eique successit *Dominicus Bragadi-*
nus in officio Lectoris publici sustinendo. Fr. *Casparus*
Golfi, Moritis Observantibus adscriptus, Episcopum egit
 95. Calliensem inde a 5 Maji A. 1498, nuntiumque, seu ora-
 torem, Papæ per Hungariam ac Poloniam, tandem vero
 96. A. 1503 capitali supplicio trucidatus jussu Hispanorum,
 nominatim *Ugonis Cardonii*, quityrannicus tyranni administer
 fuit. *Bartholomæus*, ejusdem Ordinis sodalis, Theologus infi-
 gnis, Concilio interfuit Tridentino. *Aurelius della Pergo-*
la, Provincialis per Stiriam, pergratus fuit *Ferdinando I*,
 100. *Austriæ* tum Archiduci. *Ludovicus Buzzaçberinus* A.
 1547, 21 Aug. egregie stetit in Gymnasio Patavino, triduo
 continuo disputationi inaugurali in hærens, qua sibi laure-
 am peperit Doctoralem. *Atilius Ruggierius* exstitit insignis
 Jureconsultus. *Torquatus Aldobrandinus*, Jureconsultus
 101. doctissimus, Pisauri fuit *Potestas*, seu Prætor. Comes *Hie-*
ronymus Gratiani, Secretarius primus status Serenissimi Du-
 cis Mutinensis, poematibus inclaruit, institutor *Academiæ*
Immaturoorum Pergolensis. *Ludovicus XIV*, Galliarum Rex,
 104. cum stipendio aureo dignatus est. *Ascanius Blasius* exsti-
 tit Auditor *Francisci* Judicis Papæ *Clementis XI*, obiit-
 que A. 1710. *Angelus*, exeunte Seculo XIV Pergolæ natus,

rei bellicæ gloria fuit illustris inter legiones *Francisci Sfortis*, Mediolanensium Ducis. Amissa Brizix culpa in eum conjecta. Obiit diem supremum A. 1427. Filius ejus *Antonius* militaria munia præstitit *Philippo Mariae*, Duci Mediolanensium. Pater *Alexius*, Sacerdos Capucinus, puritatis virginalis ferus studiosissimus, austerus maxime in penitentia negotio, & revelationibus famosus. Hæc sunt puncta argumenti, quod Ven. *Jovinius* solide & copiose concinnusque fuit perlecturus. Index, Commentationi subjunctus, diligentia, Operi insumta, respondet.

Pag. 112.

142.

145.

TRAITE DU JEU, &c.

id est,

LIBELLUS SINGULARIS DE LUSU,
in quo expenduntur potissima questiones Juris nature ac doctrinae moralis, quæ huic materiae sunt affines, Autore JOANNE BARBEYRACIO, Professore Juris in Academia Groningæ. Editio secunda revisa ac aucta, cui juncta est ac addita Dissertatio de casu fortuito, seu sorte, ac alia Autoris scripta, quam maxime in servitura vindictis innocentie lusus per sese considerati.

Tomi III.

Amstelodami, impensis Petri Humberti, 1737. 8.

Alph. i plag. 20.

Operis, suo Autore dignissimi, præstantia eo etiam nomine effulget, quod ipsum Serenissimi Principis Arauscani Nassovienfis conjugis, *Anne*, ita inscriptum est, ut dotes & elogia tantæ Foeminae pulchre atque disertæ in dedicationis formula percenseantur. Præfatio accessit nova, ac verus illa denuo fuit præmissa. Argumenta deinde tractationis exponuntur. Tractatio eam excipit, & hanc consequitur Appendix, in qua sese lectori offerunt epistolæ nonnullæ, ab Autore Parisios scriptæ, quibus examinatur

E 2

recensio

recensio hujus *de Lusu* libri, quæ A. 1710 in *Ephemeridibus doctorum* Parisiensibus prodierat in lucem. Insuperant Patres Trevoltni biennio post Ephemeridibus suis de eodem hoc libro, præter summam, judicium suum, a scopo Autoris alienum. Quam ob causam ipse literis non unis, quæ hic cum lectore communicantur, causam suam & privatim & publice dixit. In Dissertatione, quam ipse *de Sorte* concinnatam addidit, inprimis librum famamque suam defendit a *Joncurtio*, qui A. 1713 Hagæ Comitum *quatuor Litoras super lusibus fortuitis* ediderat, eisque Cæl. *Barbeyracium* notare operæ duxerat pretium. Spicilegium dixeris hanc Dissertationem. Adeo enim conducit illustrando operi ipsi, ut nihil supra. Argumenta singula in eo evolvuntur, quibus doctrinæ haud paucae, antea strictim monstratæ, suppletur, majorique luce donantur. De Indice, non est, quod moneamus. Et hæc est rudis & generalis totius Commentationis sciagraphia. Jam vero liceat ad prima redire, & passim decerpere ea, quæ lectorem & docere & delectare possunt. Quæritur autem primo, an editio hæc iterata a prima haud differat; & quantum inter utramque intersit. Quæstioni huic solvendæ facile sumus partes, dummodo ex Præfatione nova & collatione utriusque editionis didicerint, argumentum ejusque nexum mansisse eundem, stilum passim venusto cultu fuisse indurum, hinc inde argumenti rationes novas, novasque illustrationes & additiones, esse insertas tum tractationi, tum notis subjectis. Appendix præterea abfuit a priori editione. Tantum inter utramque editionem discriminis intercedit. Literarum, in Appendice exprimentarum, hæc olim existit occasio, hæc origo. Operis hujus *de Lusu* summam exhibuerant A. 1710 *Mens. April. pag. 483 seq. ed. Amstelod.* Autores Ephemeridum Parisiensium, quæ *Journaux des Sçavans* appellantur. Minus ea recensio ad palatum erat Autori, non solum quod ea non satis fideliter adornata, sed etiam quod nonnullis criticæ artis specimenibus parum solidis videbatur onerata. Autor eam ob causam literas, quæstus plenas, dedit ad amicum Parisiensem.

fem. A. 1712, mense Aprile, vir doctissimus *Frain du Tremblay* Commentariis Trivoltinis (*Memoires de Trevoux*) inferendam curavit epistolam, qua libri *Barbeyracii* dijudicavit locos non unos, culpandum credens Cel. Auctorem, eo quod ipsius librum, *Conversations morales sur le Jeu*, hic non legisset. Respondit *Barbeyracius* itidem epistolæ interventu, Ephemeridibus Parisinis A. 1712 *Mens. Octobr. pag. 404 seq.* insertæ. Regessit responsorias *Frainius* A. 1713 in Trivultinis Ephemeridibus eruditorum A. 1713 *M. Jul. Art. 102.* Quibus Noster eodem anno in *Ephem. Paris. Mens. Dec.* seu secundum editionem Amstelodamensem A. 1714 *Mens. Febr. ac April. pag. 163 seq.* vindicias opposuit suas. Literas hæc exhibet Appendix.

Joncurtius, de quo diximus, lusus omnes ideo in Literis 24. & damnaverat, quod ita sortis, cui in lufibus locus, non haberetur ratio, ac insimul providentia Dei profanetur. In primis hoc scripto Theologus gravissimus *La Placette*, qui libro peculiari innocentiam lusuum sortis per sese consideratum iherat demonstratum, confutari visus. Modestiam, qua in eum usus fuerat, abjecerat omnem, simul atque oratio ipsius ad Cel. *Barbeyracium* desisteret. Responsione hic superfedit. Jeune enim, confule, & precariis rationibus, sua deduxerat *Joncurtius*, ratus, demon- 25. strationum philosophicarum robur a facilitate, homiletis nonnullis deliciosa, pendere. Calculos vero reduxit, consiliumque mutavit, Cl. Autor, ac antagonistæ opposuit Dissertationem supra commemoratam A. 1714. Commoveri 26. ea visus *Joncurtius*, gravitetque exandescere. Quod ipsum intelligitur ex ejus *Additione*, quam addidit *Epistola extrema*, cujus titulus est integer ita formatus: *Derniere Lettre, ou derniere Piece, fournie au Procès contre les Jeux de Hazard — — entre M. de la Placette & P. Auteur.* In ea 27. nil solidi allatum, acerbitalis plena e contrario omnia. Quapropter, ut responderet Cel. *Barbeyracius*, ratio exstabat nulla. Dissertatio illius de *Sorte* locupletata quidem fuit posthæc admodum, cum adderetur reliquis Dissertationibus,

- Pag. 28. nibus; A. 1731 editis sub hoc titulo: *Recueil de Discours sur diverses matieres importantes, traduits, ou composez, par* — —. In hac editione denuo ei accessit nonnihil ornamentum per annotationum augmenta. Rei ordo, summa, & nexus, persistit huc usque immobilis. Quae cum Autor Cel. copiose & apposite commemoravit, profert Anglorum nonnullorum sententias, a suis ne hilum quidem discrepantes.
29. *Thomas enim Gatakerus Londini A. 1617, 4, edidit de Natura & usu sortis librum, of the nature and use of Lots, a Treatise historical and theological.* Liber Germanis vix auditus. *Gatakerus* in eo. disseruit de sorte, de eventibus fortuitis generatim, ac diversis sortis generibus, quae constituit tria secundum usus finisque triplicem diversitatem. Sortis enim usus est in rebus seriis, ludicris, ac divinatoriis. Primum usum cramine vacare, ostendit; secundum, in sese consideratum, demonstrat, esse ex permissis; tertium damnat, nisi luculentae Dei revelationi & praeeptioni superstructura. Abusum prosteruit argumentis robustis. Cautionis regulas, quibus ille evitari possit, subministrat. Objectiones enodat. Theologus Anglicus, *Jacobus Babnford*, ante *Gatakerum* scripserat edideratque jam librum in forma *Dialogi*, in qua conatus fuerat obnixè, ut ludos, a sorte pendentes, ostenderet, nec permissos, nec ferendos, esse. *Gatakerus*, rationes ejus, iusta lance rutinatas, levioris, immo saepe nullius, esse ponderis, demonstravit. Controversia ex eo tempore inter utrumque agitata, quam delineare veretur Noster, scriptis ultro citroque in Anglia emissis carens. Vix apparuerat in medio *Gatakeri* liber ille, cum *Guilielmus Amesius*, Anglicus natione, Professor Francoueranus, Cantabrigiae A. 1622 verba e suggestu sacro fecit adversus ipsum. Exemplum Sermonis hujus *Gatakerus* paulo post fuit nactus, una cum scripto *Amesii* alio, in quo loca libri sui satirico sale erant perspersa. Inter haec denuo opusculum suum, *de Natura & usu Sortis* inscriptum, A. 1627 revisum auctumque juris publici fecit. Quo ipso stimulos *Amesius* sibi subditos esse putavit ad meditandas

ditandas vindicias, quas enixus fuit tum in *Medulla theologica* ac *Thesibus Academicis*, Franekeræ in publica disputatione excussis. *Gatakerus*, sero satis de hisce certior reditus; composuit responsum, Thesibus hisce oppositum, quod tamen, adversario suo defuncto, suppressurus fuit. Quod consilium intervertit ac interceptit deinde successor in sententiam *Amesii*, *Gisbertus Voetius*, qui anno exeunte 1636 publice disputavit de *Sortis aliisque divini Numinis abusibus*, atque in ejus disputationis scripto nominatim *Gatakerum* refellere constituit. Perhibet Autor Celeberrimus, *Voetium* objectiones, a *Gataker*o dudum exsolutas, duntaxat repetivisse. Opposuit ei *Gatakerus Antithesin*, partim *Guilielmi Amesii*, partim *Gisberti Voetii*, de Sorte *Thesibus oppositam* A. 1638. Ut omnia melius intelligantur, antagonistarum verba scripto huic denuo fuerunt inserta, indidemque repetita. Vixit posthæc *Gatakerus* 26 annos, quibus *Gatakerus* ab hæc controversia calamum disjunctum voluit. Quinque vero annis, postquam *Gatakerus* e vita discesserat, recudi fecit Lugduni Batavorum A. 1659 *Antithesin* suam in forma, quam duodecimam appellant. Anno autem 1660 *Ultrajecti Disceptationem de Lusu aleæ a censuris vindicatam*, 12, reperitis ibi integris suis Thesibus ac *Gatakeri* Antithesi, causatus in Præfatione, sese situisse tam diu ob retardatam Disputationum suarum Academicarum editionem. Nihil operæ non insumsit in eo scripto, ut memoriam *Gatakeri* redderet invisam, veluti patroni lusum lusorumque pervicacis, qui responsiones ferre non valuerit. Autoritate profecto usus fuit, non argumentis, judice *Barbeyracio*. Surrexit eodem anno suffragator *Amesii*, *Leonhardus de Ryssen*, Ecclesiastes Heusdinensis, qui *Ultrajecti* A. 1660, 12, edidit *Veritatem secundum pietatem de Lusu Aleæ a Clarissimo Theologo Gulielmo Amesio L. II Medulla Cap. II solide defensam, Et nec ab impugnationibus Thoma Gatakeri vindicatam*. Adversarius quidem *Voetii* vindicias huic scripto opponere moliebatur; sed eventus haud respondit destinationi. Inter hæc *Martinus Schoockius*,

Pag. 35.

36.

37.

38.

39.

- ckius, Professor tum Groninganus, A. 1663, 4. Ultraje-
 40. sti edidit novam editionem, eamque auctam, suarum *Exerci-*
tationum variarum de diversis materiis, in quibus de variis
 quaestionibus moralibus actionibusque per sese indifferenti-
 bus exposuit. Inter eas sese offert *Dissertatio, an sit per-*
missum bibere in sanitatem cujusquam. Voetius, negantem tue-
 ri solitus sententiam, rationem expromsit eam, quæ per-
 41. hibet, eam bibendi actionem esse consimilem lusibus, a
 sorte pendentibus. Voetii librum de *Lusibus Sortis Schoo-*
kii dixerat commiseratione dignum esse, miserandam
 quippe rhapsodiam. Erat ei in animo, vindicare sententi-
 am *Gatakeri* adversus *Voetium* in *Diss. de Lusibus sortis*, uti
 in Præfatione indicavit. Volumen vero satis excreverat,
 42. ideoque eam omisit luci dare, paulo post A. 1669 Fran-
 cofurti ad Viadrum defunctus. Cel. *Barbeyracius* opinionem
Voetii annumerat fermento obscurorum seculorum, ratus, di-
 stinguenda esse ea, quæ per sese sunt nec bona, nec mala, sed
 44. abusu demum admisso reddi mala consueverunt. Et hæc
 quidem est materies ac summa Præfationis novæ. Fuimus
 solito copiosiores, ut rei literariæ, ejusque fati percensendis,
 litaremus.

De libro ipso, non est, quod multa proferamus. Jam
 olim de eo disseruere majores nostri. Nec satis commo-
 de fieri potest, ut liber in compendium redigatur, qui
 methodo solida & convictionis plena, in qua catena de-
 monstrationis utramque facit paginam, atque cum elegan-
 tia dictionis, compositione, testimoniorum annotationum-
 que lumine, certat, adornatus fuit, ac securaræ ætatis ap-
 probationem procul omni dubio merebitur. Ingenium
Barbeyracii non immerito dixeris officinam Phidias,
 quippe ex quo non nisi pulchra omnibusque numeris
 absoluta profluxerunt. Id unum quærimus, an non
 remitti animus possit perfectiori ac utiliori actione,
 & quæ paucioribus abusibus pateat, quam ludis lusibus-
 ve variis. Sæpius enim vitanda sunt permilla ob affinita-
 tem non permissorum. In actionibus certe indifferentibus
 valent

valent illa. *Pauli* 1 *Theff.* V, 22, 1 *Cor.* VIII, 9, VI, 12. Memoraru digna nobis visa fuit admonitio PL. Rev. *Romani Telleri*, quam produxit in Nota ad *Diff. de trina sacra doctrinae moralis methodo pag. 60 seq.*

ANDREÆ ALTHAMERI VITA. ACCEDUNT
 1) ALTHAMERI *Historia Monasterii Etal*,
item Biga Episcopalarum, & de Sueviae laudibus. Episto-
la; 2) JO. HORNBURG *de suo Gundelfinge*; 3)
Epistola XXX ad ALTHAMERUM. Omnia cura &
studio JO. ARNOLDI BALLENSTA-
DII, Art. Mag.

Wolfenbüttele, sumtibus Joann. Christoph. Meißneri,
 1740, 4.
 Plag. 11.

Meruerat sane pridem *Andreas Althamerus*, alias Palz-
 ophyra Græco nomine appellatus pro seculi more,
 natione Suevus, patria Brentius, ut accuratior de eo no-
 titia extaret. Labore hoc tandem Cl. *Ballenstedius*, qui
 Lipsiæ Magister Artium est renunciatus, perfundus fuit so-
 lide, & tractationem hanc, de *Althammero* susceptam, Illu-
 stri *Adriano Stogero*, egregiis in patriam & literas me-
 ritis clarissimo civi nostro, inscriptam, eleganter
 concinnavit, effigie *Althameri* ornatam. Tenave-
 rat nonnihil *Chr. Jac. de Imhof* in *Relationibus innocuis*
A. 1713 pag. 733 seq. Expasuerunt de eodem pauca *Cel-*
Schelbornius Tom. XII pag. 698 Aman. literar. & Beischla-
gius in Vita Brentii P. I pag. 13 seq. nec non *Pantaleon Pro-*
seper P. III pag. 14. At plenior est hæc enarratio, mul-
 tisque parafangis illorum expositiones post sese reliquit,
 qua ostenditur, pagum & castrum Brentium existisse pa-
 triam *Althameri*, hunc ob vicinitatem & cognatos, qui
 Gundelfingiaci habitabant, Gundelfingium fuisse dictum, Pag. 3.
 F naturam

- natum honesto quidem loco, sed parentibus ex agricultura quærentibus victum. Artibus addiscendis liberalioribus *Althamerus* operam navavit Augustæ Vindelicorum per sex annos, nomenque dedit A. 1518, 8 Maji, Tubingæ albo studiosorum. A. 1519 Lipsiam sese contulit. Præter Theologiam studuit Poesi ac Historiæ, carus *Erasmo Stella*, Historico, Medico, & Consuli Cygnæ. E Lipsiensi Academia evocatus est Suevorum Halas, & ibi Gymnasii evasit moderator A. 1521. Anno sequenti Ecclesiasten, necnon ubi, agere cepit. A. 1527 in pago Alterdorsii inter Noribergam & Bruckam eidem officio munericque præfuit. A. 1528 Onoldum concessit, Pastoris primarii munia exornaturus. Constituit ibi liturgiam Onoldini Principatus ac reipublicæ Noribergensium. In Disputatione, A. 1527, 17 Dec. Bernæ de præsentia corporis sanguinisque Christi in sacra Cæna suscepta, præsto fuit, a Pontificiorum parte delectus, ut oratoris munere in suggestu fungeretur, nec tamen ideo ab ecclesia Evangelica defecit. A. 1539 ab Onoldinis missus fuit Noribergam ad colloquium, in conventu Evangelicorum Francofurti habito ad illi laboris coopertus. Non multo post desit esse in vivis, successorem nactus *M. Martinum Musingerum*. Defensionem ejus suscepit *Gust. Liffaus* in *Defensione pro Theologo Evang. Seculi reformationis*. Annum ejus & natalem & emortualem huc usque ignoramus peræque. Scripta ejusdem Cl. Editor deinde recenset, e quorum uno patet, *Althamerum* præsentiam corporis sanguinisque Christi in sacra Coena demonstratum ivisse ex doctrina de omnipræsentia Christi hominis, inter quam tamen & sacramentalem multum intercedit differentia. Catalogus scriptorum ex Bibliotheca Ducali Wolferbuttelana admodum est auctus & amplificatus. Notandum est *Althameri* dogma, statuentis, labem insitam esse exitio æterne infantibus tam Christianorum, quam eorum, qui a vera religione sunt averfi. Principatum tenent in numero scriptorum *Althameri Diallage*.

sua

suus Conciliatio locorum Scripturae, qui prima facie inter se pugnare videntur, & Commentaria in Tacitum de Moribus Germanorum. Monasterium Ital a Ludovico Bavaro fuisse fundatum condidit, scripsit. Reliqua Lectori volumus reservata, potiora sectantes, & Editori Cl. gratulati de opera tam bene dexterae collocata.

LETTERA DEL P. LETTORE VENTURELLI AL
P. Maestro AGNANI, &c.

hoc est,

EPISTOLA P. LECTORIS VENTURELLI AD
P. Magistrum AGNANIUM, Bibliothecae praefectum
Casertanensem Romae, super libro, quem hic edidit
sub titulo: *Philosophia Neo-Palae.*

Sine loco, die, consule, 4.

Plag. 2½.

Praeconi Philosophiae Aristotelicae Pl. Rev. Autor summo
in pretio habet, gratulatus orbi erudito, eo quod Dominica-
ni Lombardiae novatoribus Philosophiae, *Cartesianis* quam
maxime, instaras tragulasque suas immittere aggrediantur
feliciter. Per modum Dialogi examinat librum, cui est
inscriptio: *Philosophia Neo-Palae D. Thoma Aquinatis Ma-
gistro ad Christianismi & rationis normam, nova ac veteris
Scholae dogmata expendens.* Leges motus Aristotelem fugisse,
ac recentiora esse inventa, monstrat. Veritatis natura-
lis lacem luci revelationis divinae repugnare posse, negat.
Physicam sine peritia Mathematicam doceri haud posse, cre-
dit & ostendit. *Aristotelicorum* regulas physicas nullas, exi-
mat, esse momenti, nullius emolumenti. In *Neo-palae Philoso-
phiae* Cap. X criterium veritatis ita describitur: *Statuendum est
illud criterium in viva quadam luce, perceptiones nostras obje-
ctaque*

Pag. 4.

5.

6.

10.

R 2

- Pag. 10. *Statque illarum illustrante, quae plurimum splendet in tribus illis, definitione, divisione, argumentatione. Ac paulo post criterium illud dicitur esse vivida illa lux intentionalis. Cenfor requirit hic perspicuitatem & lucem, sibi alienum esse, monens, affirmare, quid illa intentionalitas sibi velit. Inprimis indignatur illud, quod pag. 204 Astrologia judiciaria fuerit reputata pro scientia, quae non omnino repugnet Christianis, aut philosophicis, documentis. Ea enim, quae a libertate & arbitrio hominis dependent, ab astrorum positu haud possunt derivari tuto solideque. Eadem definiit Pontifex Sixtus V in bullatis literis, quibus nugas Astrologorum proscripsit. Nævos vero hosce Philosophiæ Neo-palææ Auctor a Domino quodam ac Juvene generosiori fingit esse enarratos ac expositos. Exagitat deinde Patriarcham novatorum, Isaacum Newtonum, ejusque attractionem. Autor Neopalææ Philosophiæ, aeris gravitatem & fluidorum æquilibrium in physicis magno argumentorum apparatu exagitanda esse, statuit, si non tanquam omnino vana, saltem ut certo dubia.*
16. Tandem Cenfor, indubie salibus delectans satyricis, subjungit judicium bellum, ad Philosophiam recentiorem exterminandam aptum, quod ipse ita expressit: *Novatores non sunt Christiani; ut vero sis Christianus, oportet te esse bonum Aristotelis discipulum.* Id quod sese copiosius post hæc esse demonstraturum, promittit. Epistolam sese hanc dedisse Ravennæ 12 Mart. A. 1735, sub ejus finem significavit. Epigramma Latinum, epistolæ subjunctam, plus habet salis, quam peritiæ profodiciæ. Ne vero Autor, nos hæc monuisse, succenseat, etiam atque etiam ab eo petimus.
- 18.
- 19.

ELOGIUM PAULI GOTTLIBII HOFFMANNI,
Theologi non incelebris.

Paulus Gottlibius Hoffmannus natus est Torgaviz d. 16 Aprilis A. 1678, patrem nactus Paulum Hoffmannum, virum

virum doctrina, munerisque dignitate, venerabilem, eoque tempore, cum lucem videret noster *Hoffmannus*, antistitem Torgaviensem, postea vero Thoruniensem seniore, Theologum de ecclesia Evangelica meritissimum, & qui olim gratiam Electoris Divi *Joannis Georgii II*, cujus Principis Electoratus hæreditarii, ad consilium senatus Academici Lipsiensis & Witembergensis, fidelissimus Ephorus lectus, submisit veneratus, hucdum scriptorum fama celebratur, quem & Noster, defunctum Thoruni A. 1704, maxime præcruit. Matrem autem habuit *Joannam Susannam, Birnbaumii*, celeberrimi Dresdensium Archiatri, filiam, matronam omnibus, quæ sexum hunc decent, virtutibus ornatam, & ab ipso Electore ipsi nuptam, nec minus domum adductam.

Primis literarum elegantiorum elementis imbutus est in Gymnasio Thoruniensi, ubi sub fidelissimis præceptoribus, *Wendia, Sartorio, Babinio, & Reistio*, insignes fecit progressus, ita ut, e Gymnasio isto discessurus, sub *Præsidio, Sartorii de præmissiva ecclesie persecutore Catholico Messio Decio, Christianorum sanguine rubente*, publice multaque cum laude disputaret, Gymnasioque simul Thoruniensi, rebus suis egregie ibi gestis, ultimum vale diceret. Musas deinceps Vratislavienses salutavit, & præceptoribus *Grypho, Kysfendoro, & Tizio*, acquisitionem jam literarum, quæ ab humanitate nomen habent, cognitionem non parum locupletavit.

Sed fœdit *Sebelwigii*, Theologi celeberrimi, excitatus, Dantiscum quoque is contulit, ejusque sub *Præsidio* binas Disputationes ventilavit, unam de *novissimis*, alteram, proprio, ut ajunt, Marte elaboratam, de *Marcellino, ultimo Romanorum Episcopo*. Quo in Gymnasio adhibitam a *Sebelwigio* in erudiendo Nostro singularem plane diligentiam maximopere prædicavit, eandemque in *Behrio, Wolfioque*, grata agnovit mente,

quippe qui omnes ad altiora, quæ in Academicis tractantur, studia optime præpararunt cum, adeo, ut in Academia primum Regiomontana sedulo studia persequi posset. Et, cum Theologiæ se jam dudum consecrasset, *Wagnerum*, & *Pessarovium*, eam docentes, diligenter audivit. Biennio autem elapso, Lipsiam venit, ibique A. 1703 Philosophiæ Baccalaureus renunciatus, anno vero insequente lauream philosophicam consecutus est. Paulo post cathedram conscendit, ipsæque Præses *de triplici Principis regimine* ea, qua erat, ingenii felicitate, disputavit. Quodsi, ut apud Poetam est, non ultima laus habetur, viris principibus placuisse, jure meritoque de *Hoffmanno* nostro dici potest, quod viris in ista Academia tum principibus, *Pippingio* nimirum, *Ittigio*, *Seligmanno*, *Schmidiaque*, se studiaque sua magnopere approbaverit. Quorum, ut & *Crellii*, *Hardtii*, *Werneri*, & *Reineccii*, scholis sedulo interfuit. Frequentavit etiam Collegium homileticum, quod maximum dicebatur, illudque Philo-Biblicum, quod Præsede *Cypriano* florebat. Ut vero studiis suis finem eo feliciter imponeret, Witembergam A. 1708 adiit. Hic, ut, quam comparasset sibi, rerum philosophicarum scientiam publico ostenderet specimine, sub Præsidio *Rafabelli de initiis rerum naturalium* habuit Disputationem. Max. concessa superiore cathedra, *de primo creationis opere* disputavit, pauloque post *Angelorum existentiam. In quo ordinem* eruditorum subiecit examini. Neque tamen, cum hoc in cathedra philosophica ageret, munus Theologiæ misit, sed ab ore *Neumanni*, scholis theologicas maximo cum applausu aperientis, pependit, ejusque sub Præsidio Disputationem *de revelatione & entusiasmio* publice defendit. His atque aliis speciminibus, quæ non vulgarem Theologiæ prædebant cognitionem, motus est sensus

tus Academicus, ut *Hoffmannum* summo, qui Dresdæ est, Senatui ecclesiastico dignum commendaret, cui, licet publico nondum munere in republica fungenti, Theologiæ ut crearetur Licentiatum, concessionem daret. Neque defuit eorum nostrique desiderio Senatus ille ecclesiasticus summus, concessionemque eo nomine suam dedit lubens. Memoratis itaque paulo ante honoribus A. 1709 ornatus est, habita prius, Præside *Wernsdorffio*, de *gratia Spiritus Sancti docente* Disputatione, & anno subsequente Ordo theologicus ipsum Theologiæ Doctorem renuntiavit; quem honoris gradum Oratione de *Criminatoribus orthodoxia* aggressus est. Apertus ei nunc erat campus, in quo eruditio ejus liberius excurrere poterat, cujus usum in eo maxime repositum credidit, ut alios etiam erudiret, doceretque. Quapropter non solum Theologiam iis, qui ipsum præceptorem elegerant sibi, omni cura atque fide tradidit, sed etiam colloquia disputatoria habuit, regulasque demonstravit, secundum quas conciones sacræ essent formandæ. Nec intermisit hosce labores, cum A. 1710 Lipsiam sese recepisset; verum hic quoque de *juventute* Academica optime meritus est. Quam industriam diligentiamque non parum deinceps auxit, cum a Rege Poloniarum Potentissimo potestas ei, Theologiam extra ordinem proficendi, clementissime concederetur, addito simul stipendio, quod munificentiam vere regiam luculenter declarabat. Id quod munus, publice Theologiam proficendi Oratione de *Tentationibus Theologorum gloriosis*, præmissa Programmate de eo, quod in Theologo debet esse doctrina puritas, & vita rectitudo, A. 1713 auspiciatus est. Destinatum sese Academix nunc credebatur Noster; cum præter spem opinionemque suam ad subeundum apud Saxonenses Superintendentis munus a summo, qui rebus ecclesiasticis Dresdæ præest, Senatu

Senatu A. 1719 vocaretur. Cui spartæ per sexenni-
um omni cura præfuit. Anno enim 1725 & Consi-
storium Witebergense partes Antistitis sacri apud Belzi-
genes, & senatus Annabergensis eandem provinciam
apud se, uno eodemque fere tempore ei obtulerunt. Re
autem accuratius perpensa, Annabergensium precibus
annuit, Belzigensi muneri renuntiavit, Seydaque reli-
cta, oblatum munus Dom. XII post Trinit. adiit, &
hoc munere haud longe post edito *de propensione ani-
mi, qua in suos Theologus debet esse*, Programmata,
& sacrorum antistite B. Marpergero, solenni ritu inaugu-
ratus est. Nec penituit unquam Annabergenses eum
elegisse præfulem, qui & doctrinæ puritate, & sancti-
tate morum, nemini fuit secundus. Nam, indefesso
studio cæcum sacrum docuit, curamque egit animarum,
usque dum d. 30 Jan. A. 1748 placida expiraret morte,
LXX ætatis suæ annis, si sex septimanas demas, imple-
tis. Thori vitæque sociam sibi assumptam A. 1715,
Dorotheam, natam *Zschobiam*, *Arnoldique*, annonæ mi-
litaris præfecti, viduam, fœminam ornatissimam. Et
qua licet liberos susceperit nullos, cum ea tamen per
XXXIII fere annos mira sane concordia vixit, eandemque
paucos menses ante Nostrum vita functa est. Privignas,
quas habuit duas, plus quam pater dilexit, omni-
que educatas cura suis elocavit impensis, atque alteram eam,
Prænobilissimo Consultissimoque Regis Pol. apud Stolber-
gensis Præfecto nuptam, ex asse scripsit heredem. Bene
precamur Manibus Viri optimi, & rem sacram æque ac li-
terariam pro virili sua parte juvantis, dignique adeo, cu-
jus memoria in animis eorum, qui & ipsi sunt boni, &
bonis prorsus sunt dediti, æternam vivat. Exemplum hu-
jus si quis imitandum sibi proponat, & ita, sicut ille, vivat,
is Deo æque ac hominibus vitæ suæ rationem probabit,
& a fœra posteritate recte ætorum laudem feret.

* * *

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Qua Lipsiae publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus VII Sectio II

DELLA ELOQUENZA ITALIANA, &c.

id est,

**DE ELOQUENTIA ITALICA JUSTI FON-
TANINI, Archiepiscopi Ancyranı, Libri tres, recens
recusi; in primo explicatur origo & progressus Italicı
sermonis; in secundo tractatur de ejus incremento per
opera scripta; in tertio digeritur Bibliotheca, composita
ab Autoribus singularibus in materiis potissimum
classicis, illustrata multis observa-
tionibus.**

Venetis, impensis Christophori Zano, 1737, 4.

Alph. 2 plag. 5.

Non est, quod, Lector, de Eloquentia ab Italis exorta
hic expectes enarrationem. Opus constat expositio-
ne sctorum sermonis Italicı, & librorum, in eo con-
scriptorum. In *tertia Parte* censuram Summe Rev.
Autor subinde adhibuit acriorem, quam qui ferre haud potue-
runt viri doctissimi, integris jam disceptationibus & operi-
bus in eam insurrexerunt, in quibus recensendis hęc temporis
opera

- opera nostra haud desiderabitur. Volumen ipsum Illustrissimo & Excellentissimo Domino *Laurentio Teupolo*, Equiti & Procuratori S. *Marci*, est inscriptam, cujus Viri Autor praedicat favorem in se satis magnam. In orthographia ipse sequitur subinde singularem opinionem. Accelliones in fine fuerunt additæ, quæ separatim editæ, excrescere potuissent in Volumen secundum. *Dissertationem* Autoris hic præfixam habes de *Eloquentia Italica*, comprehensam Epistola ad Dominum Marchionem *Joannem Josephum Orf* conscripta. *Libro primo* discessit ipse de studio, quod jam Latini collocarunt in lingua sua. Addit, linguam Italianam successisse Latinæ. Edidit originem sermonis Italici ex lingua Latina. Conditionem linguæ Romanæ, qualis illa exstitit Seculis IX & X, speciatim in Italia inde ab exordio Seculi XIII, exponit. Progreditur ad faciem inde sermonis Theotisci, seu *Francici*, & *Francigeni*, simulque vulgaris, seu communis Romanesæ Italici, inde ab ætate *Gregorii V* triti. Barbaros esse autores linguæ Italianæ, ostendit. Literatos Italianos scripsisse prius secundum morem linguæ Romanesæ Francorum, quam Italici, proprium, docet. Prioris principatus perstitit adhuc in Italia Seculo XII & XIII. Divitias linguæ provincialis exponit, adoptatæ ab antiquis scriptoribus Italici. Recenset opera Autorum Italianorum, in antiqua lingua Romanesca Francica scripta. Translationes enumerat sacri Codicis in lingua Romanesca. De dialecto communi, & multis aliis antiquæ linguæ Romanesæ dialectis, eisque, quæ adhuc frequententur, exponit. Edidit Autores, qui ea fuerent usi. De fabuloso scribendi genere *Turpini* & *Realis* Franciæ, jam a *Dante* notato, haud translatis habet. De antiquitate fabulæ Romanensæ, a *Meschino* & *Anahigo di Gault* scriptæ, quæ a *Torquato Tasso* maxime estimata est, & *tabula rotunda*, affert haud contemnenda.
60. *Sordelli Catanensis* in primis mentionem facit, Domini *rupis del Gatto*, A. 1189 nati, qui lingua provinciali scripsit. De surifamæo, S. *Dionysiani* Cænobii vexillo, nonnihil intexit. *Guibchaum*, Poetam Italum, qui Latine scripsit, vindicat ætati
67. *Seculo IV*. *Turpini* fabulæ *Galtis* A. 1200 demum innotuisse,

notissima, ex Hispania nuper allata, auctor est *Gaufridus*,
 Prior Cornubi Volsiensis. *Papirius Massus* fuit primus, qui
Turpinum scripsisse fabulam, fuit subdocatus, vel potius,
 eam ab homine otioso compositam esse in gratiam juvenan-
 tis, contendit, circiter tempore *Caroli Calvi* Imperatoris. *Al-*
laricus, trium fontium Monachus, ad A. 1065 monstravit,
 tunc cantilenam *Rolandi inchoatam*, ut *Martium utri exam-*
plum pugnaturus accenderet: inlamarque Dei auxilio, pra-
stare utriusque confertum. Enati ex ea fabula fuerunt libri
 alii, nondum formis publicis descripti, verbi causa de *Rena-*
velli & Rinaldo. *Guilielmus Brito* jam antecitatem *Pseudo-*
Turpini fuit secutus *Philippides Lib. III v. 394 seq.* Mirum
 ex narratione *Turpini Rolandum* in Turciam ipsum pervasis-
 se, observante *Petro Bellonio Observas. Lib. III Cap. 44,*
& Angerio Busbequio Epist. pag. 138 ed. Oxon. anni 1660.
 Exstat liber alius ejusdem commatis, vulgo dictus *Guerrius*
di Durazza. Auctor vulgo cognominatur *Meschinus*. Volu-
 men complectitur Libros VII, editos jam Patavii A. 1473 in
 forma maxima, Venetiisque A. 1477, 1480, & 1481. Sed missum
 facimus Auctoris *Librum primum*, ad *secundum* progressum.
 Cur sermo Italicus fuerit dictus *Vulgare Latinum*, statim ab
 exordio ejus disquiri. Seculis scilicet inferioribus Italiani di-
 xere *Latium*, & Italos appellarunt *Latinos*. *Dantes* hæc tra-
 dit: *Isud, quod totius Italiae est, Latium vulgare vocatur.*
 Italicis sermo, ex Latino corruptus, Seculo jam XI colloqui-
 is adhiberi cœpit, plebi gratior, quam nobilioribus homini-
 bus, abhibitus ante in versu, quam in oratione prosa. *Dantes*
 indubie fuit pater Eloquentiæ Italicæ. Comœdia ejus adhuc
 est in pretio. *Bombus & Casa* in eo varia notarunt, *Speroni-*
us vero eum evexit. *Dantes* poema suum appellavit poema.
 Scripsit ipse librum *de Vulgari Eloquentia*, Latine posthæc
 conversum, Parisiisque editum. Ejus summam exponit Au-
 tor. Lingua Sicula, quam *Dantes* laudavit, fuit olim Italica
 communis. Dialectum communem Italicam *Dantes* antepo-
 situm reliquis Italiæ municipalibus, ipsique Toscanicæ, aulam-
 que Neapolitanam predicavit, *Quiricem* quippe tunc *Posta-*
rum.

- Fig. 230. sum. Autor addidit nonnihil de Italiae dialectis non tuis. *Libro tertio* exponit ritum ecclesiasticum Latine ex suggesto-
 247. sacro differendi, & postea lingua vulgari. Veneti hujus pri-
 260. mae dedere Gambaticen, *Fortunio* imprimis praesente qua
 269. a plagio absolvitur. Accedit Bibliotheca, Eloquentiae Italicae
 285. interitura. Apparent loco primo regulae sermonis vulgaris,
 294. Grammatici vulgares sermonis Latini, & Lexica linguae vulgaris.
 In Classe secunda Autor exponit de arte oratoria & Oratori-
 bus Itolorum tum in lingua Latina, tum in Italica, nec non
 de Epistolarum scriptoribus. In Classe tertia differit de arte
 poetica & scriptoribus, qui artem poeticam exposuere, no-
 298. minatim de poemate *Ariosti*, *Tassii* & *Dantis*. Classe quar-
 ta comprehendit scriptores dramaticos, eosque haud negligit,
 qui Italica lingua loqui a translatoribus fuere iussi. Classe
 486. quinta commemoravit Poetas lyricos. Classe sexta enume-
 ravit artem historicam, Historiam literariam, Biographos, hi-
 576. storiam fabulosam antiquam, eamque lingua vulgari expres-
 sam, historiam fabularem recentiorem, historiam numismaticam
 & lapidariam, historiam civilem, vitarum scriptores de viris
 toga saepeque claris, Cosmographiam, Geographos Graecos, in
 Italicum conversos, Historicos Graecos, ab Italia translatos, nec
 629. non Latinos, atque Historiam Ecclesiasticam. Classe septi-
 ma complexus fuit libros philosophicos, tum eos, qui ad
 Logicam, naturalem, moralem, civilem, & equestrem Philo-
 sophiam, referuntur, tum illos, qui ad symbolica pertinent,
 nec non ad Jurisprudentiam omnem, ad Mathematicam, ad
 673. computationem ecclesiasticam, ad Architecturam, ad scien-
 tiam bellandi, ad picturam & sculpturam, praeteresque ad
 Musicen. Classe octava, seu ultima, enarravit libros theolo-
 gicos, & Biblicos, & morales, & polemiticos, & asceticos,
 scriptoresque adjunxit ecclesiasticos, tum Graecos, tum Latinos,
 Italicae translatos. Opus ipsum insigni scaturit industria. Ni
 censura passim extaret acrior, libro nihil inesset, quod lau-
 de esset indignum. At obiit Autor, nec causam suam am-
 plius valet petorare. De capitibus nonnullis differemus di-
 stinctius, recensuri scripta, quibus ad censuras modo dictas
 debi-

debitè responderet. Nolumus tamen inficiari, Auctorem hinc inde libros nonnullos Italicos omisisse intactos, nec defutura esse in posterum virorum doctorum supplementa. Utinam vero eorum cultiosum genium catalogi, libris recensendis proprii, conformiles exsisterent! Cur de scientia medica haud separatim commentatus fuerit Noster, nostrum non est assequi conjecturis.

**DE PAULO B. APOSTOLO IN MELITAM SE-
culo- Adriatici maris insulam naufrago ejecto Disserta-
tiones apologeticae in Inspectiones anticriticas R. P. D.
IGNATII GEORGII de Melitensi Apostoli naufragio
descripto in Act. Apost. Cap. XXVII & XXVIII,**

Auctore C. JO. ANTONIO
CIANTAR.

Venetis, apud Christophorum Lane, 1738, 4.

Alph. 2 plag. 22.

Liber hic apologeticus, Mariae Annae Austriacae, Lusita-
norum Reginae semper augustae, inscriptus, & Praefa-
tione galeata praenunitus, versatur in vindicando Pauli nau-
fragi hospitio non Meletae Dalmatorum, sed Maltensibus
Siciliae vicinis. In Praefatione dicitur, antagonistam suum
ad sophismata captionesque confugisse, eumque appellat *re-
siduum calumniam*. It ostensum, *Matthaei Berwaldi* sen-
tentiam & loculos adversarium excussisse, ejusque argumen-
tis latius diductis pugnavisse, licet ab eo nominando ablit-
nerit sese. *Berwaldum* antecesserat eadem sentiens Imperator
Constantinus Porphyrogenetus in libro *de administrando impe-
rio ad Romanum filium Cap. 36*. Pungit *Ciantarus* antagonista
sui notitiam linguarum exoticarum, nec tamen inficiatur, eum
accerrimi ingenii specimen dedisse, multaque erudite ac jucun-
de pertractare. Minas adjicit, sibi esse adhuc hastas teretes e-
lyptaeque rotundos, tum galeas, tum thoraces, procul igne mi-
santes, quas sit exprompturus, si forte adversarius ausit iterum

Pag. 2

4.

6.

10.

14.

- conferre manum. Summa operis continet, præter formulam
 Pag. 16. Dedicacionis & Præfationem, 1) descriptionem Melitæ & Gaudi
 insularum; 2) seriem Episcoporum Melitensium; 3) singula-
 rum Dissertationum argumenta; 4) verba *Luca*, quibus ipsa
 describit Melitense *Pauli* naufragium; 5) typum sive Melitens-
 is, qui vulgo *la Cala di S. Paulo* dicitur; 6) Dissertationes
 numero viginti; 7) epistolam *D. Marci Lami*, egregii Ma-
 thematici, continentem quasdam observationes practicas in
Pauli navigationem, Melitensi naufragio terminatam, Dis-
 sertationi septimæ suffragam; 8) Catalogum Autorum, in hoc
 opere laudatorum; 9) Indicem rerum & verborum locupletis-
 simum. Demorsos sane unguis sapit, lucernamque olet, Me-
 litæ descriptio geographica æque ac historica. Episcopum
 38. Atheniensem evasisse credit Autor *Publium*, principem vi-
 rum Melitensem, qui *Paulum* hospitio excepit. Primum E-
 piscopum Maltæ vocat *Sylvanum* quendam ad annum 408.
 39. *Acacium* ibi ecclesiæ præfuisse circa A. 450, addit, quem ad-
 versarius dixerat Armeniacæ Melitens Episcopum, cui ta-
 men Noster tum *Constantinum* præfuisse, ex actis Concilii Chal-
 cedonensis it demonstratum, quippe non *Melitensem* voca-
 tum, sed *Melitenensem Episcopum*. Dissertit deinde de *Dac-
 to*, *Trajano*, *Mana*, *Gualterio*, *Eberardo*, *Joanne*, *Rai-
 naldo*, *Stephano*, *Joanne II*, *Rogério*, *Nicolao*, *Alduino*, *Hen-
 rico*, *Nicolao Boneto*, *Hilario Conrado*, Monacho Benedictino,
Antonio Vulpeno, *Nicolao Papalla*, *Joanne de Pino*, *Mauro*
 51. *Calì*, *Andrea de Pace*, *Conrado Caracciolo* ad annum 1408,
Michaele de Literis, illo de *Valgnarnea*, *Joanne Ximeno*, *An-
 tonio de Platamone*, *Mauro Calì* secundo, Senatore de *Mello*,
Bernardino Paterno, reliquisque Maltæ Episcopis usque ad
 68. *Paulum Alpheran de Buffan*, A. 1727, 14 Cal. Aug. ad thro-
 69. num insulamque eVectum. Sequuntur Dissertationes vi-
 ginti. *Prima* evincit, vel potius studet comprobare, Adria-
 ticum mare permiscei cum Ionio ac Siculo a Græcis ante
Claudium Ptolemaum. Dissertatione *secunda* tentat ostendere
 Autor, *Strabonem* in Adriæ prolatione secum stare. *Ter-
 tia* docet, Latinos Autores, *Luca* ætati suppare, vel ipso an-
 tiquio-

liquiores, in Ionio ac Sicihensi pelago Adriam recognovisse. *Quarta* demonstrat, quanti facienda sit *Claudii Ptolemai* aliorumque, qui post ipsum scripsere, de Adriæ situ atque consuetudinibus sententia. *Quinta* ostendit, tum Græcos, tum Latinos scriptores, ab adversario perperam pro Adriâ allegari. *Sexta* docet, haud esse reprehendam eorum sententiam, qui, Adriæ nomen apud *Lucam* haud ætri maris proprium, sed appellativum, esse, autumat. *Septima* tradit, flante vento typhoico *Pauli* navigium nequam in Meletam, utique in Melitam, impelli potuisse. *Octava* ostendit, barbaros, quorum meminit *Lucas* *Act. XIIII*, non in Meleta, sed in Melita, reperiri potuisse. *Nona* persuadet, ante naufragi Apostoli in Melitam appulsum, nec innocuos serpentes, nec theriacas fuisse glebas Melitenses. *Decima* tractat de Melitenfibus glossopetris ac lapillis, quos serpentum ocellos vocant. *Undecima* ostendit, *thalassian*, a *Luca* memoratum, in Melitenfis sinus introitu ad amissum recognosci. *Duodecima* versatur in tribus adversarii argumentis refellendis. *Decima tertia* comprobat, argumentum de Syracusis Autori apprime opitulari, idque frustra diluissè adversarium. *Decima quarta* expendit alia tria argumenta, ipsi faventia. *Decima quinta* agit de *Publio Martyre*, principe viro Melitenfi, hospite *Pauli*, ac primo Melitæ Episcopo. *Decima sexta* persuadet, eundem *Publium Dionysio Areopagita* in Atheniensi ecclesiarchio successisse. *Decima septima* agit de *Trophimo*, qui ab Apostolo relictus fuerit in Melita agrotus. *Duodevicesima* ostensum est, temere suspicari adversarium, Melitenfes Christianos militiæ Christianæ nomen sero dedisse. *Undevicesima* perhibet, Melitenfium traditiones esse laudabiles ac fide dignissimas. *Ultima* differtur de monumentis, Melitenfium traditiones corroborantibus, ac maxime de *Crypta Paulina*. In Dissertatione *prima* exponitur potissimum rei momentum. In ea affertur *Theophrasti* testimonium e *Lib. VII* de Acarnanibus, quos ille tradidit habitare intra sinus Ionii fines (boreales). At id testimonium *Gregorio* favet, ostendens, Adriam ad oram Acarnanum terminari.

eminari Ionio mari. Accedit deinde ad *Scylax Caryandensis* pronuntiatum, in quo legitur vulgo: τὸ δ' αἰεὶ Ἀδριακὸν ἔστι καὶ Ἴονος. Locus hic legitur pag. 11 *Volume I Scripturum Græcorum minorum Geographia veteris*, a *Joanne Hudsono* Oxoniæ A. 1698, 8; edito. Si itaque ibi omnia expendimus, lectio ibi fallit recepta, ideoque *Ciantaro* haud patrociniatur. Dabimus argumenta. *Scylax* ita de initiis Ionii finis habet: Ὁρ Ἴονιῦ σίνου ἐστὶ ἀπὸ Κεραυνίῳ ὀρεινῶν ἕως ἀπὸ Λαπυγίᾳ, oppositæ in Italia, promontorium. Ad urbem vero *Hydruntem* in *Lapygia* a *Ceraunisi* ἢ hujus finis stadiis quasi 500 navigationis patet. Vides itaque, τὸμα τῷ Ἴονι κολπῶν ἀνοῦν ad boream a *Cerauniis* montibus, qui nunc montes *Chimeræ* vocantur. Quicquid itaque ultra ad boream patet, erit *Adria*. Ea verba, quæ dedit *Ciantarus*, debentur manui hominis recitatoris, qui putavit, *Maltam*, in *Actis Apollonicis* memoratam, & *Pauli* naufragi suffugium, non posse locum veri, nisi Ionius finis gestasset nomen *Adriæ*. Ipsa verba repugnant prorsus verbis præmissis, quibus significatur, Ionium finem a *Cerauniis* decem montibus capere primordia, ac deinde introrsum versus meridiem patescere. *Scylax* sane pag. 6 *Umbris*, *Gallis* ad *Padi* exitum incolentibus, & *Venetis*, *Adriam* ἢ sinum *Adriaticum* esse confinem ab *Oriente*, docuerat. Nil ibi de *Ionio* occurrit ingeriturve finis. *Scylax* ultra *Ceraunios* versus meridiem nunquam de mari *Adriatico* quidquam habet. Emendator illud glossæ indubie hausit ex *Marciani Heracleotæ* hoc pronuntiatum pag. 9: Νόνος σίνου ἐστὶ Ἀδριακός, ἢ Ἴονος, ἑναπὸς ἢ Ἀδριακὸς ἢ Ἴονος κολπῶν. Ex quo testimonio nihilo minus nondum sequitur, *Adriam* & mare *Ionium* tunc idem valuisse, & nomina exstitisse promiscua. *Marcianus* enim sinum illum, a *Venetis* usque ad *Africam* fore procurrentem, noluit bifariam secare; quare eum a parte superiori vocavit *Adriaticum*, ab inferiori *Ionium*. *Ionium* mare a *Cerauniis* inde ad *Cretam* usque a *Thucydide* aliisque proferri, nemo negat, unde Auctor nescio quid exculpere nititur. Queritur hic, an *Lucæ* state *Oceanus*, *Maltam* alluens, dictus fuerit *Adriæ*. Hoc nec

Lyc-

Lycophron affirmat, nec *Aeschylus*, nec *Polybius*. Postremus Pag. 84.
 contra *Lib. II, finem Adriam* a borea confinem esse *trajectum*
Ionio, indicat, qui a Cerauniis montibus ferebat Hydruntem.
 Ipse addit praeterea, Ionium trajectum versus meridiem jux-
 ta promontorium Cocinthum separari a mari Siculo. Quo
 ipso intelligitur, *Polybium* ne Ionium quidem mare ad Mal-
 tam usque & Siciliam extendisse. Trajectum Ionium,
 Ἰόνιον Ἰόνιον, confundit Autor cum sinu Ionio. Ille enim 84.
 interjacet Hydruntum inter & Ceraunios montes, hic infra
 latius patet. *Scymnus Cbius* eadem ratione trajectum illud
vers. 300 seq. descripsit, & mare supra trajectum versus bo-
 ream situm appellavit Adriam, seu Ἀδριακὴν Θάλατταν. Um-
 bros videtur *Scymnus* infra Adriam ad meridiem collocare,
 sed invito *Scylace*. Quare, transpositos ibi esse versus apud
Scymnum, jam alii monuerunt, certe includendi sunt in pa-
 renthesin *versus tres 365, 366, 367*:

(Μεσαίτατον δὲ ἰκᾶσιν Ὀμβρικῶν λαῶ - - ἐμπερότατα.)

Si *Adria* ultra Umbros ad boream a *Scymno* fuit collocata, id
 ipsum pronuntiatum nemini magis, quam *Cl. Ciantaro*, no-
 cet. Quod ipse animadvertit, scribens: *Ceterum haud insti-*
cior, hujusce scriptoris de Adria sententiam haud satis perspi-
cuam esse. Quod e *Diodori Siculi Libro XVI* Autor id com- 86.
 probatum, mare Siculum appellatum fuisse pelagus Adriati-
 cum, id in eo loco reperire haud valuimus, per hoc intelli-
 gentes mare ad boream confine Ionio trajectui. Ionium 87.
 vero sinum ab Ionio mari fuisse olim diversum, negamus
 merito cum *Cl. Autore*, commoti testimonio *Dionysii Hali-*
carnassensis & aliorum, licet largiamur, mare Ionium
 latius patere in austrum ipso Ionio sinu. Id vero singulare 88.
 minusque solidum est; *Dionysium Periegeten* (*) *Adriam*
 ad

(*) Is vero demum tertio vixit Saeculo, ut demonstravit *Henricus*
Dodwellus in *Disq. de Aetate & patria Dionysii*, praefixa *Tomus IV*
Geographiae veteris Scriptorum Graecorum Hudsoni, edito *Oxoniae*
A. 1728, 8. Nihil itaque hoc testimonio *Ciantarus* efficit adversus
 praestantissimum suum antagonistam.

Pag. 91.

- ad littora Africae usque protendisse secundam interpretationem *Prisciani* & Autoris mentem. Ad Epiri partem, quae ad Epidaurum sita est, *Adriaticum* existisse pelagus, perspicitur ex *Ignatii Martyris* actis, a *Theodorico Ruinaro* editis, & ex eo ingressos esse comites mare Tyrrhenicum, ibidem statim additur. Id autem haud omittendum videtur, ex eo testimonio nihil lucriferi posse, tum quod aetate minori est, & ab hominibus Geographiae imperitis existit, tum quod *Straboni* id haud repugnat. Dum vero Noster, *Appianum Alexandrinum* aetate praestitisse *Claudio Ptolemao*, ut *Adversarium* refellat, opinatur, se ipse erroris facit reum. Nec locus, e *Strabonis Libro II pag. 123* allatus, evincit, mare infra trajectum Ionium nomen gestasse Adriatici ad Maltam usque. Ipse enim *Strabo*, *Ionium finem*, perhibet, *partem esse Adriaticam*, ad boream usque Aquilejam procurrentis. Siculum certe ibi mare dicitur determinari trajectu Ionio, seu faucibus Ionii sinus, ad Iapygium promontorium. Quicquid igitur maris infra fauces illas ad meridiem excurrit, dicitur ibi *Siculum*, pars vero maris superi, seu Adriatici, quaedam australis ultra Ambracium finem & promontorium Iapygium vocatur ibidem *sinus Ionius*. *Ottavius Cajetanus* nequaquam, locum illum *Straboni* recte explicasse censeri potest, quicquid tandem Vir Cl. lectori studeat incensurare. Idem ex *Pomponio Mela* I, 2, distinguit mare Adriaticum in interius ac exterius. At *Mela* *Ionium* existimat *exterius*, Adriaticum vero *interius*, id est, introrsum versus Aquilejam vergens. Locum omnino recte exposuit Vir Pl. Rev. *Georgius*, & expositionem suam auctoritate *Plinii* solide munivit, qui mare, quod inde a trajectu Ionio in austrum patet, vocavit *exterius*, id vero, quod ad Aquilejam inde pertinet, *interius* appellavit. Siciliam apud *Strabonem* nomine Italiae comprehendendi, credit Noster.
100. Nobis vero tam oculatis esse haud licuit, ut vim argumenti potnerimus assequi, quo persuadeamur, *Strabonem* per Italiam, Adriaticam vicinam & confinem, complexum fuisse sinus Siciliam. Eo enim in loco, ubi *Strabo* describit sinistram Adriaticam, nempe Italiam, non solum Siciliam ab Italia distinguit, sed

sed etiam per Italiam, quæ sinistra latus obvertit Adriæ, loca intelligit, quæ versus septentriones ultra trajectum Ionium sunt sita. Locus habetur *Lib. II pag. 123*, seu ex edit. Amstelod. A. 1707 in fol. *pag. 125*, quem adhibita Iustravianus attentione omni. Confer eundem *Lib. VII pag. 317*. Ea, quæ ad Illyricum & Aquilejam ac Apenninæ fines orientales spectant, loca *Strabo Lib. IV pag. 207* dicit spectare & vergere πρὸς τὴν Ἰαλυρίδα καὶ τὸν Ἀδριαν, ad *Illyridem & mare Adriaticum, Lib. IV pag. 207*. Idem tradit, montosam esse regionem, mari Adriatico & Pannoniæ interjectam *inde ab intimo Adria sinu, ἀπὸ τῷ μυχῷ τῷ Ἀδρια, Lib. VII pag. 314*. Legit deinde & persequitur *Strabo* totam oram Illyrici usque ad Ceraunios montes, &, ad hosce delatus, addit: Τὰ Κεραυνία ἔρη ἢ ἀρχὴ τῷ σώματος τῷ Ἰωνίῳ κόλπῳ καὶ αὐτῷ Ἀδρια, *montes Ceraunii initium faucium (ostii) sinus Ionii & Adriatici*. Ut hæc recte intelligantur, ipse addit: *Ostium utriusque & Adriæ & sinui Ionio commune*; eoque tantum differunt, quod primæ parti maris hujus nomen hoc Ionii impositum sit, *Adria autem sit nomen τῆς ἐντὸς μυχῷ τῷ μυχῷ, maris ejus, quod est interior prope recessum illum ad Aquilejam, αὐτῷ δὲ καὶ τῆς συμπύσεως, nunc vero sit nomen totius illius maris* inde a recessu interiori usque ad os & initia sinus Ionii Siculique. Id ipsum quoque patet ex *Crestomathis Strabonis*, ubi *Lib. VII pag. 152* extremi fines Adriæ terminantur Ambracio sinu. Docet enim Autor, *Epirum circumdatam esse a mari Adriatico usque ad Ambracium sinum*. Quo ipso intelligitur, mare, quod inde ad austrum se diffundit, ab Adria fuisse satis superque discretum. Sunt, qui per *totum illud mare* intelligunt mare Ionium, quod inde a trajectu Ionio usque ad Cretam & Siciliam sese diffundit. Qui vero τὴν ἐντὸς θάλασσαν & τὴν συμπύεσσαν secundum *Strabonis* mentem & usum vocis, apud ipsum receptæ, exponunt, non possunt non sententiam ita exponentium repudiare, licet a *Casaubono* adoptatam. Cum *Strabo* oram maritimam Illyrici usque ad Ceraunios montes, & porro Pannoniæ confinis ad austrum, nec non Thraciam, exposuisset, & jam in eo esset,

esset, ut a montibus Cerauniis progredere-
 tur versus au-
 strum, hæc prius interposuit pag. 320: *Enumeravimus eas
 gentes, quæ, Istro & Illyricis ac Thracicis montibus circum-*
scriptæ, universam Adria oram accolunt a finis intimo re-
cessu. Ad montes Ceraunios constitit Strabo, in Occiden-
 tem prospectans, ita ut Illyricum ei esset ad dextram, ad si-
 nistram reliquæ nationes Epiri. Quibus observatis, patet,
 Adriam a Strabone haud ultra in meridionalem plagam fuisse
 prolatatam, sed hoc mare ab eo finistram dictum fuisse, tum
Siculum, tum *Ionium sinum*. Siculum enim ad boream us-
 que porrexit prope *sinum Ambracium Lib. VII pag. 323.* Ne-
 mini autem non constat, interesse intervalli aliquid inter Ce-
 raunios montes & os Ambracii sinus; eas vero gentes, quæ
 ultra Ceraunios versus septentriones habitaverunt, accoluerunt,
 teste Strabone, *ὄχιρ τῆ ἰουίς πόλις, supra Ionium sinum,*
pag. 326. Fluvios autem, qui ab Ambracio sinu inde ad me-
 ridiem fluunt in mare, tradit Strabo, influere in *Ionium sinum,*
pag. 327. Nulla ibi de Adria mentio. Quin potius Strabo
Lib. II pag. 109 refert *Eratosthenis* famosa illa promontoria,
 ac tertium quidem, quod intercipiatur mari Siculo, ad au-
 strum & Adria ad septentriones, nempe *promontorium Iapy-*
gum circa Hidruntem. Ex quo testimonio constat denuo,
Siculum mare per Strabonem ubique satis perspicue distingui
 ab Adria, & hoc teste, Siculum mare a promontorio Iapy-
 gum & sinu Ambracio incipere ab aquilonibus, & inde in
 australem plagam proferri. Tantum de Strabone, quem
 certe ea legimus, ad hanc litem geographicam solide inve-
 stigandam, diligentia, quæ in homines cadere potest. Res
 huc redit. Strabo sinus Adriatici fines australes determinat
 montibus Cerauniis & Hidrunto, ac trajectu ab ora ibi una
 ad alteram. Mare vero, quod existit inde ad Ambracium
 sinum & Iapygum promontorium usque, statuit referri tum
 ad *sinum Ionium*. Mare Siculum inchoat a sinu Ambracio
 & promontorio Iapygum, ac inde ad Siciliam & in austrum
 producit. Illud autem mare, quod Acarnanum & Pelopon-
 nesi occidentalem oram alluit, idem appellat *sinum Ionium.*

Hæc

Hæc est illa Geographi accuratissimi de tribus illis mari-
bus sententia. Cum vero scriptores accurati, & prosa oratio-
ne usi, *Lucam* antiquiores, *Adriam* pro mari Siculo & eo,
quod *Maltam* alluit, pelago nunquam posuerint, quia potius
mare Adriaticum, intra recessum ad *Aquilejam* ex una par-
te, & trajectu Ionio sinuque *Ambracio*, *Hidranto*, & *Lapy-
gum* promontorio, ex altera, nempe meridiana parte, conclu-
serint, non possimus, quanta quanta etiam exlitterit doctissi-
mi *Ciantari* diligentia, *Maltam* pro ea insula habere, quam
Lucas appellavit *Μελίτην*, *Melitam*, & quam in mari Adriati-
co sitam fuisse tradidit. Ipse *Dionysius Periegetes* initium
Adriæ deducit ab *Hyrio*, urbe maritima, ad quam usque gen-
tes *Lapygum* sint extentæ, ita canens: τὸθι σύρτιος ἀρκίος
ἄλμη πόντος ἐς ἀγγύπορον ἀκυλίον, inde flabitur *Adriati-
cum salum ad mare*, *Aquileja vicinam*, trajectis ex utroque lit-
tore solitum. Græciam idem incipit a terra *Oricia*, ibique
versus Occidentem incipere *Siculum mare*, tradit. Adde,
quod *Cl. Ciantarus* ad locum quendam *Dionysii* haud jure
suo provocavit, exemplo sinistra intercepto usus. En
locum:

Πρὸς δὲ Νῆται Λιβυκῆς τὴ πόρος καὶ Σύρτιος ἀρχή
τῆς ἐτίρης, ἐτίρη δ' ἐν ἰδοῖς, πρῶτῳ περὶ τῆς
Ἐσπερίῃ τῆς πρῶτῃ δύο νησίδες ἴσασι
Μήνηξ καὶ Κέρικα, ἀλυστικὰν ἔρπον ἔχοντα.
Ἄλλ' ὀπὲρ ἀδριῶδες σινεπὶ πᾶρον ἀμφιπέτρε
Ἐισελάσης ἐπὶ νηὸς Ἰηπυγίην ἐπὶ γαῖαν,
Δήεις ἰφθίμῃ Διομήδεος αὐτίκα νῆσον.
Ἐξίης δὲ πόρου πρὸς αὐγαῖς ἡλίω
Ἀψήρετς νῆσον ἀναφάνεται ἀσπετος ὄλκος.

En translationem Latinam: Sed ad Austrium est *Æ Libycum*
trajectus (ex Sicilia), *Æ* initium *Syrtydis* ætonius (actenus
vero *Syrtyis*, simul ac ulterius factis iter, videbitur ad Occiden-
tem positam). duas illam duas exigue jacens insula, *Meninx* &
Cercina, *Libysicum* portuum habens. Jam ad novum sese con-
fert

fert argumentum *Dionysius*, & mare Adriaticum describit, cujus trajectum vocat sinistrum, quasi ipse faciem ad Orientem convertisset inter scribendum. Initium maris ejus ab austro deducit a terra Iapygia, & in mari Adriatico collocat insulas Apsyrti & Liburnicas. En translationem continuatam: *Verum, cum Adriatici sinistrum vadum maris intraveris cum navis Iapygiam ad terram, invenies fortis Diomedis confestim Insulam.* - - *Sequenti item tractu ad ortum solis relucet Immensus ductus Insularum Apsyrti. Scymnus quoque Chios in Orbis Descriptione versu 192 seq. Adriam prope Venetos & juxta fictum a veteribus Danubii exitum collocat. De Ionio autem trajectu & mari Adriatico sic differit: Post Italiani statim Ionius trajectus est situs, porrecti autem ad illud ostium (trajectus). Habitant Iapyges. Juxta quos sunt Oenotrii & Brundisium & navale eorum, qui ibi mediterranea incolunt. Trans hac laca (altra trajectum) sunt montes Ceraunii (mediam vero partem, *μσοείατον*, habitant porro Umbri populi & c.). Deinde succedit Adrianum, seu Adriaticum mare. Theopompus ita describit partem hujus: *ὡς δὴ συνομιζῶσα πρὸς τὴν Ἰωνίαν.* Ipsum veluti isthmo junctum est cum mari Ionico, insulas habet Cycladibus simillimas, *Absyrtides, Electrides, Liburnicas.* Populi deinde, ad finem Adriaticum habitantes, hi recensentur a versu indo 375: *Heneti, seu Veneti, Istrii, Hymani, Mentores, Pelagones, Liburni, Bulini, Hylli, Illyrii, habitatoresque insulae Dionædæ.* Illyrios, perhibet *Scymnus*, oram interiorum maritimarum *Adria* incolere, vers. 418. Ostiter paulo post indicat, Epidamnium ad mare illud πρὸς τὴν *θαλαττῆς* esse sitam, quemadmodum *Acta Ignatii Martyris* id quoque significant. Posthæc de *Adria* apud *Scymnum* est altum silentium. Operæ pretium est, *Agathemeri* locum addere ex ejus *Geographia Lib. I Cap. 3*, Latine redditum: *Tyrrhænum mare ab extrema Liguria porrigitur usque ad Siciliam.* Deinde sequitur *Libycum, Creticum, & Siculum; tum & Ionium cum Adriatico, ἀναταχυσμένον ἐκ τῆς Σικελικῆς πελάγους, quod refluxum est e Sicula mari sursum (in mare superum).* Idem quoque paulo ante*

MEMO-

memorat, et *Adria* vocari a nonnullis. *Ionium mare*, & *mare Adriaticum* inde a promontorio Iapygiæ ad montes Ceraunios Epiri patere 1700 stadia in latitudinem. Quid igitur est clarius, quam quod 1) initia & terminus Adriæ versus austrum locanda sint inter Iapygiæ promontorium, & montes Ceraunios; 2) Siculum mare ab Adriatico differat & ad austrum trajectus illius, qui ostium est Adriatici, demum incipiat; 3) mare Ionium initia habeat, ab eodem trajectu versus Peloponnesum & mare Corinthiacum? Commemorabilis est *Agathemeri* locus ex *Cap. 5 pag. 14 seq.* edit. *Hudsoni*: *Sunt quoque in Adriatico mari, in τῷ Ἀδριατικῷ, insula propter oram Illyrici, quarum insigniores sunt Issa, & Corcyra nigra, Pharos, dein & Melita, καὶ Μελίτη, quarum dimensiones non habeo compertas.* Addere porro juvat aliam ejusdem scriptoris locum ex *Lib. II Cap. 14 pag. 59*, qui jubare meridiano est illustrior, & omnem controversiam dirimit. En verba Latina: *Siculum mare magnum tractum occupat versus meridiem usque Pachynum, & promontoria Creta versus Orientem, versus Boream usque Iapygiam: postquam Adriaticum mare, ὁ Ἀδριατικὸς κόλπος, sane magnum diffunditur sursum (ἀναχῆται) versus septentriones, ἐπὶ τὰς Ἀρκτῆς, sed mox ad occasum obliquatur, longus quidem stadiarum 3000. - - - Hujus oram dextram præterit Illyricum, levam Italia usque ad inimum recessum circa Aquilejam & Polas. Post Siculum pelagus est Creticum.* Possimus, nisi hæc sufficerent, loca adjungere complura. *Dissertatione Pag. 108 seq. tertia* Clariss. Vir conquirat veterum testimonia, quibus antagonistam suum devineat. *Ciceronis* inprimis loculos sollicitat, qui *Lib. III de Orat. Cap. 19* Thulcum mare vocat inferum, Ionium vero superum, *Græcum quidem & portuosum.* Sed indicatur illud Ionium ab Acroceraunia ad sinum Corinthiacum perfluens. Laudat locum *Cæsaris* ex *Lib. I Cap. 25 §. 3 de B. C.* ubi *Pompejus* dicitur Brundisii remansisse fortassis ideo, ut *facilius omne Hadriaticum mare cum extremis Italia partibus regionibusque Græciæ in potestatem haberet.* Hic vero nil reperitur, quo causa *Giantari* possit confirmari.

Cæsar

- Pag. 110. *Cæsar* autem *fauces* (τὸ ἄστυ) Adriatici maris iussit occu-
 pare *Antonium*, quorum ille castra posuerat Ilyrico littore,
 hic *Corecyrao*, testibus *Cicerone ad Atticum Epist. 6 Lib. V.*
Floroque IV, 2, quorum hic addit, *Curionem* *fratre Sculo* invi-
 111. gilasse ac præfuisse. Nihil hisce inest obscuritatis. *Livius*
V, 98, 99, memorat mare *Thuscum*, seu inferum, & Adriati-
 cum, seu superum, additque, *Italicas gentes* utrumque sic vo-
 112. casse, non *Brutios*, nec *Siculos*. Res adhuc in vado. Idem
 de reliquis testimoniis *Horatii Lib. I Epist. 18, Carm. Lib. I*
Od. 33, Sexti Propertii Lib. I Eleg. 6, Pomponii Mela I, 2,
 115. *Ovidii, Lucani, Plinii H. N. XII, 1, III, 25*, affirmandum.
Solini locum affert Auctor ex *Cap. 10 Polybist.* *faventiore* *si-*
 117. *bi*. En illum: *Sunt & alii duo montes* (in Sicilia) *Nebro-*
des & Neptunius. E Neptunio specula est in pelagus Thuscum
& Adriaticum. At particula *in* ibi idem est *as versus*. Et
 quis ignorat, *Solinum* exente *Sæculo secundo* scripsisse? De
 eo enim *lis* haud agitur, an *Ptolemæus* & *juniores* *Adriam*
 ultra *trajectum Hidruntinum* in *anstrum* extenderint. *Io-*
 129. *onium mare* inde ab *Acrocerania* & *Iapygia* petiisse & sur-
 sum & deorsum, *Ciantarus* *distincte* satis evicit. At de *sinu*
Ionio idem haud demonstravit, multo minus ostendit *luc-*
ulente satis, *Adriam*, ante *Ptolemæi ætatem*, *australiorẽ* ex-
 stitisse *trajectu Hidruntino*. *Mare enim Ionium*, qua *Pelo-*
ponnesum, *Cretam*, *Siciliamque*, *pulsat*, *sinus* nulla ratione
 dici potest, siquidem ibi *duabus terris invicem oppositis* illud
 haud amplius intercipitur. *Varia* passim Auctor inserit, tum
juvunditate, tum *eruditionis laude*, *commendabilia*. *Pausa-*
 127. *nam* extendisse *mare Adriaticum usque ad Siciliam*, *distincte*
 firmiterque ostendit. *Complures, Ptolemæo juniores*, eidem
 130 seq. *addictos* fuisse *sententiæ*, idem *copiose* exponit. Plus tamen
 138. *justo* tribuit *loco Dionysii Periegetæ*, quem *Poeta Latinus*,
 141. *sive is Priscianus*, sive *Rhemnius Fannius*, fuerit, non satis
 154. intellexit. *Locum* dedimus & *exposuimus supra*. *Seneca* &
Tullius *Adriaticum mare a Siculo* distinguunt, quod Auctor
inficari haud valet. *Dissertatione septima de vento typho-*
nico & euroaquilone *doctissimis rationibus* *commentatur*, at-
 que,

que, ut fortius elidat antagonistam, in præcipitium delabitur, persuasurus lectori, *omnia ferme Græca Novi Test. exemplaria esse vitata*, Vulgatam sequens, quæ *Act. XXVII, 15, 'euroaquilonem'* cum manuscripto Alexandrino Græco præfert. Dolendum, doceri haud posse, eam vocem tunc fuisse triam, eaque denotatum fuisse ventum typhonicum. Solebant ætate *Luca* scriptores Græci aquilonem vocare *βορρᾶν*, haudquaquam *ἀνύλοντα*. Maltæ incolæ fuisse *Pauli* ætate de gentibus barbaris, Græcisque literis eruditos, solide Autor demonstrat. Dum vero credit, serpentes ante *Pauli* adventum in Malta fuisse venenatos, posthæc innoxios, iunio & glöfopetras negat esse petrefactos carchæiarum dentes, suæque sententiam copiose exequitur, pugnam *Entelli* pugnat. Exstare in Malta littus loci bimaris, negaverat *Pl. Rev. Georgius*; quod e contrario *Ciantarus* collocat extra dubitationem, qui id etiam monet, numerosos comites *Pauli* ad Melitæm Illyricam tum vacuam & desertam haud quadrare, rarus præterea, *Publium, Pauli* hospitem, in Malta existisse Episcopum primum, & palmam Martyribus propriam reportasse, postquam *Dionysio Arcopagita* in ecclesiarchio Athenis successisset. Notum est, *Trophium* a *Paulo* relictum esse Mileti ægrotum 2 *Tim. IV, 20*. Hunc locum Autor cum *Cæsare Baronio* pro Malta habet. Quæ vero ad traditiones Maltensem attinent, ea a nobis haud sunt repetenda. Diligentiam & vivax ingenium *Ciantari* merito concelebramus, orantes ipsum, ut ea, quæ de Adria inseruimus, vel solide refellat, vel cum Antagonista suo redeat in gratiam.

Pag. 158.

197.

209.

236.

259.

312.

378.

378.

MEMOIRES TOUCHANT LA VIE DE MONSIEUR DE S. Cyran, par M. LANCELOT, &c.

hoc est,

COMMENTARII DE VITA VEN. ABBATIS

S. Cirani, Auctore LANCELOTO, ad illustrandam

Portus-regalis, Seminarii quondam

Parisiensis, historiam.

I

Tomi

Tomi II.

Colonia, sumptibus Societatis, 1738, 12.

Alph. a plag. 17.

Seminarii, quod *Port-Royal* vocant Galli, maxima quondam exstitit excellitque autoritas, Id vero aliis suspectum apparuit, præceptores, in eo literis docendis occupatos, *Augustinum*, ejusque de gratia sententiam, araneis Scholasticorum præposuisse. Ut igitur Janfenistæ ostendant, doctrinam suam ad vitæ inquinatæ nexos deducere neminem, hisce Commentariis adjutrices præbuere manus, eosque in lucem exire jusserunt. Præcedit tractationem vitæ scriptoris, *Claudii Lancelotti*, ex *Commentariis Lanceloti ipsius*, ex *Commentariis Fontainii*, ex *Necrologio Portus regalis*, ac *Supplementis Dictionarii Moreriani*, contexta. *Lancelotus* hic, honestis parentibus A. 1615 Parisiis editus, & informatus a viro ecclesiastico, anno 1627 exeunte in communionem S. *Nicolai (du Chardonnet)* sese adsciscendum dedit, cui interfuit aggregatus, ad annum usque 1638. Eluxit jam tum in eo mentis vigor, judicii soliditas, animi candor atque pietas. Ex Clerico fieri Monachus studebat, tactus devotione, quam in vitis Jesuitarum primorum nonnullorum animadvertere sibi fuerat visus. Cum nonnihil scriptorum ab *Augustino* & *Hieronymo* legisset, flagrare cepit desiderio incidendi in aliquem, qui & pietate & scientia esset eis æqualis. Ac paulo post voti sui damnatus esse sibi videbatur, cum veniret in notitiam *Joannis de Vergieris de Hauwanne*, Abbatis S. *Cyrani*. Ipse tam curus erat præfecto suo *Burdesio (Bourdoise)*, ut ex commendatione ejus in commercium Abbatis S. *Cyrani* perveniret. Abbas novitium, gravissimis quibusque rebus aptum, ipse formavit. Solitudinis ac penitentiae male actorum amatorem aggregavit *Singlino* Magistro, ac *Sericurio* intra Seminarium Portus-regalis Parisinum, A. 1638 d. 20 Jan. Sed paulo post d. 14 Maji Vincensam captivus fuit abductus, cum instituendis adolescentibus animam applicuisset. Rediere triumviri in Portum-regalem A. 1639. *Lancelotus* vero erudire cepit

Pag. 12.

cepit *Bignonus*, remque divinam expedit. Anno circiter 1640 enituit schola illa recentissima, ac officinae literarum induit vultum. *Nicolius* tradidit Philosophiam ac humaniora; *Lancelotus* Græca & Mathematica; alii alia. Ob discentium copiam schola in rus transit, ac abiit in alias complures. Universæ autem A. 1660 fuerunt extinctæ. Stanribus scholis Portus-regalis, *Arnaldus*, *Nicolius*, *Lancelotus*, reliquique sodales, insignium librorum editionibus nonvni sumu reddidere celebratissimum. *Lancelotus* composuit *la* Pag. 67.
Grammaire générale & raisonnée, A. 1660 typis expressam; materiem suppeditarunt *Arnaldus* ac *Nicolius*. Edidit præterea libros grammaticos, qui vocantur *Methodes*, *Græque*, *Latine*, *Italiennæ*, *Espagnolæ*, vulgo dicti *Methodes de Port-Royal*. Attribuitur ei præterea libellus: *Le Jardin de racines Græques*. Versus autem Gallicos concinnavit Dominus *de Sact* inter præambulandum. *Lancelotus* Latinam linguam 18.
tradidit primus inter suos verbis Gallicis, quæ a tironibus intelligantur. *Ludovicum XIV* Regem, ajunt, hac methodo usum. Compendium methodi Latinæ editum fuit Parisiis A. 1658, 12. Compendium Græcæ prodiit A. 1655. *Lancelotus* ea collegerat vocabula, quæ in Græca ac Gallica lingua consonant, & illa *Methodo Græca* addiderat. *Labbeus*, Jesuita, huic collectioni opposuit libellum, cui titulus: *Les étymologies de la Langue Francoise contre la nouvelle secte de Port-Royal*, Parisiis A. 1661, 8. Prodierunt *Lanceloti* libelli A. 1668, 8, in lucem: *Quatre traités de Poësies, Latine, Françoisse, Italicennæ, & Espagnole*. Instituit idem porro Ducein *de Chevreuse*, filium Principis Contiæ. Tandem, favoribus auxilii multatus, rediit ad Abbatem *de S. Cyran* in diœcesin Burgensem, vitam profiteri incipiens monasticam, gradu Subdiaconi contentus. 21.
26.
Scripsit tum ad reformationem Ordinis *S. Benedicti* Dissertationem *sur l'hemine de vin & sur le libre de pain*, cujus in regula *S. Benedicti* fit mentio, contendens, heminam vini æquare circiter 10 uncias. Difficultates contra hanc sententiam obmoliti sunt in scriptis typo non expressis Abbas *Fucarimontensis*, Ordinis *Cisterciensis*, &

- Pag. 27. *Jacobus Clericus*, ex Congregatione S. Mauri. Ut *Lancelotus* hęc refutationibus responderet, Dissertationem retractavit, emendavit, & auxit, respondit utriusque argumentis, addiditque disquisitionem de die & anno mortuali S. *Benedicti*. Secunda hęc editio in lucem prodiit Parisiis A. 1683, & Heminam vini ad 12 uncias dilatavit, ac *sanctam communionem lectoris*, quam antea de S. *Eucharistia* communionem exposuerat, interpretatus est de communionem charitatis ac precum. *Claudius de Vert* eam posteriorem sententiam argumentis novis ivit stabilitum in admonitione, quam novę interpretationi regulę S. *Benedicti* adjeerat. *Joannes Mabillonius* priorem præferbat expositionem, eamque comprobare moliebatur in scripto: *Traité, où l'on refute une nouvelle explication que quelques Auteurs donnent aux mots de Messe & de Communion, qui se trouvent dans la Regle de S. Benoit*. *Lancelotus* regressit nihil, intestinisque inimicitias appetitus, in exilium fuit ejectus, Jansenisni accusatus, abiitque in Britanniam inferiorem, ejusque locum *Quimperlé*, ubi a *Charriero*, Abbate, Commendario sanctę Crucis, habitus fuit admodum benigne. Duriter, parce, ac religiosissime, ibi degit, desunctus tandem A. 1695 d. 15 Apr. natus annos 79, vir placidę indolis, candidus, plenus integritatis ac pietatis, assiduus in labore precibusque, solitudinis amans, fugitans glorię, pacis avidus, lites exosus. Scripsit præterea *Chronologiam sacram* Gallice, A. 1662 in folio editam, junctam *Bibliis Vitrei*, quibus multum industrię adhibuit. Scripsit quoque duas Commentationes, quę ita inscribi solent: *Nouvelle Methode pour apprendre le plein chant, & Nouvelle disposition de l'Escriture sainte, pour lire toute la Bible pendant l'année*. Sacerdotium eum promovit, ut A. 1663 exponendę vitę *Vergierit de Hauranné*, Abbatia S. *Cyran*, sese accingeret. Quę jam in dias luminis auras fuit emissã. Scripsit paulo post partem ejus separatam, cui titulus: *L'Esprit de M. de S. Cyran*. Adornavit quoque tria colloquia, quę ipse cum tribus viris summis sociaverat, denuo, quantum attinet ad primum, hic recusa. Vita ejus, in Lexicis eruditorum obvia, hinc est emendanda ac supplenda. Et eam ob cau-

causam fœimus solito copiosiores. Obiter vero illud notamus, Seminarium S. Nicolai, de Chardonnet cognominatum, esse fundatum ab Archiepiscopo Parisiensi A. 1644, cum id Ludovicus XIII antea constitueret *communitatem sacerdotum*. Addimus hoc etiam, Seminariorum Parisiensium in numero illud esse antiquissimum, ejusque originem debere zelo M. Adriani Burdesii, qui consilia primas subministravit erigendis per omnem Galliam Seminariis. Nunc ad rem ipsam progredi juvat. Parte priori enarravit Claudius Lancelotus, qua ratione ductus Abbatiss S. Cyrani fuerit traditus, & quid ab eo tempore contigerit memoratu dignissimum usque ad obitum Abbatis. Parte posteriori exponuntur vitæ, tum Ven. illius Abbatis, tum Andilii, le Secq, Marchionis de Portus-regalis, Stanglini, Sacii, Magistri (le Maître), & de Sericourt; de Basle, Arnaldi (Arnaud), Principis formine de Guimé, illustriæ sceminæ de Saint-Ange dictæ, Guilleberti, du Hamel, Pelletieri des Touches, de Luzanci, Caroli de Cruce, religiosarum Portus-regalis, nepotum & neptium Abbatis S. Cyrani. Adduntur in fine opuscula septem, primum de instituto S. Sacramenti, in concordiam & conjunctionem sociarum in monasterio Portus-regalis. Elogium, in Abbatem S. Cyrani compositum a Sammartiano, occupat locum secundum Tertio suppeditatur lectori elogium, in Petrum Aurelium jussu Clericorum Galliz adornatum. Quarto succedit expositio dogmatica atque historica de Contritione. Sexto additur epistola viri præstantissimi, le Maître, ad Cardinalem Richelium, qua ipsi exhibet refutationem Commentarii Episcopi Lingonum. Quartum, ne quid prætereamus, in locum conjecta est epitome literarum dedicatarum Arnaldi d' Andilly, ad Archiepiscopos & Episcopos Galliz scriptarum, quarum interventu ille his A. 1645 epistolam Abbatis Vergerii de S. Cyrano tradendam curavit. Septimo accedit epitome vindiciarum pro religiosis virginibus Cœnobii Portus-regalis, ac moderatoribus earum, operis a Claudia Sammartiano concinnati, A. 1667 editi, quo ipse a confessionibus earum religiosarum defendit eas ab objectionibus Chamillardis, in ear

Pag. 281 seq.

324 seq.

340 seq.

363 seq.

435.

532.

Pag. 320.

conjectis. Quibus curæ est notitia Cœnobii ac ludæ Portus-regalis, ii hoc libro ægre cæbebant, cui Index subiunctus est, qui accuratione sua obtinet facile principatum. *Arnaldi vitam & opera* exposuit P. *Quesnel* in libro: *Histoire abrégée de la Vie & des Ouvrages de M. Arnaud le Docteur*. Abbas *S. Cyrani* ei fuit autor, ut Theologiz excolendæ sese daret, ac in ea Doctoratum reciperet, qui cum iurejurando erat coniunctus, quo is, qui eum sumebat, sese obstringebat ad veritatem tuendam *usque ad effusionem sanguinis*. Qui historiam Jansenismi, per Gallias sparsi, propius nosse avent, eis hi Commentarii erunt instar ducis viarum. Dolemus, nostrum haud permittere institutum, ut plura exinde decerpamus. Non enim *Lanceloti* tantum hic anecdota apparent, sed etiam annotationes passim subtextæ eminent, quibus Historiz literariz ingens accessio poterit conciliari.

CHEMICAL LECTURES, &c.

id est,

LECTIONES CHemicæ PUBLICÆ, Londini annis 1731 & 1732, & in Scarborough A. 1733, habitæ, ad culturam artium, Mechanicæ, & Philosophiæ naturalis, spectantes, Autore PETRO SHAW, Medico Scarboroughensi.

Londini, sumptibus Thomæ Osbornæ, 1734, 8.

Alph. 1 pag. 5.

Premittuntur termini artis, & Chemicæ Philosophiæ definitiones. Ante omnia exponuntur objecta, quorum affectiones Philosophia per ignem declarare suscipit; nec tria tantum regna stabiliuntur naturæ, quod hætenus dici suevit, sed vegetabili, minerali, & animali, adduntur regnum marium & atmosphæricum. Aliter etiam paulo concretorum classes adornantur. Metalla, facta a pondere eorum specifico definitione, sic sequuntur: Aurum, mercurius, plumbum, argentum, cuprum, ferrum, stannum; abhinc semimetallis,

lis, sulphuribus, salibus, terris, lapidibus, locus est. Circa istorum corporum prima principia versatur pyrotechnia, dum vel segregare rerum elementa docet, quam Chemicam analytice Autor vocat, vel ex disjunctis antea principiis reconstituere priora, aut analogia quaedam corpora producere, tentat, id quod in Chemica synthetica peragitur. Utriusque instrumenta activa sunt ignis, aer, aqua, terra. Ignis actualis zque ac potentialis sua penetrandi efficacia dissolvit rerum compagem, vel partium suarum textura-concretum in diversum mutat. Quid sit ignis, exponitur, adductis experimentis, expansionem corporum ignitorum declarantibus. Ferrum, quod per anulum trañcitur, ignitum - illo majus est. Materia ignis aer esse censetur: nam in vacuo ignis esse nequit. Focus ignis in superficie corporum est phlogistorum. Ignis gradu differt peacs Chemicos. Intenditur ejus calor arte, prout corporum textura obsequiosa plus, vel minus, id requirit. Minimus ignis est in vegetabili calore, qualis est ille, quo germen ex hordeo excitatur in zytoperia; alius vitali proximus est, quo ova ad maturitatem perducuntur; tertius aquas thermales zquat; quartus plumbum & zincum fundit; quinto ferrum liquefit; summus, illi similis est, qui speculis ustoriis excitatur ad calcinationem, & vitrificationem auri. Equivalent igni fermenta, vinosa, acida, putrefactiva, quz calorem internum partium concitant, vel conflictu elementa disturbant. Aer ad causas solutionum efficacioris pertinet; hoc solvuntur salia fixa, hoc ignis gradus intenditur, fermentativus motus, pro varia ejus temperie, augetur, vel imminuitur, isque juvat metallorum solutiones. Cuprum & spiritus salis ammoniaci in vacuo, non prout in aere, viridem producunt colorem; est major est ebullitio. Aquae par est solvendis corporibus; simplicissima sales solvit; efficacior illa, que spiritus, vel oleum, solidiora corpora, disjungit. Est menstrua omnia fluida haud sunt; nam & hydrargyrus corpora solvit. Finis Chymice analytice est, assequi vel ad theoriam, vel ad praxin, corporum elementa, aquam, terram, oleum, sal, prout unam alteramve, hoc, vel illo, abundaverit. Quaedam tamen corpora
sala

sale earent. Fixum in partibus animalium haud est; aliis deest salis volatilitas, prout metallis quaedam corpora parte inflammabili destituuntur, lapides. Metallorum aliquis itidem est elementorum quaternio, prout id exemplo cinnabaris nativæ docetur, ex qua obtinemus sulphur, mercurium, terram, & rem quandam acidam. Alit non sic obsequiosa sunt reliqua metalla, de quorum Mercurio obtinendo multa experimenta adducuntur. Altera Chemiæ pars synthetica est, analytica multo utilior. Hæc suam in re familiari etiam usum habet, quandoquidem est ars, analogum aliquod corpus illi, quod natura produxit, imitatione principiorum, producendi. Huc pertinent vinorum in pristinum integritatis statum reductio, ars cerevisiaria, destillatoria, mutatio & compositio colorum, ipsa medicina corporum, tam animalium, quam vegetabilium, dum id ad rectum reducere tentat, quod a statu naturali discessit, Chemiæ syntheticæ pars est. De omnibus uberrima proponuntur experimenta. Metallurgia etiam illa attingitur, quæ metalli novi artificiosam compositionem docet. Dignus est liber, qui legatur, utpote quem ordo, & acere ingenium Autoris, commendant.

EXCERPTA EX LITERIS ANTONII LAZARI MORO ad F. O. M.

Intellexi nuper, qualecunque meum Opus *de Crustaceis &c.* inter *Acta Eruditorum Lipsiensia* (A. 1744 Mens. Maj, pag. 273) relatum fuisse per Lipsenses Eruditissimos Viros, quorum tu, aviti hæres instituti, magna cum laude familiam duxis. Itaque maximas ago tibi habeoque gratias, quod non modo opus tantilli pretii inter ceterorum virosum Opera recenseri, verum etiam illius Autorem iis efferrî laudibus, voluisti, quæ tum expectatorem, tum meriti nostri exiguitatem, superant. Si qui autem præter te Viri hanc in rem quidpiam operæ impenderunt, eorum quoque liberalissimo me devotum esse officio, testatum velim. Ceterum, quoniam, qui se literis abdiderunt, præcipue vero qui literaria iudicia suscipiunt,

piunt, eos non magis, quid comitati colendæ, quam quid veritatibus tuendæ, tribuendum sit, penitus dispicere oportet; hic veniam ab suavissima humanitate tua, sociorumque tuorum, peto, *Menckeni* optime, ut, quid sentiam de iudicio, quod in Opus meum dedistis, exponere liceat. Nullus hic dabitur locus querimoniarum, nullus invidiarum, nullus contumtium, nullus procacitatis; sed omnia honori atque amori Veritatis litanda, ne, sicut inter homines quisque in eas, quæ magis ardent, sententias abundantis libertatem sibi vindicat, ita liberris huiusmodi, fraus nullis coercita, nos aut in errorem, aut in veritatis offensam, pertrahat.

Dubitamus tamen, (inquitis, estque ista vestri summa iudicii,) *an terra motus, & materia ex ignivomis montibus oriunda, per strata varia dispersa, omnes mutationes telluris explicare possint. Causam quidem concurrentem & sociam fuisse, nemo negabit, at vero, primariam & solam fuisse, ex testimoniis Historicorum minime probari poterit; ideoque sola analogia, & conclusio a minori ad majus, ad hanc rem declarandam vix sufficiet. Cum tamen impeditibile videatur, in re hac ardua, & longius a sensibus nostris remota, omnes errores evitare; in his exponendis sufficit omnino, phenomena cognita allegare, explicare, & ulteriori Physicorum disquisitioni permittere. Dubitamus &c.* Dubitandi rationabilem hic nullam esse causam, spero, fore, ut mox pateat. Præmo enim, dum dubitatis Vos, an terræ motus, & materia ex ignivomis montibus oriunda, per varia strata dispersa, omnes mutationes telluris explicare possint, id in comperto esse existimo, hæc mutationes, de quibus incidit sermo, non esse mutationes leves, parvique momenti, cujusmodi sunt, quæ veniunt a pluvia, a fluvii, a torrentibus, a rupium quarundam ruinis, quas nostis me repetitis exceptionibus ab aliis diremisisse; sed sermonem nostrum magnas principesque telluris mutationes respicere, ac præsertim quæ conjunctæ videntur fuisse cum parte aliqua phaenomeni, quod ego primario explicandum suscepimus. Neque ab ista mea sententiam vestram reor esse alienam: ideoque tanquam indubium habeo, dubitationem vestram

stram non circa leves illas, de quibus nulla potest esse controversia, sed circa magnas istas, telluris mutationes vestari.

Deinde, dum dicitis, *terra motus, & materias ex ignivomis montibus oriundas, causam concurrentem & sociam hujusmodi mutationum fuisse*, primo aliquid obscuri, dein pugnam quandam, in sermone vestro video contineri, quorum utrumque, ut veritas elucescat, aliquantulum excutiendum puto. Quoniam vero in omni veritatis perquisitione, nisi lucidus servetur ordo, confusio exoritur, ac veritas majoribus perpetuo tenebris offunditur; ordinis & claritatis gratia distinguantur hic oportet effectus a causis; & inter causas item alias ab aliis dirimere æquissimum est. Quod autem ad rem nostram pertinet, terræ motum ego inter causas telluris mutationum recensere non aulam. Omnis enim terræ commotio ab efficiente ac movente aliqua causa prodeat, necesse est. Dum itaque Vos terræ motum inter causas terrestrium mutationum reponere videmini, id a Vobis per metonymiam fieri crediderim, qua effectus loco causæ reponi solet. At Vobis compertum jam est, tropicam locutionem in physicis rebus obscuritatem parere; eaque de causa terræ motum potius inter effectus, quam inter causas, quod ad rem nostram pertinet, censendum esse, facile mihi, ut puto, assentiamini. Ideoque terræ motus neque primaria, neque concurrent, aut socia, causa nobis erit; sed effectus, individuus comes magnarum in tellure mutationum, quæcumque & undecumque illius sit causa, id autem si tenebimus, sermonis obscuritatem vitabimus.

Pugna item quædam inter sermonis vestri verba intercedere videtur. Nam primo dubitatis, *an materia, ex ignivomis montibus oriunda, per strata varia dispersa, omnes mutationes telluris explicare possint*. Deinde, sublata dubitatione, has easdem materias causam, prænatiatis, esse, concurrentem quidem & sociam eandem mutationum; idque a nemine negandam arbitramini, sed, si ejusmodi materię causa sunt concurrentes & socia terrestrium mutationum, cur, quæso, dubitatis, an istæ per eas possint explicari? Quænam aptior esse potest explicatio, quam explicatio effectuum per

causas eorum? Per causas, inquam, quæ veras esse causas, nemo, Vobis testantibus, negabit? At enim non sunt causa primaria, & sola. Hoc ipsum tamen non aufert ab iis (dum veræ sint causæ) aptitudinem suorum effectuum explicandorum. Aut igitur hæc materiæ & casus causarum sunt omnino rejiciendæ; aut dubitare non licet, num per ipsas telluris mutationes omnes possint explicari. Si meam de re ista sententiam postulatis; illud asserere audeo: materias, de quibus est sermo, omnium terrestrium mutationum materialem causam esse, efficientem non esse: divisionem vero causæ in materialis, & efficientis, in primariam & concurrentem, sive sociam, nihil aliud parere, nisi mentis confusionem.

Illud autem hic ego suspicor, quod, dum verbo materialem causam persequimini, re ipsa cogitatio vestra circa efficientem causam versetur; eoque magis augetur suspicio mea, quod statim atque mox de *Crustaceis* Systema exposuistis, sermone atque animo ab ipso meo systemate averso, in dubium revocare meam de re ista sententiam nitimini, dicentes: *Dubitanus tamen* &c. Cum autem statuerim ego, plurimis, itaque validissimis, rationibus innixus, subterraneos ignes effectricem esse causam magnarum omnium in tellure mutationum; de hac effectrice causa reor Vos dubitare, num omnibus telluris mutationibus apta sit explicandis; de hac Vos enuntiare, neminem negaturum, eam esse causam earum mutationum concurrentem & sociam; de hac vos evulgare, ex testimoniis Historicorum minime probari posse, eam primariam & solam terrestrium mutationum esse causam. Tripartitum itaque cum de re ista judicium vos emiseritis; ea de causa, ut mihi liceat hic tripartitas subijcere animadversiones, peto.

Subterraneos ignes, moles montium tollentes, & per aperta montium ora omnis generis materias emittentes, easque per varia strata in convallibus alibi dispositas, causam ego communem omnium magnarum in tellure mutationum asserui, probavi, & ut puto, demonstravi. Vos contra de causa ista primo dubitatis, num omnibus telluris mutationibus apta sit explicandis,

dis, sed, quid, cur dubitatis, nullam rationem adducitis, nullamque terræ mutationem, cui causa ista non sit explicanda, proferitis; ideo, dubitatio vestra ut sit rationalis, maximopere verendum est. Si quam autem illiusmodi mutationem certo novistis, quæ explicari per hanc causam nequeat; ut mecum eam communicare velitis, & peto, & rogo, & obtestor; ne mihi (quantoquidem, *Tullio* teste, dubitatio cogitationem significat injuriæ,) suspicari liceat, cogitationem injuriæ contra veritatem in animo vestro tūbare, dum, veritatem cognitam Vobis esse, innoxia, sed eam alto premitis silentio.

Enuntiatis secundo, causam terrestrium mutationum, a me propositam, esse causam concurrentem & sociam; idque tam certo affirmatis, ut s nemine id negandam existimetis. Unde tam certa atque firma animi vestri de re ista persuasio ortum duxerit, divinare non ausim, nisi crediderim, Vobis habitam eam fuisse firmissimis iis rationibus, quæ in opere meo legis. Sed, quoniam ego, unicam horum effectuum eam esse causam, demonstro, Vos autem illam concurrentem & sociam prædicatis, hinc, Vos ex me nihil hausisse, comperio. Verum, si momenta Vos tantæ firmitati parandæ habetis, cur tanto, tantique pretii, thesauro literariam rempublicam sitando fraudatis? Si rei tantæ causam alteram primariam novistis, quæ, nisi luditis, tam certo Vobis debet esse comperta, quam certo alteram concurrentem & sociam asseritis; cur, quæso, istam anxie omnium literatorum expectationi non pauditis? Cur veritati, quæ tam diu eluctatur, ut e profundissimo emergat puteo, suppetias non fertis? Ego, ut ostenderem, subterranæ ignis electricæ causam esse phænomenorum, ad rem nostram pertinentium, a cognitis ad incognita, Vobis ipsis latentibus, progressus sum; quo vos itinere processeritis, me penitus later. Video tamen, Vos mecum in eo convenire, quod, *Phænomena sola, caute observata, & inter se comparata, difficili huic doctrina lucem affundere, arbitramini*: quo dogmate nihil verius, nihil acceptius, dammodo etiam circumstantias rerum perpendendas includat, & Phænomenorum nomine non modo rerum præsentem statum, sed & facta, qui-

quibus in statu, in quo nunc sunt, res ipsæ olim positæ fuerunt, intelligamus. Verum, etsi maxima æstimatione Vos professor, mirari tamen cogor, Vos meliora videre, ac probare, dein deteriora sequi: nam, etsi nullius Phænomeni exemplum habeatis, in quo alia præter ignem causa magarum telluris mutationum sese prodiderit, ipsum tamen ignem causam concurrentem & sociam mearum mutationum esse vultis; & aliam primariam causam non nominatam, incertam, atque abditam, subesse, quasi divinando, existimatis. An est ista (mihi, quæso, hæc instanti parcite,) cautio illa, quam in Phænomenis observandis dogmate inconcusso statuistis?

Attamen, ignem hunc *primariam & solam earum mutationum fuisse causam, ex testimoniis Historicorum* (quæ tertia pars est iudicii vestri) *minime probari poterit.* Non is sum ego, qui, nulli me obnoxium errori esse posse, existimem. In hunc tamen errorem, quem hic oblique mihi objectari sentio, me non incidisse, sum certus. Nunquam enim subterraneos ignes Phænomenorum, ad quæ explicanda animum appuli, causam primariam, sed ubique solam, dixi. Cuiam enim hominum, serio cogitanti, venire in mentem potest, unam eandemque & solam esse posse, & primariam, unius effectus causam? Si primaria, non sola; si sola, non primaria esse potest. Adeoque id omnibus persuasum puto, ut & de Vobis idem sentiam. Propterea vero unam eandemque causam a Vobis primariam & solam appellatam fuisse censeo, quod id inopinata de vestro ceciderit calamo. Quodsi, testimoniis Historicorum, putatis, sententiam meam probari non posse; id etiam a rei veritate alienum esse, ipsi noveritis, si mentis obtutum in ea convertatis quatuor capita historicarum observationum, quæ post *primum Caput* mei *secundi Libri* me enarrasse, Vos ipsi notastis. Illa sunt totius ædificii mei fundamenta. Nec alia de causa, subterraneos ignes, asserere sum ausus, unicam esse causam effectricem structuræ totius prope superficiem telluris, nisi quod ex testimoniis Historicorum didici, quorundam montium, quarundam planitierum, structuram per subterraneos ignes fuisse conflata, atque

constratam. Ceterum Vos, quibus persuasum est, causam, per me propugnatam, concurrentem esse & sociam, fatemini, quæso, eo, qui vester est, candore: num id probari ex testimoniis Historicorum potest?

Judicio vestro tripartito confectarium quoddam, quædamque animadversionem, adjicitis: quorum utrumque quanti sit momenti, expendere hic, fortasse proderit. Confectarium hæc comprehenditur verbis: *Itaque sola analogia, & conclusio a minori ad majus, ad rem hæc declarandam vix sufficiet.* Confectarium hoc in duas divisum esse partes, video, quarum altera *analogiam*, altera *conclusionem a minori ad majus*, attingit. De utraque parte singillatim verba faciam; sed prius quiddam commune præmittam. Ex confectaneis hæc verbis unusquisque inferre potest, me in ratiocinatione mea sola usum fuisse analogia, semperque me a minori ad majus conclusisse; ac proinde me viam inivisse, quæ ad rei propositæ veritatem noscendam ducere vix possit. Quoniam autem ultima cujusque orationis pars profundiora, quam reliquæ partes, menti legentium imprimit vestigia; hinc, etiam si narrationis vestræ initio dixeritis, *Phænomena sola, cæcè observata, & inter se comparata, difficili huic doctrinæ lucem affundere*; etiam si testati sitis, me in disquirenda telluris natura maxime ad *Phænomena respexisse; crustacea animalia, & aliâ marina corpora, in diversis montibus, eorumque stratis, reperta, examinavisse; non mea tantum, sed aliorum quoque, observata, hac de re collecta, in indagatone veritatis adhibuisse*; etiam si præterea fassi sitis, me in hac tractatione a cognitis superficies telluris mutationibus ad incognitas conclusisse; Lectores tamen plerique, ne dicam omnes, narrationis vestræ priorum dictorum obliti, atque pondere maximo verendæ autoritatis vestræ pressi, tenacius postremæ vestræ adhærebunt censuræ, meque usum sola analogia, nempe argumentatione a simili, qua nulla argumentatio levior creditur, & conclusione a minori ad majus, qua nulla conclusio debilior putatur, existimabunt; ac proinde conjiciant, me verbis inanibus ærem passim verberasse, pagellasque non nisi erroribus op-

pluisse, præsertim cum Vobis subjicere placitum sit, *impossibile videri, in re hac ardua, & longius à sensibus nostris remota, omnes errores evitare.* At vero, quantum hiñe damni noscendæ superveniat veritati, fortasse per ea, quæ sequuntur, commonstrabo. Venio itaque ad Analogiam.

Omnis Analogia (ut ipsi Vos me docere potestis) ex comparatione unius ad aliud exoritur. Omnis autem comparatio in similitudine, vel dissimilitudine, æqualitate, vel inæqualitate, fundatur. Si de similitudine rerum loquamur, vel dissimilitudine; ea vel refertur ad essentialia, vel ad accidentalia rerum attributa, si comparatio instituatür unius rei ad aliam respectu attributi accidentarii & contingentis, quicquid ex comparatione, vel analogia, colligemus, erit instabile, incertum, mutans, atque vix probabile; e. g. si dicam: Mores filiorum similes esse solent moribus patrum: atqui pater quidam optimis est præditus moribus: ergo & mores filiorum ejus erunt ejusmodi; conclusio ista erit incerta, neque moralem probabilitatem excedet. Item, si dicam: Homines in Europa nascuntur alba facie: ergo ubique terrarum homines alba facie nascuntur; tam languida & flaccida erit ista conclusio, ut nemo sensatus sit illi adhaesurus. Contra vero, si comparatio instituatür unius rei ad aliam relate ad attributa rerum essentialia, & ad similitudinem naturæ, quicquid ex comparatione, sive analogia, colligemus, erit firmum, constans, atque certissimum; e. g. si dicam: Homines in Europa sunt ratione præditi: ergo homines ubique terrarum sunt ratione præditi; conclusio erit certissima. Item, si sic argumenter: Homines quidam, quos agnosco, ex quadam determinata causa certam quandam habuerunt originem: ergo omnes ubique homines ex simili determinata causa similem habent originem; certissimus erit conclusio, & procul ab omni dubio.

Nunc ad dogma vestram accedamus, quo, analogiam ad rem nostram declarandam vix suffecturam, dicitis, si comparatio instituatür unius insule ad aliam, unius montis ad alium, unius strui ad aliud, relate ad acci-

dentarium aliquod attributum; ad rem declarandam, aut probandam, infirma erit conclusio, & nulla explicatio ex analogia deducta. E. g. si dicam: Montes quidam castaneas gignunt; non licebit inferre propter analogiam inter montem & montem, montes omnes producere castaneas; quia castaneas producendi facultas non essentialis, sed accidentaria, est monti. Verum, quia essentialis est relatio effectus ad causam, quotiescunque instituetur comparatio rerum harum relate ad earum causas, quibuscum necessarium habent nexum, optima erit, certa, & solidissima, deductio. Tantum abest autem, ut ejusmodi analogia inter causas & effectus non sufficiat ad legitime concludendum, ut Celeberrimus & præstantissimus ille Philosophus, *Isaacus Newtonus* analogiam istam posuerit tanquam firmissimum totius Philosophiæ fundamentum. Ego vero satis mirari non possum, Vos tanti Viri tam parvi fecisse sententiam, quam adhuc a nemine in dubium revocari comperi. Præterquam quod Principium illud vulgatissimum, syllogisticæ artis fundamentum & columen, videlicet: *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*; quid aliud est, nisi analogia quædam, qua omnis argumentandi firmitas & soliditas innititur? Quapropter, nullo jure (nisi ego penitus desipio) cum solam analogiam dicitis ad hanc rem declarandam vix sufficere, iis, qui vestra legunt, umbraticum timorem incutitis, ut satis bene per analogiam ego sententiam meam statuerim. Quod bene quidem verteret, si comparatio mea inter accidentaria facta esset. Verum, quia semper in essentiali naturæ similitudine conferenda versatus sum, tanta vi sententiam meam solidasse me reor, ut rei nostræ explicandæ large sufficiat. Ut clarius autem vis analogiæ in ratiocinatione mea pateat; ad amplexum logicalium regularum eam componam, & principio *Newtoniano* innixus, sequenti syllogismo complectar:

*Effectuum naturalium ejusdem generis eadem sunt cause;
Omnes Insule sunt effectus naturales ejusdem generis;
Ergo omnium Insularum eadem sunt causa.*

Quod

Quod autem concludo de Insulis, idem concludendum de montibus, idem de stratis totius telluris. Ceterum nocetne analogia veritati & firmitudini hujusce Syllogismi? Severe ipsum subjicite examini; singulas expendite propositiones. Si cui autem sunt obnoxie vitio, admonete me, arguite, objurgate. Quicquid dicetis, æqui bonique faciam; imo magno in pretio habebō. Verum finite me, quæso, argumentatione progredi;

Omnium Insularum eadem sunt cause:

Ergo, quæ cause aliquot Insulas produxerunt, ea produxerunt Insulas omnes.

Subestne hic nlla fallacia? Peccatne alicunde ista conclusio? An vero potius cornere incipitis, quæ sit vis analogiæ in iis, quæ sunt natura similia? Prosequor:

Quæ cause aliquot Insulas produxerunt, ea Insulas produxerunt omnes:

Atqui certo novimus, aliquot Insulas per subterraneos ignes productas fuisse:

Ergo Insule omnes per subterraneos ignes productæ fuerunt.

Hæc est tota ratiocinii mei analogia, cui si altera accedat Newtoniana philosophandi regula: *Causas rerum naturalium non plures admitti debere, quam quæ & vere sint, & earum Phenomenis explicandis sufficientes;* in eam sperni venio, ut & Vos fateamini, per istiusmodi analogiam non infirmari, sed maxime roborari, vim & demonstrandi, & explanandi rem nostram, ceteroqui perdifficilem. Ut autem multo magis innotescat, quanta sit analogiæ ad concludendum virtus, quando de iis comparandis agitur, quæ similia sunt natura, si-ve quæ unius ejusdemque sunt generis, illud oro, ut intento animo perpendatis, vim omnem illam maximam, quam ad-

demonstrationem faciendam habet analogia in rebus geometricis atque arithmêticis, ex eo oriri, quod res comparatæ sub uno eodemque genere contineantur. Quodsi fundamentum hoc tantam habet in geometricis & arithmêticis vim; vis ea profecto minime debet in physicis imminui, cum ejus imminuendæ nulla sit causa. Nolite itaque, nolite, quæso, si veritatem amatis, animos hominum a veritate comperita per id ipsum avertere, quod ad eam cognoscendam maxime conducit.

Ad alteram nunc consecrarij partem, quæ de conclusione *a minori ad majus* est, paucis accedo. Hujus argumentationis natura hæc est: ut, si quidpiam, quod minus probabile est, verum sit, multo verius debeat id esse, quod magis probabile est; soletque semper argumentatio ista circa contingentia versari: minimumque roboris habet in inquirenda rerum physicarum natura & origine. Verum argumentatio mea hujusce non est modi; est enim a parvo ad magnum, cujus fundamenta semper posui in ea analogia, quæ inter ea intercedit, quæ similia sunt natura, atque ejusdem sunt generis, ut ostenderem, eandem originem atque causam habuisse magnas juxta superficiem telluris moles, quam habere parvas, neque argumentatio ista obnoxia videtur esse errori. Quis enim mihi errori tribueret, si, visis quibusdam hominibus statura decempedalibus, assererem, eos simili causa & origine productos fuisse, ac nostrates homines, qui multo minores solent esse statura, hoc tantummodo nisus principio, quod illi sint istis natura similes? Quapropter, cum non sit argumentatio mea *a minori ad majus*, quæ quandam probabilitatem solummodo gignere solet, sed sit ab analogia similitudinis inter ea, quæ sunt ejusdem generis ac naturæ, quæ argumentatio certam cognitionem parit; hinc, nisi prorsus ego desipio, palam cognoscimus, neque jure, neque merito, hanc a Vobis conclusionem *a minori ad majus* vocari, aut eam, ad rem nostram explicandam, vix idoneam pronuntiari.

Nunc

Nunc ad animadversionem, quam iudicio vestro subijcitis, animum convertamus. *Cum tamen impossibile videatur, (inquitis,) in re hac ardua, & longius a sensibus nostris remota, omnes errores evitare; in his exponendis sufficit enim Phænomena cognita allegare, explicare, & ulteriori Physicorum disquisitioni permittere.* Dux pariter in hac animadversione sunt partes, ex quarum altera alteram extrahi cerno. Quod autem ad priorem spectat, experimento nimis infelici cognoscimus, errandi pericula hoc in negotio esse confertissima. Plures in illis scriptores collapsos fuisse, ego, nisi prorsus hallucinor, in *primo Libro de Cruftaceis* demonstravi, sed, quoniam errores in mente ita plerumque se habent, uti navi se habent in facie, quos, qui gestat, non videt; facile mihi forte fuit, errores notare alienos, meos vero mihi per nemet intueri non datur. Quare Vos vehementer etiam atque etiam rogo, obtestorque, ut lapsus meos, quibus Tractatum meum scaterere forte vidistis, mihi quoque significare non pigeat, ut discam posthac pede cautiore incedere. Imo, quoniam oratio vestra, qua impossibile innuitur fuisse, errores omnes in re ista evitare, adeo firmam errorum istorum opinionem animis vestra legentium ingerit, ut illis dubitare non liceat, quin plures operi meo fuerint errores immixti, autor esse vobis audeo, ut, si quidpiam veritatis amor in Vobis pollet, non modo me privatim de erroribus illis, verum etiam publice universam literariam rempublicam, commoneatis. Hinc enim fiet, ut &, qui mea legunt, vera a falsis discernant, & veritati suus servetur decor, & Vos munere sapientia vestra digno functi fuisse videamini. Contra vero, si silere pergetis, vestra nullo limite arctata commiseratio errorum in re ista, ut putatis, inevitabilem id efficiet, ut eorum plurimi, qui mea legent, passim vera pro falsis, falsa pro veris, promiscue habeant, atque omnia mea ineticuloso inspecturi sint oculo; efficiet item, ut veritati non parum decoris dematur; quod, ubi forte ipsa veritas adest, larvati sub ejus specie errores intrusi putabuntur; ac tandem ef-

ficiet, ut Vos dignitati vestræ, mihi semper spectatissimæ, non satis prospexisse existimemini, qui, multorum errorum suspitione injecta, errorem nullum re ipsa patratum fuisse, monstraveritis.

Pars altera animadversionis vestræ, quæ ex priorè per Vos deducitur, hæc est: *In his exponendis sufficit omnino, Phænomena cognita allegare, explicare, & ulteriori Physicorum disquisitioni permittere.* Aliud quiddam, diversum ab eo, quod verba ista obvia significatione præ se ferunt, in mente vestra fuisse, dum hæc dictabatis, existimo. Nam non, quæ cognita, sed quæ obscura, quæ implexa, quæ involuta sunt, opus est explicare, & ulteriori Physicorum disquisitioni peralterare. Historico quidem sufficere omnino, Phænomena cognita allegare, & incognita ulteriori Physicorum disquisitioni permittere, ultro Vobis assensior, sed, si, hoc idem officium esse Philosophi, Vos arbitrari crederem, sapientiæ vestræ injurius essem. Nam Vos minime præterit, Philosopho satis non esse, cognita allegare Phænomena, ut abscondita, quam ipse inquirat, veritas detegatur, & innotescat; constatque Vobis, cognita incognitis esse applicanda, & exquisita comparatione inter se conferenda, ut, explorata omnimoda incognitorum cum cognitis habitudine, quod de istis agnovimus, id affirmare de illis possimus. Quam viam si ego inire quoquo modo tentavi, id mihi a Vobis vitio verti, vix ausim putare, nisi illud mente intelligitis, quod verba vestra obscure quidem indicare, non tamen palam edicere, videntur, nempe meam plectendam esse tum imperitiam, tum audaciam, quod mihi munus præriperium, primorum subfelliorum Physicis relinquendum, sed, quia nostis, me operis mei initio meam ipsius tum imperitiam accusasse, tum audaciam meam non paryo temperasse; neque pluribus in locis propositam quæstionem ulteriori Physicorum disquisitioni & permisisse, & commendasse, vix mente possum percipere, tum quid poenæ fuerit a severitate judicii vestri imperitiæ meæ timendum, tum quid veniæ non fuerit a comitate vestra humanissima audaciæ meæ sperandum. Valet.

PARA-

PARAGONE DELLA POESIA TRAGICA D'Italia con quella di Francia, &c.

id est,

COMPARATIO POETICES TRAGICÆ, ITALICIS consuetæ, cum Poetice tragica, qualem adhibent Galli.

Tiguri, typis Marci Rordorf, 1732, 8.

Plag. 13.

Potuisse Auctor, alias satis notus ac ceber, nomen suum scripto huic præfigere summo suo cum jure, siquidem factus parente suo haud est indignus. At modestia ipsum videtur impedivisse, quo minus famam opere politissimo sibi studuerit parare, ni forte veritus fuit, ne Poetarum alterius nationis odia incurreret invitus. Editor, cui Auctor libellum hunc donaverat, Epistola Latina præmissa *Commentarium* hunc vocat *subacti ingenii, acerrimi judicii, & recondita eruditionis, factum*. Cui judicio quo minus album calculum adjiciamus, nos haud possumus temperare. Editor, cui Auctor librum inscripsit, vocatur *Jacobus Bodmer*, isque perhibetur Auctorem ad hoc opusculum adornandum excitasse. Illustrissimus *Marchio Scipio Maffei* in Præfatione ad *Theatrum Italicum* Italicam Tragicæ componendæ artem præposuit ei, quam Galli solent in usus convertere suos, brevius tamen sese expediens. Auctor vero ex professo exploratum ivit, quanta utriusque Poeseos tragica sit excellentia, quantum utrique ponendum sit pretium, & quanti in utriusque nationis Poesi tragica supersint nævi. Ut feliciter propositum persequeretur, discrevit prudētissime ea momenta, quæ in Poesi tragica separatiim sunt consideranda, & quæ ad perfectionem artis hujus obtinendam conferre decet. Fabula enim est Tragicæ anima. In censum quoque veniunt consuetudo, sententia, sermo, ac metrum. Præterea usus ipse exigat, ut inoleant actionum

L 3

tra-

- tragicarum ob oculos habeamus, mutationum ac vicissitudinum subitanearum modulos, episodica. Operæ quoque pretium est, examinare artem, præparandi fortuitos eventus, distribuendi actus & scenas, summam dialogorum, usum soliloquiorum, licet hæc per sese familiam haud ducat. Ut populo gaudia & voluptates suppeditarent viri summi, excogitata ab eis fuit olim tragoedia. Perfectione Græci eam persufuri, excoluere inprimis species ejus potiores, dramaticam ac epicam. *Homerus, Æschylus, Euripides, & Sophocles*, in ea arte excelluerunt, id agentes simul, ut spectatores deducerent ad virtutis sensum. *Aristoteles & Horatius* Poësia tragicam in artis formam redigere tentarunt. Inter Italos sub initia Seculi XVI *Joannes Georgius Trissinus* tragoediam primam Italice conscripsit, cui successerunt *Rucellæus, Speronellus, Giraldus*, aliique. Inter Gallos *Jodelius* ac *Ronzardus*, Italorum exemplo invitati, tragicæ rei animum appulerunt, licet applausu longe minori, eo quod literatura Gallorum ea ætate adhuc erat infirma & infans. *Quinatus* majori approbatione exceptus fuit Seculo superiori, licet a nazvis minus liber. *Petrus Cornelius* omne propemodum tulit punctum, eumque imitati fuere recentiores Gallorum tragædi. *Aristoteles* an id, quod in tragoedia est præstantissimum, finique convenientissimum, intellexerit, quæstio est anceps. Regulæ autem prius afferendæ sunt universales, ad quas tanquam ad lapidem Lydium specimina artis sunt exigenda. Ignoramus fere, an rei tragicæ periti consensu quodam solido congeriem regularum susceperint, aut suscipere unquam velint. Galli sane nec *Aristotelem*, nec *Horatium*, nec *Patris Bossu* librum de Poemate epico, videntur, ad tribunal sensus communis judicii, e naturalibus genuinisque rerum practicarum principis deducti, provocantes. Eundem insisit tramitem Autor, usus ea discernendi judicandique facultate, quam Galli *l'esprit de Philosophie* vocant. Libellum suum in *Capita septem* distribuit. *Primo Capite* pertractat fabularum tragicarum, & ab Italis, & a Gallis, scriptarum, indolem secundum potissimum sui

sui momentum. *Secundo* differit de circumstantiis, quæ in subitis ac inexpectatis eventibus Tragediarum suo haud destituntur effectu; *tertio* exponit de episodii; *quarto* agit de principatu, quem Galli in ordine ac forma Tragediarum obtinuerunt; *quinto* expendit regulas de moribus & consuetudinibus; *sexto* de generibus stili differit, quo tragediarum utriusque nationis scriptores utantur; *septimo* denique de diversis metris, quæ Itali ac Galli in Tragediis conscribendis, uti consueverunt. Læco episodii, seu conclusionis, disputat de Tragediis Domini *de la Motte*. Scopam primarium Tragediæ in expurgandis affectibus vitiosis per affectus puriores verti, sibi persuadet, eoque nomine Italos Gallis esse anteponeudos arbitratur. Id quoque plerisque Gallorum Poetis tragicis vitio vertit, quo hi rebus venereis plerumque indulgent exponendis, digressionibusque scætant. In eo, quod ad decorum attinet, putat sese iâvenisse aliquid, quod & Gallorum & Italorum Poetis curæ cordique esse debet ultra eam, quam ipsi tenent, consuetudinis formam. Nec sibi temperat, quin in utrisque, ac præcipue in *Petro Cornelio*, ævos stili notet. Linguam Italorum æque accommodatam esse ad Poesin tragicam, existimat, ac ea, quæ utuntur Galli. Metro autem Italorum principatum tribuit haud obscure, simulque P. *Jacobum Martelli* refellit. Nec omittendum est, Clariss. *Josephi Salii* tragediam *Temisto* ab Autore videri labecula quædam adspersi, quam ille a suo scripto A. 1732 Patavii amolitus fuit, edito ibi Commentario critico, cui titulos: *Esame critico di Giuseppe Salio, Padovano, giam Segretario perpetuo dell' Accademia de' Ricorati, intorno a varie sentenze d'alcuni rinomati Scrittori di cose poetiche, e in particolare del paragone della Poesia Tragica d'Italia con quella di Francia 1732, 8, pagg. 380.*

Pag. 43.

88.

158.

182.

18.

51.

102.

120.

LETTRE D'UN MATHEMATICIEN A UN
Abbé, &c.

id est,

id est,

**EPISTOLA MATHEMATICI AD ABBA-
sem quendam, qua offenditur, materiam in infinitum
haud esse dividuam, infinita in numero rerum crea-
rum nec numeri, nec magnitudinis, respectu dari, ac Me-
taphysicos, secus cogitantes, Mathematicis imponere, suis-
que in demonstrationibus falli, quoties eis ad
stabiliendas opiniones suas
utuntur.**

Parisis, apud C. A. Jombertum, 1737, 8.

Plag. 6.

Hæc est prima illa Epistola, qua progressus materiz in in-
finitum dividus profligatur. Addidit ei Autor idem se-
cundam & tertiam. Plagulis 12 secunda constat, ac perfequitur
materiam, ad justos limites revocatam per veram Meta-
physicam & Mathematicos. Tertia complectitur plagulas 4,
versata in solvendis quamplurimis difficultatibus metaphysicis
ac mathematicis, quæ indivisibilitati materiz opponi possunt.
Autor *infinitum* bisariam interpretatur, siquidem id vel qui-
buscunque caret limitibus, vel eis quidem est præditum, quos
tamen nos assignare & determinare haud valemus. Priori
sensu solum Deum esse infinitum, ostendit. Numerum su-
mi docet vel in abstracto, vel in concreto; illum a nobis
duntaxat figurari, ac nonnunquam fere cogitari, velut
infinitum; hunc vero ad res creatas esse referendum, & sem-
per manere finitum. Notatu digna credimus hæc, pag. 12
prolata: *Deus potuit creare inde ab omni æternitate haud se-
cus ac potest creare, durante omni æternitate.* Possibilia,
quæ Deus mente conspicit cernitque, esse ita innumerabilia,
credit, & infinita, ut eis æqualem numerum cogitare haud
possimus, quantumcunque sumus vel addituri, vel multipli-
caturi.

Epist. I
pag. 8.

10.

captari. Numeros indeterminatos, qui infiniti vocantur, Pag. 13.
 Autor ostendit, esse dumtaxat sales per apertis abstractionem,
 non re ipsa. Numerus enim rerum creaturarum manet 17.
 semper limitatus, sive ad vires, sive ad numerum ipsius
 earum, respicias. Sin vero materiam ponis, qua creatam
 in infinitum individuum, non potes non limites ca-
 ssum tollere, eamque Deo zequiparare infinito. Indi- 18.
 vidua materis an sint penetrabilia, an impenetrabilia, an
 resistent, nec ne, in scholis disputare solent. At, simul
 ac, materis repugnare infinitam indivisibilitatem, ostenderis,
 ad questiones illas facile responderi poterit. Sunt enim in-
 dividua illa nec penetrabilia, nec impenetrabilia, siquidem
 haud sunt extensa. Vi vero resistendi ea sunt praedita, ac ob- 19.
 viare sibi possunt secundum directiones oppositas. Vis illa
 est naturalis ac essentialis, eaque differunt ab entibus in-
 dividuis, quibus inest vis cogitandi. Sufficit, ut ipsa sint ex- 20.
 tra sese posita, siquidem eo modo satis innotescit origo, qua
 coeunt & oriuntur *composita* ac corpora. Id vero, cuius ter-
 minus a nobis nequit definiri, vel assignari, & illud, quod
 quocumque additione & multiplicatione peracta exhaurire
 non possimus, nec est limitibus vacuum, nec a Deo tanquam
 a limitibus immune creari potest, siquidem Deus id creare
 non potest, quod potentiam ipsius limitat, vel contradic-
 tionem involvit. Unde facile patescit, lineam Geometricarum 24.
 infinitam satis esse diversam ab ea, qua omni limite caret,
 ni malis, Deum aut exhaurire potentiam suam, aut ea facere
 posse, qua contradictionem involvunt. Crepant quidem 26.
 Mathematici infinita, lineam, admittunt infinitis constantem
 punctis, calculum infinitesimalem docent suos, lineas in-
 commensurabiles dari credunt, asymptota largiuntur, qua
 semper propius ad hyperbolam accedunt, licet eam nunquam
 valeant attingere. At iidem ponunt, punctum esse quod-
 dam individuum, & ipsi id vocant infinitum, cuius limites
 habent pro *inassignabilibus*, sen haud definiri aptis. Idea infi- 37.
 niti penes ipsos est *relativa*, ad naturam rei per sese confi-
 deratae haud accedens. Physici certe, dari numerum par-
 tium, qui a nobis definiri determinarique haud potest, uno

- ore largiuntur. Physici existimant ipsi, comparationem institui posse inter duo quanta, in quorum altero id, quod differt, ita est minutum & exiguum, ut a nobis definiti assignarique haud possit. Mathematici id vocant *infinitum parvum* per ideam relativam. Unde illud denuo perspicitur, doctrinam de ideis relativis in libello Logicis merito locum occupare, dummodo ipsa perspicere & plene & scientiis congruenter tradatur. Quae de incommensurabilibus & asymptotis Autor attulit, hic omitti possunt, siquidem ea in Elementis mathematicis traduntur. Id vero attentione est dignum, perspicere docuisse Autorem, ne quidem ex illis Mathematicorum particulis colligi quidquam posse, quo contere valeamus, existere infinita praeter Deum. Objece-
 77. runt ipsi hoc affectatores *Cartesii*, quod inconveniens videatur, *Cartesii* reclamare. Respondet vero Autor, *Cartesium* & *Cartesianos* sibi suaeque sententiae haud repugnare, quorum quippe *indefinitum* haud sit aliud ac solum *inassignabile*. Distinguebam potro docet inter sensum propositionis, abstracta continentis, physicum & geometricum. Geometra enim sumit tantum ex phaenomenis naturae, quantum scopo suo sufficere putat; Physicus vero phaenomena rerum creatarum, uti re ipsa sunt conjuncta, conjungit, & ad principia eorum per observationes & ratiocinationes
 78. cursum iudicii persequitur, quoad potest. Geometra partes cubiti unitus aequa ac alterius assumit aequales similesve. Scopo enim suo ita satisfacit. At Physicus non potest admittere *indefinita*, siquidem, ea, quae cognosci possunt, diversitate quadam esse insignita, necessum est. Tantum vero abest, ut mathematicae scientiae faveant indivisibilitati materiae, ut potius ipsae ultra id, quod est *inassignabile*, haud progrediantur. Atque id ipsum eis est incalcandum, qui *simplicissima natura elementa* & *monadologiam* assensu suo dignari recusant, admissuri potius labyrinthum progressus causae materialis in infinitum, quam veritati manus daturi. In *Epistola secunda* Mathematicus, cujus nomen
 79. latere dolemus, docet, quomodo illa simplicissima elementa, quae existunt nec spiritus, nec corpora, possint esse
 apta

Epist. II

Pag. 5

apta ad constituendam corporum compagem. Inprimis
 monet, imaginationis insultus haud esse collocandos in solie
 rationis, sed id potius, quod debite demonstrationi insitit,
 semper ob oculos esse ponendum. Exemplis geometricis, Pag. 8
 uno & altero, dari ejusmodi imaginationis incommoda, do-
 cet. Indivisibilitatem materiali deum impugnat, eo quod, ipsa, 12
 admitta, non possumus, non in uno loco minimo admittere in-
 finitos locos, quod ipsum contradictione laborat, certe in-
 dicio est, Deum simul producere omnia in sele possibilis.
 Quis autem, quæsumus, haud intelligit, utramque sententiam
 esse oppido insulsam? Et quis ea, quæ sunt in infinitum 16
 individua, dividere potest? Unde sequi videtur, penam
 aneam, licet eam disseces, haud esse divisam, nec dividi pos-
 se. Frustra tradunt nonnulli, partes materiali singulas esse
 materiam. Nam quis contendet, omnes partes exercitus 18
 esse exercitum, & singulos milites exercitum dici posse?
 Quis affirmabit, Deum id materiz attributum, quod ma-
 teriz, limitibus haud carenti unquam, ejusque essentiz,
 repugnat? Deus certe similitudinem haud detrahet materiz, 22
 ut ipsa ad infinitatem educatur. Qui divisibilem credunt ma-
 teriam in infinitum, solent ita argumentari: dimidium, cujus-
 cunque illud tandem sit magnitudinis, aut exiguitatis, essen-
 tialiter compositum est ex duabus quadrantibus, quadrans
 vero constat ex duabus partibus octavis, hac ratione

$\frac{1}{2}, \frac{2}{4}, \frac{4}{8}, \frac{8}{16}, \frac{16}{32}$, &c. Si sumseris unam quadrantem

ex $\frac{2}{4}$, illa quadrans una erit = $\frac{2}{8} = \frac{4}{16} = \frac{8}{32}$. Si

curfus sumseris unam octavam ex $\frac{2}{8}$, illa unica octava

erit = $\frac{2}{16} = \frac{4}{32} = \frac{8}{64}$, &c. & sic in infinitum. Provocant

præterea ii, qui sic sentiunt & ratiocinantur, ad Mathematicarum demonstrationes. At facilis succurrit responsio, 28
 Si fingamus cum Geometris partes totius pro arbitratu, tunc

- ad utrumque possumus esse parati ostendendum. Pone enim duos casus: primus erit, ut, materiam dividi posse, dicas in partes aliquotas; secundus erit, ut, eam dividi posse, fiat, in dimidia dimidiorum. *Priori casu demonstrabitur, materiam haud esse dividuam in infinitum; posteriori ex casu intelligetur, eam esse dividuam in infinitum.* At, quia Deus dispicit omnino omnia loca, per quae hoc, vel illud, corpus potest simul dissecari, capropter omnino existimandum est, materiam esse dividuam. Cum hæc plenius exposuisset Autor, ipsi placuit ad alias objectiones solvendas progredi, & quidem eas, quibus simplicissima mundi elementa infestantur. En primam: *Materia & substantia, ideoque individua mundi elementa, si qua sunt, ipsa quoque debent esse substantia; quis enim dixerit, substantias componi ex modis, aut accidentibus? Si ipsa autem sunt substantia, erunt quoque materia, seu id, quod serum facundumque est partibus.* En modum solvendi. Non omnis substantia est materia. Quis enim Deum & Spiritus vocare ausit materiem? Individua illa sunt omnino substantiæ, licet sint neque spiritus, neque corpora, sed tertii generis quiddam. Materiam esse substantiam, pernegamus. En secundam: *Resistentia exoritur ex unione partium; at individua carent partibus; ergo haud sunt prædita vi resistendi; unde porro sequitur, corpora, quæ ex eis coaluerunt, hac vi carere, quod est absurdum.* At hinc potius colligendum erat, vim inesse individuis, eorumque directiones contrarias gignere id, quod vim reagendi, seu resistendi, vocamus. Si directiones illæ contrariæ fuerint propemodum æqualium virium, inde oritur coalitio, quæ exigit, ut quodque individuum sit in proprio suo loco, constituit *materiam*, seu tendentiam plurium physice unitorum ad resistendum. Hinc a priori patescit, quid sit materia, & quæ ejus sit origo. At *videnam, quæritur porro, directiones illæ individuum contrariae ceperunt sua primordia?* Respondendum est, illas nisi legibus, a Deo prædefinitis. Simul ac enim in causis secundis nil restat, unde possint effectus exponi, ad causam primam est recurrendum. En quar-

quartam: *Si corpora formari possunt per individua; quid impedito erit, quo minus fateamur, ipsa corpora formari posse per spiritus dispositos in longum, latum, & profundum?* Nihil, fateamur, est impedito. Quis enim Joveni jurabit lapideam, extensionem, generatim sumtam, esse differentiam materię essentialē? At individua illa constituunt materiam, quę est impenetrabilis, ac vim resistendi tenet, nec sese motu instruere, vel figuram mutare, per sese potest. Hęc materia haud coalescit ex spiritibus, arcte congregatis, quippe quibus est intellectus, voluntas, & agendi libertas, libertas accedendi & recedendi, cogitandi, ordinemque pro arbitrato mutandi priorem. En quintam: *Ponamus, Deum velle privare certum quorundam spirituum facultate cogitandi, & et dare vim resistendi, novus tunc erit verum, spiritus hosce geminum corpus esse constituturos?* At quis negabit, spirituum essentialiam consistere in eo, quod ipsi sunt præditi intellectu & voluntate? Si Deus eos privat hac facultate, ipsi haud amplius sunt spiritus. De reliquo haud negamus, Deum posse e spiritibus facere, mutata ipsorum essentialia & sublata, corpora, siquidem e lapidibus potest creare filios *Abramæ*. Non potest hic objici id dogma vulgare, quo essentialia existimamus esse æternas & immutabiles, siquidem nil obstat, quo minus res definat esse id, quod fuit, & aliud quid fiat. Autor paulo post argumentum ex ipsa Geometria necht adversus materię indivisibilitatem. Ejus argumenti hic est cardo: *Si ex singulis punctis magna peripheria possumus lineas ducere ad centrum, ita, ut linea ille sese in via haud confundant, ac cadant alia super aliam, ad minimum duas super duas, linea hæc, semel ducta, implebunt aream circuli eo pacto, ut dicere liceat, ut valor hujus area sit æqualis summa duarum linearum. Cum itaque singule harum linearum futura sint æquales radio circuli, & numerus earum tantus sit, quantus est punctorum, peripheria contentorum, numerus; summa harum linearum erit æqualis factis radiis per universam peripheriam. Si igitur multiplicaverimus peripheriam per radium, valorem area habebimus. At hoc est penitus falsum, siquidem Geometra solidissima ratione demonstrant, aream circuli esse productum dimi-*

dis radii per peripheriam aequalem, id est, valet dumtaxat dimidio producti, quod antea inveneramus. Quo ipso falsum esse perspicitur, omnes lineas, ductas ex omnibus punctis peripheria ad centrum, sese haud confunderet; nam, si area eas contineret univcrsas citra confusionem, ipsa ad minimum esset tanta, quanta est eorum summa, cum tamen area dimidio dumtaxat est equalis.

pag. 64.

Lineas in hac demonstratione Autor substituit simplicibus re-
gula elementis. Ostendit deinde, aream circuli esse aequalem
non nisi producto, seu summæ dimidii radii per peripheriam.

65.

Pone autem, spatium, per quod lineæ illæ ducuntur, divi-
sum esse per illam dimidii summam. Hoc si feceris, an illud per-
hibebis ab alia summa dividi posse? Haud certe affirmabis. Sed

76.

quid inde consequitur? Id inde conficitur, spatium illud haud
esse dividuum in infinitum. Qui infinitam propugnant cor-
poris extensionem ac divisibilitatem, eorum est, gradus 60
circuli ejusdem admittere infinitos, simul tamen largiri, gra-
dus 60 esse finitos, quia sunt 60; esse tamen simul infini-
tos ex hypothesi; posse mensurari, siquidem angulo, quo
mensurantur, continentur finitis; simul tamen haud posse
mensurari, quia gradus infiniti haud mensurari possunt ab
angulo finito. En insulsa illa corollariæ, quæ eis arrident,
quibus elementa corporum simplicia haud probantur. Autor

Epist. III

pag. 9.

II.

ex Philosophia sua ejicit vocabula *penetrabile & impenetra-
bile*, supstituitque eis id, quod *resistit, vel non resistit*. Est,
qui querit, *an elementa illa simplicia, si sint in eodem loco,
sint unum in altero, aut unum extra alterum*. Respondet Au-
tor, dari tertium, siquidem perhibendum sit, individuorum
unum haud esse in altero, siquidem ipsa haud habent inte-
rius quid: nec eorum unum esse extra alterum, siquidem
haud occupat loca diversa. Imaginatio hic nobis multum
negotii facessit haud secus ac in spirituum contemplatione.
Est, qui objicit, *elementis illis individuis substituis posse spiri-
tus, ideoque ex hisce mundum corporeum coaluisse, quo ipse*

89.

corruat religio omnis. At quis substituet? Præter Deum id ne-
mo potest. At num hic inutiliter quidquam producit? An ei in-
dit intellectum & voluntatem, qui hisce facultatibus in æter-
num haud indiget? Utinam ea legerentur a consequentiarum

otio

ocula Pleurarum architectis, quæ Autor monnit & salubriter & perpulchre. Eam ad extremum efficit objectionem, quam nonnulli a motus natura & origine desumunt, quippe quam cum indole individuorum elementarum haud queunt conciliare. Nostrium est, eos, qui Monadologiam hæc satis storunt cõb-
coquere, vel doctrinam de simplicissimis mundi corporer elementis fastidio dignam existimant, ad hæc Epistolarum trigam remittere, ubi calecent plus satis.

Fig. 76.

39 seq.

ELOGE FUNEBRE DE TRES-HAUT ET TRES-EN-
foncé Philosophe PRISESOMORON, &c.

hoc est,

ELOGIUM FUNEBRE CELSISSIMI AC ABSTRE-
sissimi Philosophi PRISESOMORONI, completissimi om-
nium & præstantissimum, quodcumque inest Philosophiæ
Peripatetice, una cum iudiciis crispis ac facis.

Parisii, apud Peraltum patrem, 1737, 12.

Plag. 64.

Aristoteli haud eadem semper iudicii benignitas Parisiis as-
sistit. Fortuna ejus ibi plane exstitit varia. In hoc scriptæ
Philosophia ipsius denno vapulat. Fictus enim ille est *Friso-
somoron*. Elogium vero ejus funebre materis est satifaci satis,
quo Peripatetica perluatur Philosophia, ac distinctionum Peri-
pateticarum araneæ exhibantur. Elogio præfigitur hoc axio-
ma: *Beatus vir, qui transiit e categoriis in regionem trans-
scendentium*. Quæ verba sunt cardo & lumina universi hu-
jus Panegyrici, seu Elogii stenebris. Propositionis divisio sic
est instructa, ac hunc in modum adornata: *Exhibebo vobis*
1) *illum in categoriis, seu in vita sua purgativa, ubi ipse sine*
macula occupatus est in exonerandis omnibus periculosis præjudi-
cis rationis, experientie, iudicii que ingeniti, quo nimis more
dicitur dumtaxat adbareres apophthegmatibus Magni Aristotelis
sapientibus; 2) *deinde indulgebimus imaginationi nostræ ad*
ipsum in regione metaphysica Transcendentium contemplan-
dum veluti in vita ipsius illuminativa, ubi disjunctus ab eis
universis, quæ sunt physica, terrestria, & categoriæ, fluctuatur
ramis secunda intentionis in undis abstractis spaciorem ima-
gina-

6.

7.

*ginerorum, nec commercii quid habet nisi cum qualitatibus es-
cultissimis, crebris rationis purgatissimis, ac chimeris perquam
autenticis. Nostrium non est, hilce diutius immorari. Si
qui vero jocos delectantur, & ineptias distinctionum scholasti-
carum ad vivum representatas conspicari avert, eis hæc ferre-
le esse apposita censemus.*

IL PELLEGRINO GEOGRAFO CRONISTORICO DA
Napoli sino a Venezia di ANTONIO TOMMASO
BARBARO, fra gli Arcadi Saffio
Monaccio, &c.

id est,

**PEREGRINATOR GEOGRAPHICO-CHRONOLOG-
ico-historicus inde a Napoli usque ad Venetias, Au-
toris ANTONIO THOMA BARBARO.**

Venetis, prelo Jacobi Tomasini, 1738, 12.

Alph. 1 plag. 3.

Exhibetur hic lectori egregia & solida expositio de urbibus
& situ & munimentorum natura & viris clarissimis, rebu-
que gestis admodum commemorabilibus, Libris VII. compre-
hensa. Non satis fuit Cl. Autori, describere ea, quæ quodvis
ejus tractus oppidum habet eximia, ad ætatem nostram pro-
pagata, sed vetustissimos quoque consuluit mediique ævi scri-
ptores, ut origines urbium, amplificationes, dominos, fata, &
facta, in ordinem chronologicum redacta, legentium oculis
representaret. Emendavit passim *Ortelium, Cluvertum, & Chri-
stophorum Cellarium*. Historiæ literariæ & ecclesiasticæ mo-
menta potiora haud neglexit. Figuras æri incisæ dedit nullas.
Reges Italiæ, seu potius Latii, antiquissimos recensuit summa-
tim, a *Roma, Atianis* filia, exorsus, & in *Augusto* subsistens.
Passim insignia occurrunt. *Libro* extremo Venetiæ, terra Ve-
netorum, eorumque fata potiora, chronologice digesta, memo-
rantur. Ni liber attentione lectoris ipsa dignus esset, explica-
tius ejus summam tradere nos oporteret. Ita enim omnia sunt
jucunde & eleganter scripta, ut nihil nobis restet, nisi ut
Autori de facta tam felici gratulemur.

Pag. 124 seq.

A D

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi VII Sectio III.

DE PARADISO, REGNIQUE COELESTIS
gloria, non expectata corporum resurrectione, iustis a
Deo collata, adversus THOMÆ BURNETI, Britan-
ni, librum de Statu mortuorum, Autore LUDO-
VICO ANTONIO MURATORIO, Sereniss.
Ducis Mantuae Bibliothecae
Praefecto.

Veronae, apud Jacobum Villarsum, typis Seminarii, 1738, 4.
 Alph. a.

Eminentissimo & Celsissimo Principi *Josepho Dominico S.*
R. E. Cardinali Amplissimo, exemptae Ecclesiae Pata-
viensis Episcopo, & S. R. I. Principi, Comiti de Lamberg,
 sacrauit tractationem suam scriptis aliis insignibus ad omnem
 posteritatem commemorabilis ac concelebrandus Autor.
 Statutum ei est, in arenam prodire, manusque conferre
 cum *Thoma Burneto*, Britannico scriptore, quem mors qui-
 dem pugnae subtraxit, sed qui adversus recte sentientes in libro
 suo adhuc pugnat defunctus. Praedicat *Cel. Muratorius* me-
 rito Celsissimi Principis felicitatem, sub quo Pataviensi Eccle-
 siae jura Laureacensis Archiepiscopatus vindicata sunt, adeo
 N ut

ut Episcopus ab uno Pontifice Romano pendeat, ac pallio, metropolitanici detoris signo, utatur. Libro ipso, in cujus introitu laudes ac elogia Principis tanti, tanquam flores fragrantissimi odoris, sparguntur, refellitur sententia *Burneti*, qui in suo *de Statu mortuorum & resurgentium* tractatione retardatam iustorum beatitudinem usque ad postremi iudicii diem amplexus fuit. Capita eo fine exhibentur triginta. Appendicis loco accessit *S. Cæcili Cypriani episculum de Mortalitate*. Primo quidem compages sententiæ *Burneti* proponitur. Deinde autem expontuntur catholice Ecclesie de ea questione decreta, adduntur argumenta varia, tum ex sacris literis, tum aliunde, deprompta, imprimis testimonia *Methodii, Thomæ Aquinatis, & Chrysostomi*. Non postremum tantum iudicium, sed & alia occulta Dei iudicia, agnoscenda esse, ostenditur. Non unum Christi adventum admittimus. Alius enim est adventus ejus in carnem, alius ad animos fidelium, alius in singulorum fidelium morte, alius ad Hierosolymæ excidium, alius ad extremum iudicium. Credidit *Burnetus*, resurrectionis dogma pugnare cum inchoata animarum beatitate in regno celorum. Sed, vanam & commentitiam illam esse repugnantiam, Cel. Autor demonstrat. Imprimis vindicatum est nonnulla *Apocalypses* loca. De Chiliastrum errore differt, eumque perspicuis libri illius locis everti ostendit. Tum demonstrat, improbos statim post mortem in inferorum penas conjici. Martyrum vero aliorumque fidelium animas, corpore solutas, ex communi ecclesie suffragio confestim donari cælesti beatitudine. Quem in finem collegit *Clementis Romani, Ignatii, Polycarpi, & Ecclesie Smyrnenis*, consensum. *Iustinum Martyrem, Irenæum, & Tertullianum* favisse chiliastris, non abnuat. Ostendit vero, *Iustino* cum *Burneto* haud convenire, *Irenæum & Tertullianum* falsos esse. Catholice sententiæ suam vim inesse. Atque, ut, beatitudinem fidelium a morte corporis inchoatam, extra omnem teli tactum collocet, testimonia exhibet ex actis veterum sinceris, ex *Clemente Alexandrino, Dionysio, Episcopo Alexandrino, Cypriano, Methodio, Eusebio Casariensi, Constantino Magno, Alexan-*

Fig. 16 seq.

49 seq.

54 seq.

78 seq.

Alexandro, & Athanasio, Archiepiscopis Alexandrinis, ac *Hilario* Pictaviensi. Quid *sinus Abraha & paradysus* in scriptis Patrum denotent, docere contendit. *Ambrosius & Chrysostomus* defensi, & calumnia, utrique impacta, propulsata. *S. Augustinus* de statu animarum separatarum non semper sibi constitit. Id Vir Cel. haud sustinet negare. Id autem contendit, compluribus ejus locis doctrinam Romanae Ecclesiae de beatitudine sanctorum inchoata solidari ac illustrari. Perorat deinde causam *Gelasii Cyziceni*, atque *Theodoretii*, qui Catholico dogmati calculum adjecerint album. Quid sit *consummatio & consummari* in sacris literis, cum de animis, & corpore separatis, agitur, demonstrat. Subjungit porro ingentem telluris nubem, qui in Latina & Graeca Ecclesia eandem beatitudinem inchoatam docuerunt ac propugnarunt. Nec omittit monere, hanc sententiam bonitate & justitia Dei esse dignam, virtutibusque promovendis favere. Elidit *Burneti* consilium, quo hic loca divini Codicis audacter in sententiam suam traxerat. Opponit ei clariora pronuntiata, Id quoque adjungit, *sanctorum invocationem* firmari autoritate *Origenis, Cypriani*, cujus verba *Joannes Fellus* perverse interpretatus sit, ac *Hieronymi Stridonensis*. Haec est operis summa. Nunc autem decerpemus nonnulla, quibus Lectori insillare valebimus notitiam de uno alterove argumento accuratorem. In Praefatione haud obscure Autor significat, Protestantes ab Ecclesia, matre sua, defecisse. Nostri contendunt e contrario, sese, ex coetu aliquo externo expulsos, universalem Christi Ecclesiam non reliquisse. Ipse Cel. Autor credit, ex ea defectione oriri in dies prouitatem ad bellum religioni & ipsi & omni inferendum, Protestantes e contrario ea bella profana detestantur, quae non ex ipsorum doctrina, sed ex animo irreligioso, quem Protestantium terris duataxat proprium nemo dixerit, erumpunt. Non defuere profecto haereses & schismata Ecclesiae, cum adhuc esset virgo, *Thomas Burnesi* conatus heterodoxos dudum pro merito refelleruat viri summi, non in Anglia solum, sed etiam inter Germanos. Provoctamus ad libros Cel. Jo. *Georgii Walchii*

Pag. 91.

164 seq.

272 seq.

282 seq.

304 seq.

ac aliorum. Sunt inter Britannos, qui libertate sua abutuntur in sentiendo & proloquendo. Signum hoc est libertatis magnæ, quæ glorioſius eſſet collocanda. At dantur & in terris australibus, qui licentioſius ſentiunt ſubinde, at proloqui non audent, libertate eâ haud donati. Interdum in Batavia ac Anglia Pontificii eâ profitentur libere, ac ſcriptis publicis defendunt, de quibus alibi vix hiſcere auſint. *Burnet* contendit, tum demum juſtis præmia, injuſtis ſupplicia, eſſe retribuenda, cum Chriſtus, judex ſpectabilis, univerſum genus humanum adducet in judicium, immo ne tunc quidem juſtis aditum fore ad cœlos, ſed eis antea annorum mille delicias in terra eſſe percipiendas. Cel. *Muratorius* ipſe modeſte ſatis ita judicat: *Fortaſſe vix aliam habemus ex tot ſæclis, Chriſtianam legem profiſcentibus, ſed a Romana Eccleſia diſviſa, qua non de beſtitudine animarum, corporeis vinculis liberatarum, eandem amplectatur ſoveatque doctrinam, ſi forte Arminianos, aut Anabaptiſtas, excipias.* Sed nec Arminiani, niſi Socinizautes, diſſentiunt. Ipſi Sociniani hic inter ſe diſſident. Ni per Italiam non pauca ſcripti *Burnetiani* exemplaria clanculum reſiſſent, Cel. Vir, qui libros ejuſmodi legere haud ſolet, ad confutandum illam *Burneti* opinionem nunquam animum appuliſſet. Adjuvit conſilium hæc quoque ratio, quod argumentum id pro dignitate nondum ſit perſtratum ab aliis in Eccleſia Romana viris. In eo quidem enucleando verſati fuerunt jam dudum *Thomas Aquinas, Alphonſus de Caſtro, Cardinalis Bellarminus, Vaſquius, Petavius*, alique inſigne Theologi, ſed jejune, ſed alio proſperante. Beatitudo certe illa inchoata hinc inde gravibus circumſidetur difficultatibus, adeo ut nonnulli Patres eam negarint, alii fluctuaſſe videantur, & ipſe Papa *Joannes XXII* ad ſanctum usque 1334 putarit, viſionem Dei non contingere animabus fidelium ante judicium univerſale. In Concilio demum Florentino A. 1438 & 1439 Eccleſia Latina illam doctrinam de beatitudine animarum inchoata ſtabilem veramque pronuntiavit. Confirmavit eam deſuſo Synodus Tridentina ſeſſione XXV. Argumenta hæcce addidit præterea Cel. *Muratorius*.
Monet

Pag. 8.

Monet ille, animas non dici resurgere, sed corpora; in fine
 vitæ denudari opera hominis; *Sir. XI, 28*, corpore dissoluto, Pag. 10.
 fideles manere domum æternam in cœlis, 2 *Cor. V, 1*, quem
 locum pulchre adversus *Burnetum* vindicat, in primis *Metbo-*
diæ, Bellarmini, & Hammondæ, testimoniis usus; addit loca
Phil. I, 23, 2 Cor. V, 8, Luc. XXIII, 41, Luc. XVI, 22. Sinus 11.
 enim *Abrahæ* denotat gaudia post hanc vitam, convivii sub
 specie descripta, uti patet ex *Matth. VIII, 11, & Chrysostrami* 18.
in Mattheum Homilia XXVII. Memorat mansiones Aposto-
 lis parandas in cœlo *Jo. XIV, 1, XVII, 24*. Adventum Chri-
 sti non ultimum, sed alium, retributioni connexum, intelli-
 gi putat in locis *Phil. IV, 5, Ebr. X, 25, 37, Jac. V, 7, 1 Jo.* 24.
II, 18, per antichristos denotari ratus Gnosticos, ac in locis
Ap. II, 25, III, 3, 11, XXII, 17, 20. Dies & adventus Jesu
 Christi notat excidium Hierosolymæ *Phil. I, 6, Jo. XXI, 22*.
 Falsum itaque est id, quod *Burnetus pag. 59* ponit pro vero: 26.
Judicium nullum memorat Scriptura sacra ante finem mundi.
 Ipse quoque *Irenæus*, retributionem animarum ante judicium
 extremum contingere, credidit *Lib. II Cap. 34*. *Tertullia-* 27.
nus in libro de Resurrectione scripsit, a sese dissidens: *Nam* 28.
Et nunc animas torqueri foverique penes inferos, licet nudas,
licet adhuc exules carnis, probavit Lazari exemplum. Ut-
 get quoque Auctor, *Abrahamum, Isaacum, & Jacobum*, secun-
 dum animas vixisse ævo *Mosis* ob locum *Marc. XII, 26*. *Joan-* 30.
nes animas martyrum vidit in cœlo *Ap. IV, 1, VI, 9*, templi
 figuram in visione referre visis, & ante thronum Dei *VIII, 3*. 32.
 Quæ loca misere ad errorem suum *Burnetus* incrustandum
 pervertit. Vides & perspicias, Lector, ex hoc specimine, *Mu-*
eratorium non minus insignem esse Theologum, quam Histo-
 ricum summum.

AN ESSAY TOWARD THE PROOF OF A
 separate state of souls, between death and the re-
 surrection, etc.

hoc est,

N 3

TEN-

*TENTAMEN, QUO ANIMABUS SEPARA-
tus ac singularis status inde a morte usque ad resurre-
ctionem corporis asseritur, ac probatur, præmia vir-
tutum, vitiorumque pœnas, statim post mor-
tem inchoari.*

Londini, apud Rich. Hett, 1733, 8,

Plag. II dimid.

Quamquam doctrina de resurrectione corporis, & eam con-
sequenti statu felicitatis, vel miseræ perennis, ea est, cu-
jus diligens meditatio quemvis mortalium perimovere possit,
ut virtutibus operam det, nullaque vitiorum labe contaminetur;
plurimi tamen se in transverlum rapi patiuntur, suoque in-
dulgent genio liberius, dum, inde a morte ad novissimum
usque diem permagnaum temporis spatium interjectum esse,
credunt. Quin & ardor illa, quo pii beneque morati homi-
nes ad vitæ sanctimoniam feruntur, deservescit sæpius, quan-
do, temporis articulum longius remotum esse, recogitant,
quo præmia virtutum olim sint capessituri. Quarum signis du-
bio præsidia ac firmamenta majora erant, si ex ipsa divina re-
velatione ostendi potest, animæ conditionem eam esse, qua,
quicquid virtutum vitiorumque consequens sit, statim a morte
experiatur, id quod Autor hac descriptione ad liquidum perdu-
cere conatus est. Hinc in *Sectione prima* rationem instituti tra-
dit, ac quibusdam objectionibus occurrit. Antè vero, quam id
fiat, probabile sibi videri, contendit, pœnas ac præmia ani-
mæ, in statu hoc separato constitutz, non tanquam naturale
consequens a vita ante acta, sed a judiciali quodam decreto,
vel a Deo ipso, vel potius a Servatore, pronuntiando, animæ-
que vi suæ conscientiz communicando, pendere, quod ipsum
autem nihil impediat, quo minus solennis illa promulgatio olim
consequatur. Objectiones contra eam, quam tuetur Autor,
sententiam duplicis generis sunt. Quidam enim animam, ut-
pote speciem quandam flammule vitalis, ac tam intellectu-
alis, quam animalis, vitæ principium, a corpore separatam, non
existere,

existere, sed potius cum eodem mori, omnisque conscientie expertem esse, opinantur, in resurrectione corporis ei demum restituenda. Perapposita vero monet Auctor, hac ratione principium illud cogitans olim plane novam fore creaturam, aliamque personam, neque praeiorum, neque poenarum, capacem, cum virtutum vitiorumque aliud olim principium, sui conscium, causa fuerit. Objectio secunda eo valet, animam, a corpore separatam, somno quodam sopiri, nulliusque facinosis, olim designati, meminisse. Quam quidem Auctor hoc modo profligat, ut, animam vel extensam, vel minus, concipi posse, confirmet. Si extensa concipiatur, vel mero spatio vacuo similis erit, ac tum erit merum nihil, quod quibusdam proprietatibus apparentibus nobis imponat, ac si eas actu existens esset, vel solida erit ac materialis, quali in re motus quidem partium cessare potest, at hic non efficit conscientiam sui. Si anima dicatur non extensa, tum vero sine conscientia & activitate concipi nequit. Stat ergo sententia, animam esse principium activum, suique conscium, ac semper talem, sive cum corpore sit conjuncta, sive minus. Tale autem principium meræ indolentiae conscium esse non potest. Virtutis enim vitique alia, quam praeimia poenasque, consequentia esse, repugnat. Et hæc in *prima Sectione*. In *altera* ea Scripturæ loca in medium profert, ex quibus existentia animarum in statu quodam separato probabiliter colligi possit. Sunt ea *Pf. LXXIII, 24, 26, Eccl. XII, 7*, quo loco vox spiritus animam denotat, *Es. LVII, 2, Luc. IX, 30, 31*. Ubi existimat Auctor, animam *Eliæ*, caelesti suo corpore, *Mosis* autem, alio quodam integumento, convestitam, vere apparuisse *Act. VII, 59*. Commendat *Stephanus* hoc loco non vitam suam, olim sibi restituendam, sed animum, Christo, quem divina gloria splendentem videbat, quo ea statim æternæ felicitatis particeps fiat, & *Cor. V, 1, 2*. Sive vestimentum illud sit gloria, in qua *Moses, Elias, & Christus*, apparebant in transfiguratione illa memorabili, & quæ secundum nonnullos *Adamo* in statu innocentiae propria fuerit, sive solum statum felicissimæ immortalitatis significet, sufficit, existere ens distinctum a vestimento, domo, & tabernaculo,

naculo, hoc ipso statim ab discessu ex hac demo caduca donandum, 2 *Cor. XII, 2, 3*. Ex quo loco satis apparet, posse animam a corpore separatam existere, ac paradisi bonis frui, *Phil. I, 21*. Nihil anima *Pauli* lucraretur, si nullius boni particeps somno sepulta jaceret, 1 *Thess. IV, 14*. Deus habitans in Christo, mortuos resuscitaturus, animas sanctorum, in paradiso adhuc commorantes, cum eo deducet, ut corporibus suis reddantur, 1 *Pet. III, 18, 19, 20*. Spiritus in carcere sunt animæ hominum immorigerorum, ob singulares fines illic detentæ, *Epist. Jud. v. 7*. Cum ignis, corpora Sodomæorum comburens, pridem sit extinctus, & tamen iidem in exemplum aliis proponantur, ut qui ignis æternum pœnam subeant, patet, animas eorum hæc tormenta cruciatusque hos perennes experiri, *Apoc. VI, 9*. Quanquam hæc de visione tantum explicari possunt, non tamen sententiæ suæ plane nihil roboris inde accedere, existimat Autor. His confectis, ad ista *Sectione III* aggreditur loca, quæ separatam animarum statum liquido declarent. Ac primo quidem locus *Matth. X, 28*, satis commonstrat, animam, sive principium illud immortale, corpore etiam trucidato, existere. Si enim perinde ac corpus ad tempus dormiret, sive mortua superesset, vix equidem corpore præstantior dici posset, *Luc. XVI, 22*. Scopus hujus parabolæ est, ut ostendatur, vel spiritum quendam, sive ex inferis, sive de cœlo, ad homines ablegatum, eos non ad sanctitatem vitæ transducere posse, si media gratiæ hac in vita spernant. Si vero animæ separatim non existerent, plane nihil hac parabola effecisset Servator. Ipse etiam locus, quem sinum *Abrabæ* appellat, statum hunc satis superque declarat, *Luc. XX, 37, 38*. Cum Deus viventium sit Deus, animæ *Abramæ, Isaaci, ac Jacobi*, qua corpus mortui, haud dubie superstites fuerunt, *Luc. XXIII, 42, 43*. Svat, qui, commate transposito, scilicet dico tibi hodie, argumentum, ex hoc loco desumptum, vi concludendi privare student. At *Whitbyus* ostendit, parabolam hanc Judæis familiarem fuisse, qua mortem justorum descripturi, dixerint: hodie eris in sinu *Abrabæ*; hoc sensu pervulgato sine dubio Sospitator latronem allocutus est, cui quidem alium, si is sub-

fuisse,

fuisse, ope Critices eruendi, otium non erat, *2 Cor. V, 6, 8*. Locus hic tam clarus est, ut unica tantum objectione premi possit, felicitatem nempe animarum separatorum solum ad Apostolos pertinere. At respondet Autor, 1) versum antecedentem & proxime sequentem omnes pios spectare: ergo etiam medium; 2) Capita hæc Epistolæ eo scripta esse, ut Corinthiis, omnesque fideles, in spem erigerentur; neque medium subesse, quo universalitas vocis *Nos* ostendatur, si id pro lubitu ad paucos restringatur; 3) Servatorem, *Jo. XVII, 20, 24*, pro omnibus preces fundere, qui credant, partem autem gloriæ non postremam esse, qua a patre caput & rex Ecclesiæ constitutus sit, quæ secundum *1 Cor. XV, 24, 28*, in die extremo cessatura sit. Sine dubio igitur in statu hoc separato animæ piotum gloriam Christi mediatoriam videbunt. 4) Fac autem, locum de Apostolis tantum agere; sufficit, statum felicissimum animotum separatorum vere dari, quæ cum multæ spirituum myriades perfuantur, nulla ratio subest, quare reliqui, corporibus juncti, olim ab eo excludendi sint, *Phil. I, 23, 24*. Exiguam ex morte lucrum cepisset *Paulus*, si anima ejus usque ad diem extremum somno sepulta fuisset, *Ebr. XII, 23*, qui locus sua luce radiat, *2 Pet. I, 13*. His absolutis, Autor singulare argumentum subnectit. Doctrina scilicet de separato statu animarum per plurima secula virtuti ac religioni promovendæ inservit. Neque enim gentilibus de resurrectione corporum quidquam innotuit, neque priscis Patriarchis; *Jobo* enim ex singulari gratia divinitus de ea quidquam patefactum esse, credibile est. Instituta religionis Judaicæ nihil tale continent. Et, licet *Esaias*, *David*, & *Daniel*, ejus mentionem faciant, non tamen articulus fidei fuisse videtur. Postero quidem tempore doctrina hæc magis per vulgata fuit, at sententia de domicilio animorum penes Deum nihil roboris amisit. Vid. *Sap. III, 1-4*. Quæ cum ita sint, doctrinam tanti momenti falsam esse, nemini facile in mentem venire potest; quæ præterea apparitionibus spirituum, quæ omnes inter signum referre temerarium esset, haud parum confirmatur. *Scil. IV* objectiones quasdam profligat: 1) multis

O

Scri.

Scripturæ locis anima mori dicitur. Resp. Vox animæ ibi non de intellectuali, sed animali, principio intelligenda, unde tota hominis persona anima apud Ebræos nominatur. 2) *Pf. VI, 5. CXLVI, 4. Eccles. IX, 5.* Resp. Non denegantur animæ cogitatio, cognitio, conscientia, sed ejusmodi actiones, quales in hac vita designantur. 3) *Jo. XIV, 3.* Resp. Ii, qui, separatam statum Apostolis tantum promissum fuisse, contendunt, nil habent, quod hic desiderant: Præterea adventus Christi multiplex est, ut ad judicium extremum eum restringere non opus sit. Et si etiam de ea hoc loco sermo esset, status tamen, quem propugnat Autor, non excluderetur. 4) *Phil. III, 10, 11.* Resp. Sunt, qui credant, Apostolum loqui de resurrectione Martyrum, universalem illam antecessuram. Alii, eum majorem, gradum sanctitatis desiderare. Utcumque est, vel ipse separatim status nondum summum gradum felicitatis cœlestis absolvit. 5) *1 Cor. XV, 18, 19, 32.* Resp. Videtur quidem statui separato nullus hic relictus esse locus, ubi felicitatis sempiternæ initium in resurrectione demum statuitur. Sed enim salva res est. Cum felicitas illa maximam partem post resurrectionem piis contingat, ut pars primaria pro toto accipitur. Tum vero sæpius status omnis post mortem vocabulo resurrectionis indicatur, e. g. *Luc. XX, 35.* Neque Apostolus, veritatem doctrinæ de resurrectione corroboraturus, statum, de quo agitur, excludere censendus est. Immo hortaturus fideles, ut corporum eruciatius constantè ferant, opportune corporum resurrectionis mentionem injicit. 6) In N. T. altum de statu hoc separato silentium. Quam potius semper dies extremus nominatur, quandocumque malis terror incutiendus, boni spe erigendi sunt, e. g. *1 Thess. IV, 14.* Resp. Supra jam hic locus aliter explicatus est. Sunt autem præterea graves omnino causæ, quare dies novissimus frequentius commemoretur. Nam gentilium sapientissimi statum quendam agnoscebant, in quo animæ separatæ a corporibus sint constitutæ. Christus itaque ac Apostoli, doctrinas, non tam ex lumine naturæ, quam singulari revelatione, derivandas, proposituri, resurrectionem mortuorum, ut terminum a quo futuræ felicitatis,

tatis, vel calamitatis, incursant. Præterea autem distributio, si ita loqui fas est, præmiorum pœnarumque tum magis erit solennis, completa, ac manifesta: status etiam post resurrectionem nunquam terminandus. Apostoli, diem extremum imminere, ac proxime venturum esse, credebant; ubique enim adventus Servatoris, qualiscunque sit, ut perquam propinquitur describitur. Non igitur mirum, in N. T. ex resurrectione motiva pietatis repeti,

CHRISTIANI FRIDERICI GEORGH MEL-
steri Ausbesserungen und Zusätze x.

id est,

EMENDATIONES ET SUPPLEMENTA AD
III. GLAFEYI *Bibliothecam Juris naturæ &*
genium.

Pars 1.

Gottingæ, apud Christianum Lebr. Hirsch, 1740, 4.

Plag. 4.

Clariss. Autor, Juris utriusque tum, cum hæc ederet, Candidatus, nunc Jurium Doctor famæ haud vulgaris, ortus Hohenloico-Françus, qui eodem anno *Dissertationem Epistolicam* Gottingæ de *Candidatis veteribus* in lucem emisit, commentari cœpit ad *Glafeyanam* Bibliothecam Juris naturæ & gentium, ut ipsi daret emendationes, majoremque usum conciliaret, usus Bibliothecis *Feuerlini*, cui hanc Partem inscripsit, *Gebaueri*, *Treueri*, ac *Heumannii*, celeberrimorum Virorum. *Parte hac prima* complexus fuit scripta omnia, quæ ab *A* usque ad *M* ratione Autorum videbantur afferenda. *Parte secunda*, quam nos sperare jubet, subministrabit emendationes reliquas ac supplementorum momenta. *Parte tertia* recentissimi temporis scripta addet. Præter titulos & editiones, atque scripta, quibus *Dissertationes* minores fuerunt insertæ, nihil apponitur, excepto, quod *Nicolai Hammingii*, Professoris Theologiæ Hafniensis, qui For- Pag. 20. seq.

O 2

mulam

mutam Concordiæ oderat, vitam intexuit, viri, qui primus contendit, Ethicam & tractationem de lege naturæ posse methodo scribi apodictica, ejusque rei specimen, licet conatui minus congruens, dedit in libello, cui titulus præfixus est: *de lege natura methodus apodictica*. Non dubitamus, quin huic quoque Supplemento adhuc nonnihil possit adjungi. Obiter monemus, formis publicis descriptum fuisse Hildeshemii A. 1732 libellum: *Recherche de l'Origine & des Fondemens des Droits de la Nature* (à Amsterdam) plag. 8. Autor eum auxit, denuoque edidit Petropoli A. 1740, 8.

JO. GEORGII PERTSCHII, JCTI, gründliche
Vertheidigung der Lehre von der Macht, Sünde zu
vergeben, 1c.

id est,

*SOLIDA DEFENSIO POTESTATIS RE-
mittendis peccata, referenda ad extraordinaria illa
scharismata, que Christus cum Apostolis communi-
cavit, & ab eis solis fuerunt
exercita.*

Hildesiz, impensis Autoris, 1744, 4.

Plag. 12.

Dudum Cel. Autor librum de Jure sellarum confessionalium in lucem emisit. Anno autem 1739 prodiit scriptum, 6 plagulis constans, cui est inscriptio: *Strictura in Celeb. Jcti Hildeshemsi, Jo. Georgii Pertschii, Tractatum vom Recht der Beichtflühle, quibus sententia ejus, quod ab obitu Apostolorum nullus unquam Ecclesie minister jure absolvendi confitentis gavisus sit, nedum nunc gaudeat, modeste examinatur*. De eis in Præfatione nonnihil exponit. Respondet inibi etiam ad *Commercium epistoliarum duorum Amicorum super nonnullas Præfationes Pertschianas*, satis satyricum, & Christiano calamo haud satis dignum. In Commercio illo doctri-

22

na *Pertschiana* haud notantur; quare reipublicæ literariæ usus inde accedit nullus. Tandem vero Cæl. *Petrus Hansenius* edidit librum: *Anmerkungen über Jo. Georg Pertsch Widerlegung seiner Schrift: Betrachtung der Evangelisch-Lutherischen Lehre von der Beichte.* Ad hunc nominatim haud respondet Ill. Autor; ratus, responſionem, Stricturis oppositam, *Hansenio* etiam facturam satis, & se hac ratione duos parietes una fidelia posse dealbare. Nobis videntur in hac controversia distinguendæ esse tres causæ: prima de functionibus, quæ ab Apostolis solis poterant expediri; secunda de ministerio Evangelii, quod Ecclesiasticis cum Apostolis est commune; & tertia de eis momentis, quæ Christiani orbis homines ministerio huic successu temporis addiderunt, idque vel convenias illi ministerio, vel disconveniens. Qui ministerium legis ac Evangelii obeunt, non possunt, quin improbis penas, & piis remissionem peccatorum, denuntient, & eam, ipso verbo Dei instillato atque recepto, conferant. Hoc ipsum fuit ex notione, quam de Evangelii œconomia non possumus non sœvere. Hoc sequitur ex ministerio, quod Apostoli Presbyteris ac Episcopis electis demandarunt. Autor vero inaugurationem Apostolorum triplicem determinat, primam *Matth. X, 11 seq.* secundam *Jo. XX, 21*, post Christi resurrectionem, ac tertiam *Act. II, 4*, per Spiritus sancti effusionem. Sunt tamen, qui existimant, effusionem Spiritus sancti omnibus contigisse Christianis, Hierosolymæ congregatis. Cardio rei vertitur in designatione personarum, quibus promissionem de effusione Spiritus sancti subsecutura Jesus impertiverat, *Luc. XXIV, 49, Act. I, 4, 5, 8.* Baptisimi administrationem haud fuisse Apostolatu propriam, solide ostendit. Sacræ Cœnæ distributionem Apostolis solis esse tribuendam, insciatur. Utramque vero ordinis & honestatis causa a ministris Ecclesiæ peragi, addit. Id vero pernegat, nomine & loco Dei ministros Ecclesiæ remittere posse peccata, siquidem hoc munus sit Christi *Matth. IX, 2 seq.* & Apostolorum, quibus Christus eam impertierit vim ac potestatem. Apostolis successores haud fuisse ullos, copiose disputat. Lo-

Pag. 15.

22 seq.

29.

32.

- Pag. 35. cum *Jacobi V. 14 seq.* copiose exponit, negans, exinde colligi posse potestatem remittendi nomine Dei peccata, Presbyteris concessam. Hanc ostendi posse ex *2 Cor. V. 18 seq.* itidem negat. Castigationes ac pœnas, ab Apostolis immixtas, distinguit ab excommunicatione, ratus, illas jussu Christi, ejusque nomine, fuisse inflictas, hanc vero nomine & consensu Ecclesie peractam. Apostolis Deum subinde interiora animi humani revelasse, it comprobatum uno & altero exemplo. Longus est in eruendo sensu loci, qui apud *Tertullianum* legitur *de Pudicitia Cap. 21. Ad Barnabæ, Ignatii, & Polycarpi*, testimonia, ipsi obmota, solícite respondet. *Sozomenum, Socratem, & Nicephorum*, differere de Presbyteris pœnitentiæ publicæ, non de confessione privata, contendit, ratus, Episcopos Seculi tertii cœpisse arbitrari, se Apostolorum esse successores, ideoque sibi vindicatum ivisse potestatem remittendi & retinendi peccata, quantum ad pœnitentiã publicam & ecclesiasticam, peccatoribus gravioribus impostam, attineat. Locum *Barnabæ Epist. Cap. 18* exponit de confessione peccatorum Deo soli expromenda, & Epistolam habet pro supposititia. Presbyteros sine ullo hominum interventu a solo Deo designatos fuisse, negat, contrarium stabiliendi studiosus ex *Act. XIV. 23, 1 Tim. IV. 14, Tit. I. 5.*
64. In loco *Clementis Romani Epist. I ad Corinthios Cap. 42* cum *Patricio Junio* credit, legendum esse *ἀποστολῶν δέδωκασι* pro eo, quod vulgo legitur, *ἐπίσκοπων δέδωκασι*. *Ignatius* vocat Presbyteros *senatum Apostolicum*, traditque, *presbyteria esse parendum, tanquam Apostolis Jesu Christi*, etc. Exponit translatum hoc dicendi genus Autor. Antagonista ipse, loca, Presbyteris nimis faventia, in Epistolas *Ignatii ac Polycarpi*, unam ex Constitutionibus Apostolicis, intrusa esse, fatetur.
68. Viros Apostolicos multum ab Apostolis discrepasse, credit, & potestate remittendi retinendique peccata instructos fuisse, negat Autor. Ad *Irenæi* locum *III. 3, IV. 2, 26*, respondet, arbitratus, *Irenæum ac Tertullianum* successionem doctrinæ vindicasse Presbyteris ecclesiarum, quarum primi antistites ab Apostolis fuerint constituti. Per *πᾶσα τὰ ἔθνη*
Matth.

Matth. XVIII, 18, ministros Ecclesiæ significari, abnuit. Inprimis exponit locum *Matth. XVI, 18*, ac per claves regni cælorum, quibus ea, quæ erant revelanda, solvebantur, & ea, quæ haud erant entimanda, ligabantur, dontum Apostolis concessum, in immunitate ab omni errore doctrinarum consistens, intelligit, provocans ad consensum *Christiani Schætzgenii* in *Horis Hebraicis pag. 145*. Edisserit deinde modum, quo Patres Sæculi tertii corporant docere, Apostolos fuisse Episcopos, Episcopos esse Apostolorum successores, Episcopis tribuendam esse Leviticam hierarchiam. Episcopi Sæculo tertio sibi solis vindicare studuerunt clavem solventem ac ligantem, ac per eam intellexerunt potestatem imponendi peccatoribus gravissimis poenitentiam ecclesiasticam publicam, & eam tollendi. Peccata vero, in Deum solum admissa, a solo Deo remitti posse, docuit, si credimus Nostro, *Cyprianus de lapsis pag. 129* ed. Brein. De Presbyteris poenitentiaris copiose disputat, ratus, eos ad confessionem peccatorum & absolutionem privatam reverti haud posse. Repetit hic dogma suum, quo pertendit, Baptismi administrationem in prima Ecclesia a fœminis abfuisse. Addit idem, *Dionysium Alexandrinum* apud *Eusebium H. E. VI, 44*, *Basilium, Ambrosium, Hieronymum*, haud favere confessioni ac absolutioni privatæ, quæ ad peccata, in Deum solum admissa, spectat, illos peccata hæc reservasse benignæ remissioni Dei, quem deprecandum esse docuerunt; illos per clavem solventem ac ligantem intellexisse potestatem Episcopis propriam, qua peccatores, offendicula piis præberites externa & publica, poenitentia publicæ fuerint mancipati, ac, satisfactione imposita tandem peracta, in societatem ecclesiæ externam recepti. Tandem in eo est multus, ut, *Augustinum* sibi opponi haud posse, ostendat. Nostrium non est, Duumviris, vel Triumviris interstrepere. Qui si tractationem controversiæ hujus ad Historiam ecclesiasticam potissimum facientis, solide continuaverint, nos omnino adducent, ut ipsorum scripta citra ullam judicii significationem in compendium mittamus, ne quid novorum, quæ in republica literaria ge-

Pag. 74.

76

79.

80.

84.

88.

89.

90 seq.

rantur, ab ephemeridibus nostris temere videatur sejunctum fuisse.

JO. ANDR. BUTSETTI PHILOS. MAG.
*& Rect. Schol. Osterod. Specimen Philologie sacrae, sive
 Observationum Philologico-Practicarum in selectiora
 N. T. loca, eo quae adornantur consilio, ut, quov-
 sum humanitas Graeco rebus theologicis inserviat,
 dilucide perspiciatur.*

Guelpherbyti, apud Joannem Christophorium Meinersum,
 1740, 8.

Plag. 7.

Specimen hoc Observationum sacrarum philologicarum ver-
 satur in energia locorum *Matth. 1, 1, 18, 19, 20*, debite
 eruenda. Causae, cur huic potissimum scripturae generi Cla-
 riss. Autor sese tradiderit, in Praefatione evolvuntur. Theo-
 logo enim quidni versandae sunt linguae sacrae, fontem Theo-
 logiae praebentes? Eximenda ex hominibus inertiae deditis
 opinio praepjudicata, qua ipsi perhibent inducti, cum in lin-
 guarum studio jam satis profecisse, qui sacri Codicis verba &
 literas legere se quique noverit. Et quis dedecere putarit
 eum, qui quotidie Philologiam tractat, Philologiae sacrae spe-
 cimina cum orbe erudito communicare? Ne vero putemus,
 diligentia aliorum rem omnem hic esse confectam & praere-
 ptam, impedit copiosissima illa & rerum & cogitationum me-
 ditationumque ubertas, vis ac virtus, quam in sacris Novi In-
 strumentum literis Philologi optimi quotidie deprehendunt in-
 volutam atque confectam. Ut autem ad vitam Christianam
 & mores moderandos observationes has accommodaret Cla-
 riss. Autor, ipse nihil reliqui fecit. An operae pretium sit fa-
 cturus, si telam, quam orsus fuit, pertexere fuerit conatus,
 ipse lectores & rei literariae arbitros sententiam interrogat.
 Ita enim fere sub Praefationis calce differit: *Speciminis loco li-
 bellus perquam exigua molis prodit, in quem binas transuli obser-*

observationes in Caput primum Evangelistæ Matthæi. Tan-
tisper enim mihi differenda visa omnis operis absolutio,
dum eorum, qui harum rerum iudicos sedore passuri, consilia
ac sententiis mihi consultum fuerit atque provisum, quibus ad-
monitus, spero, fore, ut specimine continuatio laboris quam longis-
sime præbet. Promittit præterea, Volumen V a se editum
iri proxime Meditationum de Religione Christiana, quas ipse
patrio sermone consuevit adornare. Incipsum primum Mat-
thæi ita exponit, ut illud sit summa atque complexus bre-
vior, eo præmissus consilio, ut illo & scopus totius Evangelii
perspiceretur, & autor Matthæus animos Judæorum, qui se
lecturi essent, eo facilius appellatione Abrahami ac Davidis
influere. Id ne perperam contendisse videatur, ostendit, vo-
ci γένος inherere notionem, quæ totius vitz rationem &
rerum gestarum enarrationem contineat. Matthæus, quia in
eo omnis est, ut veram Christi humanitatem evincat, nobis-
que tradat, ipso iudice designatur per quartum animal Exo-
chielis. Id inprimis exquirat momentum, cur Jesus Christus
dictus sit a Matthæo υἱός, filius, Abrahami ac Davidis. Ap-
pellari eum ita credit, non solum ratione posteritatis patriar-
chalis, sed etiam singularis potius prærogativæ respectu. Ju-
dæi reverebantur, & honoribus excipiebant maximo, memo-
riam tum Abrahami, tum Davidis, credentes, ex horum cum-
maxime posteris Messiam proditurum. Ut hoc Clariss. Au-
tor ostendat, vaticinia e Vet. Test. recenset nonnulla, atque in-
printis promissionem, Abrahamo indultam, de posteris ad
modum arenæ mari vicinæ multiplicandis, illustrat. De-
monstrat deinde, Jesum, quia dicatur filius Abrahami ac Da-
vidis, esse hominem verum, divinam ei esse naturam, certos-
que characteres, quibus verus hominum generis redem-
tor internosci possit. At quomodo inde pateat natura Chri-
sti divina? Autor admonet lectorem, Messiam a Davide vo-
cari Dominum suum Matth. XXII, 45. Ad Cap. I, 18, no-
tat, particulam ἵνα non semper coagmentatam orationis fe-
riem continere. Particula γὰρ, ibi sese offerenti, notio-
nem subjicit, quam Latini, efferunt per voces sane, profecto,

Pag. 11.

12.

15 seq.

25.

28.

31.

39.

P

corro.

Pag. 42 seq.
47 seq.

- certe.* Γένεσιν exponit per *conceptionem*, ἐν ἀρχῆσιν, complexu orationis ita exigente, Genitivo absoluto, seu consequentia, credit subesse ellipsin, omissionem nempe vocis ἐστίν. Cum de pluribus subjectis in uno periodi complexu sermo instituitur, is loquendi modus, quem *genitivi absoluti* appellant, obtinet. Verum idein nonnunquam modus adhibetur, ubi de eodem subjecto fluit oratio, e. g. *Matth. V, 1, 2: καὶ ἔσται ὁ σάβανος αὐτῆς, προσήλθον αὐτῆς εἰ μαθηταὶ αὐτῆς.* Exempla profert Autor alia, & in rationes inusitatae constructionis solide inquiri. *Δυνάμεισθαί* de juribus illis connubialibus, quae sacrum nuptiarum foedus consequuntur, adhiberi, exemplis commonstrat. Illum vocis significatum hujus esse loci, res ipsa declarat. Evangelista enim indicat, *Mariam* cum neminae rem habuisse, cum nemine ea expertum esse arcana, quae spem prolis gignendae faciunt. Vocis *ἐπιθή* sensum proprium atque nativum eleganter exponit, recte negans, ei inesse nihil nisi notionem, quae rem ita *fuisse*, indicat, *Josephus* vocatur ibi *δικαιος*. Alii enim putant, dici *justum*, alii *bonitatem* malunt, alii utramque conjungunt notionem. Autor vero luculentius vocem illam exponit per hominem, qui quid legibus aequissimoque jure justissime facere potest, sive quem nihil impedit, quo minus jus suum persequatur.
64. Quem quidem significatum exemplis extra dubitationem collocatis venuste communit Cl. Autor. Illustrat eo ipso voces *δικαιοσύνη καὶ δικαιοσύνη*. In eo autem Cl. Autori haud subscribimus, quod is sciscit, *Josephum* voluisse occulte, sine teste, sine ullo conscio, sine literis, abdicare, eoque rem deducere, quasi sibi nihil unquam negotii cum ea fuisset contractura. Nam haec ipsa sunt aestimanda ritibus Judaeorum tunc receptis, Sponsalia non contrahantur sine testibus, nec sane testibus dissoluebantur. Libellis repudii nihil turpe, nulla divortii causa, inferitur. Vide Codicem mischnicam *Gittin*. Dimissio fieri poterat clandestina, licet libellus repudii a testibus duobus fuisset confirmatus pro morte. Per *παράδογματισθαι*, cui *Josephus Mariam* subicere ac exponere noxia, designatur poena, in eas constituta, quae, virginitatem thalamo

homo sese illaturos, sponderant, reaque inveniebantur criminis, quod poena erat dignum. Copiose hæc edisseruntur in libello mischnico *Sosah*. Autor de reliquo in scriptoribus Græcis longe est versatissimus, ac singulis observationibus propositiones subtexit practicas, proxime ex demonstratis fluentes. Oramus merito & sollicitans votis nostris Gl. Autorem, ut telam, tam feliciter cœptam, pertexere ne dedignetur.

AMUSEMENT PHILOSOPHIQUE SUR LE
Langage des Bestes.

id est,

OBLECTAMENTUM PHILOSOPHICUM
super Lingua Bestiarum.

Parisiis, prostat apud Gillej, Bordelet, & Ganeau, 1739, 12.
Plag. 7.

Philosophorum Galliz ocellus haud postremus fingit, sese in gratiam matronæ, imaginibus majorum ac amplitudine generis sui que judicii gloria excellentis, librum hunc conscripisse. Genus scripturæ omnino sic comparatum est, ut feminis etiam queat arridere. Libellus in tres Partes fuit distributus. *Primo* Autor differit de intelligentia bestiarum, *secundo* de facultate, qua ipsi ad loquendum sunt instructi, & *tertio* de modis ac rationibus, quibus ipse invicem colloquantur. Ut comprobet, bestiis facultatem inesse intelligendi, removet *Cartesii* ac *Aristotelicorum* opinionem, negans, bestias esse machinas mere corporeas, eo quod bestie respondent voce non equidem paucæ, ac ad signa ex arbitrio electa sese commovent, sensuumque edunt documenta satis certa. Forma certe substantialis *Aristotelicorum*, si est nec spiritus, nec corpus, erit certe nihil. *Lactantius* haud dubitavit rationem tribuere animatis singulis, bestiis eo quidem fine, ut vitæ suæ conservandæ operam navarent, hominibus vero, ut beatitudinem consequerentur sempiternam. Sed & hanc opinionem

Pag. 7 seq.

15.

17.

P. 2

haud

- haud secus, ac duas illas priores, Autor falsas ac religioni
 pag. 11. Christianæ repugnantes esse declarat. Inducit deinde Philo-
 sophum, qui multa ambage persuadere lectori tentat, bestiis
 loco animarum inesse diabolos, quos ante diem mundi extre-
 mum in locum inferis destinatum nondum turbatos fuisse,
 24. arbitratur. Credit adhuc, *Victorem*, Presbyterum Antiochiæ,
 jam olim eadem in sententia constituisse, ac multus est, ut,
 26. diabolos tormentis nondum traditos fuisse, ostendat. Ut ille
 opinionem suam probabilem reddat, exponit dolores, cru-
 ciatus, & labores, quibus jumenta & bestię circumfluunt, &
 qui ex statu puræ naturæ haud videntur esse deducendi;
 44. enarrat strages, quas sæpius bestiis inferat voluptas summa-
 tum; addit noxias, quas bestię solent inferre & sibi invi-
 45. cem, & generi humano; adjungit, hæc vitia & illos cruciatus
 haud congruere fini primæ creationis, qui constiterit in eo,
 90. quod est optimum; dicit de modo, quo diaboli cum corpore
 bestiarum conjungantur, quem comparat cum Indorum *me-*
 57. *tempsychois*. Nec ipsum pudet, ex hisce opinionum umbris
 demonstrare damna, quæ per locustas & crucas agris arbori-
 59. busque subinde inferuntur. Ea ejus verba: *Anno, quo hæc*
usu veniunt, vel proxime superiori, perit extraordinarius be-
stiarum numerus, avium, aut piscium, cum univærsis suis ovib;
ita ut diaboli, qui istas animabant, cogantur sese conjicere
subito in speciem, qua ipsis quamprimum est obvia, & quam
 60. *inveniunt ad sese recipiendos aptam.* Autor huic systemati
 opinionum subjungit hoc iudicium pag. 62: *Quomodo ex*
ana parte animadverto, systema id difficultatibus omnibus dis-
 61. *solvendis respondere, ac difficultor coargui illud falsitatis posse;*
ita ex altera parte haud video, ipsi satis solida esse præficta,
quibus persuasio penitus conciliari possit. Nec tamen ipse au-
 det certi quid de principio sensationum ac facultatum animæ
 63. inferiorum, quæ bestiis insunt, definire. Bestias vero loqui,
 id est, veris lignis desideria conservationis, propagationisque,
 indicare, non solum ex eo colligit efficitque, quod ipsis insit
 principium cognoscendi, sed ex ipsis etiam observationi-
 67. bus ostendit quotidianis. Næ reclamat indoles commercii,
 quod

quod bestiis ipsis cum aliis generis sui intuscedit. Commer-
cium enim diffilit ac evanescit, quamprimum unus alterius
sensa haud amplius habere potest comperta. Tandem Autor
significat, quam paucula sint bestiarum signa, quorum inter-
ventu ipsi desideria sua invicem communicant, siquidem ipsa
terminantur finibus desideriorum, cupiditatum, sensibus con-
nexarum, atque necessitatum. Jucunda sunt & oblectationis
plena, quæ de cantu hirundinum passerumque disserit. De-
lectat lectorem Autor, & ea, quæ verbis paucissimis exprimi
poterant, egregie diducit, atque ad placendum componit, ut
videatur non scripsisse argumentum, sed delineasse atque
pinxisse. Si vero solidiora expetit Lector, eum non possu-
mus non ad Cl. Ribovii editionem novam *Rorarii*, inprimis
ad Commentationem, ab eo huic subjunctam, remittere.

DISSERTATIONS MELEES SUR DIVERS
sujets importants & curieux.

hoc est,

DISSERTATIONES MISCELLANÆ DE
*rebus diversis magni momenti, ac attentione
dignis.*

Tomi II.

Amstelodami, ex officina J. F. Bernardi, 1740. 8.

Alph. 1 plag. 10.

Ut in palatio magno varia spectatori sese offerunt vasa, alia
ornatui futura, alia necessitatibus sublevandis apta, alia
sætem actionum minus decorarum adminicula; ita *Tomis*
hisce insunt argumenta majoris momenti ac minoris, nec non
ea, quæ Deismo videntur favere. *Tomus prior* pentada com-
plectitur Dissertationum, *primam de origine mundi*, de comple-
xu stellarum, & ordine corporum cœlestium, ex sententiis ve-
terum, de opinionibus veterum super origine & interitu
mundi; *secundam*, forma epistolæ instructam, de Autoribus,
qui operam collocarunt in demonstranda religionis Christia-

ex veritate; *tertiam*, literarum modulos præferentem, qua propagnatur potius, quam demonstratur, contentum, quo efficiuntur Judæi, maledictione Jesu Christi in eos promulgata esse antiquiores; *quartam* de Martyrio; & *quintam* de immortalitate animæ, vel potius mortalitate. *Tomo posteriori* totidem continentur Dissertationes. *Prima* in eo versatur, ut diluceat, testinioniam *Josephi* de Jesu ac *Joanne Baptista* esse supposititium; *secunda* ostendit, epistolam, *Barnabæ* attribui solitam, egregiorum quidem dogmatum nonnihil complecti, esse tamen supposititium factum; *tertia*, a *Cel. Foyditi de Riom* profecta, *Memorias ecclesiasticas Tillemontii* emendat, castigat, & refellit; *quarto* loco comparat epistola *P. Bruni (Le Brun)*, Presbyteri Oratorii, ad Provincie Episcopum. *Quinta* constat dijudicatione edicti, a *Ludovico XIV* promulgati, super reformatione Monasteriorum. *Prima, tertia, & quarta, Tomi prioris* Dissertatio debetur Autori, qui nondum aperte in scenam orbis literati prodire conatus fuit. *Prima* egregie recenset opiniones vetustissimorum Philosophorum de mundo, ejusque corporibus magnis, origine & interitu, haud occulte indicans, opiniones easdem hæcicis literis contineri. Ubi monuerat Autor epus, Chaldaeos censuisse, lunam lumine sibi proprio lucere, statim subdit:

Toma. I
 pag. 12. Ignoro, an non dicendum sit, *Mosæ* ob oculos habuisse opiniones hæcicæ populares, *Gen. I, 14 seq.* Cum dixisset, *Egyptios* ac *Phœnicios* de chao statuisse, id mundo fuisse antiquius, subjunxit: *Non esset mirandum, si Judæi, vicini ipsis, eandem opinionem addidissent. Sed non investigabo id, an illud, quod Mosés in Genesi dixit, sit re vera ex Egyptiorum inventione, an potius Mosés ipsis doctrinam illam suppeditaveris.* Voci *נִרְאָה*, *נִרְאָה*, inesse significatum producendi aliquid ex nihilo, negat, muniens se consensu *Newtoni*, ac cum *Thoma Burneto* existimans, modum, quo nunc exponitur mundi creatio, veteribus omnium gentium Philosophis fuisse ignotum. En flosculum alium. Autor in ea est hæresi, ut credat, Judæos ac Christianos non potuisse Philosophorum occurrere objectionibus, nisi historia creationis allegorice explicata. Stoic

66.

cos

eos incendio mundi ultimo ut panteletrico pollicem pressisse, docet, ratus, illos a Syris ac Phœnicibus isthæc fuisse edoctos. De *Seibi* columnis disserit, quarum scriptura, licet supposititia, illa opinio confirmetur. Addit tandem pag. 72, Jesum huic opinioni sese conformasse, dñm docuerit, die adveniente ultimo stellas de cœlo esse lapsuras. Apostolos approbasse doctrinam de Chillasino, sibi persuadet, eo quod *Papias*, discipulus eorum, qui ab Apostolis didicerant, eam fuit, *Eusebio* teste, amplexatus. Eiusdem conunatis est illa Autoris opinio, qua præmunitus, putat, primos Christianos carnali sensu fuisse imbutos de regno Christi terrestri. Videtur in hac Dissertatione Autor vitulo *Thoma Burnetti* arasse, dignus ideo, qui scripta, quibus paradoxa *Burnetti* fuerunt castigata, diligenter evalvat. Cel. *Muratari* librum, haud ita pridem *Burneto* oppositum, laudavimus suo loco. Credit Autor, Christianos primos, diem mundi extremum instare, credidisse, eo quod ipsi opinati fuerint, supputationem Alexandrinis Interpretibus probatam esse veram, & sex millia annorum, ultra quos mundus sit substiturus, tantum non præterisse. Significat deinde, Christianos primos zonam torridam habuisse pro inhospita & habitationibus hominum inhabiti. Dari Antipodas, fabulæ plenum Christianis primis visum. Quæ de ruderibus ac reliquiis arcis *Noachica* veteres tradiderunt, fabulosa ipsi videntur, addenti, montem Ararat semper nive esse obiectum. Liberiùs sentit, ita pronuntians: Mirabile est, Græcos & Romanos nunquam de diluvio universali meminisse. Si Autor per montem Ararat intelligeret montem insulæ Aradi, ac *Plinium* cum *Solinus* attente legisset, utrumque dubitationis momentum in auras abiret. Diluvium *Noachi* videtur pro hyperbola, Orientalibus familiari, reputare, refugiens ad opinionem similem filiarum *Noachi*, credentium, sese solas esse in terris superstites. Diluvia repetit ab inundationibus, & ab his roga intacta posse submergi, vel superfundi, ipsi videtur incredibile. Parentem generis humani sese credidisse primum hominem, scribit, haud occulte, ventositatem subesse huic gloriæ, significans. At Deus ipse

Pag. 70.

75.

77.

95.

114.

115.

122.

129.

132.

Pag. 356.

ipse ita nos per *Paulum* docuit citra ullam gloriæ inanitatem. Judæos credidisse, animam esse mortalem, credit, ratus, *Platonem* & Stoicos docuisse primos animæ immortalitatem. Sed quis nescit, mortem corporis deberi peccato, & corpus ipsum fuisse immortale haud secus ac animam, ni peccatum occupasset orbem? Ubiam vero docetur, peccato illo animam deposuisse immortalitatem? Anæ substantiæ simplex, & essentia cogitandi, cogitationesque respectu status sui continuandi, instructa, potest per sese perire, & fieri mortalis? Gentium plerasque sese credidisse avtochthonas, addit, tacite significans, *Adami* posteros eadem in puppi navigasse. En Deismi suspicionera, Autori haud immerito impingendam.

162.

In Dissertatione altera indicatur, *Acostam* Judæum obiisse in modum Deistæ, ac scripsisse librum sub titulo: *Exemplar vite humanae*, in quo destruere studuerit religiones univèrsas. Additur & hoc, *Limborgium* argumentis hujus Deistæ minus bene respondisse, licet ex *Ludovico Vive* potiora defunxisset, ex quo reliqui de veritate religionis Christianæ scriptores arva rigaverint sua. En Deismi stabiliendi strategema novum? *Dissertatio* autem tertia omnem vim detrahit sententiæ Christi, in Judæorum contemptum & exitium latæ. Sunt in ea eruditionis de reliquo non spernenda argumenta. At id comprobatum non fuit, Judæos ante illam sententiam caruisse notitia tribuum, gentibus omnibus dominatu indignos fuisse vivos, sacrificiis in perpetuum fuisse exclusos, &c. Ab aliquo contemptu, quo Judæi fuerunt affecti, ad pondus sententiæ Christi detrahendum infirmo sane proceditur talo.

202.

Dissertatio quarta, qua studium martyrii, ac martyrii, pro veritate suscepti, constantia, eluditur, in eo, quod res est, fallit. Licet enim obstinatio, durior victus, & consuetudo, ac persuasio de animæ immortalitate & cœlesti gaudio, multum hic possint; inde tamen nondum sequitur, nulla martyria esse veritatis divinx documenta. Quicquid vero ex penu historix ac artis humanæ depromi potest contra martyrii sigillum, id univèrsim in hanc Dissertationem fuit conjectum. Fraudulentus est titulus *Dissertationis quinta*, cui inscriptum est:

Tra-

Tractatus de immortalitate anime. Nam in eo argumenta aliquot *Platonis*, pro immortalitate anime stabilienda allata, refelluntur, ac anima habetur pro accidenti corporis, quod corpore intereunte, simul perit. Miramur, Autorem huic anime corporee & mechanicę libertatem tribuisse. Dum vero credidit, animam homini inesse, uti anima brutę inest bestię, & hanc pro corporis parte reputavit, non potuit, quin in illam opinionem delaberetur. Ni sexcenties demonstratum esset, vim cogitandi a viribus motricibus corporum toto differre cęlo, ac non nisi substantię simplicis esse propriam, plura in gratiam lectorum adjungeremus antidota. Apparet autem hinc, quantum ii accipiant detrimenti, qui, Logica liberiori contenti, esoterica Logices, Metaphysices, & Physices, elementa ordine demonstrationibus corroborata haud salutant. Ventum est in ea tempora, quibus homines nolunt vento ac vultu ad austeritatem composito ad veritatem religionis duci. Robore ac argumentorum nervis est opus, ut difficulter credulos emendemus. At progredimur ad *Tomum posteriorem*. *Dissertatione prima* testimonium *Josephi* de Christo, *Ant. XVIII, 4*, perscriptum, pro supposititio ac intrusa venditur, eo quod id *Josephi* Pharisei persona sit indignum, a scopo alienum, & contextui inimicum, qui non nisi testimonio illo ejecto apte fluat & cohęreat. Digna sunt Autoris argumenta copiosiori dijudicatione, quam quę nobis hic est permessa. Edisseruit sane is causam suam causęque momenta, ut nil fecerit reliqui. Epistolam *Barnabę* esse supposititiam, Autori *Dissertatione secunda* facile accredimus. *Tertullianus* Epistolam ad Ebręos intellexit per *Barnabę* Epistolam ad Ebręos, *Eusebius* vero Epistolam *Barnabę*, de qua hic nobis sermo, jam in spiritibus numeravit *H. E. VI, 13, 14*. *Usserius* primus eam produxit, ac formis publicis describendam curavit, nec non *P. Hugo Menardus*, Benedictinus. Juvat legere *Fayditi* stricturas in *Tillemontii Memorias ecclesiasticas*. Hunc enim fontes neglexisse plerumque, fabulis frigidam suffudisse, passim errasse, tam liquido demonstratum est, ut nihil supra. Egregia hinc inde inferuntur stricturis anecdota, quę alibi quęsi-

Pag. 214.

267.

Tom. II
pag. 9.

37.

38.

39.

63.

Q

ris

Pag. 150. ris frustra. Epistola R. P. *le Brun* versatur in exhibendo compendio ex *Hoqueti*, Medici, libro *le Dispense sur le Carême*, in quo jejunia prædicantur, tanquam valetudini tuendæ convenientia. In *Cogitatîs* ad edictum *Ludovici XIV* de reformandis Monasteriis suppeditantur adminicula & consilia, quibus possint monasteria minui, & incolæ regnorum augeri. Sed furdîs fabulæ.

SOCRATES' PHOEDRUS ΔΙΑΛΟΓΟΣ DE MUTATIONE substantiali Peripatetica asserta, nunc vero contra Notas MStas confirmata & vindicata, in XII Colloquia partitus.

Venetis, apud Jo. Mariam Lazzaronum, 1739. 8.
Plag. 18.

Pag. 12. **J**ulio Antonio Sangallo, Ordinis S. *Francisci* Monacho, debet Orbis literatus Notas ad Institutiones philosophicas *Eduardi Corfini*, satis elaboratas, & recentioribus Peripateticæ Philosophiæ osoribus oppositas. Iterum idem jam in arenam descendit, Dialogi formam sumens, in quo *Socrates* ejus personam gerit, causamque agit, Anonymus vero partes *Corfinii* susceptas tuetur, vel potius sua cadit causa, notulis convulsa & extirpata. *Corfinius* ille, Congregationis scholarum piarum Pisis Professor Logices, Philosophicas Institutiones primus ediderat, easque posthæc virgula censoria *Sangallus* notaverat, ab Anonymo reclamante deinde confutatus. *Sangalli* libellus titulum præfert: *De substantiali mutatione ad mentem Peripateticæ scholæ*, novatoribus oppositus, *Aristotelis* studiosus. Notæ Anonymi, *Sangallum* oppugnantes, hoc Dialogo retunduntur examinatz. Duodecim barbarissimos & sollicitissimos **26.** Anonymus notaverat in *Sangallo*, qui hic in limine depelluntur, exemplis Patrum ecclesiæ allatis, qui sæpius minus Latine sensa animi expresserunt, nec non nævis stili, quibus ipse *Cicero* fuit insignis, teste *Erasmo* in *Ciceroniano*, & *Cel. Jacobo Facciolato* in *Oratione ad Grammaticos* pag. 8. Scripserat *Sangallus*, recentiorem Philosophiam tum primum in scholis **36.** ser-

serpere visam esse, cum Lutherana ac Calviniana magis ac
 magis in dies per orbem fuerit disseminata. Anonymus hanc
 propositionem appellavit *audacem*. Nonnihil ad emollien-
 dam sententiam profert *Phadrus*, quod est nervis minus in-
 structum. *Sangallus* certe duris ac parum comatis hinc inde
Corfinium verbis fuit aggressus, quæ ipse sibi excidisse procul
 dubio dolet. Qui Anonymi accusationes, ex verbis illis con-
 textas, repellit, propositiones acerbas haud defendit, nec lau-
 dat, sed, injuria carere, contendit. Subdit hæc tandem: *Nilil* 66.
*hoc in literario certamine reperio, quod fraternam ledere pos-
 sit caritatem. Aspera quidem verba primo intuitu videntur,
 at in disputationibus aliquando non sunt.* In eos, qui inter
 Italos jugum excutiunt *Aristotelis*, ita declamat: *Eo res addu-* 68.
*cta est, quod multum ab ipsi Christiana leditur charitas,
 scandala ingeruntur, piacque aures vix tolerare possunt.* Quan-
 tus in *Sangallo* insit *Aristotelis* amor, vel inde clarissime elu-
 cet, quod illum a Deo credit missum ad errores hominibus
 eximendos, & quod docere allaborat, ex *Aristotelis* fonte do- 75.
 ctrinam suam accepisse sacrosancta Concilia, præsertim Flo-
 rentinum, in quo Episcopi duo Philosophiam Peripateticam
 auctoritate ornarint. *Sangallus Boetium* Philosophum San-
 ctis adscripserat. Anonymus, id recte ab eo fieri potuisse,
 negat. *Socrates* vero hic ostendit, dudum recenteri *Boe-* 79.
thium sub nomine *Severini* in numero Sanctorum. *Carte-*
sianam Philosophiam odit *Sangallus*, & Protestantibus varieta-
 tem dogmatum theologicorum exprobrat. Suo certe com- 81.
 mento ruit id, quod *Socrates* pag. 83 iussus fuit significare:
Nulla apud illos est certa fidei confessio, nullum stabile dogma.
 Hoc tam est verum, quam apposite hoc congruit iudicium *So-* 83.
cratis personæ, viti rerum Protestantium peritissimi. *San-*
gallus regno etiam Neapolitano inpegerat dicam novationum
 philosophicarum, quæ prodixerint inconstantiam fidei ortho-
 doxæ, ratus videlicet, a dogmatibus *Aristotelis* pendere con-
 stantiam doctrinæ theologicæ Romanæ. Ruinosum sane fun-
 damentum *Aristoteles* præbet. *Socrates* inducitur sic judicare
 de Philosophia *Cartesiana*: *Nulla modo componi potest hac* 88.
 philo-

- philosophandi ratio cum fide, ac proinde, qui ipsi fidit, in maximos errores se precipitem det, necesse est. Ut ita statuatur, se se adductum putat criterio veritatis Cartesiano, testimonio Huetii in *Censura Philosophia Cartesiana* Cap. 8 pag. 167, ac Merici Casauboni iudicio *Epist. 16*. Addit gemebundus: Si quid monstri trans Alpes & mare huc advehitur, id, tanquam si ex caelo deciderit, veneramur, & colimus, quasi huc usque Italia sine literis ac praeceptoribus fuerit! Hinc illae lachrymae! Socrates ille novus mavult excutire, quam perspicillis uti. Miramur sane, ipsum fidem habuisse Mario Merfensio, qui numerum inivit Atheorum, Lutetiae agentium, quasi Athei ibi inlar exercitus viciniam prodirent ac lustrarentur. Sangallus haud abnuit, non omnia, quae absolute & simpliciter in Conciliis affirmantur, fidei decreta esse, amonens sese Cassi auctoritate, ac Vincentii Constantini. Et, cum indicasset, Fideles ex sententia Ecclesiae Romanae vere manducare corpus, & vere potari sanguine Christi Domini, statim subiungit haec: Gustatur non carnali gustu, sed spiritali. Singulare est, Sangallum tribuisse cognitionem sensitivam corporibus bestiarum. Corpus enim si facultates cognoscendi ac appetendi inferiores recipere potest, nil supererit rationis, cur illud gradui superiori recipiendo sit ineptum. Id vero Socrates solide satis ostendit, quod Sangallus affirmaverat, videlicet Julianum Apostatam Christianos arcuisse a Philosophia Aristotelica disciplina.
- Miro idem ingenio respondet ad ea, quae Tertullianus, Irenaeus, Hieronymus, alique ecclesiae primae Patres, de Aristotele senserunt, ipse defendendi Aristotelis sui ne minutulam quidem praetermittens occasionem. De anno Thaletis natali pericula disputat, incertus, cum utrum in anno primo, an in anno secundo, Olympiadis XXXV figat. Hinc de anno advenientis in Italiam Pythagorae litem disceptat. Tum elogium Aristotelicae Philosophiae cumulate exponit. Pythagoram Philosophum fuisse Carmelitam, negat, praevivente Daniele Papobrochia, contra Philippum Tessiere, Carmelitam, Epicuri vitia, a veteribus decantata, repetit. Aristotelem ab obrectatoribus defendit. Ecclesiae Philosophiae patronos credit Aristoteles

telti fuisse veneratores. *Plotinum Aristoteli* favisse, *Simpli-* Pag. 155.
cus certe existimavit, qui *Jamblichum* ad eandem sectam per-
 trahere allaborat. De *Porphyrio* fere nil litis exstat. *Didy-* 158.
mus modos ratiocinandi *Aristotelicos* suspexit & alloctatus
 fuit. *Damascius* Syrus eadem imbutus fuit mente. Quod
 vero Autor credit, *Lutherum* a Peripato discessisse, eo quod
 transubstantiationem rejecerit, & consubstantiationem invero- 161.
 rit, in eo bis fecellit. *Aristoteli* enim nil rei est cum trans-
 substantiatione, quippe quæ *Aristotelis* dogmatibus repugnat.
 Consubstantiationem vero eucharisticam horret *Lutherus*, im- 163.
 probant *Lutherani*. *Tiberio* Autor largitur duplicem imperii
 originem, unam Proconsularis, alteram Augustæ. Rectius
 autem videntur Chronologi epocham illam geminam imperii
 explosisse. *Strabonem* didicisse Philosophiam *Aristotelicam*, 164.
 & *Xenarchum* ejus ætate Alexandriæ, Athenis, & Romæ, do-
 cuisse eandem, liquido docet ex *Strabone* ipso. Id vero vi-
 detur paradoxum, *Aristotelem* fuisse in Philosophia eclecti-
 cum, ipsunquæ eclecticum systema commendandum esse,
 quemadmodum contendit Autor; nec tamen a consuetis Phi- 173 174.
 losophiæ *Aristotelica* passum discedere licere, quod idem præ-
 cipit, docet, omnibusque viribus inculcat. Juvat annotare
 modum, quo *Cartesiani*, ecclesiæ Romanæ addicti, cum sen-
 tentiis suis philosophicis in concordiam cogunt dogma trans-
 substantiationis. Ipsi videlicet existimant, nihil admodum 178.
 sensibilis qualitatis vere & resliter remanere in Sacramento
 Altaris, solas vero species, quæ prius imprimebantur a
 substantia panis viniqûe, postea in sensibus nostris a Deo ipso
 effici. *Socrates* ille personatus videtur societate *Aristotelis*
 dignissimus, quippe qui abstrusam & inutilem hujus Physicæ
 omnibus observationibus, experimentis, ac demonstrationibus
 recentiorum, inde deductis, præponit. Verba *Socratis* sic ha- 181 184.
 bent: *Tanta fuit Aristotelis sapientia, tantaque diligentia in*
veritate rerum naturalium indaganda, ut jure optimo dici
possit, in vanam alios querere certionem doctrinam. Ni falli-
 mur, *Socrates*, inventa fruge, glandibus capit vesci, suadens,
 ut in Physicis semper pueri maneamus. Philosophiam esse 186.

Pag. 190.

- ab Ecclesie emendandam corrigendamque, ac fidei subjiciendam, Autor hinc inde tradit, significaturus fortassis, Theologia imperium in Philosophos esse attribuendum. Alii idem adumbrant sub forma *Philosophie ancillantis*. Plerumque non satis perpenditur hujus sententiae scopus & origo. Perplacet inter hæc *Socratis* recentissimi judicium: *Contentio non est instituenda, an plaris asserendus sit Aristoteles, aut Plato, aut Epicurus, (Cartesius, Gassendus, &c.) sed an sint rationes hujus, vel illius, potiores; nam sola ratio simplicem auctoritatem multum excedit.* Ex quo consequitur, eclecticum philosophandi genus in physicis esse optimum. Quæ est, ni fallimur, ipsa *Corsini* sententia, & quam *Socrates* novus tum approbat, tum refellit. Monet *Socrates*, *Potamonis* ætatem incidisse in Seculum a C. N. secundum, locumque, qui *Augusti* imperio eum tradit æqualem penes *Suidam*, esse corruptum. Quid illud sit, quod ipse in Veronenfibus *Operum S. Hieronymi* editoribus pag. 23 improbat, tam obscure fuit positum, ut causam invektivæ haud intelligamus. Ut ostendat, animam mundi ac stellarum *Aristotelicam* haud esse ab ecclesia Romana proscriptam, eam monet esse vegetativam ac sensitivam, nonnullisque ecclesie Patribus probabilem visam. De materia prima araneas haud licet propius intueri. Quæ de resurrectione corporum & reliquiis Sanctorum venerandis affert, ad Philosophiam proprie non spectant. Quæstio, an divorum corpora resolvantur in materiam primam, (primum, e monadibus, seu elementis, aggregatum,) nobis videtur & inutilis & otiosa. Tandem, ut titulo satisfaceret ex parte duodecima, duodecimo tandem Colloquio *de substantiali mutatione* exponuntur pauca. *Socrates* exorditur a materia, e qua factus originem ducit; recensens opiniones veterum & recentiorum, ac nihil certi definiens. Subdit deinde *Aristotelicam* rei expositionem hoc modo: *Primum generationis principium ipsa est anima, qua virtutem tribuit semini ad generationem apto.* Non certe voluntas: alioqui generare possent, qui vellent; multo minus intellectus, qui generationis modum ignorat. Simil ac vero vim occultam ab anima derivas,

rivas, a qua gignendi causa sumitur, causa videtur dicta. Dolemus inter hæc, vim illam occultam a nobis ignorari, ideoque dici occultam, ideoque rationem luculentam physicam haud continere, nisi putes, animam tuam per vim occultam in murum Chinesem actuosam esse posse. Id habet Peripatetica Philosophia peculiare, ut voces monstrosas ipsa ostendet, quotiescunque claræ & distinctæ defuunt rationes. Ipsa enim tradit, *activam vim magneticam in ferrum agere*, quasi sic ratio sit aperta, cur ferrum magneti jungatur cohaereatque. Non vacat adjungere complura. Stilus, in colloquiis adhibitus, passim est ejusmodi, ut sub incudem revocari possit. Colloquiorum facies id habet fragulare, ut sub initiis transitiones ad argumenta philosophica adhibeantur, violenti quid trahentes, exitusque non nihil præferant tumukuarii. Ex tractatione ipsa patet, *Socratem* continuas victorias reportare. An vero *Socrati & Phedro* conveniat argumentum rei philosophicæ, quam *Socrates* olim ne quidem per nebulam vidit, judicium esto aliorum. Viros tamen, qui Italiam eruditione sua illustrent, operam dare scriptis Anglorum, Gallorum, Batavorum, ac Germanorum, præstantissimis legendis, hinc inde ex decursu Colloquiorum læti animadvertimus, non minus condocesacti, *Philosophiam Aristotelicam* in Italia passim in eo esse rerum articulo, ut desinat placuisse, amantemque agat.

Pag. 292.

**TRACTATIO JURIS PUBLICI DE INDI-
genatis Polonorum, ex Jure publico Polonico deduc-
ta ab ANDREA SCHOTTO, Ag.
Daniisc.**

Daniisci, apud Georgium Marcum Knochium, 1738, 4
Plag. 6.

Nobilitas Polonorum est dignitate & jure æquali. Minimus ordinis illius ad regium adspirare diadema, comitiis interesse, ac decreto sanciendo, ne id valeat, intercedere, potest. Eam ob causam equites Poloni dignitate extranea quanta

5. quanta ornari sese recusant. Si extranei Polonicæ nobilitatis loco præmii adscribuntur, *indigenatum* prius suscipiant, id est, jus natalium solum generisque Nobilis Polonici. Indigenatus Polonicus est prærogativa, nobili extraneo in Comitibus sub certis conditionibus tributa, quæ ipsum jurius Nobilitatis Polonicæ participem reddit. Origo rei ex historia *Ludovici Hungari* innotescit. In pactis enim, A. 1374 *Cassoviz* initis, id cavebatur, ne Rex magistratum, sive honorem, ullum perpetuum externo cuiquam conferret, ac ne præfecturam quidem arcis cujusdam, aut oppidi, quæ jurisdictionem adjunctam habeat, immo ne indigenæ quidem illustri Ducum genere orto. Occasionem legi dederat factum Reginæ *Elisabethæ*, quæ ante biennium *Pradislaw Goluchowio*, præfectura majoris Poloniz inoto, successorum dederat *Ottonem Pilecium*, qui tamen invidiæ cessit, præfecturaque sese abdicavit, ut *Serdvoius Subinius* ipsi successor dari posset. *indigena*. Sic Auctor Clarissimus, Ni vero fallimur, Scythicis nationibus amor ille gentilitatis suæ ex ultimis ætatibus firmiter infixus hæsit. Indigenatum olim Rex Poloniarum solus contulit, teste *Cromero* in *Descript. Polon. Lib. I pag. 102.* A. 1578 jus conferendi Nobilitatem ad comitia tractum fuit. Et paulo post Indigenatus sortem sensit eandem, præcipue legum, A. 1607
9. latarum, speciali Articulo *de Indigenatibus fol. 362.* Licet vero exigatur id, ut constitutioni comitali indigenatus collati mentio inferi debeat; sufficiet tamen, si etiam verbis generaliter conceptis citra luculentam Indigenæ denominationem id factum fuerit. Indigenatus jurius candidatus sit *Nobilis*, necessum est. Nobilitatis suæ demonstrationem indigenæ expediunt diplomatis authenticis, inspectantibus causæ hujus cognitoribus, publice designatis, proximis post collatum indigenatum comitiis. Si quis Nobilitate sit illustrior, vel officia Principi extraneo præstet, inde tamen ad Indigenatum consequendum haud est ineptus, qui non solum in parentes,
17. sed etiam ipsos liberos, confertur actu eodem. Si fratrum, vel consanguineorum, habetur ratio, eorundem clara in Diplomate, quo jus indigenatus confirmatur, mentio ingeritur.

Can-

Candidati est, sollicitare *Nuntios provinciales*, vel *præfatos exercituum, exercitus*, vel Principes Regesve externos, ut eorum opera commendetur proceribus, ad comitia congressus. Meritis quoque honos hic haberi solet, e. g. dexteritati in legationibus comprobata, eruditioni, vinculis pro republica toleratis, summæ æris data, subsidio militari collecto. Indigenis novis jusjurandum fidelitatis est edendum, eorumque ad liberos idem officium transit, ni minoris sint ætatis. Ipsorum est, possessionem sibi inter Polonos acquirere. Usum indigenatum Clariss. Autor collocat in suffragandi libertate intra comitia, tum publica, tum privata, in aditu ad dignitates & munera, quibus ecclesiasticus non inhæret character, nec non in libertate acquirendi bona, quæ haud possunt moveri. Jura autem indigenatus amittuntur decreto Principis, admisso dedecore, vel facinore aliquo atroci, nec non sordido questu, quo victus paratur intra jurisdictionem civitatis. Quoadmodum vero nobilitas per declarationem novam restitui potest; ita idem de Indigenatu Autor idem sentit, licet ab exemplis in medium proferendis sit imparatus. Gratulamur Autori de hoc Juris publici Polonici specimine, eumque publico rogamus nomine, ut tractet pari diligentia de Indigenatu Borussiae promissum ab ipso argumentum.

Pag. 26

28

36

39

40

43

JUSTI MARTINI GLÆSENERI, THEOL. LIC.
& Eccles. ad S. Andréæ Hildesh. *Mißbrauch der Eide,*
als eine Quelle vieler *Melneide.*

id est,

ABUSUS JURISJURANDI FONS MULTORUM perjuriorum.

Helmstadii, apud Christianum Fridericum Weygandum, 1740, 8.

Plag. 10.

In formula dedicationis, ad Senatum Hildesie directæ, Autor, nuper Vindobonæ defunctus, gloriatur, a sese argumentum de jurejurando in suggestu sacro ante menses quinque esse pertractatum, atque ex eo tempore in comitiis tribuum ac opificiorum minus sæpe, quam antea,

R

audiri

audiri jusjurandum, ejusque solennem aeternam. Hortatur illum, ut reliquias juramentorum tollat; aut magis restringat, provocans ad cogitationes suas hasce, testimoniis Theologorum ac Jurisconsultorum corroboratas. De cetero haud inficiatur in Praefationis limine, tot exstare de hoc argumento scripta, ut superfluum sit, de eo aliquid literis denuo consignare. Addit querelas de Christiana vita penitus collapsa, quas nonnulli minus exercitati statim pro nota magnorum arripuit Theologorum. Declamat deinde de officio ecclesiasticae, in vitiis publice castigandis occupato, de prudentia ecclesiastica prorsus tacens. Significat tandem, sese tres orationes sacras, novitio habitu indutas, hic in lucem enitit. Absit a nobis per omnem modum, ut Autori merita sua, & libello huic utilitatem suam publicam, invidemus. Egregia libello insunt passim malorum remedia, & virtutum adjumenta. Tractatio omnis in *quatuor Capita* abit, quorum *primo* exponitur de jurejurando, *secundo* de perjurio, ejusque poenis, *tertio* de abusu jurisjurandi, *quarto* de remediis abusu istorum. Dominatur in libro stilus inaequalis, atque hinc inde hiulcus & haesitans, & pruritus ad ea confirmanda, de quibus nemo sanus dubitat, citando libros bene multos. Abusum jurisjurandi fontem esse, putat Autor, perjuriorum, & nihilo minus de rivo prius exponit, quam de fonte. Perjurium certe summus jurisjurandi est abusus. Quo ipso docemur, inscriptionem libri esse inconvenientem, quippe ostendentem haud occulte, idem sui ipsius posse esse originem & fontem. Subinde Jus Canonicum & Jureconsultorum Dissertationes librosque laudat, ubi testimoniis afferendis locus non est. Laudamus ipsius confessionem cum eis, quae B. Stryckius uterque variis Meleteimatibus exposuit. Veremur vero, ne magna pars tractationis in auras ierit, si *Stryckiana* inde rursus abstraxerimus. Parum abest, quin Autor eis spem respiscendi demat, qui semel pejerant, ratus, eos, quos probabile est semel pejerasse, ad jusjurandum denuo edendum haud esse admittendos. Suadet tandem, ut jusjurandum e iudicii ac foro externo tollatur, inductus argumentis infirmis, nempe 1), Christianos ob foedus baptis-

male

Pag. 37.

135

male ad veritatem & virtutem esse obstrictos, dictans; & 2) credens, genuinos Christianos citra iurjurandum veritati ac virtuti litare, malos vero, cupiditatum dominarum servos, iurjurandi rationem nullam habere. Quis vero bonos putabit esse bonos ubique, & in singulis negotiis & ubique tales fore? Cur improborum non dantur gradus? Anne mali mortales sunt ex æquo perditæ mali, & conscientiz omnis orbi? Inter hæc non negamus, usum iurjurandi debere esse parcissimum, rebusque summi momenti, alia ratione quæ confici nequeunt, unice accommodatum.

MEDICINÆ COMPENDIUM, IN USUM
exercitationis domesticæ digestum a JOANNE DE
GORTER, A. L. M. Medicinæ Doctore & Profess.
Ord. Accedant Orationes; De Praxis medicæ repurga-
ta certitudine; de animi & corporis consensu mi-
rabilis tam in secunda, quam adversa, valetudine,

Partes II.

Lugduni-Bat. apud Janssonios van der Aa, & Balduinum & Petrum van der Aa, 1731 & 1737. 4.

Alph. 3 plag. 13, c. Fig. 20.

Prima Pars complectitur partium corporis humani usum, & morborum theoriam generalem. Ad mentem Mechanicam exigere tentavit Autor theoriam hominis sani, deque firmarum partium nexu, fabrica, origine, & usu, dispicit. Operosus est in exponendis summis conceptibus de solido, fluido, & qui his intermediū sunt, variis consistendi modis. Fibræ simplicissimæ casum denegat, cujus cum sui similibus coherendi modum, nexu, nunc perpendiculari, nunc parallelo, fieri, autumat. Tribus potissimum modis, immersione & mutatione spatiorum possibili, particularum levitate, & humore alluere, isthanc coherentiam cum determinatione ad motum fieri, declarat, quam elasticitas connata fibræ, qua illa, tensa, subito in pristinum redit, multum adjuvat. Hanc sibi tulit legem Autor, ut singulo tractatui subnecteret statum hominis contrarium & morbosum; adeoque de soluta unitate fibrarum meditationem subnectit doctrinæ de coherentiâ. Coheret

fibræ; inde robur, quod fit *aggregatione* plurimarum fibrarum in unam, propiore contactu suarum partium, *vi attractrice*, inter partes aucta, aliisque momentis. Excessus roboris, *rigiditas*, in vitio ponitur, cui etiã statim opponuntur medicamina, sicut & *debilitas*, aut *fragilitas*, solidorum summum ipsi genus est, sub quò varii morbi collocantur, potissimum qui rupturam vasæ præsupponunt. Affinis huic statui est *laxitas* solidorum. Reviviscunt nunc antiquorum placita, quorum sententias profiteri velle, huc usque infamiae fere loco habitum fuit, & antiquissimorum Methodicorum terminos, τὸ σερνὸν καὶ ψῶδες, τὰσιν καὶ χάλασιν, ἀτοιμίαν καὶ ῥῶσιν, ad nostra tempora continuatos, & a Mechanico admissos, miramur. Habent tamen miram significandi potentiam, & vivam imprimunt mentibus rerum imaginem. Elasticitati fibrarum, quæ circuli humorum primaria causa est, opponitur ejusdem inertia, flacciditas, & contractio, quam decebat esse, minor, sicut & fibra, si majus, quam par est, robur acquisiverit, in statu morboſo versatur. Sic & elongatur nimium, vel extenditur, fibra, nunc cum tenuitate oppositæ obrigescit, nunc omnes laxatur. Sub hoc genere collocantur procidentiae partium ex cavis corporum; adeoque cura peragitur adductione fibræ in summam sui contractionem. Autor sanitatem, morbum, curam, prout ex se invicem isthæc naturali sequela fluunt, simul semper tradit. Fibram decet esse humoribus irriguam; quod si secus factum fuerit, vel ex siccitate ejusdem, vel nimia humiditate, læditur integritatis humanæ status. Ast fibræ vario modo in varia compinguntur organa. Primaria vasa corporis sunt nervi, tomento fibrillarum, ex cerebro & medulla oblongata collectarum, compositi, accedentibus integumentis. Liquorem, qui his inest, spiritum appellare hand abavit. Huic suæ competunt motuum leges, egreditur, recurrit, infunditur in venas, glandulas, evaporat, inspissatur ex sanguine carotidum. His tum aliæ actiones, tum sensus, sunt, qui est motus mechanicus, in organo excitatus, & ad sensorium commune delatus, quo mens de rerum sensibilibus qualitibus instruitur. Modesta isthæc sit sensatio & proſus tranquilla, quæ, si tantisper abhinc recesserit, conceptum de dolore

in nobis excitat. Dolemus in omnibus organis, sua tamen in unoquoque ratione. Potissimum autem tactus vitium est dolor, sensitivus, terebrans, rodens, lascivans, aliusve, cui, pro indole & discrepantia causarum, sua parantur remedia. Fibrae, nervi, vel alius originis vasculum, sub forma funium, aliove modo, compactae, sunt musculi; fibra potissimum nervosa, suo humore impleta, motus demum causa est, ad quamcumque lineam isthaec dirigatur. Cor etiam musculis est, cuius virtus respondet massae humorum movendae, & a *Keilio* aliter, non nisi unciam octo ponderi, aliter a *Bornoullio*, librarum scilicet 135000 ponderi, aequiparatur. Arteriae, quae a corde progrediuntur ad partes, aethronon cordis motibus servant motum, contracto expanduntur, expanso collabescunt, & nituntur semper ad maximam suae contractionis diametrum. Cordis actio pulsibus sexaginta intra minutum horae, si quis valet, ut plurimum absolvitur, qui vario modo morbosus sit, debilis, celer, tardus, frequens, rarus, inaequalis, undosus, vermicularis, fornicans, myrtos, dicrotos, capricans, tremens. Musculi quoque tremunt, tum aliis, tum spirituum maxime, vitis, vel vasorum oppletione, a solentibus excretionibus suppressis, vel virium debilitate, quae vel per se sufficit, vel morborum est symptoma, aut effectus. Humores solidis debito respondeant modo; si sani esse velint, circumvenit, locali intestinaeve motu; in omni corpore sunt, vel in partibus; calorem vitalem, moti, augent; excoerantur interdum secundum naturam sanguis; haemorrhagiae, qualitate, quantitate, motuque, vitium patiuntur; omnes, nisi periodice sunt, habentur pro praeternaturalibus. Lympha, vel serum, suis singularibus circumfertur vasa, iisdemque ruptis effunditur in cavea corporum sub titulo hydropis, qui nomen cum caveo, est inest, mutat. Aliquando spurci liquores renibus expurgantur, quorum color, odor, quantitas, consistentia, inter signa pathognomonica est; ab humoribus, qualitatem motumque vitiosum habentibus, ad ea, quae his opponi debent, remedia concludimus. Haud raro ex motu humorum intrinseco ipsa vasa continentis mutantur substantia; neque enim tantum ipsi humores ex male coherentium partium pugna discedunt, & putredinem contrahunt, sed & vasa sua, in quibus feruntur, hoc

contagio inficiunt, unde per ulcera, per ossa cariola, per glandulas suppuratas, diffluit ichor saniesque. Motibus humorum vitiosis opponuntur salta, vegetabilia, animalia, mineralia, quorum indoles explicatur. Moverentur humores, prout decet, nisi obisteret haud raro visciditas & pituita, vel salta intemperies, variis corporis partibus gravis, aut partium inter se coactus; hinc humor, qui vasis diametro major, secerni, vel excerni, nequit; inde quies & actionum vitalium, vel naturalium, turba. Contrarium obtinent humores, & nimium quantum diffiunt haud raro, quod pravæ consistentiæ vitium non minus incommoda creat. Ex imminuto motu fit stagnatio, hinc partium, quies, regurgitatio, actio cordis motui reluctans, inde tumor, ruborque sub nomine inflammationis, quod pristinam humores libertatem, obstitentibus insuperabilibus, causa, obtinere nequeunt, secedunt in materiem saniosam sub titulo abscessuum, vel apostematum. Calori opponitur frigus. Cujus permutatio ad typum, febris est. Sic eleganter admodum ex sanitatis doctrina declaratur morbus, morbiq; remedium. Id quod sicut fecit doctissimus Autor ubique; ita salutis consilia fert in *Oratione de Praxeos medica repurgata certitudine*, & quid mens in utroque humanitatis statu agat, vel patiat, expedit in *Oratione de animi & corporis consensu mirabili*, qua in secunda, tum adversa, valetudine. Qui prima operis parte consilia sanitatis tulerat, altera nunc auxilia in medium profert, instructissimam scilicet materiem medicam & supellectilem rerum juvantium. Præmittitur morbi definitio & differentia, causarum urgetur cognitio, hinc cura adornatur, tum, quæ sanitatem servat, prophylactica, tum, quæ amissam restituit, therapeutica. Methodus est consuetæ & recepta inter ætis peritos, morbum curandi, ex sufficientis rationis principio, norma, cujus effectus sunt, indicans, indicatio, indicatum, coindicans, contraindicans, regulæque generales. Medicamentorum est triplicis naturæ regni, concretum, virtute quadam vel *energetica*, cujus ratio redditur a priori, vel *dynamica*, cujus modus operandi nullus clare patet, præditum, qua vel conservari salus, vel amissa restitui, possit. Hæc vel simplicia, vel præparata, vel plus minus composita, exhibentur, prout *Pharmacocritica*

ceutica singulorum titulos modosque consistendi sub forma varia explicat.

Soliditatem fibræ instaurant adstringentia, tonum roburque reddunt *roborantia*, contrarium præstant *laxantia*, quibus fibra ad elongandi sese potentiam disponitur, his etiam emollientibus nomen est. His gradu & imbecilliore agendi potentia inferior humectantium classis; quibus opponuntur siccantia, aut indurantia. Salus aliquando est ex unitatem hædentibus remediis, septicis, escharoticis, catharteticis, quibus e diametro opponuntur antiseptica & balsamica, quæ sub adstringentibus, consolidantibus, & vulnerariis, tanquam species continentur. Quod si vasa suis nimium repleta fuerint humoribus; excitantur evacuantibus, quibus vel solennes excretiones suppressas restitui- mus, vel novas excitamus; humores, si qui ad effluuium nimis proni fuerint, incrassantur, crudiores, & ad quietem proclives, diluuntur. Vitia cutis absterguntur, torpidi motus excitantur & extimulantur. Nec tamen ferocem nimis esse convenit vitalem æstum, qui infringitur motum minuentibus; cumque vitia primarum viarum perenni fomite sustineant sanguinis & humorum labem, expurgantur ista a sordibus, remediis, quæ ventriculum, vel intestina, a decubitu, motis excretionibus sub titulo vomitus & dejectionis alvinae, liberare possunt. Accedit Index rerum locupletissimus. Commendamus librum artis cultoribus, ex cujus lectione uberrimos fructus percepturi sunt.

DISSERTATIO HISTORICO-THEOLOGICA
*de Antonio Albizio, Nobili Florentino, Cardinalis Andreae
 ab Austria Consiliario intimo, ejus conversione, &
 scriptis, cum genealogicis, tum historicis.*

Gottingæ, typis Jo. Christ. Lud. Schulzii, 1740, 4.

Alph. 1 plag. 3.

A consuetudine nostra solet plerumque alienum esse id instituti, quo Dissertationum Academicarum summae significatur publice, & argumenta earum exponuntur. Quoties tamen rariora obtigerint fercula, ac Dissertationibus pretium singulare ponendum est nonnullis, moris recepti haud adeo

adeo sumus tenaces, ut, earum memoriam conservare, a partibus nostris iudicemus abhorrere. *Albizi* sane existit vir plane præstans & dignitate & ingenio, illustris quondam, atque scriptis non tantum genealogicis, sed etiam theologicis, & his quidem ad purioris doctrinæ Evangelicæ confirmationem pertinentibus, aliquam celebritatem nominis adeptus, majorem promeritus, atque insignis pars Historiæ literariæ theologicæ. Præter *Vergerios Albizius* ad puriores in Germaniam ecclesias ex Italia concessit, de erroribus, ante approbatis, convictus. *Nobilium Theologorum Bibliotheca*, quam *Rollius* collegit, ex *Albizi* historia insigne accedit supplementum. Fortuna admodum singulari & rara *Albizii* studium theologicum cum genealogico conjunxit. Dignus proinde fuit tantus vir, quem Cl. *Franciscus Dominicus Habberlin*, Ulma-Suevus, præsidente, & antea elaborationem biographiæ dirigente, Theologo summo, *Jacobo Guilielmo Feuerli*no, copiosius descriptum, ac ex Phidix officina productum, daret in lucem & hominum celebritatem. *Memoriam Albizii* B. *Vejelius* breviter conscriptam curaverat. At majori cura & patientiori campo virtus *Albizii* erat dignanda, publicæque comcelebranda. Et tunc temporis, cum hæc ederet, Clariss. *Haberlinus*, licet adhuc vitæ litaret Academicæ, scriptis tamen jam tribus inclaruerat. Edidit enim Dissertationem Epistolicam ad Cel. *Jaannem Davidem Kælerum de Consortio Imperii inter Fridericum Austriacum & Ludovicum Bavarum* pro Illustr. *Baumanno* contra quemdam *Mansuetum Patropolitanum*. Edidit Dissertationem de Scholis Latinis & Gymnasio Ulmanorum. Edidit tandem Ulmæ A. 1739, 8, *Catalogum Bibliothecæ, a Viro Perillustri ac generosissimo p. b. m. Raymundo Kraft de Delmensingen, inclita Reipublicæ Ulmensis quondam Consule longe gravissimo & meritisissimo, olim collectæ*. Addidit ei *Notitiam Codicum manuscriptorum ejusdem Bibliothecæ, nec non Designationem librorum quorundam, ab inventa typographia ad annum usque 1500 excusorum, excerptam ex Catalogo majori Bibliothecæ ejusdem, variis observationibus stipatam, & ita adornatam, ut Supplementum ad Cl.*

Cl. Maissairii Annales ypographicos haberi queat. Quantum boni ex hac Bibliotheca *Kraffiana* hauserit *Pf. Rev. Schelbornus*, norunt ii, qui *Amanitates* ejus *literarias* attigerunt, ac *Tomum III & IV* præcipue versarunt, quorum uterque inscriptionem exhibet *Memorabilem Bibliotheca Kraffiana*. Memorandus est omnino *Codex Epistolarum Pauli, Actorum Apostolorum, catholicarum Epistolarum, & Apocalypsois*, Latine & manu scriptus ab *Hartmato, Rudolphi, Burgundionum Regis*, consanguineo, ac *Monasterii S. Galli Abbate*, hinc *Monasterio* donatus, ideoque *Seculo IX* scriptus, quem describit *Cl. Heberlinus pag. 11, 12, Notitia Codicum manuscriptorum*, spem injiciens in *Designatione librorum pag. 95 vitæ Felicis Fabri* a sese olim edendæ. Ex quibus in medium allatis factis patet, qualis sit *Dissertationis* hujus *Autor*. *Ven. Feuerhannus* præfixit ei *Prefationem*, in qua *dignitatem & utilitatem* tractationis exponit. *Tractatio ipsa* est *quadripartita*. *Caput primum* exhibet *doctos Albizios*, e *clara* apud *Florentinos* familia ortos, *Franciscum*, *Seculi XIV* *Poetam* *Italicum*, atque *amicum Petrarche, Rôchardum*, *illius filium, Matthæum Landazii*, *cujus Carmina Italica* in *Bibliotheca Riccardiana* exstant, *Bartholomæum* *valgo de Pisis* dictum, *Autorem libri conformitatum vitæ S. Francisci cum Jesu Christo, Albertinum*, *Episcopum Pistoriensem* *Seculi XV, Commentariorum in Aristotelis Metaphysicam* *scriptorem, Normannum* atque *Raynaldum, Nicolaum Antonium*, *Abbatem S. Salvatoris de Septimio* *prope Florentiam, Mathematicum, Franciscum*, *Cardinalem*, *acerrimumque Jansenistarum inimicum, Raynaldum*, *Poetam Italicum, Masum, Lucam*, *equitem D. Stephani*, *ejusque filium, Raynaldum*, *Florentinum Advocatum*, *omnibusque disciplinis instructum*, *qui adhuc est in vivis*. *Inter hosce omnes* *eminet Antonius Albizius*, *A. 1547, 25 Nov.* *natus* *patre Albizio*, *senatore ac mercatore Veneto* *in prædio paterno* *haud procul a civitate Florentina*. *Fallitur Lexicon Eruditorum Lipsense*, *quod natalem ad 15 Nov.* *refert*. *Albizius* *nosster* *ex præceptore Carolo Sigonio Venetiis doctrinas hausit optimas*, *inprimis peritiam Latinæ linguæ & eloquentiam*.

Pag. 2.

3.

9.

11.

12.

- tiam aureo Romanorum seculo proximam, usus convicta mercatoris Florentini, & linguas variarum gentium exterarum addiscens. Anno ætatis 15 Patavium concessit, aures accommodans *Albertino Bostno*, Professore Logices & Medicinæ, variis scriptis, præcipue vero medicis, hodieque claro, quem *Aristotelis Organon* privato studio explicantem audivit.
14. Triennio ibi exacto, discidium sectarum Brixianæ & Vicentinæ pertæsus, sese Bononiam contulit, operam dans per integrum anni spatium egregio *JCo, Jo. Bapt. Pappo*. A. 1567 patriam revisit. Inde paulo post secessit in Academiam Pisanam, ibique per sesquiannum studio physico & Jurisprudentiæ litavit, adeptus simul nobile nomen ex *Academia Alteratorum*, quam ibi A. 1568 una cum sex viris aliis eruditissimis condidit. De hac distinctius exponit Clariss. Autor ex *Salvini Fastis consularibus*, eo quod alibi ea vix fuit memorata, vix ultra seculum continuata. In patriam redux *Albiziis* A. 1568 adiit insignes viros, *Petrum Victorium & Angelum Signum*, illius institutione in Ethicis, hujus vero in Physicis, usus. Paulo post, nempe A. 1571, anno ætatis 24, Academia Florentinæ, A. 1541 conditæ a *Cosmo* primo, Florentiæ Duce, Consul & Rector renunciatus, majores nido extendit pennas. Serenissima *Joanna*, conjux Principis hæreditarii terræ Toscanicæ, deinde oravit ipsum, ut libros *Aristotelis* de arte rhetorica, ab *Hannibale Caro* proxime in Italicum sermonem conversos, interpretaretur, præceptoremque tantæ Principis ageret. Gratia *Joanna Albizio* profuit admodum. Anno enim 1576 ipsa eum ablegavit ad fratres suos, Europæ sidera primæ magnitudinis, *Maximilianum II* Rom. Imp. & Archiduces *Ferdinandum* ac *Carolus*, gratias credimus, acturum pro collato in *Cosmum Medicæm Ducis Magni* titulo. *Andreas ab Austria*, *Ferdinandi* ex *Philippina*
15. *Welferta* filius, redeantem in Italiam *Albizium* in-comitatum suum adsevit, galærum purpureum e Pontificis manu accepturus. Biennio exacto, cum Cardinali *Albizio* Oenipontem remigavit, & per 22 annos usque ad mortem *Andree* Cardinalis, quæ in annum 1600 incidit, in fide & clientela ejus perman-

manſit, annis 16 prioribus ſuſtineas munus cubicularii. Quo munere functus, horis ſuccisiviſ ſtemmata Regum & Principum Chriſtianorum e Bibliotheca & Archivo *Ombraſiano* collegit, ac legationes obiit haud unas. A. 1585 cum gravi & longa febrī conſtitatus, per famulum ſuum ſibi quotidie aliquot Capita e Novo Teſtamento prælegi curavit, quæ res initium fuit ejus mutationis, qua poſthæc religionem evangelicam eſt amplectatus. Explorata ſatis ſuperque *Albizi* fide & dexteritate, Cardinalis *Andreas* dignitates Noſtro impertivit Conſilarii intium, dicæſterii Præſidis, & ſupremi Cubicularii in Episcopatu ſuo & Brixinenſi & Conſtantienſi, quibus interdum vicaria Cancellarii opera acceſſit. Suſcepit quoque præfecturam Chiuſæ (*Claufen*), quæ & oppidum & propugnaculum Comitatus Tirolenſis, anno circiter 1594. Veldæz poſthæc in Carniola egit *Capitanum*, qui locus Episcopæ Brixinenſi præſt. *Andreas* vero Cardinali A. 1601, 7 Febr. deſuncto, ipſique *Antonio L. B. de Spaur* ſurrogato, ceſſit ab iſto munere, rediit Florentiam, & hic, annua convocatus, in Germaniam religionis evangelicæ amplectendæ cauſa acceſſit, Oniponte ſeſe per biennium teneus, ac exercitio religionis evangelicæ ibi ſublato, in Sueviam pergens. Colluſtratus fuit ejus animus ex ſola verbi divini lectione, præcipue *Epistolæ Pauli ad Romanos & Galatas* ſcriptæ, qua docetur, juſtificari hominem de peccatis admiſſis dolentem per ſolam fidem, operibus noſtris omnibus excluſis. Perlegit poſtea univerſum Codicem Biblicum, adhibitis inter hæc Commentatoribus *Auguſtino, Baſilio, Jo. Maldonato, Benedicto Pererio, & Franciſco Ribera.* Conceſſit Oniponte Auguſtam Rhetiz coloniam, *Marci Wolferti* conſuetudine utens. At, cum huic a Jeſuitis vix dareretur reſpirandi facultas, valedixit *Wolferto*, & Campidunum commigravit A. 1606, 12 Aprilis. Symbolo uſus fuit commemorabili, ex *Pſ. CXIX, 72*, deſumpto. Liberalitatem, cum profeſſus eſſet publice evangelicam religionem, edidit eximiam in ludum Campidunenſem literarium. Vitam egit ibi ab omni culpa immunem, in Muſeo ſuo litavit legendis Bibliis, libris optatis, literisque bonis.

44. bonis, *Harpocrates* alter, & sollicitationes fuorum, avitam ut
 46. resumeret religionem, anirus attendens. Denuntiatus a Nuntio
 30. Papali coram tribunali Inquisitionis Romanæ A. 1606, 4 Jun. & Romanam citatus fuit, cum jam secunda Pentecostes feria rebus humanis dixisset vale Campiduni, ubi corpus ejus ad 18 Julii honorificentissime fuit deductum ac sepultum. Hæc Autor exposuit *Capite secunda*. Tertio disseruit doctissime de patronis atque amicis *Albizii*. Quarto egit solidissime de scriptis *Albizii* vel veris, vel falso attributis. Dabimus eorum syllogen, satis concise enumeratam: *Stemmata Principum Christianorum*, A. 1609, vel 1610, primam edita, A. 1612 recusa, Campiduni, A. 1617 denuo ibidem producta, quartum evulgata nescimus ubi, quintum Argentorati Latine A. 1627, sextum Germanice A. 1627 ibidem. Argentoratensis illa Latina est omnium plenissima. Summam, & Autorum judicia, addidit Autor. Forma est, quam vocant *folii*. Magnitudo minus fere alphabeti. *Tractatus brevis, continens decem principia doctrinæ Christianæ*, Campiduni, 1613, 8, 54 plag. Disquirit 10 capita doctrinæ Romanæ, eisque expositionem suam opponit. Argumenta Julius Cl. recenset Autor. *Exercitationum theologicarum pars prima, continens quaestiones 1) de scripturis canonicis 20; 2) de Ecclesia Christi 25; 3) de Ministerio ecclesiastico 15; 4) de Magistratu Christiano 14*, Campiduni, 1616, 4, Alph. 8 plag. 14. Laudanda sunt ipsius scripta theologiae nomine haud uno, licet Ven. *Feverinus* haud neget, illum dicta Biblica non semper solidissima probationis loco elegisse, autoritati & allegoricis Patrum interpretationibus interdum nimis affixum, nonnunquam haud provide satis disputasse, maluisse methodum scholasticam sequi, quam aliam, sibi loque, cujus præstantiam dudam dediderat, incommo scholasticisque artibus accommodato fuisse usum. Sunt, qui *Albizio* tribuant scriptum: *Lo squitino della libertà originaria di Venezia*, Mirandulæ A. 1612 foras ire iustum. At merito suo id Autor ei abjudicat, licet, an *Alphonus*, Marchio Bedinariensis, Minister & Legatus Hispanicus, genuinus sit Autor, quod Itatorum solet esse iudicium, dubitet omnino. Liber hic, in gratiam Pontificis Romani

conscriptus, per latus pungit Venetos; quare videtur credibile, quod nonnulli referunt, Venetos, ut vicem redderent adæ Romanæ, *Paulo Sarpio* demandasse Historiam concilii Tridentini scribendam. At stamus in exitu, *Leßorem* dimissuri, postquam meminerimus, adjunxisse Cl. Autorem appendicis loco *Vitam Albizzi*, a *M. Jodoco Falzio*, Ambergensi Palatino, Scholæ Campidunensis tunc moderatore, carmine elegiaco descriptam. Gratulamur Ven. *Fauerlino* de factu tam pulchro, & bonis avibus procreato, Clariss. *Haberlino* de diligentia sua tam bene collocata, & imprimis *Georgio Augusto* de tali Historiæ literariæ documento, quod omnium eruditorum suffragiis & approbatione est dignum. Pag. 121.
123 seq.

VITA HERMANNI VULTEJI, JCTI, EX MONUMENTIS FIDE DIGNIS EDITA A JO. PHIL. KUCHENBECKER. Accedit Appendix duplex.

Giesse, typis Eberh. Henn. Lammeri, 1731, 8.

Alph. 1.

Quod omnibus de republica literaria insigniter meritis, & ad commoda doctrinarum natis, accidit viris, ut præcones inveniant elegantissimos, qui ingenium nomenque eorum ab oblivione vindicent, æternisque velut monumentis insculpant, illud etiam abunde *Hermanno Vultejo* pro factis ipsius egregiis exsolutum a viris doctis est, utpote qui catervatim ejus famam splendidis exornarunt laudibus, in eoque fuerunt toti, ut, quæ gesta sunt ab ipso præclare, quæque omnium menter admirationem, ignota essent nemini. Nam quis, quæsumus, ignorat *Dauberi*, *Frœcheri*, *Bailleti*, *Reinanni*, *Sinceri*, *Dillichi*, unanimia de ejus virtute doctrinaque testimonia, quæ eum istorum virorum scriptis non tantum in ore omnium versabuntur, sed etiam mortalitatem, lapidibus quandoque, marmoribus, numisque, inimicam, evadent? At, ut nulli horum vitæ *Vultejanæ* scriptorum quidquam laudis detrachere vellemus, ita, confitemur, necesse est, secundum viros eruditos sua narratione, quæ dicenda de *Vultejo* fuissent, exhaustisse.

S 3

Hinc

Hinc commendanda nobis videtur Clariss. Autoris industria, in eo potissimum comprobata, quod falso dicta de *Vultejo* sollicite reprehenderit, ipsa manuscripta & inedita monumenta perlustraverit, & talismodi opus nobis tradiderit, ut temperare nobis non possimus, quin publica voce boni erga eum animi prolixissimam significationem testemur. In Præfatione Mæcenatum gratiam memorat, & munificentiam *Vultii, Uffenbachii, Schminckii, & Hartmanni*, honorificentissimis effert laudibus. Prior enim concesserat ipsi aditum ad instructissimam Abayi sui Bibliothecam, omniaque opera, consilio, & studio, laborem promoverat. Alter literas clarissimorum Virorum, ad *Vultejum* scriptas, in ferali olim Marburgensis civitatis obsidione dissipatas, cum eo communicaverat. Ex sequentium vero scriniis literas ad *Gualterum*, ut & *Cotmanni* atque *Dornavii* ad *Vultejum*, depromsit. Nos vitam hanc, tersissimo dicendi genere conscriptam, perlustrabimus curatius, & flores illius horti fragrantissimos lectissimosque in calathos nostros referemus. Non emendicato a cana antiquitate splendore partam *Vultejorum* gloriam obfuscare cupit, ideoque longissime ab eorum recedit sententia, qui natales gentis *Vultejanae*, ad Romanos transferunt, nullam gentem illustrem putantes, nisi majores ejus a Græcis & Romanis non interrupta serie descenderint. Sed, familiam *Vultejanam* circa Seculi XV finem in Belgio sedem habuisse, ait, iude, *Joannem Vultejum* ex Brabantia huc commigrasse, haud vanis evincere studet argumentis, quanquam stemmatis nexum indagare adhuc ipsi non licuerit. Ex quo gentis fatore procreatum esse, post *Joannem* & *Justum*, nostrum *Vultejum*, contendit, qui vitæ sanctimonia, Juris reliquarumque disciplinarum peritia, consiliorum promptitudine, & munerum splendore, unus omnium sua ætate in Hassia floruerit. Wetteræ Hassorum a matre editum, ibidem elegantioribus literis imbutum, tantosque in literarum studio intra paucorum annorum spatium fecisse progressus, ex tutis probat monumentis, ut inferiores scholas valere, nomenque

Pag. 5.

10.

19.

23, 25, 27.

que suum albo Academix Marburgensis inscribi, iusserit. Ibi ardenti studio *Petro Nigidio, Victorino Schenfeldio, & Bernhardo Copio*, ab ore pependit, & paulo post prima laurea, tanquam publico diligentix & eruditionis testimonio, donatus est. Ejusmodi instinctum honoribus, exterarum visendi Academiarum desiderio captum fuisse, ostendit Clariss. Autor, cujus etiam votis annuens pater, Heidelbergensem Academiam elegisse dicitur. Campos hic scientiarum amoenissimos aperiri, probe sentiebat; hinc doctrinæ apparatus instructus, honores in Philosophia, summos decenter petiit. Nec repulsam suæ rogationis tulit, sed, præter Magistri ornamenta, munus etiam publicum obtinuit. At, scholastico pulvere abjecto, ex docentium numero ad discensium subsellia rediit, & Jurisprudentiam sub *Sixtini & Lersneri* auspiciis diligenter rimatus est. Postmodum *Genevæ*, non *Jenæ*, (uti falso scribi notat a *Justo Sincero* in *Vitis Jctorum*.) se contulit, &, paratis sibi quamplurimis amicis, quibuscum publice & privatim de acutis scientiarum quæstionibus non sine gloria disceptavit, tandem ipsemet *de difficillima pactorum materia* magno cum applausu disputavit. Quanquam vero omnia ipsi *Genevæ* ex voto fluebant; consilium tamen Italiam & illustriores Academiis perlustrandi cepit. Igitur, itinere per Helvetiam facto, *Patavium* pervenit, &, Academiis celebratissimis, *Bononiensi, Senensi, Pisana, Romana, Neapolitana, Taurinensi, Ticinensi, Bituricensi*, cum fructu visis, per *Stiriam* in patriam sine dubio rediisset, nisi fato accidisset, ut a quodam *Stirix* Principe filius, ipsius comes datus fuisset. Spertam illam laudabiliter gessisse *Vultejum*, Clariss. Autor proficitur, *Academixque Marpurgensis* optimates tanto exterorum favore, quo prosequerentur nostrum, adductos fuisse monet, ut Professoris *Græcæ* linguæ dignitatem ipsi conferrent, eamque, *Copio*, Juris Professore; defuncto, Professorrem *Juris Ordinariam & Academix Syndicum* renuntiarent. Perspiciebant insuper ejus in *Jure* scientiam absolutam *Serenissimi Hassiæ Landgravi*; quare juri dicundo

Pag. 33-

38-

43-

46-

50-

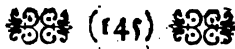
55-

Pag. 64.

do præficiendum constituerunt, & summi Diasterii Hassiaci Assessoris titulo ac honore maclarunt. A laboribus deinde Academicis ad aulica negotia evocatus aliquantisper, *Wilhelmo Sapientis* in discordia illa, quæ gliscebatur inter Daniæ Regem & Holsatiæ Duces, & consiliis fuit, magnoque animo lautissimis Cancellarii honoribus in aula Palatina spectis, Academicam demum quietem lubricæ aulicorum fortunæ antefolit. At effugere aliorum odia & similitates non potuit, sed acerrime notatus est a *Nicolao Vigelio* in Examine Jureconsultorum, qui, etsi ob amarulentum illud scriptum, calumnias, & convicia, moveretur munere, suum tamen nactus est asseclam *Jo. Nießium*, qui literis ad summos Principes datis atrocissimas calumnias & mendaciæ evomuit. Quam generoso autem animo injurias illas contemserit, egregie probat Clariss. Autor, & persequitur deinde omnia illa *Vultjei* splendidissima munera, quibus in discernendis de religione & ad rempublicam pertinentibus causis mire effulsit. Nam *Ferdinandus II* Imperator proprio motu non Comitivam tantum Palatinarum & Consiliarii munus, sed equestris etiam dignitatis togam, *Vultejo* conferri curavit, ubi diligenter Diploma publicum, a politissimo Autore excitatum, narrationemque de morte ejus & scriptis uberrimam, conspicimus attestam. Inprimis placere nobis Tabulæ tres genealogicæ, de stemmate *Vultejano* conscriptæ, vitæ insuper *Justi Vultjei*, a *Jo. Antrecho* olim delineatæ, & Epistolæ *Hermanni Vultjei* & Clarissimorum Virorum ad ipsum, numero XX, maximam partem nondum editæ, propterea quod varia in iis omnibus ad illustrandam familiæ *Vultejane* historiam suppeditaverit, quæ frustra etiam in splendidissimis Bibliothecis expectabis. Lætatur igitur isto Clariss. Autoris conatu probo, &, ut vitæ *Reinbarði Schefferi*, Cancellarii Hassiaci, eadem ratione ab eo concinnata, aliquando prodeat, vehementer optamus.

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur

SUPPLEMENTA.

Tomus VII Sectio IV.

ISTORIA DELLA FAMILIA ACQUAVIVA REALE
d'Aragona, &c.

id est,

*HISTORIA FAMILIAE AQUAVIVORUM,
regiae ex Aragonia originis, cum Dissertatione proemia-
li de nobilitate, institutis, ac insignibus, antiquorum ac
recentiorum, ac declaratione sub finem, quanta amplitudi-
ne demonstrationes sint allatae de insigni nobilitate cla-
rissima domus Aquavivae, scripta per BAL-
THASAREM STORACIUM, patronum cau-
sarum Romanarum, praefectum Bibliothecae ac Audito-
rem, Eminentissimi Cardinalis TROJANI DE
AQUAVIVA, Administrum Romanae
Cesareanae.*

Romae, typis Bernabi, 1738, 4.

Plag. 21.

Clariss. Autor Operi suo praemisit dedicationis formulam,
quam ad Eleonoram Pio de Sabaudia, Ducem Atrii,
direxit. Nobilitatem metitur antiquitate & splendore. Ti-
raquellum, qui antiquum per nobile exposuit in libro de
Nobilitate, refellit ex Eutropio, qui, M. Antoninum Pium,

Pag. 4.

T

tradidit,

- tradidit, ex clara stirpe, Ted non adeo antiqua, ortum fuisse, Splendorem æstimat titulis dignitatum, dotibusque ac perfectionibus mentis, in publica commoda elucentibus. Reprehendit eos, qui fictos genealogiarum antiquarum pannos generis sui exordiis assuere consueverunt. Sunt, qui a cognominibus vetustis nomina sibi propagata existimarunt, a Gallis, Roman occupantibus, a Patriciorum gente, quibus *Claudius* Imperator suffecit novos. Nomina familiarum Italix perierunt sub Vandalis, Gothis, Alanis, ac Langobardis, Italix dominis, ac posthæc nudo nomini addita fuit dignitatis significatio. Insignia & jus imaginum *Caligula* Imperator sustulit. Insignia illa fuerunt posita in jure, vultus majorum depingendi, vel ex cera fingendi. Insignia heraldica deducit *Menestrievius* ex ludis, quos *torneamenta* appellarunt. Hosce vero esse satis antiquos, indicio est *Eugenius II*, Pontifex Romanus, qui A. 827 eos sepultura ecclesiastica duxit indignos, qui, ludis illis interesse, suarum duxerunt esse partium. De familia *Aquavivorum* egerunt *Franciscus Elius*, Marchio, *Anselmus* Brixienfis, *Philippus Scala*, *Jacobus Wilhelmus Imhof*, *Scipio Amiratius*, *Jo. Jovianus Pontanus*, *Franciscus Zazzera*, aliique, qui de origine eorum non satis inter sese consonant. Dominium, quod *Aquavivi* tenent titulo feudali, situm est prope Spoletum, idque ipsi possederunt ex decimo tertio inde Seculo, viventes olim Langobardica lege, quod ipsum indicat eorum Langobardicos natales. *Anselmus* Brixienfis clarissimos Aquavivenses equites annumeravit eis, qui expeditioni in terram sanctam interfuerunt. Nec deest genti inclitissimæ antiquitas major. In charta ad A. 1014 jam fit inter testes mentio *Sansii Comitis de Aquaviva*. *Otto de Aquaviva* subscripsit chartæ antiquæ anni 1061, ac *Forruarius Comes de Aquaviva* testem egit in Diplomate *Henrici IV* Imperatoris ad A. 1099. *Reinaldus I* familiaris, inde ab annò 1195 deductæ, fuit caput ac autor, a quo descendunt Duces, ab *Atri* cognominati. *Henricus VI* ei imperavit bona feudalia, quæ *Leo de Atri* dictus, locer

focer ejus, in Apruzzis ac Marca Anconitana possederat, eo ipso anno, ut officia, gloriose Imperatori præstita, præmio afficerentur. *Reinaldi* filius fuit *Andreas*, judex supremus provinciæ Otrantensis circa A. 1220. *Andreas* filii Pag. 24 exstiterunt *Richardus*, *Bernbardus*, & *Reinaldus II*, qui Coperchianum quoque tenuerunt. *Richardus* A. 1285 sumptibus suis exercitum deduxit in Siciliam pro *Carolo II*, Rege Andegavensi. *Waltherus*, *Bernbardi* filius, in dominio 26. Atri successit patri. *Walthero* successit filius, *Matthæus I*, 27. A. 1289, qui a Rege obtinuit eurtē in Rieti, defunctusque vitæ A. 1303 hæredia reliquit *Francisco* & *Isabella*, nuptæ Comitis de Celano, matrisque heroum inclitissimorum. *Franciscus* A. 1309 in Apruzzia terras insignes acquisivit, ac dominium Aquavivæ satis magnum ad posteros transmisit. Excepit patrem filius unicus, *Matthæus II*. A *Bernbardo I*, *Reinaldi I* filio, generatus fuit *Waltherus*, qui fratris *Reinaldi II* in bona successit, ac A. 1275 demortuus reliquit 28. hæredes *Conradum I*, *Petrum*, & *Reinaldum III*, Regi *Roberto* A. 1309 multo carissimum. *Reinaldo* fuit filius *Averardus*, seu *Eberbardus*, in dominio S. *Valentini* successor, *Antonella de Fontanea* maritus, *Carolo III* Re- 29. gi A. 1381 amicissimus. Excepit eum filius, *Conradus II*, Comes S. *Valentini* tertius. Hic in nothum suum *Troilum* contulit A. 1390 castellum Oretanum. Filio autem *Conrado III* reliquos fundos reliquit, marito *Messinæ Actidjoli*, procreatæ ab *Angelo*, Comite Amalfitano ac Malten- 30. si, Neapolitani regni Siniscalco. *Curraduccius* unica fuit *Comradi III* proles, qui admodum puer jure successio- nis cepit carere. Domus enim ac Comitatus S. *Valentini* a cognatis ipsius fuit vendundatus celeberrimæ genti *Ursinæ*, ac ab hac A. 1507 denuo venditus *Jacobo Tolfano*. Redimus itaque ad *Matthæum II*, ac Duces Atrienfes. Excepit huic hæres filiusque *Antonius I*, qui a Rege *Ladislao* A. 1393 Dux Atrienfis dominusque Terami fuit renuntia- tus. Civitas Atri partem Welficam semper fuerat secuta adversus Gibellinos. Successit *Antonio Andreas Mat-* 33.

- thaus I.*, ex ipso & *Cecilia Camelma*, filia *Reftaini*, Comit-
 tis Popolensis ac Sorensis, natus, qui in torum allegit ux-
 orem opulentissimam *Catharinam Tomacellam Cybi*, nepo-
 tem Papæ *Bonifacii IX.* Ex hac suscepit successorem *An-*
 36. *tonium II.* Ducem tertium Atriensem, qui filiam reginæ
Mariæ in uxorem duxit, Rege *Ladislao* ac universo regno
 applaudente. *Ansonii* frater, *Petrus Bonifacius*, Dux
 fuit Atriensis quartus, ac *Andream Maxbæum II* filium
 reliquit hæredem. Omittimus reliquam Ducum, gloriæ
 omni conspicuorum, recensionem. Id vero addimus, appa-
 129. rere in calce monumenta aliquot, quibus lux historiæ huic
 accenditur. Nolit inter hæc Lector sibi persuadere, proposi-
 tionibus singulis hic datos esse testes suos, vel suffragatores.
 Numerorum aliquot icones Operi eximium conciliant splendor-
 rem. *Joh. Hier. de Aquaviva*, Hadrianorum Dux, terra
 marique inclitus, numismatis gloria effulget pag. 70. Ejus-
 dem filius maximus, *Oblacius*, egit Purpuratum curiæ
 78. Romanæ, cui maximam operam navavit, dignus ideo
 qui in numismate *Clementis VIII.*, Pontificis Maximi, ad A.
 1598, & quidem in ejus postica, secundum insignia & no-
 men repræsentaretur. *Claudius* nomen dedit Societati Je-
 suitarum Venetiis, in quorum gestamine exstat in numisma-
 te spectabilis pag. 77. Meretur sane gens *Aquaviviorum*,
 tam antiqui, genuini, fulgidique, splendoris plenissima,
 atque ejus memoria ætati seculorum cunctorum subsequen-
 tium exæquetur. Felicem proinde prædicamus Clariff. Autorem,
 qui ex exposito amplissimæ hujus Gentis fulgore ipse nom-
 exiguum sibi honorem conciliavit.

OSSERVAZIONI STORICHE SOPRA L'ANTICO
 stato della Montagna Pistoiese, con un Discorso sopra l'origi-
 ne di Pistoja del Capitano DOMINICO CINI, &c.

id est,

OBSERVATIONES HISTORICÆ SUPER ANTI-
 quo statu jugi montium Pistoriensis, cum expositione origi-
 num

in Pistoria, Autore Capiteo DOMINICO CINI, regionis S. Marcelli, Academici Francisci Cortonensis, dedicata CAROLO RINUCCINI, Consiliario status & Secretario bellico Celsitudinis Regia.

Florentiæ, typis typographej Regiæ Celsitudinis, per Joannem Cajetanum Tartini & S. Franci, 1734, 4.

Alph. 1. plag. 12½.

Cum patriæ fumus alieno igne sit luculentior; laudibus excipiendus est labor ille, quem Clariss. *Dominicus Cini* locis illis, quibus incunabula debet, consecrav. illustrandis. Montibus Pistoriensibus addixit exponendis *Capita tredecim*, originibus Pistoriensibus *Caput decimum quartum*. *Marchio Scipio Maffei* primos Thuscæ incolæ derivavit a Cananæis ac Phœnicæ incolis, *Philippus Bonaroti* ex Ægypto. *Franciscus Mariani de Etruria Metropoli Cap. 2 pag. 14* scripsit ad mentem utriusque: *In Ægyptum atque Africam profectos Assyrios, gradum fecisse ad Thuscas, palam est. Plinio* teste dilucet, Umbros a Pelasgis antiquitus fuisse exactos, a Lydiis Pelasgos, Aborigine Italiam incoluisse primos, *Justinus e Trogo Pompejo* tradit. Etrusci sane tam fuere vetusti primordij, ut eorum origo haud pateat. Tyrrhenos dixere eos Græci. Umbrorum nomine antiquitas eos comprehendit. Classibus Etruria potuit illico peri, quamprimum naves adhiberi a mortalibus cœptæ. *Tacito* teste, olim ii classibus advehebantur, qui mutare sedes quærebant. Ob securitatem vero primi terrarum incolæ montes petierunt. Id quod de Aboriginibus nominatim affirmavit *Dionysius*, vicatim habitantibus. Montes Pistorienses quondam dicti fuerunt Apenninus. Uadenam vero Apenninus fuerit dictus, obicuum videtur. Originationem nonnulli a Deo *Api* repetunt. Apud *Jacobum Sponium* in libello *de Aris Deorum ignotorum* hæc legitur Inscriptio: *Lucius Lucilius Deo Penino optimo maximo donum dedit.* Peninum vero in vertice Apennini olim fuisse cultum, *Livius* quoque et testis, licet apud eum legatur corrupte modo *Permini*,

T. 3.

modo

- modo *Penni*. *Pen* in lingua Celtica vocatum fuit idem ac caput & summa rei. Sub Apennino fuisse Etruriam,
27. *Pomponius Mela* est autor. Ex hac regione Thufci ad superum quoque mare colonias duxere, & in Rhœtiam usque excurrerunt, excepto tamen Venetorum angulo, faciente fidem *Livio*. Rhœtos a Thufeis deduxerunt præterea *Plinius* ac *Justinus*. Linguam Etruscam Italix existisse antiquissimam, *Plinius* idem *Lib. XVI Cap 45* significavit.
33. Romani certe ab Etruscis didicere *omnia decora & insignia, quibus imperii dignitas eminet*. Hæc cum latius exposuisset Autor, progreditur deinceps ad adventum Gallorum in Italiam, qui Etruscos in sedes vetustas maritimas compulerunt, & loca ad Padum occuparunt, adeo ut, *Livio* teste, Etrusci ex eo tempore intra Padum sese continerent. *Hannibal* posthæc montes Pistorienses transiit. Rem ipsam commemoravit *Livius Libro XXI*, nec non *Polybius*. *Orlendum* refellit Noster jure. . . Ille enim in *Orbe sacro & profano Lib. III Cap. 19* tradiderat, *Hannibalem* transiisse paludes, ac planities deinde Fæstulas inter & Arretium interjectas, eo loco, ubi nunc infra montes Fæstularis in valle amœnissima Arnus, ex agro Arretino decurrens, Florentiam versus destuat. Refellit vero conatu potius, quam re ipsa, *Orlendum*. Hic enim literis haud prodiderat memoriæ, paludes, quas transierat *Annibal*, jacere Fæstulas inter & Arretium, ubi potius cum *Livio* planitiem fertilem existisse ostendit. Paludes istæ omnino sunt in regione Pistoria faciles deprehensæ, eæque antiquitatem ultimam videntur præferre. At nihil dixit *Orlendius*, paludibus hisce repugnans. Id vero memoratu dignum, ex
68. Gallorum Bojorum strategemate *Lucium Posthumium*, Consullem Romanum, in silva Pistoriensi cum exercitu universo fuisse confectum atque deletum. *Livius* & *Frontinus* silvam illam vocarunt *Litanam*. Contendit Autor, intelligendum esse montem Pistoriensem, qua Mutinam vergit. *Hollstemius* consentit, hæc habens: *Litana silva paulo supra fontes Scultreinae in jugo Apennini*. Litanum Pistoriensis

rſensis terræ memorat *Otto III* in Diplomate ad annum 997, Pag. 74
 quod aſſervatur in cimelio S. *Jacobi* apud Piſtorienſes.
 Vox eadem occurrit in Diplomate *Aiſtulphi*, Langobardo-
 rum Regis, ad annum 753, ſi fidem Noſtro habemus,
 qui multis argumentis exequitur deinceps expeditionem
 Conſulis *Marcelli*, qui, Bojos Gallos perſecuturus, Piſtorien- 79
 ſes montes ſuperavit. *Caſtra Marcelli* videntur tranſiſſe
 in *ſancti Marcelli oppidum*, quod in Piſtorienſi eſt terri- 86
 torio. In finibus Piſtorienſibus Liguras adorti fuere Ro-
 mani continuis fere bellis. Memorabilis eſt præcipue ex-
 pedition militaris Conſulum *Lucii Cornelii & Marci Bebi* in 90
 Apuanos Ligures. Poſthæc Romani eos, qui montes Pi- 101
 ſtorienſes incolnere, in plana deduxere, & pylas præſidii
 firmarunt. Ad pylas eminuſit mons Letum. *Sylla* eo ar- 116
 ceſſivit colonos diverſos. S. *Romulus*, primus Fæſularum 123
 Epicoſopus, in territorio adjacenti primitias aggregaſſe di-
 citur Chriſto. Piſtorienſes inde infantibus ſuis, aqua luſtrali
 imbutis, crebro impoſuere *Romuli* nomen. Fæſulano Epicoſo- 152
 po *Otto II A.* 954 monaſterium & Abbatiam S. Salvatoris
 in Alina, ſeu Lina, (hodie Lignam vocant,) adjudicavit. Pi- 144
 ſtorii quoque Epicoſopatus mature fuit conſtitutus. *Sparta-*
cus, gladiator, Thrax ortu, prælium fecit in Apennino
 Piſtorienſi cum exercitibus Romanis, a Conſule *Lentulo &*
Gallio ductis, ibique inſigne fecit damnum. Ibidem con- 176
 ſectus fuit exercitus *Catiline*, teſte *Saluſtius*. Numina
 diverſa in montibus Piſtorienſibus fuere culta, & varia ibi
 numismata antiqua ſunt reperta. *Feronia*, viridi luo ga- 178
 viſa, ibi honoribus divinis patuit. *Volumna*, Dea Etru- 228
 ſcorum, ibi olim perſulgata. *Catiline* in hiſtoria jam me-
 morantur agri Piſtorienſes, indicio certiffimo, Piſtorium
 jam tunc exiſtiſſe. Præſidem Thuſciæ ibi aliquando juſ- 252
 ſiſſe, tradit *Ammianus Marcellinus*. Apud *Rapbae-*
lem Fabrettum in *Inſcript. Antiqu. Cap. 9 pag. 605* hæc le-
 guntur: *C. Vibius verus Piſtoris*. Lingua ibi floruit olim
 Etruſca, ab Aſſyria ſottasſis repetenda. Homines fuere a-
 nimo belloque præſtantes. Hæc ſunt præcipua, quæ ex
 opuſcu-

opusculo, doctissime conscripto, repêtere, e re nostra & publica existimavimus, declarantes merito, civem de patria sua ita meruisse, ut ipsa per illum reddita sit illustrior.

RIPÆ CIMBRIGÆ, SEU URBIS RIRENSIS, IN Cimbria sita, Descriptio, ex antiquis monumentis, Bullis, Diplomatis, eruta, & variis iconibus, ari incisus, ac suis locis insertis, illustrata, per M. PETRUM TER-PAGER, Ripensem.

Flensburgi, impensis Davidis Korte, 1736. 4. -
Alph. 3 plag. 7.

Seculi illius, quod decurrit, sub initiis Autor Clarissimus, SS. Theologiæ in urbe patria Ripensi Lector dignissimus, edidit *Inscriptiones Ripenses*, eisque præmisit *brevem civitatis patriæ delineationem*, simul promittens, a sese propediem Ripas Cimbricas editum iri. Cum opus hoc novum processisset ad apicem perfectionis, id Autor misit manuscriptum A. 1726 Hafniam, ubi id A. 1728 Cal. Oct. funesto interiit incendio Hafnienti. Nihilo minus, caritate soli natalis illectus, ex diversis dispersisque chartis schedulisque opus reconcinnavit, idque A. 1736, 11 Junii, ætatis suæ anno 83, *Christiano VI*, Danorum Monarchæ, inscripsit. Testimonia depromsit ex ipsis literis authenticis, bullatisque, & Diplomatis. Si qua vox una, vel altera, occurrit, aut penitus exesa, aut quæ legi non poterat, locum omisit vacuum, ne erraret conjectando. Modum scribendi, seu tacographiam, Diplomatum retinuit. Compendia scripturæ explicavit literis separatis. Opus ipsum *tribus* constat *Libris*. *Primo* exponitur de urbe Ripensi, & quidem *Sectione priori* de urbe generatim considerata, de nomine ejus, antiquitate, origine, situque, de amne *Rips-Aæ*, de forma urbis, ejus insignibus, divisione, ac munitione; *Sectione posteriori* de partibus urbis, nimirum de arce, fontibus puteisque, foris, portis, ac partibus. *Libro secundo* disseritur de ædibus & ædi-

ædificiis, in *Sectiones XIV* diviso. *Sectione prima* agit Autor de ædibus sacris, nec non æde sacra generatim, *secunda* de Capitulo, ejusque Membris, Statutis, & Privilegiis, *tertia* de præcipuis quibusdam templi cathedralis partibus, *quarta* de altaribus seorsim, *quinta* de Capellis speciatim, *sexta* de Capellis & Altaribus, e. g. *Andrea, Barbara, Brigitta*, &c. *septima* de ornamentis ac instrumentis templi cathedralis, *octava* de aliis momentis, templum cathedrale spectantibus, *nona* de templo D. *Catharina*, *decima* de templis antiquis & antiquatis, *undecima* de Capellis, seu Templis minoribus, *duodecima* de Monasteriis, *decima tertia* de Gildis, seu Conviviis, eisque tandem abrogatis, *decima quarta* de ædibus aliis publicis & privatis, in quarum numero apparent curia urbis, curia episcopalis, curia *Puggaard*, Gymnasium Ripense, Schola cathedralis, curia Spiritus sancti, Hospitale, *Ædes pauperum*, Mons lili, &c. *Libro tertio* exponitur de statu ecclesiæ rei que publicæ Ripensis, de civium moribus, viris in utroque statu claris, de re numaria, typographia, Cerere & Flora Ripensi, de Comite, quem *Maygraven* vocant, nec non de oppidi fatis, scilicet de bellis, de morbis, de incendiis, ac de inundationibus, item de statu urbis hodierno. Tractationi subinde inferuntur figuræ, laminis æneis expressæ, nec non Index elaboratissimus, Riparum latitudinem, docet, esse, 55° 19', licet alii malint 20, alii 21. Circa exordium Seculi XIII ex demum muro fuerunt munitæ. Hoc tempore urbs cingitur mari ac amne Nipsæo, ut circino pæne circumducta, non arte, sed natura. Vocem *Kirke*, nostris *Kirche*, ortam esse ex voce Græca *κῆρα*, apud omnes est in confesso, si lis ab Autore decidatur. Cardinalem *Guidonem A. 1266* in Daniam usque excurrisse, significant literæ ejus, *indulgentiarum* plenæ, Ripis 8 Cal. Sept. data. Literas ejusmodi complures Senex Venerandus cum Lectore communicat hic, ac in publicam lucem producit, *Canonicos* dici a canone, seu catalogo librorum Codicis facti, Autor cum multitudine docet. At vocis origo indubie

Pag. 723.

14.

32.

70.

84.

117.

- bie repetenda est ex *canone*, juridica voce, quæ pensum redditus annui, ex frumento obvenientis, notat, ac notavit, antequam exorti fuerunt Canonici. Canonici Ripenses, Seculo XII exorti, communi circa priuordia domicilii, cænaculo, mensa, ac dormitorio; usi fuerunt, scholis invigilantes. *Plumbum chorale*, cujus in vetustis Capituli codicibus fit mentio, ita exponit, ut distinet, per illud intelligi *minutas quasdam laminas plumbeas*, vel numos; quibus Canonicus iste, qui eo anno Procurator Capituli existit, nomen suum signumque impresserat, & quos iis distipertiebat, qui recitationibus sacris matutinis & vespertinis in choro basilicæ sedulo navabant operam; ut ipsi pro numero numorum horum plumbeorum frumentum, vel pecunias, ex communibus Capituli redditibus perciperent, donec A. 1586 plumbi illius aboleretur usus, ac A. 1651 reduceretur. De ficto *Christophoro Magno*, non est, quod nonnihil repetamus. Omittimus quoque S. *Carbarinam*, 490. Philosophorum patronam. Canonicos ante A. 1216 in Dania docuisse juventutem in scholis, memoratu haud indignum. Rectorem Scholæ Ripensis cathedralis nostra ætate celeberrimum, (si quidem is adhuc in vivis,) *M. Christianum Falsterum*; inde ab A. 1723 munia illa obeuntem, omittere est nefas. Ipse antea Conrektoratu ibi fuit functus, vir egregia laude nunquam non dignus, Riparum 508. decus ac ornamentum. *Laurentii Tburæ*, Episcopi Ripensis, eo quoque nomine memoria semper perstat veneranda, quod scholam hanc vetustate exesam mutavit domicilio Musarum novo A. 1726. Reliqua, Ripensibus Danisque maximam partem propria, jam prætermittimus, gratulantes urbi huic, quod a Viro maxime laudabili monumentum ei ære perennius est instructum.

APOLOGIE EN FAVEUR DE LA NATION LIEGEOISE, &c.

id est,

APOLOGIA PRO NATIONE LEODIENSI, IN
qua

*qua exponitur dilucide status praesens urbis Leodii, ac mo-
dus eligendi inibi Magistratus, succincteque edisseruntur
consuetudines moresque regionis illius, opera Domini*

DE LILLE.

Leodii, apud G. J. Broncartum, 1735, 8.

Plag. 10½

Occasionem, quae libellum hunc extudit e calamo Auctoris, docet Praefatio. Erat enim ipse ad Aquas Spadanas colloquii cum virorum doctissimorum tria implicatus, cum nonnulli, causae ipsius minus faventes; Leodiensibus, eorumque indoli & moribus, conviciarentur. Consiliarius imprimis Brabanticus ipsum impulit, eisdem Aquis usus, ut pro Leodiensibus scribendi caperet consilium. Inscriptit vero opusculum Consulibus Senatoribusque oppidi Leodii, ut beneficia munere qualicumque pensaret. Id illico ipsi est molestum, quod nonnulli nationem Leodiensem existimant ferocem data opera, fallacem, & inhumanam. E contrario contendit ipse, eam esse probitatis studiosam, ingenio praestare, humanam erga quoscunque sese praebere, beneficam, pauperibus benignam, omnibus comem. Peregrinos, qui a eo habitatum concesserunt, habere nonnunquam aliquid innatae ferociae & desperatae mentis, haud abneit; indigenis cum naevum tribui posse, pernegat. Iudices & magistratus Leodii neminem in carceres rapiendum curant, nisi iudicia suppetant, antea satis examinata. Ratione status ecclesiastici Leodium soli cedit Romae. Praeter Episcopum, Capitulares, & Clericos, Leodii tria florent hominum genera. Sunt ibi homines illustres & eximii, tum dignitatibus & muneribus publicis conspicui, tum natalibus splendentes. Secundas tenent literati ac mercatores. In tertiis consistunt cives, artifices, & mechanicis operibus additi. Feminae sunt moribus excoltae citra affectationis labeculam, & antiquam Romam in consuetudinae sua positam declarant. Convivia sunt & frugaliter, & modice sumtuosa; vorantibus potulis intrudendis haud gravia. In eorum exitu Musica reficit aures animumque, trahens multum ex cantu Italico.

Pag. 30

14

16

17

20

- multum ex Gallico. Lufus, quem *Piquet* & *d'Ombre* vocant, consequitur. Reliqui, lufum hand amantes, novella commemorant invicem excipiuntque. Joci feruntur ferunturque perquam urbani & decori. Viri religiosi hisce sæpius interfunt deficiis, nil admittentes, ordine suo indignum. Magistratus dicunt temporibus statis jura, expensis causis, molestiasque, quibus in foro aures ipsorum perstrepunt, recreant subinde oblectamentis, animi lassitudini
23. medentibus. Noctes haud perdunt convivii, sed superfluas opes impendunt potius usibus egenorum. Jurisconsultos Leodienses dudum suspexit omnis Europa. *Louvre*
30. est instar omnium unus. Juvat legisse, quibus modis patroni causarum sese ad genus vite suæ & subacti judicii experientiam præparent & componant. Prudent Leodienses
44. laute, ut Galli; bibunt largius, ut Germani. Uxores filiarumque commerciis haud minus vacant, quam viri, secundum Belgarum & Thuringorum vivendi rationem. Ut
53. vero Autor Leodiensium causam eleganter & diserte perorat; ita genus vite, quod Parisius viget, sæpius haud occulte reprehendit. Auctor *Deliciarum ad Aquas Spadanas* (*Amusement des Eaux de Spa*) ab eo laudatur, propterea quod
61. virginum Leodiensium laudes pleno sevit sacco. Operæ omnino pretium est, legisse ea, quæ ipse de educatione filiarum Leodiensium exponit, quæ de disciplina filiorum, de diligentia artificum, de civium moribus egregiis, in medium profert. Ipse libellus ea facundia & suavitate concinnatus est ab Autore, ut non possit non lectorem suum ætinere, fingere, formare, & indolis optimæ ornamentis condecorare. Ex urbem talem, qualis Leodium est, ab injuriis & obtestationibus invidorum vindicare, per se laudis & gloriæ res est plenissima; habebuntque vel hoc nomine Autori gratiam; quicumque rerum pretia ex merito æstimare vel ipso didicerunt, vel æstimari ab aliis cupiunt.

HISTOIRE DES RATS POUR SERVIR A L'HISTOIRE universelle.

id est,

id est,

HISTORIA GLIRIUM, IN USUM HISTORIAE UNIVERSALIS.

Ratopoli, 1738, 8.

Plag. 10.

Opusculo huic officinam præbuit Belgium, quemadmodum formæ & nitidæ chartæ modulus testatur. In fronte, seu indice, leguntur hæc *Martialis*: *Perlege Mavonio cantatos carmine mures, Et frontem nugis solvere discite meis.* Figura, in æs incisa, repræsentat *Apollinem Smynticæum*, murem qui dextra comprehendit. Summa libri spirat sales liberiores comtioresque in eos, qui sub specie & obtentu usus publici in vulgus edunt libellos, quorum cardo vertitur in exornando hoc, vel illo, nihilo, proni mollities & libido tenerior eorum vela afflaverit aura benigniori & applausu hominum, voluptati suæ alendæ inservientium. Idem institutum servat Noster, genio seculi sese abreptum fingens. Tractationem suam complexus fuit Epistolis, ne continens lectio fatigaret lectorem. In primis vèro imitatum sese dicit Autorem opusculi *de Felibus*, qui paucis abhinc annis prodierit in lucem. *Scipionem* comparat cum mure, *Hannibalem* cum fele, ut falsè opusculo illi illudat. *Epistola prima* eos sale perfricat, qui, origines artium & scientiarum ex imitatione ea, qua homines sese conformaverint animantium moribus actionibusque, profectas, sibi persuadent. Digressionibus crebris liberioribusque fodiat eos, qui, ut magna extrudant scripta, a supervacuis sibi haud solent temperare. Argumenti vilioris selectione pungit illos, qui de rebus nauci nihilque copiosos exstruant libros. Muribus gliribusque vitio vertit, quod ipsi tot devoraverint inde a seculorum remotissimorum decursu volumina, haud obscure notans librorum helluones. Ostendit deinde ineptias scriptorum, qui magnam tractationis partem impendunt originationibus vocum cumulatis. Notat porro illum, qui per *Uranon*, seu *Cælum*, Mythologorum designatum creditit *Abrabamum*. Quis vero igno-

Pag. 1.

5.

14.

16.

V 3

rat,

- rat, *Furmentium* hic pungi seniore? Lusus vocata, qui vocantur *equivocationes*, exemplo *Ciceronis* notat. Ridet eos, qui res satis claras definitionum clathris includunt, ac ex Lexicis sapiunt, indeque libros suos conscribunt. Proverbialem locutionem Gallorum, qua stultos dicunt
21. *babere glîres (avoir des rats)* in cerebro, ridicule exponit. Si vero quis crediderit, ex hoc libro scientiam naturalem, vel historiam universalem, addisci, vel amplificari, posse, is apprimo sui est incurius, ac sese haud minus, quem alios, fallit. Paucula enim illa, quæ de gliribus muribusque hinc inde intexuntur, haud sunt magni momenti. Rerum historiarum quam peritus fuerit Auctor, vel ex eo intelligitur,
- 126 seq. quod, *Poptelem II*, Poloniarum Regem, & *Huttonem*, Archiepiscopum Moguntinum, a muribus interemptos fuisse, tradit. Multi sane exstant libri, de rebus nihili & momenti nullius conscripti. An vero eorum ullus sit ex cogitationibus cælo toto diversis magis, quam hic, conflatus, vel confarcinatus, liceat dubitare. Si in eo ars posita esset insignis, ut docti naves publicos privatosque reipublice literariæ notent, carpant, rodant, reprehendant, vereremur sane, ne viri eruditi eruditioni ipsi, ornamento suo, essent noxii, funesti, calamitosi. Gratulamur Autori laborem, cui sese accincturus, non potuit non in cerebro glîres habere.

ELOGE HISTORIQUE DE M. COUSTOU L'AÎNÉ,
&c.

id est,

ELOGIUM HISTORICUM CUSTOVII SENIORIS, Sculptoris Regii ordinarii, Rectoris Academia Regiæ, quæ de Pictura & Sculptura cognominatur; cui sub-
iunctæ sunt descriptiones, judiciis instructæ, de non-
nullis operibus picturæ & sculpturæ.

Parisius, impensis Huarti, 1737, 12.

Plag. 7½.

Nico.

Nicolaus Cystovius, filius Francisci, Sculptoris lignarii, ac Claudinae Coisevaux, lucem vitalem adspexit. Lugduni A. 1658. 9 Jan. A patre prima hausit artis suae rudimenta. Ad artem suam natus, Stephani proto-
 martyris effigiem in ligno fabricatus est, in genua pro-
 voluti, & pro interfectores suis deprecantis, apte statui ipsius convenientem. Parisios adiit natus annos duodevigi-
 ginti, apud Coisevaux avunculum elaboratiora edoctus, 4.
 ad annum usque 1683. Colbertus ipsum ad Academiam misit Romam ad triennium, admiratum ibi opera Michae-
 lis Angeli & Francisci, Flandri, Rediit Parisios A. 1687, 6.
 Regis jussu varia opera machinatus, egregieque fabricatus. A. 1693 associatus fuit Academiae regiae ob opus marmo-
 reum anaglyphum. Naturam rerum felicissime semper expressit. Autor opera ejus fidelissime solideque recen-
 suit, quibus hic ut immoremur, ab instituto nostro vide-
 tur alienum. Obiit Cystovius diem supremum A. 1733 48.
 Cal. Maji, utilitatis propriae haud appetens, honestatis a-
 mans, luctu factorum merito exceptus. Erat ipse indolis ad maxima adspirantis, & sublimis. Notiones ipsius erant convenientissimae & profundae, judicium subactum ipsi inerat, acumen ejus ne minima quidem fugiebant. Pericia praesedit ejus operibus, in quibus conjunxerat sele-
 ctum, pulchrum, praestantiam, exactam artem, puritatem, cum alacritate, convenientia exquisita, & veritate. Facen-
 tur uno ore artis periti, ipsum in externo operum cultu vicisse antiquos. Semper varietatem, novitatem, & ingenium, in characteribus & habitudinibus figurarum ostendit, mirificus in modo marmora elaborandi. In modulis
 terrae coctae fuit & admirabilis & magnus. Id vero, quod praecipue in sculpturis picturisque historicis observandum est, consistit in eo, ut cupiditates, quae agitarunt perso-
 nas, in doloresque regionum, in quibus vixere, temporisque, quo florere, rationes, in censum veniant, fideliterque exprimantur. Puffinus, Le Brun, Rubens, paucique alii, in hoc genere excelluerunt. Quomodo historia Josephi, a

Poti-

- Potipharis* uxore ad amores frustra pertracti, fugientisque sine amiculo, sit ad normam historię pingenda, copiose hic exponitur. Exempli perfectioris speciminisque præclari loco describitur porro tabula, a *Carolo van Loo* p̄ta præferens *Saram*, quæ *Abrahamo Agaram* pro fœmina substituit. Sublime, quod in eloquentia ac poesi fert omne punctum, in pictura & sculptura esse servandum, Autor egregie docet. Sublime autem consistit vel in rebus ipsis, vel in delineationibus signisque rerum. Prius complectitur mirificum, magnum, pulchrum, & eximium. Posteriùs comprehendit puritatem, accuratam linguæ convenientiam cum re ipsa, simplicitatem, majestatem, proprietatem & vim vocum, determinationem, nitorem, & perspicuitatem enuntiationis. In pictura sublime fuit ob oculos positum.
133. a *Puffino* in delineata diluviï historia. Sculpturæ etiam proprium debet esse id, quod sublime appellamus. Exemplo hoc ipsum confirmat Autor, cujus judicia ubique tam sunt exquisita & opportuna, ut haud erremus, si fateamur, ipsum esse magistrum stili & eloquentiæ, Philosophum exercitatum, judicem veri probatissimum, picturæ & sculpturæ peritissimum, in meditando principem, tersæ perspicuæque & nativæ facilisque dictionis architectum. Eam enim ubique adhibuit compositionis æqualitatem, cogitandi ordinem, & artem distincte eleganterque evolvendi exprimendique cogitata, ut credas, res ipsas secundum partes singulas, ubi lectorem agis, sub obtutum tuum fuisse productas atque collocatas.

OPERE POSTUME DI TOMMASO CATANEO, &c.

hoc est,

OPERA POSTHUMA THOMÆ CATANEI, IN.
Scripta Excellentissimo Senatui Veneto.

Venetis, impensis typisque Joannis Baptistæ Albrizzi,
 1736, 4 maj.

Alph. I plag. 14

Id vero sese patri defuncto debere crediderunt filii, *Joannes & Petrus Cataneus*, ut scripta patris ob pietatem in illum inviolatam luci darent, quæ sacraverat Libitina. Familia *Cataneorum* per sese jam avitis fulget honoribus, & hoc monumento novo ab oblivione posteritatis vindicatur. Ex insula enim Creta originem & antiquissimam nobilitatem trahit. Senatus Venetus jam A. 1614 restatum reddidit, eam nobilitate antiqua, patria Creta, & officiis reipublicæ præstitis, jam olim per secula multa eminuisse. *Joannes Cataneus* egit præfectum classis navalem, ac in bello Turcico, A. 1683 inchoato, conflictibus inclaruit haud paucis ad Rhium & Antirrhium, ad Tenedum, Lemnum, atque alibi. *Thomas* autem in Academia Patavienſi Professoris publici munere, quod cum applausu maximo gessit, nomen suum consecravit immortalitati. Ipse lucem adspexit vitalem in insula Corsica A. 1668 die Christi Jesu natali, usus patre *Joanne*, qui ibi imperium potestatis summæ a republica sua tenebat, quantum ad rem bellicam attinet. Annos natus 12, Romæ bonis literis in Collegio Græcorum Romano operam dedit, ac lauream in Philosophia promeruit. A. 1686 Venetias venit, ut præfesset Collegio Græco *Flangini*. Destinatus A. 1686 cathedræ extraordinariæ philosophicæ in Academia Patavienſi ornandæ, docuit, omnibus bonis applaudentibus, juventutem, ac stipendio annuo duplicato, A. 1692 primus Philosophiæ ordinarius Professor evasit. Meruit etiam ibi lauream medicæ scientiæ ac legum doctoralem. Infirmitas vero corporis ipsum A. 1700 eo adduxit, ut Professioni renuntiaret. Vixit posthæc ex feudo reipublicæ in Morea, & hæc a Turcis occupata, in Istria, conspicuo Venetiis privatus, ibique tradidit generosissimis Patriciorum juvenibus politicam eloquentiam. Malo pectoris debuit mortem, quæ eum occupavit A. 1725, 27 Febr. in brachiis filiorum, ac plena animi tranquillitate. Scripta ejus vides recensita in *Biblioteca volante di Giovanni Cin.lli Calvoli, contenuta dal Dottor Dionigi Andrea Sancassani, T. III*

pag. 109 seq. edit. Venet. 1735, 4. Græcæ inprimis linguæ erat peritissimus. Patet hoc inter alia indicia ex *Commentariis ejus in Textum Græcum Sacra Scriptura* (Comentari sopra il Testo Greco delle Sacre Scripture), ac *Translatione 70 Psalmorum ex-textu Græco*. Amicitiam coluit cum *Scipione Gonemmi*, Abbate *Michaelæ Angelo Fardella*, *Apostolo Zeno*, *Antonio Maria Blanchino*; aliisque viris præstantissimis. Opera autem hæc posthuma constant *Introductione ad Scientias*, *Arte cogitandi*, *Oratore*, *Dissertatiuncula de veritatibus architectonicis*, quibus mens humana in actionibus suis dirigenda, & *Tractatione de principiis earum*, in cujus *Capite primo*, existere Numen quoddam, demonstratur. Veritatem, qua bene beateque vivitur, hisce absolvi partibus, existimat; *Philosophia prima*, *Theologia revelata*, *Mathesi*, *Physica*, *arte cogitandi bene*, *vivendique recte*, ac *Oratoria*, seu arte, qua id, quod cogitavimus, scite

Pag. 91,

2. exprimi solet. Dari veritates, per sese eo nomine dignas, hisce it comprobatum exemplis: 1) quod singularia in rationibus nonnullis communibus conveniunt; 2) omne totum est majus sua parte; 3) existit numerus & proportio; 4) mensuratum & regulatum non est re ipsa mensura & regula; 5) res cognoscimus, eo quod existunt, vel queunt
3. existere, haud ratione inversa; 6) id, quod citra confusio- nem & obscuritatem a mente nostra cognoscitur, est ob- jectum mentis reale, haud fictio; 7) differentia inter æ- quale & inæquale, simile & dissimile, verum & falsum, bonum & malum, haud dependet a cognitione nostra, sed potius nititur principio reali, immutabili, & æterno. Ad- dit porro, unam dari, & solam, & universalem, men- suram, veritatem, & regulam, per cujus communicatio- nem omnia subsistant, siquidem 1) ex quavis causa haud sequatur quicumque effectus, & 2) in omni toto, quod constat partibus ac rationibus, omnis pars & omnis ratio habeat necessario ordinem constitutionis ac proportionis
9. cum alijs partibus & cum toto, 3) in universo detur de- penden-

pendendi modus ab origine & subordinatione, 4) ac homo
 inventu corporis sui junctus sit mundo, sensibus sese of-
 ferenti. Ex hisce principiis universalibus colligit, dari
 quædam, quæ extra cogitationes nostras existant. Subit
 recordari Egoistarum & Idealistarum, qui principia, seu
 propositiones illas, admittunt, licet, conclusionem istam,
 negent, firmo talo insistere. Ostendit deinde Autor, dari
 veritatem, a mentibus pro arbitrato haud fingi aptam.
 Hac verò demonstrata, ad Theologiæ revelatæ scopum & **Pag. 18.**
 summa capita, reliquasque scientias, secundum divisionem
 suam, transit. Corpora singula formari, & formata esse, ex
 quadam materia homogenea, remis velisque contendit, **27 seq.**
 argumenta argumentis, *Pelion Offæ*, imponens. Eam
 per sese haud conspicuam esse, idem refert, addens, eam
 esse repræsentatricem actus puri, at passivæ & divisivæ;
esse eam corpus continuum; esse dividuam ob continuita- **30.**
 tem; esse spatium extensum & locum cujuscunque corporis,
 ideoque vacuum dari haud posse. Qui norunt materiam
Aristotelicorum primam, eis hæc doctrinæ haud sunt
 ignotæ. Ex eisdem fontibus reliqua, pauculis exceptis,
 etiam profluxere. Logicæ fundamenta Autor æstimavit tri- **59.**
 bus mentis operationibus. Sensum, ait, esse perceptionem
 formæ in materia; quasi vero haud darentur sensationes in-
 ternæ, & in animo reflexæ. *Terminos* logicos & syllogis-
 mi officinam dilucide exponit. Logicæ autem practicæ
 partes omittit. Oratoriam Logicæ subjungit, ejusque finem
 esse, convincere intellectum, & movere voluntatem, demon-
 strat. Argumentorum fontes, orationis partes, tropos, **81.**
 & figuras, delibat cursim. Eæ autem, quibus imaginem
 Theologiæ & naturalis & revelatæ delineare ipsi libuit,
 diffusiora sunt & elaboratiora, passim etiam solidissima, ac
 pietatis plena. Non est vero, quod quis hic methodum ad-
 strictam querat. Fluunt omnia more cogitationum, libere
 progredientium, ac qualitercunque servantium callem suum,
 venuste, plane, & mascule, enuntiata. Philosophiam
Aristotelicam accurate calluit Autor, ita tamen eam ad-
 hibuit,

hibuit, ut pulchrius ipse sciperit capita Theologiae prima, ac in eis corroborandis *Thomam* potius, quam *Aristotelem*, fuerit secutus.

RACCOLTA DI OPUSCOLI DEL DOTTORE GIO.
COSIMO VILLIFRANCHI, &c.

hoc est,

COLLECTIO OPUSCULORUM DOCTORIS JO-
ANNIS COSMI VILLIFRANCHII, ad Illustrissimam
Dominum JOANNEM DI POGGIO BALDO-
VINETTI.

Florentiae, typis Josephi Manni, 1737, 8.

Plag. 15½.

Fag. 12.

14.

Syllogem ipsam antecedit formula dedicationis, ac ipsa deinceps vita *Joannis Cosmi Villifranchi*. Huic patria obtigit Volaterra, pater *Virginus*, ex *D. Virginio Orsino, Ferdinandi*, Ducis Braccianensis, filio, natus. Matre ipse usus fuit *Carbarina*, filia *D. Joannis Andrea*, quæ ipsum in lucem edidit A. 1646, 29 Martii. A teneris imbutus fuit literis humanioribus, celeriterque, quæ tradebantur, arripuit linguas, Latinam, Gallicam, Græcam, & Ebraicam. Annis quindécim elapsis, animum appulit ad Philosophiam, Medicinam, & Poësin. Studiis vacavit primo Volaterræ, deinde Senis, ac tandem Pisis, ubi annos 19 natus, jam libellum edidit philosophicum, quem inscripsit *Astræam philosophicam, seu Axiomata philosophico-legalia*. Paulo post reportavit lauream Doctoralem in Philosophia ac Medicina. Volaterræ primo fecit medicinam, & posthæc Florentiæ, Principi magno *Ferdinando* grævus ac jucundus. Quanta in ipso fuerit vena poetica, elucet ex prologo, quem præmisit Comædiæ *D. Joannis Baptistæ Ricciardi*, intimi sui amici, quæ vocatur *Le cantele politiche*, nec non Comædiæ *Le Miniere dell'Oro* &c. Principatum inter Carmina ejus obtinent *Epithala-*

thalamiū in *Joannem Wilhelum*, Electorem Palatinum, ac *Annam Mariam Ludovicam*, Tuscanicam Principem Magnam, neq̄ non Panegyricus, quo laudes *Joannis III*, Regis Poloniarum, Vindobontē, a Turcis obsessā, liberatoris, A. 1684 celebravit. Rex tantus id adeo approbavit, ut sua ipsius manu literas, quibus gratias ei egit, ad eum dederit. Corpus autem Academicorum *Concordium Ravennæ*, cujus ipse erat e præcipuis sodalibus, hæc curavit formis publicis describendas cum versibus, Odas referentibus, quibus erat titulus: *Socrate immemorato*. Omittimus alias ejus Odas, ac Carmina alia. Uxorē ipse duxit A. 1689 *Mariam Magdalenam*, filiam *Benedicti Salvii*, sororem *Francisci Salvii Giorgini*, Præpositi Collegiæ Figli-nensis, defunctus A. 1698, 12 Martii, ab hydrope oppressus. Panegyrici illius exordium hoc est:

*Pensier, che tenti? Eb non conosci appieno
Della tua Cetra il temerario ardire,
Che del Sarmato Rè Marte serreno
Osi di far l'alte vittorie udire,
Quand' ei per porre a l'empio Trace il freno
Più feo di quel, che possa altrui ridire;
E vuoi cantarne il gran valor, di cui
Strancò la Fama in ragionar di lui.
E ancor persisti? E ancor non hai rossore,
Degli ardimenti tuoi cotanto altiere?
E ancor presume il tua superbo cuore
D'avere stil per celebrar Guerrieri?
Canto ci vuol consimile al valore,
Ne devonsi agli Achilli altri, che Omeri;
Ne gli Alessandrè aver bronzi, o pennelli,
Che non sian di Lisippi, o sian d' Apelli.*

Perspicuitatem ubique *Vilfrancius* junxit gravitati, gravitatem cum elegantia copulavit, ornatumque sententiosæ illigavit scripturæ. Nostrium est, addere illud meritissimum, Plaudite.

NOUVELLE DISSERTATION SUR LES PAROLES
de la Consecration de la Ste Eucharistie, &c.

hoc est,

*NOVA DISSERTATIO IN VERBA CONSECRA-
tionis eucharistica, in qua ostenditur, Liturgias orienta-
les esse conformes Romanis in ritu consecrationis, Et
Scholasticis, qui impugnant Invocationem Orientalium,
novosque Græcos, qui eam contra illos iuverunt vindica-
tum, nec comprehendisse verum barum precum sen-
sum, nec debite vacasse ritui illarum
Liturgiarum.*

Trecis, apud Jacobum le Febure, juniorem, 1733, 8.

Plag. 19.

Disputatio, quæ de forma consecrationis S. Eucharistia
agitur, in cathedris Scholasticis Pontificiorum exi-
stimatur ponderis esse permagni respectu invocationis,
quam peragunt Græci post verba institutionis. Argu-
mentum hoc occupatos tenuit inde ab aliquot annis R. P.
le Brun, Presbyterum Oratorii, & R. P. *Bougeant*, e Soc.
Jesu. Nec absuit, qui disputationibus solet esse familiaris,
æstus plus quam mediocris. Ille edidit *Volumina quatuor*,
quæ inscripsit: *Explication litterale, historique, Et dog-
matique, des Prières Et des Cerémonies de la Messe.*
Postquam dixerat, Patres tradidisse citra ambiguitatem, Je-
sum consecrassse corpus suum hisce verbis: Hoc est corpus
meum, ecclesiam velle, ut nosmet sic loquamur, licet
sola benedictio, aut solæ preces Jesu Christi mentales, aut vo-
cales, potuerint mutare panem in corpus suum, *T. I pag. 454*
seq.; addit præceptum, quod Servator dederit Apostolis ad
faciendum id, quod ipse fecerat: *Hoc facite*, complecti or-
dinem preces recitandi, benedicendi, ac pronuntiandi ead-
em verba. Unde colligit, preces esse recitandas, do-
xologiam esse peragendam, & verba illa recitanda
ad consecrationem perficiendam. Contendit idem,
Seculis XII prioribus in utraq; Ecclesia, Latina
& Græca, consecrationem constituisse conjunctim in
preci-

precibus ac verbis institutionis eucharistiæ, *T. III pag 263*. Ipse concludit precibus illis Invocationem Orientalium, ratus, opinionem Scholasticorum, qui formam consecrationis solis *Institutionis* J. C. verbis metiuntur, juniorem esse Seculo illo XII. Hic vero, scilicet *Bougeant*, insurrexit adversus illam *Bruni* opinionem, existimans, causam efficientem & formam consecrationis eucharistiæ consistere in verbis institutionis Jesu Christi. Lis ipsa Romam fuit, deducta, ac scriptum *Bruni* ibi cepit in pretio esse. Quo factum est, ut adversarii ejus amoverent ex hæc controversia, quicquid videbatur ad delicatam curiæ Romanæensionem turbandam aptum. Quam ob causam *Brunus* sese obstrictum putavit ad respondendum momenti perquam exiguis, quæ ipsi ab antagonistis fuerunt objecta. Dum vero moliebatur responsioneur, a communi mortalitatis fato intereeptus fuit. In locum igitur ejus successit Autor, licet suis oculis laboribusque usus, nec idem ubique, ac *Brunus*, sentiens. Traditionem hic in censum esse vocandam, comprobat ex illis *Basilii L. de Spir. S. Cap. 37* verbis: *Invocationis verba, cum conficitur panis Eucharistiæ & poculum benedictionis, quis Sanctorum in scripto nobis reliquit? Nec enim bis contenti sumus, quæ commemorat Apostolus, aut Evangelium. Verum alia quoque & ante & post dicimus, tanquam multum habentia momenti ad mysterium, quæ ex traditione citra scriptum accepimus.* In fronte libri posuit hæc *Cyrilli Alexandrini* verba ex *Epist. ad Joannem Antiochenum Cæd. Can. Eccles. Rom. Cap. 53*: *Superflua & nullis ex causis Ecclesiarum dissensio facta est.* Argumenta & rationes, quibus sua confecta & stabilita esse credit, desumit ex Sacro Codice, traditionibus Apostolicis, Conciliis approbatis, fide concordie ecclesiæ Romano-Catholicæ, & testimoniis Patrum. Univerſa tractatio dividitur in *Capita viginti*. *Primo* contendit, Græcos & Latinos disputatione nulla laborasse de consecratione eucharistiæ ante Seculum XIV. *Secundo* ostendit, Latinis esse duntaxat unam Invocationem

in

- in Liturgia eucharistica, verbis *Institutionis* præmissam, Græcis & Orientalibus esse duas Invocationis formulas, quarum una præcedat, altera sequatur, verba eucharisticae Institutionis. *Tertio* demonstrare studet, Scholasticos, qui impugnarunt Liturgiarum Græcarum Invocationem, impugnasse non nisi illam, quæ recitatis Institutionis verbis in Ecclesia Græca subjungitur. *Quarto* demonstrat, altercationem de formâ consecrationis inter Græcos & Latinos Seculo XIV demum fuisse exortam. *Quinto* commemorat ea, quæ in Concilio Florentino Græcos inter ac Latinos de consecratione disputata & gesta fuerunt. *Sexto* differit de modo decreti, quod Papa *Eugenius* pro Armeniis condidit, ac de sensu, quo id communiter a Latinis, quantum ad consecrationem eucharisticam attinet, fuit receptum; nec non de decreto ejusdem Papæ pro Jacobitis. *Septimo* ostendit, Græcos & Orientales inde a primordio disputationis illius cum Latina ecclesia super Invocatione eucharistica haud concordare de sensu ac usu Invocationis. *Ottavo* agit de forma Sacramenti. *Nono* dispicit, quam formam Servator optimus ad consecrationem sanctæ eucharistiæ. *Decimo* ostendit, Patres Ecclesiæ adhibuisse verba *precum, invocationis, gratiarum actionis, sanctificationis, benedictionis*, ad indicandam consecrationem & liturgiam. *Undecimo* contendit, Patres existimasse, consecrationem fieri per verba Servatoris. *Duodecimo* inquiri, cur Patres sic senserint ac scripserint, tradentes, verba Servatoris & preces, aut simpliciter preces, eucharistiam consecrare. *Decimo tertio* resolvit casum, si quis Presbyter consecrationem perageret dicendo extra liturgiam super pane ac vino, quod teneret, aut videret: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*. *Decimo quarto* ostendere laborat, liturgias orientales esse Latine conformes, & Scholasticos Latinos perperam condemnasse Invocationem Orientalium, & Græcos recentiores eam considerasse veluti causam particularem efficientem consecrationis. *Decimo quinto* demonstrat, Invocationem Liturgiarum Græcarum & Orientalium haud esse argu-

argumento, consecrationem factam haud esse. *Decimo sexto* dijudicat loca, quibus *Brunus* usus fuit, ut ostenderet, traditionem XII Seculorum priorum esse documento, Ecclesiae Latinae convenisse cum aliis Ecclesiis in eò, quod communiter docuerit, consecrationem consistere conjunctim in precibus & verbis institutionis eucharisticae. *Decimo septimo* it comprobatum, communem inde ab ineunte Seculo XII usque ad hoc ævum sic ferre opinionem inter Latinos, ut didicent, consecrationem peragi verbis Jesu Christi. *Duodevicesimo* ostendit, nil commodi exsculpi posse pro necessitate Invocationis stabilienda ex sententiis *Mathurini le Bret, Catbarini, Salmeronis, Cheffontanii*, & aliorum Scholasticorum. *Undevicesimo* differit de autoritate Catechismi Tridentini. *Brunus* docuerat, hunc Concilii autoritate multo esse inferiorem, quippe nunquam visum, examinatum, & approbatum a Concilio; compositum ab homine privato; nec, si vel maxime factus, approbatus, & publicatus fuisset Pontificis jussu, per hanc auctoritatem majoris esse auctoritatis, quam S. *Thomae Summam*, in quam pateat visis de ecclesia jus examinandi & inquirendi. *Brunus*, ut sese auctoritate tueretur, provocavit ad *Cheffontanium* (Cheffontaines). At hujus liber infertus est Indici librorum prohibitorum anni 1664, qui *Alexandro VII* præfidente exiit in lucem, nec non Indici, qui Lugduni A. 1631 prodit, in quo duo opera *Cheffontanii* omnino prohibentur. Ex Apparatu Domini de la Haye, Presbyteri, ad illum Catechisum constat, jussu Concilii Tridentini eum fuisse elaboratum, durante Concilio inchoatum, atque tribus annis post finem illius ad finem perductum, a Cardinale *Sirleto* jussu *Pii V* examinatum, hujusque approbatione præmunitum, atque ejusdem jussu formis publicis descriptum. Id dubio caret, *Gregorium XIII, Pii* successorem, approbasse A. 1583 Catechisum, de quo dicimus, eumque jussisse in linguam Slavonicam converti, tantum illius æstimatorem, ut *Francisco Graciano de Garzatoribus*, Jurisconsulto, ac Vicentino Canonico, id negotium daret,

Pag. 166.

176.

200.

210.

221.

222.

224.

daret, ut Juris Canonici epitomen conderet, in quam nihil eorum reciperetur, quæ decretis Papatum, Concilio Tridentino, ac Tridentino Catechismo, fuerant abrogata. Addit *de la Haye*, Catechismum hunc fuisse approbatum a *S. Corolo Borromæo* per quinque Synodos provinciales, Mediolanensem, Ravennensem, Salisburgensem, Avenionensem, & Aquilejensem, nec non Rothomagensem, Burdegalensem, Turonensem, Rhemensem, & Aquis Sextiis celebratam, conventum item Clericorum Gallie Melodunensem anni 1579. Nihilo minus id quoque est verum, nec Concilio generali, nec decreto universali Papæ, id Catechismi Ecclesiæ Romanæ fuisse præscriptum. Nec id inficiari licet, in hoc Catechismo *de Eucharist. sac. n. 20* ex *Matthæo, Luca, & Paulo*, doceri, formam consecrationis panis

- Pag. 227. eucharistici consistere in verbis: *Hoc est corpus meum*. Hanc sententiam esse Scholasticam, tradit *Brunus*, negat vero *Anonymus*. Hic putat, sese rationem invenisse opinionis suæ in *Cap. 7 Sess. 24*, ubi jubentur doctores ecclesiæ explicare suis Catechismum hunc *postpositis inutilibus questionibus*. *Capite* tandem *vicefimo*, seu ultimo, commentatur Autor de adoratione eucharistiæ in Missa, & formula *Amen*, quæ legitur in Liturgiis nonnullis post consecrationem. Si liceat nobis iudicium proferre nostrum de hæc tractatione, aperte & ingenue facemur, Autorem Historiæ ecclesiasticæ admodum esse peritum, ac instituto suo laudabiliter defungi, quantum ad propositi summam attingit. *Innocentius* enim *IV A. 1254* Episcopo Tusculano, legato suo ad Insulanos Cyprios, præcepit, ut Græcis permitteret ritum suum eucharisticum, ideoque invocationem illam geminam, *dummodo in consecratione, vel consecratione, formam verborum, a Domino expressam & traditam, observarent*, *T. XI Conc. pag. 614*. *Thomas Aquinas* de forma consecrationis eucharisticæ nihil adversus Græcos movit, licet, de processione Spiritus sancti ac pane fermentato eucharistico ipsos minus recte sentire, adjungat. Nec in Concilio Lugdunensi anni 1274 Græcis de illa forma fuit
 lis

lis mota. In Liturgia Græca hæc quoque habentur verba : *Te deprecor, qui solus bonus es & facilis ad exorandum, respice super me peccatorem & inusilem servum, & munda animam meam & cor a mali conscientia, & sancti Spiritus virtute fac me dignum Sacerdotem, gratia tua indutum, assistere sanctæ tuæ huic mensæ, ac consecrare sanctum corpus tuum & pretiosum sanguinem, &c.* Ex verbis ultimis Autor ite demonstratum, errare Reformatos, negantes, Eucharistiam esse verum sacrificium, corpus & sanguinem Jesu Christi complectens. Addemus vero verba, quæ *pretiosum sanguinem* consequuntur, ut pateat hujus argumentationis nervus : *Tibi enim cervicem meam inclino, teque precor, ne avertas faciem tuam a me peccatore & indigno famulo tuo offerri tibi hæc Sacramenta. Tu enim es offerens & oblatus, suscipiens & distributus — Amen.* An Reformati ex Liturgia Græcorum possint refelli, omnino dubitamus. An sacrificium verum designetur per *oblationem Sacramentorum*, ambigent complures. An voci *offerendi* insit notio veri sacrificii in hac Liturgia, aliis videtur dubitatione haud carere. At nostrum jam non est, in controversiam, *Claudium* inter & *Arnaldum* olim agitatam, nos demittere dijudicandam. Provocamus jam ad ea, quæ ex *D. Covel's Account of the Greek Church* in hisce *Actis A. 1723 pag. 473 seq.* fuerunt commemorata.

Pag. 4

10

DISSERTAZIONE STORICA - CRITICA - DOGMATICA. sull' Identità, esistenza, molteplicità, culto, e miracoli, della mano destra di S. Gio. Battista, &c.

hoc est,

DISSERTATIO HISTORICO - CRITICO - DOGMATICA de Identitate, existentiâ, multiplicitate, cultu, & miraculis, manus dextræ S. Joannis Baptistæ, præcursoris Servatoris nostri Jesu Christi, honoratæ eodem

Y 2

dem tempore in compluribus ecclesiis Christiani orbis, & speciatim Rapagnani, loco Archidiaeceseos Fermiana, inscripta Illustrissimo & Reverendissimo Domino ALEXANDRO BORGIAE, Archiepiscopo & Principi illius Civitatis.

Romæ, ex typographico Petri Ferri, 1738. 4.

Plag. 17.

Scripti Autorem haud licet prætermittere, dummodo ulla de eo notitia superfit. Dissertationis hujus conditorem si designare lubear, non aberrabimus a janua, indicantes, opusculum hoc profectum fuisse a R. P. Odoardo a S. Francisco Xaverio, Ord. Carmelitarum Excalceatorum, Philosophiæ Lectore, & Provinciæ Romanæ paulo post Sacerdote professo. Scriptum ipsum abit in tres Sectiones. Frontem aperit & Præfatio, & introductio ad opus ipsum, & Oratio panegyrica, recitata in translatione gloriose manus dextræ illius ex urbe Antiochia in urbem Constantinopolin. Legitur illa apud Surium ad diem 29 Augusti edit. Colon. 1618. Titulus. Orationi apud Surium hic fuit præfixus:

- Pag. 1. Oratio, seu Encomium, de exportatione pretiosæ manus dextræ S. Joannis Præcursoris ex Antiochia, ut habetur in Simeone Metaphrasæ. Translatio illa dicitur incidisse in annum 956. Codex diem certum non habuit. Nihilominus rem ipsam retulit ad 29 Augusti. Oratio illa habet plus panegyrici, quam historici. En singularia, quæ ibi exstant. Manum Joannis Autor dixit mansisse incorruptam, eo quod Joannes eam, Herodem reprehendens, simul cum ore moverit ad fiduciam audaciamque ostentandam. Credit, 1) discipulos Joannis haud sepelivisse caput cum corpore reliquo, 2) Herodem, percussorem ejus, habitasse, & convivium ferale egisse, in oppido Sebaste, 3) ibi humatum fuisse Joannis corpus, 4) ubi alterum sepulcrum Elisei Prophetæ existerit, 5) Lucam Evangelistam inde manum Joannis dextram deportasse in civitatem suam Antio-

Antiochiam, redditurum ei hanc educationis mercedem,
 6) Episcopum Hierosolymitanum eam transtulisse. ob *Ju-*
liani crudelitatem inde in *Aegypti* urbem *Alexandriam*,
 7) *Justinianum* Imperatorem dextram illam Constantinopo-
 lin curasse transportandam, ibique reliquisse, ut ostenderetur
 & tolleretur in festo *Exaltationis* die. Mittimus reli-
 qua. Subjuncti Orationi panegyricæ Autor tractationem,
 in *Partes duas* distribuatam. In *Parte priori* it' ostensum,
Simeonem Metaphrasten haud esse interpretem Oratio-
 nis illius Latinæ, sed potius *Theodori Daphnopatae* Oratio-
 nem illam esse Græcam, Latine redditam a *Francisco Zino*,
 testibus collectoribus *Actorum SS. Bollandi T. IV n. 181*.
 Ipse etiam *Leo Allatus* in *Diatriba de Simeonum scriptis*
 Autorem vocavit *Theodorum Daphnopatam*. Autor *Odoar-*
du narrationem *Theodori* credibilem arbitratur. *Sinassar-*
ius Græcus calculum ei album adjecit. In re ipsa videtur
 nihil inesse, omnem excedens fidem. Corpus *Joannis*
Baptista fuisse Machærunte, ubi ipse occisus, Samaritam
 translatum, Autor ex *Josephi Antiqu. XV III, 10*, it'
 comprobatum. Corpus *Joannis Baptista* olim sepultum
 & asservatum fuisse, ipse docet testimonium *Leonis Allatii*,
Petri della Valle, Aranda, ac aliorum. Potuisset addere
 testimonia *Hieronymi ad Mich. I*, in *Onomastico*, ad vocem
Semeron, & in *Comment. ad Hof. I*, atque *Comm. ad Obadia*
I, Theodoresi H. E. III, 7, Philostorgii Hist. Lib. VII, 4,
 & *Cbronici Paschalis ad annum 361*, atque aliorum. Id
 verò vix videtur cum momentis aliis conciliari posse, quod
Herodes dicitur natalitii gaudia in urbe *Sebastes* celebrasse,
 eo quod hæc ditioni Procuratoris *Pilati* erat obnoxia. Su-
 spicatur quidem Autor, *Herodem* ibi, haud secus ac *Hie-*
rosolymitis, palatium habuisse. De Hierosolymitis illud o-
 mnino est certum ob *Luc. XXIII*. At ubi simile quid de
 Samaria, seu *Sebaste*, legitur? In *Oratione* illa *Theodori*
Daphnopata memoratur, *Herodem Antipam* sedem regiam
 fixisse Samariæ. Quod quidem haud credibilis est, quam
 illud, quod de origine *Sebastes* idem tradidit, rarus, *He-*

Pag. 5.

13.

14.

19.

20.

21.

30.

- rodem Magnum primum ejus urbis extitisse conditorem. Eadem incredibilitate laborat *Josephus*, dum, priorem *Antipa* uxorem, *Herodiadis* gratia repudiatam, tradidit, concessisse Machærunta, locum patri ipsius, *Areta*, subjectum, simul cæmen in ea *Joannem* jussu *Antipa* in carcere fuisse detentum, jussuque ejus occisum. Machærus ad historiam nec *Antipa*, nec *Joannis* Baptista, quadrat. Suspiciamus dudum, mendum, inesse *Josepho*, locumque Tiberiadi vicinum significari potius ab eo, quam Machærunta. Si *Αμαρτωλῶν* legere licuerit pro *Μαχαριῶν*, res omnis est expedita. Vix etiam audacia illa *S. Luca* attribuenda videtur, ut ipse corpori *Joannis* vim intulerit, manumque id dextra abscissa mutilaverit. Haud occupaverat ille perversus reliquiarum amor Secula a Christo nata priora. Probe hoc jam animadvertit *Papebrochius* apud *Bollandum l.c.* in Notis ad Orationem *Theodori Dapnopata*. Quin potius alii tradunt, *Julianum* Apostatam reliquias Samariæ curasse comburendas. Cum vero *Papebrochii* opinio haud ardeat Autori; omnes contendit nervos, ut eam refellat, muniens sese amore eorum, qui Seculo quarto & postea toti in reliquias solícite colligendas fuerunt effusi. Tum verò
34. *Jacobum Peccininum*, cui nomen indit Hæretici Calvinistæ, depexum dare molitur, qui illam partem corporis humani divisionem, quam reliquiarum cultores invexerunt, ausus fuerat appellare *barbaram superstitionem*. Quid sit barbarum, inquirat; & quantum divisio corporum demorsorum in ecclesiâ Romana videatur pænis digna, docet;
43. divisionem cadaverum sacrorum esse superstitionem, negat. Hinc ad *Fontanini* objectiones procedit, qui, licet alumnus fuerit ecclesiæ Romanæ, nihilo minus ostendit, Christianos ad medium usque Seculum octavum pignora & reliquias Sanctorum nec totigisse, nec distraxisse, in *Disquis. del corpo di S. Agostino Cap. 34.* Opponit huic sententiæ Inscriptiones & testimonia Autor in contrarium, quorum
47. geminum sensum & ætatem alii examinant. *Papebrochius* certe de *Orationis* summa ita statuit: *Non credo, quemquam*

quam nunc futurum, qui aliter hæc legat, quam fabulam ad imitationem *Andromachæ* fictam; totius tamen hujus sermonis epitome recitatur in *Meneis* & *Synaxariis septima die Januarii*. Noster e contrario miracula illa, a *Theodoro* perscripta, & manui dextræ *Joannis* attributa, contendit vindicare. Parte secunda inquit in causam multiplicationis ac confusions dextræ illius, eamque rejicit in crudelitatem paganorum, impietatem hæreticorum, malefactorum scelera, negligentiam custodum, avaritiam ecclesiasticorum hominum, fidelium simplicitatem, incendia, furta, translationes, deprædationes, &c. Ex hac ratione manus dextra *Joannis Baptistæ* honoratur religiose *Venetis*, *Castelloduni*, in *Bavaria*, *Cistertii*, *Senis*, *Malta*, & *Ripajani*. Ut vero hic falsum a vero distinguatur, recurrendum censet ad diptycha ecclesiastica & titulos, ipsis reliquiarum thecis affixos, traditionem constantem, virorum fide dignorum testimonia, miracula, & approbationem Episcoporum. Miraculum id imprimis celebrat, quod dextra hæc contrahatur instante penuria & annonæ caritate, extendatur autem imminente proventuum ubertate. Exponit deinde miraculum anni 1735, quo dextra illa traditur sese contraxisse. Subjungit hymnum, quotidie recitari solitum in templo *S. Mariæ* oppidi *Ripajanensis* ad eam aram, in qua dextera *D. Joannis Baptistæ*, præcursoris *Jesu*, religiose asservatur coliturque, annonæ caritate sæpius per digitorum complicationem præmonstrata, aliisque prodigiis clarissima. Recenset tandem argumenta, quibus id miraculi extra dubitationem collocetur, quibus incorrupta dextræ indoles ostendatur, sanctitatis index, doctrinæ regulæque opportuna pro veneratione sacris reliquiis præstanda proponantur. Ad extremum it ostensum, dextram *Joannis Ripajanensem* esse solam integram, haud mancam, incorruptam, miraculis claram. Addit vero regulas hæc, plus autoritatis humanæ, quam divinæ, trahentes: 1) Reliquias, si antiquæ sint, in eadem veneratione esse habendas, in qua semper habitæ sint, 2) consimiles reliquias ex

Pag 65.

69.

77.

78.

80.

86.

91.

112.

113.

præ-

Pag. 116.

præcepto fidei esse adorandas, quoties scilicet autoritate Apostolica fuerint approbatæ, quod sint hujus, vel illius, Sancti in particulari, jam diu per Ecclesiam canonizati, 3) fidem esse ad beatas animas spiritualibus subvectam alis ferendam, ac in hisce religiose conquiescendum, 4) impune reliquias unius Sancti adorari posse pro reliquiis alterius, siquidem Sancti sint unum, & cuncti ii sint membra corporis Christi ejusdem mystici, 5) nos multa corpora venerari in terrâ, quorum animæ crementur in igne, uti quidem docuit *Gregorius Magnus*, 6) falli tamen non posse judicium Summi Pontificis, statuentis, hæc, vel illas, reliquias esse hujus, vel illius, Sancti partes. Subdit id, quoque, non Rhodius A. 1522, sed Constantinopoli, dextram *Joannis*: A. 1484 esse Ripajanensem in ædem sacram olim translata, licet *Sollerius* apud *Bollandum T. VI Junii* in *Spicilegio ad Acta S. Joannis Baptista n. 7* priorem sententiam fuerit amplexatus.

DAVID. GEORGII STRUBEN VINDICIÆ
Juris venandi Nobilitatis Germanicæ. Accessit collectio
sententiarum, responsorum, & resolutionum venatoriarum,
vel saltem ad firmandum jus venandi Nobilitatis fa-
cientium, Notis illustrata.

Hildesie & Brunsvigæ, sumtu viduæ Ludolphi Shræderi,

1739, 4.

Alph. 1 plag. 9½.

De origine juris venandi, quo omnis Fere Nobilitas Germanica gaudet, eruditi non idem sentiunt. Alii, id beneficio Principum deberi, putant. Alii illud ad reliquias antiquæ libertatis Germanicæ referunt, quibuscum facit Illustris Autor non solum in hoc libro, sed etiam in *Dissert. de Origine Nobilitatis Germanicæ, & præcipuis quibusdam ejus juribus, Sect. II Cap. 3* quam A. 1717 Lugduni Batavorum, presidente *Gerardo Noodtio*, disquisitioni

tioni publicæ submisit. Quid Consultissimus *Lübbe* aliique, Principum juribus faventes, hic obmoliri consueverint, oppido compertum habuit Noster. Nihilo fecius sententiæ suæ nondum valedicit, sed potius *Capite primo* subjicit argumenta dissentientium examini modesto. Cum vero consecutiones, quas regalis venandi juris vindices ex principio, a sese propugnato, eliciunt, id quoque mali subditis inferant, ut hæc, lite pendente, commodum possessionis denegetur; Auctor vehementi studio in id incumbit *Cap. 2*, ut ostendat, deesse justum illi sententiæ fundamentum, tum quod venatio male juribus regalibus annumeretur, tum quod possessio horum ad nudam fisci contradictionem nemini uni sit auferenda, qui concessionem juris istius vel expressam, vel tacitam, argumentis probare paratus sit. Porro *Cap. 3* de jure communiter venandi, quod Principibus nonnulli credunt attribuendum in fundis Ordinum provincialium, disserit, ac, an id ex regula firma Principibus tribui possit, investigat. Sed, quia haud raro cum iis est pugnandum, qui præjudicatis opinionibus multum pretii ponunt, consensum adjicit in *Collectione* subjuncta, non solum *Dicafteriorum & Ordinum juridicorum*, sed etiam virorum autoritate conspicuorum, ut mantissa accedat *Collectioni*, quam *Celeberrimus C. L. Bilderbeck* subjecit libro, cui inscriptio: *Deduction gegen die vermeinte Regalität der Jagten*. Plura proferet in *Continuatione Observationum Juri & Historiæ Germanicæ*, quam meditatur. Largitur etiam *pag. 37* de quo, dari ministeriales gradus disparis, nempe eos, qui rusticas operas exhibuere; negat vero, hos cinguli militaris fuisse capaces: quam opinionem ipsi videtur amplectus *J. C. Harenbergius* in *Histor. Gandersb. pag. 1158, 1163, §. 8 & 9*. Hic vero nil scripsit *pag. 1158*, præter hæc: *Patriciorum Germanicorum ortus est longe excellentior, quam eorum Nobilium, quorum progenitores existierunt ministeriales* (infirmæ scilicet speciei, de quibus ibi est sermo. Id tamen memoratu videtur dignum, *Innocentium III* ministeriales *Gandershemenses Nobilitati* annumerare, ac

Z

offen

ostendere, ipsos a Duce Ludolfo Ecclesiae Gandersthemensi fuisse oblatos. Vide *Harenbergii Hist. Ganderst. pag. 748*. Cum vero hi ministeriales vocentur in literis Ludolfi fundatoris mancipia diversi generis, vel conditionis, pag. 48; perspicuum sane est, e ministerialibus generis infirmi produsse successu temporis ministeriales, nobilitate acquisita insignes. Ea, quae pag. 1163 ff. 9 Operis *Harenbergiani* leguntur, partim pertinent ad hos ministeriales, partim ad *Annulos*, qui his ministerialibus annumerari haud possunt. Quare non videmus, quid inter Virum utrumque litis superfit. Tota haec certe inter ipsos lis est composita. Constituerat tamen olim uterque, rem in *Miscellaneis Berolinensibus* uberius discutere. Illustris quoque Autor sibi destinatum scribit, in *Accessionibus ad Obs. de Ministerialium dignatione, Decadi II Observationum Juris Et Historiae Germanicae* inferendis, operam dare, ut sententia sua amplius firmetur. At restat controversia inter Autorem & D. Jo. Ulr. Cramerum, qui A. 1740 edidit Marpurgi Dissertationem sub titulo: *Vindiciae regalis juris venandi, oppositae Vindiciis juris venandi Nobilitatis Germanicae Cel. Dn. Dav. Georg. Struben*. Contra hunc docet Autor, venationem regalibus haud esse accensendam ob naturam civitatis, nec conditores civitatum addidisse Principibus speciali statuto feras bestias atque adespota, nec regale jus venandi deducendum esse ex jure vectigalium ac legislatoria Principum potestate, siquidem antiquissimis temporibus medioque aeo ingenui gavisii sint jure venandi, eorumque consensu prohibitionem venandi ad foresta esse restrictam; non obstare, concessionem forestorum a Regibus sine consensu civium aliquando esse factas, nec consensus civium defectum, cum Clerici capaces juris venandi evaserunt; venationem medio aeo relatam fuisse ad fundi liberi accessoria; constitutionem venatorum regionum non sufficere probationi dictitantium, solos venatos esse Reges; Nobilium nostrorum majores haud fuisse destitutos fundis ad venandum habilibus; concessionem specialem regiae

gæ juris venandi potestati haud favere, nec venaticum
 Regi præstandum; præsumendam esse status antiqui dura-
 tionem; adhuc hodie plerosque Nobilium jure venandi
 gaudere, citra speciales concessiones: Investituris Cæsareis
 non comprobari, jus venandi solis Principibus in territo-
 rio ipsorum universo esse proprium; denegatam civibus
 & rusticis venandi facultatem non obstare facultati Nobili-
 um, ad venandum habili; præsumendum, jus venandi co-
 hære feudis datis; non annumerari secundum mores Ger-
 manix universales jus venandi regalibus; non obstare res ju-
 dicatas, quas urgeant patroni Principum, horumque fisci, nec
 constitutionem de pace tenenda 2 Feud. 7, nec jurisdictionem
 Principis forestalem, nec leges provinciales, quibus
 jus venandi illis permissum, qui id per tempus legitimum
 exercuerunt; non obstare id, quod nonnulla prædia nobi-
 lia illo jure destituantur. Ostendit tandem, satis antiquam
 esse juris venandi ad certas ferarum species restrictionem,
 ratus tamen, inde haudquaquam sequi, majorum omnium
 capturam in omni Germania solis Principibus esse reserva-
 tam. Hinc contendit, commoda possessionis non esse de-
 neganda possessoribus jurium, si dubium sit, an illa rega-
 libus annumerari queant, nec ne; nec deneganda indubiorum
 regalium possessoribus in iis regionibus, ubi prædiis no-
 bilibus ex regula certa cohære solent, præcipue quando
 hi probationem tituli, vel immemorialis præscriptionis, offe-
 runt. Removet deinde argumenta, quæ nectuntur ex l. 1
 §. 40, 41, 42, 45, de aqua cottidiana, atque ex
 Cap. 26 X. de V. S., ex Cap. 1 & 7 de Privilegiis in
 Novo, & ex Recessibus Imperii. Tum disquiris Au-
 tor Celeberrimus, quatenus via facti sit Principibus imperii
 permessa. Opinatur porro, Capitulationibus Cæsareis haud
 adini subditis possessorum in causis regalium, siquidem id
 illis indulgeant Archidicasteria & multa Collegia juridica,
 licet vel maxime in summarissimo sint tuendi. Tandem
 statuit, non præsumendum, Statibus Imperii tribui posse
 jus convenandi in fundis subditorum, aut in fundis feuda-

Pag. 73
 seq.

III,

Pag. 17.

libus, aut ubi præscriptione, vel per contractum, cum Principe initum, Landassius venandi jus acquisivit, siquidem nulla generalis existeret consuetudo Germaniæ, quæ, jus convenandi tribuendum Principibus esse, demonstret. In loco Taciti: *Quoties bella non incunt, non-multum venantibus, plus per otium, transigunt*, posterius illud non cum viris doctis bene multis expungendum esse, monet, ni, *Tacitum*, malimus, sese oppugnasse, eaque protulisse, quæ nec cum ipso, nec cum aliis, possint conciliari. Ne vero citra symbolam discedamus, meminimus Diplomatis, ab *Henrico IV* A. 1062 editi, quod apud *Schatenium Annal. Paderborn. P. I Lib. VI pag. 555 seq.* legitur, in quo Imperator Episcopo Hildeneshemensi, ejusque successoribus, possidendum concessit, & sua regali potestate donavit, quoddam forestam & bannum, contentientibus eis, quorum prædia & possessiones sitæ erant intra foresti ejus terminos, addita hac clausula: *Jubentes igitur statuimus, & statuentes jubemus, ut infra præscriptos terminos nulla nostri regni major minorve persona venandi jus & potestatem sibi vindicare absque consensu & licentia prædicti Episcopi & successorum ejus - - præsumat.* Existat alia ejusdem *Henrici*, ad A. 1065 referenda, donationis formula, in qua bannum super quoddam forestum exponitur per venandi potestatem, ac denuo consensus eorum, qui intra hoc forestum prædia habebant, adjungitur.

Die wahre Staats Klugheit, &c.

hoc est,

GENUINA POLITICA, CERTIS PROPOSITIONIBUS politicis plene exposita, ac glorióssimo exemplo Imperatoris Rufforum, Petri Magni, ubique confirmata, a **MARTINO HASEN**, Erbic. ac Polit. in Acad. Viteb. Prof. Publ.

Ordin.

Lipsiæ, impensis Hæredum Lanckisiorum, 1739, 4.

Alph. 3 plag. 21.

Si qua

Si qua unquam tractatio sapientiæ doctrinæque politicæ ita fuit adornata atque composita, ut summis terrarum dominis probari, ac universali suffragiorum applausu excipi, digna fuerit existimata; hæc profecto principatum, ni obtinet, certe libellis omnibus, eorumque autoribus, reddit dubium. Nulla enim hic aret propositio. Nihil hic spinosis Metaphysicorum tricis datum. Nihil hic redolet scholam jejunamque rerum salubriorum distributionem. Scripturæ genus hic regnat, elegantia, nervis, robore, & spiritu erecto, animatum, conditum, & firmatum. Pronuntiata Principum, excellentissimorumque viro- rum acroamata, exempla fulgentia, & historicorum monu- mentorum veneres, utramque hic faciunt paginam. Prudentia in scribendo, moderatio in sentiendo, perspicua- cia in dijudicandis politicis nævis, sal' in refellendo, ju- cunditas in floribus optimis decerpendis, hic mutuo cer- tant. Russi hic habent speculum, in quod gloriose int- ueri possint, instaurationem felicitatis suæ contemplaturi, Deoque &, si ab eo discesseris, *Petro Magno*, ad omnem ætatem secururam heroi commemorabili, & æ- ternitatis fulgore, eam in acceptis relaturi. Russorum gens laudatissima hic præconium virtutis suæ, virtutumque sublimium fastigia, coram spectare, & emendationem suam publicis gaudiis prosequi, valet. Principum ac Heroum filii hunc thesaurum, auro contra carum, versare, & æ- mulatione felici exprimere, gaudebunt. Formula Dedic- tionis graphice illustrat præcellentissimas divinasque dotes, quibus immortalis memoriæ Imperatrix *Anna Iva- nowna*, effulsit; imperiumque sibi traditum condeco- ravit. Quæ de *Petri* vita, actionibus, ac institutis, lu- ce perpetua emicantibus, hinc inde exponuntur, deprom- ta fuerunt ex libris fide plenis atque præstantissimis. Isa- goge, quæ tractationi præmissa est, in eis enarrandis est occupata. Autorem *musatæ Russiæ* existisse *Friedericum Christianum Weberum*, Oratorem Regis Britanniæ & Ele- ctoris Hannoverani in Russica aula, solide Autor demonstrat.

Latet vero *J. H. v. L.* qui vitam & facta *Petri Alexie-
wiz* explanavit. Id porro addendum, *Philippum Joan-
nem de Strahlenberg* ortu esse Stralsundientem, patrio
nomine appellatum *Tabertb*, qui, libertate recepta, no-
bilitatis Suevicæ ornatus decore, nomen, patriæ signum,
assumpsit. Libri vero ipsius hæc est summa. Politica in
eo consideratur tum generatim, tum speciatim. Illa com-
plectitur finem genuinum omnis gubernationis, considera-
tionem felicitatis, inde profluentis, curam necessariæ ad
eam notitiæ, lustrationem regionum peregrinarum, ele-
ctionem consiliariorum aptorum, & liberationem status a
nævus suis. Hæc vero constat *Partibus duabus*, quarum
prima exponit conciliationem atque conservationem salutis
internæ, *altera* autem salutis externæ præsidia pertractat,
Pars prior complectitur fulcra tria salutis internæ, *religio-
nem*, pietatisque exemplum, & curam de professione fidei
externa, atque de scholis, tum superioribus, tum inferiori-
bus: deinde *justitiam*, in legibus ferendis, administris
deligendis, in bonis præmio afficiendis, improbis autem coer-
cendis puniendisque: ac tertio *divitias*, quæ ex institutione
urbium excellentiorum, commerciorum promotione, ac
redituum prudenti administratione, redundant; *posterior*
vero præcipit sciscitque regulas de parienda & amplifi-
canda salute externa tum per *legationes*, ad amicitiam
cum potentioribus parandam & conservandam conforma-
tas, per *fæderum conciliationem*, per *instituta militaria*
selectiora, tum per legitimam bellandi rationem, militum
disciplinam, & prudentem circumspectamque pacis resti-
tuendæ, ac belli componendi, formam. In Appendice exhi-
berur collectio constitutionum & actorum publicorum, de
quibus passim in tractatione ipsa fuit mentio injecta. In-
dice priori enumerantur scripta, quibus vita *Petri* fuit ex-
posita; posteriori res ipsæ, quæ fuerunt pertractatæ, signi-
ficantur. De *Stephani Favorskii* molitionibus elandestinis,
Lutheranæ ecclesiæ inimicis, exquisite Autor, nunc in divisa
commentatur. De Scholarum & Academiæ usibus pu-
blicis

Pag. 521.

206 seq.

elicis ac fructibus variis idem erudite exponit, non oblitus Pag. 214.
 seniorum stipendiorum annuorum, quibus hinc inde Pro-
 fessores Academici nutriuntur. Celebrat ipse meritissimis 222.
 ubique laudibus *Magnum* illum Maximumque post fata
Petrum, qui novum orbem in Russiam induxit, genus-
 que humanum ibi reparavit. Nec nos fallit praefagium
 nostrum, fore, ut ex hac Politicâ, paradigmaticè propo-
 sita, uberrimi usum publicorum fluvii in aulas Principum
 procerumque, in animos nationis Russicæ, & in culturam
 orbis terrarum, sint permanaturi, e quibus, tanquam toti-
 dem Pactôlis, aurum & carior auro felicitas generis huma-
 ni perennis debeat expectari, lætissimaque messe congeri &
 cumulari. Non solemus elogiis ejusmodi libros ullos facili
 negotio decorare, nec parcimus interdum, si qui visi fue-
 rint molestiores, nævis. Vestram vero in præfens, Lecto-
 res, obtestamur fidem & sinceritatem, ut publice nos re-
 prehendantis, nisi Politicam illam *Petrinam* deprehenderitis
 solidam, elegantem, salubrem, & libris sexcentis aliis uti-
 liorem.

30. GEORGII PALMI, PASTORIS AD D.
Petr. & Sebolarchæ, de Codicibus Vet. & Nov. Test.
quibus B. Lutherus in conficienda interpretatione Germa-
nica usus est, Liber historicus, in quo historia quoque
Ælii Joannei, 1 Epist. V, 7, a Luthero omiffa, illustra-
tur. Accedunt KILLIANI LEIB & CONR. ADEL-
MANNI AB ADELMANSFELDEN de dissonis
Sacræ Scripturæ translationibus Epistola.

Hamburgi, 1735, 8.

Plag. 15½.

Partam hic habes, Lector, Historiæ Versionis Ger-
 manicæ Bibliorum, a *Lutero* adornatæ, quam
 Summe Reverendus Autor molitus olim fuit, &
 si vixisset, in lucem dedisset. Causa suscepti negotii
 perorata

- perorata est crudita Præfatione; cui annexus est index Codicum antiquorum, quos S. Rev. Pastor ipsemet olim possidebat, utilibus passim annotationibus illustratorum, & debita recentiorum, qui *Lutheri* versionem mutare non dubitarunt, censura repressorum, quorum numerus ducentenarium superabat. Cum apparatus iste Codicum Biblicorum rarissimus, tum studium indefessum, quo nauseam laboris hujus vicit, *καλοῦντας* Autoris satis demonstrant. Tot refertus est liber hic observationibus doctis, raris, ac utilibus, ut, quosnam ex hortulo hoc amæno excerpamus flores, dubii hæreamus. Perlustrare autem liceat summa capita, ut ansam hinc arripiamus, quæ præ ceteris placuerunt, tecum, Lector, communicandi.
- Cap. I* agit de *Codicibus Hebraicis*, quibus *Lutherus* in adornanda *Versione Germanica* usus est. Quo studio ille, a juventute prima, textum *Hebraicum* sit secutus, testimonio *Scaligeri* asseritur; & licet opinioni R. *Elie Levitæ*, Germani, additus fuerit, pro illius temporis ratione, melius tamen interpretationem ejus respondere fontibus, quam
24. *Versionem Vulgatam*, B. *Varenio* duce, ex *Psalterio* efficitur.
- Cap. II* de *Codicibus Græcis*, a *Luthero* adhibitis, differitur.
30. Non tunc esse *Codice MSto*, contra *Saubertum* defenditur. Cum prima vice *Novum Test*, verit, primam *Erasmi* & *Aldinam* editionem, postea vero secundam *Erasmi* & *Gerbelianam*, etiam *Vulgatam* interdum, consuluisse, multis locis palam redditur. Et, cum in prima *Erasmi* editione locus *Jo. V, 7*, non occurrat, qui tamen in *Vulgata* existat, *Lutherum* *Codices Græcos* magis respexisse, quam *Vulgatam*, & locum, de quo quæstio est, omisisse, observatur. *Caput III* est de *Codicibus Latinis*, quos *Lutherus* in subsidium vocavit. *Megalandrum* a *Vulgata* tam *Veteris*, quam *Novi*, *Testamenti* interpretatione recessisse, collatione locorum, ex utraque petitorum studiosè, probatur: nihilo minus conceditur, eum etiam *Vulgatam* interdum secutum esse, ubi nihil habeat, quod typo sanæ doctrinæ adversetur. Utendo *Versione Vulgata*, *Lutherum* consu-

85 seq.
89.

consuluisse interdum Codicem MStum, in Bibliotheca Ducali Gothana obvium, probatur notis marginalibus, propria B. Viri manu ei adscriptis, & hac clausula: A. 1552 finivit frater *Lutberus* hunc librum. Non autem Codicem hunc totius Novi Testamenti Versionem esse, uti *Junckerus* & *Kraffius* putarunt, sed tantum IV. Evangelistarum, oculari contemplatione confirmatur. Ex impressis Vulgatæ Versionis editionibus Megalandrum adhibuisse editionem *Frobenianam*, Basileæ A. 1509 in fol. excusam, asseritur testimonio B. *Neumanni*, qui, hunc Codicem, in Bibliotheca Wittebergensi exstantem, *Lutberi* manua-
 lem fuisse, satis effecerit; licet concedatur, B. *Lutberum* dictum 1 Jo. V, 7, obelisco notasse, nec pro divino agnovisse. Porro describitur editio Wittebergensis, A. 1513 excusa, cum Præfatione *Eilbaldi Segebade*, Ministri Ecclesiæ Bremensis. *Lutberum* & hac usum esse, testantur annotationes ejus marginales. Et, cum Codex iste in Bibliotheca Guelpherbytana affervetur, annotationes istas, ex elementia Ducis Brunsvicensis, typis commissurum se esse, promittit Autor, dignissimas, quæ legantur, uti testimonio de S. S. Trinitate in *Psal. CIII, 1, 2*, verba: *Benedic, anima mea, &c. Domino, Nomini, Domino*, ostenditur. Quam diligenter etiam *Lutberus* interpretationem *Pagnini* legerit, ejus annotationes ad Codicem, qui in Bibliotheca Vindobonensi exstat, ostendunt, unde varia lectu digna afferuntur. *Cap. IV de Codicibus Germanicis*, quos *Lutberum* adhibuisse, quis suspicari possit? Quod versiones Germanorum antiquas, ex vulgato transactas, non sit secutus Megalander, colligitur ex hoc *Mutthesl*, ex ore ipsius consignato, testimonio: *Ich habe in meiner Jugend eine undeutsche deutsche Bibel gelesen, ohne Zweifel aus dem Latein verdeutschet, die war dunckel und finster, denn zu den Zeiten achbeten sich die Gelehrten der Bibel nicht fast.* Unde pateat, eas *Lutbero* nulli adjumento fuisse. Neque cæcum fuisse *Lyra* imitatore, secundum Pontificiorum dictærium: Si *Lyra* non lyrasset, *Lutberus*

Pag. 90 seq.

96 seq.

106.

110.

non saltasset, probatur Megalandri censura, qua *Lyrans*, quem alias non parvi fecit, castigat, ob nimium, quo *Judaeorum* fabulis addictus fuit, studium. Quia occasione plura exhibentur specimina Germanicarum Versionum, cum illa *Lutheri* collatarum, ut, quantum terra lupinis distent, cui libet pateat. *Cap. V* de dicto *Joanneo* i *Ep. V*, 7, a *Lutheco* omisso, agit. Dubium ex testimonio *Stunica*, qui Bibliis Complutensibus, cum typis exprimerentur, operam cum aliis navavit, *num Codices Græci MSi Epistola Joannis fuerint corrupti*, ita dextre solvitur. Ex *Hieronymi* Prologo, cui *Stunica* ianitur, id tantum sequi, versiones textus Græci errasse, non Græcos Codices fuisse corruptos. In omnibus Saxoniae inferioris versionibus Germanicis, ante *Lutheri* tempora, dictum hoc reperiri; non idem dici posse de Pericopis epistolice Saxoniae superioris. Etiam si *Erasmus* tertiae suae editioni testimonium de S. S. Trinitate inseruerit; *Lutherum* tamen scivisse, eum ex Codice Britannico illud restituisse, quem in notis ad *Jo. V*, 7, ad Codices Latinos correctum fuisse, putaverat. Ubi veræ afferuntur cause dicti omissi, iudicio *Kettneri*, qui plerasque coacervaverat, suam Autor addidit sententiam. Nimirum id originem suam traxisse tum ex diuturna *Ximenii* Operis occultatione, tum ex autoritate *Erasmii*, quam constanter secutus sit, licet hic tertiae editioni locum hunc inseruerit, tum ex persuasione, minus apte insertum hunc versiculum, quoniam non de testibus in caelo, sed de testibus in terra, loquatur. Inter causas, cur post *B. Lutheri ἀνάλογον* dictum hoc sit omissum, multitudo controversiarum inter ipsos Theologos, repurgata a Papismo Ecclesiae addictos, agitatarum; autoritas *Bugenhagenii*; & plurimae mutationes, in *Lutheri* versione factae, ab Electore *Augusto* tandem interdictae, ceteris praeferruntur. Nihilominus tamen dictum hocce fuisse usurpatum in doctrina de S. S. Trinitate a Theologis antiquis, qui nominantur, ab ipso etiam *Phil. Melancthone*. Factum autem id, ne Sociniani *Lutheri*, & aliorum, qui cum ipso faciebant,

Pag. 154
seq.

158 seq.

161 seq.

bant, autoritate male uterentur, cum domesticæ contro- Pag 167
 versæ nondum Formula Concordiæ sopitæ essent. Ad li- seq.
 tem, quando id contigerit, dirimendam distinguuntur be-
 ne editiones, præsertim Wittebergenfes; & illæ, quæ sum-
 tibus *Samuel Seelfsch* ibi prodierunt, in quibus dictum, 171.
 de quo lis erat, invenitur, ab aliis, ibidem editis, quæ
 eo earent, probe discernuntur. In editione tamen Fran- 173
 cofurtana, A. 1574 excusa, primum id occurrere.
 Quin ipsos Socinianos in interpretatione sua Germanica,
 A. 1630 in lucem edita, non ausos fuisse versiculum
 hunc omittere. Quæ subjectæ huic erudito libro sunt Epi-
 stolæ, satis arguunt, *Kilianum a Leib* fuisse *Lutheri* ma-
 stygem, cujus improbitas merito reprehenditur, & con- 195.
 trarium ex *Lutheri* editionibus aliis ostenditur.

DISSERTATIO PHILOLOGICA DE PRUNIS IN
capite inimici, ad Prov. XXV, 22, &
Rom. XII, 20.

Gottingæ, apud A. van den Hoeck, 1740, 4.

Plag. 8.

Salomonem, ab erroribus & peccatis revocatum, fuisse
Proverborum autorem, Judæorum sanciant magistri.
 Fuit ætas, qua Judæi *Proverbia* hæc ex scriptorum divino- 3-
 rum, eorumque classicorum, numero expungere statuerunt,
 teste Tr. *Sabbath* f. 30 col. 2. Prunas ipsi de cupiditate prava
 exposuerunt in Tr. *Succab* f. 52, 1, legendum præcipientes
 pro *שלם לך*, *retribuet tibi*, *שלמינו לך*, *conciliabit cum*
tibi. Gemaræ verba hæc *Raschius* ita interpretatur, ut 19.
 per panem & aquam velit intelligere *legem divinam*. R.
Samuel Edels in *עין עקרב* fol. 116 col. 4 locum de volu-
 ptate carnali *Salomonum* exponit, at allegorica ratione.
Aben Esra & *Gersanides* beneficia in inimicum conferen- 23.
 da designant, ipsi æque intolerabilia, ac si quis prunas in ca-
 put ejus ad eum comburendum congereret. Per *prunas*
vindictam iramque divinam intellexerunt *Theophylactus*,

A 2.

Gby.

- Obryfostomus, Flacius, Grotius, Joannes a Marck*, alii- que bene multi. Alii sentiunt, intelligi, hominem, inimico bene facientem, ad amicitiam eum pellicere, & hostiles ejus conatus reprimere. Huc referendi sunt *Lutherus, Erasmus, Glassius, Geierus, Voglerus, Calmerus*, aliique.
- Pag. 25. B. *Wellerus* recte judicat, sententiam priorem Christianæ caritati ac scopo *Paulino* adversari. Auctor eis accedit, qui scriptoribus sacris eum tribuunt sensum, quod beneficia accomodatissimum, inimicos sibi conciliandi, sint adjumentum. *Jo. Christoph. Harenbergii* sententiam, quæ *Tomo I*
29. *Obs. VI* exstat *Oriorum Gandersbemensium sacrorum*, laudat, deinde autem derelinquit, causatus, suffitum sacrum inter sacras functiones primam non fuisse, sed septem alias eam præcessisse. At id tamen vero est consentaneum, inter suffitus sacri tempus populum Judaicum preces in templo ad Deum dixisse, ac inde factum esse, ut suffitus ille fuerit precum symbolum, *Ap. VIII, 3, Luc. I, 10*. Addit
36. hæc etiam: *Loca & in sacris & in Judæorum scriptis quæsitivimus, quibus suffiendi actus solis verbis תתחם גחלים, vel similibus, exprimeretur, nulla autem invenimus.* At res ipsa satis patet ex *Ap. VIII, 3*. Neque abludivit locus *Es. VI, 6*, quem egregie exposuit *Herm. Witsius Miscell. Sacr. T. II Exerc. I*. Inprimis vero videtur huc referendus *Ægyptiorum* ritus, quem *Diodorus Siculus* sic expressit *Lib. I. Cap. 62: Ægyptii Principibus facies Leonum, Taurorum, ac Draconum, ut regis potestatis insignia, capiti circumdabant: & nunc arbores, nunc ignem, nunc etiam suffimentorum non pauca fragrantium, in vertice gestare, mos erat.* Tandem Auctor despectit, ut novam expositionem meditetur, ac eam sic profert: *Sic prunas, quæ in capite ejus sunt, acervatim excuties, ἀνδρακας πῦρος σαρξένσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν.* At vero nulla inest contextui Ebræo, vel Græco, vola, vel significatio, ellipseos. Voci תתחם inest notio comprehendendi ac capiendi, non removendi, nec excutiendi. In loco *Pf. LII, 7*, notio removendi contextum haud turbat. At ibi illa compre-
- ben.

bendendi & corripendi notio satis ad scopum quadrat. Quam vellemus etiam, significatus ille vocis *σωφύεω* novus exemplis fuisse confirmatus. Instrumentum *מורה*, vox Chaldaica *מורה*, Rabbinica *מורה*, stant pro *capiendi* significatu. *Kimebio* iudice in *libr. rad. pag. 172*, *מורה* est *כלי לחמה את האש*, *vas, quod ignem capit*. Ex hac actione capiendi ignem *מורה* in lingua Æthiopica est *accendere*, & *לחמה* sunt *candela*. Ad *removendi* significatum hæc plane haud spectant. Chaldæi vocem *מורה* de igne capiendo ac colligendo adhibent *Prov. XXV, 22, Ef. XXX, 14*, nec non Talmudici *Sebabb. f. 82, 1*. Rabbinii *acceptiōnem ignis* vocant *מורה* *מורה*. Chaldæi *turibulum* vocant *מורה* *מורה*, quasi *receptaculum*, *1 Reg. VII, 50, Num. XVII, 4, Ezech. VIII, 11, &c.* Quæ conjugatæ & confusæ voces æque ac illa *σωφύεω* significatum illum *removendi*, ac *acervatim excutiendi*, prorsus destruunt ac evertunt.

*INSTITUTIONES ANALYTICÆ, EARUMQUE
usus in Geometria, cum Appendice de Constructione Problematum solidorum, Auctore PAULINO A S. JOSEPHO, Lucensi, Cler. Reg. Scholarum Piarum, Et in
Archi-Gymnasio Romano Eloquentiæ Professore.*

Romæ, typis Joannis Zempel, 1738, 4.

Alph. i plag. 7, Tabb. æt. 4.

Rarum est, Eloquentiæ Professore de Algebra scribere; rarius, bene scribere. Id vero laudis Clarissimo harum *Institutionum* Auctori denegari non posse, lubentes profitemur. Diu is hæsit, an in lucem emitteret publicam, quæ in suos præcipue usus olim congeserat, cum probe nosset, tot exstare Virorum præstantissimorum volumina, quibus divina analyseos scientia enucleatur illustraturque, ut, aliquid iis addere, arrogans, demere autem, temerarium, videri possit. Cum vero secum reputasset, fieri vix posse, ut in omnium manibus versentur, ob exemplorum aut paucitatem, aut pretium, quo absterrentur tenuiores, & præterea multum illa tironibus negotii facessere, cum sub-

tilioribus ut plurimum tractationibus, iisque physico-mathematicis, sint refertæ; de suis quoque Elementis Algebrae edendis cogitare cepit, rem gratam non magistris quidem, sed tironibus, facturus, qui ultra communem Arithmeticam, Elementa *Euclidis*, paucaque ex *Archimede* Theoremata, haud progressi sunt. In id igitur præcipue incubuit, ut, quæ ob aliis haud satis luculenter viderentur exposita, vel ad captum tironum non profus accommodata, explanaret uberis, inque concinniorem ordinem redigeret. Idcirco minima quoque, quæ ad id conferre quidquam posse putavit, consecutus est, quorum defectus tironum progressus sæpenumero solet sufflammare, præsertim si nulla magistri alicujus institutione utantur, vel integrum diem calculis dicare, aliis quoque studiorum generibus distracti, nequeant. Cumque in scientiis, præsertim mathematicis, addiscendis exemplorum selectiorum multitudo cum præceptorum paucitate conjuncta esse debeat; hanc quoque sibi regulam perpetuo ante oculos posuit Clarissimus Autor. Quamobrem demonstrationes præceptorum, quæ summa brevitate tradere contendit, subinde omitendas censuit, ubi nimirum adeo necessariae haud videbantur. Exempla vero congescit plurima, ex optimis quibusque Autoribus non sine delectu deprompta, quorum nomina quoque in Scholiis apposuit, præsertim si pulchrae alicujus methodi inventores sint, ut historiam quoque mathematicam eadem opera doceantur juvenes; & inventorum cuique laus debita tribuatur. Præcipue autem in usus suos convertit Opera *Oughtbredi*, *Cartesii*, *Wallisii*, *Newtoni*, *Reynaldi*, *Wolffii*, aliorum. Ex hæc quidem de scopo hujus Opusculi secundum ipsam Autoris mentem enarrare visum fuit: quo recte potitum esse Virum Clarissimum, plane nobis, facta licet cursoria saltem lectione, persuademus. Quæ cum ita sint, nihil aliud superest, quam ut moneamus, integrum Opusculum distingui in *Capita duodecim*, quorum argumenta suffecerit indicasse. In *I* itaque agitur de calculo integrorum; in *II* de calculo fractionum; in *III* de calculo

calculo exponentiali : ubi scilicet de binomio, aut polynomio, ad dignitatem quamlibet evehendo, aut ejus radice qualibet extrahenda, agitur ; in *IV* de calculo radicali ; in *V* de æquationibus simplicibus ; in *VI* de æquationibus compositis ; in *VII* de resolutione æquationum compositarum, quæ radices rationales habent ; in *VIII* de æquationibus quadraticis ; in *IX* de æquationibus cubicis ; in *X* de æquationibus biquadraticis & altiorum graduum ; in *XI* de limitibus radicum, earumque approximatione : ubi præfertim methodus limitum *Newtoniana* traditur ; in *XII* de geometrica æquationum constructione. Sequitur Appendix de Constructione Problematum solidorum, methodo *Cartesii* innixa, & Problemata quædam celebriora, ad usum doctrinæ spectantia, adduntur.

DELLE DISFIDE LITTERARIE, O SIA PUBBLICHE, difese di conclusioni, &c.

hoc est,

DE CONTROVERSIIIS LITERARIIS, AUT PUBLICIS argumentationum conflictibus, Dissertatio SELVAGGII DODONEL.

Rovoreti, typis Petri Antonii Berni, 1735, 8-
Plag. 8.

Edidit Autor jam A. 1731 librum sub titulo: *Idea della Logica degli Scolastici e de' Moderni*, ibidem formis publicis descriptum eodem typo. In præfens id agit, ut disputationum publicarum historiam & vindicias in lucem producat. Ab *Aristotele* exorditur, qui disputationem & dialecticam, & acroamaticam, descripsit, ut eos, qui injuste uterentur disputationum forma, refellere, & ipse, & alii, possent. *Lactantius*, de *Carneade* disserens, Pag. 4. *Lib. V Cap. 15* idem affirmat. *Carneades* vero ob fluxam volubilemque argumentandi artem, qua, quid veri subesset, haud facile discerni posset, Roma, suadente *Cato*ne, discedere fuit jussus, teste *Plinio H. N. VII, 30*. De re- 5.
sita-

- citationibus Romanorum nonnihil Autor intexit, quæ tamen
 huc per sese haud erant referendæ. Seculis VIII & IX Ara-
 bes Philosophiam *Aristotelicam* & artem disputandi revoca-
 runt. Seculo XII subtilitas disputandi cœpit Theologiam fœ-
 dare, *Tritbemio* teste. *Paulus Langius*, Citicensis, originem
 8. hujus corruptelæ tribuit *Alberto Magno*. Exceptit eum
 Scholasticorum chorus. Autor itaque totus in eo est, ut o-
 stendat, disputationes philosophicas et theologicas, publice in-
 10. stitutas, non solum non esse adminiculum exquirendi & in-
 veniendi veritatem, vel acuendi ingenium, sed etiam facere
 multumque conferre ad eam obscurandam & intricandam,
 nullisque rempublicam literariam augere adjumentis, quin
 potius damnis esse fœcundas, quæ inde permanent & ad Phi-
 losophiam, & ad Theologiam. Ut hoc persuadeat lectori, uti-
 tur & rationibus, & exemplis, quæ ex colloquio Ratisbonensi
 14. anni 1601, & Lipsiensi anni 1516, desumpsit. Gravem errorem
 23. esse, dicitur, in eo situm, cum *B. G. Struvius* in *Bibliotheca*
philosophica Cap. 2 §. 5 scripserit, *Scholasticorum principia*
hodie adhuc valere apud Pontificios. *Joan. Cocblæi Vitam*
Lutheri laudat, & veluti fidum sequitur ducem. *Lutherum*
 27. cum aliis hæreticis doctrinam suam disputationibus confir-
 matum ivisse, minus probat, ratus, mediocriter doctos & vul-
 gum illis disputationibus fuisse illaqueatos. Fines thesium,
 publice affixarum, & disputationum publicarum, deinde per-
 censet, eosque esse vanos, & veritati haud convenientes, contem-
 dit, idque ut obtineat, producit varia exempla, ratus, in pu-
 blica disputatione deesse tempus, causam debite expendendi,
 44. veritatemque perspiciendi. Tandem vero refellere studet *Bar-*
 50. *tholomæum Mcduniam*, Dominicanum, qui in libro *le Scola-*
re exposuerat usus disputationum publicarum, in recreandis
 animis, & timiditate exuenda, atque alacritate dicendi paran-
 da, positos. Syllogisticæ arti haud favet, siquidem veritas sit
 prior syllogismo, & existant modi alii, quibus veritatem men-
 temque commode exponere possimus. Si quid nos videmus,
 & judicando assequi possumus, Autor disputationum abu-
 sum cum usu confudit, & illum expurgaturus,
 utrumque eliminavit.

1384 (193) 1384

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur.

SUPPLEMENTA,

Tomus VII Sectio V.

IMPERATORUM ROMANORUM A JULIO
Caesare ad Heraclium usque Numismata aurea Excellentis-
sima, dum viveret, CAROLI, Ducis Croii & Ayschora-
ni, &c. magno & sumtuoso studio collecta, nec minori fide
JACOBI DE BIE ex archetypis in aes incisa, brevi &
historico Commentario explicata. Accedit LUDOL-
PHI SMIDS, M. D. Romanorum Imperatorum Pingo-
rbeca. SIGEBERTUS HAVERKAMPUS re-
censuit & auxit.

Amstelredami, apud Martinum Schagen, 1738, 4 maj.

Alpha 1 plag. 7, cum Fig. et. plag. 23.

Cimelia virtutatis cum inestimabili fore, ut par est,
capud aequos rerum iudices pretio consistunt, multo et-
iam sudore, pertinacissima per omnem vitam indu-
stria, sumptibusque amplissimis, effodiri, conquiri, & ex re-
gionibus, toto saepe orbe diversis, alioque sole calantibus,
in unam velut sedem transferri, debeant; aequo est tam
inficci & hebetis ingenii homo, ut, regis tantum opibus,
& quae Atracis facultatibus sunt similes, marmora, gema-
mas, lapides, numos, quibuslibet gentibus omni in aere cu-
sos, comparari posse, non cognoscat. Hoc quidem peri-
culo-
B4

culosa plenum opus alicui ingrediuntur etiam, qui privatam & umbraticam in republica vitam agunt, sed, quo successu, quave rei familiaris cum iactura, cuivis patet. At per Principes, aliosque in summo rerum fastigio constitutos viros, reviviscere spirantes Deorum, Regum, Imperatorum, imagines felicissime possunt, qua gloria qui frui velint, emulentur Illustrissimi *Caroli Croii & Arsborani Ducis*, cujus ossa molliter cubent, exemplum. Viderat enim incomparabilis Princeps, laudabili jam, Instituto thecas aliorum suae dignitatis & ordinis virtutum argenteis aeneisque instructas esse, & locupletari quotidie, typis, neminem vero plenam adhuc, & suis absolutam numeris, aurorum numerum congeriem honestarum virtutum cupidis spectandam praebuisse; hinc animi, qui solitus est omnia facere, generosa contentione in id operam & studium omne impendit, ut numos, quemadmodum nobilitate pretii saepiuscule reliquis praestantiores, ita raritate & expressis ad exempli animalis naturam vultibus commendabiles, undecumque arcesseret, arcessitos depingi tabulis aeneis iuberet, depictosque tandem ad usum conferret publicum. Morte inopinata oppresso Principe, res ipsa quoque per aliquot annos in spongiam incubuit; verum gloria haec remansit *Alexandro Croio*, Duci Chimaicensi, quo autore thesauris demum refferatis, nulli non harum literarum amore flagranti aditus ad opes curatus intueendas patuit. Ne vero quemquam praestantis libri hujus, quem, Viri olim Clarissimi, *Haverkampii*, studio & opera exarsciatum, tibi, Lector industrie, commendamus, fata praeteriant, non praeter rem erit, aliqua, huic Instituto convenientia, docere. Cum splendidae & regii apparatus opes Princeps *Croius* emittere statueret; opus erat viro, qui, iudicio praeditus subtili, scite imagines ad exempli elegantiam in aere effingeret. Fama suorum operum clarus tum erat *Jo. Bicus*, cujus ingenio non infelicitate usus Princeps, numos, eleganter expressos, haud dubie postea *Jo. Hemelario* illustrandos dedit, qui etiam docto, licet parbrevis, Commentario, Antwerpiae A. 1615 vulgato, no-

tas rerum & symbolas interpretatus est. Post id tempus idem addidit plures numerorum species, ex Museo *Nicolai Roccoxi* depromtas, quas casu quodam doctus eques in agro Mespelardensi apud Teneramondam invenerat. Deinde recusum est opus Berolini a *Jo. Andr. Rudigero* A. 1705, cui tamen editioni nihil accessit, nisi quod de novo sculpti fuerint in tabulis numi ærei, quos pessimo exemplo aureis inferere typis non dubitarunt. Cum igitur tabulæ æneæ, olim *Laurantii Begeri* usibus inservientes, in bibliopola *Schagenii* manus pervenirent, petiit is ab *Harwerkampo*, ut novum aliquod decus & ornamentum libro perutili afferret. Etiam si, quicquid a publicis negotiis vacationis dabatur, impendendum esse Vir Ampliss. in *Historiam Augustam*, plenius ex numis restituendam, duceret; ademit tamen destinato operi suo binos dies, & a capite ad calcem librum, diligenter recognitum, libellioni reddidit. Queritur vero is non sine causa, omittas nunquam in hac typorum aureorum collectione partes numi præcipuas fuisse, quæ maxime lucem typo afferre possent, aut occasionem nos docere, qua culi essent. Quibus tamen mendis remedium pro virili allaturus Vir Doctiss. indicavit sapiuscule ad oram libri principem numi faciem, sine qua nullus, aut difficilis saltem, lectori foret sensus, postea æneos typos, qui perperam in numerorum aureorum turbam immigraverant, duplici asterisco notavit, ubi vero lacunam in numerorum serie deprehendit, visus sibi est operæ pretium facere, si typos, non usquequaque obvios, jungeret. Eodem pacto id sibi credidit datum fuisse negotium, ut *Ludolphi Smidsi Pinacothecam Romanorum Imperatorum*, omnibus, qui primis, ut ajunt, labris nostri ævi monumenta degustarunt, jam satis cognitam, rursus prelo committeret. Quæ tamen scriptio nos haudquam morabitur, quoniam nihil pulchritudinis & elegantie spirat. Equestres enim XII primi Seculi p. C. N. Imperatorum statuæ & numerorum imagines, ex *Patini* forte, *Vaildantii*, alitrumque, libris haustæ, tam rudi calamo & pictæ,

& expressæ, sunt, ut, quo in articulo calaturæ artem fortissima nunc deprehendat, vel hoc documento constet. Requiritur enim ad hanc artem ingenium perspicax, minutulis intentum rebus, naturalis cujusdam venustatis, quam mirifice tenuerunt antiqui, ad unguem facti, accurata & solerti contemplatione, æmulationeque, ita subactum, ut aliter omnino facere, si maxime vellet, non posset. At, quanti hæc res sudoris sit, quamve indefessum requirat studium, ii judicent, qui hæc in re omne vitæ tempus consumserunt. Properamus ex diverticulo in orbitam. Complectitur

- eximius Ducis *Arschotani* thesaurus *LXIII Tabulas*, quarum *prima Julii Cæsaris numismata*, & unicam, ex *Haverkampii* mulo huc translata, imaginem, exhibet. In ea quippe vitulus apparet cum inscriptione: *Q. Vocomius Vitulus Q. designatus*, additis vocibus *S. C.* qua symbolica dictione procul dubio ad nomen ejus alluisse monetarium, suspicatur hujus libri *Cl. Editor. Tabula secunda & tertia* continet *Augusti numismata*, ubi annotat Autor, in numi istius altera parte, qui Victoriâ ostendit volantem super clypeum votivum cum inscriptione: *Salus generis humani*, reperiri verba: *Augustus Divi F. Pater Patriæ.*
- 32.** *Tabula IV numismata Tiberii Cæsaris, Drusi, & Antonie*, tradit, cujus prior numus a Berolinensi editore ob spatium chartæ vacuum additus, alter, ob Pegasus ibi expressum, & adjectam literam *Q.* memorabilis, ex qua conjicit *Haverkampus*, numulum Syracusana ex officina prodidisse. In *Tabula V Antonia, Germanici, & C. Cæsaris Caligula*, vultus conspicimus. *Tabula VI numismata Claudii Imperatoris, Drusi F.* habet. Occurrit ibi numus, Augustam alam, velum oculis deducentem, cum caduceo & serpente, monstrans, quo designari credit *Cl. Editor* fabulam *Mercurii*, caduceo suo serpentis literni dirimentis. Deduci autem velum recte ponitur, quia nihil ficti esse debet in sceleribus, prudentia tamen adsit, necesse est.
- 39.** Huic serpens fuit adpositus. *Tabula VII* excitat *Claudium, Agrippinam, & Neronem juvenem. Tabula VIII & IX* idem

eisdem *Neronis* effigiem & res gestas describit, nec in hac
 deest numus æreus, sive, ut Cl. Autor hariolatur, contor-
 niatus. Nam expressam ibi ceramius aurigæ imaginem
 cum equis palmatis, palmam lava, &, ut contendit
Haverkampus, dextra scuticam, tenens, pro qua tamen
 sculptorem imperite scutum posuisse judicat. *Tabula X*
Galbæ, Osonis, & Vitellii, numis absolvitur, quos inter,
 apprime nobis placuit numus, tripode, delphine, & cervo,
 insignitus. Cognoveramus enim, indicari delphine opera
 Apollinis, Apollinemque nuncupari Delphinium ob Casta-
 lum Cretensem, cui, coloniam deducens, sub delphinis sym-
 bolo comitem & duocem se præbuerit. *Tabula XI & XII*
Vespasiani & Titi, ejus filii, typos; *Tabula XIII Titi &*
Domitiani fratris effigies; *Tabula XIV Domitiani & Ner-
 væ*, *Tabula XV Trajani*, numismata nobis subministrat. 24
 In priori hujus *Tabula* numo videmus mulierem quandam
 sedentem, cum verbis: *Annona Augusti*, ex qua epigraphæ
 conjicit *Haverkampus*, dentio aureorum numorum colle-
 ctionem typi tenei additione deturpari. Nam sub tertio
Trajani Consulatu annonam Augusti in æreis *Nervæ* nu-
 mis occurrere. *Tabula XVI & XVII* prosequitur *Trajani*
 res laudabiliter gestas, honores, & monumenta; *Tabula*
XVIII Plotidæ, Matidæ, & Hadriani, imagines, artificia
 manu in vitam quasi reductas, oculis nostris subjicit. 25
 Tenendus est præter ceteros numus, mulieris sedentis, ratum-
 que tenentis, specie condecoratus, cum epigraphæ *Clemen-
 tinæ Augusti*, quem tamen in editione demum Berolinenti
 adjectum fuisse, *Haverkampus* existimat, licet, eam nu-
 mi faciem nec inspexisse, neque descriptionem illius un-
 quam se invenisse, simul confiteatur. *Tabula XIX Ha-
 driani* porro res gestas celebrat; ubi non ingrati fore
 stantis Germaniæ, scutoque & hasta instructæ; formam Le-
 storibus, censemus. Quicumque enim ulterius contendere
 velit, Romanis utique gentem nostram succubuisse, ille ca-
 veat, ne, stantibus contra antiquitatis omnis, signorumque,
 idem reflexionum, testimoniis, temere quidpiam in medium

attulisse videatur. Nam omnes provincie, v. g. Gallia, Africa, Asia minor, genu flexæ ab Imperatore allevantur; at raro numismata Germaniæ procumbentis, ædum sub pedibus Imperatoris gementis, imaginem adumbrant; hinc manet, homines nostros ingruenti Romanorum vi imperterrito semper animo ivisse obviam, nec unquam ita subiisse jugum, ut certa patriæ nostræ obsequii & fidei formula fuerit extorta. *Tabula XX, XXI, XXII, Hadriani* titulis, rerumque ejus cum laude gestarum significationibus, abundant. Eodem pacto *Tabula XXIII, XXIV, XXV, Antonini Pii* vitam purorum signis exponunt, quæ ratio omnium videtur esse pulcherrima, multoque efficacius in animos mortalium influere solet, quam expositis verbis concepta. *Tabula XVI* honores potissimum *Faustina, Pii* uxoris, (etenim per transennam præcipuas libri parvas tangere nos oportet, ne ulla circuitione orationis scriptunculam longius, quam par est, trahamus,) post mortem delatos, monstrat. *Tabula XXVII, XXVIII, & XXIX, numismata Marci Aurelii Antonini*, laudesque & elogiâ, florenti ejus ætati & optimæ indoli per adulationem a Senatu populoque Romano attributa, nec a vero multum aliena, proferunt. *Tabula XXX & XXXI* typis, in honorem *Faustina, Antonini Pii & Faustina* majoris filiæ, quæ *Marci* uxor fuit, cufis, referta est. Hos *Lucii Aurelii Veri* numismata, in *Tabula XXXII* expressa, sequuntur, quibus etiam ad latus positos invenies *Lucilla, Veri* uxoris, & *Commodi, Antonini* filii, vultus, in *Tabula XXXIII* non rudi calamo descriptos. Porro *Tabula XXXIV* effigies eorum spectandas præbet, qui, occiso *Commodo*, variis in regionum partibus imperium affectarunt. Nam uno eodemque tempore, post *Pertinacem*, autore *Albino*, interemtam, *Julianus* a Senatu & Prætorianis Romæ, *Septimius Severus* in Illyrico, *Pescennius Niger* in Oriente, *Claudius Albinus* in Gallia, Imperatores creati fuerunt. *Tabula XXXV, XXXVI, & XXXVII*, imagines *Severi*, & *Geta*, ejus filii, *Caracalla, Plautilla, Macrini, Diadumeniani, & Elagabali*,

con-

eminent. Est ibi visus dignus aliquis nummus. Quadri-
 jugi trahant eonum, vel montem, quia alah gabal Deum
 montis significat. in quo est aquila, & supra sol sine stella,
 de qua forma umbilici, sive comi, pro numine apud priscos
 culta, paulo copiosius differuisse *Abrah. Ortelium* in *Par-
 ergo Theatri, Hemelarius* nosser pertubet. *Tabulis*
XXXVIII, XXXIX, XL, & XLI, Elagabali, Julia Masha,
*Mammatae, Alexandri Severi, Maximini, Maximi, Pauli-
 nae, Gordiani, Pupieni, Balbini, & Gordiani III, item Phi-
 lippi* utriusque, & *Ovacilla*, memoris ab oblivione vindicatur. Pag. 108.
 Miramur hic, Doctiss. Editorem nummum, in quo *Liberali-
 tas Augg. Philipporum* predicatur, inter aureos cypos re-
 tulisse, cum tamen, duobus asteriscis notari, antea cognove-
 rimus. In *Tabula XLII & XLIII patris & filii Decia-
 rum, Etrascilla, Hostiliani, Trebouiani Galli, Volusiani,*
Emilian, Valeriani, & Mariniana, species exprimitur.
 Exstat ibi numus non vulgaris, nostro quidem sensu, pretii,
 in quo figura muliebri; dextera duas spicas tenet su-
 per modium, leva cornu copiae. Hoc signum, ut videtur
Haverkamp, indicio est, gravissimam anno U. C. 1005
 Romae fuisse pestem, studuisseque *Gallum & Volu-
 sianum*, ut aliunde frumentum Romam adveheretur. Enimi- 113.
 vero in argenteis aereisque numis frequentissime talis ima-
 go cernitur. *Tabulam XLIV Valeriani, Gallieni, Salo-
 ninae, & Saloninae*, valens occupant. Oculos intelligentium
 statim ad se rapier collocans numero 4 numus; utpote in
 quo centaurus, sive Apollo ejus habitu, dextra sphaeram, sive
 globum, sinistra gubernaculum, tenet; quam sphingem
 plurimi eruditorum non ceperunt. Putant quidem non-
 nulli, *Gallienam expeditione in Orientem suscepta, hoc* 115.
*signum, ut sagittarii, quasi ibentia suam publicasse, & So-
 lem, vel Apollinem, in eo signo versantem, sibi tutelarem*
Deum expresse. Quod tamen nondum rem exhaustam
 omnem, persuasum sibi habet doctos harum *Tabularum* in-
 terpres. *Tabula XLV Posthumi, Kistorini, & Aureoli, Ty-
 rannorum; XLVI Quirini, & Tetricorum, patris & filii*
XLVII

*XLVII Claudii Quintilli, Aureliani, & Severina; XLVIII Taciti, Floriani, Probi, & Cavi; XLIX Corini, Numeriani, Dioclesiani, & Maximiani Herculei; L. Constantii Cblori, Helena, Galerii, Maximiani, & Severi; LI. Maxentii & Constantini M.; LII Licinii, Faustae, Crispi, Liciniani, & Delmatii, honoribus, rebusque domi militiaeque gestis, dicatae fuerunt. Eleganti numerorum copia, mirabilis per se jam amores apud antiquitatum cultores excitatae, alium ejusdem bonitatis & excellentiae nummus ex Museo Farnesiano apponit Haverkampus, ubi vultus Constantini junioris laurea redimitus cum epigraphe *Fl. Cl. Constantinus Jun. N. C.* ab altera parte Sarmatiae typus est ob victoriam patris. Tabulis *LIII & LIV* historia Constantini junioris & Constantii quin haec haeculentior, nullum est dubium. Nobilitate sua reliquis antestat multum numus, in quo factus est Imperator Constantius, tenens dextra labarum cum Monogrammate, & serpente supra vexillum collocato, pone eum Victoria, lauream Imperatori imponens, circa numi aream scriptio, talis est; *Hoc signa victor eris.* Non unam dignitatis speciem praese fert numus *Vetravionis*, e museo *Haverkampiano* huc translatus, ubi singularis ab altera parte epigraphe: *Salvator reipublica.* Literae *SIS* docent, *Siscita* signatum esse numum. Per Tabulas sequentes *LV, LVI, LVII, Constantii & Juliano, Magnentio & Decentio tyrannis, itemque Joviano, Valentiniano, & Valenti, Imperatoribus, diu post eorum fata spiritus & vita redit. Ubi ne spatium vacaret, Haverkampus duos Procopii numos adjecit, priorem ex argento, alterum ex aere. Reliquae hujus collectionis Tabulae Valentiniani, junioris, Gratiani, fratris eius, Maximii Tyranni, Theodosii M. Imperatoris, Eugenii Tyranni, Arcadii & Honorii, Imperatorum, Aliisque Flaccillae Augustae, Prisci item Aetali & Joannis Tyrannorum, Valentiniani III & Marciani Imperatorum, Leonis Imperatoris, Augustuli, Severi, Julii Nepotis, Tyrannorum, Zenonis Haurici, Anastasii, Iustini, Justiniani, Imperatorum,**

rum, *Jasini junioris, Constantini, Mauriti, Phocæ, & Heraclii*, facta in memoriam nobis revocant. Tandem opus & uberrimus Augustorum Augustarumque index, & inscriptionum averſæ numerorum partis solers designatio, claudit. Quas dum intuemur ingenii bonæque mentis opes, gaudemus maximopere, *Haverkampum*, Virum olim doctissimum, hoc literis elegantioribus, harumque amatoribus, dedisse, ut librum, per se non inutilem, sua industria, & adſperſis ei doctrinæ suæ floribus, utiliorem efficeret.

JULII CAROLI SCHLÆGERI, PHILOG.
Græc. & oriental. in Acad. Jul. P. P. O. Commentatio
de Diis hominibusque Servatoribus ex numis atque
marmoribus vetustis, ad varia Epistoliarum
Paulinarum loca.

Helmstadii, ex officina Pauli Dieterici Schnorrii, Acad.
 typogr. 1737. 4.

Plag. 10, cum Fig. æn. 1.

Nobis jam antea speciminibus ingenii aliquot suam in re antiquaria & signis veterum excutiendis assiduitatem probavit Cl. Autor, ut, ab his literarum sacris nisi penitus abhorreat, nemo sit, quin fecunditatem doctrinæ, & quotidie crescentis ejus laudis decora, agnoscat. Quemadmodum vero nulli invidemus fortunam, sed ingenue potius secundis, quæ viro bono accidunt, rebus lætamur; ita gratum hoc nobis olim & acceptum fuit, cum ad aures nostras perveniret, tali *Schlægerum* nostrum munere fungi, ad quod exornandum pæne natum factumque a puero credidimus, Hanc igitur spartam ut majorum ritu & consuetudine auspicaretur Cl. Autor, concinnavit ejusmodi Commentationem, quæ muneri novo convenientissima videtur. Animadvertenter quippe Cl. Autor, in Epistolis *D. Pauli* nunquam frequentius nomen *Σωτήρος* Numini summo, eiusque Filio, omni a labe mortalium alienissimo, tribui, quam ubi ad

C c

Phi.

Philippenses, Ephesios, & alias id genus Græciæ & Aethiæ civitates, perscriberet. Quæ causa huius appellationis exquiri verisimilis posset, operam dedit Clariss. Autor, in eoque sitam esse rationem hujus nominis arbitratur, quod

Pag. 7. D. *Paulus* voluerit ea vero adscribere Deo, quæ profani de suis impudenter & vano conatu jactaverint. Tētigisse quidem hoc argumentum Doctiss. *Lackemacherum* in *Antiquitatibus Græcorum sacris*, *Cbisbullium* in *Notis ad Psephisma Sigeorum*, *Faschium* in *Dissertatione de Numo Pylæmenis*, *Exech. Spanhemium*, & *Schlichterum* in *Decimis sacris*, profiteretur; sed, cum nullus horum ea industria argumentum excusserit, qua illos ceteroquin ingentis famæ viros oportuisset, tantum spicilegii relictum sibi esse credit, ut, largius id fore ipsa eorum messe, judicet. Duo autem in hoc potissimum libello exponenda sibi sumit, primo, ut Servatores, vel *Σωτηρας*, priscaurum gentium ex numis marmoribusque accuratius percenseret, simulque causam scrutaretur, cur D. *Paulus*, frequentissime hanc appellationem vero Numini tribuens, stulticiam simul tacite profanis gentibus exprobraverit, deinde, ut horum ope monumentorum apertius significaret, Philippis, Ephesi, & apud Cretenses, Θεῶν σωτηρων cultum viguisse. Orsurus a Consentibus

9. Diis, *Jovi* primum inter Servatores locum assignat, testantibus id duorum numorum titulis. Alterum sua ex penu tradit, alterum illustri Hamburgensium Consuli, *Jo. Andersonio*, in acceptis fert, in utroque tamen Conservatoris, chlamyde suo rempublicam tutantis, ingeniosa species clare cernitur, cui nomini perquam similis videtur *Sospitatoris* nota, in duobus itidem *Getae* & *Caracallæ* numis apud *Tristanum* & *Patinum* depicta. Jovem sequitur *Neptunus*, quem Conservatoris laude olim inclutum fuisse, numus *Gallieni* Imperatoris apud *Laurentium Begerum* elegantissime indicat. Cur vero hujus Dei imaginem in ære excudendam, curaverit Imperator, id ejusmodi est, ut, subductis rationibus omnibus, gratum Imperatoris erga Deos animum inde cognoscamus, quod incolumis Byzantio in urbem

urbem redierat. Succedunt Jovis filii, quos inter cho- Pag. 13.
rum *Apollo* ducit, a *Severo* religiose ob id cultus, quo- 14.
nam aũxilio ejus salutare Tyrannos, *Julianum Albinum*
& *Pescennium Nigrum*, e medio sustulerat. Nam Centau-
ri species, qualem *Severi* numus exhibet, impotentis cu-
jusdam dominationis, nulla re fortius, nisi armis & tele,
frangendæ, naturam haud dubie declarat. Saluarem quo-
que *Apollinem* vocari, cuilibet, ut arbitramur, notum satis
& exploratum est, quoniam contagionum malâ, & quic-
quid perniciosum generi mortalium accidit, averruncare so-
lebat. Præter *Apollinem*, *Mercurium* & *Martem* in
Deorum Conservatorum numero ponit, testibus hujus
rei classicis cum marmorum scripturis apud *Jac. Sponium*
in *Miscellaneis eruditæ antiquitatis Sect. III pag. 91*, tum
Constantini M. numo apud *Laurent. Begerum* in *Thesaurò* 17.
Brandenburgico T. II p. 804. Posteaquam vero egregie
illorum facta, quibus meruerant Conservatorum honores,
dignis extulisset laudibus Clariss. Autor, ad alterius sobolis
& ordinis Numina progreditur. Ex Deabus quippe Con-
sentibus, Servatricum fama nobilibus, *Junonem* seligit,
quam nuncupari sæpius a priscis *Sospitam*, seu *Sispitam*, 19.
duplex nos typus apud *Baudelotium* & *Petrusium* docet,
Latus *Junonis Ceres* tegit, eodem titulo insignis,
comprobantibus id duobus monumentis, marmore videli- 22.
cet apud *Jac. Sponium*, & numo Apameensi apud *Ezech.*
Spanhemium, cui inscriptionis *Græterianæ* autoritate *Ve-*
nerem, inter *Σοτήρας* Deas dudum relatam, associat. Ve-
rum, si quæ alia, *Minerva* sane beneficiorum suorum, in
genus humanum collocatorum, præstantia tantum affecta
erat, ut, segregare si eam veteres voluerint a Conservatri-
cum ordine, næ rem iniquam illi fuissent facturi. Sed,
cum Græcus apud *Baudelotium*, & Romanus *Gallieni* apud 25.
Tristanum, numus tales ei honores deferat, recte fecit Cla-
riss. Autor, quod *Minervam* in eundem retulerit censum,
quamlibet *Tristanus* olim dubitaverit, notaretne litera S., ad
extremam numi partem sculpta, Servatricem, an Sanctam.

Pag. 27. De *Diana* nullum est dubium, quam, ut ex §. 10 videre licet, Diis Servatricibus adseribit vetus marmor, atque Sici- lienses duo numi, ex *Huberto Golzio* descripti. Cum præ- terea satis certo autore constet, *Lunam & Dianam* sine discrimine cultam a veteribus fuisse; alio rursus argumento honos ille vindicatus *Dianæ* sustinetur. In Byzantinorum quippe numis apud *Tristanum & Begerum* *Luna* imago extat, vocibus adjectis: BYZANTINH ΣΟΛΗΠΑ, quod indicio est, nullam hic aliam Deæ, nisi *Diana*, personam designari. Hac occasione insignia Turcorum contempla- tur Autor, & quid de originibus Lunæ falcæ statuen- dum sit, erudite peruestigat.

31. In minorum gentium Diis offert se nobis primo *Bacchus*, quem Maronei *Σοληπας* suum dixerunt apud *Laur. Begerum*, postea *Hercu- les* eodem nomine gaudet in numo Thasiarum, apud il- lustrem Hamburgensium Consulem obviente, & magni propterea æstimando, quod ex eo demum ratio scribendi *Θασις* emendari possit apud *Stephanum Byzantinum*, sapissime *Θασις* per duplex σ adumbrantem. Præterea

§. 14. *Castorem & Pollucem*, filios *Herculis* ex *Leda* concubitu, *Σοληπας* dici, non exiguus monumentorum numerus evin- cit, quibus solerter & operose indicatis, transgreditur Cla- riss. Autor ad Deos externos, verbi causa *Aegyptiorum Serapidem*, dudum *Caroli Patini & Vaillantii* iudicio

Pag. 44. pro Dea Conservatrice habitam, nec *Æsculapium*, toti salutiferum orbi, præterit, sed, dum jure suo illius mentio- nem injicit, castigat simul *Jani Gebhardi* emendationem versus 642 *Lib. II Metamorphos. Nasoniana*, reducendaque pro τῷ urbe scriptionem vulgatam orbi in textum esse censet, ita, ut sic flueret oratio:

Toxiq̄ salutifer orbi.

49. Perpetuus ferme *Æsculapii* comes, *Telesphorus*, quin inter Conservatores referendus sit, nequicquam dubitant viri do- cti. Testatur id nempe manifestissime gemma apud *An- tonium Augustinum*, & numus *Antonini Pii* apud *Jo. Tri- stanum*. Reperitur in gemma vox Græca ΣΙΧΣΙΕ, quod

Auto-

Antonius Augustinus in ΣΟΖΕΤΕ commutavit, recte, & verisimili ratione, ut nobis videtur. At talis conjectura Cl. Auctori displicet; potius arbitratur, deducendam esse vocem *Συζελε* a *Συζεω*, quod esset calefacio; esse igitur colligit sinceræ antiquitatis vocem, & in multis Auctoribus obviam. Verum, quod pace Viri, Græcis literis optime tincti, dixerimus, non *Συζελε* a *Συζεω*, sed contracte *Συζελε*, scribi deberet. Utcunque talis animadversio existimetur, non huiusmodi interest. Pax esto post leviusculam dissensionem. In scenam deinde prodeuntem videmus *Proserpinam*, Lacedæmoniorum, Cyzicensorum, aliarum gentium prisicarum, cultu & religionibus adeo insignem, ut pleni sint hae de re Auctorum libri. Sicuti autem heroes & summi in republica viri præclare vitam transigendo, honestatisque, magnificentiae, generosi spiritus, & virtutum aliarum, veneribus tam ingeniose vulgi auram captare poterant, ut divinis honoribus, talique reverentia, qualem fors & conditio mortalium non capit, digni censerentur; ita neminem fortassis mirari subeat, Clariss. Autorem etiam homines, tam splendida Servatoris appellatione olim gavisos, §. 10 & sequentibus dedisse. Numis consecratam *Hieronis Syracusani*, *Ptolemaei Lagi F.*, *Ptolemaei VIII Latburi*, *Cleopatras*, *Antigoni*, ejusque filii, *Demetrii*, nonnullorum e *Seleucidis*, Syria Regibus, v. g. *Seleuci Nicatoris*, *Seleuci IV*, seu *Philopatoris*, *Antiochi X*, seu *Eusebis*, memoriam nulla temporum injuria & longinquitate, nullave rubigine, delendam læti agnoscimus, ut, qui vellet Conservatorum nomina modo dictis abjudicare, eadem febri laborare videretur, qua qui lucem meridie, aut radios in sole, aut aliud huic simile, negaret. Neque hæc tantum cultus perversitas Græcas invaserat regiones, verum etiam contagionis more perrepsit in Italiam, Romanamque, orbis dominatricem, invasit, quæ, ut sola existimabatur omnium florentissima, potentissima, liberalibusque ingeniis mirifice affluens, ita reliquarum urbium fere mater & Conservatrix dicebatur. Cum autem principum factionibus graviter respublica decumberet, & unius

arbitrio cuncta regerentur; honores summi, antea communitati civilium integræ tantum competentes, penes Imperatorem fuerunt. Exemplum omni exceptione majus præbet *Augustus*, quem superstitiosa vetustas *salutem generis humani* numerorum fide nuncupavit. Ne quid nunc de *Octavia & Nerone*, ultimo *Julia* stirpis principe, dicamus, ratio instituti nostri poscit, ut *alterius* quoque *Capitis* summam Lectoribus oratione brevissima propinemus. Ostendit nimirum Clariff. Autor §. 29, consulto D. *Præulum* & data opera in Epistolis suis usum esse vocabulo *Σωτηρῶν*, non solum ut vanos profanarum gentium conatus, simulacra Deorum appellatione *Σωτηρῶν* afficientium, reprimeret, sed etiam ut doceret illos, quam inepte *Ephesi* Dianam & *Sepidem*, *Philippenses* Jovem, Herculem, Minervam, *Cretenses*, quorum religiones *Titus* moderabatur, Jovem, Apollinem, & Dianam, velut gentis suæ *Σωτηρῶν* & genios tutelares, summo pietatis affectu prosequerentur. Non parum ubivis doctrinæ & boni sensus elucet, nec imposita usquequaque elocutio regnat. Dissimulare tamen fas non est, quod inter legendum concoquere erat difficile. Nonnulla scilicet in mendo cubant loca, quæ operarum culpa, an alia peccato, depravata sint, nos quidem definire non ausimus. Et enim semper hoc modo vocem *Σωτηρῶν* scriptam. p. 8, 17, 61, 72, invenimus, cum tamen potius *Σωτηρῶν* effingi debuerat, nèque minus lapsus est in voce *ὕψιστος*, quæ identidem, ut p. 51, *ὕψιστος* in primo casu pro *ὕψιστα* ponitur. Ceterum, ut nullam diei horulam Cl. Autorem prætermisurum esse divinamus, quin eam in literarum mansuetiorum culturam, & reliquiarum ex omni vetustate discussionem, felicissime sit infuturus, ita studiose & humaniter eum contra rogamus, ut videat, ne quid respublica literaria solerti castigatione, quam priscorum more in scripta sua severius paululum exercere solet, detrimenti capiat.

Gründliche Geschlechts-Historie des Hochadelichen
Hauses der Herren von Münchhausen, &c.

hoc

hoc est,

HISTORIA GENEALOGIÆ GENEROSISSIMÆ
Domus Munchbuserum, solide descripta, in qua origines omnium ejus majorum inde a Seculo XII deducuntur, Et ex documentis numero multis, quæ ex variis tabulariis deprompta sunt, scriptis item, dudum editis, Et aliis testimoniis, confirmantur ac illustrantur. Accedit Appendix Diplomatum Et historicorum monumentorum, figurarum etiam, in are expressarum, Et Tabularum genealogicarum. Autore GOTTLIEB SAM. TREUERO, Regi M. Britannia Et Electori Brunsv. Luneb. a Consiliis aulae, Et in Academia Georgia Augusta Prof. Publ.

Gottingæ, apud Abrah. van den Hoeck, Acad. typogr.

1740, fol.

Alph. 7, cum Fig. æn. 23.

Præfatio hujus Operis genealogici in duas dispescitur *Sectiones*, quarum *prima* de origine nominis, & antiquitate splendidissimæ gentis *Munchusianæ*, uberius explicat. *Munchbuser*, vel *Munchhausen*, erant olim domus, vel cellæ, ab uno, vel altero, monacho habitatæ, qui remotioribus a cœnobio possessionibus agrorum præerat, reditus exinde colligebat, & monasterio deferendos curabat. Dicebantur *Prioratus*, monasteria, obedientiæ, grangiæ, curiæ, & curtes monachales, & pro diversitate territoriorum alia nanciscebantur nomina, ut vocabula *Munchhoff*, *Munchdorff*, *Mænckebagen*, ostendunt, quæ omnia testimoniis luculentis firmantur. Hinc intellectu facile est, cur in Germania hinc inde frequentes occurrant illæ *Munchhausen*, ad varia monasteria spectantes, quarum septem hic annotantur exempla. Simplices ab origine videntur fuisse domus, adjacentibus horreis granariisque, ad recipiendos terrarum fructus instructæ, sed paulatim accessionibus aliorum habitaculorum adauctæ, quæ vel nobiles, sub protectione monasterii securiores, vel ruricolæ, agros vicinos possidentes, construxerunt. Ejusmodi villa nomen *Munchhausen* retinuit, & sæpe ab Abbatibus vel in feudum, vel in ministerium, nobilibus fuit concessa. Familix quoque nobiles, nomen a suis prædiis fortitæ, in multis

multis Germaniæ territoriis nōmine *Munchbaufen* fuere conspicuæ, quod copiosis exemplis docetur. Familia *Munchbaufiana* harum terrarum nominis originem debet villæ *Munchbaufen*, in diœcesi Mindensi non procul a Cœnobio Luccensi olim sitæ, quæ Seculo XIV, inundatione *Vifurgis* desolata, suisque incolis peste destituta, interiit. Hæc omnia ex chartis perspicuis & appositisimis declarantur. Unde argumenta solidiora petuntur ad profligandos errores, in tot scriptoribus circa hanc familiam obvios. Venditant enim *Spangenbergius*, *Leznerus*, *Leuckfeldius*, *Lebmannus*, alique, fabulam, *Heinonem* quendam *de Hausen*, quem alii volunt *de Greiffen*, ultimum suæ familiæ extitisse, adeoque, impetrata prius Pontificis Romani venia, habitum monachalem exuisse, inito matrimonio genus propagasse, & in memoriâ facti insolentis assumisise nōmen *de Munchbaufen*. Qui errores una cum aliis, quos vetustiores Tabulæ Genealogicæ incrustarunt, clarissimis documentis rejiciuntur.

Sectio secunda de origine & dispositione insignium hujus gentis, quæ monachum Cisterciensem ambulantem, dextra manu baculum rpbrium, superius incurvatum, sinistra manu breviarium, thecæ rubræ inclusum suis ligamentis, tenentem, in scuto aureo repræsentant. Qua occasione de baculi pastoralis vetustiore figura, de scutorum per diversa secula sigillorumque variatione, de recentiori invento exprimendi colorum diversitatem in scutis & insignibus, agitur, & de sigillorum *Munchbusianorum* varietate, quorum multa in tabula ænea exhibentur, sollicite dispicitur. Genealogia ipsa a *Remberto de Munchbaufen*, de quo ex charta anni 1183 apertissime constat, initium petitur, a quo nexu perpetuo posteri hujus gentis omnes per sexcentos fere annos, serie concatenata, & ex Chartis & Diplomatum ubivis firmata, deducuntur. A Seculo XIII familia in duas lineas abiit, albam & nigram. Illa quatuor, hæc sex, Tabellis Genealogicis constat & collustratur. Producentur ex hac gente illustrissima heroes in toga sagoque maximi, tot Episcoporum, Principum, Cominum, prudentissimi status publici administri,

Arri, tot comitatum, prefecturarum, castrorum, rectores, gubernatores, prefecti; prodit Episcopus Curonia, Legatus bellicus Regum Hispania, Dania, ejus auxilia bellica, suo ausu, sumtu, consilio, comparata, Reges, Duces, Episcopi, quae fuerunt, efflagitarunt; prodierunt Legati ad Caesarem, ad Comitum Imperii, ad Principes, ad Episcopos. Tota arbor genealogica in tribus foliis aeri incisa elegantissime exhibetur, ut generationum omnium series primo intuitu pateat. Accedit Appendix, pluribus, quam sexcentis, Diplomatum, chartis, literis feudalibus, documentis, & relationibus, constans. Ei, praemittuntur *Sectiones duae*, quarum *altera* exponit insignes usus, ex adjectis documentis capiendos; *altera* catalogum amplissimum castrorum, praediorum, bonorum, continet, quae variis titulis huic familiae olim erant quaesita. Usus per certa capita deducuntur, & quos Genealogiae tot illustrium familiarum, quarum in documentis fit mentio, status & jura Nobilium medi aevi, doctrina de ministerialibus, consuetudines publicae & privatae, historia Brunsvico-Lunenburgica, jus feudale, jus publicum, lingua Germanica, jus villicorum, exinde decerpere queant, multis observationibus ostenditur. Exornatur praeterea non tantum titulus operis tabula aenea, qua insignia gentis generosissimae accurate delineata, sigillum *Balthasaris de Munchbausen*, L. L. Doctoris, & topographia villae *Munchbausen* prope Caenobium Luccense, continentur, sed etiam annectuntur viginti aliae Tabulae, aeri incisae, quibus triginta quatuor vetustiora documenta illo literarum ductu, quo in exemplo originali exarata sunt, septuaginta circiter Sigilla, & Epitaphia nonnulla, summa accuratatione oculis sistuntur.

Erläutertes Evangelisches Oesterreich.

h. e.

AUSTRIA - EVANGELICA - ILLUSTRATA,
 seu Relationis historicae de factis Ecclesiae Evangelicae
 Dd. Luth.

*Lusitana in Arbi-Ducatu Austria, Continuatio altera, actæ
visitationis Ecclesiarum, A. 1580 instituta, plenius percensens;
Autore BERNARDO RAUPACHIO, V. D. M.
Hamburgi ad Ædem D. Nicolai.*

Hamburgi, apud Felgineri viduam, 1738. 4.

Alph. 3 plag. 4.

*EJUSDEM CONTINUATIO TERTIA ET UL-
tima ab A. 1581 usque ad diem hodiernum.*

Ibidem, 1740. 4.

Alphab. 4 plag. 10.

Cum de duabus prioribus hujus laboris *Partibus*, quæ
A. 1732 & 1736 lucem adspexerunt, suo jam tem-
pore mentio a nobis sit facta; nec ea a nobis præter-
mittenda erunt, quæ post illa prodierunt, & felicem
toti Operi coronidem imponunt. Cum etiam Rev.
Autor in primo totius hujus laboris specimine
jam integrum argumentum pertractarit; insignis au-
tem materiæ & documentorum copia, quæ ex illo tempo-
re ad manum & notitiã ejus pervenerat, ad retractan-
dum illud, & de novo sub incidem revocandum, ipsum per-
traherit, atque ex instituto hujusmodi spicilegio prior illa
Pars Austriæ Evangelicæ illustratæ velut continuationem
totius operis suffecerit; jam altera, itemque tertia &
ultima, quæ exhibentur, laboris ejusdem continuationes ad
eundem scopum spectant, atque, Autoris laboriosissimè
haud minorem in opere hoc persequendo & absolvendo,
quam in eodem suscipiendo, curam & industriam fuisse,
comprobant.

Priorem illam Continuationis *Partem* ad A. 1580 sub-
stitisse, a nobis suo loco indicatum meminimus; *al-*
tera vero ejusdem Continuationis *Partis*, quæ nunc quidem
nobis præ manibus est, in eodem anno 1580 non mo-
do initium, sed etiam finem, invenit. Largam
hanc dicendi copiam suppeditavit negotium institutæ
visita-

visitationis, ecclesiasticae, quod hoc ipso anno susceptum atque finitum est. Austria, cum superioris, tum inferioris Status provinciales Evangelici ad causam hanc ineundam Rostochio impetrarant *Lucam Bacmeisterum*, Academiae atque Ecclesiarum ibidem Doctorem egregium, qui, illis ad hoc tempus commodatus, non modo partibus, sibi demandatis, cum laude perfunctus est, sed & laboris, a se & aliis tum temporis exacti, utilissimum monumentum reliquit, dum ejus velut diarium confecit, retulitque in illud integram actuum seriem, quae in negotio suscepto per singulos fere dies contigerunt. Collecta haec ipsa *Bacmeisteriana* documenta latuerant haec usque, atque, dum modo in hujus modo aeternis, ex B. Autoris haeredibus manus inciderant, & jam prope ad interitum res cum illis sperare videbatur, dignus tandem ex gente *Bacmeisteriana* surrexit abnepos, *Joannes Bacmeisterus*, hodie Medicinae D. & Prof. Tubingensis, & Wurtembergensium atque Dur-lacensium Principum Archiater, qui cum haec, tum alia, ab avi sui monumenta a tenebris erueret; & prout id ferret occasio, vel ipse hoc in quibusdam partibus ageret, vel, ab aliis ut id fieret, haud egre permitteret, ut, quae huc usque abscondita latuerant, cimelia literaria, multa quondam cura congesta, in lucem demum protraherentur, & plurimum usibus inservirent. Ex horum autem numero sunt Acta haec visitationis Ecclesiarum Austriacarum, ab ipso *Luca Bacmeistero* quondam consignata, quae ut ab isto abnepote sit aequis conditionibus se impetrasse fatetur *Ven. Raupachius*, ita & quomodo in suos eadem usus transtulerit, atque adeo *Bacmeisterianis* istis fontibus haec sua arva potissimum rigarit, in Praefatione aequae ac Dedicacione hujus *Partis* pluribus indicat & edisserit; unde & nos ab instituto nostro haud alienum duximus, ut haec inde summationem repeteremus, e quibus id simul patefceret, quae fide nitantur, quae in causam adeo specialem ita diligenter copioseque allata sunt.

In ipsa, et hujusmodi praefatis instituta, narratione historica Pl. Rev. Autori licuit, distinctis *decem Capitibus* singula quam curatissime exhibere, quae ad visitationis istius tum ingressum, tum progressum, tum quoque exitum spectant. Ex quibus longum nimis foret, si plura huc afferre vellemus; id nempe pro scopo nostro satis erit, si generatim indicaverimus, tam multa bonae fidei in iisdem occurrere, ut, quae ejusmodi rebus gerendis admoventur, affatim inde cumulateque habeant, quod in rem suam transferre possint. Non enim tantum causae hujusmodi instruendae ordo modusque hic sigillatim descriptus est; sed & quicquid intuitu doctrinae purioris servandae, ejusdemque integritatis contra adversarios, quos hic non modo Pontificios, sed & *Flacianos*, reperimus, tenendae munientaeque; quicquid intuitu casuum practico-rum rite dijudicandorum, quorum tum in causis disciplinae ecclesiasticae, tum rituum, tum questionum matrimonialium, & similiarum, haud pauci sunt, se unquam offerre potest eventuum, in iis nihil fere est, cujus exempla haec narratio haud sufficiat, quae adeo non tantum historiae hujus curatori cognitioni, sed & multis vitae usibus, exinde hauriendis, egregie inservire queant.

Continuationis *Pars tertia* & ultima, de qua adhuc dicendum, non unius quidem, sed plurium annorum, limitibus circumscripta est; atque in eadem Pl. Rev. Autor, ut vel ex ipsius tituli indicio patet, tractationis seriem, ab A. 1584 ad hodiernum usque diem deductam, sic tandem clausit, & feliciter absolvit. Sicuti autem illa gestorum, in visitatione A. 1580 instituta, specialior commemoratio multa subinde illustravit, quae proximis abhinc annis evenerunt; ita & nova rerum documenta, quae tum solertissimus scriptor ipse indagavit, tum aliorum doctissimorum virorum, quorum in Praefatione honorificam mentionem facit, manus auxiliatrices ipsi suppeditarunt, repetitam

hanc

hanc argumenti tractationem adeo instruxerunt & locupletarunt, ut non modo plenius, sed & longe certius, nunc fatiscent, quæ olim in hanc rem dicta erant. Ab hac temporis periodo fere historiam religionis Evangelicæ, inter Austriacos deperditæ, incipere, a nobis, cum de primo hujus laboris specimine diceremus, animadversum est; idque simul annotatum, decrementi hujus, quod hinc totalem everisionem & extinctionem post se traxit, causas alias ex parte Evangelicorum internas, alias vero externas, ab adversariorum violentiâ repetendas, in censum venisse, quarum jam tum Pl. Rev. Autor rationem habuerit. In harum igitur causarum expositione uberiori continuatus hinc labor potissimum versatur, atque adeo intestine *Flavianorum* turbæ hinc occurrunt, & his, quæ de *Jo. Frid. Calestino* & *Josua. Opitio* olim dicta sunt, nunc plura adduntur, quæ ab aliis *Flacii* affectis, *Cyriaco Spangenbergio*, *Joaeb. Magdeburgio*, aliisque, ipso magistro suo deterioribus, ibidem mota sunt, ut non modo resellunt hunc Evangelicorum eorum confundere, sed & rorsus perverterent, quod in suscepto illo visitationis negotio ad compescendas, vel omnino eliminandas, lites illas non sine magno labore constitutum erat. De altero hinc causæ Evangelicæ apud Austriacos defectu, quod Ecclesia, ibidem constituta, peculiari suo Inspectore & Ephoro, quem alibi Superintendentem vocant, caruerit, nec etiam judicio quodam, ad dirimendas lites rite ordinato, gavisa sit, multa passim occurrit mentio; ubi, *Conradum Bescerum* quidem a Gultroviensibus, *Bacmeisteri* & aliorum Theologorum commendatione, ad Austriacos evocatum esse, sed & hunc haud diu apud eosdem subsistisse, atque ex illo tempore neminem in hunc locum suffectum, sed hunc vacuum prorsus relictum esse, commemoratur. Denique, ab externa Pontificiorum persecutione quod causæ Evangelicorum apud Austriacos dampnum illatum est, uti præcipuum ad fatalem ejus ruinam momentum traxit, ita & ad illud describendum maxime copio-

fam Pl. Rev. Autori in hac Parte materiam suppeditavit. Non enim tantum, quid inceptores privati, quales *Melch. Clesium, Georg. Scheyerum, &* alios, eorum & Jesuitarum potissimum societate parastatas, judicamus, in hunc finem moliti sint, sed &, quomodo funesta illorum consilia sub Imperatoribus *Rudolpho II & Matthea, Austriae* ad huc rectoribus, magna quidem contentione agitata, subinde tamen repressa, & sub *Ferdinando II* autem demum ad effectum deducta sint; id omne luculentè admodum expositione hic declaratum legimus; quæ ubique ita comparata est, ut nihil non dictum sit, quod non publica documentorum fide, quorum pars ipsi textui subijuncta, pars autem in fine tractationis in peculiarem, eamque copiosam, syllogism. conjuncta est, communire liceat. Ab horum enim praesidiis quam instructissimum esse Pl. Rev. Autorem, vel ex eo satis patet, quod ipse in fine Praefationis testetur, etiamnum penes se esse spicilogium documentorum, ad priora potissimum tempora spectantium, quod cum hac vice exhibere ei haud datum sit, atque eum in finem ipse secum ferveret, ut id cum promissa eidem *Presbyterologia Austriaca* in publicam lucem emittere possit; hanc destinationem suam ut ipsi perficere liceat, siuulque opus, in quo de factis Ecclesiarum Evangelicarum in *Sciria, Carinthia, & Carniola*, exponet, aliquando elaboratum emittat, & ad hæc omnia vires ei omnique suppetant, ex animo rogemus.

BIOGENIS LAERTII DE VIRIS, DOGMATIBUS, & Apophthegmatibus, clarorum Philosophorum Libri X, Græce & Latine, ad fidem optimorum Librorum, quam correctissime recensiti, & nunc primum in Capita, eaque in numeras, distributi, insertis XXVI Philosophorum figuris, ari incisus, & additis Indicibus, ante vulgatis longe locupletioribus, a PAULO DANIELE

LONGOLIO

Curis

Carta Regniana, apud Gothard. Joannem Püttnerum,
1739, 8. maj.

Alph. 3 plag. 217.

Quam illustrem omni Philosophiæ faciem Historiæ præferat philosophica, nemo est illius haud expertus, qui ignoret. Discimus inde, quibus incrementis, quibus decrementis atque mutationibus, subiectum fuerit sapientiæ studium; cognoscimus, quibus laboribus, quamque diversis conatibus, accensum fuerit illustre rationi lumen; videmus etiam, quot vulgo jactentur novæ veritates, quæ antiquissimis jam Philosophis cognitæ fuerint atque perspectæ, & quæ sunt reliqua, quæ referre longum esset, emolumenta. Eo igitur major adhibenda est cura, ut, quæ fieri potest accuratone, isthæc etiam historiarum pars commendentur sedulo atque inculcetur, cumque in Academiis passim negligatur, ut in scholis jam atque Gymnasiis sedulo propinetur. Præcipue autem huc pertinet antiquior Philosophiæ ac Philosophorum historia, quippe quæ notitiam simul, qui classici vocantur, scriptorum complectitur. In eadem illa, cum *Philostrato* atque *Eunapio*, qui & his ipsis palmam præripit, vel solus regnat *Diogenes*, qui a patria unius forte majorum, sive alia de causa, *Laertius* dicitur. Hic, vel sententiarum gratia, cum scholis etiam commendatissimus esse deberet, nescimus, quo casu factum sit, ut plerisque in eruditorum subselliis profus ignoretur. Utilissimum igitur in se munus suscepit Cl. *Longolus*, qui, post pretiosam illam atque majorem, quæ in Belgio lucem vidit, editionem, commodam istam, nitidam, atque accuratam, quæque solum *Diogenis* contextum comprehendit, evulgandam curavit. Hoc suum institutum, quæque ad *Laertii* vitam pertinent, luculentius in ipsa Præfatione exposuit, unde, quæ posterius spectant momentum, non inconveniens fore putamus, quædam attulisse. Patriam hujus celeberrimi scriptoris, genus, parentes, cum ignarissimis propemodum nescimus. Hoc certum

quam *hobertus*, post Christum natum ipsum floruisse, Meminit enim *Epicteti & Plutarchi*, qui *Traiani* seculum mobilitasse dicuntur, itemque *Sexti Empirici*, qui ætate *Commodi* vixit. Cum vero *Sopater Constantini M.* tempore ex eodem nostro hauserit; hunc ante illum viguisse, necesse est. In hæresu *Epicuri* propensior fuisse putatur *Diogenes*, aliis tamen existimantibus, nulli prorsus eum sectæ fuisse, neque se Philosophum exhibuisse, sed Historicum, literatos, in quibus aliquid boni reperit, laudibus ornantem, deque illis ipsis hæbrifice scribentem. Scripsit autem *Laertius*, præter *Vitas*, etiam *Πόμπηρον*, sive librum *Epigrammatum Poematorumque* in viros claros vario carminis genere, ut patet ex fragmentis, quæ per Historiam ejus philosophicam hinc inde sparsa videmus. Nostro illi, quod præ manibus est, quodque solum tempus reliquit, operi præcium omnino non ab omnibus idem fuit statutam. *Menagio* in notis observante, plenum est additamentorum, atque, ut idem notat, propriarum ipsi loquendi rationum, ac plebsi nonnunquam dicendi generis. Neque mirius de illo *Cl. Salmasius*, *Jo. Clericus*, *Petrus Baylius*, atque alii, sentiunt. Alii contra nimiam ipsi laudem tribuunt, quo nominatim referri merentur *Valentinus Curius* ac *Jo. Ludovicus Vives*. Media via, non sine maximis causis, incedunt *D. G. Morbofius*, *Jo. Jonsius*, *Melchior Catus*, *J. A. Fabricius*, *Conringius*, atque alii. De editionibus *Laertii*, præcurte potissimum sanctam laudato *Fabritio*, agit doctissimus *Longolius*, ita tamen, ut & sua misceat, cancellis inprimis quadratis inclasa. Hac sigillatim pertinent editiones *Latine* duæ, a nemine adhuc, ut *Clar. Editor* ait, observata, quarum prioris titulus: *Diogenis Laertii de vita & moribus Philosophorum Libri X, recens ad fidem Græci Codicis diligenter recogniti, Lugduni, apud Antonium Gryphium, 1592, 12*; posterioris autem: *Vite Philosophorum, scriptoribus Diogene Laertio, Eunapio Sardianno, Hezychio Illustrio, multis in locis emendatioris, Lugduni Batavo. 2.^a officina Plantiniana, apud Fr. Raphelengium, 1596, 12.*

Dioge-

Diogenis Libri hic sunt interprete *Fr. Ambrosio*, post *Jo. Sambuci* editionem, plurimis locis restituti. Addi posse, judicat *Cl. Longolius*, tertiam editionem, quæ quidem jam in Indice, editioni *Westeniana* præfixo, indicata fuit, sed perperam Græco-Latina dicta, ut *Stollus* in scripto Germanico, *Notitia librorum Bibliothecæ suæ P. II n. 71 pag. 198* monuit, ubi simul integrum editionis titulum profert. Edita est apud *Jac. Chouet* A. 1595, 12. Sed non immorabimur immixtis istis annotationibus, quin potius, quæ illustriorem Editoris diligentiam prædunt, tribus denique verbis adjiciemus. Manifesta is operarum vitia, quæ in editionem *Westenianam*, cujus hic contextus sistitur, irreperant, sedulo emendavit, novam prorsus, eamque accommodatissimam, Librorum in Capita, Capitum in numeros, distinctionem adjecit, & copiosissimum indicem virorum, rerum, sententiarum, placitorum, apophthegmatum, regionum, locorum, &c. subjunxit. Præterea profertur etiam *Cl. Editor*, ipsum doctissimorum virorum suarumque emendationum *Laertiani* contextus non paucas in promptu habere, easque maximam partem prelo paratas, quas tamen in aliud tempus fervet, auxiliatrices interim eruditorum manus, Codices imprimis manuscriptos, expectans.

M. ANT. FERRATII EPISTOLARUM LIBRI sex, in quibus omnia fere, quæ in Oraticibus M. Tullii dubia occurrunt, polemicè illustrantur.

Venetis, ære Jo. Baptiste Albricii, Hier. fil. 1738, 4.

Alph. 2 ½.

Non requirit solum, sed meretur etiam, & imprimis quidem meretur, eruditissimorum virorum studia, eloquentiæ Romanæ antistes, *Tullius*. Inde non solum *Asconii* quondam, sed recentiori etiam tempore inventi sunt plures, qui labores suos in interpretando *Tullio* collocasse, gloriæ sibi ac honori duxerunt. At præsertim, quibus principem laudem est consecutus, *Orationes plurimorum etiam cura*
E e
sunt

sunt experta. Vel unus cum *Ferratio*, ex iis, qui nra aetate civitatem literatorum ornat, prodeat *Nic. Desjardins*, Rhetoricæ Professor emeritus, & Collegii Augustæ Viromandivorum Gymnasiarchus, qui *M. Tullii Ciceronis* Orationes, Notis & Dissertationibus illustratas, quarta nuper forma Lusetiæ Parisiorum vulgavit. Hi, inquam, duumviri satis superque demonstrant, doctis Oratorem nostrum interpretibus nec hodie carere. Nos quidem mittimus jam *Nicolaum*, *Antonii*, solummodo conatus paulo accuratius contemplaturi. Non ante solum ille Noster Commentarios analyticos in Orationes *M. Tullii* vulgarat, sed hic etiam, autore præsertim ac suatore *Gregorio* Patre purpurato *Barbadico*, istas longiores disputationes, atque aliorum, *Manutii* præsertim, confutationes, proponit. Agit nominatim, ut ordinem scriptoris sequamur, *Libri I* Illiarum Epistolarum *Ep.* 1) de legibus judiciariis, 2) de forma judiciorum, 3) de personis judiciorum, 4) de judice quaestionis, 5) de iudicibus, 6) de patronis & accusatoribus, 7) de quaestionibus publicis, 8) de iudicio repetundarum, 9) de comperendinatione, 10) de legibus repetundarum, 11) de accusatione *Cajæ Antonii*, 12) de iudicio inter fideiarios, 13) de iudicio ambitus, 14) de perduellionis iudicio, & 15) de loco *Pomponii*; *Lib. II* *Ep.* 1) de Senatu, 2) de ordine equestri, 3) de civitate Romana, 4) de sacerdotibus, 5) de Patriciis, 6) de publicanis, 7) de pueris & adolescentibus, 8) de Censoribus, 9) de Prætoribus, 10) de Tribunis plebis, 11) de purpura & prætexta, 12) de Quaestoribus, 13) de rectoribus provinciarum, 14) de *Metellis*, & 15) de *Ch. Pompejo*; *Lib. III* *Ep.* 1) de lege *Ælia Fufia*, 2) de obnuntiatione, 3) de comitiis, 4) de creatione magistratuum, 5) de bonis comitiis, 6) de iure suffragii, 7) de Senatusconsultis, 8) de provinciis consularibus ex lege *Sempronia*, 9) de provinciis, 10) de imperiis extraordinariis, 11) de incesto *P. Clodii*, 12) de conjuratione *Catilinaria*, 13) de *Ciceronis* exilio, 14) de legibus *Cæsaris* & *Murci Antonii*, 15) de lege *Vota*, 16) de comædia, 17) de pecunia publica, & 18) de mutatione vestis. *Lib. IV* *Ep.* 1) sistit Chronologiam Romanorum Consuluum; 2) achronismos Commentatorum de tempore,

que

quæ quædam ex Orationibus habitæ sunt; 3) *Asconiam* quæ vindicatum, quæ reprehensum; 4) statum quæstionis in causa *P. Quinctii*, 5) *Ciceronem* in appellandis viris nobilibus illustratum, 6) vim pronominum in oratione, 7) *Ciceronem* quibusdam locis explicatum, 8) quædam de *Sullanis* temporibus, 9) voces quasdam, variam significationem habentes, 10) achronismos Commentatorum in appellatione virorum nobilium, 11) antiquam lectionem vindicatam in *Marci* Orationibus, & 12) varias quasdam lectiones in iisdem, *Lib. V Ep.* 1) quædam de provincia Sicilia ex *Verrinis*, 2) prolegomena quædam in *Catilinarias*, 3) luxum & libidinem Romanæ juventutis, 4) legem agrariam *P. Servilii Rulli*, 5) varia loca illustrata, 6) notanda quædam in Oratione *pro Archia*, 7) 8) in aliis locis, 9) sociorum officia in magistratus, 10) decerpta quædam ex Oratione *pro domo sua*, 11) *Ciceronis* jactantiam, 12) Animadversiones in Orationem *pro Cn. Plancio. Lib. VI Ep.* 1) profert *Ciceronem* in appellandis viris nobilibus illustratum, 2) difficultates quasdam in re numaria, 3) *Ciceronem* nonnullis locis explicatum, 4) achronismos Commentatorum, 5) tropum ironiam, 6) voces varias significatione, 7) 8) 9) vindicias *Ciceronis*, 10) dubiam quarundam vocum significationem, 11) coherentiam sententiarum, 12) quædam Senatusconsulta, quæ maxime in *Philippicis* occurrunt. Non sine causa fusiorem istiusmodi indicem attulimus, ut uni velut obtutu elegantissimum opus sistamus, utque, quid ibi quærendum, & ubi singula inveniendæ sint, innotescat. Apparebit indidem, quæ multiplici hujus libri dos sit. Effundit quidem utilitatem suam in antiquitates ac Criticam præsertim; juvat tamen etiam Grammaticam, e. g. quando de vi pronominum in oratione tractatio incidit; deque pronominibus *ille, hic, idem*, disseritur. Juvat Rhetoricam, quando ironiam exponit, & quasdam *Ciceronis* ironias demonstrat, quasdam refellit. Juvat Geographiam, ubi Siciliam describit; Chronologiam, ubi tempus habitarum Orationum *Catilinariarum*; Historiam, ubi de exilio *Ciceronis*; deque

temporibus *Sullanis*, lectu quædam digna profert; *juvat* denique etiam mores, ubi v. g. *luxum Romanæ juvenentis* acriter satis reprehendit. Sed præstabit, harum rerum studiosis ipsam libri lectionem commendare, quam difficilem in tanta varietate rerum notatu digniorum selectum instituere. Ne tamen plane nihil dixisse videamur, agendum, Epistolam de Civitate Romana paulisper consideremus. Postquam, solenne servans, elegantissimum aliquod ac literis omnino conveniens, exordium fecerat, cives Romanos in novos ac veteres, *Cicerone* duce, dividit. Ille nimirum *pro Cæcina*, hoc, ait, *cum eos scire volui, quibus Sylla voluit injuriam facere; tum omnes ceteros novos veteresque cives.* Novi scilicet dicuntur hoc loco, quæ bello sociali, per legem *Juliam*, adepti fuerant civitatem Romanam; veteres, qui, etiam ante bellum, jure civitatis fruebantur. Utrique denud in duas classes dividuntur. De aliis nempe illorum lata fuerat lex *Cornelia*; de aliis non erat. Veterum autem divisio ex istis Oratoris verbis patere videtur: *Neque enim ratio affert potest, cur, si cuiquam novo civi potuerit adimi civitas, non omnibus antiquissimis civibus possit.* Reprehenditur deinde *Frigius* ad hunc locum, qui, *Patricios*, inquit, pro antiquissimis civibus collocari, cum tamen potius invertere propositum suum debuit, ac *ὐστέρον, ἀγότερον* facere. Ad eos novos cives quod attinet, quos haud quidem legum latorum sigillatim tam egregio beneficio uti voluerant, horum plures, cum servi fuissent, recuperata libertate, civitate etiam Romana donabantur; & isti præsertim, propter ignobilitatem, *terræ filii* vocari solebant. Neque tamca & hic sine discrimine facto titulus omittitur; duplici nimirum sensu acceptus. Si quis ipse per se ortus e terra terræque filius diceretur, convicium erat, generisque obscuritas notabatur; sin vero idcirco, quod ab iis ortum traheret, qui *αὐτόχθονες*, sive ex terra geniti, putabantur, summam is antiquitatem generis, atque adeo nobilitatem, arguebat. Eruditam ejusmodi excusationem feliciter per-

persecutus doctissimus Autor, ad explicandam Orationem pro *Archia* descendit, quem constat a *Graccho* esse accusatum, quasi civem se Romanum gessisset, qui tamen minime fuisset. Inprimis hoc loco de lege *Papia* sermo incidit, quam quidem triplicem esse contendit *Ferrarius*. Prima data est A. U. C. 620, quæ deinde A. 650 a *L. Crasso* & *Q. Scævola* tantum non restructa, tertia demum *Dione* teste vulgabatur A. 685, in hanc sententiam: *Ne quis peregrinus in urbe esset*. Sensum hujus legis quamvis *Lib. III de Offic.* aliter accepisse videatur *Cicero*; ille tamen eo potissimum redit, ne quis peregrinus civem se Romanum gerat, vel domicilium in urbe habeat. Sub finem hujus Dissertationis ad Patavinæ civitatis conditionem descenditur, quæ, Romanorum antiquis illis temporibus, usâ fuerit, & contra *Ursatum* ingeniose evincitur, ipsam hand colomæ, sed municipii potius, titulum referre. Quis est, qui non ex ungue leonem perspiciat? Quis, inquam, ex loco isto, prout forte in manus incidit, quantum his Epistolis pretium sit statuendum, conjicere nolit?

JO. ALBERTI FABRICII, SS. TH. D. ET P.
Hamb. Opusculorum historico-critico-literariorum Sylloge,
quæ sparsim viderant lucem, nunc recensita denuo, &
partem aucta, Indice instruitur.

Hamburgi, sumptibus viduæ Felgineræ, 1738, 4.

Alph. 3.

A dhuc dum materiam scribendi nobis sufficiunt labores literarii, a *Fabricio*, scriptore, dum viveret, celeberrimo, exantlati. Sane, quanta Viri industria fuerit, satis vel ipsa hæc *Acta* nostra loquuntur, siquidem a quinquaginta fere retro annis, ex quo ipse aciem literariam instruere cepit, non meminimus nos habuisse Autoreth, cujus rivis arva nostra rigare pluries licuerit. Equidem, ex Cel. *Herm. Sam. Reimari* Commentario de *Vita & scriptis Jo. Al. Fabricii* dum a nobis jam olim relatum est, super-

Ec 3

fluam

fluum videri poterat, aliquam porro hujus Sylloges opusculorum mentionem injicere, siquidem ne ullum quidem hic comparet, quod non, antea jam editum, in illo *Reimariano* scriptorum *Fabricianorum* recensu commemoratum sit. Quicquid tamen hujus rei sit, Volumen hoc, cura laudari modo generi, Cl. *Reimari*, sine praefamine quidem & nomine suo adjecto, novissime vulgatum, nec a nobis sicco, quod ajunt, pede praetereundum est, & vel eo nomine hic locum meretur, quod de nullo sive minoris; sive majoris, molis opusculo, hac Sylloga comprehenso, ulla huc usque in his *Actis* nostris exstat memoria: tot autem, alias adductis, laboribus, & valde celebratis tanti Viri meritis, id etiam debetur, ut ne hæc industria ejus specimina a nobis silentio involvantur. Dabimus primum singulorum opusculorum argumenta. Est vero 1) *Decas Decadum, seu Plagiariorum & Pseudonymorum Censura*; 2) *Σύμμιχτα κρητῶν ἐβδόμηνοια*; 3) *de antiquorum Philosophorum, Stoicorum maxime, cavillationibus*; 4) *de Platonismo Philonis Judæi*; 5) *Specimen elencticum historia Logica*; 6) *de Recordatione animæ humana post fata superstitis, cum Progr. Jo. Frid. Mayeri*; 7) *de laudibus malignis*; 8) *de observantia sacra*; 9) *de hæresi & moribus Bogomilorum*; 10) *de Brachmanibus, Philosophis Indorum*; 11) *de religione Erasmi*; 12) *de hominibus orbis nostri incolis, specie & ortu avito inter se non differentibus*; 13) *de seculi numeratione & celebratione*; 14) *Veterum recentibus, an prisca nostra ætas, palmam ingenii concedere debeat*; 15) *de Cimariis scientiarum*; 16) *de frequentia & infrequentia scholarum*; 17) *de exercitiis oratoris*; 18) *de votis mortalium*; 19) *de Deo ex oculi contemplatione demonstrando*; 20) *de pulchro, & gustatu bono*; 21) *de amore patriæ*; 22) *de grato erga Deum animo*; 23) *de Theatro, an sit schola morum*; 24) *Epistola in obitum Constantini Ambrosii Lehmanni*. Ex dato hoc argumentorum indice id porro notamus, singula, hic exhibita, opuscula

scula præter primum & ultimum esse ejusmodi, qualia ab
 Autore vel Dissertationum, vel Programmatum, loco in Aca-
 demiis atque Gymnasio suo Hamburgensi publicè quon-
 dam proposita sint. Cum autem hujusmodi exiguæ molis
 libellorum ea fors sit, ut ad paucorum manus tantum
 perveniant, atque, ubi pervenerant, se brevi subdu-
 cant, haud parvam sane plurium Lectorum gratiam inhiit
 Cl. Editor, dum uno fasce collecta hæc opuscula non mo-
 do ab interitu, qui illis imminēbat, vindicavit, sed &, ut
 multorum posthac usui essent, simul effecit. Nec illud et-
 iam vitio vertere Cel. Editori licet; quod alia quædam
 ex hujusce generis *Fabricii* scripserit in hanc Syllogem refer-
 re omiserit, cum eadem vel in ipsius *Fabricii*, vel aliorum
 etiam, libris excusa reperiantur, ubi adeo copiam illo-
 rum habere licet. De eo vero ambigui sumus, an
 non illud jure desiderare queamus, quod, quæ omnium
 prima industriæ *Fabricianæ* specimina fuerunt, nobis
 inviderit, nec eadem cum ceteris in hac Sylloga simul ex-
 stare voluerit. Decadem illam scriptorum recentiorum,
 atque ejusdem defensionem, intelligimus; quod utrumque
 scriptum B. *Fabricius*, vix annos viginti natus, in patria
 Academia Lipsiensi adhuc agens, publici juris fecit, ac, licet
 admodum juvenis esset, nihilo minus jam tum haud inido-
 neum se probavit, qui de præstantissimis illius ætatis lumi-
 nibus censuras, licet nonnihil severas, haud tamen omnino
 iniquas, proferret. Facetur ipse Cl. Editor in laudato su-
 pra *de Vita & scriptis Fabricii* Commentario pag. 99, in
 paucorum manibus hæc, quæ ante 50 annos vulgata
 sunt, scripta versari, eaque hinc digna judicavit, ut argu-
 menta eorum extensius paulo ibidem daret. Ut igitur hoc
 ipso majorem omnino salivam movit lectoribus, & illa
 deinde Decas Decadum plagiariorum, quæ primum in hac
 Sylloga locum occupat, ex priori illa Decade originem tra-
 xit, & ad istam se recipit; ita, ægre id nobiscum alios quo-
 que laturos, facile credimus, quod de his, paucioribus
 quidem, sed rarioribus tamen, falsis id non æque con-
 cessum

AD NOVA ACTA ERUDITORUM

cessum &c, ut integrum illorum usum in hac reliquorum Sylloga habeant. Ac, licet forte in istis juvenilibus scriptis fuerint, quas ipse *Fabricius* in ætate hinc virili atque senili minus probavit, inde tamen Cl. Editor alibi in *Vita Fabricii pag. 22* habuit, ut hunc licentiosem juvenutis impetum eidem gratuletur, cum hoc ipso effectum sit, ut, ubi is primum se repressit, hæc per omnem vitam ab acerbis aliorum censuris sibi abstinendum duxerit, ac aliis etiam censuras ejusmodi, in se jactatas, facilius condonarit: quæ & alia comoda, dum e primo illo scribendi genere *Fabricio* subnata sunt, ejusmodi sane sunt, ut laudem ac decus ipsi concilient, aliis vero incitamento esse queant, ut exemplum tanti Viri, idque tam alto loco positum, sibi ad imitandum propositum esse, existant. Nam & ex ceteris, fasciculo hoc conclusis, Speciminibus id non sine voluptate perspicere licet, quomodo, positus juvenilibus annis, ipsa *Fabriciana* scribendi ratio ad adultioræ subinde virilemque gravitatem adspiraverit; atque, cum posteriores etiam B. Autoris curæ partem aliquam horum opusculorum cum augmentis quibusdam & novis accessionibus nobis exhibeant, hæc sane omnia posteris documenta præbent, quam docili semper ingenio Vir tantus sit usus, & quomodo in scriptore, qui tantam nostro tempore celebritatem consecutus est, dies diem subinde docuerit.

SECTIONUM CONICARUM SYNOPSIS,
cujus Autor D. GUIDO GRANDUS, Abbas
Cumaldulensis, sui que Ordinis, Apostolico Privilegio,
Ex-Generalis, in Pisana Universitate Mathematicos
Professor, Magni Ducis Hetruriae Theologus
& Mathematicus, &c.

Neapoli, expensis Bernardini Gessari, 1737, 8.

Plag. 7, -Tabb. æn. 9.

Placuit olim Autori, cujus præmatura fata lugemus, Compendii sui Sectionum Conicarum, quod valde commenda-

mendavimus in *Supplem. Actor. Erud. Tom. VIII. Sect. X. p. 434. seq.* versionem hanc adornare Latinam, ab omnibus Geometriae studiosis, qui Italice nesciunt, avide excipiendam. Eam ornavit Propositionibus quibusdam, recens adjectis; quae in priori editione Italica superflua videbantur, rescuit, Schemata correxit, & ut paucis dicamus, usum elegantissimi libelli, qui *Apollonium* in luce refert, expeditionem & generaliore reddidit. Refert Auctor in Praefatione, hanc ipsam Synopsin, antequam Latio donata prodiret, in sermonem quoque Hispanicum translata esse a *Joanne de Aguillar*, Architecto militari, ut suae nationis discipulis, Mathematicarum studio vacantibus, usui esse posset. Plura non addimus; qui nosse cupit, vel ipsum libellum, vel nostram priorem recensionem, adeat, necesse est.

BOTANOSOPHIÆ VERIORIS BREVIS
Sciographia, in usum discipulorum adornata. Accedit, ob argumenti analogiam, Epistolis in Clar. Linnæi nuper evulgatum Systema plantarum sexuæ, & huius superstruam methodum botanicam. Autore JO. GEORG. SIEGESBECK, M.D. & p. s. Honorati medici Petropolitani præfida.

Petropoli, typis Academiæ, 1737, 4.

Plag. 10.

Premittitur uberior factorum, quæ rem herbariam ab ineunte mundi ætate exercuerunt, historia, dum periodi istius recensentur. Ebræa, seu sacra, Græca, seu profana, utraque profus obscura existit, etsi de plantis istorum temporum, quales hoc, vel illo, nomine designentur, multum fuerit disputatum. Latina nil magis inclaruit, dum pleraque plantæ, quas *Ausonius Musa*, *Plinius*, aliique, habent, titulo saltem nobis innotescunt. Quarta periodus, Arabum, nil nobis reliquit, de quo istius temporis clari ceteroquin viri gloriari possint. Isti, & quæ post subsequuta est, periodo barbaries intercessit, quæ omnium ar-

tium & scientiarum silentium orbi intulit. Quinta parte
 Scholastica appellari meretur, eo, quod unice operam
 in eo collocarent Auctores, ut sterquiligia antiquorum lege-
 rent, & de nominum significationibus anxie disputarent.
 Fuerunt tamen magni viri hac ætate, qui, itineribus susce-
 ptis, & patriæ plantis studiose collectis, rem herbariam
 magnopere illustrarunt. Hærebant adhuc circa scientiæ
 hujus primordia Auctores, quod sua quisque, prout etiam
 hodie fit, methodo, quacunque visum fuerat, uteretur, alius
 a foliorum habitu, alius a virtutibus, ordines instrueret. Ad-
 spirabant tamen hac ætate haud pauci ad genuinæ metho-
 di gloriam, nec infeliciter progressi sunt *Casalpini*, *Ges-
 nieri*, *Columna*, *Morisonus*. Periodus methodica consti-
 tuitur Seculo XVI, laudanturque istius ætatis triumviri,
Rajus, *Tournefortius*, & *Rivinus*. Laudatur *Rivini*
 methodus, quod conceptus terminosque, a numero,
 forma, & proportione, desumptos, rei herbariæ info-
 rat. Veneratur hæc methodus, plurimis adhuc pergra-
 ta, novam hanc suam vindicem, imo vero nitidior eva-
 die longe, postquam externus plantæ habitus cum floris
 fructusque descriptione adjunctus illi fuit. Describi-
 tur post hæc universa Auctoris methodus, a *Rivini* qua
 ad summorum generum constitutionem nihil discrepans,
 nisi novos quosdam conceptus, *de vegetabili complexo &
 incompleto*, excipias, quod est, flore gaudere, vel destitui.
 Cetera conveniunt. Flores plantarum sunt vel per-
 fecti, vel imperfecti. Perfecti sunt simplices & com-
 positi. Simples sunt monopetali, dipetali, tripetali, te-
 trapetali, pentapetali, hexapetali, polypetali. Compo-
 siti papulo aliter enumerantur. Sunt, qui unius generis
 flosculos regulares continent; sunt &, qui regulares & irre-
 regulares simul eodem perianthio complectuntur. Decla-
 rantur sollicite termini artis; hinc unicuique summo gene-
 ri ex enarratis genera intermedia, a fructus conditione, sub-
 ordinantur. Evincitur contra *Khaurbium*, esse semina vere
 auda, atque ab his ubique dicendi fit suspicium. Videat
 tamen

tamen & plantas, quæ nec perfecta nudo, nec clauso perfecte, fructu instruantur, adeoque nec gymnosperma proorsus sunt, nec angiosperma, sed medio modo sese habent, qualia sunt Limonium, Malva clypeata, seu Lavatera aliis, Cassides, & sic porro. Est etiam diversitas, prout pericarpia vel simplicia, vel composita, solido, vel papposo, semine foeta, & sic porro, existunt. Hinc, quæ fructum capsulis inclusum habent, pro vasculorum numero, unicusularia, bicapsularia, tricusularia, quadricapsularia, & sic porro, appellantur. Cum partes plantarum essentielles sint flos, fructus, radix, accidentales, folia, caulis, truncus, perianthium, pericarpium; hinc monetur, summa genera a prioribus definienda, debere, intermedia a reliquis. Nunquam autem una pars plantæ, florens, an fructus, fuerit, pro definitione sufficiunt, cum flores, quoad petalorum numerum & figuram similes, dispersibus genere plantis insint, fructus idem in diversis generibus plantarum nascatur. Ex foliis, ex toto plantæ habitu, efficaciter nemo definit, cum illa non nisi speciem mutant; sed flos, & fructus, & habitus plantæ, definitionem ejus ingrediantur. Taxatur *Rajus*, qui asperifolias, verticillatas, bulbosas, una esse jussit cum immensis a regula exceptionibus. Hinc stabilijuntur cum *Rivino* regulæ: Quæcumque plantæ flore & fructu conveniunt, conveniunt inter se, & eodem nomine sunt compellendæ; quæ secus, nomine etiam differunt. Folia, quæ constantem, ternarium quinariumque, numerum servant, familiis certis plantarum definiendis valde conducunt. De nominibus imponendis varie sentit, suadetque, Græca præferri debere Latinis, id est, Græca origine non commutanda esse cum Latinis; nec licere cuiquam origine Latina proprio usû in Græca transferre. Loquamur cum antiquis; quorum verba valent sicut nummi ex arbitrio ejus, qui primus valorem illis dedit. Novis autem plantis ab eo, qui invenit, pro arbitrio, Græca, vel Latina, elegantius tamen Græca, nomina imponantur. Latina nomina in seorsum finire, turpe putat; sed, si facta quæ sunt,

Et a pluribus comprobata, retinenda sunt. Loquuntur cum vulgo, sentiendus cum eruditis. Sed suo quilibet abundas ingenio. *Linnaeus* certe, Vir ingeniosissimus, & naturæ plantarum scrutator nulli secundus, hæc uno non placet, quod aures offendat erudita sua novorum nominum barbarie; quo titulo etiam taxatur a *Siegesbeckio*, cuius *Epicrisis* ad methodum *Linnaei* novam hic subnectitur. Impugnat ejus totum systema sexuale plantarum, quamvis diversarum partium floris concursum ad fructificationis negotium non prorsus neget. Nec placeat illi; antheras sexuum masculinum, stigmata femineum, utriusque & stigmaticæ & antheræ commissuras hermaphroditas, indicare. Naturam nullis legibus sese addicere; plurimas plantas feminis esse expertes, exemplo *Mosis*, *Ficum*, *Lichenum*, *Muscorum*; quare etiam *Linnaeum* oportuerit *Cryptogamiam* stabilire, seu florum dubiam in variis existentiam. Accedit, quod, si tamen mares sunt; certum sit, in absentibus nihilo minus fertiles esse feminas, fraxinum, lupulum, & sic porro. Objicitur Philosopho indignus verborum lusus & obscura dictio, *Fulva*, *Meritrix*, & reliqua. Finis methodi cum sit memorie adiutivum; evincitur, eum a *Linnaeo* non obtineri. Denique & impugnantur Aphorismi, a *Linnaeo* propositi. Nobis quid de hac *Linnaei* methodo videatur, alibi fuit expostitum.

BURCARDI GOTTHELF STRUVII, OCTI
& Historici Saxonici, Bibliorheca Saxonica, Scriptores
rerum Saxonicarum, Misnensium, Thuringicarum,
exhibens.

Bibl. Magdeburgica sumptibus Orphanotrophi, 1736, 8.
Alph. 3 plag. 10.

Nobile & antiquum est institutum, patriæ res æternitati commendare, & ad posteros literis transmittere. Nobilitas

Eritus vero & præstantius, nostrique tantum seculi indigne
 Beneficium, videtur, Scriptores rerum gestarum potiores
 in una velut tabula conspiciere, eorumque sibi notitiam
 non quoad nuda librorum nomina, sed quoad factum, &
 incertam historiarum probitatem, parare. Nam illa mo-
 numentorum cognitio ingenium quidem operosum, & in-
 dustriam haud proletariam, inuit, sed acumen & politam
 usum rerum intelligentiam non prodit; hinc ex tanta copia
 assuetudineque definiendus quidam librorum selectus; Clas-
 sicus ab ultima cavea Commentariolis sedernendi, ne in con-
 denda qua demum curique historia halucineris, illisque fi-
 dem prope nimis habeas, qui sua neque ex fontibus hau-
 serunt, neque diligenter satis & caute in exponendis rebus
 gestis versati fuerant. Nobis propterea se nunquam non
 probavit B. *Struvii* opera, qui, sicut varias scientiarum
 Bibliothecas non vulgari plerorumque, imprimis *Lipensii*,
 titulos solum & inscriptiones excitans, ratione concinnavit,
 sed cuilibet ferè libro iudicium, & genuinum operis
 argumentum, adiecit, sic etiam magno Historie bono no-
 vam hanc Scriptorum, res Saxonicas illustrantium, Biblio-
 thecam typis excudendam curavit. Insetterat jasta *Bi-
 bliotheca sua historica selecta*, Jenæ A. 1705, 8, editæ,
 integram *Caput XXI de rerum Saxonicarum Scriptoribus*;
 sed, probe videns, hanc expositionem neque satis instru-
 ctam, neque absolutam numeris suis, Bibliothecam esse, ut
 potè tum librario regente acceleratam, tantæ illud & affe-
 ctum opus de integro in manus resumpsit, & lambendo in-
 formem antea factam sua industria, suæque eruditionis penu,
 egregie figuravit. Nam Scriptores omnes, tum Misnenses,
 tum Hennebergicos, tum Lufatos, magno apparatu, nec
 ex sanguine tamen, & plerorumque punice quovis ficiore,
 modo, suppeditavit, respiciens quoque ad scripta manu ex-
 arata, quæ adhuc in Bibliothecis & publicis & privatis in-
 edia latent. Quare, si tibi, Lector, Musa *Struvii* non
 omnino displicet, quæ forma, quæ ratio istius libri sit, acci-
 pes. Post Prafationem doctissimam, quæ eximia doctissi-

morum Virorum in hanc eruditionis partem, *Meibomii*
 scilicet, *Knauthii*, *Strunaii*, *Menckeniis*, *Ludewigii*, *Felle-
 ri*, & aliorum, merita celebrat, omnis liber abit in *Tomos*
duos, quorum *prior* duabus, *secundus* quatuor, absolvitur
 Partibus. *Prima Pars* tradit *Topographica*, seu de *sua*
 regionum Saxoniarum, fluviiis, urbibus, clementia cœli,
 benignitate & ubertate soli, exponentes Autores exhibet.
 Altera de uniuscujusque stirpis, Ducis, Comitum, Equi-
 rumque, factis memoriæ prodita monumenta affert. *Tar-
 tia* illustrantur Thuringica, & Scriptoribus, qui vel sta-
 tum naturalem, vel Thuringorum antiquitates, origines,
 commigrationes, Landgraviorum originem & successiones,
 explanarunt, recensitis, pergit Autor *Parte quarta* ad Princi-
 patus Hennebergici atque Lusatiz Scriptores. His adjungit
Parte quinta Scriptores, qui sacrorum Saxonico-rum indolem,
 reipublicæ speciem, jurium præstantiam, controversias item
 & lites, eam ob causam plerumque motas, delinearunt.
 De singulis dispiciamus sigillatim, ne Lectori ex ista quæsi-
 torum, non in triviis & compitis obyeniens, abun-
 dantia, proba sanè & laboriosa, exilem macidamque libri
 formam obtulisse videamur. *Prima Pars* in sua denuo *Ca-
 pita* dissecta est, quorum *primum* Scriptores Saxoniz geo-
 graphicos studiose enumerat. Quemadmodum præcis
 Germanorum temporibus literæ omnes, culta & nitore suo
 destituta, in tenebris plus quam Cimmeriis jacebant; sic
 etiam queritur Doctiss. Autor, steriles medio & antiquo æva
 dominatas avenas, nec unquam Scriptorem extitisse, qui
 paternæ gloriæ, amœnarumque ditionum, memor, fertili-
 tate agrorum, prata fluminum benignitate irrigata, civi-
 tatum amplitudinem & præstantiam, pagorum denique &
 incolarum conditionem, descripsit. Ut proinde *Hen-
 ricus Meibomius* laudem sibi primus vindicaverit, ejus
 vestigia secutos esse posteris temporibus *Christ. Fr. Pau-
 linum*, *Cisp. Henricum Graunium*, *Christ. Knaustium*,
Ag. J. & Valens. Ernest. Læschnerum, præclarè Autor monet.

In recentiorum numerum Noster *Zeilerum & Schneide-*
rum refert; quo facto, fufe delineatis Scriptoribus de Albi,
 Elystro, Mulda, Sala, fluviis quippe Misnenses & Thuringi- Pag. 122
 gicas terras alluentibus, metallorum præcones exhibet, qui
 in metallifodinarum divitiis collustrandis operam & stu- 14
 dium omnia conferunt, ubi imprimis laudanda *Gott-*
lieb. Frid. Myli Memorabilia Saxonia subterranea.
 Nam inveniet ibi quivis rerum naturalium solers scrutator,
 quod perveſtigatione ulteriori accuratiffimaque contempla-
 tione non indignum videbitur. Ad ſingulas dein Saxo-
 nici tractus urbes reſpicit, eosque larga manu protulit, qui
 de *Vitemberga*, ejusque tabulariis, epitaphiis, inſcriptioni- 20
 bus ſacris, præſectis ſacrorum, Academia, & ſolem-
 nibus ſe-
 cularibus, memoria prædiderunt. Nihil fere Vitembergæ
 cedit Torgavia, tantæ ædificiorum ſplendore & civitatis am-
 plitudine, tum ruris, in quo ſita eſt, deliciis; quare proxi- 36
 mum ab urbe principe Vitemberga ei Autor assignat locum,
 eosque ſtudioſe memorat, qui ſitum Torgaviæ, arcem, ædes
 ſacras, beneficia Principum, in hanc urbem collatæ, moritis
 extulerunt laudibus. Præter has duas minutæ ſuperſunt
 urbes, Duberna, Kemberga, Hertzberga, Belziga, & Bitter-
 felda, quarum etiam notitiam præbuit, eoque majori laude
 ſcripta illarum civitatum perquiſivit, quo dilucidius appa-
 ret, libros ejuſmodi ob plagularum tenuitatem contemni
 a vulgo, nedum in manus ſumi & evolvi. In *Capite H-*
 ad Scriptorum terrarum Miſnenſium geographicos devenit, 48
 & quo ſe totus liber commendat, ordine ſuum, antiquita-
 tes, veteres incolæ, Hermunduros puta & Sorabos, expo-
 nit, additis ubique Scriptoribus, hanc hiftoriarum partem
 illuſtrantibus. Uti veto Miſnia diſtribuitur in tres ditio-
 nes, Miſnenſem, Lipſienſem, & Montanam; ſic auſpicatur
 queritio a parte Miſnenſi, ejusque capite, urbe Dreſda, que
 ſanto excellentiores invenit laudatores, quanto magis reli-
 quas dignitate & magnificentiffima ſpecie ſupereminet 52
 omnes. Nam, ſi contempleris Miſenam, Pirnam, Heynam,
 arcem Kœnigſtœniſem, Wurzenam, Biſchofswerdam,
 Rade-

- Radebergam, quid est, quod ad regie illius urbis sanctitudinem afferre possis? In disparibus tamen oppidis æque est & similis per omnia Saxoniæ pertinax industria, utpote qui tot scripta indicavit, quot ad unamquamque urbem pernoscendam faciunt. Lipsiensis agri, non ordine, sed literatissimorum hominum affluentia, divitiisque, primaria urbs Lipsia est, quæ mira sua, quæ demulcet animos, dulcedine, Bibliothecarum, & commerciorum, insigni decore, ingenia ad laudes suas certatim canendas pellexit. Scripta hic & Carmina bene multa Cel. Autor adduxit, in quibus & locus datus Collegæ nostri, *Frid. Oxtonis Mæckenii, Laudibus Lipsiæ*, in Panegyri quadam olim de captatis, quas *Carmenibus suis*, Lipsiæ A. 1737 divulgatis, inferendas Autor curavit. Misiss hujus agri reliquis urbibus, Iltenburgo, Grimma, Leisnico, Rochlitzo, Colditzo, inuenimus strictim socioæque *metalliferi Circuli Scriptores, Sectione IV* ab Ill. Autore propositos, ubi Freybergensis civitatis *Historicos, Fabricium, Agricola, 106. Mobergæ, Schæebergensis Hortemabnum & Rabenstæmum, Annæbergensis Michælem Baribium, Paulum Jemifum, & alios, Cygnæensis Hempelium & Agricola, 117. Chemnitienfis Davielem Mullerum*, bonum Autorem in primis, celebrat, cujus Dissertationes de Doctis Chemnicensibus, extra patriam bene exceptis, promotisque, ob pulchrum scribendi genus non possumus non cuilibet elegantiorum literarum studio commendare. *Sectione V* delabitur ad Scriptores Ducatus Weissenfelsensis, Merseburgensis, & Numburgensis, geographicos, in qua posteriori præfectura non sicco pede præterit Weydam, non tacendam profecto, quod una cum agris illius civitatis *Jo. Friderico II, Duci Saxo-Gothano*, paruerat olim, sed post hujus præscriptionem id eliectelam *Augusti, Saxonie Septemviri*, concessit. In *Sectione VI* Scriptores Monasteriorum & Cemiteriorum Misniæ prodeunt, inter quos præcipui sunt de Cella veteri, *Monasterio olim Cisterciensis Ordinis, a Maurizio, Electore, in scholam illustrem commutato, & Suselitziano S. Cla-*

74. Conobio, quod, ut loci suavitate; Bavique potestates
 tis futuris, multa alia longe anteit, sic arimios etiam nactus
 est prædicatorem. Miratur vero, inter Scipioses Suselitzii
 omnium penitus esse, editum Lipsiæ A. 1732, 8, politissimi
Jo. Frid. Christii Suselitzium, quo villa ejus nominis Bava-
viana, ad Albim prope Misana urbem sita, carmine elo-
ganti celebratur ac describitur: cui accedant ad illustran-
dum hujus Poematis in mentione reriarum usquebarum, sensen-
siam Excursus historici, & Diplomata quodam Suselitzia-
na. Non tamen existimandum, eruditissimum hunc Virum
 omnia documenta literis mandasse, sed quamplurima adhuc
 restant literæ, publico nomine exactæ, in tabulario Regis no-
 stri Augustissimi exstantes, quorum catalogum secum habet
 Illustrissimus Henricus a Bunsau, Cónsiliarius Regis nativus &
 Cancellarius. Harum ergo si quis studio tenetur, copiam
 que sibi fieri optat, adeat ipsum Suselitziani agri Dynastam,
 qui non solum ingenium natura molle, & bonarum rerum
 admodum fecundum, habet, sed etiam jucundissimis studiis,
 recitandi animum causa, maximam otii sui partem tribuit,
 tamque propensus in Musas polities est, ut, si quid ad
 emolumenta literarum conferre possit consilio & autoritate,
 iis infervendi avidissime occasionem arripiat. *Parte se-*
cunda Historiarum fontes limpidi aperiantur, quorum ubere-
 tate si quis irrigatum ad condenda sui ævi tempora affe-
 rat antiquum, non potest non egregia scribere, lectoribus
 que mira rerum varietate placere. Nimirum *Sectio pri-*
ma Scriptores Historiæ Saxonice & Misnensis universales Pag. 184.
 expromit, ad quos referuntur, qui de antiquorum Saxonum
 situ, moribus, origine, prisca sedibus, nomine, rebus, gestis
 Westphalorum & gentis Anglicanæ, item de Chronologia
 Saxonice historię, commentati sunt. Nec intactos volum. 186.
 quit, qui primo sane loco ponendi erant, desideratissimi *Jo.*
Barbardi Menckenii rerum Germanicarum, præcipue Sa-
 xonicarum, Scriptores. At, cum, omnes sibi comparere, ne-
 get, non alienum abire esse judicat, singulos secundum

214. *Speculum* semper preconsere, quorum utroque signando, de Prig-
 apis enumerasse, nobis sufficit. In separatim editis
 233. *Chronicon ducere, ait, Witskindum, Dirmari Chronicon,*
Chronicon Quedlinburgense, Brunonis Historiam belli

Saxonici, porro in continum venire Chronographum Sa-
xonum, Annalium Saxonum, Siffridum, Adnachi Pir-
nensis Chronicon, Albertum Keanzium, Davidem Chy-

294. *triam, Georgium Spalatinum, de cuius scriptis singu-*
laria partibus, & ex tenebris eruta, affert. Proficitur enim,
se possidere vitam Spalatini, ex ipsius autographo descri-
ptam, cui impositos esse versus monet:

*Quo juvenis, quo vir, Spalatinus, creverit, hic est,
 Et tenuis & facile sub bonitate duravit.*

Eodem Spalatinum in scenam adductos vidimus Reinherum
 Reinkeium, Georgium Agricolum, Georgium Fabricium,
 Petrum Albinum, Cyriacum Spangenbergium, Augusti-
 num Brunium, Balthasarem Marxium, Sigismundum
 a Bircken, Jo. Georg. Wilckum, Gregorium Loti, Hi-
 storicum Italem, Sagittarium, Rechenbergium, Teptia-
 num, Gluseyem; viros splendida eruditionis laude non de-
 fraudandos. Quam ardua, quantisque difficultatum nodis
 inexplicabilis & obstructa, sit scientia rerum a Saxoni-
 bus gestarum, sine stirpium quarumcunque noticia, ii de-
 mum sentiunt, qui ad peritiorum eorum intelligentiam ani-
 mum appellunt. Hinc eo etiam nomine, Celeb. *Struvio*

368. *grates decernimus, quod Scriptores, genealogicos libentali-*
mann profuderit. Nam, etsi amatoribus suis & laudi-
bus non careant ista monumenta, quæ ad Calendaria
Saxonica, loca sepulchralia, busta Ducum Saxoniorum,
insignia, societates Saxonie varias, frugiferam scilicet,
societatem charitatis & scientiarum, Collegium Gellia-
num, pertinent, plura tamen eos facinus Scriptores,
qui utilitati potius & certitudini historice, quam delecta-
tioni & studiorum venustati, consulunt. In Partis se-

468. *cunda Sectione II. se nobis obijcimus Historici Ducum Sax-*
oni-

robicorum ex stirpe *Wittekindæ*, *Billingana* & *Afcantia*, Pag. 438.
 ubi singulorum Ducum vitæ foliçite extricantur, & transi-
 tione facta ad Scriptores Historiæ Saxonica, Ducum &
 Electorum, ex stirpe Misnensi, stemmatis Wettinensis
 Commentaria memorantur. Rumor enim & constans fuit
 opinio eruditorum, Misnenses Duces natales suos retulisse
 ad Comites Wettinenses, sed, uti in vulgus notum est,
Jo. Georg. Eckardus, *Frid. Zollmannus*, & *Jo. Gottlieb
 Krausius*, de tribu *Buziciorum* ortos esse, abunde demonstra-
 runt. Utcunque verò existimantur ea, fatendum tamen
 est, *Sruvium* in scriptis omnibus colligendis egregie desu-
 dasse, nec quidquam præteruisse, quod ad vitam *Wiperti*,
Henrici Illustris, *Friderici Admorsii*, *Diecemanni*, *Frideri-
 ci Stræpni*, *Friderici Bellicosi*, *Friderici Placidi*, ejus-
 que fratrum, *Sigismundi* & *Wilhelmi*, præterea *Ernesti*,
Friderici III, seu *Sapientis*, *Jo. Constantis*, *Jo. Friderici
 Maghanimi*, *Jo. Friderici II*, infelicis, & ex causâ *Grum-
 buchianâ* belloque Gothano notissimi, Principis, perspicien-
 dam, altiusque rimandam, conducunt. Nec minorem indu-
 striam impendit *Albertina Ernestina*que stirpis posteris, do-
 mui *Weissenfelsensi*, *Merseburgensi*, *Vinariensi*, *Ifenacensi*, *Co-
 burgensi*, *Meinaugensi*, *Rœmhildensi*, *Eisenbergensi*, singu-
 larumque familiarum laudatoribus. Sed nolumus longi
 esse, verentes, ne cæncellos, nobis definitos, temere tran-
 scendere, videamur. Rogavius igitur quemvis Historiæ
 cultorem, ut ex featurigine ipsa bibat, melliferisque utatur
 dapibus, quæ appositæ a Nostro largissime *Sectione III
 & IV* fuerunt. Nec caruerunt Comites & Nobiles Saxo-
 num suis præconibus. Videmus igitur, Cl. Autorem *Se-
 ctione V* de Scriporibus Historiæ Comitum & Nobilitum
 Saxoniorum & Misnensium tam diligentè egisse, ut singu-
 larum gentium rationem reddiderit, & primo Burgravio-
 rum *Leisnicensium*, Comitum *Schœnburgicorum*, Burggra-
 viorum *de Döbna*, deinceps *Flemmingiorum*, *Frisartum*,
Werstherorum, *Schœnbergiorum*, *Schubenburgiorum*, *Buna-*

niorem, Brandenburgicorum, & reliquarum equestris patri-
cisique ordinis gentium, mentionem iniecerit. Eodem stu-
dio, iisdemque præfidiis literarum instructus, persequitur
Parte III & IV Thuringica; Hennebergica, & Lufatica,
ita quidem, ut, delineatis regionis eujuscunque indole, fini-
bus, amplitudine, bonitate, eos prædicet, qui Principum me-
moriam literis culte diverunt, & urbium aliarumque rerum
memorabiliunt historiam monumentis consignare studue-
runt. Jam nostrum esset, Parte IV & V, accumulatis-
simâ librorum suppellectile referissimæ, argumenta ampliore
dictionis genere eloqui; at, cum satis orationi, immoderatus
excursus, litatum sit, vela paululum contrahemus, & in
pauca collatis iis, quæ restant, breviter dicemus, circa
quæ sacrorum & reipublicæ Saxonice capita Auctores
versati fuerint. Nimirum Parte IV° eos nominat
Scriptores, qui de profano veterum Saxonum cultu,
de historia Bonifatii, de vita Georgii Spalatini, Go-
dofredi Heebii, de visitatione ecclesiastica, de bello
Smalcaldico, de repurgatis a Lutbero sacris, de libro In-
terim, de Flaciana & Synergistica controversia, de collo-
quiis, Lipsiæ, Vinariæ, Islebiæ, Altenburgi, Dredæ, Tor-
gaviæ, celebratis, porro de Crypto-Calvinianismo, Crellii
turbis, solemnibus sacris, & tandem de singularibus Du-
cum Saxonie in literas & Academiâs meritis, libros,
omne doctrinarum genus continentes, composuerunt.
Parte V^o reperiemus, nobilissimos Juris publici Saxonie
questiones honestissimo a viris doctis studio elucubratas
fuisse. Nam pag. 1037 Scriptores de juribus domus Sa-
xonice universalibus, de pacto Confraternitatis, sive sodali-
tatis, Saxonice, de privilegio de non appellando, de Vica-
riatu & Palatinatu Saxonico, de directorio Saxonico in co-
mitibus, de jure Archi-Mareschallatus, de terrarum Saxoni-
earum divisione, de investitura Bohemica, de jure in Duca-
tum Luxemburgensem & Juliacensem terras, de controver-
sa Schwartzburgica, de juribus Saxonice in regna Sicilia
atque

atque Neapolitanam, ex matrimonio *Alberti Degeneris*, Thuringiæ Landgravi, cum *Margaretha, Friderici II* Imperatoris filia, consiliatis, traduntur, atque rivi locupletissimo rerum Autorumque Indice clauduntur. Impense igitur & Musæ, & Historiæ Saxonice amatoribus, de Opere hoc elegantissime confecto gratulamur, eodemque cum magno suo commodo uturos, quicumque patriæ nostræ rebus vestigandis diligenter student, læti ominamur.

Historische Bibliothek von Ober-Sachsen &c.
hoc est,

BIBLIOTHECA HISTORICA SAXONIÆ SUPERIORIS, atque vicinarum regionum, in ordinem redacta a GEORGIO CHRISTOPHORO KREYSIGIO.

Deesdæ & Lipsiæ, apud Christophori Heckelii filium,
1782, 8.

Alph. I plag. 17½.

Serius fortasse, quam par est, hanc exponimus Bibliothecam; sed commodiore loco memorari non poterat, quam quo nunc *Sirvianum* opus compares. Nam, qui nunc licet, a doctissimo *Kreysigio* olim *Sirvio* intentam, non succensere nobis, moras aliquantisper necessitibus, expectantibusque interea, num se criminatione plagii liberaturus, publice esset *Sirvius*, cujus *Kreysigius* eum in *promissa Collectione Scriptorum, vnum Brachios illustrantium*, accusaverat. Sed, cum frustra expectaverimus *Sirvianæ* fame & nominis vindicias, nec hæc, mortuo jam ipso *Sirvio*, expectari amplius possint, non abs re esse iudicavimus, libere sententiam nostram exponere, & partes *Sirvii* in aliquibus, que ultro sese nobis obtulerunt, (nam omnia expendere, nec institui, nec temporis ratio permisit,) atanda suscipere, non ut sententiam nobis

arrogemus, quia abstinere consuevimus, sed ut doctioribus alius pensitandi occasionem præbeamus, tantane macula *Siruvius* noster adspargendus fuisse, an secus. Ante vero, quam nostram qualemcunque sententiam adiciamus, suadere nobis institutum nostrum videtur, ut a præsentis opusculi forma, Lectoribus exhibenda, primordium capiamus. Per totam librum perpetuam monumentorum expositionem frustra quæres, sed, prout adversaria historiarum obtulerant, conjectæ sine dubio in chartam fuerunt. *Quinque* velut *Sectionum* limitibus universum Autor Bibliothecæ ambitum circumscriptit, quarum *prior* Scriptores Historiæ naturalis memorat, *altera* Scriptores Historiæ civilis exhibet, *tertia* vicinarum aliquot regionum scriptis repletur, *quarta* Scriptores historiæ ecclesiasticæ excitat, *quinta* literarum in Saxonia conditionem illustrat. Operæ autem pretium esse duxit, in Præfatione & Prolegomenis non solum fontes recludere, ex quibus sapere Historici solent, sed & Mappas geographicas indicare.

- Pag. 23.** Sed convertimur ad opus ipsum. Numero scriptorum *Historiæ naturalis* eos assignat, qui fluviorum, montis piniferi, rei metallicæ, fontium medicatorum, acidularum, salinarum, plantarum, vini culturæ, cerevisiarum, Medicorum naturalium, in Saxonia, laudes cecinerunt. *Scriptores Historiæ civilis* ita dispescit, ut, in *historia* & *juribus imperantium* describendis præcipuos esse, ajat, istos doctrina insignes viros, quæ Duceuth Saxoniarum vitam & res gestas, stirpium quarumcunque jadoletin, *Henrici & Aucupis*, *Ottomum*, antiquiorum Miffiæ Marchionum, *Friderici Admoffi* & fratris *Dietrici*, præclare facta, bellum Haffiticum, plagium Kauffingerit, bellum ab Electore *Jo. Friderico* & *Philippo*, Landgrævio Haffiæ, cum Duce *Henrico* Drapfuecni gestum, bellum Smalcaldicum, *Grumbachii* turpe flagitiosumque scelus. Ducum Altenburgicorum, Vindiciensium, Weiffenfensium, Saxo-Morburgicorum, Saxo-Circulium, fæ, ne

rum domus Austriae & Saxonicae insignis, sigilla, Vici-
 ni dignitatem, jus non provocandi Saxoniam, comita-
 provincialia, jus in terras Juliacenses, tutelam Mansfeldi-
 eam, aliasque lites, inter Gothanum Principem & reliquas
 stirpis *Ernestinae* domos nunquam subortas, accuratè
 cogitatioque enuclearunt. Quod ad Scriptores Historiæ
 viam, in *Parte altera Sectionis II* obvencientes, spectat,
 eos diligenter & secundum literarum seriem enodatas vi-
 demus, qui Comitum, Baronum, Nobilium, omnium civi-
 tarum Saxoniarum, Misniae, Varsaviae, genti Ruthemicae,
 Hennebergicis & Coburgicis Principibus, Thuringia, Co-
 mitibus Schwarzburgicis, Querfurtensi digni, Lusatiae
 utriusque, & Mansfeldensium, deinceps Comitum, parentum,
 origines, incrementa, jura, immunitates, aliasque res, me-
 moratu dignas, ad posterum commemorarunt. In *Sectione III*
 prodeuntibus vicinarum aliquot regionum historiis
 adscribit Principatus Anhaltini, ejusque civitatum, laudato-
 res, & Ducum Lauenburgicorum, Abbatis urbisque Qued-
 linburgensis, nec minus agri Halensis, urbisque Hala, Com-
 mentaria adjungit. *Sectione IV* sacerorum in Saxonia con-
 ditionem monstrat, adductis in medium iis ingeniorum sc-
 tibus, qui perverfam Deos venerandi cupiditatem apud Sa-
 xones antiquos, factam sacerorum aate repurgatas a *Lu-
 thera* doctrinas, Episcopatus, Monasteria, societates Pontifi-
 ciorum, *Lutheri* fervorem, in exterminandis Pontificiorum
 erroribus comprobatum, colloquia multifaria, merita Prin-
 cipum Saxoniorum in sacra, ergastulorum & ptochotro-
 phiorum naturam speciemque, larga collustrarunt luce. *Ul-
 tima Sectione* afferuntur Scriptores Saxoniae literatae, ubi
 Scholarum illustrium, Academicarum, Societatum erudita-
 rum, Numorum bracteatorum & solidorum, Numophyla-
 ciorum, & Bibliothecarum, praedicatores felertissime com-
 pulit in unum locum & congregavit, convocatumque
 agmen indice bene digesto coegit. Non reprehendimus
 igitur Clar. *Kreyssigii* factum, per se plausu quovis & en-

216.

483.

158.

comitib

comio dignissimum, sed de suo labore nimis magnifice sentit, commatruque amantem sibi *Struvio* nostri Bibliothecam præter jus fasque exponere annisus est. Iniquius enim cum eo actum, res ipsa, quæ omnibus patet, docere lectores potest. Quodsi etiam sententia Doctiss. *Kreyssigii* stare velimus, pugnancia tamen dicta ejus frontibus adversis impediunt, quo minus si fidem habere possimus. Ab initio enim *Struvio* omnem quæstorum copiam abjudicat, sub finem vero laudat in multis ejus industriam, proficiturque, se in novam Bibliothecam, auctius propediem evulgandam, (evulgari autem ante biennium cœpit,) translaturam esse omnia, quæ succum nervumque habent. Et undenam, quæsemus, judicia plerorumque librorum desumit *Struvio*, nisi vel perlectis historiæ monumentis ipsi argumenta innotuerint, vel ex aliorum Commentariis germanam librorum naturam hæserit? Si quæ labeculæ adhæserunt, quibus deformatum *Struvio* opus clamitat Doctiss. *Kreyssigius*, præclaris tamen ex eximisque virtutibus componantur. Non enim temere falsem in alienam messem intulit, aut surripuit ex horreo, quæ sua non sunt, sed fide summa indicavit, ubi *Kreyssigius* ipsi facem prætulit. Ideoque flagitamus Clariss. *Kreyssigium* sedulo, ut laureolam, *Struvio* ex Helicone reportatam, ne invidet, sed, compositis animi flustibus, ea, quæ omnes boni ipsum lubenter cumulant, laude contentos sit, integram autem *Namorum Bracteatorum Bibliothecam*, quam daturum se olim promisit, quamprimum luci publicæ exponat. Quo facto, novos de Musæ *Kreyssigianæ* nobili literas juvandi ardore plausus excitabimus, & ut alii nobiscum eam laudent publicè, & quò digna est, honore prosequamur, -nostra efficere commendatione studebimus. Suus enim nemini negandus honor est, nec minus *Kreyssigio*, de literis merenti optime, favemus, quam, ab eo injuriam haud fieri *Struvio*, nullis non laureis dignissimo, & inter literatos sæc. ætatis principes summo jure numerando, cupimus.

AD

NOVA ACTA
ERUDITORUM,

Qua Lipsia publicantur.

SUPPLEMENTA.

Tomi VII Sectio VI.

A COMPLETE HISTORY OF ARIANISM, &c.

hoc est,

COMPLETA HISTORIA ARIANISMI
ab origine ejus, A. 306, usque ad A. 1666, ostendens rationes illius in res civiles influendi, & causas dissolutionis Romani Imperii. Cui addita est Historia Socinianismi. Translata e Gallico doctissimorum Patrum, MAIMBURGH & LAMII. Accedit duplex Introductio: prior naturam erroris in doctrinis mere speculativis evolvit, ac planum facit, fidem hujusmodi doctrinarum ut ad salutem necessariam a nobis requiri: ubi simul etiam casus positivorum institutionum precipue consideratus fuit; altera declarat, doctrinam de Trinitate mere speculativam hanc esse. Una cum Appendice, Indicem scriptorum Anglicorum, ad Socinianas atque Arianas controversias pertinentium, exhibente. Auctore GUILIELMO WEBSTERO, A. M. Pastore substituto ad S. Dunstons in the West. Publicate rogatu Reverendi & eruditi D. WATERLANDI.

Tomi II.

Hb

West.

Westmonasterii, apud Jo. Brindley, Oliv. Payne, Jo. Joliffe, Alex. Lyon, & Carol. Corbett, 1735, 8 maj.

Tom. I Alph. 2 plag. 9, Tom. II Alph. 3 plag. 3 ½.

Diu est, quod Magna Britannia hominibus patuit, qui Arianas & Socinianas doctrinas in lucem sacre civitatis revocare ausi sunt. Nec vero alii defuerunt, qui horum sese infidiis opponerent, & adversus eas sacrosancta dogmata masculè tuerentur. *D. Waterlandus* ex iis unus est, qui bonæ Christianæ fidei causæ advocacionem ea præstitit ratione, quæ nihil excellentius est. Idem inchoatus & eximius Vir comperit, versionem Historiæ Arianismi, a *Ludovico Maimurgio* Gallicæ scriptæ, Anglicam, a *D. Herberto* inchoatam, & aliqua ex parte formis jamjam descriptam, non continuari. Causam hanc audit esse, quod hic doctus Vir in *Fleurii* Historia Ecclesiastica convertenda occupatus sit. Quare, cum ab eo, tum vero & ab ipso *Herberto*, rogatus, *Cl. Websterus* cum hoc sese conjungere, & socias ei manus præbere, decrevit. Hic autem, pacto vix inito, nimio labore oppressus, *Cl. Webstero* suavor & autor est, ut in ipsius locum substituatur alium, qui sibi hac in versione adsit. Conditionem non aspernatus ille, commisit, ut maximam Historiæ partem *Herberti* transferret successor, quæram nominatim designare Reverendo *Webstero* non licuit; reliquam vero partem ipse vertendam sumsit. Hanc vero laudem laboris sui socio concedit, quod perfecta Gallicæ linguæ cognitione imbutus fuerit. Usu contra Anglici sermonis cum caruerit, ipsum ait hujus idioma & phrasin interdum non accurate intellexisse, at nihilo minus tamen, sensum Autoris his etiam in locis expressum esse, testatur. Ex quo concludit, elegantiam quidem, quam severiores Critici flagitant, aliquid, nihil vero utilitatis, versioni inde detractum esse. Verum, de ipsa Arianismi Historia nonnihil commemorare, non erit, a re proposita sejunctum. Nihil est hac per multa
sacrae

sacrae historiae Secula notatu dignius. Sicut scintilla,
 quae non statim extincta fuit, magno dat incendio cau-
 sam, qua tota aliqua domus deletur; atque adeo, a vento
 dissipata, universam incendit urbem; ita *Ariana* etiam
 haereticis, in *Aegypto* primum orta, nec vero sine mora op-
 pressa, totam sensim *Palaestinam* occupavit. Hinc pul-
 sa, in omnes tandem duorum Imperiorum partes invasit,
 quin etiam extra horum fines ac terminos ad remotissimas
 nationes emanavit, & omnia, quo perripit, loca conturba-
 vit. Narratio est portento, quam verae historiae, similior,
 uni homini, *Ario*, in quo nihil magnum, nisi superbia &
 malitia, elucebat, tot tantasque suppetias latum iri, ut
 factionem sibi paucos intra annos pararet, cui maxime ac
 potentissimi faverent domini. Imperatores, Imperatrices,
 & horum amici, duces item exercituum, ministri status,
 illustres civitatis ordinis viri, & qui maximo illis temporibus
 loco ac numero erant, omnes, quas possidebant, vires eo
 intendebant, ut pro eo victoriam obtinerent homine, qui
 nervos Paganismi incidere, & Christianismum e fundamen-
 tis disjicere, laborabat. Cum armis, quibus valebant,
 strategemata quoque, artificia, & aulicas sociabant
 technas; pollicebantur praemia, & minabantur supplicia;
 verabant etiam & excruciant sibi inimicos eo furore,
 quo tyrannos major non urserat, quos hi novi vexatores
 non ita pridem in triumpho circumduxerant. Reges bar-
 barbarum nationum huic caeca quadam cupiditate se ad-
 iungebant factioni; qui, ut veros ac genuinos Jesu Christi
 cultores, qui meliores orbis partes incolebant, igne ferro-
 que vastaverant, Arianis eas implebant. Hi tam indignis
 illos modis tractabant, ut Germaniam, Galliam, Hispa-
 niam, Africam; atque Italiam, sibi subjicerent. Quid?
 quod ipsa quoque Roma, sedes imperii & religionis, non
 semel huic victorum barbarorum succubuit virtuti. At
 nec in his finibus se continuit Arianismus, verum latius
 serpsit. Ipsi illi, qui rebus sacris praesidebant, & quorum
 caeque erat, huic torrenti impietatis omnibus viribus sese

obijcere, furorem ejus adaugebant, omni sua hanc hæresis fulcientes autoritate. Patriarchæ, Metropolitanus, Episcopi, Sacerdotes, Monachi, & Moniales, ad hanc sectam amplificandam, & in unum corpus cogendam, conspirabant, quod alios induceret in opinionem, ac si ipsam constitueret Ecclesiam. Ac sane Episcoporum sat magnus in hac factione erat numerus, qui Concilia coegerunt, œcumenica, tantum ob numerum, ab ipsismet dicta. Ipsi recte sentientes, qui pacis imagine decepti erant, occasionem iis dederunt credendi, ac si ipsorum similes essent. Ac tantum non omnes, ad pastorum suorum sese componentes exemplum, præter opinionem in horum laqueos hæreticorum implicati sunt, non sine horrore tandem experti, re vera sese deceptos esse, secus atque putarant, & in Arianismum non opinatos incidisse. Ut sapientissimis viris, maxima pericula eluctatis, plurima metuenda essent, ab iis præsertim, a quibus nihil verebantur. Quod vero hanc historiam suavem jucundamque reddit, illud est, quod ὁ λόγος ἡ ἐνσαρκιας omnes potestates, quæ ad suam divinitatem e medio tollendam conspiraverant, præclara & divina victoria vicit, exspoliavit, & in triumpho, quo nihil illustrius est, fuit, erit, duxit. Sane doctrinæ Jesu Christi ac miracula, vaticinationes & typi, qui representabant ipsum, concentus Veteris ac Novi Testamenti, omnes admirationis plenæ res circumstantes, in propagatione religionis Christianæ occurrentes, admirabilis ejusdem progressus, duratio ac perfectio ejus, tot Martyres, tot Concilia, tot miracula, quæ continuo per omnia apparuerunt Secula; hæc omnia, & alia ejusdem generis multæ rationes, tam sunt manifesta divinitatis Filii Dei argumenta, ut nemo rationi purgatæ parens & obsequens sit, quin eam sine mora præ se ferat. Quid si vero etiam nulla extarent, quæ hanc roborant fidem, argumenta omni exceptione majora: solæ Arianorum insidiæ, in hac Historia summa fide repræ-

representata, eademque tanto cum successo stridit, maxima ad convincendum virtute valent. Qui enim ab hac erant hæresi, si magno pollebant ingenio, calliditate, potentia, & numero: iidemque impetus suos tam fortiter, tamque sæpe, repetebant, ut, si divinitas *Te Løye*, quam ex hominum animis eradicare moliebantur, illusio, & impia fraus, ac fallacia, fuisset, minime fieri potuisset, ut hæc diu perstitisset. Namque mendacium tantam vim diu sustinere nequit. Nec vero sine insigni animi voluptate legi poterit, quidnam fatale huic hæresi attulerit exitium. Illa, cum antehac, Imperatorum majestate, & victricibus Regum armis, fulta, per orbem terrarum regnaret, hodie tamen in angulo quodam Transylvaniæ vix asylum aliquod obtinet, in quo non nimis tuto latere solet. Hæc omnia Rev. P. *Maimburgius* multis exposuit verbis in hac Historia, quam Anglice versam indicavimus. Constat ea *binis Voluminibus*, sive *Partibus*, & *duodecim Libris*: Prior *sex Libros*, altera vero *totidem*, complectitur. Ad utrumque *Volumen* Index adjunctus est separatus, in quo præcipuæ personæ & res, eo contentæ, nuntiantur. Ceterum in Præfatione ad *Volumen II* non malo consilio lectores monet Rev. Editor, ut *Maimburgiana* Protestantium convicia caute legant. Tanta enim animi concitatione causæ studuit Romani Præsulis *Maimburgius*, ut, in rebus, ad suam religionem pertinentibus, & in iis, quæ de Protestantibus tulit, judiciis, parum promereatur fidei; quandoquidem his in momentis raro is meliori, quam audacia, & importunæ conviciandi libidine, nititur auctoritate, in rebus contra Arianorum describendis idoneis testimoniis usus. Ita est sane: Catholici in isto certamine, quoties cum Arianis congruendum fuit, non ita, ut decebat, & recta lites sacras tractandi ratio requirere videbatur, semper sese gesserunt. Nimirum enim a vi ac turbine pravæ animi concitationum interdum se abripi passi sunt; nec vero ab iis sibi temperarunt artibus, quas

in Artanis non immerito detestantur Proxestantes; inprimis eum occasio tulit, & summos imperantes ad dura quævis & atrocias in Arianos statuenda excitare non veriti sunt. Quo loco & illud habendum, quod non modo scripta *Arii* flammis addicta sint, sed capitis etiam pœna in homines ista celaturos constituta. Rev. P. *Maimburgius* eandem nos rem suo docuit exemplo variis in locis Historiæ, a se contextæ. In Prefatione statim elicit Franciam in campum, hancque dicit in societatem ejus gloriæ ac honoris Jesu Christi venturam, si istud confectura esset monstrum. Idque tum auguratur ab ea factum iri, cum arma majorum suorum, sub *Clodovæo Magno* olim sumpta, hodie refumaturæ esset ad hanc expellendam vi heresim ex Galliciis, ubi *Visigothi* eam extulerint, novam illi monarchiam constabiliendo. Nunc ad *Historiam Socinianismi* accedimus, quæ *secundi Voluminis* minimam constituit partem, eandemque separatis paginis designatam. Hæc lingua Gallica Parisiis A. 1723, suppresso Autoris nomine, prodiit. Hodie vero compertum est, *Franciscum L' Amy* eam contexuisse. Sed tam imperite in hac componenda se gessit Rever. Pater, ut mirum sit, versionis Britannicæ confectorem tantas, tamque manifestas, aberrationes sine nota censoria dimisisse. Opus ipsum in hæc Anglica editione ita distinctum est, ut *XXXIV* istud *Capitibus* absolvatur, adjuncto in fine hominum indice, qui Socinismo faverunt. Compendiaria hujus enarratio cum in nostris his *Actis* nondum appareat; quid de eo judicandum sit, non alienum hic erit docere. Falleris, si copiam rerum variarum in hæc requiris Historia. Sed non errabis, si candorem & accuratorem historicam in ea desideraveris, ac, infinitis eandem erroribus commaculantem esse, decreveris. In *Capite I*, ubi de orru *Sociniani* differitur, veteris Ecclesiæ Antitrinitarios ita commemorat Autor, ut, more suo, rotundis quadrata misceat. In *Cap. II* varia recenset nomina, quibus hodie *Socini* amicos appellari content.

dit. Sed, quoquo nos vertimus, confusionis ubique percipimus vestigia. Fingit nomina & explicat, sed explicatio ejusmodi est, ut tenebras luci offundat veritatis. At enim, Socinianos *Trinitarios, Unitarios, Tritheitas, Anti-Trinitarios, Deistas*, vocari. En alia nomina, ne fando quidem audita! *L' Amy* vult, Socinianos etiam *Pinczovianos, Racovienses, Sandomirienses, Cujavianos*, dici. Infirmo causam suam praesidio munit, dum, in Polonia homines ita dici, affirmat. Sit ita, a nonnullis hos ita vocari; at nondum tamen in publico haereticorum indice ista mira leguntur nomina. Autor veritati apertum indicit bellum, quod, *Socini* fautores *Mennonitas, Arminianos, Coccejanos, Quackeros*, in Hollandia & Anglia hodie vocari, scitit. Hoc qui animum inducit, rerum ignarus omnium sit, oportet. Nemo est intelligens, quin exploratum habeat, Mennonitas, generatim ac univere spectatos, multum a Socinianis differre, quanquam inter Mennonitas sine fortassis aliqui, horum scitis hominum dediti & additi. Eadem de Quakeris ferenda sententia. Nec dubitat hodie quisquam, ex *Arminii* amicis nonnullos *Socini* etiam rebus studere. At, Arminianos omnes a *Socino* esse, & Socinianos appellari, neuto unus largietur. Injuria fit *Coccejanis*, quod, inter Socinianos numerantur. Namque *Jo. Coccejus*, & omnes germani ejus discipuli, tam acriter Socinianorum erroribus sese opposuerunt, vix ut ullos alios, qui pari se virtute in hoc praestiterunt certamine, Reformatus coetus ostentare queat. Itaque sine ulla veri specie hac in chartam coniecit *L' Amy*. Quid? quod *Capite III* & ipsam sacrorum emendationem, a beato *Lutbero*, Deo afflante, ceptam, rodere nullus dubitavit. Novam enim Socinianismi originem ab eaderivat. Socinianos, putat, nunquam antiquos in orbem revocare errores aucturos fuisse, nisi Ecclesiae reformatio, a *Lutbero, Zwinglio*, & aliis, inchoata, occasionem illis praebuisset. Non novum hoc est convicium, in istud opus, quo nihil divinius est, conjectum; quan-

quandoquidem ipse Historicus *Andr. Wiffowatium* testem hanc in rem citat. Verum, si nullum magis idoneum hujus narrationis autorem habuit, suæ sapientius famæ consuluisse, si hanc omisisset fabulam. Cultiora enim non nesciunt ingenia, in Italia, illustri illa Papatus sede, hæresin istam natam esse. Primus quidem *Michael Servetus*, gente Hispanus, patria Tarraconensis, errores de Trinitate, jam olim damnatos, in lucem sacræ civitatis revocaverat, quosdam, ut fit, eorundem patronos nactus. Atque is ex *Alcorano*, & ipsis adeo Mahammedanorum Scholis, illos hauserat, ut *Stanislaus Lubieniecus*, *Histor. Reform. Polon. Lib. II. Cap. V. p. 96* autor est. - Sicut vero *Servetus* veluti prohibitionem dederat aliquam Socinismi; ita hic plenius demum circa A. 1546 in agro Veneto, Vicentiæ, & in aliis urbibus, elaboratus fuit. In his enim tum temporis crebriora collegia, in quibus docti quidam viri de rebus ad religionem pertinentibus inter se colloenti sint, instituta fuisse, idem testatur *Lubieniecus*, *Lib. II. Cap. I. p. 38*. Magistratus tandem, quo hi valerent conventus, expertus, in supplicium vocaturus homines erat, qui iis interessent. Huic ergo imminenti fuga se subducebant illi, atque ex horum numero *Laelius Socinus* fuit, patruus *Fausti* ejus *Socini*, qui velut hæreditate acceptos errores tanta calliditate, ut erat homo valerrimus, utique disseminaverat, ut Socinianæ factionis autor merito princeps & architectus censeatur. Ergo hæc in Italia excitata fuit a viris, qui Romanæ Ecclesiæ sacris antehac dediti erant. Hos offenderat insulsißima hujus Ecclesiæ superstitio, atque abusus Philosophiæ, quæ tum in Italia vigeat, Peripateticæ in istos errores induxerat. Atque, ut *Servetus* ex *Alcorano* dogmata sua perniciosissima hauserat, ita & Unitarii Transylvaniæ *Alcoranum*, *Librum religionis suæ classicum*, appellabant. Quod ipsum cum *Fausto Socino* objectaretur, hanc quomodo a se suspicionem amoliretur, non habuit. Itaque sacrorum emendatio, a magno *Luthero* suscepta, nec induxit Socinia-

nos

nos ad conventus suos, & collegia, quæ dicebantur, pia, nec vero ullam iis præbuit occasionem. Hoc quidem dubio caret, Socinianos istud sibi arrogare laudis, ac si reformationem ad summam perfectionem ipsi evexerint. *Andr. Wiffowatius & Stanis. Lubieniecus*, operis citati *Lib. I Cap. IV pag. 11* in eorum sunt numero, qui istud jactitant. Sed diu jam est, quod nostrates planum fecerunt, non ad summam perfectionem, sed corruptionem potius ac depravationem, ab istis hominibus totam religionem Christianam perductam esse. Ad hoc autem, quod *Lutherus* voces, *trinitas* & *εἰς ὁμοίους*, adhibuit, locum *1 Jo. V, 7*, in versione omisit, in explicatione *Genes. I*, filium Dei instrumentum esse, dixit, *Es. IX* eundem *berœm* appellavit, ubi *Deum* dicere debuisset, quod denique verba: *Sancta Trinitas, unus Deus, miserere nobis*, quatuor ante obitum suum annis ex Litania sustulit; sexcenties jam a nostris Theologis responsum est, ut cramben toties & ad fastidium coctam rursus apponere vereamur. Id vero mirum nobis est, quod *L' Amy* has accusationis partes ex *Christoph. Sandii Nucleo Histor. Eccles. Lib. III Sec. XVI p. 423*, sine ullo judicio historico, exscripsit, iisdem, quibus *Sandius*, usus rationibus, ut, *Lutherum* Arianum fuisse, orbi credulo persuadeat. *Rich. Simonius* interiorem beati *Lutheri* habuit notitiam. Is enim nimium Viri immortalis memoriz fervorem, quo erga sacrosanctum Trinitatis mysterium tuendum flagret, vituperat, eique, immerenti licet, hoc vitio vertit, quod ex primis *Geneseos* verbis contra Judæos & Arianos communire voluit. Hic ergo *Rev. Lamii* civis bonæ *Lutheri* causæ patronum sese præbuit, eundemque ab Ariana erga trinum Deum impietate absolvit. Sed tota fere nobis *Historia Lamiana* exscribenda esset, si, ubi fidem deciderit historicam, indicare, nobis propositum foret. Ac ne hæc quidem, quæ diximus, præcipiendi causa diximus, atque ita potius egimus, ut existimatores videamur loqui, non magistri.

His enarratis, binas præmissas *Introductiones*, sive *Præfationes*, Clariss. *Websteri* breviter significabimus magis, quam declarabimus. Sunt illæ Autori cuidam oppositæ, ab eo quidem non nominato, verum recentiorum controversiarum, in Anglia agitarum, historia nos erudit, *Arthurum Asbley Sykes* peti, quippe qui in suspicionem indifferentissimi defensi ibidem venit, eumque edito lingua Britannica libro, indice *Innocentia erroris* insignito, proposuit, cujus etiam *defensionem* in lucem prodire iussit. Hæc igitur scripta convellenda sibi sumsit doctissimus *Websterus*. Potiora *Sykesi* argumenta, quibus, innocentes in mysteriis Christianis errores esse, demonstrat, huc redeunt: 1) *Errores, quos vocat, speculativos non voluntarios esse*, contendit; 2) *horum nos errorum panitere baud posse, arbitratur*. Unde concludit, eos puniri non posse, adeoque innocentes jure vocari. Adversarius vero ejus Clarissimus negat, ad ineram contemplationem Christiana pertinere mysteria: contra vero ea extra omnem ponit dubitationem, illa ad praxin tendere, & unice comparata esse, omnia. Destructo igitur principio, consecutaria etiam, hinc ducta, simul funditus evertit. Quo idem loco *positivas*, quas *Deista* hominem devincire negat, *Institutiones* defendit. Horum hominum, quibus abundat Anglia, hæc est opinio. Decernunt illi, sola *morum præcepta*, cum *intrinseca* valeant *bonitate*, sua quemvis mortalium *natura* obligare. Mysteria vero, in sacras literas relata, *positiva* vocant *instituta*, cum a divino pendeant arbitrio. Ubi Clariss. Adversarius ostendit, hæc eadem, qua illa, ratione *sapientia & bona, Deo digna, & ad salutem nostram necessaria*, esse, neque ullum recipiendum inter utriusque generis præcepta discrimen, nisi hoc, quod præcepta morum generatim ex naturæ lumine pateant; ceu a Deo imperata, *positiva* vero *instituta* expresso divino jussu innitantur. Unde, & illorum, & horum, parem dari obligationem, sciscit. Quod Clariss. *Cubb*, qui *Sykesio* favet, *speculativas*, quas vocat, *doctrinas* inde putat innocentes esse, quod ea non
sine

sint claritate revelatæ, ut nullus errori locus sit relictus: id hæc eadem occasione Rev. *Websterus* diluit, & priorem finit Introductionem. In altera naturam dogmatis de *Trinitate* sigillatim inquiri, & quantum in eo momenti situm sit, exponit. *Deistæ* nexum ejus cum *praxi* negant, atque, ad meram istud contemplationem redire, fatentur, *innocentium* inde *erroris*, aut *ignorantiæ*, confirmaturi. Hoc est *postulatum* illorum religionis Christianæ irreiformum, quod hic infringitur, & dogma istud imprimis *practicum* esse, hoc demonstratur argumento: *Deus noster a nobis colendus est. Filius & Spiritus S. una cum Patre sunt Deus noster. Ergo Filius & Spiritus S. una cum Patre sunt a nobis colendi.* Hoc ratiocinium uberius enucleatur & roboratur, totumque hujus secundæ introductionis constituit argumentum.

Quod reliquum est, eruditos monemus Lectores, *Indicem* illum *scriptorum, ad Socinianas & Avianas controversias spectantium*, quem, Appendicis loco, adjunctum spondet libri inscriptio, non confectum esse a Clariss. *Webstero*. Rationem hujus reddit omissionis in *Prefatione, Volumini II* præfixa. *Schedulas* sparfit in Anglia, in quibus hoc institutum suum, quod plenus titulus promittit, nuntiavit, & subscriptores desideravit. Sed prævidere non potuit, tantum chartæ spatium solam *Arianismi & Socinianismi* Historiam sibi flagitaturam. *Expensa* igitur cum receptis jam superiora fuerint, *indicem* istum elaborandi totum abjecit consilium.

SAMUELIS WERENFELSH, S.S. THEOL. DOCT.
egusdemque in Academia Basileensi Professoris, Opuscula
theologica, philosophica, & philologica; editio
altera, ab Autore recognita, emendata, &
auſa Tomis duobus.

Lausannæ & Genevæ, sumptibus Marci Michaelis
 Bouquet & Sociorum, 1739. 4.

Tomus I Alph. 3, Tomus II Alph. 2 plag. 22.

li 2

Satis

Satis superque eruditis notum est nomen *Samuelis Werenfelsii*, nec nostra is indiget commendatione, cum eruditissimis scriptis orbem literarium illustraverit, eique ingenii sui monumentis insignem usum præstiterit. Novæ editionis Opusculorum ejus noticiam tradituri, illud inprimis curabimus, ut hinc intelligatur, quomodo hæc a reliquis editionibus differat, præsertim cum hujus Viri eruditissimi Dissertationem *de Logomachis eruditorum*, & Diatriben *de Meteoris orationis*, in *Actis nostris A. 1693 Mens. Febr. p. 53.* & *A. 1702 Mens. Aug. p. 333.* paulo plenius recensuerimus. Editor hujus novæ editionis est *Petrus Rybinerus*, Artis Logicæ P. P. in Academia Basileensi, avunculus nostri *Werenfelsii*. Altera editio hæc vocatur *Operum Werenfelsianorum*, si spectes collectionem eorum, quæ Basileæ A. 1718 prædiit; si vero maximam Dissertationum, in hoc opere contentatum, consideres partem, quarta hæc est editio. Nam initio pleraque sub nomine *Thesum*; in cathedra Academica publice ventilatarum, lucem adspexerunt, quæ deinde in *duo Voluminibus* digesta sunt, quorum *prius* Basileæ sub titulo *Sylloges Dissertationum theologicarum*, *alterum* Amstelodami, prædiit, inscriptum *Miscellanea*, in *duas Partes* divisa. Postea hæc ipsa, quæ Basileæ & Amstelodami prodierunt, a Basileensi bibliopola junctim sunt edita A. 1719, quibus nunc nova accedit *Laufannensis* editio, multis accessionibus aucta. Differt igitur omnino hæc editio multum a præcedentibus, majoremque in modum est locupletata. Quæ vero accesserunt, eruenda fuerunt ex schedis, passim disjectis, non exiguo labore. Etsi enim jam sigillatim prodierant; tamen series sermonis sæpe fuit turbata & transjecta, ut haud raro sensus fuerit turbatus. Hoc generatim de hac nova editione monuisse sufficiat; speciatim nunc singula considerare juvat, ut hinc appareat, quid nova priori præstet editio. In *duos Tomos* hæc divisa est; & quidem in *primo Tomo* occurrit initio *Dissertatio apologetica pro plebe Christiana adversus*

versus doctores, iudicium de dogmatibus fidei illi auferentes. Romanae ecclesiae doctoribus haec opposita est Dissertatio, qui in dogmatibus fidei suam auctoritatem interponunt, contenduntque, homines laicos non posse iudicare de articulis fidei. Contra hos demonstrat Autor, Christianam plebem non usque adeo ineptam esse, ad rectum de religione iudicium ferendum, quod initio probat, deinde praedictis & objectionibus occurrit. Jam sequuntur haec: 2) *de jure in conscientias ab homine non usurpando* Epistola ad D. Nic. Wilkens, Hamburg. Variis argumentis demonstrat Autor, magistratui non licere, conscientias imperare, & nullum hominem, aut populum, jus habere, alterum ad assensum in religione cogendi, aut propter denegatum assensum puniendi. 3) *De praesentia religionis in S. Scriptura revelata, huiusque revelationis necessitate.* Per duas partes religionis, quae sunt verus de Deo sensus, & rectus ejus cultus, probatur, in S. literis tradita ceteris omnibus antecellere. 4) *Dissertatio de veritate miraculorum, in sacra Scriptura narratorum;* ubi non solum de miraculis, quae in genere narrantur, Autor exponit, methodumque monstrat inquirendi certitudinem miraculorum, sed & applicat haec miraculis Christi, tandem ab objectionibus adversariorum eadem vindicans. 5) *Diff. Num miracula certa sint veritatis signa.* Miracula describit per opera divinae potentiae extraordinaria, in sensus incurrentia, admirationemque videndum excitantia. Ex his demonstrat, miracula per se esse talia, quae veritatem & doctrinam confirmare possint; deinde etiam, posse ea dignosci, probat, ex certis criteriis ab aliis miris. 6) *Meditatio de Zelo in S. Scriptura ubique conspicuo pro una Dei gloria.* Paucis contendit Autor, omnes comminationes, redargutiones peccatorum, historias omnes, tendere maxime ad gloriam Dei. 7) *Meditatio de incitamentis ad virtutem, in S. Scriptura propositis.* Primo incitamenta ad virtutem proponit S. Scripturae, deinde haec comparat cum iis, quibus ethnici usi sunt, ad virtutem incitamentis. 8) *Appendix, ubi excutitur questio: Cur*

Pag. 35.

57.

70.

93.

103.

115.

129.

hæc incitamenta non plus efficaciam habeant inter Christianos. Tria hic potissimum impedimenta recenset; quia ea non credunt, quæ Scriptura tradit; quia illa non ea, qua par est, attentione ad animum revocant; quia illam religionem non agnoscunt, ad quam observandam nos incitare debent.

Pag. 138. 9) *Dissertatio de triplici teste, de verbo Dei testante.* Unus testis est testimonium ecclesiæ, alter testimonium S. Scripturæ, tertius testimonium Spiritus S. Trium horum testimonium in quo consistat, & quantum cuique sit tribuendum, hæc Dissertatione explicat Autor. 10) *Dif-*

164. *fertatio in verba Domini: Hoc est corpus meum.* Facile possumus hic augurari, quo tendat Autor, Illud enim sibi sumit, ut ostendat, illos errare, qui præsentiam quandam realem, sive substantialem, corporis Christi, aut ex pane facti, aut cum pane conjuncti, in his verbis quærunt. Ipse vero hic nihil aliud deprehendit, quam panem esse symbolum & sigillum corporis Christi crucifixi, in S. Cæna vere exhibiti. Verborum Christi vero hunc sensum esse credit: panis substantia, idque proprie, est ipsa substantia corporis Christi. Initio itaque demonstrat, dissentientes in verbis Christi interpretandis magis errare, quam Calvinianos in ista interpretatione rejicienda. Deinde, suam interpretationem, putat, esse verbis Christi convenientiorem, quam dissentientium, ubi obiter observamus, *ωρατον ψευδος* in eo latere, quod Sacramentum per sacrum signum describatur, unde ista nempe interpretatio oritur. Hic panis fractus est symbolum, cujus exhibitione vobis confirmo exhibitionem corporis mei crucifixi; hoc vitum poculo infusum est symbolum, cujus exhibitione vobis confirmo exhibitionem sanguinis mei, pro vobis fusi. Quæ omnia plenius edisseruntur, unde mens Autoris facile potest intelligi. Tandem vult ostendere, sensum, quem dissentientes inde eruere student, scopo. S. Cæna non convenire, nec ab Apostolis & discipulis Christi potuisse intelligi. 11) Subnexa etiam est hujus Dissertationis defensio, Nostri Lectores hoc *Werenfelsio* concedent, cum hæc singula in grâ-
ciam

tiam suæ ecclesiæ scripserit, atque cum quodam ardore defendarit. 12) *Dissertatio de adoratione hostiæ.* Pontificiis Pag. 207. est opposita, atque recte probat, variis circumstantiis ex historia advocatis, adorationem illam sine idololatria fieri non posse. 13) *Dissertatio de Naamene Syro, ab Hypocritis vindicato.* Naamenem, cum petit inprimis, ne Deus id peccatis annumeret, quando cum domino suo ratione officii in domum Rimmon ad adorandum progredi debeat, non hypocritam egisse, paulo fusius monstrare studet. 14) *Dissertatio de loco Petri postler. Epist. Cap. I, 20;* negantis, prophetiam esse *ιδίως επιλυσεως.* Improbatur illorum sententiam, qui, *Petrum* loqui, eredunt, de prophetiæ origine; illam non esse ex hominum impulsu. Mentem *Petri* potius hanc credit esse: Postquam propheticum sermonem tanquam obscurum lumen considerare jubet, addit, hæc primum scire debere auditores, omnem prophetiam Scripturæ, quæ reperitur in V. T. propriæ resolutionis non esse, i. e. omnem de Messia V. T. prophetiam ænigmaticam & obscuram esse, & ex se ipsa perfecte non intelligi, sed plenam ejus interpretationem ex alio verbo clariore esse petendam. 15) *Cogitationes de quibusdam S. Scripturæ locis obscurioribus, ad Jo. Alb. Turretinum:* In quibus varia circa nonnullos locos Scripturæ proponit, & philologicè eosdem considerat. 16) *Appendix de Clausula orationis Dominicæ,* cum corollario, ubi potissimum hujus clausulæ *νησιόνηλα* propugnat. 17) *Dissertatio de stilo scripturum N. T.* Autoris de stilo N. T. hæc est sententia; Quod ad linguæ puritatem attinet, illam neque Græcorum genio, neque Grammaticorum regulis, convenire; quod ad rhetoricum ornatum, humanam eloquentiam in his libris non esse querendam, neque tamen fastidiendum hunc stilum; mereri cum, ut eunquè simplicem, incultum, & quandoque, si dicere liceat, barbarum, ut plus temporis studijque ei probe addiscendo impendamus, quam elegantissime *ιδιωνισοτι* & *απηνολάτω*, neque tamen etiam deesse, quæ Græcæ linguæ, atque adeo eloquentiæ, studiosus inde discere, atque

- atque imitari, possit. Nobis non deessent, quæ in hæc *Werenfelsii* sententiam moneremus, si nostri instituti ratio
323. id in præfati permitteret. 18) *Dissertatio de Controversiis theologicis rite tractandis*. Hæc est Oratio, quam recitavit Autor, cum Professionem controversiarum auspicaretur, A novo Editore in hunc locum est posita, & exordium additum, quod Autor tunc apposuerat. In priori editione inter *Miscellanea* erat rejecta, & p. 575 legebatur.
342. 19) *De Scopo, quem sibi Interpres S. Scripturæ proponere debet*. Non solum docte de scopo vero differit, sed etiam falsos confutat.
357. 20) *Dissertatio de Scopo doctoris, in Academia S. literas docentis*, ubi partim monstrat, quid omnium, qui in Academiis docent, verus scopus esse debeat, partim quam noxium sit Ecclesiæ, ubi ab vero
375. scopo deflectimus. 21) *De recto Theologi zelo* Oratio. Hæc in nova hac editione primo accessit. Distinguit Autor cæcum & rectum zelum Theologi, quem postremum ita describit, ut Theologus effervescat, quando clare & distincte cognovit, pro quo, contra quid, & quare, effervescat, quodnam & quale sit illud dogma, cujus defensionem, aut refutationem, tanto animi ardore suscipiat. Singula exemplis illustrat.
387. 22) *Dissertatio adversus carnalem securitatem*. Demonstrat Autor potissimum periculum, in quo peccatores impenitentes jacent, causasque hujus securitatis aperit.
401. 23) *Meditatio in Psalmum III, cum ejus paraphrasi*. Hæc in hac editione apparet primùm, atque inventa est inter fragmenta lectionum publicarum, coram studiosis habitatum eo tempore, quo Autor V. T. erat Professor. Occurrunt hic tantum *Psalmi* succincta paraphrasis, & piæ cogitationes Autoris, occasione hujus *Psalmi* excitatæ.
413. 24) *Cogitationes generales de ratione uniendi Ecclesias protestantes*, quæ vulgo Lutheranarum & Reformatarum nomine distingui solent, ex Germanico in Latinum conversæ. Hæ Cogitationes in editione Basiliensi clauderentur Dissertationes theologicas. Non hic attinguntur dogmata particularia inter Protestantes, sed tantum generaliora. Inprimis disquirat Autor, qualis Pro-
- testan-

testantium pax & conjunctio quaerenda sit, & quid requiratur, ut ad eam perveniamus. Ad hujus rei confirmationem subjiciuntur nonnulla Reformatorum Theologorum judicia. Quae in hoc Tomo I adhuc sequuntur, omnia in priori editione desiderabantur. Sequitur enim 25) Dissertatio de ratione uniendo Ecclesias protestantes. Hæc inter Autoris schedas inventa, & in ordinem redacta est, scriptis Werenselsii Henoticis annumeranda. Id enim agit, ut pacem suadeat inter Ecclesias protestantes, & quomodo possit ea obtineri, ostendat. Præterea demonstrare studet, non esse dissensum harum Ecclesiarum fundamentalem; quod ipsi propter Ecclesie suae hypotheses est ignoscendum. 26) Apparet Quæstio de ministris ad sacrum munus admittendis, ex Germanico in Latinum conversa. Quæritur hic inprimis: Num hominibus jus competat, eos, quos in rebus, ad essentialiam fidei non pertinentibus, errare judicant, ob solos ejusmodi errores a S. Ministerio excludendi; id quod simpliciter negatur. 27) Scrupulus de prædestinatione, ex Germanica in Latinam linguam translatus. Composuit hoc scriptum Autor in gratiam amici, ut illum adduceret ad doctrinam de prædestinatione parcius & cautius in concionibus suis tractandam, quod auditores is haberet non jam conversos, sed plerisque a conversione alienos, qui in concionibus non tam docendi sint, cui conversionem suam adscribere debeant, quam adhortandi, ut conversionis mediis strenue utantur. Quos vero scrupulos ejusmodi Ecclesiastes excitare possit in irrogenitis, demonstrandum sibi sumsit Autor hæc descriptione. 28) Theses aliquot de gratia convertente, in quibus Protestantes convenire possent. Et tandem 29) de gratuita peccatoris justificatione. Octo itaque sunt momenta, quibus hæc nova editio, quod ad Volumen I attinet, locupletior est priori, eaque fere omnia ad unionem ecclesiarum spectant. Ad alterum itaque Volumen horum opusculorum progrediendum est, in quo 1) apparet Dissertatio de Logomachis

- maciis eruditorum, cūjus notitiam alio in loco plenissimam dedimus, ut supra indicavimus. 2) *Dissertatio de superstitione in rebus physicis*, ubi varia confutat, quæ præjudicia in rebus physicis habere solent homines. 3) Sequitur Epistola brevis ad *Paulum Rebouletum*, Pastorem cœtus Gallici, qui Tiguri colligitur, quæ in priori editione non invenitur. 4) *Dialogus de finibus mundi*, qui *Cartesii* sententiæ opponitur, in priori autem editione p. 683 legitur. 5) *Theses de figura mundi*, ubi 1) demonstratur, esse figuram mundi, 2) qualis illa sit, docetur. 6) *Meditatio de Atomis*, ea, quæ de his alias solent disputari, breviter completens. 7) De tempore assertiones & quæstiones. Proponit in genere Autor nonnulla de tempore, & ejus natura, variis quæstionibus simul de eo in medium allatis. 8) *Dialogus de animæ immortalitate*. 9) *Philosophiæ moralis specimen*, paucis thesibus contentum, quibus *Theologia moralis* in compendio proponitur. 10) *Theses ex variis Philosophiæ partibus*. 11) *Idée d'un Philosophe*, Gallico sermone proposita. 12) *Judicium de argumento Cartesii pro existentia Dei*, petito ab ejus ideâ. *Fundamentum Philosophiæ Cartesianæ* hoc erat: Deus verax existit, qui me in iis, quæ clare & distincte percipio, non fallit. Sed habet *Cel. Wetenfelsius*, quæ contra hoc argumentum *Cartesii* moneat, & quo vitio laboret, demonstrat. Sequuntur quoque 13) *Vindiciæ judicii de argumento Cartesii contra Epistolam apologeticam pro hoc argumento*. 14) *Prælectio de stultitia atheismum profitentium*. Initio probatur, illos, qui atheismum profitentur, toti generi humano esse ignificos, secundo, atheismum superstitione longe esse perniciosiorem, tertio, atheos esse hostes sui ipsorum. 15) *De existentia Dei Prælectiones*. Ante omnia contendit Autor, dari ens independens & æternum, a quo omnia entia dependent. Deinde probat existentiam Dei 1) ex ordine, qui in mundo observatur; 2) ex pulcherrima creaturarum structura, earumque admirabili partium dispositione; 3) ex fine, quia omnia in mundo ad certum finem tendunt, a creatore intentum; 4) ex

4) ex contemplatione mundi spiritualis, & ex admiranda mentis humanæ cum corpore unione; 5) ex appetitu felicitatis, & conscientia hominis; 6) ex innumeris providentiæ divinæ indiciis, quæ passim in historiis inveniuntur; 7) ex providentiâ, quæ singulos homines spectat; 8) ex variis, quæ in Scriptura continentur. Refutatur etiam *Episcopi* sententia, qui, mundum ex concursu atomorum produ- **Pag. 292.**
ctum fuisse, statuebat. 15) Examinatur quæstio, utrum Theologia sit theoretica, an mere practica, an theoretico-practica. Disceptationes de Theologia, num sit theoretica, aut practica, aut theoretico-practica, meram logomachiam esse, arbitratur, pro diverso respectu; sed alio sensu rem etiam magni momenti hanc quæstionem esse: num is Theologus sit, qui mere practicus, an is, qui mere theoreticus, an utrumque requiratur. Respondet Autor, praxin Theologiae niti debere sana theoria. **298.**
17) Examinatur quæstio, utrum habitus Theologiae, qui debet esse in ministro ecclesiae, an, qui esse debet in Doctore Academico, plura requirat. Vulgo respondetur, plus ad doctorem in Academia, quam ad ministrum in ecclesia, requiri; sed rationes profert Autor, quibus contrarium prorsus probare anticitur. **302.**
18) *Dialogus de concursu Dei cum creaturis.*
19) *Dissertatio de libertate bonanis, ad imputationem actionis requisita.* Exponit Autor, omnium ejusmodi libertatem requiri ab homine, ut actio homini possit imputari, quod alias fieri non posset. **314.**
20) *Theses de primi hominis lapsu,* quibus monstrat, quemodo homo, a Deo integer creatus, labi potuerit. **316.**
21) *Monitum Autoris ad quosdam, dubii de prædestinatione, in Tomo I propositi, solutionem tentantes.*
22) *Cogitata de privata peccatorum confessione.* Vult calumniam Pontificiorum retundere, qui invidiam Ecclesiae Reformatæ constare student, quod nullam confessionem privatam admittat. His clauditur *Miscellaneorum Pars prima.* Omnia, quæ a num. 14 memoravimus, in hac editione primum occurrunt; reliqua in priori alio in loco erant posita.

- Pars altera horum Miscellaneorum continet*
- Pag. 329. 23) Lectiones hermenevticas, five de arte interpretandi Scripturam S. Hæ Lectiones quondam a *Werenselfio* sunt habitæ, cum Professor V. T. effet, ab Editore, ejus permiffu, nunc evulgatæ. Ita vèro progreditur, ut primo difpiciat, num Scripturæ fenus certo poffit cognofci, deinde, ejus generis fit hæc certitudo, denique, quomodo & quibus mediis hæc certitudo obtineatur.
365. 24) Differtatio de *Loquela*, ubi philofophice loquelam hominum confiderat. Hæc in priori editione legebatur
391. p. 741 feq. 25) De *Meteoris* Differtatio, de qua alibi
415. dictum. 26) *Vita Jo. Jac. Buxtorffii*, funebri Oratione delineata. 27) *Oratio de Comediis*, quarum patrocinium quadam ex parte in fe recepit. 28) *Oratio de fide bæreticis fervanda*, qua demonftratur, Ecclefiæ Romanæ non fieri injuriam, cum dicatur, contrariam huic docttrinam & praxin in ea sæpe obtinuiffe. 29) *De vera ftudioforum Academicorum libertate*. 30) *Oratio de ftudio vera gloriæ non contemnendo*. Tres ultimæ Orationes in hac editione primum accefferunt. Omnia claudit, uti etiam in priori editione, Fasciculus Epigrammatum, auctus tamen, & nova Præfatione ab Autore ornatus. Et hunc, & priorem, *Tomum* Index rerum locupletiffimus ornat. Facile vèro ex his, quæ diximus, apparet, hanc editionem multis priorem vincere, variis ingenii monumentis *Werenselfii* huic adjectis; ut chartæ elegantiam & editionis splendorem taceamus,

HISTORIA JACOBITARUM, SEU COPTORUM, in Ægypto, Libya, Nubia, Æthiopia tota, & Cypri infula parte habitantium, opera JOSEPHI ABUDACNI, feu BARBATI, cum annotationibus JOANNIS NICOLAI, Antiq. olim in Academia Tubingenti Prof. Cel. Vulgavit nunc primum ex Bibliotheca fua SIGEBERTUS HAVERCAMPUS.

Lugd.

Lugduni Batavorum, apud Joannem Hasebroek, 1740, 8.

Plag. 15 1/2.

Abudacnianus libellus Oxonii A. 1675 formis publicis primum fuit descriptus. Recudendum curavit eum Vir Cæl. Jo. Henricus a Seelen Lubecæ A. 1733, paucasque adjecit annotationes. Quam editionem succincte enarravimus *Supplementorum ad Acta Eruditorum T. X Sect. X p. 467 seq.* Utinam vero liber *Abudacnii* esset plenior! Autor certe de *Jacobo* Patriarcha nœnias concessit, in cerimonii describendis justo concisior. Arcanas sectæ technas & disciplinam internam, animique per eam emendandi rationem, Theologiam dogmaticam asceticamque, ne quidem attigit. Circumcisionem leviter *Cap. X* memorat, Coptis usitatam. Plura alia concise nimis exponit. Nævus hosce & lacunas supplevit & emendavit *Joannes Nicolai*. Operæ itaque pretium fecit *Haverkampus*, eruditi orbis ornamentum perenne, dum hujus viri olim diligentissimi notas uberiores ex Manuscripto protraxit in lucem. Inscriptum libellum Viro Clarissimo ac Pl. Rev. *Alberto Schultens*, tunc viventi, & insignis famæ suæ fructibus gaudenti, nunc autem a Superis ad cœlestes sedes translato. Dolendum sane est, Manuscriptum in fine fuisse mutilum, discerptis paucis ibidem foliis, atque deperditis. Juvat pauca ex annotationibus *Nicolai* huc transferre. *Marcum* Alexandriæ Evangelium enuntiasse, existimat, anno Christi nati 49, *Eutycii* testimonio innixus. Alexandriæ Academiam existisse celeberrimam, docet. Stilum stringit in Theologos, qui Philologiam & Philosophiam flocci pendunt, quorum argumenta siculna refellit, desumpta ex genere vitæ Apostolorum, eorumque de spuria Philosophia documentis. *Ασκησις* non ad monachos solos spectare, sed *exercitium pietatis* esse, omnibus communem, & pro diversa vitæ ratione excolendum, docet. Ascetas vocant Arabes *Alxupbin*, unde *Sopbi* est, puræ religionis homo, ac in melius reformatus. Turci etiam Monachos vocant *Al-Sufi*. Annotator, *Scaligerum* errasse, monet, existimantem, originem Epactarum temporibus *Dio-*

- clesiani* antiquiorem haud esse, indicans ex *Eutybio Alexandrino* cyclum 19 annorum paschalem, & Epactas, a *Demetrio*, Patriarcha Alexandrino, imperante *Severo*, esse illum inventum, has adhibitas. Martyria Christianorum, ab eodem *Severo* & *Diocletiano* profecta, graphice delineat, *Vocem Ara* deducit ex initialibus vocum *annus erat Augusti*, quæ tamen est Arabica, Coptis quippe frequens. *Aram Diocletiani* recte ad annum 284 affigit, vocatam alias *Aram Martyrum*. Alii, eam A. 302 cœpisse, docent, quam opinionem jam *Scaliger* evertit. De *Ario* annotator in-textu haud tralatitia. *Eutybios* Episcopos enumerat sex; & *Eutyches* duos. Archimandritam esse Abbatem *monasterii*, seu *monasterii*, significat. Alibi *mandra* est receptaculum ovium, boum, pecudisque alius, seu septum. *Eutybis* hæresin esse dubiæ fidei, pronuntiat. Dioseuros Episcopos enumerat octo. Ille, ad quem *Eutyches* per fugit, existit Episcopus Alexandrinus, a *Chrysofio* suble-vatus aulicisque nonnullis. Quare restitutus fuit *Eutyches*, *Theodosio* imperante. Pauca habet annotator de *Jacobo Barradiensi* Syro, ob tenuitatem suam *Zanzali* no-men indepto. *Eutychianos* Christum reputare & Deum & hominem, non inficiantur *Pborius*, *Joannes Clericus*, & *de Maillet* in *Description de l'Egypte* Parte II p. 68, vo-cem vero *naturarum* horrere, siquidem *natura* & *persona* ipsis est res una. Sedem patriarchalem Alexandrinam per annos 97 continuos tantum a Jacobitis occupatam fuisse, annotator docet ex *Elmacini Hist. Arab.* p. 84, & Episco-pos *Eutychianos* recenset, *Eutychianismo* favisse, addit, Imperatores, *Leonem Parvum*, *Zenonem Isauricum*, & *Anastasium*. *Justinus* vero Thrax cum filio concilium Chalcedonenſe confirmavit, abdicato Archiepiscopo Ale-xandrino Jacobita. Imperante *Justiniano*, orthodoxi appellati fuerunt Melehitæ. Jacobitæ, a præfectis Im-peratorum durius habiti, defecerunt tandem ad Saraco-nos, *Herackio* summam rerum tuente. Annotator te-stamentum a *Muwanmede* initum cum Christianis cred-it,

dit, idque habet, licet refragante *Hugone Grotio*, pro genuino. *Jacobum*, *Severi* discipulum, autore *Patricide* Pag. 44. credit dictum *Baradeum* a *Barada*, Arabica voce, quæ 52. designat laciniam strati, jumentis imponi soliti, quæ *Jacobus* traditur fuisse vestitus. *Severus* ille fuit Patriarcha Antiochenus, *Anastasio* imperante. Jacobitas damnare *Eutychen* tanquam hæresiarcham, monet. Videntur ævi typhotetici passim extare in hac editione nova. *Daradæus* certe legitur loco *Baradæus* p. 52 lin. 5, & differre loco dici *Jacobita* p. 54 lin. 10. Omittimus alia, & ad 66. Annotatorem revertimur, qui de martyrio *Marci* Evangelistæ, ad A. 63, 30 Apr. referendo, differit, ac *Dorotheum*, *Trajan* ævo id vindicaturum, confutat. *Aniani*, qui 69. *Marco* successit, opificium sutorium ac genus conversionis, a *Marco* instillatæ, recenset. In doctrina *Severi*, Archiepiscopi Antiocheni, exponenda est assiduus & longus. *Baronius* ipsi vapulat, qui ex *Herodoto* voluit dignitatem *Patriarcharum* deducere. *Papam* *Ægyptii* vocarunt Patriarcham Alexandrinum inde ab ætate *Heraclii*. Addit Annotator ea, quæ ad Archiepiscopi Alexandrini munia & dignitatem spectant, significans, primates eis in urbibus constitutos esse a Christianis, in quibus olim penes gentes archiflamines eminuerint. Coptitarum Patriarcha quandam sedem suam Alexandria Alcaharâm transtulerit, definire haud audeat Annotator. Per τὸς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ πάτεραι, omnes in provincia, qui eligere debebant Episcopum ac constituere, per Canonem 4 Synodi Nicænæ, designatos credit *Episcopos*. 71. Liceat intelligere eos, qui ecclesiam particularem repræsentabant, clericos & laicos. Hi enim Episcopos olim elegerunt, siquidem in se *Cyprianus* electionem hujusmodi adscribit traditioni divinæ ac Apostolicæ Ep. 6. 73. Mirum profecto, eos, qui continuo ad traditiones provocant, hanc negligere. 75. Egregia sunt Annotatoris hæc: *Ali- 83. ter res habet apud Jacobitas, ac apud nos, in personis ecclesiasticis eligendis. Illæ enim reluctabantur, quando sparta ecclesiastica ornari debebant. Nos autem non vi cogi-*

cogimur, sed sponte currimus, saepe etiam dolam adhibentes, nihil asstimantes periculum, quod huic muneri ad-junctum. Credimus inter hæc, reluctationem eorum, qui a Jacobitis eliguntur Patriarchæ & Episcopi, fictam & patrio more traditam esse magis, quam veram. Partes ædium sacrarum Copticarum convenire cum partibus templi Judaici & Hierosolymitani & Heliopolitani, Annotator solícite

- Pag. 108. solideque ostendit. Imaginem in honorem Jesu ab Hæ-
 111. morrhousâ fuisse positam, credit, quam fuisse *Hadriani, Theodorus Hæsius* probabilissime demonstravit. Imperante *Diocletiano*, imagines privatim Christianos habuisse domi, ex Autore *de Persecutionibus Martyrum* innotescit. Ipsas vero in templa medio demum Seculo quarto fuisse locatas, comprobatur testimoniis Annotator, rarus, *Pontium Paulinum*, Nolæ Episcopum, extitisse primum, qui in templis historias sacras curaverit pingendas. Baptisteria fixa jam Seculo IV cœpisse, docet. Diei Sabbati solennitatem, inter primos Christianos celebrati, nudipedalia, dormitionem in templis, storeas, vel tapetas, dormientium, completorium, chorum templi, convocationem per Clericum, cinctionem per cingulum, hymnos matutinos, eorumque usum priscum, horarum canonicarum antiquitatem, missæ celebrationem Copticam, prostrationem in humum, suffusiones, ac liturgias Coptorum, mira luce perfundit. Viros olim in templis, præcipue Constantinopolitano, & adhuc apud Coptos, a feminis discretos sejunctosque esse, copiose docet.
124. Nullum thuris usum in publico Ecclesiæ cultu adhibitum
 134. fuisse ante *Constantini M.* ætatem, contendit. Offerunt ad penetrabile sacrum Copti panem, vinum, & aquam, docente Nostro. Jacobitas pro Sanctis defunctis preces recitare publicas, affirmat. A Coptis transsubstantiationem Pontificiorum approbati, negat, falsus tamen, eos vóci-bus *conversionis & immutationis*, scilicet in usum sacrum, uti.
137. Adoranda esse symbola eucharistica, negat. De indusio
 146. sacro, colobio, & lebitonario, id est, tunica manicis carente,
 148. fufius disserit. De palkio succincte agit. Cucullum moria-
 sticum

ficum describit, & æri incisum representat. Morticina Pag. 151.
 Judæis, Muhammedanis, & Coptis, edenda haud esse, tra-
 dit. Recenset gentes, quæ ab esu suillæ abstinerunt, Ara- 153.
 bas, Phœnices, Ægyptios, Ebræos, Coptos Christianos, &
 Abassinos. Ad septem Jacobitarum Sacramenta plenam
 admetitur lancem. Lombardus inter Latinos primus hunc 157.
 septenarium Sacramentorum invexisse fidem videtur. Eu- 159.
 genius IV in Concilio Florentino eum tandem numerum
 approbavit. Utramque eucharistiæ speciem Patres distri- 162.
 buisse Christianis, vel inde patet, quod infantes Græcorum
 ex illorum consuetudine utramque speciem accipiunt præ-
 bitam. De susceptoribus baptismalibus doctissime som- 165.
 mentatur Annotator. Eorum originem in Seculo jam pri-
 mo quærit. Tertullianus certe jam eorum meminit in
 libro de Baptismo Cap. 18. Exorcismum baptismalem 172.
 approbat, ac autoritate Ambrosii T. IV Lib. I de Sacramen-
 tis Cap. 5 pag. 531 munit. De circumcissione, Jacobitis fa- 178.
 miliari, ad scemellas etiam transeunte, breviter dicit. Con-
 firmationem infantum apud Græcos differre a Latina, ostendit.
 Illam fieri paulo post baptizationem oleo sacro, seu 181.
 chrismate, curate tradit. Annotationum harum selectissimarum
 materies ad Caput usque 12 procedit. Reliquarum
 fasciculus interit maximo cum eruditorum dolore. Si
 tamen discre licet, quod res ipsa flagitat, in annotationibus
 ipsis passim aliquid desideratur tum ad rem ipsam enuclean-
 dam, tam ad flumen orationis. Videtur enim ultima
 seripto defuisse lima. Scriptores nonnulli, qui ad testi-
 monium, vel lucem majorem conciliandam, citantur, sunt
 vilioris metalli. Editionem vero hanc infestant nonnullæ
 interpunctionum intermissiones, vel turbationes. Navos
 hypotheticos annotavimus sequentes. Legitur *contradictio-
 rem pro contractiorem* pag. 74 lin. 28, *illos pro multos*
p. 72 lin. 1, vix pro bis p. 77 lin. 16, *superioritatis pro su-
 perioris* p. 81 lin. 31, *nomina pro nomen* p. 83 lin. 2, *Sely-
 nus pro Selimus* p. 84 lin. 21, *summa lucrari poterint pro
 summam lucrari poterunt* p. 88 lin. 12, *frida pro feida,*

& *fre* pro *fe* p. 89 lin. 1, *insula* pro *infula* p. 102 lin. 16, *injectas* pro *contectos* p. 102 lin. 30, *accepeſtis* pro *atecepſiſtis* p. 103 lin. 34, *parentum, præceptorum* pro *parentum & præceptorum* p. 104 lin. 24, *aliosque* pro *aliquos* p. 104 lin. 30, *vais & vaꝑdsꝑ* pro *vaꝑs & vaꝑdsꝑ* p. 107, *usque* pro *sua* p. 111 lin. 26, *inquirendum* pro *inquirendum* p. 112 lin. 21, *Tuffſſein* pro *Tauffſſein* p. 113 lin. 27, *regiſſime* pro *rigidiſſime* p. 119 lin. 16, *inter affirmatur & ubique* interponendum est *nam* p. 120 lin. 23, *conjugantur* pro *conjuguntur* p. 120 lin. 25, *debebat* pro *debeant* p. 122 lin. 31, *vobis* pro *nobis eam* p. 122 lin. ult. *Schmidl.* pro *Schindl.* p. 143 lin. 17, *inuderunt* pro *induerunt* p. 144 lin. 11, *כּהּנֵה* (*chebonet* pro *כּהּנֵה* *Chebonerib* p. 145 lin. 13, *Pachonii* pro *Pachonii* p. 147 lin. 5, *carentis* pro *carentis* p. 149 lin. 27, *admiscit* pro *admiscet* p. 163 lin. 25, *alterum* pro *alteram* p. 166 lin. 22, *aliosque* pro *aliquos* p. 174 lin. 17, *candibus* pro *candidus ead.* pag. lin. pen. *manibris* pro *manibus* p. 203 lin. 14, &c. *Deſideramus apodofin* p. 78 lin. 8 ſeq. &c.

JOANNIS NICOLAI, ANTIQUITATUM
quondam in Academia Tubingeniſi Profeſſoris celeberrimi. Annotaciones ad Libellum Dom. Fleury. præceptorum Domini De Vermandis &c. de Moribus Patriarcharum, ex Bibliotheca SIGEBERTI HAVERCAMPI.

Lugduni Batavorum, apud Joannem de Haſebræck, 1740, 8.
Plag. 16.

Editor hunc fascem literarium Viro Nobiliſſimo & plurimum Reverendo, Jo. Laur. Mosheimio, Viro sine controversia ſummo, in amicitie teſſeram dicitur ac inſcripſit. Opera pretium tulit idem, cum opusculum hoc in lucem protraxit. Florentius (Fleury) ſcripſerat iſtum quidem libellum Gallice, addita diſquiſitione de *Moribus Iſraelitarum*. Cel. quondam Vir, Joannes Nicolaï, Latine Opusculum prius vertit, notisque ſuis illuſtravit.

Eidem

Eidem conatui ad opusculum posterius interpretandum, & copiosius exornandum, sese addixit, eventu tamen infausto. Nam vel intercidit iste sctus, vel, Auctore operi immortuo, is ulterius haud processit. Invenit lætiori, fidere Editor etiam libellum *Nicolai de Balteis veterum*, quem ipse olim in Italiam ad Editores *Supplementi Thesaurorum Romanorum & Græcorum*, ut illam augetet collectionem, transmisit; tunc vero, cum ederet hunc *Nicolai* librum, quam maxime versabatur in commentandis numis Imperatorum duodecim, qui primi in ordine habenas vasti illius imperii tenuerunt. Opus hoc, postea editum, constat *Vohannibus II*, ita ut alterum ipsas tabulas numismatum *Morellianorum*, alterum *Haverkampii* ad illas Commentarios, contineat. Jam vero nobis cum *Joanne Nicolai* res erit. Hujus epistola, qua *Cel. Christophoro Matthæo Pfaffio* annotationes & metaphrasin suam inscripserat, ex manuscripto hic simul prodit. Ex ea perspicitur, Annotatori haud displicuisse *Godofredi Arnoldi Hæresiologiam*: ipsius in medullis fuisse *Joannem Henricum Majum*; ex pag. 3 discimus. Discrimen illud, quod inter mores Patriarcharum & nostrorum hominum intercedit, tum *Florentius*, tum *Nicolai* largius, edisseruit. Posterior monuit, statuum discrimen omnino existisse inter Patriarchas, pag. 8, licet omnes hi agriculturæ reique pecuariz operam dederint. Inter ipsos opiliones existit differentia, siquidem *Deog* princeps pastorum *Sauli* fuit, ac ipse *Saul* existit agriculor. Munditiam & immunditiam animalium *Nicolai* non a pecudum natura, sed ab institutione Dei, arcessit. Quod vero iudicat, Patriarchas credidisse, peccatum lustratione amoveri posse, in eo nobis videtur lalucinatus. Inlubie enim illi altus quiddam in eo ritu respexerunt. Sacrificia gentium prima fuisse minus cruenta, solide *Nicolai* evincit. Egregia sunt illa *Florentii*: Ex his pastoribus & agricolis, quales in historiis Patriarcharum conspicimus, pecunia haud cupidus, nec honorum avidus, L1 2 facit.

Pag. 5
seq.

12

16.

- facillimo negotio plures Christianos quis formare potuisset, quam ex nostris aulicis, causidicis, & ejusmodi hominibus, qui maximam partem vitam in otiosa & inquiete paupertate consumunt. Annotator lectorem remittit ad librum suum, cui inscriptio: *Princeps Christianus ex Sacra Scriptura*. Conditionem Patriarcharum a nobilitate & simplicitate victus, laborumque tolerantia, commendat.
34. In pronuntiato *Abrahami*, quo hic *Saram* pro sorore sua venditavit, geminum fuisse peccatum, unum fuci, alterum neglectæ uxoris, monet. *Augustinum*, putat, ut Manichæis acrius obfisteret, in *Abrahamo* a navis liberando fuisse multum. Patriarchis haud placuisse matres præter uxores, graphice monet, hæc meretricum vitii esse fecundum, opinatus. *Abrahamum*, credit, appellatum esse *Ebræum Gen. XIV, 13*, quia ab *Ebero* fuerit institutus ac informatus. At exempla defunt. Indicatur locus, vel gens, per עבר, ac inde factum est gentile עברי. Habitavit *Abramus* tunc in ceteriori regione ad fluvium quendam. Jucunda sunt, quæ de modo, quò probabiliter erudierunt Patriarchæ suos posteros, proferuntur ab Annotatore, ratio, Patriarchas dixisse preces & stantes, & incurvantes corpus, & humi orbantes, & certa tempora plerumque servantes. Probabile existimat, artem scribendi ante dilavium fuisse inventam, pag. 69, immo *Adamum* literas habuisse. Distinguendum esse credimus inter notas, rem tamen semper indicantes, & inter literas. Illas putamus esse originis antiquissimæ, adeoque in rebus factis diu retentas; has vero divinitus *Mosi* demum traditas fuisse. Cur enim alias Deus diceretur priores decalogi tabulas scripsisse? Annotator vero credit,
67. literas quoque jam ante *Mosen* fuisse inventas, octo argumentis usus, quæ tamen non sunt ita comparata, ut *Marpesie* cautis instar subsistant. Aram ab altari haud differre, credit, licet alii, altaria superis Deis sacra, aras inferis dicatas, sibi persuadeant. De constructione altarium antiquissima edidit potiora. Ipsa e cespite & lapidibus impositis olim facta, fufius docet. Significatum scalæ, *Jacobo* appa-

apparentis, multiplicem e scriptoribus variis adducit, ratus tandem, notari emblemata fœderis gratiæ in Christo, laudansque locum *Jo. I, 32*. Conferenda est *Diff. II & III Frid. Ad Lampii Vol. I Dissertationum ejus philologico-theologicarum*. Ex lapide, opera Jacobi uncto, Pag. 88. orta fuisse *Βασιλεια* gentium, suspicatur. *Consecrationem* ad rem animatam & inanimatam pertinere, *dedicationem* ad inanimatam, refert. Obiter notasse liceat, in vocibus Ebraicis passim typhetham navos admisisse. Incidimus quoque in latinitatem minus tersam opinione nostræ crebrius. *Florentii* vox *une maxime* retenta fuit a *Nicolai*, reddita per *Maximam*. Legimus pag. 96 lin. 11: *Non adbarere penitus a vera, crediderimus*. Res ipsa exigit, ut legatur *non abhorreere*. *Effari* passive positum p. 99 lin. 15, simæ mansit expertus. Sed redeundum ad solidiora. *Abrahamum* existisse Regem, Annotator docet ex *1 Par. XVI, 21, 22*, atque ex *Gen. XXIII, 6*. De fœderum pangendorum ritibus præcis doctè commentatur. Ad statum Patriarcharum monarchicum, ad opes & occupationes eorum, ad frugalitatem ac parsimoniam eorundem, exquisitissimas ex omni antiquitatis peno dapes profert. Non est, quod signa mundorum animantium ex eo huc transferamus. Ruminationem & divisionem unguarum mystice exponit de quotidiana & assidua verbi divini tractatione, sicutque secundum præscriptum Dei incessu. Suspiciatur, Deum respexisse ad sanitatem edentium ex animantibus. Chilus enim ruminantium videtur melior & subactior. Suem in numero immundorum animantium fuisse, putamus, eo quod in Ægypto ac Palæstina lepræ erat subjectus ac insatubris. Pecuniam signatam *Abrahami* jam ætate in usu existisse, tum *Florentii*, tum *Nicolai*, existimavit. At loca *Gen. XXIII, 16*, & *XXIV, 22*, id ipsum haud ponunt extra controversiam, de argento rudi explicabilia. *Grave* vs Annotator de numerato ac signato interpretatur, statera librari solito. Peregrinationem inter *700, mesech, Ps. CXX* commemoratam, exponit appellative per *extensionem*, &

- Pag. 173. *dilatationem*. Idem voci פדף affigit notionem *extrandi & divergandi*, adductus loco *Num. XIV, 3*, quo feruntur *filiis Isrl. el. barum* fuisse פדף in deserto מדבר per 40 annos. Verum quis inficiabitur, Judæos pavisse greges boum & ovium locis Arabiæ incultioribus? Locum *Pbil. III, 20*, Annotator pie & solide exponit. Præcerea Patriarchas existisse statura. *Florentius* existimavit. Annotator vero calculum ei album adjicere recusat, licet Græci Poetæ antiquissimi sic finxerint. Plures ducere uxores Patriarchis licuisse, *Florentius* contemdit. Annotator vero id negat, largitus, dari jus divinum positivum universale, quod; quia deest promulgatio universalis, suffragiis eruditorum communibus merito exploditur. Omittimus jam cetera, nostro defuncti officio, gratisque Manibus Editoris pro studio publicæ luci eruditorum interveniendi indefesso actis, hic subsistimus.

RITI, E COSTUMI DEGLI EBREI CONFUTATI, &c.

id est,

RITUS ET CONSUETUDINES EBRÆORUM confutatae per Doctorem PAULUM MEDICI, Auctorem Dialogorum de divina Scriptura, cum accessione Epistolæ ad universos de Judaismo, concinnatae & locupletatae cogitatis NICOLAI STRATTA, antea Rabbini, postea autem Catholici Romani.

Venetiis, apud Antonium Bartoli, 1740, 8.

Alph. 1.

Autori lubuit exhibere orbi Christiano monumentum ejus vicissitudinis, qua ipse, religione Judæorum missa, sacra Christi & Pontificis Romani amplexatus fuit. Ipse profecto nomen est in republica literaria haud ignotum. Edidit enim Paraphrasin in universa Biblia, *Tomis* propemodum 40 conclusam; expositionem rubricarum Breviarii & Missalis Romani; Exercitiâ spiritalia pro sacerdoti-

doctibus, Clericis, ac Præbyteris, variosque libros, ad linguam Ebraicam facile discendam accommodatos. Ut hunc librum conscriberet, sensit sese impulsam libro, quem *Leo Mutinensis*, Rabbini Ebræus, Venetiis aliquot abhinc annis in lucem edidit sub titulo: *Riti degli Ebrei*. In hoc quippe libello, Autor existimat, magnam partem ceremoniarum Judaicarum maligne dissimulatam omissamque fuisse. Hæc Præfatione priori significantur. Posterior vero lectorem ad Hebræum spectat, docens, Autorem ea Judæis tribuere dogmata & ceremoniarum momenta, quæ ipsis ex vero sint tribuenda; Pontificem Romanum *Gregorium XIII*, ejusque successores, de Judæis ad frugem lucemque deducendis esse admodum sollicito, monens; tandemque Judæis multiplices variosque errores, hæreses, falsam Rabbiniorum interpretationem sacrarum literarum, fabulas, mendacia, dolos, & depravationes expositionum, tribuens. Judæis publice Autor ostendit in luce orbis terrarum, Rabbinos infamem in modum de religione Christiana detraxisse, nominatim *Bechajum*, *Lipmannum*, ac *R. Abrahamum* in *קראת פירוש*, *munimento fidei*. Subjicit ultimo mentionem de amore suo in Israelitas, postquam eis attribuerat cæcietatem, & durissima multa in aures & oculos ingesserat. An hæc cum Judæis agendi ratio multum fructuum sit productura, magnopere dubitandum esse censemus. Libri summa hæc sunt *Capita*, eaque *tria & triginta*. *Primo* continetur proœmium, intelligendo libro omni aptum. *Secundo* exponitur de origine Ebræorum. *Tertium*, exhibet de circumcisione doctrinam. *Quarto* edisseritur primogenitorum principatus. *Quinto* agitur de educatione & studio filiorum penes Ebræos. *Sexto* traduntur partes Talmudis. *Septimo* ostenditur modus, quo creantur Rabbini, ac de eorum auctoritate disputatur. *Octavo* de Synagogis, oratoriis privatis, ac domibus, Ebræorum, exponitur. *Nonum* Sacerdotibus ac Levitis Ebræis illustrandis inservit. *Decimo* tractatur de vestibus, a Judæis tum domi suæ, tum in Synagoga, gestari solitis. *Undecimum* de precibus Ebræorum,

rum, ac modis præparandi sese ad illas, inscriptum fuit. *Duodecimo* de commerciis, negotiationibus, vitæque generibus, Ebræorum exponitur. *Decimo tertio* edisseritur eorum mensa & convictus. *Sequenti* agitur de Somniis Ebræorum ac superstitionibus, quibus in illis exponendis utuntur. *Capite 15* de jurejurando, votis, ac absolutionibus, Ebræorum agitur. *Capite 16* de confessione Ebræorum instituitur tractatio. *Caput 17* proprium est Ebræorum jejuniis ac pœnitentiæ speciebus. Tum oratio despectit *Cap. 18* ad festum Sabbati diem; *Cap. 19* ad annum, menses, ac festum Calendarum diem; *Cap. 20* ad solennitatem paschalem, ac azymorum ritus; *Cap. 21* ad Pentecosten; & *Cap. 22* ad festum anni ineuntis. Inde progreditur Autor ad doctrinam de jejunii maximi ac expiationis annuæ die. *Cap. 23*. Porro autem exponit *Cap. 24* de tabernaculorum festo; *Cap. 25* de encæniis, seu *תענית*; *Cap. 26* de festo Purim; *Cap. 27* de sponsaliis, matrimonio, & menstruo Ebræorum; *Cap. 28* de repudiis ac divortis; *Cap. 29* de discalceandi ritu ac jure Leviratus; *Cap. 30* de morbis, morte, sepultura, & luctu; ac *Cap. 31* de Ebræorum opinionibus, quantum ad infernum, dæmonas, paradysum, & angelos, atinet. Tandem adjecit Autor *Cap. 32* opiniones Ebræorum de Messia, ac, eum dudum venisse forma conspicua indutum, ostendit, ultimoque *Capite* de calamitatibus, quibuscum Judæi conflantur, de eorum pertinacia, cæcitate, ac odio adversus Christianos, præcipue & Judæis neophytos, exponit. Hoc libri est argumentum, hæc est summa. Nil nisi tritum & commune in *Capitibus* hisce representatur. Quæ de famosa *Lilith* a Judæis solent circumferri, attingit Autor, nec originem fabulæ evoluit. Subesse illi mytho de *Lilith* credimus id, quod hominem cæcitate, nocte, ac sui oblivione, implevit. id est, habem, a primo homine, suafu cacadæmonis, contractam, ac ad posteros ejus diffusam. Fabulam illam, crude & indigeste intellectam, merito refellit Autor. At quis sibi persuadebit, conditorem mythi eam tam simpliciter & nude

Pag. 3.

4.

nude intellexisse? Adpendere solent Judæi uxoribus gratias
 vtdis amuletum, quo angelis bonis fetus ac embryo de- Pag. 6.
 mandatur, a famosa Lilith eura tuituris. At angelos il-
 los tamen divino honore haud prosequuntur. Rejicit con-
 suetudinem Judaicam Noster, passimque occasionem sibi da-
 tam, arripit, qua *Leonem Mutinensem* possit convellere
 & refutare. In *Capite*, de circumcisione inscripto, alibi 3.
 que, haud deprehendimus, nova, aliisque nondum visa. Cir- 12.
 cumcisionem fuisse signum discretionis, docet, ac inde col-
 ligit, eam, amissa Palestina, & œconomia divinitus immu-
 tata, merito cessare. Persistet itaque illa in Judæis, quam 14.
 diu sese discretos a gentibus, ac redituros in Cananæam, Ju-
 dæi existimabant. Judæorum erat, animadvertere, pro-
 missum fuisse per *Jeremiam* fœdus novum, & œconomiam
 fœderis novi amplectari. Unde argumentatur Autor meri- 15.
 to, fœdus prius ad *דבר* quidem esse adstrictum, sed *דבר*
 illud definire debuisse, qua ratione vox illa accipitur
Ex. XXI, 6, & Deut. XV, 17. Conf. Lev. XXV, 39. seq.
1 Sam. I, 22, Num. XV, 47. Ps. LX, 5, Eccl. I, 10.
 Legem de redimendis primogenitis Autor cessasse ostendit,
 corpore ceremoniarum Mosaico sublato. Dogmata Cab- 20.
 balistica primaria ad atheismum tendere, credit. Tamta-
 dem abundare hæresibus ac erroribus, existimat æque ac
Sixtus Senensis, & Hieronymus de Sancta Fide. Profert 26.
 ipse exempla connumerationum insultarum e Talmude,
 alibi etiam producta. Hieroglyphicum earum sensum ad-
 mittere recusat, eo quod Pontifices quidam Romani Tal- 28.
 mudica volumina flammis addixerint, Philosophi gentium
 rectius de rebus scripturæ divinis, & sacer Codex V. T. 34.
 traditionibus Talmudicis, reclamet, nec *Moses* Judæos ad
 legem permanentem traditam remiserit, *Jos. I, 8.* Parce
 Autor exorat testimonia & doctrinas Judæorum e fonti-
 bus. De munere Rabbini solide exponit, licet satis suc- 36.
 cincte. De libro legis, in Synagoga adhiberi solito, po-
 tiora affect. Exprobrat Judæis irreverentiam ac indecenti- 38.
 am, qua hi in Synagogis utuntur. Deam putat imagi-
 nibus

- nibus eis tantum interdixisse, quibus cultus læo Dei offeratur, ob *Jes. XLIV, 15*. Cultum, quo Pontificii imagines excipiunt, monet ad prototypum referri, ac cum eo comparat venerationem, qua Judæi librum legis, in membrana descriptum, prosequi consueverunt. Addit mentionem de forma Cherubinorum, de serpente ahenico, ac ornamentis, a *Salomone* in sacra irvectis, nec non de adoratione coram arca divina, *Jos. VII, 6*, atque hieroglyphicis gloriæ Dei *Jes. VI, 1, 2*, *Dan. VII, Amos. I*. Verba isthæc *Deut. VI, 6*: *Scribe ea super postes domus tue*, exponit sensu translato. Rationem, cur animalia diversa Deus noluerit Judæis in cibum verti, determinare, haud audet, ratus, impuria ab animalibus Deum suos voluisse arcere. At recurrit idem quæstio, cur animalium alia fuerint pura, alia impura, existimata. Haud sufficit dixisse, *Aegyptios* abhorruisse asinos bovesque rufos, teste *Plutarcho de Iside p. 359*, variasque piscium species, teste *Herodoto*, eamque ob causam Deum similia promulgasse interdicta. Quod ipsum subicit Auctori, quamobrem, animalia, a Deo in cibum concessa, corpori edentium fuisse salubriora, tandem submonuit. Humani nihil ipse a se alienum esse ostendit, dum ex ævo *Jesaja* ac *Ovidio* testimonia affert, illustraturus indolem gentium, quæ vixerunt ætate *Mosis*. Id autem laude dignum, quod ex *דַרְשׁ תַּחֲלִין* ad *Ps. CXLV* Auctor monstrat, Judæos arbitrari, fore, ut *Messias* leges, quæ eibi quidam sint vetiti, tollat. Interdictum sanguinis refert ad vitandam superstitionem, siquidem gemitus exterræ, in honorem Deorum sanguine vesci, duxerint decorum. Intelligunt Lectores ex hoc specimen, librum hunc, quem indicavimus, haud esse indolis quotidianæ, posse tamen passim pumice expoliri, & accessionibus ditari atque exornari.

PETRI FRIDERICI ARPII THEMIS

Gm.

Cimbrica, sive de Cimbrorum & vicinarum gentium antiquissimis institutis Commentarius.

Hamburgi, ex officina Koenigiana, 1737, 4.

Alph. 1 pl. 152.

Qui ex Feriis æstivalibus Celeberrimi *Arpii* cognoverunt, quale consilium Vir doctissimus de argumentis quibusdam varii generis præsertim ex antiquitate illustrandis jam pridem ceperit, & qua ratione in hac scriptorum suorum historia primas lineas operum, quæ pollicitus est, duxerit, illi jam hinc scire possunt, quid novi *Cimbrica* *Themis* afferat. In hoc enim, quem *Feria* æstivales inscripsit, *Commentario* jam ante complures annos spem fecit, fore, ut & historia *Juris Cimbrici* & *leges ipsæ opera sua novam lucem acciperent*, eo quidem utiliorem futuram, quo pluribus gentibus hic terræ angulus olim habitatus est, ex quo veluti fonte jura populorum originis Germanicæ, tanta similitudine inter se conspicua, proflexerunt. Nos ante omnia necessarium ducimus, *Lectores* monere, *Themidem Cimbricam* nunc tantum dimidiam faciem suam exferere, partemque operis promissi hanc primam esse, quæ jurium origines & antiquissima, quoad harum rerum memoria superest, instituta, complectitur. Hanc vero *Celeb. Autor* scribendi rationem tenuit, ut textui brevi longiores commentationes, & quas dicimus, notas, subjiciat, textus autem ipsius loco delineatione operis sui, quæ jamjam in *Feriis æstivalibus* publicè juris facta est, utatur, paucis hinc & illinc additis, relectis, mutatis, ut facile curas posteriores agnoscas. Itaque *prima* hujus opusculi *Parte* de populorum originibus & migrationibus in universum disserit, eamque historiarum partem ambigua veterum fide, nominum confusione, & recentiorum conjecturis, intricatam, dubisque plenam, esse, facunde conqueritur; *Scytharum & Hyperboreorum* capacissimum nomen innumeratas gentes, quas

Historici finium & institutorum ignorantia miscuerint, complecti; fuisse his populis aliquam ingenii laudem, leges paucas, sed dominatas, & animis magis, quam tabulis, inscriptas, aut ad summum memoriae iuvandae causa carminibus comprehendas, sed justitiae laude inter ipsos hostes celebratas; habuisse hos populos religiones superstitionibus infectas, Deos & res divinas nominibus, ritibusque varias; heroes magni nominis, & inter ipsa numina consecratos, sacerdotes denique vates & Philosophos; quae omnia *Arpius* noster, additis eorum, qui de Germaniae borealiumque gentium sacris scripserunt, nominibus, recenset, *Parte II*, ad ipsam Chersonesum Cimbricam conversus, parum esse ostendit, quod ex Graecis Latinisque Scriptoribus ad harum regionum antiquitates investigandas repeti posset; ipsum *Adamum Bremensem* suis adhuc temporibus septentrionem censuisse *ininvestigabilem*; de origine incolarum, primisque eorum ducibus & rectoribus omnia incertis conjecturis fluitare, sive illos, qui sicutum *Berosum* sequuntur, sive septentrionis antiquarios, consulas; habitasse hunc orbis angulum, & sibi invicem successisse, populos bene multos, quorum catalogum *Parte III* texit, & quoad fieri potest, descriptionem ex antiquis monumentis affert. Ac primum ibi fuisse *Cimbros*, quorum nomen a Germanico *Kämpfer* optime duceretur; inundationibus sede pulsos esse, immerito in dubium vocari, quando & regionis situs, & nunc quoque videntia vestigia, magnam vini aquarum has terras occupasse, fidem faciant; magnam genti gloriam ex terrore, quo Romanos etiam, de salute tunc decertantes, impleverint, natam esse; legum & religionis exiguam notitiam, sed in multis simplicitatis testem, superesse, reipublicam vero moresque omnes ita ordinatos fuisse, ut animus libertatis vindex ubivis emicaret. Haec praecipua capita sunt, quae *Celeb. Arpius* de Cimbris attulit, in notis vero & adjectis excursionibus docte & diserte illustrat.

erat. Simili viâ incedit, quando *Part. III. ff. 11* de Teutonibus, *ff. 12 - 17* de Gothis, *ff. 18 & 19* de Danis, *ff. 21 & 22* de Frisiis, *ff. 23* de Suevis, *ff. 24* de Angilibus & Variis, *ff. 25 - 28* de Saxonibus, *ff. 29* de Vandalis, ac denique *ff. 30 & 31* de Vedis, doctè & copiose disputat. Horum enim omnium nomina, origines, migrationes, reipublicæ formæ, antiquissimi Principes, leges vero præsertim & earum hactenus, jurium scriptorum reliquias, mores & instituta, vitia denique ac virtutes, recensentur & illustrantur, ita ut hoc exæsciatissimum opusculum rectè dixeris historiarum & jurium Germanicæ propylæum. Quod elogium *Part. IV* magis adhuc confirmat, quippe quæ ceteris originis Germanicæ populis, Cimbriæ vicinis, nempe Longobardis, Herulis, Burgundionibus, Francis, Alemannis, Bajoariis, & Normannis, eadem, quam quoad summa capita descripsimus, methodo perlustrandis destinata est. Autores vero, qui vel in præcæ leges commentati sunt, vel religiones, mores, & linguas, harum gentium illustrant, sollicitè recensentur, ita tamen, ut nescias, utrum magis diligentiam in allegandis aliorum, quæ ad hoc argumentum pertinent, scriptis, raro interdum obviis, & a multis, qui simile saxum voverunt, neglectis, laudare, an mirari, debeas, aliquoties eos prætermittos esse, quos, siue rationem instituti *Arpiani*, siue hos Autores ipsos, spectes, prætermitti non oportuit. Ceterum magna libri dos in dicendi genere cultissimo, & prope ad sollicitudinem accurato, posita est, quod gemmulis, ex veterum Autorum & præsertim Poetarum thesauro depromptis, Noster crebro distinxit, & lectoribus, tanta pulcherrimarum dictionum copia captis, hoc forsitan unum desiderium reliquit, ut tam scita manus, quæ dicta veterum adeo perite colligere ac disponere novit, in eis congerendis fecisset modum, & quam nimia lumina interdum efficere solent, evitasset obscuritatem. Maxima vero Lectorum pars nobiscum desiderabit, ut Viro, tantis præsidis

ad hoc Opus ornandum instructo, (si quidem, quod ignorare nos fatemur, adhuc in vivis est,) illud, quod superest de jure Cimbrico, & in Feriis æstivalibus delineatum conspicitur, exædificare luberet, quamvis parum absit, quin ex epilogi Themidos Cimbricæ verbis vereamur, ut spem nostram ratam, ipsiusque operis ad umbilicum perducti complementum, unquam videre queamus.

HISTOIRE DE L'ACADEMIE ROYALE DE
Sciences, &c,
hoc est,

*HISTORIA REGIÆ SCIENTIARUM ACADE-
miæ ad Annium MDCCXXXV, una cum Commentariis
mathematicis & physicis ejusdem Anni.*

Parisiis, ex typographia Regia, 1738, 4 maj.
Alph. 3. plag. 16, Tabb. 20.

In *Physica* generali commentatur *du Fay* de luce, quam adamantes, aliaque corpora, in tenebris reddunt, de quibus permulta experimenta instituit. *Grangerus* cum Academia observationem de nocivo opii usu communicavit. *De Mairan* varias ideas novas circa mensuram lucis proposuit. *Du Fay* ad observanda parhelia sese applicuit. *De Reaumur* modum docet, ova per longum tempus conservandi, quod fit adipe ea inducendo. Pro more exhibentur observationes meteorologicæ, variis in locis habitæ, ac inter se comparatæ.

In *Anatomicis* actionem infantium, qua lac maternum sugunt, examini subjecerunt *Maloet & Petit*, Chirurgus. De reunionem duarum intestini extremitatum, parte intermedia destructa, agit *Morandus*. In descriptione modi, quo hæmorrhagiæ sistuntur, *Petit*, Chirurgus, pergit ad arterias, que tantum simpliciter aperiuntur, ut sit in sectione. Anatomiam oculi galli Indici tradit *Petit*, Medicus. Duas observationes anatomicas communicat *Winslovius*, alteram de capitis quadam consorsione involuntaria, alteram de rigore la-
seris

teris dextri colli, multo cum dolore, aliisque circumstantiis, conjuncto. Partes quasdam simiaz interiores sub examen revocat *Hannald*.

In *Chymicis* disquisitio salis ammoniaci occupavit *du Hamelium*. *Lemery* naturam aluminis, ac vitrioli, & in specie compositionem naturalem, & adhuc ignoratam, vitrioli albi ordinarii, indagandam sibi sumsit. *Boulduc* examen chymicum aquarum Forgesensium (*Eaux de Forges*), imprimisque scaturiginis, quæ regia dicitur, instituit. Zinci analysin chymicam incepit *Hellorus*, quæ præsertim solutionem ejus in variis menstruis, nec non compositionem cum metallis, & in specie cum auro; examinavit. Pergit in disquisitione circa Kermes minerale, quam Anno superiori orsus est, absolvenda *Geoffroy*.

In *Botanicis* singularem prunarum speciem, quæ nucleum nullo cortice duro inclusum gerunt, notavit *Marcbantus*.

In *Geometricis* sola occurrit *Clairaultii* ad scriptum *Fountainii*, de quo in recensione *Anni Commentariorum Superioris* diximus, responsio.

In *Astronomicis* novam methodum, æquinoctii momentum accuratius determinandi, in regione Peruviana ad praxin revocandam, proponit *Bouguerus*. De revolutione solis & planetarum circa axem agit *Cassinus*, & ostendere conatur, motus hujus velocitatem, in systemate vorticum, cum ea consiliari posse, qua æther, seu fluidum, corpora ista circumdans, secundum regulas *Kepleri* gaudere debeat. Circa figuram telluris laborarunt *de Maupertuis* & *Cassinus*; variasque dederunt methodos, eam ope observationum astronomicarum, vel mensuræ ætuzlis, determinandi. Perpendicularem ad meridianum Parisiensem, ad distantiam 60000 hexapedarum Gallicorum ab observatorio meridiem versus ductam, describit *de Tbury*. Selenographiam novam concinnavit *le Monnier*, filius, in qua positionem punctorum lucidorum summa cum cura definire conatus est. *De la Condamine* methodum tradit, differentiam longitudinis duorum locorum, parum a se invicem distitorum, determi-

nar

nandi; ope nimirum signi lucidi, utroque in loco facile conspiciendi.

In *Mechanicis* observationes circa distributionem & effluxum aquarum, ut & regulas, earum mensuram determinandi, dedit *Pitotus*. Idem theoriam novam, eamque elegantem, anularum factoriarum sistit, in qua de vi ad movendam embolum, altitudine, ad quam aqua elevatur, aliisque, determinandis versatur, omnibus ad formulas analyticas reductis. De *Mairan* experimenta circa longitudinem penduli, minuta secunda notantis, Parisiis instituit, variasque hac de re observationes in genere attulit. Oscillationes penduli, si illud non ex quiete libere delabatur, sed impulsus quemvis recipiat, consideravit *Clairaut*. De longitudinibus penduli, minuta secunda temporis medii pulsantis, tam Parisiis, quam in Insula S. Domingii, earumque inter se comparatione, commentantur *Godinus*, *Bouguer*, & *de la Coudamine*. Eodem anno *Bigot de Morogues* cum Academia communicavit opus, quod titulum gerit *Applicationis virium centralium ad effectum pulveris Pyrii, unde theoria ad perficiendos ignes artificiales propria deducitur*. Sequuntur Machinae, hoc anno Academiae oblatae, inter quas inprimis variae novae hydraulicae eminent.

Mortuus est hoc anno *Jo. Baptista de Reffons*, Academiae socius. A prima statim juventute militariae se dedit. Inprimis rei tormentariae operam navavit, eaque de re varias observationes notatu dignas memoriae mandavit. Sed non minus, a negotiis bellicis liber, horticulurae studuit, de qua etiam notata quaedam in Operibus Academiae apparent.

AN HISTORICAL ESSAY ON THE STATE OF

Physik, &c.

hoc est,

OBSERVATIO HISTORICA DE STATU MEDICINAE Veteris & Novi Testamenti, periodique Apocryphae.

- CUM

cum particulari omnium casuum, in Scriptura Sacra adductorum, recensione, eorundemque expositione; accedit Sermo, proponens dubium, num Medicum in morbis consulere expediat; Autore JONATHANE HARLE, M. D.

Londini, impensis Richardi Ford, 1729, 8.

Plag. 13.

Jam alii ante Clariss. Autorem Medici in eodem argumento de morbis Biblicis versati sunt, *Franciscus Valesius, Thomas Bartholinus, doctissimus Freindius* in Historia Medicinæ, aliique; neminem tamen eorum omnium ante se esse passus fuit Noster, qui ex Philologia sacra æque ac privata ita commentatus est, ut melius quis elegantiusve haud possit. De statu Medicinæ antediluviana & illo, qui tempore Patriarcharum obtinuerit, nihil certi affirmari posse, arguit. Deus sibi curandæ salutis humanæ negotium soli servaverit; arbitratur tamen, penes Ægyptios Israelitas medicina haud leviter imbutos fuisse. Historiam morborum condendi rationem, dum eadem tabulis saxeis describeretur, *Jobus* indicare videtur *Cap. XIX v. 23.* Ad ægrorum in compitis expositionem, ut remedia a prætereuntibus reciscerent, allusisse potest *Ecclesia Judaica Thren. I, 12.* Gymnastica medicina a Deo ipso stabilita est, dum balnearum sacer usus, & Hierosolymas quotannis commeandi necessitas, salutis servandæ inservire potuit. De odoribus miscendis passim existant divina oracula, sicut & morborum haud infrequens divinitus mentio facta fuit *Jes. I, 6.* Nominantur vulnera, tibices, ulcera. De fractis obligandis habetur *Ezech. LXXXIV, 4.* Plurimum morborum, quibus Deus afflictorum erat rebellem Judæorum gentem, nomenclatura est *Deut. XXVIII, 21 seq. Levit. XXVI, 16.* De dolore circumcisorum, de lepra Judæorum, inter omnes constat. Postquam Messias in orbis salutem comparuit, ipse Medicus, lunaticos, dæmoniacos, furibundos, excæcos, hæmorrhoidas, &c. divino

N u

arti

artificio sublevavit, Melancholicorum exempla sunt *Achisophel & Juda*. De morbis Messiae ita sentitur: Morbis internis obnoxius haud fuit, utpote qui peccatorum insons fontem morborum non habebat; ast externae injuriae aeris, cibi potusque inopia, hostium saevities, vulnerum crudelitas, eundem in nostram salutem misere direxerunt. Praeterea morbi sanctorum, aliarumque personarum Biblicarum, qui exponuntur, sequentes sunt. Somnus *Adami*, quo durante *Evam* coeva genuit, habetur ecstasis, & elegantissimum *Miltoni* Poema de hoc argumento recensetur. Nun לשבעים septuaginta viris redditur *Exsusis*, *Symmacho* καίος , *Aquila* καταφρασα . *Jacobi* elaudicatio, cum ex rudi cum angelo lucta victor evaderet, non luxatio fuit capitis femoris, sed ejusdem subluxatio, nec habet, cur de luxatione genu interpretetur *Gousssetius* in *Comment. Lingu. Hebr.* in voce לוביאנה . *Lobiana* uxoris in columnam salis permutatio, *Augustino* inter morbos est, quam ille a salium in corpore abundantia deduxit. Nec tamen morbum, sed divinum miraculum, fuisse innuitur. *Moses* ceratophoros haud fuisse; ex male intellecto termino קרן , *radius*, evincitur. Eprosam tamen extraxit coram *Pharaone* manum. Serpentes, quorum morsu ingrata plebs Judaeorum misere fuit mulctata, *Hydrusne* fuerint, an *Chersydrus*, an *Ammodyles*, in dubio relinquitur. Allegantur *Vitringa*, *Deylingius*, *Pfeiferus*, *Bochartus*. Haemorrhoides Astoticarum eum in finem divinitus fuerunt inimicis cultus sui immittae, ut, cum alium corporis situm per dolores servare, quam primum, haud possent, adorantium & supplicum formam haberent omnes. Interpretes Judaei loco ספלי substituunt ספרי , modestius elocutori. Symbolumque, an *Talisman*, & curationis adminiculum, fuerint imagines, morbi simulacrum habent: s, Deoque dedicatae, proponitur quaestio. *Asa* Rex *2 Chron.* XVI, 12, pedum morbo confectus, podagram expertus est, habuitque, quos consuleret, Medicos. *Jehoram* morbus *2 Chron.* XXI, quo intestina

ejus,

ejus, biennio inter diros cruciatus consumto, effusa sunt, glandularum intestinalium intemperie deducitur cum *Bartholino de Morbis Biblicis*. *Hezekias* morbus admodum acutus, primus omnium, prescripto divinitus remedio in *forma pharmaceutica* 2 *Cleren. XXVII, 24*, methodice emplastro ex ficibus imperato, fuit persanatus. *Sautus* furiosus 1 *Sam. XVI, 14, 15, 16*, concentibus musicis fuit persanatus, quale quid ethnicis etiam in usu fuit. Sic de *Achille* refert *Homerus*, de *Alexandro M. Diodorus Siculus*. *Naamon* leprosus 1 *Reg V* documento est, præter Palæstinæ incolas, alios etiam huic malo fuisse obnoxios. Frigidam in mali hujus curam usitatam fuisse orientalibus, exitu liquet, quod fluvii Abana & Parphar usus *Naamon*, ante accessum suum ad Prophetam convalescere haud potuerat. *Nebuchadnezar* maniacus *Dan. IV, 33*, lycanthropia num laboraverit, disquiritur a *Schenckio*; alii aliter sentiunt. *Rhob* ulcerosus exemplorum Biblicorum agmen claudit. Transitur ad morbos Novi Testamenti. Hæmorrhousa *Marci V, 25-30*, num secundum *Eusebium* in *Hist. Eccl.* in grati animi testetam se cum Servatore lapide cædi jusserit, numque herbæ prope nascentes medica virtute fuerint imbutæ, quod ille, nimium credulus, perhibet, & prope Cæsaream *Philippi* statuam suo tempore superfuisse, asseverat, disputatur. In puero dæmoniaco *Matth. XVII, 14*, epileptici insuleus vera recensentur symptomata, nec dubitant Commentatores, epilepticum fuisse. Num servus paralyticus *Matth. IV* vera laboraverit paralyti, vel apoplexia, dolores, quos exquisitos una habuit, dubium reddunt. Paralytici enim stupore magis, quam dolore, artuum laborant. Morbus adeoque fuit articularis. Manus, atrophia laborans *Matth. XII, 10, 13*, qualis & *Ferobeami* fuit; aquarum Bethesdanarum salubritas, uni saltem per annum salutaris; vir a nativitate cæcus, *Marc. VIII, 22*, uberrimam dederunt ingenium exercendi commoditatem Auctoribus. *Pabbii* patris febris dyfenterica expedite admodum

dum exponitur *Act. XXVIII, 8*. Sic & *Herodis* phthiriasis, seu verminatio, *Act. XII, 23*, in propatulo est. Apepsia ventriculi *Timotheani*, cuius medicinam vino parat amicissimus *Paulus*, hydropotarum systema haud leviter succutit. *Elymas* Magus cæcitate mulsetatur *Act. XIII, 8, 9*. *Claudus*, a *Petro* restitutus *Act. III, ἀδύνατος τοῖς ποσὶν, impotens pedibus*, dictus, dubiam, quoniam decubuit, habet ægritudine. *Σφύρα καὶ Βάσις* planta pedis & malleoli fedes morbi fuit. *Sudes* in carne *Pauli* morbus fuit, quo partes ejus solidæ male habebantur, qui repente invadere solebat, qui admodum esset dolorificus, qui *Paulum* obeundo muneri impari reddidit, cujus eundem non puderet. An apoplexia fuerit, an epilepsia, in dubio relinquitur.

A TREATISE ON THE NON NATU-
rals, &c.

hoc est,

*TRACTATUS DE REBUS NON NATURAL-
ibus, quarum infusus in corpora humana methodo me-
chanica proponitur & declaratur; accedit brevis obser-
vatio de Tussi convulsiva puerorum, cuius nova methodo,
pertinacem hunc morbum sanandi; Autore JOAN-
NE BURTONO, M. B. Cantab. M. D.*

Rben.

Eboraci, typis A. Stapleri, 1738, 8.

Alph. I.

Sæ res naturales, antiquis tantopere declamatz, omnium circumstantiarum, quæ nos externæ affligunt, & morbos producere valent, seriem complectuntur. Sunt illæ aer, cibus & potus, somnus & vigiliæ, motus & quies, excreta & retenta, animi pathemata. Doctissimus Autor uniuscujusque rei interna merita juvandi nocendique potentiam conceptibus, ex Mathesi depromtis, explicat. De
aere

aere hæc habet: Aer est fluidum, quo globus ille, quem incolimus, terraqueus circumdatur, alius equidem & subtilior, sublimis ille, a corporum habitu remotus, alius, quem respiramus, non sibi per omnia similis, sed vario modo discrepans, pro corporum vegetabilium, mineralium, & animalium, suos in aerem vapores halantium, diversitate. Tractus, vel flumen acreum, quod a variis terræ plagis globum huncce circumrult, ventus dicitur, cuius temperies respondet plagæ, unde ad nos devenire videtur, hinc longitudini itineris, & regionum conditioni, quas pervadere solet, antequam ad nos accedit. Hinc, quales venti, prout mare, vel continentem, plus tetigerint, salubriores sint, magisve noceant, exponitur. Vindicantur *Hippocratis* Aphorismi, etsi ejus de aere observationes suis tantum, ubi observasset, locis commodæ videantur. Effectus adeoque aeris ille idem est in corporibus animatis, qualis est in Barometris & Thermometris. Obscuriorum enim sunt corporum fibræ, & ab aere vel stringuntur, vel laxantur, humoribusque suis hoc ipso varios motus imprimunt. *Halesius*, quid plantæ transpirando in aerem valeant, clare admodum docuit. Humanorum corporum effluvia aerem magnopere alterant, salibus halitibusque putrescentibus, prout docetur, plenas pestes a contagioso cadaverum demortuorum vapore ortas fuisse. Nee subterranea parcent aeri, quia suum virus eidem communicent effluvia, quæ minutissima sunt, & aerem corporibus inimicum reddere possunt. Non enim tantum pulmonibus aerem trahimus, qui se particulasque, aliunde acceptas, hac via sanguini insinuat, sed & in ambitu corporis sunt, quæ aerem sugunt, vasa absorbentia, Morborum epidemicorum effectus in corpora ab aeris conditione pendet. Hic Doctissimus Autor partim ex *Sydenhamii* & *Wintringhamii* Operibus, partim proprio studio, collegit, quales morbi, diversis annis ab A. 1675 ad præsentia tempora, secundum hanc, vel illam, aeris qualitatem, per Angliam grassati fuerint, Diæta, & legitima cibo potuque

attendi methodus, ex omni antiquitate illustratur, & afferuntur antiquæ frugalitatis exempla, hinc recentiorum temporum luxuries damnatur. Cibi potusque, quo nos nutiri decet, ea debet esse conditio, qua similes nostris humoribus, nec anomali, aut rebelles, succi vasis ingerantur. Singularis est Autoris industria, varias sanguinis qualitates exponendi, dum ex *Halleſii* Hæmaſtatica adducuntur experimenta, liquoribus diverſis facta, additurque; qua temporis mora ſingulus liquor, capillaribus organorum vasis iterum effluat, unde potus ſpirituoſior, maxime ſpirituum abſtractiorum abuſus, majorem in modum improbat. Motus & quies in ſuo verſari debent æquilibrio, ſi ſalvus eſſe cupias. Perinde gymnæſticæ antiquorum medicinæ ſuus ſervatur honos. Motuum corporeorum neceſſitas ex ipſa arteriarum corporis humani fabrica decet. Conica eſt earundem protenſio; quapropter juxta apices non poſſunt non quieſcere humores, quicquid etiam cordis & arteriarum elater in contrarium urgeat, niſi artuum ſuccuſſiones tarditatem motus in humore quocunque demum ſuperare nitantur. Quod ad ſomnum & vigiliis attinet, opus eſt, ut exercitiis, diurnis viriumque jacturæ æqualis fit muſculorum, voluntario motui inſervientium, ſolutio illa & naturalis quaſi paralyſis, quam ſomnum dicimus. Somnus enim cordis & arteriarum liberioreſ motum inſert, dum nullæ cauſæ ambientes eundem cohibent; hinc tranſpiratio lege *Sanctoriana* dormientibus auctior, & nutritionis major effectus. Excretionum modulus ægeſtis per omnia æqualis eſto. Saliva, bilis, liquor inteſtinalis, lymphæ glandularum, tranſpiratio, ſudor, ſanguis ſincerus, per conſueta, aut inconſueta, loca effuſus, urina, lac, ſperma, omnes ſuis tenentur legibus, ultra quas nequit conſiſtere valetudo. Animi denique pathemata aucta, ira, metus, gaudium, humoribus nexuque corporis & animæ noxam inferunt. Epidemica tuſſis convulſiva puerorum, cum graſſaretur, aeris determinatæ qualiſati, illo, quo invadebat, tempore, reſpondit. Saluti fuit, venam ſeca-

re,

re, purgare, millepedibus, cantharidum infuso, vel camphora, uti.

Gründlicher Unterricht zum nützlichen Gebrauch aller
Himmels- und Erd-Kugeln, &c.

hoc est,

SOLIDA INSTITUTIO AD GLOBORUM COE-
lestium ac terraequeorum commodum usum, speciatim illo-
rum, qui A. MDCCXL Elbingæ a JOANNE FRIDE-
RICO ENDERSCH confecti ac editi fuerunt, ex de-
fiderio amatorum quorundam consignata a M. JACOBO
WOIT, Prof. Ord. Math. in Gymn. Elbing. cum Præ-
fatione MARTINI KNUTZENI, Prof. Publ. Ord.
Pbilos. in Academia Regiomontana, de origine Globorum
generatim, ac memorabilibus eorum emendationibus, quæ
Globis his primis Borussiae accommodata
fuerunt.

Elbingæ, reperitur una cum Globis apud Autorem, 1740, 8.

Plag. 8, & Tab. æn 1.

Ex quo Vir honestissimus, *Jo. Frid. Endersch*, ingenium manumque ad Globos novos cæli terræque fabricandos admovit, Mathematicum cultores nonnulli subsidio ipsi ac adjumento fuerunt, ut Globi illi Borussiae emendatiores, ac ad usum aptiores, prodirent. Direxistatque *Endersch* ille non solum istos Globos ad annum 1740, ac observationibus recentissimis usus fuit; sed etiam suavis Celeb. Prof. *Knutzenii* eos mobili planetica orbita, declinationis circulo, & Meridiano primo mobili, aliisque emendationibus, instruxit. In Globo terræqueo *Homannianarum* recentissimarum Tabularum ratio fuit habita, Globus cælestis conformatus est, ad asteriscos, in Tabulis *Doppelmayeri* descriptos, Delineata sunt in eo itinera cometarum, quorum reditio probabiliter hoc Seculo videtur expectanda. Globus terræqueus representat itinera diversa, punctis indicata. Globus cælestis colore cæruleo est illuminatus, stellæ vero aureum fulgorem præferunt.

Orbis

Orbis lacteus nova prorsus ratione est depictus. De usu Meridiani primi mobilis differuit Cl. *Woit*; plura exponet Cel. *Knutzenius*, quamprimum edet tractationem destinatam de declinatione magnetis. Ex usu globi cœlestis est, solem; ei applicatum, esse mobilem; ne, creta-contaminare Globum cœlestem, sit necessum. Idem Vir Cel. promittit editionem *Astronomica mechanica*, artem exhibituræ determinandi eclipses solis ac lunæ per mechanica instrumenta sine calculo astronomico. Id vero Globi Borussia inprimis habent singulare & exitium, quod in eis *ecliptica mobilis*, atque *circulus planetarum inclinationis mobilis*, conspicitur. De reliquo Cl. *Woit* Problemata singula, quibus Globi utriusque docetur usus, perspicuitate ac ordinis ratione, suffragiis communibus digna, exposuit, & eo pacto illis, qui, Globis Borussia uti, suarum ducent partium, consulit.

Pag. 19.

Astronomische und geographische Abhandlung von
Sonn- und Mond-Finsternissen, &c.

hoc est,

ASTRONOMICA ET GEOGRAPHICA TRACTATIO DE
deliquis Solis ac Lunæ, occasione Eclipsos solaris A. MDCCXXXIX,
4 Aug. & Eclipsos lunaris plenæ A. MDCCXL; 13 & 14 Jun.
spectatæ, adornata, & ad horizontem Thoruniensem accommodata,
a SAM. THEODORO SCHOENWALD, Gymn. Thor.

Prof.

Thorunii, typis Jo. Nicolai, Typographi Senatorii, sine anni indicio, 4.

Plag. 13 Tab. æn. 1.

Prædicamus merito Cl. Viri industriam, qui methodo perspicua & facillima de deliquis utriusque luminis differuit, ac inde ad propositas duas Eclipses, tunc instantes adhuc, studium suum transtulit illustrandas, atque determinandas. Quæ ad calculum astronomicum spectant, ea omisit, reliqua vero ita digessit, ut eum quoque convincat, qui elementis Astronomiæ haud est inutritus. Rubrum lunæ, deliquium pati incipientis, colorem derivat a radiis solaribus, ex atmosphæra terræ versus lunam reflexis, idæoque ab Astronomo præciri haud solitis,

AD
NOVA ACTA
ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,
SUPPLEMENTA.

Tomii VII Sectio VII.

*BIBLIOTHECA BELGICA, SIVE VIRORUM
in Belgio vita scriptisque illustrium Catalogus, librō-
rumque nomenclatura, continens Scriptores, a Clarissimis
Viris, VALERIO ANDREA, AUBERTO
MIRÆO, FRANCISCO SWEERTIO, aliis-
que, recensitos, usque ad annum MDCLXXX;
cura & studio JO. FRANCISCI FOPPENS,
Bruxellensis, S. T. L. Metrop. ac Primat. Eccles. -
Mechliniensis Canonici, Graduat. ac Peni-
tentiarii.*

Tomii II.

Bruxellis, per Petrum Foppens, typographum ac bibliō-
polam, 1739, 4 maj.

Tom. I Alph. 3 plag. 8, Tom. II Alph. 3
plag. 11.

Si quæ olim terra fuit, quæ præstantissimis, & in omni
literarum genere exercitatissimis, viris abundavit, in-
deque in orbe erudito præ multis aliis nationibus gen-
tibusque eminuit; ea certe laus est populo Belgico tribu-
enda, utpote quæ, primæ magnitudinis sidera erudita jactan-
do, in pristinis quæ ex artibus, ab humanitate nomen ducentibus,

late radios undique emittunt suos, illustriorem se splendidioremque fecit. Ipsa hinc eruditio Belgica peculiari nomine insignienda veniat, cum nostra eam omnino tot per annos ætas conspexerit, ut magnitudine pæne sua laborare, sicut multitudinem olim respublica Romana, videatur. Magna adeoque Historiæ literariæ pars est, Belgicam hanc, eamque admodum insignem, doctrinam nosse, ut expeditione & breviori via ad eruditionem perveniamus, ut, quæ in studiis sequenda, vel fugienda, sunt, vel Belgicorum exemplo cognoscamus, & ut vitas horum ingenio doctrinæque illustrium virorum mente & oculis bene versantes, ad emendationem inde incitemur. Quapropter multam sane laudem, bonorumque omnium plausus, commeruit admodum Reverendus Vir, *Jo. Franciscus Foppens*, quod, magnum opus aggressurus, nulli labori pepercerit, ut *Bibliothecam Belgicam* habitu nitidissimo & elegantissimo hujus eruditionis anantiam oculis subjiceret. Non defuere quidem & olim in ipso Belgio summæ eruditionis viri, qui populares olim suos, fama nunquam intermoritura clarissimos, debitis laudibus ac præconiis celebrarunt, & grati cives in merita vindicam statuorumque reipublicæ literariæ extiterunt. Laudantur in ipso indice hujus Bibliothecæ ab Autore Clarissimo Viri longe doctissimi, *Aubertus Miraus*, *Valerius Andrea*, *Franc. Sweertius*, qui in concinnandis ejusmodi Belgicis Athenis multum industriæ, laboris, ac diligentie, collocarunt. *Antonius Sanderus* etiam, multo cum successu in hoc scripturæ genere versatus, non contemnendam Scriptorum hujus terræ seriem ficientibus propinavit. Et nos ipsi manibus tenemus integri plane alphabeti libellum Anonymi, Lugduni Batav. apud *Andr. Clouquium*, civem & bibliopolam Leydensem, A. 1613 editum, cujus hic index est: *Illustris Academia Lugduno-Batava, id est, Virorum Clarissimorum Icones, elogia, ac vitæ, qui eam scriptis suis illustrarunt*, quem ab hujus tamen Bibliothecæ Autore, quanquam ex eodem variaz desum-

desumptæ nobis esse imagines & verba videntur, adductum non videmus. At tantæ molis opus, tantisque difficultatibus involutum, tantum certe abest, ut, post hosce laudatissimorum hominum labores, spicilegium sui modo reliquerit, ut integra messis eruditissimo *Foppens* remanserit, ad quam in horrea condendam subducere humeros nemo suos felicius potuit eo, qui magnis eruditionis copiis, farragine librorum, literatissimorumque virorum opibus, instructus, iusto inde atque religioso de libris, eorumque Autoribus, iudicio ferendo maxime sufficere videbatur. Hæc tamen, aliisque forte, difficultatibus Bibliothecæ hujus editor non perterritus, sed unice utilitati intentus publicæ, solus vere arduum aggressus opus est, ut Scriptorum Belgicorum memoriam, merita, res gestas, librosque editos, ab oblivione vindicaret. Hinc ea in primis omnia, quæ apud modo laudatos Scriptores, *Mivæum, Val. Andream, Sanderum, ac Sweertium*, ejusdem argumenti habebantur, in unam *Bibliothecam Scriptorum Belgicorum* collegit; epitaphia, quæ a *Val. Andrea* prætermissa fuerant, suis Autoribus subjecit; alia, quæ reperire plura potuit, adjecit; libros, postmodum editos, vel recusos, recensuit; eos, qui aut a Congregatione Romæ prohibiti, aut alia censura quavis notati sunt, cum cura indicavit, multisque verbis devitandos monuit; exaratos manu quorundam Autorum Codices adjunxit, & ubinam lateant, indicavit; Anonymos, Pseudonymosve, libros veris eorum Autoribus restituit; Scriptoresque exinde Belgicos ultra tertium millenarium produxit; cum tamen vix ultra annum 1680 progressus fuerit, sed posteriores, seu contemporaneos, curis aliorum reliquerit. Porro, cum in hanc novam Bibliothecam transferendi etiam multi ex illorum hominum classe essent, qui ad *Lutheri & Calvinii* castra transferant, indeque, ex sua opinione, ab antiqua Patrum fide turpiter desciverant, hoc odio religioso inductus, lectores incautos ab ejusmodi Scriptorum libris abstinere jussit, & quos pro sua autoritate Ro-

mano-Catholica Ecclesia damnaverat, ab his cavendos sibi esse censuit, observato insuper (ut habet Censoris Bibliothecæ hujus approbatio,) *Clementis VIII* decreto, quo mandatur librorum scriptoribus, ut a laudibus hæreticorum abstineant, nec has libris suis inferant. Ipsa Scriptorum nomina eo ordine in hoc catalogo inveniuntur, ut rationem literarum alphabeti in prænominibus habuerit Autor, in eorum tamen usum, qui cognominibus saltem contenti, nomen præfixum memoriæ non ita mandare solent, indicem cognominam adjecit, & ut facilius inde quisvis Scriptor inveniri posset, hoc ipso effecit. Alius, cæci additus, index Scriptores Belgicos sistit, prouti ad provincias singulas & natalem cujusque locum, quantum id fieri potuit, referuntur, & tandem ultimus ex religiosis in Belgio ordinibus confectus est. Multa cum diligentia hi omnes & accuratione confecti sunt, & paginarum numeris, ut nos edocuit hujus rei tentatio, exacte respondent. Imagines etiam, numero centum, tres & sexaginta, Scriptorum illustriorum, incisæ æri, appositæ sunt, quarum aliquæ novissime hic & primum exhibentur, ceteræ autem, cum alias operosum id nimis sumptuosumque fuisset, jam inservierunt olim *Elogiis illustrium Belgarum*, ab *Auberto Miræo* editis, & *Academiæ Scientiarum*, ab *Isaaco Bullarto* divulgatæ, de quarum arte ac elegantia quamvis haud adeo magnifice sentiendum sit, ex probæ tamen fidei monumentis archetypisque desumptæ, horum virorum similitudinem oris vultusque exprimere facis videntur. Ita constitutus, ita mire adornatus, est hic liber, in quo componendo cum ex probatissimis pleraque Autoribus desumpta sint, optarem tamen, ut quam citavimus supra *Academiæ Lugduno-Baravonæ*, ab *Andr. Cluacquo* editam, Reverendus Autor citasset; utpote in qua varia adhuc cum maxime specialia atque propria occurrunt, quæ frustra apud nostrum *Foppens* quaesiveris. Ita, quæ de *Dominico Baudio* pag. 247 *Part. I* dicuntur, ea, quod

all

ad munera publica gesta attinet, multo copiosius apud
 hunc *Anonymum* deducta vides, quam hoc loco factum
 est, quamvis ejus scripta & minutiora opuscula curiose fa-
 ctis omnia enarrata sint. Neque tamen inficias ire penitus no-
 bis liceat, quod eundem consulere, etsi non adduxe-
 rit, sicut id in *Francisco Raphelengio pag. 305 Part. II*
 demonstrari posse nobis videtur, quandoquidem, ipsa
 imago ab hoc exemplo desumpta est, & verborum ac
 ordo ac habitus inde mutuo sumtus. Idem dicere in *Justo*
Lipsio, Joanne Merula, Meursio, Henrico, Scribaerio,
Petro Bertio, aliisque, possumus, cum in hujus *Anony-*
mi libro eadem legantur, & annus natalis, fata, & mune-
 ra publica præcipua, exacte in utroque libro convenient,
 nisi quod in hæc Bibliotheca scripta secundum annos,
 quibus emissa sunt, disposita, & quantum id fieri potuit,
 fere omnia, reperiuntur, quod in brevitate istius fieri non ita
 potuit. Jam vero, ut summam dicendorum faciamus, si a calu-
 mniarum plaustris, quibus invehitur Clarissimus Autor in
 eruditos, alii religioni addictos, discesseris, quamvis hæc
 multa loca sædissime conspurcent, elegantissimus tamen
 hic liber est, & merito pro thesauro Belgicæ eruditionis
 habendus, & necessarius, qui ab omnibus historię litera-
 riæ peritis sedulo conferatur, cum animorum pabulum
 hic invenire, & multa insuper, possint, quæ hoc si libro
 destituti fuissent, penitus ipsos latuissent. Neque deca-
 dit quidquam huic libro, quod tantum historice omnia,
 nudeque, nulla addita *extrinsecus*, recensentur, & quod
 fabulæ interdum & narrationes vulgi inseruntur. Con-
 dunt hæc atque similia Catalogum istum, ut habeat Lector
 interdum, quo gaudet, quoque delectetur, & quam-
 vis excellentiori æstetico signandus sit, si, quid in quovis
 scriptore laudandum culpandumque esset, succincte simul
 fuisse indicatum, Catalogus tamen hic, tantum certe ab-
 est, ut macilentus sit, solisque ossibus constet, ut
 carne etiam spirituque animetur. Optamus vehementer,
 & consentientes multos in hæc vota habebimus, ut

aut ipse Reverendus *Foppens*, aut Vir alius quisquam, eodem doctrinæ atque industriæ apparatus instructus, telam hanc bene cæptam pertexere, & eruditos Belgicos, qui per sexaginta annos sequentes vixerunt, isthoc orationis sibi construere, velit. Non enim dubium est, quin per proxime transactum dimidiatum Seculum Bibliotheca hæc Belgica inagnum incrementum, & non contemnendas accessiones, nactura sit.

THE GRECIAN HISTORY FROM THE
Original of Greece, to the End of the Pelopon-
nesian War, &c.

hoc est,

*HISTORIA GRÆCA INDE AB ORIGINE
Græciæ, usque ad finem belli Peloponnesiaci, continens
spatium temporis annorum circiter 1684, atque inde a
fine Peloponnesiaci belli, usque ad mortem Philippi Ma-
cedonici, quod est spatium octo & sexaginta annorum;
Autore TEMPLE STANYAN, Equite.*

Tomii II.

Londini, apud J. & R. Jonson, 1739, 8 maj.

Vol. I Alph. 4 plag. 10, Vol. II Alph. 1.

Adjecta est etiam Geographica Græciæ antiquæ Tabula.

Græciæ veteris historia, etiamsi, non minus dignitate & præstantia, quam jucunditate suavitateque insigni, sese commendat, a paucis tamen adhuc tractata fuit, a nemine satis explicata. Quisquis *Emmii*, *Laurentii*, ceterorumque, qui hoc negotium aggressi sunt, scriptorum, tentamina evolvit, vix primas deprehendit elegantissimi institui lineas, nec ita ductas, ut filum istud, rem inceptam amplificaturi, tuto sequi & adhibere queant. Quæ cum ita sint, summa nos perfusos lætitia confitemur, ubi ex Anglia, instructissima magnorum ingeniorum officina, præfens

Tem-

Temple Stanyani opus nuntiaretur advehi. Non heri minusve tertius examinandis rebus Græcorum gestis operam dare cœpit *Vir Clariss.*, sed jam ante aliquot annos animum ad scribendum appulit; *primumque* doctissimæ lucubrationis *Volumen* publici juris fecit. Amor etiam ventustissimæ disciplinæ tantas apud ipsum egerat radices, ut, quamvis publica ipsum negotia a scribendo per tempus aliquod avocarent, exiguum tamen, quod vacuum supererat ipsi, otium tam in expoliendo *Volumine primo*, quam in colligendis ad alterum concinnandum adversariis, optime collocaret. Inde a cura reipublicæ liberatus, quæ inter negotiâ collegerat, digessit, commodoque ordine & eleganti genere dicendi ornata, cum orbe erudito communicavit. Non potuit non variis difficultatibus cruciari *Stanyanus*, cum, quo fundamento, & quorum auctoritate, primam Græciæ ætatem traderet, ignoraret. Veteres sane Scriptores ipsos tanta incertitudine laborantes deprehendit, ut pauci ab eadem epocha historiam suam ordiantur, aliique a *Phorone*, *Inachi* filio, alii a diluvio *Ogygis*, alii, *Phutarcho* duce, a *Tbesei* imperio, alii cum *Dionysio Halicarnassensi* a bello Trojano, alii, *Ephorum* Cumeum, *Callisthenem*, & *Theopompum*, secuti, a reditu *Heractidarum*, alii cum *Varrone* ab exordio Olympiadum, alii cum *Plinio* a regno *Cyri*, quod in *Olymp. LV* incidit, alii ab irruptionibus gentis Persicæ, incipiant. Quamvis enim existimandum non sit, Græcos, per tantum temporis tractum historiæ suæ prorsus incuriosos, nulla ejus ad posteros vestigia propagasse; manet tamen incertum, quo tempore esse cœperint sic comparata, ut tuto satis & sine erroris periculo iis insisteri queat. Gloriæ studium Græcos etiam rexit, ut ante adinventas adhuc literas imagines fortium virorum hæreditatis jure ad liberos transmitterent, atque præclara facta in parietibus picta, & hieroglyphicis designata figuris, immo & cantilenis comprehensa, relinquerent; post scripturam vero inventam lapides titulis inscriptos ponerent. Interim pleraque traditio servavit, quæ ideo tanta certitudi-

ne haud nituntur, quantam *Aegyptiorum*, *Perfarum*, & *Romanorum*, historiis sacerdotum, magorum, ac Pontificum, industria conciliavit. Inde *Stanyanus* portentosas istas narrationes repetit, quae Poetarum fabulis ansam dederunt, magnamque ipsi molestiam crearunt, cum, quae fabula admisserat, praeiis detrahere heroibus studeret. Inter Autores, quorum fidem secutus est, celebrat primo loco *Herodotum*, patrem Historiae dici solitum, vel quia primus in formam ordinemque historiam redexit, vel quia antiquissimus est Autorum, qui ad nostra usque tempora pervenerunt; quamvis non dissimulet *Stanyanus*, eum nonnunquam Poetas nimium imitari, & quod placere magis, quam docere, studeat, varias antiquitates amplasque digressiones, bellorum gestorum loco, immiscere. *Herodotum* *Tbucydides*, scriptor gravis, & cum *evagoras* concisus sequitur, qui, relictis fabulis, posteritatem sibi maxime obstrinxit, & a nemine praeter *Josepbum* dubiae fidei accusatus est. *Tbucyaidem* *Xenophon*, propter flumen orationis & suavitatem dicendi apud Attica nuncupatus, continuavit. *Diodorus Siculus*, qui laboriosam nobis sub *Βιβλιοθήκης* titulo collectionem reliquit, usu non caret, licet decessorum fabulas de charta in papyrum sedulo transcripserit. *Plutarchus* meretur consuli, quando in *Vitis* magnorum virorum parallelis res eorum temporum memorandas, data occasione, tradidit. *Cornelii Nepotis* rara habemus, sed digna fide, testimonia. *Iustini* labores non tam ad historiam antiquam supplendam, quam ad deplorandam *Trogi Pompeji* iacturam, conferunt. Praeter hos testes, recentiorum quoque volumina volutavit *Stanyanus*, & in illis potissimum *Guilheri Raleigh*, *Howeli*, *Jo. Marshami*, & *Tourretilii*, qui in Praefatione, Orationibus quibusdam *Demosthenis*, separatim excusis, praemissa, historiam Graeciae, velut in tabula, depinxit. Methodum selegit, quae Autor Anglicae collectionis Historiae Romanae usus est, sed eam rebus Graecorum, quae a Romanis toto caelo differunt, attemperavit.

In ordine temporum constituendo a partibus *Jac. Usseri* plerumque stetit, in nova tamen editione, in qua etiam characteres magnorum virorum accuratiores plenioresque representare, omiſſis imaginibus editionis primæ æri incisis, laboravit, *If. Newtoni*, Viri incomparabilis, conjecturas consuluit, ita ut plurimum comparatas, ut, quamvis inter otia & remissiones a studiis severioribus fuerint nate, obscurissimis temporibus clarissimam accendant lucem. De primò Olympiadum usû *Stanyanus* dubitat, ferriorem eundem arbitratus, cum, Historicos veteres secundum Archontes Atheniensium, Reges & Ephoros Spartanorum, Argivorumque sacerdotissas, numerare, immo notum quidem, quando Olympicorum certaminum mentionem faciunt, Olympiades tanquam temporis divisionem allegare, deprehenderet. Quapropter eorum fere partibus accedit, qui, *Polybium* per Olympiades primum tempus distribuiffe, perhibent, eamque, quæ *Xenophonti* inserta est, Olympiadum memoriam interpolationem sapere, contendit. Quas hæcenus tradidimus, antiquiores & fabulosæ Græcæ periodi difficultates, sequiori ætate imminutæ quidem, nec tamen penitus sublatae, sunt. Quando tot diversæ respublicæ, cum diversis earum commodis, moribus, imperandique formis, in considerationem veniunt, & cum corpore historiarum sunt connectendæ, quis credat, hæc tenebris & perplexitatibus carere? quibus, verissimile est, quamplurimos a tela hæc perficienda abstractos. Male autem eam tractarunt disciplinam, qui vel nullo ordine in pugillares retulerunt omnia, vel universalis Historiæ Compendiis quædam, chronologico quidem ordine observato, sed rerum, gestarum serie neglecta, inseruerunt. Id in *Rollini* libris vituperandum, cum tritis nimis & juvenilibus judiciis, *Stanyanus* putat, nihil ceterum operis dignitati detrahens, sed copiosum rerum apparatus, idoneum Autorum selectum, narrationis facilitatem, & raram, præcipue inter Gallos, ingenuitatem, miratus: qua quidem ex parte operam *Rollini* pariter ac Græcas Archipræfulis Cantuariensis, *Potteri*,
P p anti

antiquitates, profuisse sibi in opere retexendo, profitetur; prætereaque Historiam *Epaminondæ*, ab Abbate *de la Tour* conscriptam, & ab Abbate *Gedoy*n in Recitationibus Academiæ Parisiensis denuo repetitam, laudat. Sed age, ipsum Clariss. *Stanyani* opus paulo propius intueamur. Præmissa est *de etymologia Græciæ, & primis regionis incolis, introductio*. Et agnoscit quidem Autor, communem hanc Græcis fuisse cum gentibus aliis, Ægyptiis, Scythis, &c. vanitatem, ut originem suam ab exordio mundi derivarent, seque in eadem, quam habitabant, terra gentes gloriantur: qua in re præsumptionem Atticam potissimum eluxisse, ait. Licet autem Græcos inter antiquissimas gentes referat; nullam tamen ipsis prædriam concedit, quandoquidem Scriptores etiam domestici largiuntur, Græcos a Phœnicum Ægyptiorumque coloniis natos non solum, sed mansuetos etiam, & ab illis quidem commercia, literas, & navigationem, ab his leges, artes, atque scientias, accepisse. Græcorum nomen vel ab exili mancipio, vel ab obscuro quodam regulo, tractum est. Id genti ab antiquo inter ipsos etiam Romanos adhæsit, quamvis *Virgilius* per totam *Æneida* non adhibuerit. Ipsinet Græciæ cives diversas sibi sumserunt, pro diverso nomine Regum appellationes. Nomen Ionum & Æolum a *Javano*, *Japbeti* filio, *Noachi* nepote, & *Elisba*, filio *Javam*, repetunt, & a terrarum portione, quæ ipsi cæssit, & *Homero* Alisium dicitur, nomen Hellenum. Ante regiam dignitatem introductam memorabile nihil a Græcis, barbarâ gente, vitamque bestiarum ritu agente, agricultura quippe, legibus, atque testis, destituta, gestum est. Perpetuæ migrationes, Regumque cum annis commutationes, miseram & inquietam vitam fecerunt. Sola regio Attica ob soli sterilitatem præcis possessoribus fuit relicta, & sic, quod solo deerat, imperio & ingeniis supplevit. *Volumen primum duobus Libris* absolvitur. *Prior* spatium annorum 1579 comprehendit, & diversorum regnorum conditionem a primordiis regni Sicyoniæ ad ultima usque dignitatis re-

giæ vestigia in urbe Athenarum illustrat. Tractat autem
Cap. I de regno Sicyonis, quod per mille annos duravit;
Cap. II de regno Argolidis & Mycenarum, quod annos 800
 constitit; *Cap. III de regno & republica Lacedæmoniorum*,
 ejusque ad *Vella Messeniaca*, intra annorum 800 decur-
 sum, *fatis*; *Cap. IV de regno & aristocratia Corinthio-
 rum*, usque ad interitum regie dignitatis, qui post A.
 900 supervenit; *Cap. V de regno Thessalorum*, quod per
 annos 322 floruit; *Cap. VI de regno & republica Athe-
 niensium*, usque ad subversionem regie auctoritatis, quæ
 post florem annorum 1046, *Hippia* ejecto, contigit. Li-
 ceat nobis priora hujus *Libri Capita* paulo plenius attingere. *Sicyon*, Peloponnesi urbs, prope Isthmam in fini-
 bus Achajæ sita, brevi post diluvium *Deucalionis* condita
 perhibetur. Ibi, post *Egialeum & Apim*, *Sicyon Rex* 14.
 sceptrâ tenuit, quo defuncto, potestas regia ad sacerdotes 17.
Apollinis transit, donec post 33 annos omnis provincia
Argus regno subjiceretur. Reges quamplurimos, quot ad 15.
 annos 1000 implendos sufficere videbantur, nominant *Chro-
 nologi*, quos tanquam spurios & fictitios optimo jure
 refecit *Newtonus*. Argolidis regnum, quamvis temporis 18.
 spatio Sicyonico cesserit, id tamen potentia, divitiis, re-
 rumque gestarum gloria, longe superavit. Conditum est
 ab *Inacho*, quem, ex *Ægypto* per mare in Græciam ve-
 nientem, *Oceani* filium credidit antiquitas, A. M. 2148,
 1080 ante Olymp. 1,232 post regnum *Sicyonis*, extinctum.
Inachum Phoroneus excepit, quem hominem primum multi
 tradiderunt, & ara *Junoni* posita, nec non leges, & subditi,
 Phoromico exstructo, in civitatis formam redacti, celebrem 21.
 fecerunt. *Phoroneo* post *Caryatas Parrhasianosque*, populos
 Arcadiæ, devictos mortuo, *Apis* successit, *Api Argus*, qui
 urbi peninsulæque nomen dedit, *Argo Criasus*, quem *Peira-
 sum Pausanias*, alii *Perantbum*, vocant, *Criaso Pborbas*, *Pbor-
 ba Triopas*; *Triopæ* utrum *Jasus*, an *Crotopus*, successerit, 22.
 incertum est. Postea *Stbenelaus* regnavit, dein *Gelator*, tum
Danaus, *Ægypti* frater, qui cum penteconteri Argon venit,

- Pag. 25. & ex populi decreto imperavit, *Lynceum* generum post se relin-
 quens, qui e fabulosa *Danaidum* strage solus effugisse per-
 hiberetur. Successor *Abas* fuit, ab alio ejusdem nominis
 26. caute secernendus, cujus filii *Pratus* & *Acrisus* de dia-
 demate certarunt, & post variam belli fortunam pacti
 sunt, ut Argon retineret *Acrisus*, Tyrrinthum vero, alia-
 que loca maritima, regeret *Pratus*. *Acrisum* disci jactu
 31. fortuito inter publicos ludos interemit *Perseus* nepos; *Jo-*
vis e *Danae*, *Acrisii* nata, filius, qui, Argon ideo averfatus,
 32. A. M. 2692 sedem regni Mycenae transtulit. Sunt, qui,
Perseum Megapentho, filio *Prati*, Argon tradidisse pro
 aliis possessionibus, asserunt, sed solido sententiae fundamento
 33. destituntur. Num *Mastor* & *Electryon* *Perseo* successe-
 rint, dubio non caret. De *Sthenelo* & *Eurystheo*, in cujus
 aetatem *Herculei* labores incidunt, certa res est. Is, *Hera-*
clidis infensissimus, patre rebus humanis erepto, eos Pe-
 loponneso exire jussit, & in Atticam profugos armata in-
 vasit manus, sed ipse in ea expeditione interemptus est, &
 38. *Atreus*, *Pelopis* filius, cui gubernationem Mycenarum
 commiserat, regnum occupavit, atque cum *Thyeste* fratre,
 ob caenam fabulosam notabili, divisit. Successit jure ad-
 optionis *Plisthenes*, *Plistheni* *Agamemnon*, qui non plu-
 rimas solum civitates suis ditionibus adjecit, sed & in Tro-
 jano excidio, de quo hanc differendi occasionem arripit
 39 seq. *Stanyanus*, imperatoris spartam gloriose obiit. Redux ab
 56. *Aegistho*, uxoris *Chytemnestrae* maecho, interemptus est,
 quem *Orestes*, patris manibus iusta persolvens, avitis ejecit
 57. regnis, & occidit. Celebrari *Orestes* propter amplificatas
 ditiones meretur, quandoquidem Argolidis non solum
 regnum, quod inde ab *Acriso* peculiare regulos habue-
 rat, & in varias portiones fuerat scissum, revocavit, sed
 Sparta etiam imperium, defuncto *Menelao*, occupavit.
Oresti *Tisamenum* successisse, non *Pentibulum*, propter le-
 gitimos natales verisimile est, qui mox potestati *Heracki-*
 60. *darum* cessit, & *Temenum* successorem habuit. *Temeni*,
 a filiis jugulati, regnum *Cisus*, filius natu minor, occupavit,
 quo

quo fatis functo, Argivi se in libertatem vindicarunt, & posteris *Cisti* nil nisi regale nomen, potestate ademta, reliquerunt. Ultimus ex his *Meltas*, *Lacidai* filius, commemoratur, quem, imperiosius se gerentem, ultimo supplicio cives affecerunt, & democratiam impetio prætulere.

Quando igitur post ea tempora unum alterumve Regem nominat *Herodotus*, illo accipi sensu debet, quo inter Athenienses, Romanos, & Carthaginenses, nomen hoc certis magistratibus competiit. Ceterum ad hanc Argolidis Regum seriem applicanda est *Is. Newtoni* observatio, pauciores nobis innotuisse Reges, quam fuerunt, & male vulgo dimidium seculum unius imperio tribui, quippe quod ipsimet naturæ repugnare arbitratur. *Liber II res Græcorum, ab abolitione regie potestatis in urbe Athenarum, usque ad finem belli Peloponnesiaci, id est, intra annos CV, gestas, comprehendit, & quidem Cap. 1 proximo XX annos post Hippiam ejectum ad pugnam Marathoniam, Cap. 2 annos X a pugna Marathoniam ad discessum Xerxis e Græcia, Cap. 3 annos X a discessu Xerxis ad victoriam Cimonis, prope Eurymedontem fluvium, Cap. 4 annos XXXVIII a pace, post victoriam Cimonis conclusa, ad exordium belli Peloponnesiaci; Cap. 5 annos X a principio hujus belli, ad inducias in annos L Athenienses inter ac Lacedæmonios pactas; Cap. 6 annos XVII a pace jam memorata, usque ad finem belli Peloponnesiaci.*

In exordio Libri occurrunt dissidia *Clisthenis* & *Isagoræ*, quorum ille *τετρακοντίων* numero centum viris aucto, & instituto Ostracisini, claruit, hic, *Cleomenis*, Spartanorum Regis, auxilio adjutus, Athenas occupavit, & democraticam reipublicæ formam, qualem *Solon* instituerat, instauravit. Exitum Libri ornant eorum nomina, qui inter medias belli flammæ ingenii & literarum gloria floruerunt. Inter Tragicos *Æschylus*, *Sophocles*, & *Euripides*, eminent. Comædiam *Pbrynichus*, *Aristarchus*, *Cratinus*, & qui primo loco nominandus erat, *Aristophanes*, excoluerunt. Inter Philosophos *Socrates* excelluit; in

scribendis rebus gestis *Herodotus* & *Thucydides*, historiarum ille pater, hic summus magister.

Alterum Volumen res memorabiles LXVIII annorum, adeoque vix partem viceſimam temporis, *primo Volumine* deſcripti, complectitur, ſed, quod tempori deeſt, varietate eventuum, & rerum copia, ſupplet: ſiquidem ille annorum tractus, connumeratis XXVII annis, per quos in Peloponneſo pugnatum eſt, turbulentiffimus Græcis exiſtit, & plenam libertatis jaſturam conciliavit. Civitatum, quod tum maxime expetebatur, æquilibrium inter tot diſjunctas reipublicæ formas frequentes civium conciones exigebat, ex quibus diſcordiæ naſcebantur, demagogis lites non tam expedientibus, quam intricantibus. Amphictiones, qui muneris ſui virtute non in genere ſolum ſaluti Græciæ proſpicere, ſed lites quoque civitatum inter ſe componere, debebant, eſſi quocunq; bis convenirent, ſerium quidquam rariffime ſuſcipiebant. Publicæ orationes nil niſi libertatem ſpirabant, a qua nemo non abhorrebat. Rupto itaque amicitie vinculo, quod contra Perſas ſociaverat animos, virtus in luxum, factiones, fraudes, & violentiam, degenerabat, adeo ut civitates majores devorare minores ſtuderent, & ad unam omnes Græciæ dominatum peterent. Inter hæc multæ Perſarum auxilia requirebant, quorum intererat, Græcorum diſcordias indiès augeri. Eodem tramite cum incederet *Philippus*, Macedonum Rex, Græca libertas penitus fuit ſublata. Mors igitur *Philippi* hoc quaſi filum hiftoriarum abrumpit, quandoquidem res ſub *Alexandri M.* imperio geſtæ ad Mæcedonicam Perſicamque magis hiftoriam, quam ad Græcam, ſpectare videntur. Quamvis enim, abſente ac impedito Rege, in libertatem ſe nonnullæ civitates vindicarent; redux tamen, occupatis Thebis, & victoria per *Antipatrum* de incolis Peloponneſi reportata, tanto omnes metu percuffit, ut poſt id tempus nunquam caput tollere auderent. Nemo exiſtinet, per hæc agitationes ſuffocata fuiſſe.

fuisse literarum studia, quippe quæ mirum in modum crevisse, & ad summum perducta apicem, reperimus, ut etiam ea ætate summi literatores magnam historię partem occupent. Autoritatem & hic secutus est *Stanyanus* scriptorum fide dignissimorum, *Tbucydidis*, *Xenophontis*, & *Demosthenis*, e quibus simul, quicquid de virtutibus æque ac vitis Græcorum dicendum erat, eruit, perinde nimiam regiæ dignitatis inter Spartanos deminutionem, ac nocivum plebis inter Athenienses imperium, vituperans. Totum *Volumen duobus* constat *Libris*, quorum prior *res, a fine Peloponnesiaci belli ad pugnam prope Mantineam intra annos XLII gestas*; posterior *reliqua ad mortem Philippi*, id est, *annorum XXVI periodum*, persequitur. Representat autem Lib. I Cap. 1 *annos V ab exitu memorati belli Peloponnesiaci, usque ad mortem Socratis*, Cap. 2 *annos XII a Socratis obitu ad pacem Antalcida*, Cap. 3 *annos XVII a pace Antalcida ad pugnam Leuctricam*, Cap. 4 *annos VIII a pugna Leuctrica ad Mantineensem*; Lib. II Cap. 1 *annos VII a pugna Mantineensi ad finem belli socialis*, Cap. 2 *annos X a fine belli socialis ad finem belli Phocici*, Cap. 3 *annos VIII ab exitu belli Phocici ad pugnam ad Charoneam*, Cap. 4 *annum unicum a pugna ad Charoneam, usque ad mortem Philippi Macedonis*. Etenim a temporibus ducum *Alexandri* usque ad ea tempora, quibus a Romanis victi & subjugati sunt Græci, pauci admodum armis & consilio, nec plures artibus & scientiis, eminuerunt, immo, si famosum excipias Achæorum fœdus, sub *Arato* & *Philopamene* iktum, aut *Agidis* & *Cleomenes* pro Sparta ab usurpationibus Ephorum liberanda conatus, nihil dignum commemoratione per Græciam universam gestum est. Ut discant, qui librorum eruditorum notitiam sibi comparare student, parem industriam a principio ad finem usque operis adhibuisse *Stanyanum*, ea, quæ inter Olynthios atque *Philippum* Olympiade

Pag. 249 seq. CVIII acta sunt, speciminis loco delibabimus. Tempore belli Phocici, cum observasset *Philippus*, ab Atheniensibus se proxime Græcia ejectum iri, armis petere municipia & colonias Atheniensium constituebat, præ ceteris invadens Olynthios, quorum incrementa limis diu oculis adspexerat. Olynthii in tanto periculo oratores mittebant Athenas, & auxilium Metropoleos implorabant. Precibus eloquentia sua *Demosthenes* plurimum favebat, & ut *Philippum* populo odiosum redderet, dabat operam: 252. contradictores nactus *Demadem*, quem digniorem *Demosthene* urbis civem *Theophrastus* pronuntiavit, & promptitudo dicendi celeberrimum fecit, itemque *Hyperidem*, ex principibus X. Oratoribus Græciæ unum, qui, medias partes inter bonum civem & proditorem patriæ præclare agens, tandem crudelitati *Antipatri* cecidit victima. Vicisset *Demosthenes*, ni pecunia, in bellicos eroganda sumtus, inde a tempore *Periclis* populo distribui fuisset solita, ut spectaculis atque theatri gratis interesse posset. Extraordinariis ergo collationibus erat opus, ad quas ditiorum aures erant oclusæ, siquidem iis solis oneri cedebant. Neque tamen penitus successu caruit studium *Demosthenis*. Altera enim Oratione Olynthiaca 30 naviculas, & 2000 milites mercenarios, conciliavit, tertia autem perfecit, ut *Chares* cum triremibus 17, peditibus 2000, & 300 equitibus, civibus Atticis, Olynthum initteretur; quamvis astutia *Philippi*, proditione *Eurbycratis* & *Lasbenis* usa, occupaverit urbem, priusquam auxiliares copiarum in subsidium venirent. Sed manum de tabula, in qua commendationem adscriberemus, ni optimus operis sui laudator ipse *Stamyanus* foret. Quid enim elogio opus est, ubi nihil est, quod reprehendas, nisi reprehensione dignum quis judicet, omissas, quæ paginis solent subjici, rerum allegatarum ex Autoribus idoneis probationes.

F. THO.

F. THOMÆ VINCENTII MONELIÆ.
*Florentini, Ord. Prædic. in Colleg. S. Marci S. Tbed.
 Prim. Professoris, de Annis Jesu Christi Servatoris,
 & de religione utriusque Philippi Augusti,
 Dissertationes dua.*

Romæ, ex novo typographio Palæariniano, 1741, 4.

Alph. 1 plag. 3½, Tabb. 6 æri incisæ.

Cum res admodum multæ in temporum descriptione nequaquam satis adhuc explicatæ sunt; tum perdifficilis, ut inter omnes constat, & perobscura quæstio de anno, mense, & die natali, Sospitatoris nostri est: quæ, etiamsi causam, & rationem nostræ religionis non contineat, tamen & ad interiorem cognitionem rerum ecclesiasticarum, & ad temporum est dijudicationem necessaria. Hinc nemini obscurum erit, gravissimam rem, & plenam dissensionis inter doctissimos, institutam esse a Clariss. Auctore. Testatur hoc cum ipsius rei, tum discrepantium sententiarum, ratio, quæ tam variæ sunt, tamque repugnantes, ut multis id magno argumento fuerit, natalem Sospitatoris annum inter Chronologiæ *adveræ* referendum esse. Interim hæc vel disputationes susceptæ, vel sententiæ dictæ, Clariss. *Moneliam* non deterruerunt, quo minus, quid vires ingenii valeant, quid ferre recusent, in hoc argumento periclitaretur. Librum ipsum jussit in nomine *Francisci III*, Lotharingiæ & Barris Ducis, atque Etruriæ Magni Ducis, apparere, cui non minorem tribuit pietatem, quam amorem literarum. Dedicationem sequitur tabula chronologica, faciem præferens Dissertationi de annis Christi; quæ tabula, singulari studio elaborata, ad præscriptum *Varronis*, fixo primum conditæ urbis Romæ anno, Olympiade VI, 3, desinente, decurrit inde ab A. U. C. 690 per singulos annos usque ad A. U. C. 754, quo Sospitator ex vulgari sententiâ se in humanam induit naturam, sistitque gradum in anno 70 ætatis vulgaris.

Q9

Appa-

Apparet autem ex hac tabula, rejectum esse a Clariss. Autore natalem annum Christi, cum *Dekensio, Petavio, Ufferio, Lancelloso, Norisio, Natali Alexandro, Tillemontio, Gravefsono*, multisque aliis, in A. U. C. 749, atque in ejusdem anni mensem Decembrem; periodi vero Juliae 4709, Olymp. 193, 4, ut adeo natum Sospi- tatorum credat anno quinto cadente ante aram *Dionysianam*: quam sententiam quoque adumbrat in Prae- fatione. Interim non immerito ipsi visum est, tempus nati Sospi- tatorum ex caede infantium Bethlehemiticorum colligendum, hanc vero ex morte *Herodis*, quem tempo- ris illius adulatio magnum usurpavit. Idcirco primum omnium sedulo dat operam; ut, quoad ejus fieri possit, mensem hujus *Herodis* supremum constituat. Qua in re secutus est duce *Fl. Josephum*, diligentissimum rerum Judaicarum scriptorem, cui, de *Herode* exponenti, ad manus erant commentarii *Nicolai Damasceni*, quos inter- cidisse injuria temporis, vehementer orbis literatus dolet. Eundem autorem hac in re constituenda habuerunt, so- lumque secuti sunt, *Petavius, Norisius, Pagius, Lamius, Natalis Alexander*, aliique bene multi, quos diligenter in consilium adhibuit. Sed age, sententiam Clariss. Autoris brevi oratione persequamur. Duobus locis *Fl. Josephus*, de morte *Herodis* egit, duplicique eam ratione fixit, & anno XXXVII regni a Romanis collati, & XXXIV a captis Hierosolymis, & *Antigoni* nece. Noster, exploratum esse, dicit, anno U. C. 714 labente, mense Octobri, vel Novembri, regnum illi collatum esse, quod pluribus comprobare elab- oravit, in eaque causa adornanda autoritates, a *Lamio* adductas, sequitur. Colligit hinc, cadente tantum anno

Pag. 2-

3-

750, supremum incipere *Herodis* annum, ac excurrere ad calcem A. U. C. 751. Parem esse & unam rationem, si ab *Antigono* obruncato, & captis Hierosolymis, epocha regni *Herodiani* ducatur. Incidere hac ratione eam, in A. U. C. 717, atque adeo tribus annis post priorem.

Interias

Interim hanc epocham figendam non esse ante mensem Septembrem & autumnum. Sententiæ suæ præsidium Pag. 4
 in eo querit, quod *Josephus* nusquam dicit, *Herodem* anno regni, quo Romæ auctus est, trigésimo septimo, & inde ab *Antigoni* necesse trigésimo quarto, obiisse; sed imperasse annos a priore epocha triginta septem, a posteriore triginta quatuor; cujus rei hæc vis sit, ut *Herodes* integros triginta septem annos inde a regni auspicio regnasse censendus sit, quod tamen consentaneum non esset, si Novembri mense A. U. 750 factus extinctus fuisset. *Herodes*, ex ejus sententiâ, cadentibus annis 714 & 717, regnum auspiciatus est, eorumque altero, fortasse etiam utroque mense Novembri: hinc, eum mortuum esse, non A. U. 750, sed sequenti 751, concludit, adeo ut *Herodis* mors intra autumnum A. U. 750, & autumnum 751, figenda sit. Rationibus ponderatis, effici posse, putat, initio, vel nonis, Martii, pridie, aut postridie, *Herodem* mortuum, & circa idus Apriles *Archelaum*, exactis jam paschalibus diebus, iter Romam ingressum esse. Quâ occasione simul serupulum evellere studet, quem forsitan aliquibus diuturnam & funebri pompæ, & itineris, tempus injicere possit. Disputat deinde cum Cardinale *Baronio*, qui *Herodis* mortem A. U. C. 759 illigaverat; dubitationem quoque, a lunæ eclipsi, Hierosolymis spectata A. U. C. 750, ductam, confutare laborat. Chronologiam vero *Josephi Herodiani*, quam *Harduinus*, nimis acer & putidus rerum antiquarum existimator, convellere ingressus est, ab hujus accusationibus defendit, recteque, nostro iudicio, loco quindecim annorum, quos natus *Herodes Lib. XIV Antiq. Cap. 17* præfectus esse dicitur Galilææ, ponit viginti quinque; ita, ut A. U. C. 706 ad præfecturam Galilææ accessisse putandus sit viginti quinque annorum; mortuus, vero septuaginta. Rursus cum *Jac. Usserio* in arenam descendit, qui contrariæ sententiæ librum objicit Hebræorum עגלית תענית, volumen *jejunii*. *Archelai* vero res gestas, quæ prima fronte pugnare

gnare videntur cum temporum ratione, sedulo comparatæ, atque putat, eum A. U. C. 760 deturbatum ethnarchia: qua in re tamen dissentientem habet gravem Autorem, *Dionem Cassium*, qui hoc exilium ad A. U. C. 759 refert. Celebris est *Herodis Antipæ*, ejus tempore Sospiator cruci affixus est, numus, isque cufus anno *Antipæ* XLIII, (non vèro XLII, ut typi in *Moneliano* hoc opere errarunt,) sub *Cajo* Imp. Antica numi pars habet hæc, laureæ inclusa, verba: ΓΑΙΩ ΚΑΙΣΑ ΓΕΡΜ ΟΕΒ, id est, *Cajo Casq. Germ. Aug.* In postica ramus palmæ est, cum inscriptione: ΗΡΩΔΗC ΤΕΤΡΑΡΧΗC Λ ΜΓ, id est, *Herodes Tetrarcha anno XLIII*, quemadmodum liquido ostendit doctissimus *Lamius*. Hunc numum Clariss. *Monelia* cum suæ Chronotaxi conciliat, cujus numi annus propterea ægre componitur cum morte *Herodis M.*, quod anno æræ vulgaris 39 exutus tetrarchia Galilææ dicitur *Antipas*. Cap. II, præter *Cyrini* descriptionem, Syriæ præfides exhibet, & conatur vincere, Christum potius A. U. C. 749, quam 748, natum esse. Et, quod ad Syriæ præfides attinet, in præmis duorum temporum eruendum est, *C. Sentii Saturnini*, & *P. Quinctilii Varii*. Id putat numerorum beneficio tam liquido ostensum esse, ut nemo, in temporum doctrina vel leviter versatus, jam amplius dubitet, *Varum* ante autannum A. U. C. 748 in Syriam venisse; nec minus certum esse, eum Syriæ præfidem fuisse tum, cum *Archelaus*, *Herode* extincto, illinc, Romam profecturus, contendisset post Paschatos A. U. 751 festos dies. Videre hoc sibi visus est ex anno æræ Antiochenæ XXV, in numo quodam obvio, cujus epocha est Aetiaca pugna, quæ, uti constat, mense Septembri A. U. 723 contigit. Hinc consequens esse putat, ut *Varus* A. U. 748 Syriæ præfes fuerit. Num vero illuc se contulerit eodem, an superiore proximo, anno, quætionem dicit haud facile dirimendam. Nullos quoque dari characteres temporum ad figendam *Saturnini*, decessoris *Vari*, administrationem Syriacam: ipse

Pag. 12-14.

15.

16.

17.

18.

ipse tamen ejus initium ponit, haud levi ductus conjectura, A. U. 758. *Varum*, pergit, Syriae praesidem, cum Christus nasceretur, fuisse; *Quirinum* autem, seu *Cyrium*, statim post *Archelaum ab Augusto* deturbatum regno, in exiliumque missum, datum esse Syriae rectorem. Idcirco verba *Lucae II.*: *Αὐτὴ ἡ ἀποστολὴ πρῶτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρῆνῆς*, ita interpretatur: *Facta est descriptio haec prima ab Cyriano, Syriae deinceps praeside*, quod propter Syriacam praefecturam, quam postea consecutus est, imprimis notus esset. Neque tamen rejicit aliorum interpretationem, quae *πρῶτη* per *πρωτῆς* reddunt hunc in modum: *Ipsa descriptio haec prior fuit Quirini praefectura, vel prior Quirino, Syriae praeside.* Cum tempore eo, quo in humanam se induit naturam optimus Servator, totus dicatur orbis terrarum pace compositus fuisse; multa ad ejus rei comprobationem affert, atque concedit, *Fani* templum reverso clausum esse ab *Augusto* A. U. C. 748, vel ob Armeniae turbas A. 749, quo 749 cadente anno *Quirinus* Judaeam descripsisset. Sunt tamen duo, quae vehementer pugnare videntur cum *Cyriani*, a *Luca* commemorata, descriptione; primum, quod ex manifesto & indubio temporum contextu describendi populi partes potius *Saturnino*, aut *Varo*, tribuendae sunt; alterum, quod Judaei, *Herode M.* vivente, suis legibus utebantur, nec tributis pendendis tenebantur. Uti- que huic dubitationi ad praescriptum *Lamii*, quem hoc loco potissimum sequitur, occurrere natus est. *Cap. 3* tempus caedis Bethlehemiticae sub Martii initium paulo ante *Herodis* mortem A. U. C. 751 figendum dicit, idque se non obscuris, sed clarissimis, putat, indicis assecutum ex *Augusti* verbis, & *Macrobi* testimonio, quod *Lib. II Saturn. Cap. 4* extat. Filium enim illum, quem *Augustus* ab *Herode* una cum Syriae pueris intra bimariam occisum dicat, quinto ante mortem die sublatum esse. Hanc caedem deinde cum Magorum adventu contendit, biennioque circiter perpetratam existimat post primam

- phasin stellæ a Magis visæ, quæ ex ejus sententia primum a Magis die 25 Martii A. U. 749 apparuit. Qua occasione data, simul in Magorum patriam inquiri; tempus
- Pag. 35. vero visæ primum a Magis stellæ cum ex ipsa rerum con-
40, 41. secutione, tum ex Ecclesiæ Patribus, eruere studet. Porro
iis responderet, qui, fidus hoc natali Stospitatoris die primum
fulsisse, putant, atque, vel Persas, vel Arabes sapientes, uno,
aut altero, post natiuitatem anno Christo jam bimulo mu-
44-45. nera obrulisse, autores sunt. Quin tam firmiter sibi per-
suasum habet, Seruatorem mense Decembri natum, mense
Martio vero conceptum esse, ut nec in *Scaligeri*, nec in
Catvisii, nec in *Basnagii*, nec in aliorum, qui de ejus sen-
tentia fecerunt in cornu habent, unquam sit sententiam di-
scensionem facturos; a partibusque suis stare putat anti-
quam & Græcam, & Latinam, Ecclesiam omnem. Sed ve-
remur, ut hanc sententiam iis sit probaturus, qui, gravis-
simis inducti causis, negarunt, apud antiquos diem Serua-
46. toris natalem unanimes voce celebrari. Causam, cur cæ-
des Bethlehemitica sit silentio apud profanos, ipsamque
Et. Josephum, involuta, querit in exiguitate pagi Bethle-
47-49. hemitici: ubi pluribus de loco *Maurobius*, supra a nobis
tacto, agit, atque addit *Cbalcedii* de Magis testimonium,
quem Christo nomen dedisse, negat contra *Fabricium*.
50, 51. *Cap. 4*, propius a vero abesse, aut quæ est, Christum, ære
vulg. anno XXVIII ineunte, sacro lavacro initiatum esse,
neque dicendi rationem esse ab hac sententia abhorrent:
52. Paschata vero modo tria in rationem inducit. Sequitur
investigatio anni illius, quo *Pontius Pilatus* Judææ præ-
esse cepit. Hunc annum comparat cum anno XXVII
ære vulgaris propterea, quod *Et. Josephus*, *Pilatum* an-
53. nos decem in Judæa, dicit, degisse. Primum Seruatoris
Pascha innectit anno vulgari 28, idque constare putat ex
annis 46, elapsis post templum strui ab *Herode regni*
18 anno ceptum: qui imperii *Herodiani* annus, *Pagio*
comprobante, anno U. C. 735 labebatur. Nam ea, quæ
apud *Iouan. II* de templo, ab *Herode* instaurato, narra-
tur,

tur, ad primum Pascha refert. Habet quidem in anno
 28 constituendo *Clementem* & *Tertullianum* consensientes:
 sed hi, uti constat, modo unum tribuunt ministerio
 Servatoris annum, & altero eum cruci affixum perhibent.
 Ut annum *Tiberii* 15 apud *Luc. III* eruat, inquit Pag. 56.
 in collatam *Tiberio* proconsularem dignitatem, cujus vi
 æqualem fere cum *Augusto* potestatem exercuit, conciliat
 que *Vellejum* & *Suetonium*, pugnantes de lata hac de re
 lege. Omnino parum, aut nihil, ut recte monet Clariss. 60.
 Autor, dubitationis superfluum esset de ultimo Sospita-
 toris anno, si Consules Romani, quibus, clavum reipublicæ
 tenentibus, Christus mortuus est, indubii essent. Cap. 5 61 seq.
 confirmare & illustrare annis est ea, quæ Capite supe-
 riore dixerat. Rejeta *Natalis Alexandri*, *Tillemontii*,
 & *Lamii*, sententia, quæ Sospitatori tribuit XXXVI, vel
 XXXVII, annos ætatis, disputat cum *Schellstratio* de voce
ἀρχαίους Luc. III, atque negat, adhibitam hoc in loco di-
 cendi rationem significare annum trigésimum Christi in-
 choatum, vel trigésimum primum ineuntem. Sed hanc
 disputationem malumus apud eum legi. Affert deinde
R. Josephi testimonium de sanctitate *Joannis* baptistæ, 68-76.
 de *Herodiade*, de *Pilato*; item testimonia *Orosii*, *Fuse-
 bii*, *Justini Martyris*, *Tertulliani*, *Epiphani*, de Actis
Pilati ad Tiberium missis; porro *Plinii*, de Christiano-
 rum innocentia, aliaque, quæ locum in Diatriba hac chro-
 nologica invenisse, miramur. Cum a rite constituto an-
 no 15 *Tiberii* Imp. sacer temporum ordo singulare lu-
 men accipiat; sedulo operam dedit, ut illum annum sine
 proconsulari epocha figeret. Juvabit igitur, sententiam
 hanc Clariss. Autoris verbis exhibuisse. *Augustus*, inquit, 92 seq.
 & vita excessit anno Christi XIV, die 19 Augusti. Comper-
 tum est 1), ab eo die usque ad 19 Augusti sequentis anni
 Christi XV labi primum *Tiberii* Imperatoris annum;
 & a 19 Augusti anni Christi XXVIII, usque ad 19 Au-
 gusti anni Christi XXIX, fluere quintum decimum ejus-
 dem *Tiberii*; 2) more ab illustribus Scriptoribus usur-
 pato;

pato, dici etiam posse, annum primum hujus Imperatoris complecti tantum reliquos Augusti dies, & sequentes menses Septembrem, Octobrem, Novembrem, Decembrem, anni Christi XIV, & Calendis Januarii, anni Christi XV inchoari annum secundum hujusmodi imperii: quia, licet annus primus absolutus, atque completus, non fuerit, spectato Principatus exordio, tamen exactus est annus ille popularis, atque civilis, & Calendis hujusce Januarii inchoatur novus annus popularis, atque civilis: atque hac supputandi ratione, annus XV Tiberii erit idem prorsus a capite ad calcem, atque annus Christi XXVIII. Compertum pariter est 3), spectato usu Syrorum aliorumque Orientalium auspiciandi annum, non a Calendis Januarii, sed ab autumno, circa Octobris initium, enumeratoque pro anno primo (minime compl. to) tempore interjecto inter primordia regni, & initium Octobris annique civilis, & popularis illarum regionum, primum annum Tiberii non excurrere, nisi usque ad Calendas Octobris anni Christi XIV, latè vero secundum a Calendis fere Octobris anni Christi XIV, latè vero secundum a Calendis fere Octobris anni Christi XIV usque ad Cal. Octobr. anni Christi XV, atque annum quintum decimum Tiberii fœre hac methodo ab Octobri anni Christi XXVII ad Octobrem anni Christi XXVIII. Hæc & alia quædam omnino, nostro judicio, doctè disputantur in hoc libello; interim tamen vehementer dolemus, Clariss. Autorem non ante, quam ad dijudicandam de annis Servatoris quæstionem accessit, consuluisse doctissimas de eodem argumento Commentationes trium Virorum, qui nostra ætate eandem rem singulari diligentia pertractarunt, *Petrum Allix, Salomonem van Till, & Leonardum Offerhaus*; quandoquidem hi doctissimi Viri bene multa, in quibus nititur Clariss. Autoris sententia, vel everterunt, vel ita labefecerunt, ut tuto iis nemo circumspectus rerum antiquarum existimator fidem adhibere possit. Nos vero ea consulto prætermisimus, quod nostram facere hanc litem noluimus. Majori, si non laude, ac orbis literati fructu, versatus est Autor

in altera Dissertatione, qua de religione utriusque *Philippi Augusti* exposuit. Ad tria possunt genera revocari, quas eruditi de horum *Philipporum* pietate adversus Servatorem tulerunt, præcipuæ sententiæ. Prima est, & quæ imprimis autorem habet magni nominis inter suos, Cardinalem *Baronium*, utrumque *Philippum* anno seculari Christo nomen dedisse. Altera, *Philippam* seniore ad Christianorum sacra jam sub imperii auspiciis accessisse, quam sententiã variis argumentis tuitus est *Petrus Daniel Huetius*, magnum Galliz quondam ornamentum. Tertia, eaque *Tillemontii*, ponit ejus accessum ad sacra Christianorum multo ante initium imperii. Harum nullam admittit Clariss. Autor. Miratur, illustres viros, *Huetium* & *Tillemontium*, quibus tribuit subactum rebus historicis ingenium, non animadvertisse, nullam rem tam, quam sacra secularia, abhorre a pietate adversus Sospitatorem. Ipse verò in *Francisci Blanchinii* sententiã discessionem facit, qui, tempore sacrorum seculorum, negat, *Philippos* nomen Christo dedisse. Sed age, ipsam adumbramus Dissertationem. Post brevem Præfationem, qua insinuat rationem sistit, Chronologiam dat imperii *Philippii*. Sequuntur dein tabulæ duæ ludorum secularium ad mentem *Petri Tassini*, quarum una ad *Varronis* normam composita est, altera ad *Fabii Pictoris* *Cup. I* exponit, quæ veterum sit & recentiorum sententiæ de utriusque *Philippi* religione. Recentiorum opiniones tres adducit. Alii, Christo nomen dedisse palam, dicunt, jam ante sacra secularia, ut *Baronius*, *Toffinus*, *Huetius*, *Tillemontius*. Alii vero contendunt, id clam, remotis arbitris, post sacra secularia eum fecisse; quam sententiã ornare studuerunt *Blanchinius*, *Pagius*, & ipse noster Clariss. Autor. Rursus vero alii non tantum non in Christianis eum numerant, sed nebulonem dicunt fuisse, ponica fraude deteriorẽ, ut *Latus*, *Egnatius*, *Scaliger*, alii. Miramur, *Larroquani* sententiã, quæ multis haud immerito propius a veritate abesse vila est, non additam

- esse, quam in *Advers. Satris. Lib. I. Cap. 76 seq.* exposuit: nimirum medium locum tenuisse *Philippus* inter profanorum & Christianorum rationem colendi Deum: quod religionis genus pluribus inter nostrates Summe Venerabilis Abbat *Jo. Laurentius Mosheimius*, in Tractatu de *Turbata per recentiores Platonice ecclesia, ex Ammiano, Marcellino, Chalcedio, Symmacho, & Ioviniano*, comprobavit. Clariss. Autor veterum testimonia suis examinavit ponderibus: quorum ipse princeps est *Eusebius Casariensis*, in cujus sententiam sequentes Scriptores pedibus concesserunt. Hunc, cum dubitans de hac ipsa re offenderet, concludit, parum autoritatis ejus sententiam habere: Chronicon quidem ejus in Christianis numerare *Philippum*, sed locum esse haud dubie interpolatum. *Origenes* literas ad *Philippum* nihil comprobare. *Lactantium*, gratum Autorem, quinquaginta annis post *Philippum* discrete *Constantinum M.* primum, qui, repudiatis erroribus, majestatem Dei veri agnovit, dicere: atque eidem sententiae suam adscribere *Ambrosium. Cap. 2* ponderat *Martyrum acta*, itam *Eusebii Casariensis, & Joannis Chrysostomi*, testimonia. Deinde arguit, in nullo modo divinare posse, quomodo ex *Eusebio, Jo. Chrysostomi, & vulgatis Babylo* actis, eorum sic orta sententia, qui, sub imperii initium, anno Christi 244, *Philippum*, dicant, Antiochia in pervigilio Paschatis preces ad Deum fuisse in solenni Ecclesiae conventu ob patrata scelera, maxime ob *Gordianum* crudeliter a se obruncatum. Incidere enim illud Pascha in annum Christi 244, diemque 14 Aprilis; ac *Gordianum* ante 25 diem ejusdem mensis non necatum fuisse. *Cap. 3* ostendit, quam vehementer Iudi seculares cum Christiana religione pugnent. Erat vero in more positum, in ejusmodi ludis victimas mactare, trinoctia agere, producere gladiatores, quorum ad millia paria *Philippi* iussu populo fuerunt spectaculo. Haec jura idoneis comprobantur autoritatibus, recteque monet, Christianos Imperatores semper abhorruisse ab ejusmodi immanibus sacris, impiisque

nisque a pugnis gladiatorum. *Cap. 4* infert, *Philippos* Imperatores, nulla compulſos neceſſitate, annum ſecularem celebraſſe. Namque hæc ſacra lege antiquitus conſtituta non erant, neque certo temporum intervallo reddita, quod pluribus docet. *Seculum* vero nunc centum annos, nunc centum & decem, comprehendebat. Ut hæc omnia in majori poneret lumine, annorum ludorumque omnium ſecularium tabulam ſuppeditat chronologicam, multis partibus *Taffiniana* meliorem; ex qua apparet, duos tantum ſeculares annos ex novem, qui peracti ſunt, cecidiſſe in centenarios urbis. Præſertim *Cap. 5* contra *Taffinum* arte tenet, accurateque comprobat, *Antoninum* ante *Philippum*, neque *Honorium* poſt eum, hos edidiſſe ludos, neque *Gallienum*. Sed, cum & alia militent contra *Philippum*, ea *Cap. 6* urget pluribus, præſertim perſecutionem *Alexandrinam*, in qua nulla ratione labæſcenti *Eccleſiæ Alexandrinæ* opem tuliffet. Eodem pertinere, quod *Gordiani*, a ſe obruncati, & a ſenatu relati in numerum *Deorum*, imagines non ſuſtuliffet, & ſtatuas non depoſuiſſet, ſed ipſe illum appellat divum. Apotheoſis denique *Philippi* ex *Clariff.* Autoris ſententia totam dirimit contrarietatem; quæ nunquam *Chriſtianis Imp.* tributa ſit. Idcirco numum *Iſaaci Vaſſi*, in quo *Conſtantino M.* CONS. id eſt, conſecratio, adſcribitur, explicat *Cap. 7.* Egregios quosdam *Philipporum Imp.* numos, perverſe a multis in teſtimonium contrariæ ſententiæ raptos, vindicat. Hic multus eſt in numo *Apamienſium* illuſtrando, de quo *Octavius Falconerius* peculiarem conſcripſit *Diſſertationem*. Exhibet hic numus *Philippi* caput laureatum, cum inſcriptione; ΑΥΤ. Κ. ΙΟΥΑ. ΦΙΛΙΠΠΟΥ. ΑΥΤ. *Imp. Caſ. Jul. Philippus Aug.* In averſa: ΕΠ. Μ. ΑΥΤ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Β. ΑΡΧΙ. ΑΓΑΜΕΩΝ. id eſt *ſub M. Aur. Alexandro II, Pontif. Apamienſium.* Navigio vero, cui columba inſidet, aliaque cum ramuſculo advolat, & duo homines iubeat, literæ leguntur inſcriptæ: ΝΟΕ. Quam turpiter vero ſi ſe dare ſoleant, qui elicere ex hoc

Pag. 26.
30.

36-41.

46.

47 ſeq.

numo *Philippi* Christianismum cupiunt, inter omnes constat. Remansit tamen quaestio dijudicanda, quid sibi literae NOE velint. Clariss. Auctor de Patriarcha *Noah* interpretatur. Nos malamus referri ad ΑΠΑΜΕΩΝ, quem admodum in simili *Severi* Imp. numo verba ΝΗΤΩΝ, inscripta navigio, manifesto respiciunt extrema inscriptionis verba ΜΑΓ, id est, ΜΑΓΝΗΤΩΝ, legimusque *Apa-mensium Neocorum*, ita ut errore sculptoris aliqua literarum facta sit perinstitio. Exstat de his Apantiensibus alius numus in *Harduini* Numis populorum & urbium. Sed haec in praesentia agere nostrum non est.

*PETRI ZORNII, IN GYMNAS. THORUN.
Rectoris, Professoris Primarii, & Bibliotheca publica
Praefecti, Historia Bibliorum, ex Ebraeorum diebus festis
& jejuniis illustrata, selectissimisque observatio-
nibus adornata.*

Lipsiae, ex officina Langenhemiana, 1745, 4.

Plag. 20.

Ediderat Clariss. Auctor, jam ante aliquot annos ad Sūpe-
rorum vitam evocatus, A. 1738 *Historiam Bibliorum
manualium*, cujus haec ipsa Commentatio auctarium aliquod
haberi potest. Praesens opusculum, cujus rationem Auctor
in Praefatione exponit, undecim absolvitur Capitulis. Pri-
mo Auctor disserit de mense Tisri, in quem *loturia*, sic dicta,
legis incidebat. Illud totum fere festum fuisse, observat:
cujus rei rationem non cum *Spenceo* a moribus profa-
narum gentium repetit, sed cum *Leusdenio* demonstrat,
Deum hoc ipso comitodis Israelitarum voluisse consulere,
quoniam tum temporis fruges terrae collectae erant.
Cap. II. quaedam habet de festo tabernaculorum, quod in
mense Tisri agitabatur. Inquiri in rationes appellatio-
nis הכוּחַ הַיּוֹם הַזֶּה, item cur simpliciter יוֹם appel-
letur. Illud typice felicitatem Ecclesiae ultimi tempo-
ris, gravissimis certaminibus feliciter superatis, designat,
cum *Suebels* ac *Virringa* existimat, quibus Rev.
Dach-

Dachiam, qui id ex instituto demonstratum dedit; addere possumus. Judæi, dum Christum eadem festivitate, quæ in illo solennis erat, receperunt *Matth. XXI, 13*, eique acclamarunt *Hosanna filio David*; ipsum susceperunt tanquam Messiam, a Deo suscitatum, instrumentum nempe magnæ illius salutis, quam expectabant. Per τῆς ἐσχάτης ἡμέρας, *Jo. VII, 37*, ultimum σκηνοπηγίας diem intelligendum esse, statuit, qui nūm septimus, an octavus, illius dies fuerit, diversas virorum eruditorum sententias profert. *Cap. III* commentatur de die festo, *latitia legis* sacro, qui pro diversa Judæorum consuetudine modo octavo, modo nono, die tabernaculorum festivo celebrabatur, quo ipso multa cum latitia lectioni legis annuæ & finem imponebant, & simul illius initium faciebant; qua occasione quædam adjunxit de sectionibus legalibus, ritus hodiernos ex *Buxtorffo* & *Schulzeio* enarrans, maxime cum legem scrinio sacro expriment, in altum tollunt, ac in suggestum sacrum deferunt. Judæi supra Codicem sacrum prosequantur religionem, nec id solum faciebant Pharisei, sed & Sadducei, & Karæi; primas tamen detulerunt libris *Mosis*. Ex *Marc. XII, 26*, probari posse, libros sacros illa jam tum tempestate in sectiones divisos fuisse; contra *Jo. Frid. Megium* demonstrat. Cum librorum factorum lectionem diligenter suadeant prisce Ecclesiæ doctores; illam prohibent Pontificii, convicia in libros illos congerunt, eosdemque comburunt, quod exemplis allatis evincit, prudentioribus ex illis melius sentientibus. Locum *Pf. XL, 8*, item *Ebr. X, 7*, illustrat. אֵפוֹ אֵלֵינוּ ita differt, ut hoc sit generativus, אֵפוֹ contra specialius, tantum libros volubiles, inque rotulum convolutos, designans. Κεφαλὴς βιβλίου non nisi *volucribus* designat. Σώματα τῶν Μωσαίων *Jud. V, 49* ipsi est systema legum *Mosaicarum*, quo sensu vox σώματα apud Græcos, הַיִּלּוֹת apud Ebræos, venit. Vox Φελόνη *2 Tim. IV, 13*, non est convertenda in Φαιλόνη, ut sic *capsula libraria* significetur; penulam potius hic innui, Autor pertendit. Ubi *2 Cor. III, 3*, credentes dicuntur *epistola scripta*.

Pag. 8.

13.

27.

32.

33.

34-40.

47.

49.

Κε 3

scripta

- Scripta*, locutio petitur a Judæis, qui, observantibus *Schertgenio & Quandio*, discipulos comparant cum membrana & papyro, legem grandioribus literis scribentibus, quam in Synagoga depromebant ac ostendebant. *Cap. IV* differit de effusione aquæ vino mixtæ per totum septiduum, quovis mane facta, non repetenda ex *Jer. XII, 3*, qua ipsa delineata fuerit uberior copia donorum Spiritus S., cum ecclesia, Messia in cælum subvecto, communicandorum.
59. *Cap. V* agit de festo die, in memoriam legis datæ instituto, quæ num quinquagesimo ab exitu ex Ægypto die perlata fuerit, certo Scripturæ S. testimonio adstrui posse, negat. Spiritum sanctum non in templo, sed in domo privata, Christi internuntiis impertitum fuisse, contra *Schertgenium* disputat. Ex Judæis sunt, qui Christianis & gentilibus, legem Mosaicam legentibus, mortem, manu Dei inferendam, interminantur, illosque ex suis omnibus diris devovent, qui Christianos linguam Ebræam doceant, alii in mitiores partes inclinantibus. Nec parabolæ, in Evangeliiis occurrentes; ac oratio dominica, quibus simile quid in Talmude invenitur, ex illo sunt desumptæ; Judæi potius istas ex N. T. desumserunt, suoque Talmudi intulerunt.
73. Laudat institutum *Christiani Mulleri*, V. D. M. Francofurtani, qui N. T. in gratiam Judæorum ex versione *Lubberi* literis Judæo-Germanicis imprimi curaverit: qui labor quidem multis Judæis saluti fuit, quoniam tamen illi non æque puro sermone Germanico delectantur, rem felicis successuram esse arbitratur, si quis dictionem ad Judæorum loquendi rationem convertat, brevibus subjectis annotationibus, ex Talmude a Rabbiniis desumptis, quod ipse se facturum recipit, modo bibliopola sumtus erogare velit. *Cap. VI* ostendit, LXXviralem interpretationem maximo in pretio fuisse apud Judæos hellenistas, tanquam ex ipso Spiritus sancti afflatu profectam, Ebraizantibus contra illam prorsus improbantibus. Num vero hi ob illius confectionem anniversarium jejunium, illi festivitatem annuam; quod *Pbilo* perhibet, observaverint, pro certo

certo affirmari non posse, censet. *Cap. VII* de prælectione legis, quovis septennio revoluto, die festo tabernaculorum exacto, a rege facta, qui sibi ipse legem describere debuerit, & quidem ex codice, qui in atrio templi fuerit asservatus, saltem ex illo emendare, aliqua in medium adducit. Lex, a pontifice *Hilkia*, stupente rege *Josia*, inventa, fuit, ex mente *Aburbanelis*, suffragante *Leusdenio*, ipsum exemplar *Mosis*, quæ cum demonstratio dicatur תורת משה, & de qua *2 Paral. XXXIV, 14*, promuntietur, Pag. 88.
per manum Mosis exaratam fuisse. *C. p. VIII* in eo est, ut jejunia, a Judæis ob exustos codices sacros indicta, recenseat. Postquam igitur de Judæorum jejniis aliqua generatim præmonuit, docet, d. 28 Cisleu jejunium fuisse agitatum ob codicem sacrum a rege *Fojakim* combustum, *Jer. XXXV, 2, 23, 29*. Inter doctores primæ Ecclesiæ fuerunt qui, omnem Scripturam in captivitate Babylonica intercidiisse, affirmarunt. *Eusebius*, illam tantum corruptam fuisse, existimavit. *Antiochum Epiphaniem* non omnes codices sacros incendio delevisse, Autor contra *Marcum Meibomium* dat probatam. Ubi *Cap. IX* in rationes inquirat, cur Judæi ab *Augustino* Christianorum *scriptinarii* appellerentur; observat, illos a *Mobarnede* comparari cum asinis, libros sacros portantibus, quos tamen non intelligant, *Augustinum* ipsos nominare captivos, ob summam curam, quam in illis asservandis impenderint, quos minus (quod crimen in ipsos conjiciunt Sociniani ac Pontificii,) corruperint, a quo tamen crimine ipsos ex horum societate immunes pronuntiat *Maraccius*. In Codice sacro describendo summam adhibuerunt curam. Codex descriptus cum exemplari suo diligentissime componebatur, in quo si quid erratum esset, abscondebatur, id est, usui non destinabatur. Porro nefas habebatur, describi ab homine hæretico; legitima intentio requirebatur; justum atramentum adhiberi debebat. *Cap. X* de studio legis apud Judæos tractat: Illud sibi commendatum habebant quam maxime, quinto ætatis anno filios suos ad Scripturam legendam adducebant,

90.

102.

110.

113.

ac

- ac assuefaciebant, cujus periti appellabantur כְּסֵלֵי הַתּוֹרָה, תְּלִמְדֵי תוֹרָה, item חֲכָמֵי תְּלִמְדֵי תוֹרָה, quorum fastus eo adscendebat, ut reliquos instar vilis plebeculæ nomine
- Pag. 118. עַם הַתּוֹרָה contemnerent. Hodierno die apud Judæos friget fere hoc studium, quorum multi Scripturam nesciunt, imo ne quidem δευτερονομίον Talmudicarum sunt gnari, eaque de causa in summa versantur ignorantia, quos in pudorem dare possunt illi, qui inter Muhamedanæ nominantur *Capmessaby*, id est, discipuli Messie, qui Christum pro vero Deo, ac mundi sospitatore, habent, vitæ morumque elegantia exsplendescentes, qui pro hac sententia sæpius
120. mortem sunt perpeffi. Divisione codicis sacri in *legem, prophetas, & hagiographa*, neque ita antiquam, uti Judæi sibi persuadent, neque satis concinnam, esse, monstrat. Ad
122. locum *Act. XIII, 42*, observat, *Schætzgenium* secutus, Judæos extra ordinem convenire fuisse solites, diebus longæ & Jovis, qui ipsis dicti fuerint ימים שבין תימים, *dies intermedii*; hic minus legendum esse *eis τὸ περὶ οὐ σαββάτων*, cum lectio hæc Codicum auctoritate non sumetur. Lectio Sabbathica non semper a sacerdote, vel
124. Levita, peragebatur, æque commode a quovis gregario Judæo fieri poterat, modo in lectione legis בקיא & נרץ probe expertus fuerit, quod verbis *Braunii de V. S. Lib. II Cap. XXV f. 3 p. 844* (in recentiori editione
126. *Amst. lod. legitur Cap. XXVI f. 711 p. 672.*) declarat. *Cap. XI* complectitur additamenta quædam de divisione Scripture sacre ex Judæorum mente, librorum sacrorum ordine, tam apud priscos Judæos, tum ratione temporis, item consuetudine Judæorum, lectionem semper finiendum, verbis promissionem, non comminationem, comprehendentibus. Sequuntur alia de lætitia mulierum, quam
128. testantur illo die, qui lætitia legis nuncupatur de attentione ac silentio veterum Christianorum, dum oracula divina prælegerentur, de Karais, Prophetas non rejicientibus, de divisione legis in tot partes, quot sunt in anno dies festivi.
132. Tanquam in transitu illustrat locum *Act. XV, 21*, *Corinthi-*
dena

dem imponunt Indices *Capitum, locorum* sacrae Scripturae expositorum, & *rerum*. Figura, quam titulus exhibet, representat effigiem *tunicae molesta* pag. 102, & emblemam studii ac concordiae sacrae Scripturae pag. 115. Hæc sunt præcipua lucubrationis hujus eruditæ momenta, in quæ pauciora quidem spectant argumentum, quod illustrandum sumserat eruditissimus Autor, quæ autem illius occasione attingit, & copiosam ejus eruditionem novo documento comprobant, & varietate sua Lectores delectare, iisdemque usui esse, possunt.

JOANNIS AUGUSTINI DITELMAIERI,
Norimb. *Historia dogmatis de descensu Christi ad inferos literaria, cum Prologo D. JO. BALTHASARIS BERNHOLDI, Prof. Theol. in Acad. Altdorf. Ecclesiae Past. & Ordinis sacri h. t. sextum Decem.*

Norimbergæ, impensis Seitz & Zell, 1741, 8.

Plag. 16.

Historiæ non solum ecclesiasticæ, sed etiam Theologiæ dogmaticæ, insignem præstant operam, qui in historia singularis dogmatis suum ponunt studium, facta originem, & progressus, ejusdem accurate enarrantes. Dicere enim vix potest, quantum lucis inde doctrinæ Evangelicæ accedat, si cognoverimus, quomodo per longum seculorum cursum aliquod dogma incrementa ceperit, a quibus hostibus impugnavit, & qua ratione tandem veritas celestis victoriam reportaverit. Testes hujus rei esse possunt in lucem emissæ Commentationes *C. Seb. Walcbii*, qui varias nostræ Ecclesiæ doctrinæ per historicam enarrationem illustravit, & pluribus, in hoc negotio suam collocaturis industriam, laudabili exemplo præluxit. Laudem igitur meretur *Clariss. Ditelmaierus* non vulgarem, qui historiam dogmatis de *descensu Christi ad inferos* nobis proponit, quæ ipsa doctrina sæpe impugnata, & ab aliis negata, ab aliis defensa, fuit. Ita suas partes explevit *Clariss. Autor*, ut pri-

mo exponat, quid veteres de hac doctrina decuerint, id quod testimoniis confirmavit, deinde, hoc dogma in antiquissima jam ecclesia Christiana propositum fuisse, invictis argumentis demonstret adversus eos, qui, successu temporis illud in ecclesiam irrepisse, sibi persuadent, denique contra eos pugnet, qui de sepultura hunc articulum explicant. Omnia *Capitibus XIV* includit, quae ipsa pauca jam considerabimus.

24. *Cap. I* de significatione vocis *ædus*, & *infernus*, deque statu animarum post mortem, agit. Inquiritur in primis, quo sensu hæc vox apud Patres ecclesie occurrat. Locum ea damnatorum cum in Scriptura, tum apud Scriptores ecclesiasticos, denotat, qui hac notione sepius hanc vocem ponunt. Cum vero, *ædus* apud Patres sepulcrum notare, multi contendunt; negat id ipsum Clariss. Autor; & non nisi per metonymiam adjuncti illam

significationem admitti posse, credit. *Cap. II* vocis *ædus* veram significationem explicat, qua communem statum animarum separatam denotat. Luculentissimis Patrum & Græcorum & Latinorum testimoniis monstrat, illos statum animarum separatam per *infernum* & *ædus* intellexisse. Distinxerunt tamen iidem Patres conditionem animarum in inferno; duos quasi locos constituentes, alterum piorum *Maaium*, alterum impiorum, illum superiorem, hunc inferiorem, facientes. Superior infernus apud Patres sæpe paradisus, & sicut *Abrake*, vocatur. Patres priorum Seculorum a II usque ad IV, nihil mali in inferno pati piorum animas, sed esse felices, in bono confirmatas & beatas, impiorum contra animas torqueri in inferno, docent, & in miserrimo esse statu. Quæ testimoniis idoneis confirmantur. Recte observat Clariss. Autor, hanc sententiam longe abesse a purgatorio Pontificiorum, & limbo patrum. Interim tamen hanc phrasin Patrum non retinendam, & defendendam, putat, quamvis aliquo modo excusari possit. *Cap. III* exponit, quid a Seculo inde IV in doctrina de statu animarum separatam, & de inferno, mutatum fuerit. Ab hoc tempore nonnulli a veterum

terum doctrina discesserunt, statimque piorum apud inferos ita descriperunt, ut non multum differre videatur ab eorum statu, quos in purgatorio igne penas dare, hodie afferant Pontificii. Fuerunt quoque Seculo IV nonnulli, qui statuerent, ex inferno quosdam ad celestia gaudia translatos esse, si intercesserit ecclesia. Inde preces pro mortuis, oblationes, & sacrificia, originem trahunt. Quæ singula Papas præfulerunt. Propius ad rem accedit Clariss. Autor *Cap. IV*, quo exponit, quid de Christi ad inferos descensu docuerit ecclesia a Seculo I ad III. Ex hoc *Capite* ii maxime refutari possunt, qui in ea sunt sententia, novtoribus Seculis opinionem de descensu Christi ad inferos, & ad loca damnatorum itinere, esse ortam. Dilucide enim monstrat Autor, primis jam Seculis in omni ecclesia Christiana hoc dogma creditum, nec unquam sepulturam Christi explicatam & intellectam fuisse. Ex Seculo I non supersunt alii testes, quam clarissima Scripturæ S. loca, *1 Petr. III, 29*, *Eph. IV, 9*; provocat tamen Autor præter hæc ad testamenta Patriarcharum, Seculo I sine dubio conscripta. Ex Seculo II plura adsunt testimonia, & adducitur *Tertullianus*, *Irenæus*, *Justinus M.*; monet tamen simul Autor, hoc Seculo jam nonnullos a doctrina Apostolorum in eo discessisse, quod per *adry* ex *Platonica* opinione intellexerint statum omnium animarum post mortem. Interim tamen hæc sententia, Christum apud inferos prædicasse Evangelium, ad est, factum jam partata sanctorum Manibus annuntiasse, semper a Seculo II usque ad XVI ita in ecclesia obtinuit, ut nec unus eam in dubium vocaverit. Ex Seculo tertio proferuntur *Hippolytus*, *Origenes*, & alii. *Cap. V* memorantur fabulae, quibus hoc dogma his temporibus maculatum fuit, & errores hæreticorum. Ex Evangelio *Nicodemi* initio Autor recenset fabulam, quod *Simeonis* quidam filii, *Charinus* & *Lentius*, ex inferis Christi beneficio reduces, ab *Anna* & *Caipha* iurejurando compulsi, ea narraverint, quæ cum Jesu apud inferos gesta fuerint. Quid? quod apud *Clementem Alexandri-*

num & Hippolytum, Seculi III. scriptorem, aliosque Patres, varia inveniuntur, unde patet, hoc dogma novis historiis, ex ingenio & conjectura defumtis, eos au- gere studuisse. Multo vero magis Gnostici, Valenti- niani, Marcionitæ, Voetiani, Manichæi, aliique, hanc do- ctrinam depravarunt, plerumque liberationem impiorum ex inferno somniantes. *Cap. VI* ad Seculum IV pergit, & quid in eo docuerit ecclesia de descensu Christi ad infe- ros, exponit. Hoc Seculo per infernum intellexerunt sta- ram, vel locum, quem continuationem habent animæ separate omnes, Christum vero apud inferos fuisse quoad solam animam, & quosdam ex inferno Christi beneficio liberatos esse, docent, quamvis non consentiant, qui illi fuerint, il- losque in hæreticorum numerum reulerint, qui, omnes li- beratos esse ex inferno, docuerunt. Omnia hæc idoneis 96. Patrum testimoniis confirmantur. *Cap. VII* de Symbolis, imprimis Apostolico, & de heresi *Apollinaris*, differit. Quamvis hunc descensum Christi ad inferos dilucide satis docuerint Patres quatuor priorum Seculorum; tamen in pau- cis Symbolis ejus facta est mentio, in Apostolico autem nunquam. Nec est probabile, hunc articulum ab homini- bus male feriatis ex Symbolo Apostolico ejectum fuisse. Additus vero est hic articulus Seculo IV, quod ex *Ruffino* probat Clariss. Autor, ostendens simul, Romanum, Aquilejense, & Orientale, Symbolum non esse diversa, sed ipsam Apostolicum. Nondum tamen hoc tempore ab omni ec- clesia hæc doctrina de descensu Christi ad inferos, in Sym- bolum Apostolicum recepta fuit, quod etiam de sequen- tibus Seculis valet. Conjecturatur itaque, contra Apollinaristas positum hoc dogma esse in Symbolo, qui, Christum ani- mam rationalem habuisse, negarunt & pernegarunt. Inde factum probabile est, hunc articulum huic Symbolo esse ad- ditum in aliis Symbolis, licet etiam Symbola deprehendan- tur, quæ non habent descensum Christi ad inferos, quorum catalogum sinit Clariss. Autor *f. 90.*, respondens tandem ad dubia, eorumque argumentationem non valere monens, qui

qui putant, veteres negasse descensum Christi ad inferos, quia non in Symbolo fuit memoratus, aut, ubi memoratus, nihil aliud significasse, quam sepulturam. *Cap. VIII,* Pag. 113. quæ fuerit Seculo V, VI, & VII, de hoc dogmate ecclesiæ sententia, exponit. In his Seculis doctores ecclesiæ infernum de statu animarum separatarum communi explicant, & Christum ad inferos descendisse quoad solam animam, docent. Multi hoc tempore infernum describunt ut locum tormentorum, in quo fidelium animæ variis delictibus & cruciatibus divexatæ fuerint, ab iis tandem salutari descensu Christi ad inferos liberatæ. Controversia, Seculo IV exorta, utrum Christus omnes & singulos ex inferno liberaverit, an nonnullos tantum, his etiam Seculis continuata fuit, ita tamen, ut pauci universalem animarum liberationem defenderent, aliis ab hac quæstione plane absipientibus. *Cap. IX* Græcorum sententiam circa hunc articulum a Seculo VIII ad recentiora usque tempora sistit. Omnia eo redeunt, ut monstret Clariss. Autor, eandem sententiam, quæ in *Cap. præced.* explicata est, retinuisse Græcam Ecclesiam, & nunc retinere. Per *œdny* intelligebant locum, vel statum, animabus separatis omnibus communem. Non tamen crediderunt, nisi quoad animam, descensum Christi ad inferos, quod hujus ætatis loquuntur testimonia. Statuunt quoque horum temporum Patres liberationem animarum ex inferno, huicque describunt purgatorio Romanorum non dissimilem, nec in eo consentiunt, qui inferno liberati fuerint per descensum Christi; unde etiam *Leo Allatus* refutatur, qui omnem & totam Ecclesiam Græcam accusat, quod crediderit, omnes ex inferno per Christum fuisse liberatos. *Cap. X* Latine Ecclesiæ a Seculo VIII usque ad XVI memorat placita. In hac paulatim a veterum Patrum doctrina discesserunt; invento quippe purgatorio & limbo patrum. Defenderunt enim, Christum quoad solam animam descendisse ad inferos a mortis articulo, usque ad reditum in vitam, & piæ animas liberasse, non quidem omnes, ut Græci doce-

129.

131.

bant. Asserebant præterea, Christum descendisse in lim-
 bum patrum, quamvis paulò aliter hunc limbum accipe-
 rent, ac deinde Pontifici, & in purgatorium. Fuere et-
 iam nonnulli hæc ætate, qui, dogma de descensu Christi ad
 inferos ex Scriptura probari posse, negarunt, & id sola tradi-
 tione niti, existimarunt. Seculo XV nonnulli, Christum
 ad inferos descendisse, negabant, sed, virtute tantum & effi-
 cacia ibi fuisse eum, docebant. Quid? quod *Jac. Faber* Sta-
 puleñsis eorum prælusit sententiæ, qui, Christum in inferno
 cruciatus sustinuisse, putarunt. *Cap. XI* fabulas memorat,
 quibus contaminarunt hoc dogma & Græci & Latini a Se-
 culo IV usque ad XVI. Huc revocat Autor, quod
 ab hominibus hujus ætatis narratur, *Joannem Baptistam*
 fuisse Christi in inferno præconem & prodromum, *Simeonem*
 ejusdem significasse adventum, *Mariam* simul cum
 Christo apud inferos apparuisse, inde etiam in inferno
 festo assumptionis Mariæ pœnarum esse ferias, *Judam* prodit-
 torem a Christo apud inferos veniam esse consecutum, &
 quæ sunt alia. *Cap. XII*, quid in hoc dogmate a *Luthero*
 fuerit præstitum, & quid hodie de eo statum aut nostrates, aut
 Pontificii, doceant, refert. *B. Lutherus* pristinae huius arti-
 culum restituit. Initio quidem de limbo patrum cogitavit,
 & deinde hunc descensum Christi negavit, tandem vero, re
 accuratius examinata, docuit, Christum vere & realiter ad in-
 feros descendisse, & in loco damnatorum fuisse, hocque fide
 tenendum, nec curiose de hac re querendum esse, & Christum,
 quod ad animam & corpus, in inferno fuisse, affirmavit. Hanc
 sententiam plerique Theologorum nostratum adoptarunt, &
 eodem modo hoc dogma explicarunt, quamvis hunc articu-
 lum, & ejus explicationem, nemini obtrudere conati sunt,
 quemadmodum & *Lutherus*, & Formula Concordiæ, omni-
 bus curiosis de hac re quæstionibus abstinere nos ju-
 bent. In eo itaque Theologi antiquiores circa hoc dogma
 conveniant, quod Christus vere & realiter ad inferos descen-
 derit, quod pro fidelibus destruxerit infernum, & diaboli caput
 calcaverit, quod descensus ad inferos ad statum exaltationis re-
 ferretur.

ferendum sit. In eo discedunt a Patribus primæ Ecclesiæ, quod, Christum non tantum quoad animam, sed & quoad corpus, ad inferos abiisse, doceant. Pontificii tamen plane aliter veteris Ecclesiæ dogma accipiunt atque exponunt. *Caput XIII Pag. 188.* sententias continet Reformationum, Socinianorum, aliorumque. Reformati maxime a veteris Ecclesiæ sententia discedunt. Explicat enim hunc articulum de sepultura, & de mora Christi in sepulcro, vel de cruciatibus, quos anima Christi aut in horto, aut in cruce, sustinuit. Utriusque sententiæ auctores & defensores a Clariss. Autore cum cura nominantur. Sunt tamen in hac ecclesia nonnulli, qui veterum vestigia pressè sequuntur. Anglicana ecclesia eodem fere modo de sepultura hoc dogma explicat. Sociniani veterum sententiam sequuntur, non tamen ubique inter se conveniunt. Peculiaris est sententia ejusdam, nonnullis ex iis, quos aqua diluvii suffocavit, seram pœnitentiam egisse, quibus Christus Evangelium annuntiaverit, quosque liberaverit. Sed hæc *ἀρετὴ γενέσθαι* dicuntur. *Jo. Robinsonus*, Anglus, per descensum ad inferos intelligit reditum animæ Christi ad corpus, in sepulcro exanime. *Cap. XIV* controversias potiores, post reformationem sacrorum hujus dogmatis causa ortas, enarrat. Inter nostrates & Pontificios parcius est disputatum de hac re, quia potissimum ad doctrinam de purgatorio, de limbo patrum, de statu animæ separata, tota controversia est revocata. Reformati cum Pontificiis disputarunt circa medium superioris Seculi, & controversia agitata est inter *Jo. Hundium* & *Walensburchios*, qui descensum Christi in purgatorium affirmabant. Nostra ecclesia controversiis de hoc dogmate maxime turbata fuit. Singulas Auctor cum cura nominat, lites *Jo. Apini*, *Jo. Matspergeri*, ministri Ecclesiæ Austriacæ, *Christ. Dreieri*, *Abr. Culovii*, *Jo. Rusii*, *Weberi*, *Balib. Bebelii*, percensens, tandemque catalogum satis plenum adjungit eorum, qui tum ex nostratibus, tum ex Reformationis, hunc articulum de descensu Christi ad inferos, peculiaribus scriptis pertractarunt. Laude omni digna est Clariss. *Ditschmaieri* in

conscribendo hoc libello posita industria, qui omnia, quæ protulit, solidissimis & firmissimis veterum & recentiorum testimoniis confirmavit, nihilque prætermisit, quod ad historiam hujus dogmatis ornandam aliqua ex parte videbatur pertinere.

SYLLOGE ALTERA SCRIPTORUM, QUI de Lingua Græcæ vera & recta pronuntiatione Commentarios reliquerunt, videlicet DESIDERII ERASMI, STEPHANI, Vintonensis Episcopi, Cantabrigiæ Academiæ, JOANNIS CHECI, THOMÆ SMITH, GREGORII MARTINI, & ERASMI SCHMIDT. Quibus accedit libellus rarissimus GUILIELMI POSTELLI de Phœnicum literis, seu de præfco Latinæ & Græcæ linguæ ebaractere, ejusque origine & usu. Edidit SIGEBERTUS HAVERKAMPUS.

Lugduni Batavorum, apud Gerardum Potuliet, 1740, 8 maj. Alph. 2 pag. 3.

Quam olim, cum similem ederet Syllogen, dederat Clariss. Auctor, eandem hac collectione liberat fidem, reliquis jam de Lingua Græcæ vera & recta pronuntiatione Commentariis in lucem editis. Prior collectio Adolphi Meckerhii libellum de veteri & recta pronuntiatione linguæ Græcæ potissimum continebat, cum nonnullis aliis ejusdem argumenti opusculis, & Havercampi Dissertatione de Literarum Græcarum varia in antiquis præsertim nummis & marmoribus scriptura & forma, cujus plenioram notitiam dedimus in *Novis Aëlis* A. 1738 Mens. Septembr. P. I pag. 490 seq. Locum hic imprimis habent promissi in illa Collectione Jo. Chæci & Tb. Smithii libelli, postquam eos inquisitione diligenti per amicos obtinuerat. Sunt tamen his nonnulli alii ejusdem argumenti additi. Primo nempe loco in hac Collectione apparet *Desid. Erasmi Roterodami de recta Latini Græcique sermonis pronuntiatione Dialogus*, cum præmissa ejusdem Dedicacione ad *Maximilianum de Burgundia*. Præmissus enim hic fuit, qui

corru.

corruptam per posterioris ævi Græculos pronuntiationem
 restituere & emendare conatus est, rationesque ejus in
 hoc lepidissimo Dialogo dedit. Emendare quidem non
 poterat inveteratam consuetudinem malam, semitam tamen
 aliis monstrasse censendus est, viamque aperuisse, qui ve-
 ram pronuntiationem introducere, & publice defendere,
 instituerunt. Hunc excipiunt *Joannis Cæci*, Angli, de Pag. 184.
pronuntiatione Græcæ potissimum linguæ disputationes
cum Stephano, Wintonensi Episcopo, septem contrariis
Epistolis comprehensæ. *Joannes Cæcus & Thomas*
Smith, uterque Anglus, & Professor in Academia Canta-
 brigiensi, pronuntiationem vulgo receptam emendare stu-
 derunt. Qua de causa *Cæco* gravissimæ lites interces-
 serunt cum *Stephano*, Wintoniensi Episcopo, & Cancellari-
 o Cantabrigiensi Academiæ. Hic enim, antiquæ consue-
 tudinis tenax, *Cæcum* initio per literas amice monuit, ut
 desisteret ab hac emendatione intempestiva, & edictum
 publica auctoritate promulgavit, quo illa recentior pronun-
 tiatio *Jo. Cæci* proscribitur. Ea vero sancivit Episcopus,
 ne quis auderet privato judicio sonos literis vel Græcis,
 vel Latinis, addere, ab usu præsentis sæculi alienos; quod
 hac in re major auctoritas edixerit & jusserit, id omnes
 amplectuntur & observant; Diphthongos Græcas, nedum
 Latinas, nisi id diæresis exigat, sonis ne deducito, neque di-
 velhto, quæsitam usû alteri vocalium prærogativam ne ad-
 imito, sed ut marem feminae dominari finito; quæ vero
 earum in communitionem soni usû converierunt, iis tu ne-
 gôtium ne facessito; *æ* ab *æ*, *œ* & *es* ab *æ*, sono ne distin-
 guito; tantum in orthographiâ discrimen servato; *η* & *υ*
 uno eodem sono exprimito; et jusque tamen propriam
 in orthographiâ sedem diligenter notato. Ejusmodi
 plus quam dictatoria potestate totum præscriptum est
 edictum Episcopi, & sub finem, si quis secus fecerit, poena
 gravissima constituitur. Scilicet, si quis sciens & prudens
 huic mandato sese opposuerit, hunc hominem ineptum
 T: omnes

205.

omnes habent, & a senatu, nisi resipuerit, expellito; inter
 candidatos si sit, ab omni gradu honoris arceat; puerilem
 temeritatem apud suos castigari curato. Bellum inde or-
 tum est gravissimum, non ferro & gladio, sed literis &
 scriptis, propulsatum. *Cbecus* enim suam causam in his
 literis, ad Episcopum datis, peroravit, multasque sua
 181. Sententiae rationes attulit. *Stephanus*, vi & imperio
 maxime usus, in literis, ad *Cbecum* datis, id egit, ut
 illum ab suo instituto redaceret & deterreret. Quamvis
 vero *Cbecus* Episcopum rogaret, ut permitteres sibi
 perverse renuntiare consuetudini, & rationi locum dares,
 persistit tamen in sua sententia Episcopus, & mansit edi-
 tum Cancellarii, quo exulare cogebatur. *Cbeci* pronuntiationi
 Has vero Epistolas mutuas extra Angliam apud Germanos,
 in publicum prodire, passus est *Cbecus*. Dignae sunt
 utique, quae cum cura legantur; quare operae pretium
 fecisse censendus est Clariss. Editor, quod eas hoc in loco
 recedendas curavit. *Thomas Smithus*, dum haec cum
 702. *Cbeco* gererentur, in Galliam abierat, redux autem, a *Grego-
 Cbeci* & afflictae pronuntiationis partes strenue suscepit men-
 da, editoque libello contra Praesulem *Stephanum* hanc pro-
 192. nuntiationem masculè defendit. Ad Vintoniensem Episco-
 193. pum hac de causa scripsit Epistolam *de recta & emendata
 linguae Graecae pronuntiatione*, quae in hac Clariss. Editoris
 Collectione locum jam occupat, communicata in hunc usum
 a Clariss. *d. Orville*. Id agit in ea *Smithus*, ut cum *Cbeco*
 Graecam pronuntiationem contra placita Cancellarii, ejus-
 que edictum, variis argumentis defendat, eamque ad vete-
 rum pronuntiandi modum proxime accedere evincat. Non
 defuerunt tamen alii, qui veterum pronuntiationem oppu-
 gnantes, magno ardore, nec semper argumentis spernendis,
 pro hodierna pronuntiatione steterunt. Ex his nonnulli
 huic *Havercampiana* Syllogæ sunt additi. *Mekerthi* opu-
 sculum, quod in priora Collectione nobis datum est, singulari
 ratione impugnavit. *Gregorius Martijus* libello *pro vete-*

Pag. 469.

ri & vera Græcarum literarum pronuntiatione ad Adol-
 phum Meckerthum, qui ex Bibliotheca Clarissimi Viri Jo-
 hannis Seldeni, editus est Oxoniæ A. 1712 ex theatro Seldo-
 niano, una cum Meride Atticista. Dignum & hunc judi- Pag. 575.
 cavit Clariss. Editor, qui hic exhiberetur, quo utriusque par-
 tis argumenta æq. melius perspicere & examinari possent.
 Eodem consilio hic locum dedit *Prasmi Schmidii*, in Acade- 623.
 mia Vitembergenfi Græcæ Linguae & Mathematicarum Professio-
 nis, libro de pronuntiatione Græcæ antiquæ contra *Neh-*
Phurov, in quibus *Smithum*, *Cbecum*, *Erasmum*, & alios,
 maxime notavit, perstrinxit, & confutare laboravit. Subje-
 cerat hanc Commentationem *Schmidius Cyrilli*, vel, ut alii
 volunt, *Jo. Philapeni*, apudculo de differentiis vocum Græ-
 carum quoad tantum, spiritum, & genus, &c. unde hic
 repetiit Clariss. Editor, præmissis *Jo. Mich. Langii* Ad-
 dendis ex Exercitatione ejus de Differentia linguæ Græco-
 rum veteris & novæ, sive Barbaro-Græcæ. Injecerat in
 priori Syllogæ Clariss. *Havercampus* mentionem *M. Sa-*
muels Gelbudi, & *Jo. Radolphi Westeni*; eorum tamen
 in altera hac Collectione non habuit rationem, quia prioris
 libellus nimis extra oleas vagari videbatur, posterioris labor
 nimis amplus est, & facile comparari potest, quales ejus-
 modi collectionibus, jure suo exulare debent. Addidit
 his tamen rarissimum, & paucis visum, vel cognitum,
 libellum *Guil. Postelli de Phœnicum literis, seu de prisco* 675.
Latino & Græcæ Linguae ebaractere, ejusque anti-
quissima origine & usu, ad Cærolium Cardinalem, &
Principem Lotharingium, primum Galliarum Anstitem.
 In eo potissimum laborat *Postellus*, ut demonstrat, initia
 unicam tantum fuisse linguam, sicut unicum fuerit genus 705.
 hominum & unus Deus, hancque Phœnicam fuisse, quam
 Ebræam deinde appellarunt. Judæos & Samaritanos non
 alio caractere, quam hoc fuisse usos, hunc characterem
 & Ebræo hodierno, Latino, & Græco, originem dedisse, 711 seq.
 Arabicum & Syriacum ab eodem defluxisse, adque duabus
 tabu-

tabulis monstrare annuitur. Quae quidem singula *Postelliano* ingenio sunt maxime digna. Ceterum gratiam habebunt Graecarum literarum cultores Clariss. *Haverkamp* de edita hac Collectione, quae rariores, & non ubivis obvios, libellos in communem usum exhibet, unde quilibet, argumentis utrinque collectis, a qua parte stare videatur veritas, facile judicare poterit.

308. *Joh. Jacob Bodmers Critische Abhandlung von dem Wunderbaren in der Poesie, und dessen Verbindung mit dem Wahrscheinlichen, 1707.*

hoc est,

JO. JACOBI BODMERI TRACTATIO critica de eo, quod in Poesi est mirabile, ejusdemque cum verisimili conjunctione, constans defensione Poematis Jo. Miltoni de Paradiso amisso. Adjecta legitur JOSEPHI ADDISONI Commentatio de eo, quod in hoc Poemate pulchrum est.

Tiguri, impensis Conradi Orellii ac sociorum, 1740, 8.
Alph. x plag. 6 1/2.

Illustre, Lector, specimen insignis, quae Celeberrimum Auctorem ornat, eruditionis habes. Argumenta libri pro instituto nostro dabimus brevissimis. Quo magis opus aliquod supra hominum caput erectum est, hoc de isto cautius est judicandum. Poematis *Miltoniani* spiritus quasi divinus atque mira est sublimitas. Hinc multi, quod consequi & attingere non potuere, frustra taxarunt. Hinc & *Voltairei* obiectio nata est, quod bellum caeleste humanam superet naturam, quodque homo pronus sit ad id, quod sensibus non est subjectum, rejiciendum. At enim hominis natura & proprietates spirituum non penitus sunt obscurae. Accedit, quod & ipsa de personis fictis narratio mentem occupat; quanto igitur magis de spiritibus, re ipsa existentibus. Neque adeo operam luse *Miltonus*, cum eorum nobis

Nobis finit sermones, quos lector Christianus amicos re-
 putat, & quodammodo adeo res quodammodo suas arbitrat,.
 Neque est, cur dicamus, *Miltonum* hac in re *Home-
 rum* magis, quam naturam, fuisse æmulatum. Cum
 vero *Milioni* major, atque ex professo quasi, adver-
 sarius fuerit *Constantinus Magnus*, hujus etiam ex
 instituto objectiones refutantur. Pertinet huc, quod
 mala spirituum ejusmodi naturæ corporibus quasi invol-
 vantur. Ubi quidem responderi potest; fingere posse ac
 condere Poesin, hoc est, res, quæ fieri saltem possunt, qua-
 si actu existentes proponere; immo vero esse inter Phi-
 losophos, qui, re vera corpore quodam circumdatos esse
 istiusmodi spiritibus, sibi persuadent. Neque exempla de-
 sunt aliorum Poetarum, corpora quædam genii tribuen-
 tium. Et habet omnino species humana prærogativas
 suas, neque alio fuit ejusmodi translatio rerum, quibus
 eum occupantur. Adversarius quidem omnes ejusmodi
 fictiones rejicit, nisi allegoriam ac hieroglyphicam quida-
 quam contineant. Sed notandum, heroi carminis perso-
 nas quasi poetico-historicas esse, atque ejusmodi, quos
 Poeta cupit, præstare posse effectus. Queritur porro
Magnus, quasi rationis frænum excusserit *Miltonus*. Ne-
 que vero & hoc quisquam dixerit, qui Poesin inter ac
 Metaphysicam accuratius distinguere norit. Convenit
 utique accuratiori ac rationi Poemâ, si veritatem saltem
 respexeris poeticam. Idem frustra Noster accusatur pie-
 tatem argumento sacro debitam neglexisse. Quin lau-
 danda potius est, qua polluit, facultas sublimem ejus-
 modi spirituum characterem retinendi. Neque enim
 facile, ut quidam voluit, tale quid in genios cadere per-
 misit, quod cælestes tam perfectorum spirituum virtutes
 læderet. Quippe vulnera eorum ideam, quæ corrupti
 nequit, naturæ haudquaquam everrunt. Non nisi vela-
 mentum ejusdem vulnera tangunt; quod ipsi Poeta tri-
 buit. Immortalitas vèro ex divina pendet voluntate,

quam istiusmodi vulneratio nequaquam tollit. Ipsum Christum carne indutum inter plagas ac vulnera videmus. Potuit itaque, dum hæc angelis tribuit *Miltonus*, non tam *Homerum*, quam historiam sacram Poetasque Christianos, æmulari. Sane insignes genii *Miltoniani* præ Diis *Homericis* prerogativas habent, quippe qui propius ad spiritus Nostri infernos accedunt: in quo quidem *Homerus* excusationem meretur. Sed multo maiorem postulat *Anglus*, quanquam satis ipsi acriter objicitur, quod cum subtilitate illorum ac celeritate pugnet vulneratio, quod sat minutos perversorum spirituum tormenta habuerint effectus, quod eorundem in pulvere pyrio faciendø labor potius sit hominibus dignus, quod temere verbis ludat *Belial*, quod bellum cum felicitate cæli pugnet, quod locos infernos non infaustos satis proposuerit *Miltonus*, quod male a fato solatium petat spiritus perversus, quod nova pœna, nova culpa minime promerita, cumuletur, quod omnino beatitatis quoddam genus in orco ipsi tribuatur, quod temere gaudio, concentui, quieti, locus ibidem concedatur, quod ita divina vindicta spiritum infernum non nisi tetigerit, quod orcum inter ac cælum nonnihil similitudinis tribuat, quoniam utriusque palatiã sint auro confecta, quod *Mammon* divitiarum famem in ipso statu integritatis senserit, quod *pandemonion* sine causa nimium artis, minimum spatii, complectatur, & id genus alia. Hæc utique omnes objectiones idem habent roboris, quod festinata *Magni* argumentatio, debiles dari genios, ac pigros, cum reperiantur celeres, atque fortes. Quem etiam ad modum calumniam est, quod genis Poeta cognitionem filii non ab eo tempore concesserit, quo conditi fuerint, quodque in commemorando consilio divino de mortalium redemptione tertiam divinitatis personam silentio prorsus involverit. Quid de pugna dicemus sententiarum, quam in isto se *Carmine* observasse dicit inimicus ille *Centor*? Invenit

venit nimirum, quod pueri in faba, si quando stuporem sensus eum ipsius contrario confundi a *Milano* arbitrat; item diversa instrumenta musica eundem ad sonum musicum male accommodari, item in obscurato Satana splendore nimium ac parum eodem in puncto confundi, porro patrem precibus fatigari, voluntatem ut seponat, quam nunquam fovit, quamque, si fovisset, nunquam mutasset, optari vocem; ab insidiis malis morales dehortantem, cum tamen ante jam audisset angelus, optans, fore, ut homo certo laberetur. Temere a spiritu inferno insomnium inspirari primæ feminæ, quo ipsa contra inspirantem uti potuisset. Male a lapsu spiritu instaurari, quod hæc a die, quo factus sit, criminis se læsæ majestatis retum fecerit, quoniam nunquam Deum unum cæsi dominum agnovit, male mandatum dari divinitus *Michaeli*, ut de cælo spiritus immundos pelleret, cum tamen defuerit effectus, male concludi Deum novos sibi comparando cultores glorationem corrupisse adversari, quasi ipsius cultores seduxerit. Male pugnam reperiri in conjectura spiritus immundi, quasi Deus non ante lapsum ipsius de mundo condendo cogitarit, atque ejusdem sermone de rumore quodam per cælum sparso, fore, ut mundus conderetur. Ipse quidem *Jos. Addisonus* rejicit personas mortis, peccati, spirituum in chaos, uno eodemque actu conjunctas, cum ejusmodi quidquam fide non sit dignum, neque fieri omnino queat; at enim ars, a *Milano* alias in minimis etiam fictionum generibus adhibita, si quando testimonium sensuum atque imaginationis requiritur, majorem utique huic etiam Critico cautionem instillare debuisset. Fide omnino digna est; in mundo non visibili plura esse spirituum genera, quam que nobis sunt cognita; quid? quod sufficit Poetæ, esse eadem posse, quanquam ipso actu non existant. Præterea peccatum ac mors a Poetis ejusdem esse, cujus spiritus inferni, natura finguntur, quo & in ipsis sanctis

sanctissimis literis quæ occurrunt, imagines quædam pertinent. Concedit *Addisonus*, *Belialem* & *Beelzebubum* spiritibus posse infernis annumerari, cum tamen non nisi terræ Chananæ idola fuerint; unde sane par est ratio, si mortem & peccatum consideremus. Eiusmodi si nomina essentia esse finguntur se ipsa existentes, non majoris id etiam est, quam si spiritus corporibus induuntur. Objicit quidem *Voltaireus*, tales intolerabiles esse personas, nisi sint allegorice. Sed notandum est, illas non amplius esse allegoricas debere, quam imitationes characterum atque morum. Neque adeo destituitur fundamento de *Satanæ* cum peccato consuetudine fictio, Maximam pariter vero similitudinem præ se ferunt quæ de characterè, deque actionibus, hominum primorum dicuntur. Quamquam ibi similiter accusat *Miltonum*, *Magnus*, quasi homini idea, de præsentia divini Numinis infinita, non tributa fuerit; cujus quidem rei temere fundamentum allegat operationem *Michaelis*, quæ oculis *Adami* aperuerit. Sane opus illud nihil continere videtur absurdi, neque archangelo indigni. Multo infirmior est objectio, quod *Raphael* *Adamo* bellum, in cælo gestum, talibus sub imaginibus proposuerit, quæ penitus ipsi fuerint ignotæ; cum tamen insignem imaginum copiam in ipso paradiso de rebus, earundemque proprietatibus, ut & de multis operibus artis, habere potuerit. Confirmare tale quid possunt tot animalium nomina, uniuscujusque ad prædicitas accommodata. Quid tandem de Mythologia dicemus, quam in opere suo adhibuit *Miltonus*? Licet omnino tale pariter quidquam miscere Poetæ Christiano, præsertim ad illustrationem, ac sine temeraria ad res sacras accommodatione; apud plurimos alios Poetas, talia quoque reperiuntur exempla. Admiramur ubique *Badmertonia* doctrinæ copiam, Manibus *Miltonianis* vindicem hanc nobilem ac strenuum gratulantes.

SS

*

SS

337

AD
NOVA ACTA
ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi VII Sectio VIII.

MEDITATIONES SINICÆ STEPHANI FOURMONT, in Regio Francorum Collegio Arabica lingua Professoris Regii, Regiæ Inscriptionum atque humaniorum literarum Academiae Pensionarii, Regiæ Bibliothecæ interpretis ac Sub-Bibliothecarii, &c.

Lutetiæ Parisiorum, ex typographia Josephi Bullot, 1737,

fol.

Alph. 2.

Quamvis linguarum studium arduum sit satis, multisque impeditum difficultatibus; id ipsum tamen non solum cum jucunditate, verum etiam utilitate multa, est conjunctum. Utius inde redundat & ad communem hominum societatem, & ad rempublicam literariam, plane eximius. Communis hominum societas hunc ex illo fructum percipit, ut linguarum beneficio commercium, quod per sonorum ac signorum diversitatem interruptum erat, cum peregrinis populis resarciatur. Linguarum notitia hunc usum affert rei literariæ; ut ad exterarum gentium res, instituta, inventa, propius noscenda, aditus

V u pan-

pandatur. Cum primis id præstant illarum gentium linguæ, quæ ingenii, sapientiæ, ac doctrinæ, laude florent; quales cum ab omni ævo habiti fuerint Sineses, eruditos nonnullos a tempore aliquo cupido incessit, horum sermonem propius aliquanto inspicendi. Ex omnibus vero, qui curam atque cogitationem eo converterunt, non facile aliquis existit, qui majori apparatu instructus accesserit, quique plus studii ac laboris contulerit, quam quidem *Fourmontias* noster, Vir ingenio, judicio, doctrina, sagacitate, illustris, cujus cum in *Meditationibus* suis, quas in præsentem versamus, egregium admodum documentum extare voluerit, non, si illæ indicio nostro notiores fiant, eruditus ingratum id fore, confidimus. Opus nuncupatum est Viro illustri, *Jo. Paulo Bignonio*, Bibliothecæ Gallicanæ præfecto, complectens Præfationem & tractationem ipsam. Ubi in Præfatione generalia quædam de imperii Sinici amplitudine, antiquitate inconcussa duratione, ac administratione, sapientiæ omnis inter Sineses cultu, præmiserat, ac, duplicem Sinarum linguam esse, præmonuerat, *oris* alteram, alteram *oculorum*, in *quatuor* hanc ipsam Præfationem dispexit partes. *Prima* notitiam illorum tradit, qui de imperio Sinico aliquid in literas miserunt. Sinas eosdem esse, qui *Plinio Hist. Nat. IV, 17, Seres* dicuntur, contra *Theoph. Sicfr. Bayerum* asseverat, Sinarum autem nomen apud *Ptolemæum VII, 3*, occurrere. Imperante *Justiniano Cosmam Indopleustem* Sinas adiisse, sed ab illo tempore, Europam barbarie inundante, illorum nomen oblivioni fere esse datum. Seculo XII, jussu *Innocentii IV*, eo ablegatum fuisse *Joannem de Plano Carpini*, & septem annis post *Wilhelmum de Rubruguis*, *Ludovici IX*, Galliarum Regis, oratorem, eo missum; A. 1275 *Marcum Polum*, Venetum, ad illos penetrasse. Recentioribus temporibus Hispanorum ac Lusitanorum auspiciis plures, ut doctrina salutari terram illustrarent, in imperium Sinesium se immisisse. *Xaverium* primum Indiæ Apostolum appellati jure posse, licet ad Sinas ipsos non accesserit, hac

hæc vero fortuna usos esse *Martinum Herradam*, Pampelonensem, *Martinum Mexicanum*, *Petrum Alvarum*, *Maxtinum Egnatium*, *Jo. Gonzalesem de Mendoza*, alios. *Alterâ Parte* de Scriptoribus Sinicis agit: Missionarios, qui eo fuerint annisi, ut fidem in Christum Sinis ingenerarent. contentos fuisse linguâ *vulgari ac populari*. *Mandarinicam* vero, sive *hieroglyphicam*, ne quidem attigisse, relationes tamen illorum eo facere, ut quis desiderio inflammetur; in interiora linguæ ac sapientiæ Sinarum se immittendi. Inde nominat libros Sinicos manu exaratos, in Bibliotheca Regis Christianissimi asservatos, historicos, geographicos, philosophicos, medicos, astronomicos, poeticos, alios. In Sina ultra milliones decem, duodecim, quatuordecim, voluminum inveniri, ex ore *Fouqueti*, Episcopi Eleutheropolitani, se accepisse, commemorat; nec mirum id cuiquam videri debere; cum ad aliquem honorum gradum admittatur nemo, qui non aliquid eruditionis suæ specimen ediderit. *Tertiâ Parte* notitiam illorum exhibet, qui vel de Sinarum rebus, vel lingua, aliquid sunt commentati. *Vebbi*, Angli, *Dissertationem de Lingua Sinica antiquitate* non contemnendam esse, iudicat; citat *Leibnitii* Epistolas, & *Renaudoti* opera, qui vero, quæ perhibet, non ex Sinarum libris, nec Missionariorum relationibus, hausit. sed ex duobus viatoribus Arabibus acceperit, atque illa quidem ita perscripserit, ut Sinarum linguæ ac ingenio detraheret; *Wolfii* denique *Specimen doctrinæ veterum Sinarum naturalis ac politicæ* nominat. His præferendos esse iudicat *Golium*, qui primus in Europa, absque contorsione ac luxatione, accuratiori scriptione characteres Sinicos expresserit; *Fydnam*, qui a *Cupitio* characteres aliquos Sinicos didicerit, eosdemque in libro *de Ludis orientalium*, Epistola ad *Bernardum de ponderibus ac mensuris*, item libro *de religione veterum Persarum*, protulerit, *Fessierum*, sed illius operam esse tenuem, *Masserum*, qui, *des Vaux* linguæ veteris Ebraicæ apud Sineses invenit sibi sit

- visus, illius vero etymologias longius esse petitas, *Atbanasium Kircherum*, qui tamen generalem tantum linguæ Sinicæ noticiam sibi comparavit, *Relandum* non nisi de *Martinio* ac *Golio* quædam annotare, ac *Mulleri*, itemque *Magalbanis*, de linguæ Sinensis facilitate opinioniones exagitate, enarrantem simul scripta, Sinico charactere consignata, quæ ex *Golii* supellectile libraria possederit. Sinen-
 sum linguam aggressos esse *Mullerum*, *Mentzelium*, *Bayerum*; *Mullerum*, cum multorum invidiam sibi confavisset, schedas suas paulo ante mortem igne abscuris-
 se; *Mentzelii* annotationes de *Lingua Sinica* sanas & pulcherrimas esse. Ex Gallis linguæ Sinicæ colendæ suppetias tulisse Abbatem *Bignonium*, qui apud *Ludovicum XIV* rem eo deduxerit, ut *Hoangio*, adolescenti Sinen-
 si, stipendium annuum addiceretur, *Freretum* nam linguæ Sinicæ peritiam in Dissertationibus, *Memoriis Academicis* inferis, satis prodidisse. Inde recenset *Theoph. Sigfridi Bayri Muscum Sinicum*, cujus operis præstantiam ubi laudaverat, sequentes notat defectus: 1) in Grammatica altissimum esse de characterum legendorum arte silentium; 2) voces Sinicas literis tantum Latinis exhibere, nec ullum in se continere accentum; 3) characteres, in Grammatica & Dictionario obvios, misere esse incisos; 4) Dictionarium male esse confarcinatum, sine ulla clavium consecutione, ac linearum numeratione, ut hinc truncum illud sit & mancum per omnes suas partes. *Premari*, S. J. *Grammaticam* commendabiliorem longe esse, pronuntiat; quem librum auro contra carum appellat, sed, aliquando impressum iri, ob ingentes sumtus non ita facile sperari posse. Inde significat, labores suos Sinicos
 mirifice probatos fuisse *Montignio*, missionum externarum procuratori, itemque *Rosaliensi* Episcopo de *Lione*. *Quarta Parte* exponit breviter ea, quæ in præfati Commentatione præstitit, qua viam facillimam ad linguæ Sinicæ noticiam se ostendisse sperat; jubet tamen expectari *Grammaticam & Dictionarium*, quibus laboribus ubi quis usus fue-

fuerit, non facile librum aliquem Sinensem fore, quem Pag. 24-26.
non legere ac intelligere possit. sibi persuadet.

Tractationis *Capite I* Autor declarat, quã via in linguã Si-
nicã notitiã pervenerit, lectione scilicet librorum, qui de re-
bus Sinicis five Latine; five Gallice, five Hispanice, sint scripti,
in consilium adhibitis libris Sinicis, quos magno numero
complectatur Bibliotheca regia; qua in re illustrem *Bigno-* 1-3.
nium multo sibi adjumento fuisse, ingenue fatetur. *Cap. II.*
voces, quæ in quacunque lingua vulgari sint obviæ, non
numerus 1200, vel 1500, superare, docet, infinitas autem esse,
si quis artium doctores, Poetas, Historicos, consulat, ad quos
interpretandos major linguæ notitiã requiratur. *Cap. III.* 3-4.
docere pergit, linguam aliam esse *oris*, eamque faciliorem,
aliam *oculorum representativam* ipsarum rerum, & hanc
quidem esse difficillimam, quæ ex consensione Missionario-
rum omnium apud Sineses absolvatur figuris 60000, aut
80000. Linguam *oris* apud Sinas constare monosyllabis pau-
cis, iisque ambiguis, 400 fere numero, oculorum 70000,
inde ex compositione monosyllaborum & characterum
hieroglyphicorum emergere difficultatem summam.
Cap. IV notat, linguam Sinicam locum linguæ alicujus
universalis philosophicæ tueri posse, ab illis autem, 4-8.
qui de lingua rebusque Sinicis adhuc sint commentati,
parum collatum esse, ut Europæis innotuerit. Inde
in medium profert testimonia *Martini & Magalbanis*,
placæ contraria, quorum ille literarum Sinesium dif-
ficultatem summam arguit, ut earum cognitio humanas
vires & ætatem superare videatur, hic vero illarum
notitiã adeo facilem constituit, ut anno uno, si quis as-
sidue studeat, linguam intelligere & loqui possit. Ubi
de *Mulleri, Mentzeli, Massoni, Bayeri*, conatibus ju-
diciũ expromserat, ita lectorem compellat: *Hinc verò*
Sinicornum hieroglyphorum lectionem adhuc plane igno-
ram vides. Age ergo, nunc eam, quæ tam diu quesita
est, characterum Sinicornum legendorum intelligendo-

- rumque *art. m.*, & omnino facilem, & eam, quam Sinæ ipsi in *scholis docent*, tradam tibi, idque e *libris vel Latinis; paradoxum insolensque, certum tamen. Cap.*
- Pag. 8-II. *linguæ universalis philosophicæ indolem explanat. Quæ cum esse debeat tum oris, tum oculorum, observat 1), talem esse debere, ut unusquisque illam, cuius etiam regionis sit, intelligere queat; 2) tales effinendos esse characteres, quorum beneficio quis alium suorum sensuum participem reddere possit. Quod ut effectui detur, requiri æ), ut in lingua oris vocabula eodem modo omnia creentur, ß) characteres ad rerum naturam ita accedant, ut, hanc, non aliam, rem designari, intelligere quisque possit, γ) character, partim ad res exprimendas, partim ad voces potius, quam ad rem, referatur. Cap. VI* exponit ea, quæ *Semedus & Magalbanes* de characterum Sinicorum significatione symbolica in 12-14. medium propulerant, eademque dijudicat. *Cap. VII* characteres proponit, quibus libros, eorundemque partes, designare solent, characteres item genericos, numero 214, 14-18. quos *clav. s* vult appellari. *Cap. VIII* de illis characteribus disserit, quorum usus in *Dictionariis*, illosque di- 25-29. sciscit in *præfectos, antesignanos, milites. Cap. IX* *præfectos & antesignanos* ex *Tamingarum* *Geographia*, 30-36. cum *Martinii Atlante* collata, in aciem producit. *Cap. X* notitia *præfectorum* traditur, quamque illi potestatem 36-51. habeant, edocetur. *Cap. XI* de consonis, earundemque 52-56. diversa divisione, agit Autor; *Cap. XII* de vocalibus, quas quinque Sinensibus cum aliis omnibus linguis esse affirmat, ex quarum compositione diphthongi & triphthongi oriuntur, quibus exprimendis tamen peculiare characteres adhibeant. Igitur characteres illos oculis subjicit, 56-59. & quid circa illos observandum sit, monet. *Cap. XIII* sistit *claves*, characteres scilicet *genericos*, qui Sinis dicuntur *tribunalia*, quarum figuras, nomina, & potestatem, 60-72. temp. explicat, *Cap. XIV*, *claves* numero 214 esse, demonstrat, characteres rerum infinitos, quos ut quis eo meli-

melius animo complecti possit, res omnes, in natura obvias, ad certas classes revocat. Rerum genera, quorum species etiam & individua refert, appellantur ipsi *claves*, v. c. sub clavi aquæ ponitur, quicquid ad aquam qualicunque ratione pertinet. De characteribus rerum monet, quanquam temporis lapsu sint immutati, superesse tamen figuras aliquas, quæ rem etiamnum delineent. *Cap. XV* versatur in explicanda potestate 214 Pag. 73-75.
clavium. Cap. XVI ἀνάγκη Φαλαγγισσιν ante dictorum in- 85-122.
stituit, & ad sequentia gradum promovet, distinguens inter linguam *vulgarem* & *eruditorum*, quarum hæc difficilior; idem de lingua characteristica Sinensium dici posse arbitratur, cum illarum claves aliquid sint, quod raro admodum occurrat, id quod per aliquos articulos persequitur. *Cap. XII* percenset primum *Dictionaria* 113-122
Sinica, quibus ipse fuerit usus, inde illa, quæ propria industria ex Sinensium scriptis, ac virorum doctorum observationibus, concinnarit, *Dictionarium* scilicet *merè Sinicum*, *analogicum*, *Dictionarium Sinico-Latinum analogicum*, *Dictionarium Latine* scilicet *et Sinicæ lingue*, in quo ponit primo voces Gallicas ordine alphabetico, inde addit interpretationem Sinicam literis Latinis, cum character Sinicus apparet, utrique respondens, jussu *Philippi*, Ducis Aurelianensis, in usum mercatorum potissimum paratum, *Dictionarium historicum*, *chronologicum*, *et geographicum*, *imperii Sinensis totius*, denique *Dictionarium Sinico-Latinum juxta clavium 214 ordinem*.
Alia præterea opera, linguam & res Sinenses spectantia, a se confecta esse, testatur. *Monumentum Siganfuanum*, a *Kirchero* editum, ex exemplaribus formis expressis emendatum, *claves Sinicas* in mappa impressas, quas ipse versibus Gallicis est complexus, pariterque in phrasés redegit, *magni Sinarum Dictionarii tonici artem*, atque *ordinem Catalogum librorum Bibliothecæ Regiæ omnium, la Grammaire de la Langue Chinoise, fit parlée, soit écrite*, quam pariter in sermonem Latinum converterit, illa-
tam

tam Bibliotheca regiae. De illa perhibet, quod, cum Grammatica *Premariana* allata esset, quoad res ac rerum fundum omnino ei similis fuerit reperta, quod ipsum *Bignonius*, collatione facta, deprehenderit. Postremo instituit recensitionem librorum Sinicorum, a *Montignio*, apud Sinas aliquando Missionario, confectorum. Ejus memorat *Grammaticam Sinicam*, e Sinis ipsis collectam, quæ, quod ad materiam, *Premarianam*, adeoque etiam suam, *Fourmontii* scilicet, plane referat, nisi quod brevior sit, nec characterum lectionem tradat, *Dictionarium lingua Mandarinica*, e lingua Sinica in Hispanicam a R. P. *Francisco Dias* translatum, auctum & continuatum ab *Antonio Dias*, *Dictionarium* Anonymi cujusdam; ad ordinem, quem *Kircherus* sequitur, compositum, aliud denique *Dictionarium*, ad *Dictionarium Kircherianum* secundam literarum consecutionem adornatum, volumina duo in forma quadripertita, in quibus characteres, eorundemque pronuntiatio & toni, ubique conspiciuntur, *volumen magnum* in forma maxima, *Dictionario Gallico-Sinico* conficiendo destinatum, *libellos phrasium*, *Confucii Lib. IV* classium suæ dictos, longe copiosiores & perfectiores, quam in impressis libris videntur, *Matth. Ricci*, S. J. apud Sinas Missionarii, librum de *Divinitate*, dictum *tiêu chí* *xê i*, *Grammaticam linguæ oris Sinicæ*, a R. P. *Vare Hispanice compositam*, *Vocabularium linguæ oris Sinicæ*, *Orationes*, ad populum *Sinensem habitas*. Ex testimonio virorum doctorum, de laboribus eruditissimi *Fourmontii* nostri latis, itemque Epistolis, *Meditationibus* his subjectis, sequentia enotamus. In lingua Sinica addiscenda ac colenda hortatu *Philippi*, Ducis Aurelianensis, ductu *Hoangii*, ab A. 1711 *Fourmontium* versatum esse, *Hoangio* autem A. 1716 mortuo, institutum suum proprio Marte strenue urfisse. *Grammaticam Sinicam* per *Bignonium* Bibliothecæ Regiæ fuisse illatam, cum ob varias difficultates typis exseribi non potuerit, de cujus convenientia cum *Grammatica Premariana* judicium *Bignonii* exhibi-

Pag. 122-132.

132-134.

135, 136.

exhibetur. Agmen claudunt literæ *Montignii*, directo- Pag.137,
 ris Missionariorum peregrinorum, antehac Missionarii & 138.
 provicarii Apostolici Chinensis, in quibus de *Fourmontio*
 prædicat, ipsum assidua industria, sagacitate ingenii plane
 singulari, ac deserta multorum annorum meditatione, in lin-
 guæ Chinensis notitia, quam, destitutus fere subsidiis
 librorum, addidicerit, tantos fecisse progressus, quanti vix
 ab homine, extra Sinam degente, expectari potuerint.
 Quod testimonium, a viro literarum Sinicarum callentis- 139,140.
 simo profectum, ubi quis cum verbis *Fourmontii*, quæ
 pag. 131 de se profert: *Ego labore meo improbo & inde-*
fesso, quæ nemo Europæus fortassis attentasset, ea tibi ar-
cana pando, expromoque princeps, contendit, Nostrum a
 jactantiæ ac ostentationis studio facile absolvet. Hæc
 aliquando fusius ex egregiis his *Meditationibus* excerpto
 libuit, ut judicium Lectoris præformaretur, quantum
 pretium exquisitis hisce lucubrationibus sit statuendum, &
 ut hoc duce utilissimam rei literariæ Sinicæ cognitionem
 sibi parare possit.

A PLAIN ACCOUNT OF THE TRINITY FROM
 Scripture and Reason, &c.

hoc est,

PERSPICUA EXPLANATIO TRINITATIS, EX
Scriptura & Ratione ducta; in qua clare probatur, fi-
dem hujus doctrinæ, sicut Ecclesiæ quidem auctoritate tra-
ditæ fuit, humanum inventum esse, neque ullum in Scriptu-
ris fundamentum habere.

Londini, 1739, 8.

Plag. 8.

Autor hujus, quem indicavimus, pessimi & pestiferi li-
 belli nomen suum obscurum esse voluit, in quo pa-
 rum sapientiæ ac eruditionis, impudentiæ vero multum,
 esse videtur. In epistola quidem, ad mercatorem libra-
 rium exarata, literis *E. J.* suum significavit nomen, sed non
 declaravit, & quis illud divinando assequetur? Nec vero

Xx

nōs

- nos multum de eo laboramus, *quis* hic aliquid dixerit, dummodo, *quid* dictum sit, pernoscamus. Novus nimirum homo, qui Arianis & Socinianis partibus addictus est, in Magna surrexit Britannia, sed is novi nihil in medium attulit; ut mox videbimus. In præmissa *Admonitione* circumventurus est lectores, dum novam artem, qua dogma de S. Trinitate infirmare molitur, & ingenuum animum hac in re suam, qui rectius vaser & veritatus dicitur, majorem in modum commendat. Locus classicus, unde ipsius *tractationis* exordium capit, habetur *Tim. II, 5*. Quo in oraculo duo commemorantur; *Unus Deus, & Jesus, unus mediator*, qui illi opponitur. Ex quo perspicuum esse vult, illum, qui *unus Deus* dicitur, *summum Deum* esse; *Christum* vero, qui & homo & Deus est, illi æqualem, & item summum Deum, esse, negat. Is vero, cum alibi *Filius Dei* dicatur, Deus est per generationem. Ergo non est *a se*. E. nec summus Deus. Ille contra, qui Mediatori opponitur, unus Deus a se est & independens.
5. At mediator Deus est per viam generationis, cujus modus & ratio ipsos cœlestes angelos præterit. Hæc quidem doctrina & *rationi* esse consentanea, & *revelationi*, decernitur. Ad hoc demonstrandum locus *Jo. 1, 1*, advocatur, ubi *ὁ Θεὸς*, quocum *ὁ λόγος* in principio creati orbis fuit, summus haud dubie Deus, qui a se & omni modo independens est; intelligitur. Dum vero *ὁ λόγος* etiam *Deus* nominatur, id quidem eodem sensu fieri nequit, sed tantum sensu generationis. Ex quo sequitur, ut *Pater & Filius* distincta & separata sint entia, ita quidem, ut ille Deus sit summus, hic vero Deus in subordinato quodam sensu, seu per viam generationis tantum. Cui rei vel ipsa dicendi ratio & *emphasis* argumento esse videtur.
13. seq. Exinde vero haud concludendum, Patrem ac Filium duos esse Deos. Nam Pater, cum solus ens necessarium & a se sit, Filius contra omnia, quæ habet, a Patre acceperis; consequens est, ut ille sit unus summus Deus, hic vero, propterea quod causam sui agnoscit, *minime*. At maxi-

-mam

mam tamen & eximiam Filius excellentiam sibi vindicat, dum Pater ei donavit omnium potentiam in cœlo & terra, omnia attributa divina, immo ipsum Dei nomen, quod in eum per viam generationis reapse cadit. Antequam is hominem induit, istum non habuit honorem, sed hæc gloriæ accessio tum demum facta est, ubi ab inferis excitatus est. Hoc etenim ex *1 Cor. XV, 28*, nulli non patet, ubi, orbe interituro, *omnia Patris potestati subjecta* fore, dicitur, tanquam causa principalis imperio, *ipsum quoque Filium, tanquam instrumentum, quo Pater fit omnia in omnibus.* Itaque fieri non potest, ut filius sit summus Deus, sicut Pater, aut ei æqualis. Eandem rem confirmat locus *Ephes. IV, 5, 6*, ubi Filius *unus Dominus*, & Pater *unus Deus*, insigni cum virtute, nominatur. Cum igitur in commemoratis oraculis manifesta occurrat Patrem inter ac Filium oppositio, quæ indicio est, hæc duo separata & distincta entia esse; repugnantia hæc erit, si affirmes: unum simul duo, & duo unum, esse posse. Quodsi vera hæc esset unio, quæ Patrem inter & Filium intercedere, humana fingitur autoritate; nihil profecto certius esset, quam hoc, Deam haud esse simplex, sed compositum, ens. Ergo omni vacat dubio, Patrem solum esse absolute summum supra omnia Deum, & Filium, non nisi subordinato quodam sensu, & tantum per viam generationis, Deum esse. Verba Domini *Jo. X, 30*: *Ego & Pater unum sumus*, non de *personali* agunt *unione*. Alioquin hinc sequeretur, ut non solum Filius, sed etiam discipuli domini, & omnes ejus amici, personaliter, ut dicitur, cum Patre uniti forent. Conf. *Jo. XVII, 21*, ubi eadem phrasis occurrit. Itaque de nulla re alia, quam de animi & voluntatis consensione, verba illa exponenda sunt. Hæc enim propositio haud dubie contradictionis accusanda foret: duo sunt unum, & unum est duo. Sic *1 Jo. V, 7*, tres illi, Pater, Filius, & Spiritus S. *unum* itidem in consensu & concordia vocantur. Quid? quod huic ipsi dicto non multum pretii ponendum esse videtur: 1) quia fuit

Pag. 19.

22.

24.

25.

- nota marginalis, diversis literis scripta, 2) in nullo Codice existit manu exarato, 3) in tota Ariana controversia a recte sentientibus non in auxilium vocabatur. Nec minus
- Pag. 26. verbis, quæ *Phil II, 16*, leguntur, sensus literalis adoptari debet. Christus, ut *Filius Dei*, quodammodo æqualis Patri nominari potest, hoc nimirum sensu, qui statim additur, quod sit *dominus in gloriam Patris*. - Non autem summus Deus esse dicitur; qui enim Deus æqualem suum
30. exaltare dici posset? *Jo. V, 23*, vult Dominus, ut omnes honorent Filium, sicut honorant Patrem. Qui Filium non honorat, is nec Patrem honorat, qui misit eum. Vulgo verba sic accipiuntur, ut *habens* eum summum & nullis terminis circumscriptum denotet gradum, quo Pater reverendus est. Hoc vero fieri minime potest. Namque Filius non est unus ille & verus, sed tantum per generationem, Deus. Filius non est a nemine, & a se existens, quia a Patre generatus est. Ergo nec Filius summus Deus est, nec infinita valens potentia, nec precès ad eum fundi debent; saltem nullus existat S. Scripturæ locus, in quo istud facere jubemur. Sed ex *versu 22* antecedente patet, qualis hic sensus recipiens sit. Dicitur enim: *Pater judicat neminem, sed omne iudicium Filio commisit*. Quod si Filius peræque, sicut Pater, Deus foret; hoc sibi ipse privilegium dedisset. Cum vero hoc a Patre datum acceperit; nemo est, quin perspiciat, Patrem esse superiorem, Filium contra inferiorem. Sensus igitur genuinus hic erit: Vos, o Judæi, sigillatimque Pharisæi, me, ut legatum Patris, non debito afficitis honore. Nam, ut Patrem, ita me, legatum Patris, revereri debebatis. Quod dum facere recusatis, ipsum contemnitis & spernitis Patrem.
36. Ignotus Autor, his declaratis, ad *Spiritum S.* sese convertit. Hic, ait, ab hominibus *Deus* nominatur; verum in sanctis oraculis hoc ei nomen nusquam tribui solet. S. Scriptura docet, eum in se sanctum aliquem esse spiritum, & omnem ab eo sanctitatem in nos proficisci, & ejusdem generis alia. Ejus quoque nomine sacro abluuntur
- fonte

fonte debemus. Ex his elucet, magnam hunc esse spiritum in hierarchia cœlesti; ac, summum Deum esse, sine ulla specie dicitur. Nil efficit locus *Actor. V, 4: Ananias, tu Spiritui S. mentitus es. . . Non hominibus mentitus es, sed Deo.* Sensus est: idem mendacium, quod Spiritui S. dixisti, dixisti etiam Deo. Exinde vero, nulla ratiocinandi-virtute, concludi potest: ergo Spiritus S. est Deus. Fac, sic aliquem præ se ferre: angelo mentitus es. Ita verò non hominibus mentitus es, sed Deum ipsum mendacio tuo sprevisisti, in cuius manu est, debitis te pœnis afficere. Hinc Spiritus S. non est tertia Trinitatis persona, nec pars illius, nec a Deo procedens. Quare nec Deus vocari potest. His dictis, Autor suam fidei confessionem edit, & officia, quæ tribus illis personis a nobis debentur, exponit. Pater est fons & origo ac principium omnium rerum, sine quo nec Filius, nec Spiritus S., nec angeli, nec homines, nec alia, essent. Ille est Deus non solum angelorum & hominum, verum etiam Filii, *Ephef. I, 3, 17, 1 Pet. I, 3*, cui uni religiosa adoratio, & summi Numinis gloria, attribui meretur. At Filius est natus Dei summi Filius, & Salvator orbis. Is est per generationem, nec alia ratione, Deus. Is est magnus mediator, deprecator, & advocatus, Deum inter & homines. Per hunc Deus nobis est reconciliatus, & veniam ejus causâ delictorum nostrorum impetramus, perque hunc ipsum æterna potimur felicitate. Nostrum est, credere in ipsum, id est, credere, ipsum verum esse Messiam; quo itidem respectu eum revereri & honorare debemus. Ipse non adorandus, sed in ejus, tanquam mediatoris, nomine Pater solus adorari meretur. Haud abnuvit Autor, Trinitatem personarum a domino in baptisini administratione commemorari; sed in his, si obscurum audias hominem, nemo vere ac proprie Deus est, nisi Pater. Filius etiam, sed in sensu subordinato, nimirum ratione solius generationis habita; Spiritus autem S. nullo plane sensu, Deus est. Is est Spiritus sanctificationis, qui nos sanctus reddit, & nos sumus

39.

40.

41.

42.

43.

46.

48.

- ejus nomine sancta aqua lavandi. Hæc sunt omnia, quæ
 Pag. 49. de eo sanctiores nos edocent literæ. Ubi finit sententiam
 suam Autor, receptam doctrinam conviciis mordet, ac si a
 Patribus & Scholasticis profecta esset, & contradictionem
 50 seq. includeret: *Unus est tres, & tres sunt unus.* Ab hoc
 absurdo derivat odium Deistarum, quo in sacrosanctum
 Codicem ferantur, huncque illud nequaquam promereri,
 52 seq. ex stili sacri elegantia, rerumque gravitate, ostendit. Quod
 reliquum est, Trinitate hunc in modum enodata, sanctio-
 ribus & V. & N. T. libris maximum statuit pretium,
 63. certe statuere videtur. Quæ accedit, epistola ad Autorem,
 ab amico quodam ejus extra Angliam scripta esse fingitur.
 Autor, & amicus ejus, de eodem argumento, per modum
 Dialogi, inter se colloquuntur. Amicus, qui Trinitatem
 hæctenus explicatam legit, dubia movet, ad quæ Autor re-
 spondet, causam, qua nihil pejus est, patrocinio pejorem
 68. redditam, copiosius acturus. Ait, rationi repugnare, tria
 esse summa & independentia entia. Hæc vero, sciscit, eos
 admittere ac tueri, qui ullis sine ambagibus dicant, Patrem
 esse Deum summum, Filium esse Deum summum, & Spi-
 ritum S. summum esse Deum. Novam videt repugnanti-
 am in hoc: hæc tria entia summa non nisi unicum ens
 83. sunt. Tum vero usque ad finem Dialogi eadem, quæ jam
 superius attulit, cum cura inculcat, & quæ cæpit, via cor-
 roborare pergit.

*D. CHRISTOPHORI WOLLII, S. THEOL.
 Prof. Extraord. & Archidiaconi Thomani, Succincta
 defensio Fidei Nicæna, adversus Lucifugum
 Britannicum.*

Britannus ille, cujus pestiferum modò libellum enarravi,
 Trinitati orthodoxæ, hoc est, Antenicænæ & Nicæ-
 næ, quam in Symbolo *Arbanasiano* hodieque profiteamur,
 & præ nobis ferimus, novas paravit insidias. Adhuc non
 nisi quintuplex inconcinna *Trinitas* in Magna viguit Britan-
 nia:

nia: 1) *Sabelliana*, quæ & *Ciceroniana* dici meretur,
 2) *Aristoteles*, 3) *Platonica*, 4) *Ariana*, 5) *Cartesiana*.
 Nunc vero accedit 6) *nova*, quam *Socinianam* nominabo.
 At is tamen a vero vix aberraverit, qui novam hanc
 fictionem Trinitatem in Dualitatem incondite monströse-
 que transformatam dixerit. Obscurus etenim homo, Pa-
 trem unum summum esse Deum, Filium vero Deum ei
 subordinatum, constituit, qui per generationem factus sit:
 contra vero ea Spiritum S. ab omni divinitatis excludit
 communionem. Locus, in quo nimiam causæ suæ fiduciam
 ponit, est *1 Tim. II, 5*, ubi unus Deus, & unus item me-
 diator, homo Christus Jesus, sibi invicem opponuntur.
 Atque ex hac oppositione hunc in modum subducit ratio-
 nes: Deus est unus. E. Jesus non est Deus. At vero
 non intelligit, callidus interpret genuinam relationem idea-
 rum ac notionum oppositam, in hac præsertim oratione,
 in qua verba leguntur. Hic enim *Deus* dicitur *unus*, ra-
 tione τῆς κολλοθεότητος *ethnica* habita, quam *Judæi* recte
 sentientes spreverunt. Novi igitur Testamenti tempore
unus est Deus & gentium & Judæorum. Sic & sub an-
 tiqua œconomia *plures* erant *mediatores*, ad οὐκὲν τῶν
 μετῴρων pertinentes, quos soli sibi *Judæi* vindicabant.
 Contra vero ea hoc N. T. tempore *unus est mediator*
Deum inter & omnes homines, sive *Judæi* sint natione,
 sive *plures* antehac *Deos* coluerint. Nemo est, quin per-
 spiciat, ab unitate essentiae divinæ, & ejus communionem,
Filium ista haud excipi ratione. Mentem scriptoris sancti
 exprimam clarius: *Unus est Deus*, qui omnes vult homi-
 nes salute potiri; & *unus est mediator*, qui omnibus sa-
 lutem peperit hominibus. Anne vero ex hac idearum re-
 latione sequitur: ergo mediator haud est Deus? Nonne
 τὴν ἐνοτητα communem cum Patre Filius habet? Ipsa τῆ
 μεσότης notio ac δίνωσις ejusmodi designat personam, quæ
 & *Deus* & *homo* est; id quod ex analogia S. Scripturæ
 eruditorum Lectorum unum præterit neminem. Vocabu-
 lum *homo* in hoc oraculo singularem & eximiam adsciscit
 ἑμφορ-

Ἰησοῦς, ex puriori Judæorum Theologia enucleatius enodandam. Hoc enim *Messiam* honestabant nomine, cum ipse, *secundus homo*, peccatum *primi hominis* expiare deberet. Hinc ille *homo* hic dicitur *Christus*, id est, *Messias*, quem Judæi præstolabantur, itemque *Jesus*; quod alterum nomen eo adjunctum est consilio, ut sciamus, hunc ipsum *hominem*, hunc ipsum *Christum*, a Judæis expectatum, *Jesum esse Nazarenum*, nec alium ullum. Jam vero huic voci *homo*, de *Christo* usurpatæ, veteres Judæi puriores notionem *veri Dei* simul alligabant, eundemque ad divinas referebant personas. Fontes Hebræorum tacitæ consulo prætereo. Namque ex his Autor, ut conjicio, vel haud bibit unquam, vel ut canis e Nilo. Ego vero non communi, ut me magistro utatur. Alios res ipsa minime fugit, qui in rerum adyta penetrarunt. Vides igitur, ut malitia sese cum ignorantia conjunxerit, ad veram Trinitatem funditus evertendam. Sed satis, ut puto, dictum *Paulinum* vindicatum ivi ab inficeta novi Socinista detorsione. Vellem, ut suo acuminis non nimium fuisset filius. Utinam in tanta, qua mens ejus cincta est, rerum theologiarum caligine, cives suos, in quibus major veri perspicacia fuit, in auxilium vocasset, inprimisque *Jo. Tillotsonum*, acutissimum pariter & eloquentissimum Cantuariensem Archiepiscopum, qui in Sermonibus suis sacris hunc locum *1 Tim. II, 5*, erudite declaravit, & nullam tamen orthodoxæ Trinitati vim intulit. Sed ait homo: Unum esse Deum, & ratio docet, & revelatio confirmat. Utrumque do & concedo haud invitus & recusans. Sed patefactio hoc addit: unum istud ens infinitum tres constituunt, Pater, Filius, & Spiritus S. Atque hanc S. Scripturæ veritatem Synodus quoque Nicæna facta est; id quod *Georgius Bullius* in erudita *Defensione fidei Nicænae* planissimum fecit. Hunc civem suum utinam legisset homo itidem Britannus, cujus hic copias conficere molior! Ex hac re causa cognoscitur, cur ego hanc ipsam tractationem simili indice insigniverim, quoniam eidem Nicænae fidei aditum.

adsum. Infans est adversarius noster, dum hac utitur ratione: Filius est generatus. E. non est a se. E. non est Deus. Contra vero ea solus Pater est a se. E. Pater solus est verus, idemque summus, Deus. Namque Filius etiam est a se, si essentiam ejus spectes divinam. Id quod in Spiritum quoque S. cadit. Sed neuter est a se, si modum scifcas, habendi essentiam. Hanc nimirum Filius a Patre habet per generationem, & Spiritus S. a Patre & Filio per spirationem. At Pater a se est, ratione & essentia, & modi tam habendi. Cum etenim tres, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, ens a se ac necessarium constituent: consequens est, ut & singuli hi tres essentiam a se communem sibi vindicent. Ex quo perspicuum est, quo sensu non Pater solum, sed etiam Filius, a se sit, & uterque *avrodeus* dici mereatur. Is, qui contra nos arma sumit, multa ex ingenio fingit absurda, & inter se reptignantia, quæ mysterium premant Trinitatis & oppugnent, v. c. unum est duo, & duo sunt unum; tres item sunt unum. At vero nulla enuntiatio, in qua diversus est respectus, vere repugnans dici potest. Hoc enim scitum nos adoptamus: tres sunt personæ, & *res ipsæ unæ deus*, unius & ejusdem entis a se & infiniti. Ubi manifeste *unitas ad essentiam*, & *trinitas ad personas*, a nobis refertur, ita tamen, ut, *modum* hujus sanctius reverendi mysterii nos præterire, ultro libenterque profiteamur. Obtrudit Autor præterea nobis, qui recte sentimus, hanc absonam sententiam, Deum, non simplex, sed compositum, ens, nos recipere ac tueri. Quam quidem ex *unione personali* elucere, jure sibi videtur posse contendere. Ego vero certissimus sum, cum in Philosophia, tum in Theologia, totum alienum esse hominem. His enim prædiis si instructus esset, hunc facile nodum enodasset. Nimirum nihil hic de *unione personali* dixisset, quippe quæ ad binarum in Christo naturarum pertinet conjunctionem. Quid? quod etiam se crevisset compositionem essentia a pluralitate affectionum ac modorum, ut cum Philosophis dicam. Hæc vero plu-

ralitas & compositio non arguit compositionem essentialit. Plures modi, qui re vera existunt, non ideo plures inferunt res. *Animus*, exempli gratia, noster *intelligentia* utitur ac *voluntate* libera; quæ reapse in animo in-funt. *Entis* porro natura in se est una, & simplex, plu-res licet affectiones recipiat ac modos. Sic in Deo plu-rium *ἑσῶν ἰσοπέδων* compositio simplicitatem divinæ non tollit essentialit, quippe quæ, omnis quippe compo-sitionis expers, simplicissima & infinita est, manebitque.

Vult Auctor, *Deum per viam generationis* Christum no-minari. Hanc vero decernit obscuram esse, & nihilo ta-men secus hinc concludit, Christum non verum & summum, sed subordinatum, esse Deum. Concedo equidem, quod ponit, principium, sed nego, quod putat inde consequi. Pater generavit Christum. Ex Grammatica universalî, quam omnes recipiunt homines, *pater inter homines* est causa filii univoca. Pater est homo. E. Filius etiam est homo. Sic Deus, qui Pater dicitur, est principium Chri-sti univocum. Pater est Deus. E. Filius etiam est Deus. Cumque Filius sit, sequitur, ut hæud sit Pater. Hac omnia facile colliguntur, nec invicta & recusante veritate. Sed non video, qui homo ignotus ex propositione, quam obscuram esse ipse largitur, tam clare ac perspicue con-cludere possit, Christum hæud esse summum, sed, nescio quem, subordinatum Deum. Ita vero philosophantur il-li, qui *Socino*, quam *Trinitati*, sunt amiciores. Hic *Pater & Filius*, dum i *Jo. I.*, uterque *Deus* appellatur, distinctæ sunt personæ, quibus notio veræ ac summæ di-vinitatis omnino tribuenda est. Et *Filius* æque, ac *Pater*, religiosum promeretur honorem ex *Jo. V. 23*. Sed *Ephes. IV. 6*, prima persona *Deus, isque Pater*, hoc est, ea per-sona, quæ *Pater* est, nominatur, & v. 5 *Christus* *ἰσῶς ὁ ἑὸς, unus dominus*, sive redemptor, dicitur, qui homines suo sanguine omnes suos fecit. Itaque *Kύριος & Θεός* mi-nime vocabula erunt, quæ eadem hic valébunt potestate. *Jo. X. 39*, *ὅτι hæud dubie unitatem exprimit essentialit; id* quod

quod ex responso *Judeorum vers. 33* clarissime patet. Ac videtur Servator pluribus, atque hic leguntur, verbis, ut alia, sic hac occasione, de sua divinitate exposuisse. *Levia* sunt, quæ ad *1 Jo. V, 7*, ab Autore inveniuntur; dubia. Legat criticam eorum solutionem apud *Jo. Millium*, civem suum, & in *Critica Dissertatione Dav. Martini*, quæ ex Gallico Anglice versa jam dudum in lucem exiit. Nec vero ulla existat ratio; quæ nos *αὐθευρίας* loci in dubium vocare jubeat. Namque *vers. 6* Spiritus Sanctus dicitur testari, spiritum, hoc est, Evangelium Novi Testam. de Jesu vero Messia verissimum esse. Hæc propositio *vers. 7, 8*, demonstratur, & quidem hanc in sententiam: Spiritus Sanctus est unus ex tribus cæli testibus, *vers. 7*. E. testimonium ejus omni est fide dignissimum. Et *Spiritus*, scilicet Evangelium N. Test. ad testes pertinet terrenos, per quos Deus testatur. E. hoc quoque testimonio nihil verius cogitari potest. Add. *vers. 9 seq.* Nonne vero etiam restrictio legitur expressa *vers. 8* *ἐν τῷ νῦν*, quæ verba *ἐν τῷ θρωνῷ* requirit? Ut vero subjectum *tres* est numerus numerans; sic etiam prædicatum *ἐν*: nam *vers. 8*, mutato stilo, *ἐν* *ἐν* dicitur. Numerus autem *ternarius* ad personas respicit; at numerus *unitatis* ad *essentiam* illarum trium. Alius enim est *gignens*, alius *genitus*, alius *spirans*, Pater nimirum ac Filius, alius denique *spiratus*. Quam nobis lucem concentus sacrosanctorum attulit dogmatum, qui & hoc præterea docet, *duas* in Christo esse *naturas*, *divinam* pariter ac *humanam*. Secundum hanc igitur Pater Christo *omnem potentiam in cælo & in terra donasse* dicitur. Secundum eandem, œconomiam regni gratiæ Patri tradet Filius, orbe interituro, & Patri subjectus erit, *1 Cor. XV, 28*. Quin etiam Pater Filio potestatem tribuit, publicum & omnium oculis expositum exercendi judicium, quia nimirum homo est, & oculis cerni potest.

Vir, qui Trinitati male cupit, aliquam, subordinatam licet, divinitatem Christo relinquit. At Spiritui Sancto

Sancto nullam. Hunc ex spiritibus cœlestibus vult esse aliquem. Vim non intelligit dictorum, quæ divinitatem Spiritus S. extra dubium collocant, & ipsa quoque ignorat dicta. Nec voces ac *Φράσεις* capit sanctiores, quæ Deum significant. Hæc omnia, velim, ex Anglicanis doctoribus discat, qui huic dogmati suppetiās tulerunt. Ego nihil hic agam, nisi ut locum defendam, quem atrosit homo, tum vero binos adjungam alios, in quibus eadem veritas iisdem verbis proponitur. Nervum probandi in loco *Actor. V* non callet, quo utuntur, qui bonæ adsunt causæ. Ad verba *versu 4, 32, ἐπεὶ οὐκ ἀνθρώποις*, subaudienda vocula *μόνον*, ex *Actor. XIX, 26*, ex quo etiam loco patet, *αἰδᾶ* idem esse, quod *αἰδᾶ ἰσῆ*, *Matth. XXI, 21, Jo. V, 18, XI, 52*. Conf. *Phil. II, 12*. Propositio igitur hæc est: Ananias duobus mendacium dixit, *hominibus*, id est, Apostolis, & *Deo*. E. is, cui, *præter Apostolos*, mendacium dixit Ananias, *Deus* est. Jam vero Ananias, præter Apostolos, *Spiritus Sancto* mendacium dixit, *vers. 3*. E. *Spiritus S. Deus* est. Quid, quæso, in hac desiderandum putas ratiocinatione? Sic *1 Cor. III, 16*, binæ existant propositiones: 1) Credentes sunt templa Dei; 2) in credentibus habitat Spiritus Dei. Altera ejusdem est potestatis, qua prior valet. Nam, sive dicam: *templa Dei*, sive *is, in quibus Deus habitat*, verba diversa erunt, res vero eadem. His explanatis, ita colligo: Credentes sunt ubivis terrarum dispersi. E. is, *cujus templa credentes esse possunt, omnipræsens esse debet*. Jam vero *solus Deus est omnipræsens*. E. *credentes solus sunt Dei templa*. Sed & iidem *Spiritus S. templa* esse dicuntur, qui *in ipsis habitent*. E. *Spiritus S. Deus* est. Nervus carebit, quod huic rationi objici poterit. Cum igitur ex S. Scriptura unice petita sit nostra *Trinitatis* explanatio; verba sibi dedit Autor, quod præ se tulit, non *divinam* eam esse, sed *humanam*. Equidem haud abnuo, *Athanasium*, ac ceteros Patres Nicænos, clarius ac descriptius vocabula, *συνθεσις, ἐπιτάξις*, & alia, exposuisse, quibus hoc mysterium

expri-

exprimimus, rem vero ipsam & ipsi Apostoli & Anti-Nicæni Patres omnes agnoverunt & professi sunt. Vides igitur, nasutum hominem, qui subdole sese irrisioni dicevit, a solida rerum cognitione relictum esse. Addam duo vitia, quæ patrocínio pejora erunt. Vocat is *Patrem causam Filii*. Falso. Græci quidem Patres vocem *αίτια* hoc sensu usurparunt. Verum hæc latiore, quam vox Latina *causa*, sibi adsciscit ambitum. *Causa* de rebus *physicis* commode adhibetur. Sic pater, qui homo est, recte dicitur causa filii. Namque ejusmodi pater rationem existentiae filii sui, essentia, vel numero, ab ipso diversi, in se continet omnem. At vero in S. Trinitate Pater & Filius eandem numero habent essentiam. Hinc Filius nec essentia, nec numero, ut Deus quidem, a Patre differt. Ac Pater rationem Filii continet, non quod ad ipsam hujus essentiam atinet, sed tantum ratione illam habendi spectata. Rectius ergo *principium Filii* Pater nominandus erit. Tum vero & Autor noster Deum unicum ait ens a se, quod ratio doceat, & S. Scriptura Patrem dicat. Hunc unum Deum unicam personam esse, contendit. Vetus hic error est *Socini* asecularum, quem in orbem revocavit. Nam persona est suppositum intelligens, in quo binæ insunt proprietates: una individualis, altera communis. *Socrates* v. c. est suppositum intelligens. In hoc est notio 1) individualis, qua efficitur, ut sit præcisè *Socrates*; non alius, non *Petrus*, *Paulus*, *Joannes*; 2) communis. Nam *Socrates* est homo, humanam habet naturam cum aliis personis communem. Nemo est, quin ex his perspiciat, personam necessario pluralitatem, ob notionem communem, in se continere. Autor vero concedit, Deum personam esse. Hoc dato, dandum & illud erit, plures personas in Deo esse, quæ nota singulari ac personali differant, essentiam autem divinam communem sibi vindicent. Videri possunt, quæ *Fonseca* contra *Cajetanum* hæc de re disputavit *Metaph. Lib. V Cap. VIII Quæst. 5 Sect. 3*. Ita vero Scriptor andabarum more dimicat, & nobis largitur, quod volumus.

Nunc sumam publicum de homine iudicium. Is se in Indice nominat a *Gentleman*, id est, *nobilem & honesto loco natum*, ut solent Scriptores Britanniae Anonymi hoc sibi nomen adsciscere. Hic, si in doctorum numero habetur, etiam atque etiam cavet, ne acutam sibi & solidam pariter ac interiorem compararet doctrinam. Fando quaedam leviora audivit & philosophica & theologica principia, sed ea delibavit tantum, non vero interius exploravit. Accessit malitia ingenio freta, quæ ipsum impulit, ut, nulla interposita mora, iis male, nimirum ad bellum S. Trinitati indicendum, uteretur. Quare majorem in modum, nec immerito, miror, tam inficetum libellum, & omnis falis vacuum, tam cito emtores in Anglia invenisse, ut ne unicuique quidem in officinis illie librariis ejus extat exemplum. Obscuravit homo Trinitatem, quam explanare promiserat. In hunc ergo illud quadrat *Horatianum de Arte Poet. versu 138*:

Quid dignum tanto feret hic promissor biatu?

DE DIVINO OFFICIO COMMENTARIUS
historico-theologicus, ubi ex sacris literis, Conciliorum decretis, Patrum effatis, nec non variis tum occidentalis, tum orientalis, Ecclesie monumentis, Monachorum regulis, Sanctorum Actis, &c. exhibentur divini officii exordia, progressus, leges, quibus laici, Clerici, monachi, atque moniales, ipsius recitationi addicebantur; ritus proferuntur diversi variarum Occidentis Ecclesiarum & Orientis nationum; usus alii complures antiquitatis sacrae, quaeque subinde in hoc jus irrepserunt, mutationes, recensentur; & varia haereticorum deliria passim configuntur. His accedunt regulæ criticae, quibus Breviarii auctoritas constituitur, & germana SS. Acta a spuris discernuntur, Auctore D. FRANCISCO MACCHIETTA.

Venetiis, apud Franc. Pitteri, 1739, 4 maj.
 Alph. 1 plag. 15½.

Commen-

Commentatio hæc inscripta est *Dan. Delphino*, Aquilejensis Ecclesie Patriarchæ, cujus profapiam ac merita tum in rempublicam Venetam, tum in Ecclesiam Romanam, amplis satis verbis Autor describit ac dilaudat. In Præfatione docet, opus hoc, in duodecimum usque annum à se pressum, tandem in lucem emissam, quo omnes, sive sacris ordinibus sint adscripti, sive cætus sacri gregem constituunt, intelligant, quæ divini hujus officii sit origo, quaque religione idem illud antiquitus sit celebratum. Totum illud *XVII Capitibus* absolvitur. *Cap. I.* ubi quædam de precibus tum privatis, tum publicis, præmississet, in primam illius originem Noster inquit, quod, autore *Abrah. Echelesii*, ex orientalis ecclesie confessione Apostolica sit institutionis: cui sententiæ calculum adjicit, causatus, certum esse, *Origenem* illud Seculo III ineunte auxisse, inque ordinem rede-gisse, unde consequi putat, illud ante *Origenem* jamdum existisse, quod firmat verbis *Guil. Durandi Lib. VII ration. divin. offic.* Divinum officium ex mente *Bellarmini Lib. I de bon. oper. Cap. X* definit, esse certam laudandi, precandique, rationem mentè simul ac voce, auctoritate præsulum ecclesie institutam. Primos Christianos in precandi officio constantes fuisse, ex Apostolorum & primorum rei Christianæ doctorum scriptis, *Justini Martyris, Tertulliani, Cypriani, ac Basilii*, probat. Huc refert stationum officia, in Martyrum memoriis ac publicis festivitatibus usitata, nec non pietatem, qua in agapis sint defuncti, & a qua laudabili consuetudine nē quidem tempore sævissimarum vexationum abstinerint, loca abdita, ut precibus in occulto vacarent, quærentes. Qua fronte dicere possit, illos, qui *Lutheri* doctrinam sectantur, precum necessitati derogare, non videmus. Qui superfluos ritus, qui rei alicui per superstitionem accesserunt, vult sublato, ille certe non rem ipsam proscriptam cupit. *Cap. II* docet, priscos Christianos publice orandi tempus, secundum horas canonicas institutum, observasse, idemque illud ab ipso internuntiorum Christi ævo repetendum. Variis illud venire

Pag. 5-7.

7.8.

8-10.

11-15.

- venire nominibus: 1) *Psalterii*, quia major pars confiterit Psalmorum vel recitatione, vel cantu; 2) *curfus*, quia secundum præscriptum ecclesie Psalmorum & lectionum copiam percurrerant; 3) *officii divini*, quo hodierno adhuc die appelletur, quoniam in precibus officium, quod Deo debetur, præstatur; 4) *canonis*, quia orandum sit secundum regulam, ab ecclesia statutam, unde *horarum canonicarum* nomen fluxerit, quoniam officium hoc tertio canoni & horis fuerit adstrictum; 5) *missæ*, quia, expleto officio, fidelibus ac religiosis discedendi copia sit facta; 6) *sacrificii*, appellatione desumpta ex *Pf. CXL*, (*CXLI*, 2.) quoniam per orationem Deo nos nostraque offerimus; denique 7) *opus Dei* appellare *Gregorium Magnum Epist. XIII Lib. IX. Cap. III*
- Pag. 17-21.** Autor stabilire satagit, ab Apostolis fluere hanc precandi consuetudinem, quia tertia, sexta, & nona, horis sacro huic officio vacarint *Actor. III*, 1, *XVI*, 26, provocans simul ad auctoritatem *Tertulliani & Cypriani*; *constitutionum*, sic dictarum, *Apostolicarum* decretis propterea standam non esse, quia Critici sint, qui de illarum antiquitate litem moveant.
- 21-24.** Inde fidem non mereri *Centuriatores Magdeburgicos*, horarum canonicarum institutionem a *Pelagio II* arcessentes, ac notam Anti-Christi præ se ferre dictitantes. Prius refellit ex *Can. 25* Concilii Eliberitani, habiti A. 303; in posteriori contradictionem aliquam observat, cum emendatorum sacrorum doctores, *Gregorium M.* Antichristianismi fundamenta posuisse, fere censeant, qui tamen *Pelagio* ætate posterior fuerit. Sed, quam fidem in Magdeburgicis desiderat, illius se incurium satis ostendit. Institutionem horarum canonicarum non repetunt a *Pelagio II*, sed tantum, *pro horis dicendis statutum* renovasse eum, affirmant, *Cent. VI Cap. X pag. 361* edit. Basil. Non *Gregorium Magnam*, sed *Gregorium VII*, Antichristianismi fundamenta stravisse, Protestantes pronuntiant. *Cap. IV* monstrat, ad officium hoc omnes omnino Clericos obstrictos fuisse, cantores, lectores, acolythos, exorcistas, & subdiaconos, laicos pariter, quod ex Christianorum antelucanis conven-

conventibus patere credit, cui instituto adhucdum obsecundent *Maronitæ, Copti, & Christiani. S. Thoma.*
Cap. V in eo est, ut declaret, illos, qui sacris ordinibus fuerint adscripti, ad canendi precandique certum tempus & pensum obligatos fuisse, ab illo tamen vacationem obtinuisse Jesuitas, quo sic in animarum auxilium, juventutis institutionem, miserorum levamen, vires feliciter intendere possent. In more fuisse positum olim, ut, monachorum uno canente, ceteri silentio & maximo mentis affectu orarent, qui mos postea in deluetudinem abiit. Ex *acometarum*, (rectius *acoemetarum*,) instituto monachos omnes in certas classes fuisse distributos, qui sibi invicem in canendi officio successerint, ut nullum tempus canticorum expertum fuerit, quod ipsum *Sigismundus*, Burgundionum Rex, in usum revocare voluerit, sed institutum illud non diu durasse. Ad virgines etiam Deo sacras officium hoc transiisse. *Cap. VI* confirmat id, quod superius adstruxerat, Clericos omnes ad officium hoc obstrictos fuisse; quod porro inde probat, quoniam ex publicis ecclesie opibus stipendia ipsis fuerint subministrata. Qui quo expeditiones in canendo essent, (*Cap. VII*) totum psalterium memoria complecti, diversis in Conciliis sunt iussi, quemadmodum etiam ante inventam typographiam non tot libri commode exarari poverint, quot ob monachorum multitudinem fuerint requisiti. *Cap. VIII*, diversitatem rituum, qualis obtinuit in variis regionibus, facere ad pulchritudinem & majestatem; Apostolos, exeuntes in terrarum orbem, unitatem fidei servasse, rituum externorum administrationem vel cujusque gentis genio attemperasse, vel illius potestati reliquisse, docet Autor. Quæ autem varietas in officio divino apud diversas nationes locum habuerit, postea demonstrat. *Cap. IX*, primis temporibus unum præcivisse, reliquis mente ac spiritu subsequenter, nisi quod sub finem aliquid una cantarint, ex *Euseb. H. E. Lib. II Cap. 17* ostendit. Inde inventum esse morem *alternatim canendi*, quem *Socrates Lib. VI Cap. 8* adscripserit *Ignatio* Antiocheno, sed præter rationem,

Pag. 26.

33.

33-35.

38.

38-41.

41-46.

46-52.

53-58.

58-64.

64-92.

- nem, arcessendum nempe a *Flaviano & Diodoro* monachis.
 Pag. 93- Vid. *Theodoret. H. E. Lib. II Cap. 24.* Causum facere pro-
 96- mo quidem, ut Deo debitus honos exhibeatur, cui finis etiam
 servierit in cultu Judæorum & paganorum, *deinde* vero, ut
 divina mysteria in animum facilius illabantur, ac suavi vo-
 96-98. cum modulatione mæror & locordia bonorum operum men-
 te ejiciatur. Inde *Petrum de Bruiis & Valdenses* male fecisse,
 cantus ecclesiasticos, tanquam Deo indignos, rejicientes.
 98, 99. Sed enim, *Bruiisum* cantum omnem exterminatum voluisse,
 probari nequit, superstitionem tantum notavit. Semper
 aliquem nomine *cantoris* cantui moderando præfuisse; &
 quæntibus temporibus ludos modulatorios fuisse institutos,
 ex quibus prodierint, qui post ad fastigium Pontif. Max. sint
 evecti, nec *Carolus M.* vices cantoris subinde detrectasse.
 99, 100. *Primicerio*, sive *cantori*, in variis ecclesiis eximia indulta esse
 privilegia. Apud Venetos cantorem non nisi ex Patriciorum
 legi ordine, ac eadem fere ipsi, quæ Episcopo, jura tribui,
 100, 101. *infalam* scilicet, *baculum*, *annulum*, ac *sandalia*. Partes ali-
 quas populo in cantu fuisse datas, a quo mos alternatim ca-
 nendi invaluit, nec hanc potestatem concinendi per Conti-
 lium Laodicenum ademptam fuisse, Clero, rem sacram facien-
 ti, accinuisse *kyrie eleison*, & Episcopi salutationi, *Et cum spi-
 ritu tuo*, aut *amen*, quod repetendum sit ex Apostolorum
 ævo. Et, si quidem aliquid per hunc Canonem populo sit
 ademptum, id intelligendum esse de officio cantorum, in
 101-110. quod involare, ipsis interdictum. Interim non diffitetur Autor,
 in plerisque ecclesiis id usu hodie introductum esse, ne
 promiscue psalmodia a laicis exerceatur; improbandum igitur
 esse morem Calvinistarum, qui promiscue turbæ & vi-
 rorum & fœminarum hanc canendi potestatem concedant,
 nec Jansenistas habere, quod in ecclesiam insurgant, ac si
 110-113. hoc solatium plebi sacræ criperit. Quæ cum calamo Re-
 verendi Autoris elaborentur, videtur inmemor omnino il-
 lius fuisse, quod in superioribus posuerat, cantum facere
 ad debitum Deo officium præstandum, illiusque beneficio
 mysteria religionis altius animo insigi. Quo posito, recte

ze ordine faciunt sacrorum instauratorum doctores, promiscuam cœtus sacri turbam ad hoc tam necessarium, tamque gloriosum Deo, officium admittendo. *Jansenii* affectu jure contendunt, ut hoc jus plebi sacræ, per vim ereptum, restituantur. *Cap. X* pariter sibi non constat Autor. Docuerat, Christi internuntios verbum gratiæ populis lingua cuique vernacula prædicasse; demonstraverat, oracula sacra in potiores culæ orbis linguas conversa fuisse; asseveraverat, plurimos populos lingua sibi familiari cultum & officium divinum peregrisse, nec illud omnino improbarat; ubi autem, id *Lutheri* ac *Calvini* sectatores efflagitare, commemorat, ut Scriptura sacra in linguas vernaculas transfundatur, *ex orco excitatos esse*, belle scilicet pronuntiat, eosdemque, ut & illos, qui a *Jansenii* partibus consistunt, non tam rationibus, quam conviciis, obterit. *Cap. XI* tempora definit, quibus horæ canonicæ initium suum duxisse arbitratur. Nocturnum officium, *Atanasio* & *Basilio* testibus, a media nocte ceptum esse, prout *Paulus* & *Silas* nocte concubia laudes Deo concinuerint. Illius formam ex *Baronii* sententia contineri *1 Cor. XIV, 26*, eandemque offendi descriptam apud *Tertullianum*, maxime *Epiphanium*, ac constituisse *psalmis*, *hymnis*, atque *lectionibus*. Orationem matutinam ex loco aliquo *Cypriani* de *Oratione domini* repetit; si quis vero existimet, illam jamdum memorari in Constitutionibus Apostolicis, huic ad cogitandum proponit, esse illas *Cypriani* ac *Augustini* ætate posteriores, quod num. omnibus fidei suæ locis sit persuasurus, ipse viderit. *Tertiam*, *sextam*, ac *nonam*, horas precibus destinatas fuisse, ex *Tertulliano* de *Jejunio*, *Lib. X* probat, imo ab ipsis fluxisse Apostolis. *Tertia* hora Spiritum S. in Christi oratoribus præcantes se demisisse *Actor. II, 15*, *sexta* *Petrum* orationi indulgisse *Actor. X, 9*; *coll. III, 1*. Originem *vesperarum* ævo *Cypriani* innectendam esse, a quo tempore pariter *completorium* derivandum. Priscos Christianos vel omne tempus nocturnum precibus exegisse, vel partem aliquam ejusdem illis dedisse; quæ autem diversitas

Pag. 114-152.

153-155.

155-157.

157-160.

- pag. 165-
 176. obtinuerit tum diebus festis, tum dominicis, qualisque mu-
 tatio cum tempore fit inducta, postea enarrat. *Cap. XII*,
 majorem noctis partem olim Psalmorum cantui datam fuisse,
 illumque haud raro ad lucis ortum protractum, ex *Basilio*
 infert; inde ex Concilii *Turonensis* actis Psalmos enu-
 merat, qui per totum annum fuerint ordinati. Lectionem
 olim quidem secundum Concilium *Laodicenum* ex Scriptura
 tum Vet. tum Nov. Fest. instituebant, Seculo autem V. coe-
 ptum, ut Sanctorum acta lectionibus officii intererentur.
 177-180. A. 1095 autoritate Concilii *Claramontani*, & jussu *Urbani II*,
 obligationem officii Deiparae accessisse, sed *Pium V* A. 1568
 182-185. fideles ab omni lege exemisse, dempto officio *B. Virginis*,
Cap. XIII contendit, ad horas canonicas observandas Cle-
 ricos omnes, beneficio aliquo fruente, sub peccato mortali
 obstrictos teneri, adeo ut in negligentes poenis animadver-
 185-189. potuerit, omnesque Breviario instructi esse debuissent. Priva-
 tam etiam recitationem incubuisse omnibus & viris & fo-
 eminis, in sacros ordines allectis, ubicunque locorum degerint;
 illum etiam, qui aliquo ab ecclesia beneficio fuerit macta-
 tus, si quidem id omiserit, ad fructuum perceptorum resti-
 189-200. tutionem compelli potuisse. Qui igitur impedimento ali-
 quo constringebantur, ut publicis orandi conventibus inter-
 esse ipsis haud liceret, illi (*Cap. XIV*) eadem hora hac de-
 votione defungi debebant; sed posteriori tempore hoc ipsis
 est datum, ut a constituto tempore aliquantulum discedere
 201-204. potuerint. Tempore quadragesimali vespere meridiei,
 vel prandio, praemittere, secundum Conciliorum decreta cul-
 204-206. pa non vacare, pronuntiat; nec probatur ipsi, illos, qui
 constitutum officii tempus praetermiserunt, ab illo omni
 immunes declarandos esse, cum abhorreat a communi *si-*
moratorum (quidni Dei reverentium?) sensu, & viam sternet
 206-208. ad legem ecclesiasticam pervertendam. *Cap. XV* notat
 mutationes, quae circa divini officii legem contigerunt.
 In Concilio *Eliberitano* foeminae interdictum esse, orationibus
 noctu vacare, dici non posse, cum insecutis temporibus, ad
 Seculum usque *LX*, officium generatim omnibus fuerit incul-
 catum;

statum; nec per instituta monastica diurnum precandi et
 stum deferuisse. A Seculo VI laicos ab ista precandi
 consuetudine se sejungere coepisse; cui rei cum medela af-
 ferri posset nulla, id saltem statutum fuisse, ut diebus domi-
 nicis officio & diurno & nocturno vacarent. Tandem of-
 ficiū nocturnum propter crebros abusus Seculo XIV Ca-
 nonibus Concilii Copiniacensis & Audomarensis fuisse sub-
 latum. *Cap. XVI* de Breviariis agit. Breviarii voce pri-
 mum usum esse, docet, Anonymum *Micrologi* Sec. XI scri-
 ptorem; cujus appellationis rationem dat *Rudolphus*, Tun-
 grensis Decanus, quoniam divinorum officiorum cursum pro-
 re nata *breuiarint*, ut hinc institutum istud a Franciscanis
 atque Dominicanis repetendum non sit; quod autem hi
 Breviariū sint amplexi, id ipsis vitio vertendum non esse,
 quia multis negotiis in emolumentum ecclesiae continuo
 fuerint occupati. Inde diversas Breviarii editiones recen-
 set, & quae in illo mutationes factae fuerint, enarrat. Au-
 toritatem illius, ratione habita materiae, non eandem esse,
 asseverat. Quatenus complectatur Psalmos, lectiones Scri-
 pturarum, Evangelia, & quae huius generis sunt alia, ean-
 dem ipsi debere autoritatem, quae Scripturae sacrae, interpre-
 tationes Patrum posse examini submitti, res gestas Mar-
 tyrum ab omni errore immunes non esse, justum tamen
 esse, illorum reliquiis debitum praestare cultum ac hono-
 rem. *Cap. XVII* Judaeos insinuat, ac si violentas Scri-
 pturae sacrae manus intulerint, itemque varios haereticos;
 nec a vitio hoc alienos esse Lutheranos & Calvinistas, qui
 partim Scripturas adulterarint, partim male sint interpre-
 tati. *Lutherum Rom. III, 28*, adjecisse vocem *solius*; sed,
 cum in hoc loco sibi opponatur *lex fidei & lex operum*,
 ex operibus autem non detur justificatio, *Lutherus* ad sen-
 sus *Paulini* declarationem non sine ratione vocem *solius*
 addidit. *Calvinum 1 Cor. XV, 10*, verba, *gratia Dei me-
 cum*, flexisse *gratia, quae mihi aderat*, Flacium, *gratia, quae
 mihi adest*. Grande scilicet nefas! Non igitur licebit inter-
 preti verbum, quod scriptor sacer omisit, ad clariorem il-
 lius

Pag. 208-210.

210, 211.

213, 214.

215-219.

219-227.

227-243.

Pag. 243-245. lius intelligentiam exprimere? Inde subjicit quædam de scriptis spuris, Christo, divæ Virgini, ac Apostolis, falso adscriptis, itemque regulas criticas tradit & exponit, quas in dignoscendis Martyrum actis cum usu adhiberi posse opinatur. Plura quidem in hac Commentatione notanda occurrunt; at id unum tantum observamus, demonstrationi suæ hoc substravisse Autorem, quod nemo facile in dubium vocabit, Christianos primis temporibus, cum propter hostium furorem per diem non liceret, horis antelucanis ad sacra concelebranda confluisse, inque his suis conventibus canticis, precibus, ac verbi divini interpretationi, vacavisse. Sed vero, cultum hunc tribus prioribus Seculis certo tempore, certisque Psalmorum ac Canticorum pensis, circumscriptum fuisse, ratione nulla probari potest; ut hinc, quicquid hujus est officii, id omne ortum suum debeat Monachorum institutis. Barbarisini nonnulli passim Autori exciderunt, ex quibus notamus *exigitus, constasse, obrudisse, adstasse.*

245-272.

S. JOANNIS APOSTOLI EPISTOLÆ TRES
*catholicæ, Notis grammatico-philologicis illustratæ, & ad
 facilitandam Græcam sacri Codicis lectionem seorsim
 editæ, curante LEONARDO CHRISTO-
 PHORO RUHLIO.*

Amstelodami, apud Petrum Mortier, 1739, 8.

Plag. 4.

Si, qui ad scribendum animum appellit, scopum, quem suis laboribus intendit, consequitur, satis amplum illorum fructum reportasse est existimandus. Sunt, qui non nisi eruditis scribunt; sunt, qui mediocriter doctis lucubrationes suas destinant; sunt denique, qui in illorum gratiam aliquid moliantur, qui primis rudimentis imbuendi; qui igitur aliquid in horum communem utilitatem afferunt, illi officio suo fecisse satis, recte judicantur. Non eruditus, sed tironibus, commentatus est doctissimus *Rublius*, quorum interest, linguæ Græcæ notitiam sibi parare, quorumque animos

mos verbo gratiæ tempestive muniri, æquum est & iustum. Huic fini accommodatæ erant Epistolæ *Joanneæ*, quæ & facili dicendi genere sunt exarata, & gravissima religionis capita complectuntur, virtutis item atque pietatis præcepta, divinitus tradita, veris Christi imitatoribus inculcant. Has igitur, sua, id est, Græca, lingua satis emendate in hac iterata editione, (prior enim Halæ Magdeb. A. 1718, 8, prodit,) exscriptas, exhibes, nominum atque verborum formam secundum regulas grammaticas declarat, significationem illorum adjungit, ac integras locutiones familiari *παραφράσεις* illustrat, ut sic opella hæc adolescentibus usui esse queat.

*CHRISTIANUM PASCHA IN CALENDARIO
Gregoriana rite celebratum. Auctoris, P. JOSEPHI
FALCK, Soc. J. Opus posthumum.*

Pedepontri prope Ratisbonam, 1740, 8.

Plag. 18, cum aliquot Tabulis.

Autor libri hujus posthumi, occasione controversiarum de Paschate anni 1724, primo quidem animadversiones nonnullas edidit, quibus cyclum *Gregorianum* defendere conatus est; deinde vero ad totam rem paulo fusius atque curatius pertractandam, suadentibus amicis, se accinxit. Nec dubitum est, quin breviter & luculenter ea omnia complexus sit, quæ vel dicta ab aliis fuerunt pro *Gregoriano* Calendario, vel dici omnino posse videntur. Quo labore quid effecerit, periti judicabunt. Nunc præcipua momenta strictim attingemus. Divisus est liber in *Partes duas*; in quarum *altera* de universa temporum ratione tantum Autor commemorat, quantum opus esse arbitratur ad explicationem Calendarii *Gregoriani*; in *altera* hoc ipsum Calendarium omnibus viribus defendit. *Prior Pars* quinque constat *Capitibus*. In uno de tempore politico agitur, de diebus & horis, de hebdomadis & mensibus, de Calendis, Idibus, & Nonis Romanorum, de anno solari, de mensibus.

sibus & annis lunaribus; in *altero* de cyclis Calendarii veteris; de numero aureo, literis dominicalibus, & indictione; in *tertio* de Festo Paschatis, de Paschate Christi supremo, (de quo placita doctorum ita exponuntur, ut nihil Autor desinat,) de Christiano Paschate, post resurrectionem Domini, & quid hac de re actum in Concilio Nicæno, & postea observatum sit; in *quarto* de correctione Calendarii *Gregoriana*, de hujus correctionis necessitate, de restitutione æquinoctii, de æquatione cycli solaris, de reformatione cycli lunaris per epactas, & de toto epactarum artificio, de perpetuitate Calendarii *Gregoriani*, & de ordine lunationum; denique in *quinto* de ipsa praxi computationis civilis & ecclesiasticæ. *Pars posterior quatuor* habet *Capita*. In *primo* eorum rationes expenduntur, qui cyclos in univèrsum omnes repudiant; in *altero*, quæ afferri pro calculo astronomico solent, considerantur & rejiciuntur; in *tertio* de rationibus disputat Autor, ex calculo Judaico desumptis, ad quem calculum nobis respiciendum esse, ne pascha cum Judæis celebremus, omnino negat; in *quinto* de nævis agit, qui Calendario *Gregoriano*, ejusque autoribus, tribuuntur. Missis nunc cæteris, ne longi simus, ex solo *Partis posterioris Capite altero* pauca quædam, pro specimine, afferemus. Atque hic contra usum calculi astronomici pugnant Autor, non quidem diffiteri potest, eum accuratiorem esse quovis cyclo; sed hoc contendit, accuratam illam subtilitatem neque divinitus, in libris sacris, neque a Concilio Nicæno, præscriptam, nec consuetudini & intentioni Ecclesiæ conformem, esse, quippe quæ id ipsum maxime requirat, quod obtineri nequit per calculos astronomicos, ut Christianum Pascha, per univèrsam terrarum orbem, concorditer celebretur. Et in libris quidem sacris, inquit, nihil de æquinoctio & plenilunio vero, sed solum diem civilem primi mensis, determinari, manifestum est; nec Concilium Nicænum quâquam amplius decrevisse novimus, quam ut concorditer Pascha celebrent Christiani, una eademque die dominica, quæ quar-

tam

tam decimam lunam primi mensis subsequatur. Hanc diem non aliter, quam per cyclos, accuratos illos quidem, (quantum fert natura cycli,) sed per cyclos tamen, ad captum fidelium accommodatos, definiendam esse, Autor contendit. Hac enim via ad perpetuam illam inter universos Christianos concordiam, tam serio quaesitam, ipso iudice, perveniri potest; alia via, & per calculos astronomicos, non potest. Hoc caput rei videtur, quod Autor ex differentia meridianorum non difficile demonstratu existimat. Incidente enim plenilunio paschali, sub certo quodam meridiano, in principium diei dominicae, sub alio in diem Saturni, hic celebrandum die proximo, ibi differendum erit Pascha, ab iis, qui calculum astronomicum approbant, & cum civili miscent. Quodsi dicas, eligendum unum meridianum esse, (Uraniburgicum exempli causa,) ad quem universus orbis Christianus respicere debeat, continuo cadere aetum illud tam exacti calculi patrocinium, & plerosque meridianos, sine ratione, jure privati suo, P. Falckius vociferatur. Quid vero, si quis neget, exactiores, magisque concordēs, existere calculos posse, quam qui ad unum semper eundemque meridianum accommodentur Hierosolymitanum, sub quo scilicet vixit, & a morte resurrexit, Servator noster, cujus memoriae Pascha Christianorum consecratum est? Quid, si quis alius concordiam, in celebrando Paschate tantopere inculcatam, eo usque extendat, ut antipodas suos Christianos in haereticis numerare haud vereatur, ni sacra Paschatos ea nocte peragant, quae nostrae diei respondet? Sed de his Autoris amici viderint. Nunc illa paucis attingenda quaestio est: cum, Patres Nicenos de accurate definiendo Paschate adeo sollicitos fuisse, tandemque totius Calendarii & Paschatos quotannis indicendi curam Episcopis Alexandriae (ubi Astronomia tum maxime florebat) demandasse, constet, an hinc concludere fas sit, voluisse venerandos istos Patres, ut tempus paschale non amplius per cyclos, sed per calculum astronomicum, determinetur? Negat hoc & perne-

gar P. Falckius; cui, qui ita rationem concludunt, pot-
 inde facere videntur, tanquam si *Gregorium XIII*, quia
 periculis adhibuit ad emendationem Calendarii Astro-
 nomos, ideo, repudiatis cyclis, calculos astronomicos in
 novum suum Calendarium introduxisse, arguant. Concedit
 quidem, usos esse Alexandrinos calculis & tabulis astrono-
 micis, sed ad novum accuratoremque cyclum constru-
 dum; quem si non, statim publicarunt, id vel propterea
 fecisse videntur, quo *bonitatem ejus antea per observatio-
 nes & experimenta examinarent; vel* (ut ipsa Autoris
 verba ponamus.) *quia volebant eum omnibus communem
 facere, ut prerogativa denunciandi Paschatis penes ipsos
 servaretur;* hoc est, quia, invidia & prerogativæ cupiditate
 ducti, artem suam studiose celabant. Quasi scilicet de eo
 queramus, cur piis doctisque Alexandrinorum Episcopis
 placuerit Pascha quotannis denunciare, non vero, cur a Pa-
 tribus Nicænis, ut ita fieret, decretum sit. Nam, quod ad
 Astronomos *Gregorianos* attinet, eos nihil tale in manda-
 tis habuisse, satis scimus. Id recte observat Autor, po-
 tuisse Alexandrinos, sive ex novo cyclo tempus paschale,
 sive ex solis tabulis astronomicis, computandum esset; an-
 nua denuntiatione facile superfedere, unaque opera com-
 plura Christianis festa præfinire. Ex quo si quis conclu-
 dat, demandatum illis fuisse, non ut ex solis tabulis, nec-
 dum satis perfectis, sed ex ipsis etiam annuis Astronomo-
 rum observationibus, tam solennia sacra ordinarent, quid
 responderi pro Autore nostro possit, vix videmus. Non
 planissime constat de sententia Concilii Nicæni, quippe cu-
 jus acta ad nos integra haud pervenerunt. Hoc certum,
 Christianos semper exoptasse rationem determinandi Pa-
 schatos quam correctissimam; sed hoc æque certum, cycli-
 cam computandi methodum nunquam habitam esse in-
 ter eos sacrosanctam.

*DE FAMILLIA CÆSENNIA EQUESTRI
 & Consulari Romæ antiquissima inscriptiones, nova su-
 pere*

*persistens. In unum collecta, dilucidata, atque ornata, in-
 ubrante PETRO ANTONIO BRASCHIO,
 Comite, ac Patricio Casenate. Post ejus obitum novis
 eruditionibus aucta, ac ad præsentem ordinem statimque
 redacta, per Dominum JO. BAPTISTAM BRA-
 SCHIUM, Archiepiscopum Nisibenum, illius fratrem:
 atque Sanctissimo Domino nostro CLEMENTI P. P. XII
 humillime dicata.*

Romæ, typis Raphaelis Peveroni, 1731, 4 maj.

Alph. 2, cum imagine defuncti, æri incisa.

Eximiam hoc limatissimum Opus præ se fert antiquitatis,
 neque minorem historię, veterorumque elegantioris li-
 teraturæ generum, cognitionem, ad quod tamen confuri-
 bendam vel unum verbum *Cæsennia* illustribus Frattibus
 occasionem dedit. Vidit nimirum defunctus apud Sar-
 sinam lapidem; hoc nomine inscriptum, hæsitque cogitans,
 quid sibi velis memoria illa, & quomodo ibi sita reperire-
 tur. Inde, cum supersite collocutus, eo adductus ab eodem
 fuit, ut, quicquid de familia *Cæsennia* reperire posset, in
 unum volumen colligeret; neque tamen id consilium, nisi
 ea lege, ut auxiliatrices Erater manus præberet, amplexus
 est. Finis autem utriusque, in hoc labore suscipiendo, ac-
 scopus fuit, non solum, ut generatim de republica litera-
 riz, deque patria, bene mererentur, sed singulatim etiam, ut
 Genealogiam, que præcipua sit Historię pars, supplementis
 haud sane contemnendis amplificarent. Id autem ut
 eo plenius assequerentur, eruditissimam ante omnia, qua-
 tuor peculiaribus *Capitibus*, de nominibus Romanorum
 tractationem præmiserunt. Primum Romani uno, inde
 duplici, nomine uti solebant: quam consuetudinem a Sabi-
 nis, atque Albanis, traduxisse feruntur. Successu temporis
 Quirites tertium præterea nomen adseverunt, sed ingenui
 tantum atque nobiles. Post & quartum addiderunt, ut
 inde nascerentur, *praenomen*: quia nomini præponebatur.

nomen gentilitium, quia genus notabat, *cognomen*, quia cum nomine conjungebatur, & denique *agnomen*, quasi accedens nomen. Prænomena erant olim non nisi 28, deinde addita fuerunt alia 24. Iisdem soli nobiles, ingenui, atque liberi, utebantur, nunquam vero servi, nisi forte jam libertate donati essent: tunc etenim prænomena patronorum sibi poterant assumere. Sic & illis peregrini haud utebantur, nisi cum in civitatem Romanam essent allecti. Duo pariter fratres unum atque idem prænomen nullatenus adhibebant, sed primogenitus tantum sibi patrium ordinarie apponere solebat. Fœminæ isto vel plane carebant, vel raro admodum utebantur. Uni si parenti binæ adessent filia, majoris atque minoris nomine distinguebantur; si plures, prima, secunda, tertia, & sic deinceps, nuncupabantur. Nomine gentilitio uno plerumque utebantur antiqui; sed plura quoque poterant adhibere, tuncque proprium & germanum eorum nomen esse putabatur illud, quod erat loco ultimo recensitum. Filii regulariter gentile nomen genitoris adhibebant. Nihilominus non etiam desunt exempla duorum fratrum, quorum unus patriam, alter matris, utebatur nomine gentilitio; item & filiorum, quibus placebat utriusque parentis nomina præferre. Cognominibus opus erat ad familias distinguendas, eadem ex genere prodeuntes; ac progressu temporis fiebat, ut sapius cognomina in familia nomen gentilitium absolute transferebant. Indebantur autem cognomina, vel ab actione aliqua, vel a forma, sive habitudine corporis, vel ab aliis etiam, quæ accidere solebant, rebus; earumque eventibus. Ita *Tarquati* a torque, per *Manium* Gallo cuidam subtrahito, *Corvini* a corvo, insidente *Valerii* clypeo, singulari certamine dimicantis, *Orati* ac *Mureni* a piscibus ejusdem nominis, quibus primarii illorum gentiles delectabantur, *Cæsones* a sectione, qua istius generis autor matris jam defunctæ ab utero exantus fuit, *Agrippæ*, quod pedibus prius ex ventre genitricis emeriscent, *Vopisci*, quia ex duobus gemellis alter tantum supervixerat, atque

alii

alii aliunde, dicebantur. Quid ? quod aliqui sortiti fuerunt cognomen prorsus indecorum, quod ex usu tamen honestabatur. Itidem est attendendum, quod nonnullis etiam insignioribus viris haudquaquam adesset cognomen; ut & feminae vel non habebant, vel diminutivum a patre nanciscerentur, vel a matre id ipsum sortiebantur. Filii cognominibus parentum usi fuerunt, iisque modo integris, modo flexis, modo etiam solum aequipollentibus. Servi autem non erant compotes cognominis, nisi post libertatem acceptam, & tunc solebant interdum idem assumere, derivativum a cognomine liberatoris, vel in actu liberationis accepto praenomine ac nomine patroni, proprium nomen, quo utebantur servitute consistente, in cognomen sibi vertebant. Praeterea poterant Romani cognomen suum aliis concedere; atque interdum etiam aliqui ex se alienum cognomen adsciscerant; unicum quidem adhibebant, sed & bino ac tero poterant uti; ac denique liberum erat filiis, retinere cognomina ante natorum, vel mutare. Ad agnomen postremo quod attinet, epithetum etiam honoris nuncupatum, illud quidem ut plurimum erat nomen a maximis ducibus per res gestas notatu digniores acquisitum. Quodsi agnomen ipsum obtinuissent tempore Dictaturae, vel Consulatus; eorum nomen statim in fastis consularibus inscribatur, cum adjectione agnominis, eodem tempore suscepti; sin vero agnomen affectu fuissent post Consulatum, eorum nomini successive idem titulus adungebatur in ipsis fastis. Non sine causa hoc ipsum argumentum fufus persecuti sumus, cum, tanquam generalius quidquam, ex plurium lectorum usu fore, arbitramur; sed idem illud nos cogit, ut, in ipsa tractationis arce, non nisi summa capita atque momenta, vel nutu saltem, demonstrare queamus. Primo scilicet inquitur, undenam originem duxerit familia *Casennia*. Deinde agitur de *Lucio Fabricio Casennio*, equite Romano & Pontifice; de *Casennia Galenes*, uxore *Lucii Fabricii Casennii*; de *Casennia Nymplice*; de *Lucio Casennio Crescente*. Medico;

de *Lucio Casennio Galli Herma*; *Casennia Etrouide*, ac
Aulo Casennio Herma; de *Olo Casennio Fortunato*; de
Lucio Casennio, Lucii filio; de *Lucio Casennio Sospitiano*,
 ex ordine haruspicum; de *Olo Casennio Eugenio*
Mensore; de *Casennia Eugenia*, uxore *Lucii Musti He-*
gesippi; de *Lucio Casennio Telephoro*; de *Casennio Ca-*
senpiano; de *Hermese Casennio*; de *Casennio Martino*,
 conscripto in albo Vigilum; de *Cajo Casennio Clemente*;
 de *Lucio Casennio, Lucii liberti*; de *Casennia anonyma*,
 & pluribus aliis *Casenniis*, utriusque sexus; de *Lucio Ca-*
sennio Pato Consule, & postea Proconsule Armeniæ; de
Cajo Casennio Pato, Syrorum præfide; de *Publio Casen-*
nio Grasso, Publio Casennio Lentone, ac *Casennia*, uxore
Marci Fulcinii; de *Casennia Graphia*, seu *Graphide*;
 de *Marco Casennio*, recenter detecto; de *Publio Casen-*
nio Grato. Atque, his omnibus luculenter expositis, in
 censum tandem veniunt *Casennius* & *Casennia* Christiani.
 Præ ceteris autem notari nobis digna visa fuerunt, quæ
 de Pontificibus veterum Romanorum *Capitulum octavo* immix-
 ta leguntur. Pontifices ab initio in *Romana* republica
 fuerunt quatuor; deinde auctus est eorum numerus ad
 octo; postea *Sylla* illorum collegium usque ad quindecim
 ampliavit. Officium illorum erat, religionem, cerimo-
 nias publicas, ac privatas, nec non sacra, & res divinas,
 tueri, atque interpretari; quibus aris, quibus Diis; quibus
 hostiis, quibus diebus, & apud quæ templa, sacra fieri
 deberent; de funeribus item, iustisque persolvendis, pla-
 candisque Manibus, ac superis, inferisque Diis; de sepul-
 cris; & votis rite exhibendis; de feris, de pietate, sancti-
 tate, ac ceremoniis Deorum, de fide ac iurejurando, re-
 busque ad profanam religionem spectantibus, quid; &
 quantum, agendum esset, decernere. Octo ex Patriciis, &
 septem ex popularibus, erant, sedebantque simul, ac ius
 dicebant, quoad res sacras; ita tamen, ut assignata
 utrisque inessent sua munia exercenda. Qui prior in eo-
 dem collegio fuerat cooptatus, Pontificis Maximi titulo do-

naba,

habatur. Tanta omnino, tantique ponderis, erat prerogativa hujus officii, ut, postquam *Augustus* Pontificatum Maximum adeptus est, omnes Imperatores illam ipsam sibi dignitatem festinaverint arrogare; donec ejusmodi titulum primus inter illos deposuit *Gratianus*. Non autem solum Romæ, verum etiam in coloniis ac municipiis Romanorum, existebant Pontifices, quorum primus ibidem pariter maximus appellabatur, idemque illud Collegium sex solebat viris componi.

*VETERUM ET ILLUSTRIORUM SECULI XVI
Poetarum Epigrammata, in usum Scholarum piarum ab ad-
modum Reverendò Patre CAMILLO NICOLIO,
Ord. Ejusd. Chr. Regul. selecta, Et annotationi-
bus illustrata.*

Florentiæ, typis Petri Cajetani Viviani, 1738; 8.

Plag. 154.

Suam etiam parvis inesse gratiam, brevissima inprimis carmina testantur, quæ propositione constare solent, & applicatione, ingeniosum intra se acumen complectente, quæque, quod stans præsertim Deorum, atque heroum nonnunquam, inscribi solebant, ἐπιγράφων, vel ἐπιγράμματα, nomen acceperunt. Commendarunt id genus carminis, & præceptis tradiderunt, præ ceteris *Scaliger, Vos-
sus, Thomas Correas, Franc. Varaffor, Jac. Masenius, Vincentius Gallus, Carolus a S. Antonio, Morbafus, Jo-
Gottl. Meistcrus*. Neque pauciores sunt, qui exemplis vel suis comprobarunt, vel aliorum etiam præstantissimæ Epigrammata collegerunt. Hisce postremis non sine laude se adjunxit Clariss. *Nicolius*, amore ad id ipsum studiose juventutis concitatus. *Fabio* nimirum duce, aut optima potius ratione facem præferente, arbitratur, non modo præcipienda esse optima, sed in adolescentum etiam exemplum adducenda, ita quidem, ut teneræ ipsorum mentes non modo, quæ diserta, sed vel magis, quæ honesta

nesta sint, discant, amulentur. Cum igitur probe nosset, bona esse malis apud Poetas permixta, & optimum etiam *Homerum* subinde dormire; sapientissimum inquit consilium, gemmas atque margaritas ex Epigrammatum scriptoribus colligendi. Quanquam vero nonnemo, & quidem haud immerito, judicaverit, magis consultum fore discipulis, si doctissimus Autor ex solis fontibus dulcissimum ac purissimum hausisset, & plura potius Poematum genera conjunxisset; placuit ipsi tamen, ad recentiores etiam progredi, & non quidem ex ejusmodi Poetis, ubi videri posset autoritati, vel amicitiae, nonnihil dedisse, sed ex Seculi decimi sexti Scriptoribus, praestantissima quaevis colligere; propterea, quod maximam partem in iis ipsis verae Latinitatis effigiem deprehendit, ac simul noluit, ut adulescentes cognitione tantorum virorum fraudarentur. Ad institutum istud exequendum, sistuntur nobis hoc ipso libello praecipua Epigrammata *C. Valerii Catulli*, Veronensis, *Virgilii Maronis*, Andibus in agro Mantuano prognati, *Petronii Arbitri*, cujus de patria non satis constat, *Marci Valerii Martialis*, Bilbilienensis, *Decii Ausonii*, Galli Burdigalensis, *C. Claudiani*, Alexandrini ex Aegypto, *L. Annaei Senecae*, Cordubensis Philosophi, *Albii Tibulli*, equitis Romani, *Domitii Afri*, Nemausensis, *Palladii Rutilii Tauri*, & ex recentioribus *Jacobi Pontani*, Neapolitani, *Jacobi Sannazarii*, Neapolitani, *Andreae Naugerii*, Veneti, *Jo. Cotta*, Veronensis, *M. Ant. Flamini*, Foro-Corneliensis, ac *Petri Bembi*, Veneti, tandemque simul nonnulla *Anacreontis Teji*, *Philemonis*, atque ex *Anthologia*, subjunguntur. Non indicavit nominatim Autor, quanam potissimum sint Poemata ex uniuscujusque tantorum virorum scriptis excerpta, ita quidem, ut in vulgaribus etiam istiusmodi carminum editionibus, quid optimum judicaverit, perspicere statim queat. Operae ergo pretium existimavimus, Lectoribus id nostris, saltem ad antiquorum primarios quod attinet, indicare. Scilicet ex *Catullo* in hoc libello ordine leguntur Epigrammata: 1,

4, 9, 12, 14, 22, 23, 26, 27, 28, 31, 32, 36, 39, 47, 50, 51, 74, 75, 78, 82, 103, 105, 109, 110, 115, 117, quibus deinde subjiciuntur 13, 40, 41, 43, 45, 85, 94, 102. Ex *Martiale* collecta reperimus *Spectac.* 1, 3, 4, 5, 9, 12, 16, 22, 32; *Epigram. Lib. I* Ep. 1, 7, 12, 14, 15, 18, 21, 25, 36, 39, 55, 61, 107; *Lib. II* Ep. 90, 91; *Lib. III* Ep. 3, 4, 10, 19; *Lib. IV* Ep. 8, 10, 11, 18, 19, 25, 29, 32, 35, 59, 64, 66, 73; *Lib. V* Ep. 10, 13, 42, 52; *Lib. VI* Ep. 11, 29, 35, 32; *Lib. VII* Ep. 5, 6, 8, 26, 97, 99; *Lib. VIII* Ep. 10, 14, 20, 23, 44, 49, 53, 55, 65, 76, 79, 81; *Lib. IX* Ep. 22, 70, 73; *Lib. X* Ep. 30, 35, 96, 103; *Lib. XI* Ep. 5, 6, 13; *Lib. XII* Ep. 3, 6, 8, 9, 34. His ibidem subjunguntur *Lib. I* Ep. 19, 29, 33, 40, 59, 79, 97, 98, 109; *Lib. II* Ep. 12, 18, 30, 32, 43, 67, 69; *Lib. III* Ep. 12, 16; *Lib. IV* Ep. 72; *Lib. V* Ep. 24, 29, 34, 56, 58, 83; *Lib. VI* Ep. 18, 28, 29, 30, 52, 63, 58; *Lib. VII* Ep. 96; *Lib. XI* Ep. 14, 19; & *Lib. XII* Ep. 47, 54, 92, 94. Ex *Ausonio* hoc loco reperuntur *Epigr.* 8, 12, 111, 115; *parental.* 1, *profess.* 12, 13, 26; *Epitaph. her.* 30; *Edyl.* 20. Atque ita etiam de reliquis præstantissima quæque, non sine aliorum exemplo, congesta leguntur. Neque tamen diffitemur, non omnino nobis videri omnia isthæc Epigrammata ita esse comparata, ut vel optimo cum successu juventuti queant proponi, vel Epigrammatum nomen paulo strictiori sensu mercantur. Evolvamus saltem *Jacobi Pontani* Epigramma, n. 5 allatum, ubi nutrix somnum invitat, ut puerum sopiat, quocum deinde sequentia argumento etiam conveniunt. Id quidem haud ideo scriptum esse velimus, quasi in Cl. Autoris diligentia nonnihil vituperemus, cum suus cuique sensus sit, suus pileus. Et, si quid etiam humani passus esset, doctissimis id ipsum annotationibus compensaretur. Quippe quas ita esse comparatas videmus, ut non quidem multijugamlectionem ostentent, at, id quod juventutis usibus mirifice convenit, verbo, quod ajunt, & nutu insignem Epigrammati ducem affundant.

JO. HENRICI A SEELEN, SS TH. LIC. ET
Gymm. Lub. Rect. Miscellanea, quibus Commentationes
varii argumenti, sacri, philologici, historici, philo-
sophici, antiquarii, literarii, continentur.

Pars III.

Lubecæ, sumtu Jonæ Schmidii, 1729, 8.

Alph. i.

Hic etiam sui se simillimum prætat Cel. Autor, cujus
copiam eruditionis, quis est, qui nesciat? Ac, si
quis etiam nesciret, vel Præfationem hujus *tertia Miscel-
laneorum Partis* legat; reperiet ibi Commentationum Autoris
indicem, non ostendendæ eruditionis quodam studio, sed roga-
tu amicorum, publica luce donatum; reperiet, inquam, tra-
ctationum argumenta tam selecta, ut vel ex unguæ Iconem
cognoscere liceat. Sed quid multa? Hujus libri ar-
gumenta vel brevissimis consideremus, quantumque ei sit
pretium statuendum, facillime apparebit. Prima Commem-
tatio, quæ primum jam in lucem prodit, Christi scho-
lam, medullas Scripturarum noscentem, proponit, ac *Ter-
tulliani* locum in *Scorpiano adversus Gnosticos* pag. 438
Tom. II. Oper. edit. Rbenan. illustrat. Querit ibi sincerior
adhuc cæteris ille divini pater: *Quis medullas Scripturarum
magis nosset, quam ipsa Christi schola?* Atque istis uni-
que verbis falsam istorum hominum, qui singularem sibi
tribuebant, arrogantiam exagitat. Hac data occa-
sione eruditissimus, Autor veram hujus hæreseos condi-
tionem describit, veterum Christi cultorum laudatissimum
sanctissimarum literarum studium commendat, idem stu-
dium seculis barbaris neglectum esse, conqueritur, dili-
gentes divinorum oraculorum scrutatores recenset ac laudat;
sacrum Codicem jure quodam suo Bibliothecam posse nun-
cupari, contendit, ac versus tandem *Waltherianos*, exi-
mium anorem, quo tantus Theologus in hunc ipsum
maxime salutarem librum flagravit, manifestantes, subjun-
git. Secunda Commentatio inscripta est: *Fabularum, hi-
storiarum, patientis Salvatoris inepte, afflictarum, & breviter
sumul*

Simul excussarum, pentas. Sunt autem istæ fabulæ de Christi passione, a Sibylla Erythraea prædicta: quæ data occasione historia Christi, ab Hieronymo Xavierio conscripta, dijudicatur, deque Sibyllis varia monentur; de Christi sanguine, variis in locis asservato, & humanis oculis recentiori ætate conspecto: ubi Jo. Jac. Obissetius notatur; ac lites, de sanguine Christi ipso in Papatu agitatæ, expenduntur; de milite, qui redemptoris lateres perfodit, Longini nomine insignito: ubi Vigerius & Xavierius confutantur; de opera, patienti Salvatori a Veronica navata, contra Adricbomium, Xaverium, Mallonium, Paleosum, Obissetium, strenuos hujus fictionis defensores; ac denique de cranio Adami, in Golphatha sepulto: ubi simul inquiritur, cur νεανίον, sive νεανίον τόπος, collis iste dictus. Pag. 38-50.

Succedit de probandis & improbandis in Platonis doctrina de republica Dissertatio. Reperiuntur in hac ipsa, præter laudes Platonis, laudes librorum ejus de republica, antiquitus reportatæ. Sed in his quedam saltem probari merentur, quedam vero improbari. Illuc pertinet commendatio justitiæ, magistratus, religionis, concordie civium, atque in civitate universa moderaminis sapientis, temperantis, justi, fortis; huc vero spectant. ejectio Poetarum e republica, quæ hoc magis miranda, quod ipse Plato Poësin calluerit, excusari tamen potest, si malos inter atque bonos distinxerit; uxorum, liberorum, bonorum communio in rempublicam introducenda: ubi si nonnulli arcenum potius sensum quæritant, incautius saltem κοινάσις vocabulum adhibitum esse videtur; ac dendum delineatio reipublice omnibus numeris absolute: qua simul occasione per-vestigatæ, num fistarum rerumpublicarum auctores, qui Platonem videntur secuti, politice, an moraliter, scripserint. Quarta lucubratiō sistit fortissimi Consulis Romani, Scipionis, nummus aureum rarissimum, cujus figura, æri incisâ, libri statim in fronte comparet. Hæsitavit primum Autor, num ad Scipionem Africanum majorem, an vero ad minorem, seu juniorem, hic sit numus referendus, evolutis autem antiquitatis monumentis, atque omnibus rite

Pag. 70-136.

137-161.

perpetuis, juniori tribuere non dubitat. Vocabatur illa pariter *Emilianus*, *Numantinus*, & sicutur hoc in numo de Carthagine subacta, ut habet inscriptio, triumphum agens. Ansam id præbet S. Rev. Auctori, currum triumphalem describendi. In hoc nimirum, ab equis albis quatuor tracto, triumphator stabat, plerumque solus, & ornatus quidem corona, vel nimbo. Sequitur Elogium *Getzianum*, five Oratio, in laudem *Georgii Henrici Getzii* habita. Hujus consummati Theologi vitam in ejusdem funere descripsit, quæ ex commentatiuncula præcipua pars, in *Biblioth. theol. select. Part. XXX pag. 58* derivata fuit. Sed Programmata, quæ ad solemnem istam Orationem invitavit, legitur in *Miscell. Part. II pag. 1 seq.* Multa vero in ipsa Oratione, quæ nomen ornant *Getzianum*, reperiuntur, si potissimum puram illius doctrinam spectes, tam sermonibus sacris, quam plurimis editis scriptis demonstratam. Neque recitetur pietas Beati, atque amor erga sanctiores cantilenas, præsertim *Gerbardinas*; quem etiam ad modum diligentia ejus, antecessores in munere antistitem Lubecensium, successor dignissimus, clari *Getzii*, quæque huc pertinent alia, celebrantur. Hanc Orationem excipiunt *de conservando maxime necessario stili Latini puri & emendati studio cogitata*; quibus scribendis *Mich. Richey*, Professor Hamburgensium celeberrimus, cui & hæc ipsa *Miscellaneorum Pars* dedicatur, idoneam prorsus dedit occasionem. Improbatur atque expellitur ibi prisorum servum imitatorum *Ciceronis* pecus; hinc Latine lingue fontes aperiuntur, curque ex istis potissimum hauriendum sit, indicatur; orationis porro perspicuitas cominendatur, & obsecratur medii ævi scriptiois suppeditatur ratio; enolumentum, ad Philosophiam e puriori sermone Latino redundans, evolvitur, idemque ille Theologus, Juriconsultus, Medicus, commendatur; an virorum quorundam celeberrimum autoritas juvet barbarie patronos; namque sanctioris discipline ac Philosophiæ studio elegans scribendi ratio commendatur, inquitur; subsidia, quæ stilo Latino elegantiori addiscendo egregie inserviant, laudantur; neque

eadem reticetur, veteram Auctorum Latinorum lectionem etiam ob comparandam inde antiquitatum notitiam, & cognoscenda priscae consuetudinis exempla institui sedulo debere. Septimum locum tenet Elogium *Joannis Ricbey*, Syndici Hamburgensis, ad aulam Imperatorem ablegati, sed Viennae die 9 Febr. anni 1738 defuncti, ad maestissimum patrem, *Michaellem Ricbey*, tunc temporis missum. Hoc ipso justissima doloris causa indicantur, cum praestantissimus fuerit, idemque unicus, optimi parentis filius; postea, hujus terrae felicitate cum ea, quae caelestibus in sedibus exhilaratur, comparata, justissima solatii argumenta deducuntur. Adjungitur huic Epistolae *Sermo, de incrementis, quae recentiori aetate cepit studium poeticum*. Hujus studii praesertim dignitas adversus contemtores breviter vindicatur, atque augmentum ab illustri Cancellario *Bacone de Verulamio* exoptatum significatur. Hoc votum nunc ex parte completum, probatur exemplis adductis recentissimorum Poetarum Graecorum, Latinorum, Germanicorum. Succedit *Cenotaphium, Joanni Schevio erectum*. Fait ille per novem & quadraginta fere annos scholae patriae collega, atque saepe Jubilaeo proximus; mortuus autem est A. 1737. Ac vel tot annis, quibus juventuti praefuit, meruisse videtur, ut de ejusdem natalibus, curriculo scholastico & academico, officio, conjugio, meritis, morte, nonnihil differeretur. Locum decimum atque undecimum Dissertationes occupant *de providentia circa literas*. Harum altera quidem vocabulum providentiae, atque illius auctoritatem, perveſtigat, scholas clancularias & umbraticas rejicit, ac nonnullorum incongruam, ut appellare solet, opinionem, linguas etiam principes non esse partem verae eruditionis, confutat; altera vero nominatim historiam complectitur: ubi occasio scribendi de historia monstratur, num historia pertineat ad eruditionem; num spernenda sit ideo, quod non bona tantum, sed & mala, proponat; numque sit modo res ingenii, non autem judicii; inquiritur; Pyrrhonismus & Scepticismus historicus commemoratur; de fabularum recentiori etiam aetate patronis agitur; nup

- studium historicum absolvi queat; numque leviter tractandum, ac sine fontibus, pervestigatur. Additur deinceps de
- Pag. 221-250. *Dii Deabusque veterum gentium medicis* Exercitatio. Expenditur hic; quid gentibus videatur occasionem dedisse, numina medica fingendi; an gentes omnes Deos ac Deas habuerint pro medicis; num certa numina statui queant medica. Deinde seorsim consideratur *Apollo*, medicinae inventor creditus; ædes *Apollinis* medici ad Tiberim; *Gymnasium*, *Apollini* medico ab Atheniensibus consecratum; *Æsculapius*, ob rudem & vulgarem scientiam medicam paulo subtilius cultam in Deorum numerum cooptatus, ac *ἰατρῆς τελεσφόρος, Φιλάνθρωπος*, dictus; templa, eidem dedicata; ludi, in ipsius honorem acti; filii; *Podalirio* ac *Machaon*; numi, in ejus memoriam cusi; *Hygea*, medicorum Dea, in inscriptionibus & numis cum *Æsculapio* conjuncta; *Salus*, quæ alias *Valetudo* dicebatur; *Panacea*, *Æsculapii* filia; numina *Aceso*, *Jaso*, *Ægle*, ac *Roma*; Dea *Valentia*; *Minerva*, cognominata *Hygea*, nec non *Valentia*; ac tandem unus Christianorum Deus medicus *Salvator*. Decimum tertium locum occupat *Ἐπιτάφιος*; *Christiana* *Alberio Niemann* scriptus; penultimum *Festum scholasticum*
- 263-279. *Gregorianum*, in *Gymnasio Lubecensi* solenni sermone celebratum; atque ultimum demum *Memorabilem* *Bremensium Specimen tertium*, sive *Memorabilia quadam Buxtebudenſia*, *Schediasmate historico recensita*. Quibus omnibus ex Commentationibus varia Cæl. Autoris doctrina elucet.

NOTITIA EGREGII CODICIS GRÆCI NOVI Testamenti manuscripti, quem Noribergæ servat Vir Illustris, HIERONYMUS GUILIELMUS EBNER ab ESCHENBACH, reliquas recensente M. CONRADO SCHOENLEBEN, Gymnasii patrii Conrectore.

Noribergæ, typis hæredum Felseckerianorum, 1733, 4. Plag. 5½.

Quemadmodum nihil erudito viro indignius est, quam avara manu scriptorum Codicum asservatio; ita contra egregium literis officium præstant, qui membranaceos ejusmodi

modi thesauros liberaliter communicant, inque communem studiorum usum convertunt. Hujus olim sententiae fuit, pretiosissimarum membranarum, quarum hic descriptio exhibetur, illustri possessor, nuper autem magno literarum & literis operam navantium dolore ex hac vita egressus. Ex Oriente Codex iste vetustus allatus est, quaeque ibi notatu digna occurrunt, propria Viri Celeberrimi manu consignata, Cl. *Schanlebenio*, qui stilum deinde commodavit, tradita fuerunt. Ipsa vero delineatio ita quidem absolvitur, ut primum ea, quae externum habitum & cultum respiciunt, quaeque a recentiori manu adjecta sunt, exponantur; tum, ut interior Codicis forma & imago sistatur; ac denique, ut, qua ratione hujus Codicis praestantia in publicos usus transferri queat, meditationes subjiciantur. Codex totus constat quadringentis viginti & quinque foliis membranaceis, quorum paucissimae paginae nude & inanes apparent. Decem & quatuor folia priora, quae postliminio accesserunt, crassiori, & si spectes latitudinem, minori, reliqua omnia puriori & subtiliori, inscripta sunt membranae. Continentur autem his 14 foliis 1) Τυπικον, seu institutio, quo ordine quatuor Evangelia quotannis praelenda sint, sub titulo: Δηλώσις, διαλαμβάνουσα, την των Ευαγγελίων αναγνώσιν, καί των Ευαγγελίων διαδοχην, ποδεναρχονται καί που καταλεγωσιν. 2) Alius Evangeliorum index paulo accuratior, Δηλώσις ακριβής των καθ' εκάστην ημεραν αναγινωσκομενων Απεστολο Ευαγγελίων αρχομενη απο της μεγαλης κυριακης του αγιου πασχα. 3) Alius ejusdem generis index, lectiones continens, tempore jejunii quadragesimalis, & singulis feriis sextis, recitandas. 4) Οσιαια, id est, lectiones, festis diebus, memoriae Sanctorum, Martyrum, & Confessorum utriusque sexus, dicatis, usitate. Sub finem hujus Menologii collectoris nomen indicatur, *Joasaph*, & annus Christi 1391. *Joasaphus* ille est, qui Codicem istum, in privatos usus conscriptum, ad usum, monasterii Constantinopolitani οδηγων sacrum & publicum accommodavit, ob eamque causam rubro vihoris generis liquore adjecit divisionem Capitum, ex indicio praefixi Synaxarii. *Matthaeo* nimirum tribuuntur Capita CXY, *Marco* LXXI, *Luca* CXIY, *Joanni* LXXII, Actis

Actis Apostolicis LI, *Epistole Jacobi* VII, *priori Ep. Petri* VII, *posteriori* V, *prime Joannis* VIII, *secunda* I, & *tertia* II, *Ep. Pauli ad Romanos* XLV, *priori ad Corinthios* XLVII, *posteriori* XXXI, *Ep. ad Galatas* XVII, *Ep. ad Ephesios* XXI, *ad Philippenses* XIV, *ad Colossenses* XIII, *priori ad Thessal.* XII, *posteriori* V, *priori ad Timotheum* XIV, *posteriori* X, *ad Titum* V, *ad Philemonem* I, *ad Hebraeos* XXXVIII, *Judea Epistola* ob brevitatem *Capitibus* caret. Præterea etiam alia quædam *Lectionibus* ille præstitit merita. Inter internas ipsius hujus Codicis dotes commendari merentur integritas, sola nimirum *Apolypsis* deest; scripturæ venustas ac elegantia, accuratio & perspicuitas, ac prætiosus tandem ornatus, ubi, præter alias figuras, sacri præsertim scriptores, nitidissime pariter atque accuratissime, depinguntur. Singulatim autem, in antiquiore isto Codice; reperiuntur ab initio statim index lectionum Evangelicarum singulis diebus sex hebdomadum, quæ inter festum Paschatos & Pentecostes intercedunt, usitatarum; *Συναξαριον των Ευαγγελων απο του πασχα μέχρι* Ν (i. e. *Νιστειων*); Evangelia XI matutina, *τα Ια εωθνια*; & alia lectiones sacræ. *Acta Apostolorum* antecedunt, index lectionum ex *Actis*, a festo Paschatos usque ad festum Pentecostes, per singulos dies absolvendarum; *Συναξαριον συν θεω προφησεων των Αποστολων απο του πασχα μέχρι* Ν: lectiones numero XXXII epistolice, & quæ sunt reliqua; inter quæ præsertim Menologium, longe recentiori, jam commemorato, brevius, notatu se dignum exhibet. Sequitur deinde etiam *υποθεσις κανονων της των Ευαγγελιων Συμφωνιας*, novem paginas implens. Ordo vero librorum sacrorum idem est, quem in capitibus, antea indicatis, observavimus. Claudit denique librum Symbolum Nicænum, aureis literis exaratum, *το θειον συμβελον της ορθοδοξου πιστεως εκτεθεν παρα των εν Νικαια αγια συνοδω αγγων πατερων*. Utilitatem istiusmodi Codicis ac recensitionis in iis potissimum collocat Cl. E. litor, quod novæ literarum Græcarum formæ, & abbreviationum notæ, in *Montfauconii* opere omisæ, hinc locupletari facile queant; quod pronuntiandi ratio vel ex erroribus pictorum colligatur, totque simul figuræ vestium & rerum antiquarum imagines compareant; quod porro expediat forte, Codicem istum in forma quadra, typis hodie usitatis, describendum dari, ita, verò, ut versus versus, linea lineis, & paginæ paginis, respondeant, *Capitum* quoque & Canonum numero adjecto, & quæ sunt alia, indidem nascentia, evoluta. Vel enim ex istis luculenter satis apparet, haudquaquam operam lussisse doctissimum Contestorem; atque etiam longe maximo plantu, nec sine eximia veneratione, suspiciendam esse illustri Possessoris, qui tot jam sibi nominibus literatum orbem devinxit, demonstratam hic publicæ in literas propensionem.

381

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi VII Sectio IX.

BIBLIOTHECA HISTORICO-SACRA, OR
an Historical Library &c.

hoc est,

HISTORICA BIBLIOTHECA PRÆCIPUARUM rerum, ad religionem antiquam & hodiernam pertinentium, paganam scilicet, Judaicam, Christianam, & Mohammedanam; sub sequentibus Capitibus: **Objecta** religiosæ adorationis; divinitates & idola; **personæ** religioni dicatæ; sacerdotes & religiosi ordines; **tempora** & **locâ** religiosæ adorationis; **jejunia**, **festâ**, **templa**, **ecclesiæ**, & **funera**; **sacri libri** & **scripta**; **sectæ**, **hæreses**, & **opiniones**; **ritus**, **cerimoniae**, **habitus**, & **utensilia**, & alia miscellanea subiecta. Omnia ex optimis Autoribus composita, atque ordine alphabeti digesta, in duo Volumina, a THOMA BROUGHTON, M. A. Lectore in templi ecclesia.

Volumen I.

Londini, typis R. Reily, 1737, fol.

Alph. 6 plag. 14.

Ccc

Fusus

Fusus inscriptionem hanc satis amplam Præfatio illustrat; scilicet religionis vocem vult latissime intelligi, ut & factum Deorum cultum complectatur. Quantum temporis spatium religio antiqua sibi vindicet, recte definiti non poterat, vulgari notione approbata. Neque expectaveris, argumentum tantæ ubertatis in *duo Volumina* cogi posse. Fieri enim non potuit, quin multi articuli fuerint vel plane prætermissi, vel leviter tractati; hinc in margine optima fide Autor fontes monstravit, quos adeant, qui ultra sapere cupiunt. Non sine ratione ordinem alphabeti elegit, quamvis non ignoraret ejus incommoda. His igitur ut remedium afferret, tabulas, quæ singulos articulos sub capita sua, in titulo designata, vocant, operi præmisit. Si quis ergo unum argumentum, non interrupto ordine, cognoscere malit; ex tabularum præscripto librum legat, necesse est. *Primum* hoc *Volumen* litera I terminatur, brevi accedente omnissorum appendice. Dubium non est, quin liber permultis utilitatem præstiturus sit, quibus rem subcilius rimari non licet. Articuli quidam, Græcos & Latinos respicientes, ideo latius patent, quod ipsa argumentorum probantium verba protulit, eaque Anglice reddidit, Autor. Ex scriptoribus recentioribus optimos quosque duces sibi constituit, ut *Herbelotum, Binghamum, Caveum*, Anglosque alios, & hinc raria fide digniora. Rectiorem ut operis hujus ideam capiamus, brevissimis enarrabimus, quæ sub voce *Dei* Autor doceat. Præmissa definitione, variæ Dei appellationes indicantur. Verus Dei cultus a solis Iudæis custodiebatur; quanquam eorum magistri multa Deo indigna comminiferentur. Exempli loco est fabula de *Cæsare*, Deum videre cupiente, in *Bushag. Hist. Jud. Lib. IV Cap. 2.* Ethnici sagaciores non nisi unicum Numen divinum agnoverant, veluti *Pythagoras*, cujus mentem *Virgil. Æn. VI v. 724* expressisse videtur, *Plato*, *Seneca*, alii. Inter Christianos disceptatur: an tres personæ sint in unitate. De natura & attributis Dei eleganter scripsit *Isaacus Newtonus*

sonus in *Philos. nat. princip. math.* cujus verba afferuntur. Deorum falsorum immensus numerus habetur. *Clemens Alexandrinus* eos in septem classes distribuit. Aptissime dici possunt vel animales, vel naturales. Horum princeps est sol, illi fuerunt homines, & si recte conicitur, Patriarchæ, a posteris sub variis nominibus adorati. *Familiaribus* octo Deorum ordines statuit. In *Ciceronis Quæst. Tuscul.* mentio fit Deorum majorum gentium, & minorum; majores vocabantur etiam consentes & electi. Alia ratione censentur esse vel cælestes, vel terrestres, vel inferni. Item alii quibusdam hominum generibus, alii actionibus singularibus, virtutibus, &c. præficiantur. Philosophi Deorum genealogiæ sensum allegoricum, eumque probum, tribuerunt. Cultui divino in Legibus XII Tab. providebatur, quarum sanctiones ex *Ciceronis de Legibus Lib. II* producuntur. Attexitur denique catalogus Deorum inferiorum, sive heroum, apud Græcos, Romanos, Persas, Arabes, quammaxime celebratorum.

DISSERTATIONS SUR L'HISTOIRE ECCLÉSIASTIQUE & civile de Paris,

Hoc est,

DISSERTATIONES, QUIBUS HISTORIA ECCLÉSIASTICA & civilis Lutetiæ Parisiorum, & totius regni Galliæ illustratur; per Abbatem LEBEUF, Canonicum & Sub-Canzorem Ecclesiæ Altissiodorensis.

Parisiis, 1739, 12.

Plag. 22½, cum Tab. æn. 1.

Pergit Cl. Autor, cujus de cantu ecclesiastico, de statu scientiarum in Gallia sub *Carolo M.*, observationes, aliaque plura, exstant, de patria historia bene & præclare mereri. In hoc operè id sibi inprimis negotii datum putavit, ut reconditis, & ipsa vetustate obscuris, scriptorum monumentis lucem adderet, qua partim

Ccc 2

sua

- sua culpa, partim negligentia hominum, destituta huc us-
 que fuerant. *Dissertatio prima* de vico Catolocensi, cu-
 jus Acta S. *Genovevæ* mentionem faciunt, agit. Acta S.
Dionysii ante *Dagobertum* exarata esse, perperam non-
 nulli ex eo conjecerunt, quod ædis, in honorem Sancti
 constructæ, omisso Regis nomine, meminissent. Constat
 enim *Fredegarii* testimonio, eam tantum vasis quibusdam
 pretiosis ornatam esse, & quæ Monachus S. *Dionysii* de
 translato Sancti corpore adducit, fabulam olent. *Diony-
 sio* & sociis capite plexis, projicienda in Sequanarum fluvi-
 um corpora, ne honor ipsis ullus a Christianis haberetur,
 gentilis sceminae dolo, in villa, quæ ab urbe Lutetia
 sexto lapide distabat, sepulta sunt: tumulo postea mo-
 numentum additum. Locum illum vicum Catolocensem
 appellatum, & templum in memoriam Sanctorum ibi ex-
 structum esse, testantur S. *Genovevæ* acta; sceminae, quæ
 sancta corpora servavit, nomen, *Catulla*, ab *Hilduano*
 ex ipsius vici appellatione confectum videtur. De vita e-
 jus dissentiunt scriptores. Alii ad sextum, alii ad secundum,
 ab urbe lapidem eum constituunt: quorum opinionès sub
 examen vocat Cl. Autor, notato *Valesii* errore, qui in
 disceptatione de antiquis basilicis, templum D. *Lawentii*
 eo loco fingit, ubi nullum unquam existit. Obiter ori-
 ginem nominis portæ Baudojensis (*de la porte Baudoye*)
 a voce Celtica *Baud*, seu *Bald*, quæ Martem significat,
 repetit, & *Campum Martium*, *Ammiano* memoratum,
 ibi situm fuisse, ostendens, varia, de muris & turribus Pa-
 risiorum, *Gregorii Turonensis* & *Abbonis* loca illustrat.
40. In secunda *Dissertatione* acta S. *Dionysii*, a *Bosqueto* edita,
 Seculo octavo ex variis laciniis confarcinata esse, contra
 vulgarem opinionem probat. Tempore, quo *Carolus M.*
 regnare cepit, ab Abbate, aut monacho, quodam S. *Dionysii*
 scripta videntur, qui, dum Sanctum illum *peculiarem patro-
 num* appellat, ætatem prodit. Totum fere opus, ab
 Autore, ut tum erant tempora, admodum imperito, ex
 vitis Sanctorum, antiquis missalibus & liturgiis, nullo or-
 dine,

dine, aut iudicio, adhibito, compilatum, multis erroribus foetet. Unde simul, quam fidem mereatur Autor, apparet, dum, a *Clemente* Pontifice S. *Dionysium* in Galliam missum esse, ait: licet, ex alia Legenda hæc desumpta esse, suspicari aliquis possit, cum ejusmodi furtorum exempla, non infrequentia sint: & *Mabilonii* Diploma, quod anno 323 datum creditur, & ejus missionis meminit, non careat manifesta fraudis suspicione. Indicat Cl. Autor loca, ab *Hilduino*, qui, *Ludovici Pii* jussu, vicam S. *Dionysii* ex pluteis ecclesiæ Parisiensis eruit, e ritualibus libris compilata, cujus narrationem, a *Gregorio Turonensi* passim discrepantem, monachus, qui A. 880 de S. *Dionysii* vita & miraculis commentatus est, modeste notat, neque *Mabilonii* autoritate, ut credulo *Hilduino*, missionem S. *Dionysii* in Galliam adstruenti, fidem habeat, movetur. Ecclesiam B. Virginis Parisiensem, sunt, qui *Caroli M.* exstructam ætate putant, quorum favere opinioni statua antiquæ, in porticu sub turri meridionali locatæ, videntur. Sed *Montfauconius*, eas de veteri templo petitas esse, ostendit: ipsam autem sub *Ludovico Juniore* a *Mauritio de Sylly* conditam, & structuræ genus, & hujus epitaphium, confirmat. Hac occasione Cl. Autor cultri, manubrio eburneo ornati, cui nomina locorum, cathedralis ecclesiæ a *Guidone*, *Ludovico Grasso* regnante, donatorum, inscripta, meminit: quem ritum *Cangius* in *Glossario* voc. *Investitura* pluribus exponit. Alia donationis formula ibidem in ligneo baculo exstat, qua *Ebrardus* & *Hubertus de Spedona villa*; Servi B. *Mariæ* Parisiensis, bona parentum suorum *Fulconi* Decano, ure manus mortuæ ad ecclesiam illam pertinentia, tradunt. Ejusmodi servos per tonsuram capillorum, a singulis Clericis factam, manumittere, mos erat. Inter thesauros cathedralis ecclesiæ Parisiensis lamina quoque argentea asservatur, qua Rex *Ludovicus VII* Canonicis temporalein, quam vocant, jurisdictionem in terras suas confirmavit. Corpus S. *Marcelli*, Episcopi Parisiensis, diu ante *Philippum*

Augustum in cathedralem Parisiensem translatum est, & qui contrarium statuunt, incerto rumore nituntur. Neque Anglorum, qui tam infesta Franciæ signa inferebant, metu Canonici S. *Marcelli* corpus transtulisse videntur, cum, *Pbilippam* prospere rem gessisse, scriptorum testimonio compertum sit. Antiquum Pontificale Parisiensis ecclesiæ, jam circa Seculi X finem festum translationis S. *Marcelli* celebratum esse, testatur, cui Autor vitæ S. *Genovevæ* consentit. *Fredegardus* quoque autor est, homines, ignis plaga percussos, loca sancta, & maxime cathedrale templum, levandi mali causa, adiisse, procul dubio, quod maxima ejus celebritas ob Sancti sepulcrum esset. Anglorum autem irruptione facta, cum aliis ad loca tutissima deportatum fuit.

Pag. 140.

Antiquum ædificium Montemartyrum (*Montmar-
tre*), A. 1737 detectum, non templum, quod nonnullis placet, sed balneum, fuisse, reliquæ ejus ostendunt. Ejusmodi balnea Romani in suburbiis habebant, & eum morem in Gallia quæque, *Sidonio* teste, servarunt. Meminit ille Avitaci, cujus villæ descriptio cum Clingenfurtii, quod idem est, ac Clinentii curtis, situ convenit. *Frodoardus*, balnea Montis Martyrum A. 944 vehementer tempestate diruta esse, ait: qua occasione Cl. Autor de balneis Clericorum nonnulla addit. Populos Diablintes, quorum apud *Cæsarem* mentio occurrit, circa urbes Cenomanum (*Mans*), Abrimum (*Avanches*), & quæ in S. *Bertrandi* actis nominantur, Tridentem (*Tyris*), Marciliacum villam (*Marcille la ville*), & Coladunum (*Chalon*), habitasse, ostendit. Antiqua urbs Diablintes, hodie *Le burg Itableins*, quasi secunda erat Cenomanensium Episcoporum sedes, quod Romana superstitione mature abolita fuerat. Romanos autem sedes in iis locis habuisse, veteris muri & balnearum reliquæ, tum numi aurei & argentei Imperatorum, a *Cæsare* ad *Constantinum*, ibi reperti, testantur. Præcipua urbs Diablintum, secundum *Ptolemaum*. Nojodunum fuit: & videtur Romanus dominus S. *Juliano*, Cenomanensium Apostolo, vicum Diablintum

ticum concessisse, unde processu temporis viri illustres sanctitatis, & in his *S. Scivardus*, orti sunt. *S. Ricimerus* & *S. Rigomerus* Cenomanensis, licet aliter visum sit eruditis, diversi habentur, quippe alter sub *S. Innocentio I* ætate suppar, alter sub *Agliberto*, Cenomanensi Episcopo, hoc est, circa Seculi VI finem, inclaruit. In vita illius, quam ex *MSto Cl.* Autor huic Dissertationi subjecit, templum antiquum, Mori Fanum, & Palatiolum, hodie *Palaisseau*, prope Lutetiam, quod jam *Cbildeberti I* Pag. 219. conditum ætate fuit, memorantur. Sequitur observatio de sepulcris veterum, in qua principum barbarorum tumuli in Picardia, Lemovicensi & Leodiensi Ducatu, describuntur. Perperam *Sidonii Apollinaris* locum (*Lib. III Ep. 12*) *Sponius* exposuit, qui de coemiterio loquitur, ubi tumulus avi, cui versus quosdam inscribi vult, nequaquam præ ceteris eminebat. Colliculos hos in memoriam sancti fœderis, vel ad constituendos regni terminos, congestos esse, alii existimant. Ejusmodi tumulus, *Dunioni (Dognon)* in Lemovicensibus, detectus, arcas lapideas, cineris plenas, teste *Sponio*, continebat: qua occasione *Cl. Autor* de formula *sub ascia dedicandi*, in monumentis Gallorum sepulchralibus, nonnulla monet. Putat, his verbis indicari, eum, qui sepulcro locum vivus delegerat, arcam, cui tum sua, tum familiæ, urnæ immittendæ erant, ascia illa, solenni ritu, percussisse. Confirmat hanc sententiam foramen, quod in loculis ex petra dura passim existat, diversitas autem formæ hujus ascia, suffecisse acutum instrumentum ad peragendam dedicationem, indicat: quamvis his conjecturis nullus veterum scriptorum locus favcat. Porro in solis veterum Gallorum lapidibus disertis verbis ritus ille indicatur: contra ea in Italiciis & Moguntinis ascia insculpta cernitur. In sepulcro antiquo, *Antomaduni (à Langres)* A. 1678 reperto, fœminæ manus non protensæ, sed decussatim positæ, erant. Monumenta *Vocladensia* procul dubio Christiana sunt. Pedes enim versus orientem sepulti dirigunt, quod constanter olim in eccle-

ecclesia observatum est, adeo, ut Chronicon S. *Dionysii*, *Carolus Martellus*, ob violata ecclesie bona, pedibus ad occidentem, dicat, repositum esse. Errat Autor, qui monumenta hæc Dissertatione illustravit, dum sepulcra, quibus integra corpora, non urnæ cineris ossiumque plena, continentur, Christianorum putat: *Antomaduni* enim inventa gentilium esse, negari nequit, cum & Diis Manibus dicata sint, & *Gregorius Turonensis* affirmet, Gallo-Romanos, Francis subjectos, capulis, vel ex lapide, vel ex arboris truncis, excisis, quos *nassa* lex Salica vocat, usos esse. Neque ex numis, qui in sandapilis reperiuntur, de tempore, quo mortuus terræ mandatus est, ferri judicium potest. *Paulus* enim *Petuvius* numos *Neronis* & *Magnentii*, cum seeculis longe recentioribus, aliquando erutos esse, affirmat. Eos ori defuncti imponere, fons erat, a *Charontis* nauilio ortus, & in ecclesiam inductus: aquam etiam benedictam, thuribulum cum prunis, & cruceem, apponebant, ut, Christianum ibi requiescere, constaret. In transitu Cl. Autor de sepultura S. *Crescentiæ*, quam in vico Parisiensi esse, *Gregorius Turonensis* scribit, erudite disquirat. Quas de sepulcris veterum observationes, specimen Dissertationis de situ campi Vocladensis, prælio inter *Clodoveum*, Francorum, & *Alaricum*, Gothorum Regem, nobilis, excipit. R. P. *Roarb*, nec urbem *Civaux*, quod visum est nonnullis, nec Valliacum in Pictavis, tocum pugnae esse, ostendit. *Gregorius* enim *Turonensis* decimo ab urbe Pictavis lapide prælium, dicit, commissum esse, e cuius, milliaria computandi, ratione apparet, tres leucas Gallicas, & novem *Gregorii* milliaria, æqualia esse, urbem *Civaux* vero non esse pugnae locum. Optime *Nic. Sansonius* Vocladum ultra Clanum fluvium (*Clain*) statuit, adeo, ut fugientes hostes victor *Clodoveus* usque ad Campaniam S. *Hilarii* prosecutus sit. Convenit hoc cum *Gregorii*, *Fredegarii*, & vitæ S. *Maxentii*, testimoniis, & forte Campana S. *Hilarii* a campo Vocladensi, in cuius extremis sita est, nomen ducit: cognomen autem,

tem, non quod ab Abbacia S. *Hilarit* Pictaviensi dependeat; sed quod *Hilarit* precibus partem de Gothis victoriam *Clodoveus* tribuerit. Locum confictus *Hincmarus* & *Vita S. Remigii* campum Mogotensem vocant. Autoris conjecturas Anonymi cujusdam observatio illustrat, ubi simul de loco pugnae Pictaviensis inter *Joannem*, Angliæ Regem, & Francos, quam Scriptores in campo *Maupe-tuis*, Autor prope mœnia de *la Chaboissiere* commissam ait, copiose agitur.

Alia exercitatio geographica quædam *Fredegarii* loca exponit. *Theodericus*, *Brunebildis* nepos, fratri *Theodeberto* urbes, inter Sequaniam, Oesiam, & Oceanum, sitas, sibi, quæ Ligerim & Sequanam fluvios attingunt, *Clotarum* cedere coegerat. *Berthoaldus*, Major domus, eas regiones, ut, quid Principi quærens ex iis rediret, cognosceret, itinere peragravit. Cui, cum venationem exercebat, idque nuntiatum esset *Clotario*, is se ex improvviso cum exercitu supervenit, & partem urbium inter Ligerim & Sequanam denuo occupans, ipsum fugam capere coegit. Locus, ubi res gesta est, hodie *Mont Arlot* ad fluvium Ravane vocatur. In *Fredegario*, a *Ruinarto* edito, nonnulla parum accurate existant; ut cum de Rege *Theoderico*, Stampas, ait, super fluvium Loam cum exercitu pervenit, corrigitur: per fluvium Loa, quæ *Aimoine*, fluvium, Stampas alluentem, Junnam vocanti, fides constaret. Continuator *Fredegarii* locum, ubi *Bodelon*, Francus, *Cbildevicum* Regem interfecit, *Lauchoniam* Sylvam vocat; de qua Francicarum rerum Scriptores varie dissentiunt. Cl. Autor *Leacomam*, cujus *Vita S. Valerii* meminit, in provincia *Vinceu* aliquando constituit. *Ebroinus*, cum sub *Cbildevici* successore denuo Major domus fieri superet, per omnem Austrasiam *Theoderici* mortem divulgabat, Parisios magno exercitu petebat. Regem interea, Autor *Vitæ S. Leodegarii*, in Novigento villa latuisse, dicit, quam P. *Daniel* S. Cloud esse conjicit: Autor contra in ulterioribus Neustriæ trans flumen Oesiam si-

- tam fuisse ostendit: Leuchoniam vero Sylvam inter Parisios & Rhotomagum locat. Lufania, cujus in Gestis Francorum mentio exstat, non est Lifou, prope Joanvillam, ut Autori visum aliquando fuit, sed Lafou, supra regni Austrasiæ & Sueffionensis limites, diindia leuca a Charignone. In Supplemento Dissertationis de statu scientiarum sub *Carolo M.* probatur *Oudini* sententia, nugari *Leonem Ostiensem*, dum *Paulum Warnefridum* a *Carolo* in exilium pulsum scribit, quod Longobardorum Regem coluisset, cum *Sigebertus*, arcessitum ipsum a *Carolo*, ut scientiarum in Gallia incrementa promoveret, affirmet, *Petrus de Pisa*, Grammaticus, cujus etiam *Eginhardus* meminit, ipsum ob linguarum peritiam, & præclaras ingenii dotes, carmine celebraç, quod cum *Warnefridi* responsione, aliisque ejus generis, Cl. Autor imprimendum curavit. *Warnefridum* Diaconum Aquilejensem, & *Desiderii* Regis Cancellarium, fuisse, *Oudinus* negat, sed eum, cum ad Montem Cassinum secessisset, Diaconum factum esse, *Theodemari* Abbatis epistola ostendit. Ex *Caroli M.* literis ad *Lullum*, Archiepiscopum Moguntinum, quo ardore Princeps obviam iverit dominantib; barbariæ, apparet, dum eum, ut bonis literis imbueret, quorum animæ curæ suæ concessæ sint, hortatur. Aliud carmen, quo facies eruditionis ea ætate declaratur, *Alcuino* Autor tribuit. *Paulinum* in Austrasiâ circa Argentoratum natum esse, ex amicitia cum *Erico* Argentoratensi; Fori Julii duce, de quo variæ observationes afferuntur, probari posse videtur.
432. Examen criticum Annalium S. *Bertini* agmen harum Dissertationum claudit. Quartam earum partem, quæ res anni 836 ad annum 861 complectitur, Theologo cuidam deberi, Autor conjicit, quod, ut alia omitamus, dum prælia memorat, omnem eorum eventum *caelestibus auxiliis* tribuat. Nomina regionum & urbium, ex *Casare* & *Antonini* Itinerario petita sunt, quæ e contrario ultimæ partis Autor misere detorquet. Eum in Gallia vixisse, frequens usus pronominis *noster*, dum de rebus Fran-

Francorum commentatur, ostendit, Passim eclipses solis, lucis borealis & cometarum apparitiones, attingit, quæ semper quintæ partis Autor omittens, Concilia potius & res ecclesiasticas describit, vocesque, postea in Jctorum scholas introductas, usque ad nauseam profert. Quartæ partis Autorem *Prudentium*, Episcopum Frecesensem, esse, quem *Hincmarus* Rhemenis gesta Regum Francorum literis mandasse ait, vix dubitare licet, cum verba, inde adducta, in his Annalibus legantur, & in *Godeschalci* scripta ipse graviter invehatur. Probat Autor, cum non procul ab urbe Aliffiodoro commoratum esse, quintæ autem partis scriptorem, Episcopum, cujus in Gallia Belgica sedes fuit, ex locis nonnullis conjicit, eamque *Hincmaro* Rhemeni, ob contentiosam qualitatem, quæ passim ibi se prouidit, tribuere, nullus dubitat.

T. H. VAN DEN HONERT, THEOL. DOCT.
ejusdemque Facultatis, ut & Antiquitatis Ebr. P. O.
Dissertationes historica, I de creatione mundi, II de situ
Edenis & borti, III de lingua primæua, atque inde natis
uariis ac multiplicibus dialectis. Addita est Dissertatio
inauguralis de necessaria ad recte interpretandam Scri-
pturam Sacram antiquitatum Hebraicarum
conditione.

Lugduni Batav. apud Abrahamum Kallewier, 1738, 8.

Plag. 20, cum Mappa Geographica, Edenis situm ac Noachidarum sedes exhibente.

Cæl. *Honertius*, Vir munere, doctrina, ætate, venerandus, cujus nomen ob elucubratissima scripta non in Belgio solum, verum etiam extra illud, satis illustre est, ab A. 1721, quo Academia Lugdunensis Proceres ipsum antiquitates Ebraicas præter Theologiam docere iusserunt, Dissertationes aliquas in usum prælectionum Aca-

micarum adornare instituit, quarum præsentem cum obbe erudito communicat fasciculum, reliquas, favente providentia divina, cum tempore daturus. Quas iam exhibet, appellat *historicas*; non ac si omnes historici sint argumenti, sed quòd ea, quæ explananda sumit, *historice* tantum, via planè ac facili, absque multa controversiarum discussione, enarrare constituerat.

Dissertatio I in explicatione creationis, a *Mose Cap. I-II v. 3* descriptæ, occupatur. *Mosen*, ait, non initium duxisse a demonstratione existentiae Dei, quam satis notam esse posuit Israelitis, quos Ægypto nuper eduxerat.

- Pag. I - 2. Per nomen אלהים indicari vel maxime relationem Dei ad hominem, fundamentum omnis cultus religiosi, per eundemque Deum trium intellendum esse. אשמים non esse dualibus numeri, cum plures sint duobus ecclis 2 *Cor. XII, 2*. Ubi dicitur v. 2, terram fuisse תהו ובהו; cum Cl. *Melchioris* vertit, materiam terræ fuisse *inter-*
rem & torpidam, omni potentia, ex se proflucendi aliquid ad modum causæ secundæ, destitutam, quæque neque se ad aliquid agendum erigere, neque excitare, potuerit. Hunc vocis תהו sensum esse, demonstrat ex 1 *Sam. XII, 21*, *Ies. XLI, 29*, *XLV, 19, 20*, ברהו *Jer. IV, 23*, *Ies. XXXIV, 11*.
- II - 15. אשמים significare *massam* corpusculorum, vix ac ne vix quidem coherentium, quæ fundo quasi caret, inde marè frequentius tribuitur *Exod. XV, 5*, *Job. XXXVIII, 30*, *Pf. XXXIII, 7*, *Jon. II, 5*. Quemadmodum autem תהו ובהו refertur ad materiam terrestrem; ita תהו ובהו referendum esse ad celestem, quæ omni motu fuerit destituta, ac proinde radios emittere non potuerit, *Jer. IV, 23*.
- 17 - 17. Per lucem *primi* diei intellendum esse *corpus* aliquod lucidum, quod circa *massam* illam orbicam, in acre hærentem, rotatum fuerit, vel circa quod *massa* illa circumacta vicissitudinem diei atque noctis effecerit. *Secundo* die spiritus incumbens operatione partem aquæ in altum fuisse elatam, constrictam in nubibus, partem suo loco in terra remansisse: factum illud esse per רקייעו, *expansum*, at-

noospheram telluris, quæ terram undique ambit; quare **אין** *circulus* appelletur *Prov. VIII, 27*. Illud autem ad id comparatum fuisse, ut aquæ in tubibus continerentur, & in terra suo consistenter loco, ex quo ubi manifesta dependentia a prima causa fuerit inspecta, adhiberi verbum **אשר**. Verba **אשר יתן** facere, ut secundus dies, quod nonnulli existimant, benedictione divina non careat. *Ter-* Pag. 28-37.
tii diei opus fuit *primo* separatio aquarum, Deo efficacissimo jussu suo motum aquæ imprimente, ut ab orbe terræ se separaret, inque certos alveos se reciperet, quod opus nervosè admodum circumscribit *Salomo Prov. VIII, 29*. *Secundo* die terræ aridæ jam factæ exornatio, per omne genus herbarum, fruticum, plantarum, atque arborum, quarum singulæ secundum species suas distinctas semen suum haberent, per quod tanquam causæ secundæ speciem suam propagare possent. *Quarto* die produxit luminaria, 37 : 47.
 corpora lucida, radios suos quaquaversus spargentia, eademque in expanso, cælo stellifero, posuit. Fuerunt illa in signa non *astrologica*, sed *astronomica*. Vocæ **מועדים**, designante quatuor anni tempestates, videntur festi dies, futuris temporibus ab Israelitis concelebrandi, indicati. De illis *Mosen* adhibere verbum **עשה**, non solum ut indicaret, ita parata esse, ut tanquam causæ secundæ munere suo fungerentur, verum etiam ut hominum stoliditatem, qui hæc cælestia corpora divino prosequuntur honore, notaret, cum tantum sint opera Dei, in ministeria humanum parata. *Quinto* die facti sunt pisces, non ex aquis, sed Deus producendo eos in aquam immisit, qui 47 - 61.
 reptaru suo reptantem in illis effecerint commotionem, quemadmodum etiam aves infinito voluntatis suæ jussu ita produxerit, ut ex ejus manu quasi in liberum aerem avolaverint. Utrisque autem, ita productis, vim dedit, ut secundum species suas se convertere ac multiplicare possent, qua in re benedictio, ipsis impertita, consistit. *Sextus* 61 - 72.
 dies producta vidit animantia bruta, **בהמה** jumentum, animal cicur, hominis imperio subditum, **חיה** animal fer-

- rum, אָדָם, quod, per terram reptatu protrahit corpus, quæ licet prodierint ex terra, fecit tamen Deus tanquam causa prima, sine causarum secundarum interventu, quibus ita productis vires est largitus, ut tanquam causæ secundæ per generationem species suas propagarent. Conspexit item productum hominem. אָדָם collective sumi debere; demonstrat, quatenus universum hominum genus in illo tanquam radice fuit representatum *Act. XVII, 26.* אָדָם denotat ipsi ideam Dei, quæ ipsum exhibuerit tum qua absolute perfectum ac rectissimum, tum qua dominum moralem, legislatorem & judicem, adeo ut etiam notionem triumphi Dei in se deprehenderit. אָדָם significat conformitatem moralium actionum cum lege Dei, tanquam exemplari, quæ similitudo in Scriptura aliquando appellatur *gloria Dei, Rom. V, 2, 1 Jo. III, 2, Rom. III, 77 - 85.* 23. Nomen Jehova, tempore *Mosis* notum, de creatione hominis *Gen. II, 7*, adhiberi, quo sic indicaretur, Jehovam esse creatorem omnium, speciatim hominum, *Jer. X, 10*, cum gentes profanæ אֱלֹהִים Deos alios venerarentur. Hominem, quod ad corpus, formatum quidem fuisse ex terra, ut habuerit omnes partes, sed adhuc absque motu existisse, pulvereumque colorem retulisse, nec formasse solum partes exteriores, verum etiam interiores, quibus motum postea indiderit. Per אָדָם designat quidem vitam corporalem, ita tamen, ut vita per excellentiam sic dicta, vita animæ cum conscientia conjuncta, *Prov. XX, 27*, comprehendatur, cum pluralis numerus sæpe superlativi vim habeat. Non autem primum hominem conditum fuisse ἀνθρώπων, quin inter formationem maris ac fœminæ plures res intercesserint. Primis quidem hominibus Deum dominium in animantia concessisse *v. 29, 30*, cum hac tamen restrictione, ne illa mactarent, quoniam sic facile evenire potuerit, ut species aliqua brevi interierit: igitur verba *v. 30* חַיָּה לְכָל חַיָּה ita vult verti, *Et loco omnium animantium terræ*, quale quid cum post universalem eluvionem metuendum non fuisset, esum ani-

man-

nantium liberum declarasse *Gen. IX, 2 — 4*. Posteaquam Pag. 100-105.
ad *Cap I v. 2* de voce רָבַח observaverat, notare eam
officium illud, quod cuicumque homini in quovis vitæ genere
est impositum, quod Græcis *πρᾶξις* appellatur *Rom. XII,*
4; hic indicari existimat istiusmodi opus, quod a nulla re
creata produci possit, quod Deus ante septimum diem
perfecisse diceretur; 2 enim, ut alibi, per *ante* verten- 105-112.
dum esse. Deum *v. 3 benedixisse diei septimo*, id est, *lau-*
dasse, felicem ac faustum prædicasse, cum contra *maledi-*
cere diei idem sit ac illum *tristem, ærunnosum, ac durum,*
pronuntiare, Job. III, 2 seq.; illo quippe die Deum ma-
xima ac suavissima cum approbatione atque oblectatione
omnia opera sua contemplari potuisse. Septimo diei non
additur: *Et erat mane Et erat vespera*, quia illo die Deus
non distinctum aliquod opus produxit, sed a creatione 114-116.
novorum generum ac specierum cessavit.

Dissertatione II Autor in describendo situ regionis Edenis
& horti paradisi occupatur. Docet hic Edenem, ab ameni-
tate dictam, habuisse plagam orientalem *Gen. II, 8, IV, 16*,
ab austro attigisse *Thelassar 2 Reg. XIX, 12*, illam autem a
Geographis in Mesopotamia collocari. Fluvium paradisi 123-125.
cum non amplius existere; cum enim ad irrigandum hor-
tum tantum destinatus fuisset, post illius destructionem
absorptum, vel arena oppletum, fuisse, illius tamen vesti-
gia in quatuor istis aquarum alveis remansisse. רַבְרָב est ipsi
Euphrates, ortum suum ducens in Armenia; רַבְרָב *Ti-* 125, 126.
gris, pariter fontes suos in Armenia habens, rationem
nominis autem reddi non posse, cum primæ lingue at-
tediluvianæ momentum nullum superfit; רַבְרָב *Pbafis*, cum
ob affinitatem appellationis, tum quia pariter in ista regi-
one scaturivit, nisi quod aquas suas in borealem *Asiæ par-*
tē, pontum Euxinum, devexerit. Probat hoc inde, quia
de illo dicatur *v. 11*, alluisse terram *Chavilam*, quæ *aurife-*
ra fuerit, quoniam veteribus *aquilo* habebatur pro terra,
unde aurum afferebatur *Job. XXXVII, 22*, coll. 126-132.
XXXVIII, 1-3, ideoque fabulam de Argonautarum expe-
ditio-

- ditione enatam esse. Per Gihonem intelligit *Cyrum*, vel *Araxem*, qui aquas suas pariter in *boream*, sed magis orientem versus, deduxerint, tandemque in mare *Caspium* exoneraverint. Quoniam autem sibi obstare vidit verba
- Pag. 132-137. *Mosis, alluisse terram Cusch v. 13*, quæ sita fuerit in *australi Asia parte*, suspicatur, aliquem ex *Nimrodi* filiis, aut nepotibus, nomine *Cusch*, *borealem* Asiæ partem ex regno paterno occupasse. Ex his illud efficit, regionem *Eden* fuisse partem *Armeniæ*, in qua quatuor illorum fluviorum fontes fuerint. In horto hoc emittisse arborem vitæ, quæ, uti symbolum vitæ spiritualis existerit, ita vitam corpoream confirmaverit, atque ab omni damno ac morbis tutam præstiterit, itemque arborem scientiæ boni & mali, quæ uti fœdus violentibus spiritualem mortem sit interminata, sic esu fructus illius *Adumum* sibi ac posteritati suæ contraxisse omne morborum genus ac mortem corporis. Sub finem Dissertationis hujus monet, non sine voluptate se deprehendisse, eruditissimum *C. Imetum* in *Diagonario suo Biblico* ab hac sua de *Paradiso* sententia parum discedere, cujus doctrinam, accuratum in pluribus iudicium, ac inoestiam, dilaudat.

- 137-140. *Dissertatio III* agit de *lingua primæva*, quam *Adamum* ab ipso Deo accepisse affirmat Autor, quæ vero in varias dialectos abierit, ubi *Adami* filii diversas familias constituerint. Rationem hanc allegat, quoniam in terris, quas occupaverint, novas res invenerint, aliis carere debuerint, unde necessario lingua primæva *Adamica* mutationem aliquam fuerit passa. Cum autem omne genus humanum in *Cainitas* & *Setbitas* fuerit divisum; in duas primarias dialectos fuissem esse, & illam *Setbitarum* ad *Noacbum* propagatam fuisse, quæ post aquarum eluviem
- 140-142. in *Semæam*, *Chamæam*, *Japhetæam*, degenerarit. *Japheti* posteros occupasse *Asiæ partem borealiorem*, itemque *minorem*, *Europam* ac *insulas maris*. Ex *Javane* ortum traxisse *iones*, ex quibus *Pliryges* & *Lydi* dialectis suis distincti fuerint, cum tempore auditas fuisse dialectos *Ionicam*, *Æolicam*, *Doricam*, *Lycæonicam*, quod ipsum dicen-

dicendum de insularis, qui in reliquas Europæ partes penetrarint *Gen. X, 5*. Idem affirmandum de *Magog, Madai, & Mescheb*, qui in partes Asiæ borealis secesserint. Chamitas vindicasse sibi Asiæ partem *australem*, pariterque sese diffudisse per Africam, inter quos præcipuè dialecti vigerint, *Cuscbitica, Mizraimitica*, (quæ cum tempore pepererit *Copticam, Æthiopicam*, nec minus Afrorum,) porro *Cananaea*, ac antiqua *Phœnicia*, quæ mater *Punica* extiterit. Fuisse autem gentes illas dialectis suis inter se distinctas, probat ex *Gen. X, 20*. Verba *Gen. X, 21*, כל בני עבר, non vult explicari per omnes filios Eberi, sed potius per filias ripæ, sive riparios, qui ad utramque ripam habitaverint, *Deut. I, 1*, coll. *Jos. I, 14, 15, XXIV, 2*, cum filii *Semi* non solum coluerint Mesopotamiam, verum etiam ad ripam orientalem Euphratis, & occidentalem Tigris, sedes suas fixerint. Quoniam inter *Arami* filios memoratur *Utz* *Gen. X, 22*, qui videatur terræ *Utz* *Job. I, 1*, nomen dedisse, *Jobum* Aramæum extitisse, adeoque Arabibus accensendum non esse, quorum ante tempora Regum mentio nulla. *Jochanem* cum filiis suis concessisse in Armeniam, eandemque incolis replevisse. Armeniæ nomen esse ab *Aram*, ac si esset *Aramnia*, unde per molliorem pronuntiationem emerferit Armenia. Antiquissimam dialectorum fuisse censet Aramæam, per quam lingua *Noachica*, primæva postdiluviana, per universum terrarum orbem sit propagata, inque diversas dialectos transfusa, qua ipsa etiam usi fuerint *Jochanenses*. Linguam Syram non esse antiquam Aramæam, sed illius dialectum recentiorem, quemadmodum etiam *Assyriaca, Chaldaea, & Judaica*. Ex Syra recentiori enatas fuisse dialectos *Hierosolymitanam, Galilaam, Hamathæam, Maroniticam, &c.* Aramæam cum tempore, & quidem Macedonum, nuncupatam esse Syriam. *Joseph. Antiq. Jud. Lib. I Cap. 7*. Commercia, bella, gentium migrationes, diversitati linguarum dedisse originem. Primævam quidem linguam jamdum aliquam admisisse mutationem.

Pag. 150-153.

153-156.

157-160.

163, 164.

167-173.

174-178.

179-182.

E e e n e m,

- nem, ita tamen, ut se mutuo intelligere potuerint. Sed, cum homines, ex Oriente venientes, sedes alienas quærentes, in Sinearum planitie contra testamentum *Noachi* considerint, ac urbem atque turrim altissimam sine moliti, dialectos ab illo tempore magis inter se discrepare cepisse. Venisse illos ex Mesopotamia, vel Armenia inferiore, & postea ita per terræ faciem sparsos fuisse, ut populus non manserit, sed inter reliquos populos dispersus evanuerit. Hos *Ludi* filios ac nepotes fuisse, suscipatur, ratione hac usus, quoniam huic ex omnibus *Semi* filiis nulli tribuantur liberi. In hanc terram, vacuam iam relictam, *Nimrodum* Gen. X. 8—12, impressionem fecisse, ibidemque regni sui sedem constituisse. *Assurem* autem, iudicium divinis territum, inde trans Euphratem atque Tigridem contulisse. Num lingua Ebræo-Biblica eadem sit, quæ primæva antediluviana, cum illius nulla prostant monumenta, definire non audeat, nec, num illa aliqua in gente vernacula existerit, ac Patriarchæ illam domestico usui frequentarint, cum lingua illius gentis usui fuisse videantur, apud quam fuerint peregrinati, quibus alias *Aramaea* vetus vernacula existerit. Si quando Deus illa lingua se patribus manifestavit, inde non sequi, quod etiam usui quotidiano ipsis fuerit trita. Ebræo-Biblicam linguam non proflare amplius nisi in Codice V. T., & Deum hac lingua, aliis omnibus populis ignota, oracula sua revelasse, quo sic gentes a mysteriis suis excluderet. Inde Autor observationes quasdam grammaticas inspergit. Omnes voces apud Ebræos ortum ducere solum ex tertia præteriti *Kal*, esse falsum, cum, suadente ipsa ratione, ex usu omnium linguarum nomen substantivum notius sit verbo; sic *דבר*, *sermo*, prius ac clarius percipitur, quam *דבר*, *locutus est, verba fecit*. Adhæc dubium vix esse, quin nomina, duplici *segol* notata, sint primitiva & radicalia, quorum adducit *קשור*, *curator, administrator*, Gen. XV, 2, XXIV, 2; ex *אזן*, *auris*, derivari *אזן*, *audivit, aurem præbuit*. Particulas etiam subinde ortum dare nominibus & verbis;

ex **לָרָא**, supra, esse **אֲרָא**, ascendit, **אֲרָא**, superior, supremus, ex **אֲדָא**, ad, esse **אֲדָא**, testis, **אֲדָא**, carus, **אֲדָא**, condixit congregationis vel tempus, vel locum, ex **אֲדָא** esse **אֲדָא**, Pag. 207, 208. populus. De hac ipsa lingua pronuntiat, esse illam plane singularem, quæ neque antiquioris alicujus linguæ, sive antediluvianæ, sive postdiluvianæ, dialectus fuerit, nullius quoque posterioris dialectum proximam linguam existisse, quæ secundum naturam suam indolem explicari non possit, nisi assidua sacræ Scripturæ lectione atque meditatione illam sibi reddiderit familiarissimam. Inde progreditur ad Arabes, quorum mentio nulla in libris *Mosis*, nec *Jobi*, qui tamen alias Arabs habeatur, nec ullibi eorum genealogiam, a quo stemmatis capite originem ducant, contemni, quorum demum mentio fiat in commentariis Regum Israelis, quæ in re sibi consentire *Cellarium Geogr. ant. Lib. III Cap. 14 pag. 410-422*, affirmat. Ortos esse ex vilissima hominum fæce, in unum globum convolantium, seque latrocinii societate conjungentium, quibus se spe prædæ alii itemque alii adjunxerint, unde **אֲרָא** a **אֲרָא**, *miscuit*, dicantur. Equidem Arabes natales suos arcessunt a *Jostane*, Eberi filio, quorum testimonio assurgunt *Bochartus & Waltonus*, sed illos in propria causâ testes citari non posse. Inde hoc efficit, linguam Arabicam inter antiquissimas ac primigenias linguas recensendam non esse, nec ex principi quadam dialecto, sed ex plurimarum dialectorum commixtione, enatam esse; quod inde affirmat, quia tanto synonymorum numero abundet, quantus vix in ulla lingua deprehendatur. Siq̄ jactitare ipsos, se habere 500 synonyma, quæ *leonem*, 200, quæ *serpentem*, 100, quæ *ensem*, significant: quæ res non aliunde, quam ex diversarum dialectorum commixtione, proficisci potuerit. Propagationem suam debere armis Muhamedanorum, sed cultum illi demum post *Muhamedis* tempora accessisse: quod testimonio *Horringeri & Pocockii* firmat.

216, 217.

220-229.

229-233.

233-239.

239-243.

243-256.

E e e 2

Sub.

Subjicitur his Oratio inauguralis *de necessaria, ad recte interpretandam Scripturam sacram, antiquitatum Ebraicarum cognitione*, quam Vir Venerandus, cum publicum docendarum antiquitatum Ebraicarum munus, a morte *Triglandii* vacuum, ab illustribus Academiae curatoribus ipsi esset demandatum, habuit, *Necessariam antiquitatum Ebraicarum cognitionem esse*, inde probat, quoniam Scriptores sacri locutiones plures ab illis mutuo sumunt. Observat, *Mosē* in descriptione tabernaculi multo longiorem esse, quam in descriptione creationis totius universi, enarrandisque fatibus patrum antediluvianorum, quae a patribus suis per traditionem habere potuerint; quae vero tabernaculum, ejusdemque cultum, spectabant, erant adhuc inaudita, quae nisi *Moses* ita accurate perscripisset, nec *Bezaleel* & *Aholiab* tabernaculum, ejusdemque vasa, ad praescriptum conficere, nec sacerdotes omnia munia rite obire, potuissent. Rituum praeceptorum Judaeorum notitiam certius longe ex *Mose*, quam ex Judaeorum magistris, hauriri posse, plurimum tamen referre, nosse differentias, quae inter Karaitas & Rabbanitas intercedant v. c. de duabus vesperis, novilunio, dierumque festorum initiis. Ad Prophetarum etiam oracula explananda multum conferre, antiquitates populi Judaici cognitae habere & perspectas, luculentis exemplis, in medium prolatis, Autor comprobat.

Ita potiora Dissertationum harum momenta digito indice monstravimus, a Cel. Autore copiosius, stilo laevo luculento, declarata. Sunt quidem omnes argumenti satis vulgati, ac a viris eruditis aliquoties jamdum occupati; possunt tamen juvenibus, in quorum gratiam vel maxime consignatae fuisse videntur, utilitati esse multae. In Dissertatione de lingua primæva quaedam habentur v. c. de dialectorum diversitate, ab aliis non æque prolata; erunt tamen, qui, tutius fore, judicabunt, si dialecti præter necessitatem nimium haud multiplicentur; alii, causas mutationis linguarum ante universalem aquarum eluviam, ac populorum per orbem terrarum dispersionem, ab eo, qui in rebus facti se

ad

ad castam semper ac non viciatam antiquitatem recipit, in medium adduci posse, inficias ibunt. Linguam Ebræo-Biblicam non esse cujusquam linguæ antediluvianæ, seu postdiluvianæ, dialectum, nullius quoque posterioris matrem proximam, sed singularem, quæ pii patres neque in communi vitæ genere, neque domi suæ, sint usi, quæ in sacris tantum fuerit adhibita, nec contineatur nisi in Codice sacro, adeoque ex se tantum explicari illustrarique possit, *κατάδοξον* multis videbitur. Sequitur Autor ex parte opinionem *Guffetti*, qui, Ebræam linguam cum sole componens, illam ante omnes alias extitisse, nec opus habere, ut ab ulla lucis aliquid accipiat, contra omnibus lumen inferre, contendit; sed tamen is ipse linguam Ebræam primigeniam agnoscit, quæ priscis temporibus tum in cultu divino, tum in communi vitæ consuetudine, usû frequentata fuerit, ac aliis ortum præbuerit. Horum autem nihil ex eruditissimi *Honertii* mente dici potest, & parum abest, ut dicamus, ex hac sententia id consequi, eum lingua Ebræo-Biblica unice restricta ad oracula divina, etiam illam cum his per affatam aliquem divinum communicatam fuisse. Si lingua Ebraica, cujus contrarium tamen a viris doctissimis abunde est evictum, primigenia non est, id tamen cum ratione negari nequit, inter illam & reliquas orientales convenientiæ multam intercedere, imo illam harum matrem haberi posse, cum sit simplicior, nec multarum motionum ratio, nisi ex lingua Ebræa, dari queat. Quæ de lingua Arabica, illius novitate, ac ex diversis dialectis compositione, dissertantur, quo animo ita copiose prolata sint, quisque rei literariæ Belgicæ non prorsus ignarus per se ipse intelligere potest. Si, quas confectas jamdum habet Dissertationes, in quibus *antiquissimæ Genealogiarum Biblicarum, Chronologiæ ac Geographiæ veteris, tabula* illuminabuntur, cum orbe literato communicabit, multum gratiæ, si quidem lucem tenebris istis inferet, a sanctioris doctrinæ studiosis inibit, novoque beneficio orbem sibi literatum obstringet.

SCHEDIASMA HISTORICO - THEOLOGICUM de Canone Missæ Gregoriano; in quo, post brevem ejus historiam, Canonis cum reliquis liturgiis convenientiam, & potioribus vero Romanæ Ecclesiæ erroribus ostenditur dissensus, Autore M. THEODORO CHRISTOPHORO LILIENTHAL, Boruffo.

Lugduni Batav. apud Conr. Wishof & Georg Jac. Wishof, filium, 1740. 8 maj.

Plag. 12.

Quod doctissimus Autor, per laudabilia Venerandi olim Parentis, nunc ad cœlestem vitam transgressi, vestigia ad publicam civitatis Christianæ & nominis celebritatem contendens, tractandum sibi sumsit argumentum, & a dignitate, & ab utilitate se sua commendat. A dignitate: versatur enim circa formulam, ex qua Pontificii præcipuam cultus sui partem administrare volunt, a longo temporis tractu introductam, & publico patrum Tridentinorum decreto sancitam, quam propius nosse, illorum etiam interest, quorum animos veritatis antiquæ ac libertatis Christianæ amor a sacris Romanis sejunxit. Ab utilitate: beneficio enim reliquiarum præcæ veritatis, quæ Canoni huic insunt, novitium Pontificiorum de transubstantiatione dogma haud parum labefactari, penitusque præsterni, potest. Equidem posterius hoc jamdum evincere laborarunt Theologi summi, de utroque Protestantium cœtu immortaliter meriti, *Petrus Molineus, Rud. Hospinianus, Jacobus Basnagius, Christophorus Matthæus Pfaffius*; strictum id fecit Summe Venerandus *Sal. Deylingius Obs. miscell. P. 1. Exerc. II §. 36 pag. 170-172.* Equum tamen erat, & cum multo usu conjunctum, ut materia hæc ex insituito excuteretur, ac enucleatius pensitaretur; quod quo successu a *Cl. Lilienthalio* sic præstitum, Lector ex iis, quæ enotabimus, judicare poterit.

Primum ostendit usum Liturgiarum, quæ fidem totius cœ-

tus. declarant, quibus accenseri mereatur Canon Missæ
Gregorianus. Canon missæ est ipsi *firma aliqua* Pag. 3.
atque præscripta precum formula, qua eucharistia ele-
mentâ, panis & vinum, consecrantur. Audit *Gregorianus*,
 non ac si illum autorem agnoscat, sed quia post illius
 additiones ac mutationes aliquam sortitus est autoritatem,
 ut adhuc hodie in omnibus ecclesiis Pontificiis sine ulla
 additione adhibeatur. Hic ex sententia Concilii Tridentini
 repetendus est vel ex ipsis Christi verbis, vel Apostolorum
 traditionibus. Non ex prioribus, quia Christus non tam
 elementa eucharistica consecravit, quam voluntatem suam
 declaravit, illud, quod dederit, esse corpus & sanguinem
 suum. Non ex posterioribus, quia nec *Eusebius*,
 nec *Hieronymus*, istiusmodi liturgiæ ullam mentionem
 iniecerint, nec ex relationibus, quæ de Apostolorum
 consecrandi modo supersunt, genuina illorum liturgiâ con-
 fici potest. Liturgia, quæ *Libro VIII Constitut.*
Apostol. continetur, licet sit antiquissima, non tamen
 Apostolis est cœva, nec apud omnes ecclesias introdu-
 cta, cum quilibet cœtus olim peculiarem suam habue-
 rit liturgiâ: quanquam tamen minores ecclesiæ litur-
 giam, quæ in metropoli obtinebat, sequerentur, metro-
 politanis, qui majus jus sibi cum tempore vindicabant, id
 agentibus, ut suæ ecclesiæ liturgiæ in omnibus diœceseos
 suæ cœtibus. obtinerent. Ipse *Gregorius* Canonem
 hunc ad *scholasticam* quendam *Lib. VII Ep. 64 Concil.*
T. V pag. 1348 refert, per quem virum aliquem de-
 ctum, ortu Romanum, intelligit. Confectum esse, docet Autor,
 post Concilium Nicænum, cum, ante illud liturgias in usu
 fuisse, probari nequeat, nec, quæ habetur in *Constitutio-*
nibus Apostolicis, ante pacem ecclesiæ restitutam esse confi-
 gnatam, evicit *Renaudotius*. Ex illâ *Gregorianum* Canonem
 esse desumptum, inde in nonnullis a *Gelasio* mutatum,
 præfationibus locupletatum, tandemque a *Gregorio* quæ-
 dam addita esse. Hunc in sua quidem introduxit
 diœcesi *Gregorius*, aliis autem ecclesiis non obtrusit. Mediola-
 nen-

4.

6.

9.

18.

22.

26.

nen-

- nensis usa est misali, quod vulgo tribuitur *Ambroso*, ab aliis *Barnabæ*, quodque, paucis exceptis, congruit cum Romano, aboliturum nutu Imp. *Caroli M.*, sed restitutum autoritate *Eugenii*, P. M. Gallicanæ ecclesiæ liturgiæ, cum illa Græcorum, qui eam primitus plantarunt, propius convenit; cujus alii *Hilarium Pictaciensem*, alii *Museum Masfiliensem*, alii *Sidonium Apollinarem* auctorem citant, accipiendum forsitan de diversis Galliæ provinciis, in quibus locum habuerunt. Sed *Carolus M.*, occupato Italiæ regno, Romanum vi introduxit, ut intra breve temporis spatium antiquum Gallicanum officium oblivioni traderetur. Apud Britannos, conversos per *Germanum & Lupum*, a Gallis eo missos, liturgia Gallicana vigere cœpit. Nec, restituto Christianismo, labefacta per Anglo - Saxonas, liturgia Romana ipsis est injecta, injecta in Concilio Cloveshoviensi II, Wallicis ecclesiis antiquum suum officium ad annum usque 1115 retinentibus, quemadmodum etiam Hiberni ante *Malachiam* adventum Romanos ritus non acceptarunt. Suscepta, regnante *Edwardo*, sacrorum emendatione, Canon Romanus, quantum fieri potuit, est retentus, sed *Martinus Bucerus*, *Petrus Martyr*, ac alii, novam liturgiam confecerunt;
40. supremæ curiæ autoritate confirmatam, quam adhuc dum episcopales sequuntur. In Hispania post Seculum V. duæ potissimum usu invaluerunt liturgiæ, altera orthodoxorum, altera, quam Gothi Ariani secum ex Oriente ad duxerant, quibus post Gothorum cum orthodoxis conjunctionem tertia accessit, quarum nulla fuit Romana, que demum Seculo VI immissa, populo pro *Mosarabica* decertante. Germania, potentia *Caroli M.* itemque *Bonifacii*, a *Gregorio III* eo missi, moliminibus acta, Canonem Romanum recipere debuit, nonnullis ex-
49. stentibus, qui illum non usque quaque probarent, Pontificii tamen id egerunt, ut liturgia Romana ubique locorum admitteretur, ab Armenis, Indis, Æthiopibus,
52. Maronitis, civibus mutationem ægre ferentibus.
- Canon

Canon hic submissa voce recitatur, qui mos a quo tempore initium duxerit, definiri nequit, in Concilio Tridentino *Sessione XXII Can. IX* confirmatus. Absoluta jam historia Canonis, demonstrare aggreditur primo Autor, Pag. 56, ex antiquioribus liturgiis desumptum esse, secundo, ipsum illum Pontificiorum placita jugulare. Prius ex convenientia cum aliis liturgiis, quæ ipsam antiquitate vincant, liquidum esse, arbitratur, quod simul in causa sit, quare is Pontificiorum recentioribus placitis adversetur. In illis precibus pro ecclesiæ presulibus, totoque illius statu, ad Deum diriguntur, quod & in aliis sit liturgiis, sermo convertitur ad patrem, quod pariter in aliis locum habet, & in Concilio Carthaginensi III *Can. 23* disertis verbis præcipitur. Inde autem cum *Whistono* concludere minus licet, adorationis honorem Christo olim tributum non esse, cum honore hic patri æque ac filio fuerit exhibitus. 58. Verba illa, quibus *dona, munera, sanctaque sacrificia, illibata Deo offerri* dicuntur, non esse de Christo, sed de pane ac vino, quæ tum in sacra cœnæ administrationem, tum in usum pauperum, olim offerebantur, intelligenda, docet Autor. Harum oblationum usus in prima jamdum ecclesia obtinuit, originem trahentium vel ex agapis, vel Judæorum institutis, de sacrificiis suis vescantium. Illarum primus meminit *Clemens Romanus 1 Ep. ad Cor. Cap. 4°, 45*, domini mandatum allegans, quo Christianorum studium ad dona hæc adducenda incenderet. Consuetudo hæc viguit ad seculum usque VI, quin *Edmundus Martene* notat, ante annum circiter CCCC demum desisse, quanquam dona hæc, pristina caritate deservescente, crebris exhortationibus prolici debuerint. Loco oblationum harum aliquando pecunia est data. Precabantur pro *sancta ecclesia Catholica, quam pacificare, custodire, adunare, & regere, dignetur Deus*. 62. Preces has seculo IV jamdum in Africa usum habuisse, sunt, qui affirmant, quod licet non usquequaque sit certum, videtur tamen *Vigilius Papa Ep. IV ad Justinianum Imp. Concil. Tom. V*

pag. 315 in precandi formulam illam digitum intendere Papam nomine tenus non exprefferunt, quem antiquitus diœcesi suæ adstringebant, sequentibus temporibus Pontificibus Romanis rem eo adigentibus, ut, qui præerat Pontifex, nomine suo appellaretur. Sequuntur verba, *memento, domine, famulorum famularumque tuarum N. N. Et omnium circumstantium*, cetera. Vivorum nomina ex diptychis recitabantur, quod in Romana ecclesia secrete a Subdiacono fiebat, haud raro a presbytero prælegebantur. Quæ nominum recitatio cum multum temporis deperderet, maxime ubi integer cœtus cœna dominica frueretur, quædam tantum prælegebantur, reliquorum, catalogo inscripta, ponebantur in altari, commemorationi autem nominum presbyter suum quoque adjiciebat. Quorum vero nomina nec recitabantur, nec scripto continèbantur, sequentibus comprehendebat verbis *Et omnium circumstantium*. Hinc concidunt *missæ solitariæ*, quas Concilium Tridentinum *Sess. XXII Can. 6*, adeo operose inculcat, Concilio *Parisiensi*, habito A. 829, *Can. 48. Concil. T. VII pag. 1628* in illas acriter invecito. Harum origo arcescenda a veterum Christianorum missis privatis, quæ afflictionum publicarum temporibus sine magna fidelium frequentia in domibus, eryptis; aliisque locis, celebrabantur. Ad abusum hunc firmandum multum contulerunt monasteria, in quibus missarum celebratio non semper in multa circumstantium turba institui potuit; auxit illam innumera Clericorum multitudo, qui, dum omnes sacris operari vellent, nec tamen accederent, qui communicarent, haud raro soli adstiterunt altari. Ex verbis illis, *pro quibus tibi offerimus*, cœt. efficit, nullius olim oblationem acceptam fuisse, nisi qui communionis ecclesiasticæ fuerit particeps adeo, ut nec *consistentes* munera offerre potuerint. Verba, *pro se suisque omnibus*, & quæ sequuntur, non hoc significant; ac si muneribus suis quidquam apud Deum mereri voluerint, sed ut gratum Deo animum pro acceptis beneficiis testarentur; negari tamen nequit,

nequit, in missalibus illis adscribi *liberationem a peccatis, salutem ac beatitudinem aeternam*, quod testimoniis prolatis probatur. Denique, quo suam cum ecclesia triumphantante consociationem facerent testatam, pergunt: *communicantes per eundem Christum Dominum nostrum, Amen.* Sanctorum commemorationem a Siricio Papa aditam fuisse, communis est sententia; sed reperitur in omnibus fere liturgiis, ita tamen, ut quaelibet ecclesia, præter *Mariam* atque Apostolos, illos nominet sanctos, qui in finitimis regionibus martyrium passi. De quibus sanctis aliqua notat. *Cletum & Anacletum* esse unum eundemque, iudicat. *Cornelium*, quod *Albaspinao* visum est, primum Pontificis maximi titulum assumisse, probari posse, negat. Ubi quædam de *Cypriano, Laurentio, Chryso geno, Joanne & Paulo* fratribus, *Cosma, & Damaso*, omnibus religionis causa violenta morte perentis, dixerat, demonstrat, ex sanctorum commemoratione illorum invocationem inferri non posse, quia ad Deum, non sanctos, dirigitur oratio. *Mariæ* commemorationem non ad *Celestinum* Papam, quod *Baronius* vult, sed *Petrum Fullonem*, Patriarcham Antiochenum, Eutychiæ factioni faventem, referendam esse. Initium verborum illorum: *banc igitur - per nostrum Christum, Amen*, adscribitur *Leoni*, ultima *Gregorium M.*, autorem agnoscunt. Pericopa illa, cujus initium, *quam oblationem, domini nostri Jesu Christi*, appellatur a quibusdam *Canon major*, ex quibus liquet, non ipsum corpus & sanguinem Christi offerri, adeoque non adesse sacrificium quoddam, proprie sic dictum. Illud *feri* non inferre transubstantiationem, sed explicandum esse; uti verbum *ἀνοψάινειν* in Constitutionibus Apostolicis, per *declarare, ostendere*. Docet inde Autor, ad consecrationem panis ac vini antiquiores ecclesiæ Romanæ doctores non solum verba institutionis, verum etiam preces, imo totum fere Canonem, retulisse. *Ἐπίκλησιν* Spiritus S. ad consecrationem Symbolorum externorum spectare, probat 1) ex

Pag. 88.

90.

101.

105.

108.

- Pag. 119. Liturgiis Orientalium, 2) Latinorum ac Occidentalium
 Tangit controversiam, quæ inter Græcos ac Latinos agi-
 tatur, num invocatio Spiritus S. spectet ad consecrationem,
 quod Græci acriter tuentur, quam Pontificii quidem
 componere sunt annisi in Concilio Florentino, ut Græci
 ab illa profus abstinere, qui, ubi artes Latinorum, qui-
 bus nonnullos suorum induxerant, animadverterunt, in
 127. sententia sua, ut retinerent *ἡμετέριον* illam, firmiter
 persistere decreverunt. Hinc Pontificiorum de invocatione
 131. Spiritus S. sententiæ proferuntur & expenduntur. Notat Au-
 tor variationes verborum, *pridie—in mei memoriam facie-
 tis*, quæ non uno modo in liturgiis leguntur quibusdam;
 in aliis additis, in aliis demtis, unde *Renaudotius* infert,
 illas corruptas esse; arbitratur autem Eruditissimus Autor no-
 133. ster, meliori jure cum *Rich. Simonio* dici posse, Orienta-
 les verba Christi ad consecrationem non ita necessaria cre-
 didisse, ut quidem invocationem Spiritus S. De mixtione a-
 quæ & vini notat, originem traxisse ex poculo paschali Ju-
 daeorum, quem morem secuta sit ecclesia ab antiquissimis
 temporibus, ut hinc Armeni, mero utentes, in Concilio
 Trullano *Can. 32* fuerint damnati. Pontificii illam in
 Concilio Tridentino *Scff. XXII Can. 9* profus necessa-
 riam faciunt, quam ipsam ex Anglis aliqui, speciatim *Jo.
 Ern. Græbius, Guil. Whistonus, & Thom. Brettus*, abro-
 135. gari non debuisse judicant, illam tamen non omnino ne-
 cessariam esse, quidam ex Pontificiorum ordine censent.
 Consuetudo, qua populus jubetur proclamare *amen*, jam-
 dum ævo *Justini Martyris* vixit, in Latina ecclesia re-
 tenta fuit ad Seculum usque IX, quod *Jo. Dallæus de Cult.
 East. relig. Lib. VIII Cap. 7 pag. 1048 seq.* demon-
 137. strationem dedit. Copti diversis institutionis segmentis *Amén*
 subjiciunt; quæ vocula populus non testatus est, trans-
 substantiationem factam esse, quod Pontificii tradunt, sed as-
 sensu suo, verâ illa esse, comprobavit, quæ sacerdos de
 institutione Christi narravit. Verba, *inde & memores
 139. calicem salutis perpetuæ*, ab *Alexandro I* adjecta fuisse
 dicuntur, habentur autem in *Constitutionibus Apostolicis*,
 litur-

liturgia *Jacobi, Basilii*, sed aliquantulum mutata. Verbis *hostiæ puræ, hostiæ sanctæ, hostiæ immaculatæ*, additur ad *Mal. I, 11, III, 3, 4*, cujus loci diversas Autor antiquorum interpretationes adducit. Illis autem nec antiquorum aliquis sacrificium proprie dictum intellexit, nec id Canon innuere videtur, 1) quia verba desumpta sunt ex liturgiis Græcis, sed illi, consecrationem demum fieri, existimabant, post *ἐπιπέσειν*, 2) de populo præsentis dicitur *offerimus*, ex Pontificiorum autem mente sacerdos tantum offerre potest, 3) Deus rogatur, ut oblationem *propicio velis adspicere vultu*, quod quidem dici potest de elementis eucharisticis, non de corpore & sanguine Christi. Quam demonstrationem præscorum ecclesiæ doctorem suffragiis firmat. Quod porro rogatur, *ut Deus illa respicere dignetur* — *Et quod obtulit Melchisedech*, quæ verba *Leoni I* tribuuntur, quæquam sacrificii *Habelis, Noæ, obi, Aaronis, Samuelis*, & sanctorum, jamdum in liturgia *Jacobi* mentio fiat, inde rursus argumentum contra transubstantiationis dogma depromi potest; sacrificia fidelium V. T. non placuerant Deo, nisi respectu Christi; igitur, quod offertur, non est corpus & sanguis Christi, sed panis adhuc æque vinum. Quæ *Bossuetus* objicit de duplici sacrificio, altero corporis & sanguinis Christi, ecclesiæ altero, illa in sequentibus diluit. Circa verba, *supplices te rogamus — per eundem Dominum nostrum. Amen*, consentiunt rursus præfæ liturgiæ Græcorum; sicque illa pariter Pontificiorum de transubstantiatione doctrinæ sunt adversa. *Per angelum, cujus manibus*, dicitur *numera deferri in sublime altare Dei*; nonnulli Christum, alii angelum creaturam intelligunt. Per altare non præcise, quod Pontificii seseunt, *in tui lapideum*, peculiariter *consecratum*, cum Christiani talia nec habuerint, nec habere potuerint, in cryptis, cœmeteriis, carceribus, aliisque locis, sacram cœnam administrantes. Ex hoc Canone diversos Pontificiorum errores refutari posse, judicat, (α) missam solitariam, (β) sacra symbola transubstantiari ma-

- nentibus accidentibus, (γ) calicem subtrahendum esse laicis, quod sacrilegium, a quo transubstantiationis dogma est introductum, sensim invaluit. Commemoratio defunctorum in omnibus priscis liturgiis habetur, quæ Canonis pericopæ vulgo inscribitur *oratio super diptycha*. Orationes hæc jamdum usitatæ in antiqua ecclesia, unde mos hic ad ipsos refertur Apostolos; erant autem preces *eucharistica* ac *commemorativa*, quibus gratias Deo agebant, quod sanctis illis viris cursum fidei feliciter absolvere licuerit, cælestisque participes facti fuerint gloriæ; acceperunt oblationes illas, quo sic testatum fieret, ipsos in communi-
 162. one ecclesiastica decessisse. Sed Seculo tandem IV inventi sunt, qui oblationibus illis defunctos juvari posse, sunt arbitrati, quod de *Athanasio*, *Augustino*, ac aliis, dici potest, aliis contradicentibus. Ritus, singulorum nomina recitandi, quem institutum a *Pelagio II*, P. M. fuisse ferunt nonnulli, postea est abrogatus, & generatim tantum fideles defuncti sunt nominati. Ex his autem precibus Pontificiorum de purgatorio opinio non roboris aliquid accipit. Patres de loco aliquo tertio, in quo animæ omnium fidelium, non exceptis Sanctis atque Martyribus, usque ad corporis sui, excitationem, absque ullis tamen pro reliquis peccatorum cruciatibus degere deberent, sunt accipiendi. Et, si quidem aliquando purgatorii mentionem faciunt, intelligunt tamen ex loco *1 Cor. III, 12 seq.* ignem probatorium, quem explicant per *judicium discussionis*, in extremi judicii die instituendum. Per verba secundæ sanctorum commemorationis, *nobis quoque peccatoribus — Lucia & omnibus sanctis tuis*, cet. desiderium declaratur, ut in illorum consortium deveniant. De Sanctis autem, *Joanne* scilicet baptista, *Stephano* protomartyre, *Matthia* Apostolo, *Barnaba*, qui alias *Josès Levita* dicitur, *Ignatio*, *Alexandro*, *Marcellino*, Episcopis Romanis, *Petro* Martyre; quædam
 169. affert, quemadmodum etiam de piis feminis memoratis, *Perpetua & Felicitate*, *Agatha*, *Lucia*, *Agnete*, *Cecilia*, *Anastasia*. Ex clausula Canonis hoc effici posse
 177. con-

contendit: 1) merita sanctorum esse nulla, quoniam non ob meritum aliquod intra sanctorum gratiam recipi volunt, sed, veniam sibi dari, precantur, 2) verbis illis *per quem — præstas nobis*, non indigitari transsubstantiationem panis ac vini, sed de solis externis sacræ eucharistiæ symbolis debere accipi. Tandem aliquid de oratione dominica, quæ Canonis subijcitur, monet, notans, præscos Christianos petitionem de pane *ἐπιουωτό* de Christo, panem vitæ, interpretatos esse, cujus quotidie in sacræ Cœnæ usu participes sint facti: hinc usitata fuit in administratione sacræ cœnæ, & catechumeni illa abstinere jubebantur. Hæc brevis est summa elegantis hujus Commentationis, qua & historiam Canonis *Gregoriani* accurate est persecutus; &, qua ratione ex illo argumenta contra Pontificios stringi possint, solide monstravit, ut hinc de elaboratissimo hoc factu haud vulgaris doctrinæ, eximii ingenii, & acris judicii; Cl. Autori sit gratulandum, utque porro rem literariam & theologiam hujus generis lucubrationibus ornet, publice rogandus.

*CRITICA SACRA SENSUS LITERALIS IN
complexi Codicis Hebræi Veteris Testamenti, ordine
alphabetico vernacule elati, & XX Canonibus criticis
superstructi, ut commentariorum & versionum cum primis
vernacularum Codicis sacri legitima possit esse probatio.
Edidit JO. CHRIST. KLEMM, SS. Theol. D. ejus
denique Prof. Ord. nec non Linguae Hebrææ,
ac Superintendens.*

Tubingæ, impensis Jo. Georg. Cottæ, 1739; 8.

Plag. 22.

Statim ab initio commonefaciendi sunt Lectores, ut hunc, quem recitavimus, indicem totum perlegant, ne, magnam V. T. Criticam in hoc exiguæ molis libello quærendam esse, arbitrentur. Nihil etenim eo continetur, præter *Criticam sensus literalis incomplexi*. Nos tenebras a verbis S. Rev. *Klemmii* dispellemus, clarius

sententiam ejus expressuri. In eo nimirum mutus est, ut *primam* ac *simplicem* vocum Hebraicarum potestatem evolvat, & criticae ejus inveniendae subsidia commendet. Atque haec quidem libelli portio non nisi *priorem partem* Criticae sacrae nobis exhibet, *alteram* alia occasione orbi erudito traditum iri, nuntians. Critica illa subsidia non sunt, fatebimur enim, omnino nova; sed jam testata & pervulgata. Verum haec tamen in uno hic separato leguntur volumine, quae aliis in libris hinc inde dispersa inveniuntur. Unde novum est, quod illa, certis *canonibus* inclusa, uni adspectui patent. Ac quidem illi sunt canones, qui, ubi opus est, declarantur & confirmantur. Nos, doctorum virorum expectationi satisfacturi, dictos canones indicabimus, at ea tamen libertate utamur, ut nimiam eorum verbositatem abjiciamus, sensum magis, quam verba ipsa, declaraturi. Canon I *generalis* est: *Unicus vocum V. T. sacrarum sensus literalis ex usu linguae sacrae, ex origine, analogia, cognatione, ex scopo scriptoris, antecedentibus & consequentibus, appositis & oppositis, synonymis & parallelis, evolvi debet.* Canon II *specialis*: *Radicum Hebraearum notio formalis & radicalis in concordantiis & linguis consignatis ante omnia indaganda.* Canon III: *Ex verbis, tanquam fontibus, verae nominum significationes ducendae, e. g. אֵל ab אֱלֹהִים, בֵּן a בְּנֵי, אִם ab אִמֹת.* Alia, quae adjuvantur, exempla taciti praeterimus. Canon IV: *Cum Chaldaea lingua Hebraeae proxima sit, ex hac, scriptisque adeo Chaldaicis, v. c. Targumim, utroque Talmude, aliisque, significationum Hebraicarum plerarumque veritas in aprico ponitur.* Canon V: *Linguae Hebraeae & Chaldaicae quoniam vicina est Syriaca, ex hac etiam sensus vocum V. T. Hebraearum dubius cognosci potest, imprimis ex versionibus utriusque testamenti Syriacis.* Canon VI: *Multa vocum Hebraearum notiones ex scriptis Samaritanis petendae, cum illis quippe valde convenientes.* Canon VII: *Cum inter filias Hebraeae linguae multo eruditissima sit*

Pag. I
seq.

4 seq.

6.

17.

21.

23.

Are.

*Arabica, prima voces & radices Hebraeae, in sa-
cro Codice minime obvia, ex hac suppleri, dubieque
significationes restitui debent, imprimisque hebraismus
ex versionibus Arabicis roborandus est. Canon VIII: Ex* **Pag. 25.**
*vocum Aethiopicarum cum Hebraeis collatione dubia vo-
cum V. T. potestas illustranda & stabilienda. Canon IX:* **28.**
*Usam etiam hic Persica habet lingua, praesertim vero
Persica versio. Canon X: Etiam ex lingua Graecae, Lati-
nae, Germanicae, aliarumque, cum Hebraea, ceu matre, con-
venientia nominibus ad hoc negotium adjumenti capien-
dum. Canon XI: Ex verbis affinis, quae literis ejusdem orga-
ni utuntur, sapius generalis saltem notio arcessenda. Ex-
empla ex Hilleri Onomastico sacro a pag. 93 ad 103 enarrantur.* **31.**
*Canon XII: Nominum itidem notio ex aliorum affinitate
& cognatione identidem repetenda. Canon XIII: Ea-
dem forma specifica nominum Hebraeorum easdem generales
habent significationes, & qualia verba, e. g. vel activa, vel
passiva: tales, vel activa, vel passiva, suas nominum,
ab iis derivatorum, notiones. Canon XIV: Litera bea-
mantica in vocibus difficilioribus egregium habent usum.* **32 seq.**
*Canon XV: Nec ratio permutationis, trajectionis, & a-
jectionis, literarum Hebraearum, immo & ellipsis vocum
& vocularum, negligenda, sensum literalem scrutaturo.* **40.**
*Canon XVI: Vocum potestas, compositarum ex membris
componentibus, conjunctionis vinculo, reliquisque compositio-
nis regulis, sumenda. Canon XVII: Targumim, aliaque
versiones Orientales, locos etiam obscuros illustrant, u-
sumque ita praebent materialem. Canon XVIII: Hunc
etiam evolutio habet Talmudica. Canon XIX: Versio
LXX viralis rem exegeticam mirifice jucat, quippe a
viris Hebraeae, s; quis alius, gnaris profecta. Canon XX,
idemque ultimus: Nec versio Itala, quia Hieronymum,
Hebraeae doctissimum, autorem habet, ei abjicienda, qui
sensum Codicis Hebraei literalem venatur. His praefultis,
idonea sequuntur exempla, quae lucem Canonibus positis* **43.**
48.
54.
62.
65.
75.
79.
84.

afferunt, eo quidem ordine, quem literæ sibi vindicant Germanicæ. Dignæ hæc lectu notatque sunt, propter commodas significationum causas, quæ adduntur, quoniam ipsæ voces, debitis notionibus vestitæ, in iis etiam Lexicis reperiuntur, quæ melioris sunt notæ. Excerpimus vocum nonnullarum exempla:

Ach! אַח! אַחֵי, אַחֵי, אַחֵי, אַחֵי, אַחֵי, אַחֵי. Patet significatus non tanquam ex textibus *Can. 1*, sed etiam ex origine, ab אַחֵי, *desideravit*, *Can. 3*, ex usu Chald. *Can. 4*, Syr. *Can. 5*, Samaritan. *Can. 6*, Arabum *Can. 7*, Æthiopiun. *Can. 8*, Græcorum, Latinorum, & Germanorum *ach!* *Can. 10* denique ex versione LXXvirali *Can. 19*, & Vulgata *Can. 20*.

Ackermann, אַכֵּר, *agricola*. Præter textus *Can. 1*, docet id origo a אַכֵּר, *folis*, *Can. 3*, præsertim apud Arabes *Can. 7*, idem est Chaldæis *Can. 4*, Syris & Arabibus אַכֵּר *Can. 5*; 7; acced. cognata Arab. Latine Græc. & Germ. *Can. 10* & 12; præformativum est אַכֵּר *Can. 14*.

Pag. 86.

Augapfel, pupilla, oder das Schwarze im Auge, nigrum in oculo, אַוּגאַפֶּל, *Deut. XXXII, 10*, *Pf. XVII, 8*, *Prov. VII, 2*, *XX, 20*. Nam origo Arabibus est *spectavit* *Can. 7*, usus Chal. l. est is, ut אַוּגאַפֶּל, אַוּגאַפֶּל, *nigrum* denotet. *Bresch. Rabb. S. 33 c. 4* idem in Targ. est אַוּגאַפֶּל *Can. 17*.

87.

Abschneiden, אַבֶּצֵר, *succidis*, patet ex usu, *Can. 1*, etiam apud Chald. *Can. 4*, Syr. *Can. 5*, Samar. *Can. 6*, Arab. *Can. 7*, & ex cognatis Hebr. Chald. & Syr. *Can. 12*. Significatus hic formalis in specie idem est ac vindemiare, *Trauben abschneiden*, metaphoricè potestatem, occasionem, præcidere, munire terram, accidere, *Can. 2*. Conf. *Gei. pag. 76, 13*.

88.

Brennen, אַרֶבֶת, Niph. *ustus est*. Est enim etiam Chaldæis & Syr. *ustus*, cum in radice, tum in derivatis.

Brand,

Brand, כַּי, כַּיִיָּה, כַּיִיָּה, *adusio*, Lev. XIII, 24 seq. Jof. III, 24, liquet ex origine, ex cognatis, & ex forma.

Beschleessen, כָּלָה, *absolvit*. Constat ex cognato כָּלָה & Chald. כָּלָה, & ex derivatis atque cognatis Chald. & Syr.

Brau, כַּדָּה, sponsa ratione sponsi, ratione socii autem & iocerus nurus. Probat sensum usus Chald. quo vox hæc & כַּדָּה & sponsa, כַּלְלָה thalamus nuptialis, Ba. Melz. tor, 2; patet & ex cognato כַּלְלָה, sponsalia, Jer. II, 2. Radix est כָּלָה, perfecit, ornavit, coronavit, five à perfectione, ornatu, corona, dicatur sponsa, five aliunde. Conferunt alii Arab. *rexit*, quod sponsæ velatæ & testæ ad sponsum adduci fuerint solitæ, uti etiamnum apud Orientales moris est. Evolve etiam formam. Pag. 146.

Braut-Bett, אַפְרִיז, *torus nuptialis*. Probatur, quia idem est Talmudi *Sota* 12, 1. Epistolas sic claudunt: אַפְרִיז כַּמְטִיָּה, torus nuptialis fit. Quia convenit radix פָּרָה, fructuosus fuit, apud Hebr. Chald. Syr. & Samar. נֶא est præformativum. Quia convenit etiam Græcum *φορτίου*. 162.

Dieb, גָּבַב, *fur*. Significatus hic indubius est tum ex usu Chald. & Arab. tum ex ordine גָּבַב, furatus est, & versione LXX, ubi גָּבַב est γὰρ πῶς, fur. 188.

Diebstahl, גָּבַב, *furtum*. Consentit Chald. גָּבַב et גָּבַבִּיתָ furtum, a rad. גָּבַב, furatus est. Conf. ratione for. C. n. 13.

Fleisch, בָּשָׂר, *caro*. Probamus sensum ex origine בָּשָׂר, sprevit, despexit, quæ apud Chald. & Syr. in pleno est usu. Unde iis est בָּשָׂר, בָּשָׂרָה, בסָרָה, caro, Gen. II, 20, IX, 11, Ps. XVI, 9, &c. apud Syrum Lev. XVI, 4. 1 Cor. X, 26. 2 Cor. XII, 7, &c. Quare, ad rad. Syr. סָבַר transpositam hic transfigere, 241.

Ggg 2 nihil

Pag. 322.

nihil est necesse. Adde, quod omnino caro omnis fit res contemptibilis, &c.

Hund, כלב, *canis*. Nam convenit radix, כלב, fuit rabidus, apud Syr. & Arab. & Chald. etiam est כלבא, כלבא, *Kam. g2, 2*, etiam Syris, Æthiop. & Arab.

326.

Satis habemus, hæc speciminis loco recitasse. Literas inde ab I, ex quibus S. Rev. *Klemm* hic voces nonnullas difficiliore, saltem ut, quod reliquum erat, spatium expleret, tantummodo delibavit; perfectius ac plenius elaboratas in altera, quam promisit, Parte daturus est. Hæc ut brevi in lucem exeat, optamus, quo inchoata egregia Viri Clarissimi Commentatio ex sententia perficiatur. Est enim assiduum veras vocum Hebraicarum significationes in dies magis magisque corroborandi studium per se ipsum laudabile, magnamque habet utilitatem. Sunt vero etiam scopuli, ad quos in hocce conatu facile offenditur, cum cura evitandi. Non dissimulabimus, sed præ nobis feremus, omnes hæc leges, quas S. Rev. Autor rogavit, rei propositæ plurimum inservire. At hoc etiam nobis dandum erit, certis nullam non finibus ac terminis circumscribendam esse, ne qua ingenio fallendi occasio præbetur. Utinam Philologorum aliquis libellum componeret: *de eo, quod nimium est in significationibus vocum Hebraicarum investigandis!* Divitiæ linguæ Hebrææ propriæ, quas non multi rite perspectas habent, fundamenti sunt loco ponendæ, propterea quod illæ certiores omnibus reliquis criticis subsidiis jure meritoque judicantur. Dubii fontes, & fictæ origines, quæ in mera conjectura positæ sunt, non temere recipiantur. Causa in promptu est: nam, quæ dubia & conficta sunt, ea tanta non possunt virtute valere, ut certam notionem, quam quærimus, in lucem præferant, firmentque. In hoc itidem studio etiam atque etiam cavendum, ne causæ ac rationes notationum dentur, quæ parum habeant firmitatis & roboris, & ejusmodi

modi re vera sunt, ut a superioribus Philosophiæ magistris rideri queant. Liceat publica de natura linguarum, Hebrææ etiam, judicia statuere. Fas sit, leges quoque ferre, quas in vera & genuina *Λέξων* Hebræicæ potestate ante oculos positas habeamus. At enim vero leges illæ ac regulæ ita comparatæ sunt, ut leges ratiocinandi ne violent. Sic assensum vix & vix quidem hæc merebitur ratio: *בשר* significat *carnem*. Cur? quia est a Chald. & Syr. *בשר*, *sprevit, contempsit*. Caro vero est *res contemptibilis*. Bella ratio! Nemo erit, qui tam incaute dixerit, *carnem omnino omnem rem contemptibilem esse*, quæ tot homines alit & nutrit. Porro: vocabulum *כלב* *canem* designat. Quare? quia verbum *כלב* *rabidum esse* denotat. Anne vero *rabies proprium canum*, ut cum Philosophis dicamus, *in quarto modo* sit; ut hinc canes nomen veluti proprium nancisci queant, perinde ut *animal rationis particeps idem, quod homo*; significat? Nihil incertius in linguis est vocum derivatione. Hinc nihil quoque incertius est notione, quæ ex dubia derivatione petitur. Exstant, sicut in omnibus linguis, ita etiam in Hebræa, quamplurimæ voces, quarum potestas non ex derivatione, sed ex usu, pendet, cujus nulla ratio reddi potest. Nimum est, vocum significationes, quas nemo in dubium vocat, opera moleste sedula ex incertis fontibus ducere. Nonne, si rem bene putas, certa jam notio incerta redditur, saltem reddi videtur? Hoc studium ad ignotas & dubias potestates vocum eruendas unice referat, qui pulchrum ducit, rectæ rationi obsequi. Inprimis: operæ faciunt pretium, quotquot varias vocum Hebræarum significationes, quæ inter se minime coherere, & a se ipsis interdum prorsus abhorrere, diversæque esse, videntur, apte scienterque conciliant. Id quod fit, si primas generales & universas notiones, severæ contemplationis ope, scrutentur, tumque ostendant, ex his tanquam principiis ceteras veluti corollaria & con-

clusiones ullo sine negotio duci. Quo labore planum saepenupero fieri poterit, *אִי־דָּעוֹן* quandam opinatam in vocabulis quibusdam quasitam esse, quæ vero nulla sit. Sic v. c. *אִי־דָּעוֹן* ex Arab. *إلى* omnem rei cujusvis oram designat & *extremitatem*. Hæc est *universa* & *generalis* nominis potestas, ex qua *speciales*, in S. Codice usitatas, concludimus: ergo hoc vocabulum jure quodam suo adhibetur, ut significet *extremitatem*

1) *vestium*, hoc est, *fibriam*, *Exod. XXVIII, 32*;
 2) *fluviorum*, sive *ripam*; 3) *oris*, id est, *labium*, *Pf. XXII, 8*, vel ipsum, vel verba labijs expressa, *Gen. XI, 1*; 4) *vasis cujuscunque*, vel *oram & marginem*, *1 Reg. VII, 26*; 5) *maris*, id est, *littus*, *Exod. XIV, 30*. Primo quidem adspectu hæc notiones nihil inter se commune habere videntur, cum tamen, re diligentius circumspecta, genus habeant commune, cui tanquam species subjectæ sunt omnes. Hic labor, quo & judicium acuitur, & memoria juvatur, nunquam satis pro dignitate laudari & commendari potest. Vocabula cognata, & linguæ populorum, ad Occidentem spectantium, quoties ad vim vocum simplicem enodandam inter se conferuntur & contenduntur, magna profecto cautione opus est, ne usus quidam ingenii pro certa veritate vendiderit. Multa hujusmodi exempla vel ex antiquo *Jo. Avenarii* Lexico, quod exitum hac in re usum præbet, peti possunt. Faciemus, ut oculis exponatur omnium, quam crepera & anceps sit vocum & literarum affinitas, ad veram potestatem inde dignoscendam. Utamur hanc in rem unico specimine; *כֶּלֶם* notat *stultitiam*, *כֶּלֶם* vero cognatum id, quod stultitiæ contrarium est, nimirum *sapientiam*, significat, & *intelligentiam*. Sed manum de tabula.

JO. HARTMANNI DEGNERI, CIVI-
 tatis Neomag. Archiatri, & Accademiæ Casar. N. C.
 Coll.

Coll. Historia medica de Dysenteria biliosa - contagiosa, qua A. 1736 Neomagii, & in vicinis ei pagis, epidemice grassata fuit, in qua simul corticis Simarubæ & radicis Sulab effectus explorantur. Accedit relatio historica, cum Responso Facult. Med. Halens. de morbo per mercurium sublimatum, in emplastro applicatum, inducitur.

Trajecti ad Rhenum, apud Steph. Neaulme, 1738,

8 maj.

Plag. 18.

Adeo accurate morbum hunc Celeberrimus Autor enarrat, adeo docte eum explicat, adeo caute prudenterque curationem ejus instituit, adeo candide perspicue, & eleganter, singula edisserit, ut præ n ultis aliis dignus hic liber nostra nobis commemoratione videatur. Neque vero de quavis dysenteria generatim, sed de illa tantum epidemia, exponit. Pragressa scilicet ab initio Aprilis & per totum Majum, magis vero Junium, diarrhoea biliosa, post adultum Julium dysenteria ea prius erupit, Augustoque mense latius pedetentim sparsa, mense Septembri per universam civitatem Neomagiensem vicinumque agrum propagata fuit. A medio Septembri usque ad finem fere Octobris vehementissime sæviit, dein se sensim decrevit, tanquam mense Decembri desit. Omnis hinc morbi, sive malignior, sive mitior, fuerit, historia plene traditur, symptomata periculosa indicantur, nec quidquam facile ratione deorsus & hominum, iis infectorum, omittitur, quod ad illustrandam mali indolem pertineret. Nos hic imprimis notamus, bonum fuisse signum, si bilis flava, eoque magis, si bilis viridis quocumque morbi tempore, precipue tamen statim in principio, vel sponte, vel medicamento exhibito, per vomitum, vel dejectiones alvinas,

excer-

excerneretur; sanguinis sinceri ejectionem per alvum non fuisse morbi symptoma essenziale, & simpliciter pathognomicum, neque tamen mali ominis; pulsum, quocumque tempore intermittentem, vel deficientem, gangrænz, in intestinis jam factæ, & instantis mortis, certum ac fallere nescium signum semper extitisse; morbum, in principio grassationis suæ jam satis acutum & funestum, in suo decremento maligniorem fere evasisse, violentioribusque symptomatibus stipatum incessisse; nationem Gallicam præter duos viros annosos, Judæos vero omnes, immunes permanisse; omni illo tempore, quo grassata fuit dysenteria, omnes alios morbos, exceptis diarrhœa, & variolis, uni alterique infestis, cessasse. Ad rem vero magis illustrandam postea aliquot exempla lethalis, aut salutaris, eventus adduxit. *Cap. II* in causas inquirît, ubi initio statim ingenuè confitetur, obscura adhuc & incerta esse, quæ tradantur de aeris conditione & habitu ad morbos epidemios generandos; modoque contagionis, neque sibi ipsi satisfieri iis, quæ de hoc argumento allaturus esset. Antè omnia vero mali originem ad Deum, tanquam primam causam, refert; qui gravissimis ejusmodi morbis ob peccatorum gravitatem pœnas ab hominibus repetat, aliorum opiniones & persuasiones de morbi causis varias recensens confutansque. Putat vero ipse, non ab externa corporum subternarium putredine, aliave re extra nos, sed in nobis, & ab interna humorum putrescentia, nasci ejusmodi morbum, effectum vero aeris in nostrum corpus esse occasionem ejus commodam, quatenus scilicet in homine, ad suscipiendum morbum jam specificè idoneo, humores ardore suo, vel siccitate diuturna, ita singulariter, & præter naturam, mutat, ut naturaliter blandi in corruptionem abeant acrem & putredinosam, & variam inde venenosam indolem adsciscant, corpusque in summum dissolutionis periculum adducant, ut brevi tempore omnis motus vitalis tollatur. Atque hæc humorum ad dissolutionem putredinosam facta
muta-

mutatio a Medicis malignitas, item miasma, fermentum, &c. appellatur, quod non modo adeo specificum est, ut certum tantummodo genus morbi, pro indole & proprietate ejusmodi corruptionis, generare valeat, sed cujus maximum etiam malum in eo consistit, quod semel natum, deinde potentiam sese diffundendi, & per contactum se, cum aliis communicandi, secum gerat. Ut proinde morbi fere hæc materia & inquilina acrimonia, quæ initio in homine generatur, & quæ deinde ex uno corpore emissæ, in alio corpore sano similem mutationem morbosam effioere valet, primo quidem morbi soboles dici queat, quia non nisi post morbum prius inductum existit; postea vero in reliquis omnis mali sit præcipua & vera causa. Morbus enim tum non amplius ab aere sustentatur, sed contagione per materiam istam, in corpore semel natam, quæ propterea a Nostro contagium dysentericum appellatur, atque ope aeris, tanquam vehiculi, tantum cum aliis corporibus communicatur, tam late spargi & propagari consuevit. Quodsi autem de natura materiae hujus quaeritur; non sufficit, si respondetur, esse fermentum specificum, sed declaranda est indoles illa specifica, a qua morbus suæ speciei proficiscitur, præsertim cum in tam multorum, tamque variorum, affectuum contagiosorum diversitate, quilibet morbus acrimoniam sui generis specificam habere debeat. Enimvero cum propter subtilitatem, quæ omnes sensus humanos fugit, tum propter specialem plane, imo specificum, characterem, quo ab aliis omnibus distinguitur, a priori, ut vocant, natura ejus cognita Medico huc usque nulli fuit, neque spes superest, fore, ut unquam exploretur. Quapropter ex ipso effectu, seu a posteriori, tantum est perspicienda, ut, quotiescunque, effectum unius veneni cum effectu alterius convenire, observamus, similem etiam utriusque veneni esse naturam, concludamus. Ex potioribus itaque symptomatibus, cardialgia subita, & summa, constanti vomendi conatu, vomituque ipso, profusio alvi continuo, bilioso, cruento, purulente,

H h h

lento; deloribus intestinorum intensissimis, eorum corrosione sine notabili febre, hanc insequente inflammatione, abrasione, corruptione, gangræna, sphacelo, accedentibus denique singultu, convulsionibus, ipsa morte, quæ omnia intra paucos sæpe dies evenerunt, cum similes effectus a veneno sumto etiam provenire videas, colligit, similem materiam acrem, venenosam, arsenicalis naturæ & indolis, morbum illum dysentericum suscitasse, quæ, quoniam intra corpus humanum genita, naturam animalein & volatilein retinuit, venestato suo vapore subtili, secus ac ab arsenico minerali fixo, extrinsecus dato, fit, per poros corporis humani penetravit, aliosque per venenosam suam qualitatem eadem labe affectit. Sedes vero ejus veneni in bile fuit, quæ variis ex causis facile excandescit, putrescit, & ita mutatur, ut acerrimus & corrosivus malignusque evadat humor, quod vel cholera satis testatur. Quis miretur itaque, & hoc venenum ex bilis acrimonia & corruptione putredinosa in corpore nostro esse genitum? Posthæc Cel. Autor usum subtilioris hujus disquisitionis in prognosi, & methodo medendi ostendit, eosque Medicos, qui hic motus congestorios, a natura sapienti institutos, comminiscuntur, reprehendit. *Cap. III,* morbi curationem traditurus, aliam atque aliam dysenteriam aliam quoque atque aliam medendi methodum requirere, sapienter monet, & de difficultatibus medicationis rationalis in morborum præcipue epidemiorum initiis, ingenue, sed docte & accurate, differit, curandique methodum causæ esse accommodandam ratus, in dysenteria ejusmodi biliosa præcipit, ut saburra illa contagiosa biliosa ante omnia *ævo*, vel *ævo*, e corpore proferatur, prout alterutrum, vel utrumque etiam, prudentia Medici fructuosius esse judicet. Ex emeticis ut tutissimum & optimum radix Ipecacuanæ, in pulvere data, præcipue locum habet, causa morbosa in primis viis adhuc obhærescente, & quod notandum est, partibus solidis nondum affectis. Ita tempestivum, & pro morbi conditione iteratum quoque, ejus usum sæpenumero expertus, cau-

telas

telas in ea danda copiose enarrat. Ad alvum evacuan-
dam tutissimum hic & selectissimum habetur remedium
Rhabarbarum, quod simul leniter corroborat, imo specifi-
ca in biliosis. præcipue dysenteriis virtute excellit. Ra-
rius eo in pulverem redacto, creberrime tinctura ad men-
tem *Rolfinckii* parata, largiusque data, usus est, fluxu
in plerisque sub hujus usu imminuto, ut proinde illam,
ob præstantissimam in hoc aliisve morbis virtutem, reme-
dium non humanum, sed divinum, appellet. Præmis-
sis his, vel alterutro, vel utroque, ea in subsidium veniant,
quæ acrimoniam biliosam porro infringant, corrigant, &
simul læsionem, ab illa saburra inductam, tonumque in-
testinorum debilitatum, restituant. Primum vero erat,
quo utebatur Noster, antidysentericum aliquod novum,
scilicet cortex quidam Americanus, huc usque parum co-
gnitus, Simaruba dictus, in *Historia Acad. Reg. Scient. Pa-
ris. & Commercio literar. Norimb.* commendatus.
Drachmas ejus duas in s. q. aquæ simplicis, ad reman-
entiam unciam octo decoxit, & terna quavis, vel qua-
terna, hora ad unciam unam, vel duas, pro circumstantia-
rum ratione, per aliquot dies continuos, seu ad plenam
convalescentiam, propinavit. Effectus fuit lenis, et præ-
permodum insensibilis, ac, quamvis non tam festinus, ut Pa-
risiis, quod tamen & vitio forsân Corticis debetur, ta-
men in morbo curabili utilis non vulgari modo, magis
tamen in fluxu, sanguinis, & materiæ purulentæ, quam
biliosis excretionibus, compescendis. Interdum ex tinctu-
ra Rhabarb. decoctum hoc sociavit Autor, pulvere corti-
cis nunquam usus; de quo plura hic & copiose expo-
nuntur. Quibus incassum adhibitis, ubi ob tonum in-
testinorum nimis debilem flaccidumque, & fluxum ma-
gis passivum, usu potius roborantium, aut fortius adstrin-
gentium, opus fuit, Cort. Cascar. vel in pulvere, vel tin-
ctura, atque, hoc etiam irritò, succum Catechu vel in pul-
vere, vel tinctura, reliquis formulis adjunxit. Quod ad
medelam symptomatum attinet, adversus torminum atro-

etiã præcipue remedia oleosa, imprimis oleum lini, item clysteres lacteos & oleosos, item Gummi Arabicum & Tragacanth. felici ut plurimum successu, in usum vocavit. Omnibus tamen palmam prætipuisse videbatur remedium plane novum, & paucissimis adhuc Medicis notum, mucilago nempe radicis Salab. Nulla facile ejus radicis in Medicorum libris mentio existat, præterquam quod in *Alberti Seba Thesauri rerum naturalium* variaz ejus species describuntur. Specie externa quammaxime tam ratione magnitudinis, quam figuræ, inter se discrepant hæc radices. Quædam enim illarum oblongæ datylum quodammodo referunt, eo tamen minores existunt. Quædam, his ipsis minores adhuc, fructui Cacave, aut etiam fabis Arabicis Coffe, forma & magnitudine sunt similes. Aliæ cordis, aliæ alias, habent figuras, earque informes. Colore sunt vel albicante, vel subluteo, aliquantum pellucidæ, nulla pelle testæ, odoris expertes, nec alio sapore præditæ, quam viscosa & mucilaginosa, nec aliter hæc, perquam tamen lente, in oræ contraradicum naturam totæ liquefcunt, diuque palato adherent. Specie externa fructum magis referre videntur. Si hujus radicis, in subtilissimum pulverem redactæ, drachmæ uni unciaz octo aquæ calidæ affunduntur, leni calore supra ignem ea solvitur, & per linteam expressa, a paucissimis facibus repurgatur. Ita abit in pulcherrimam gelatinam mucilaginosa. De hac singulis 2, 3, vel 4, horis capiatur cochleare dimidium, vel plus minusve, prout necessitas exigit. Hæc acrimoniam biliosam commode involvit, temperat, doloresque lenissimo modo mulcet, & mitigat, partibusque solidis adhærescens, arrofa intestina, tanquam balsamo lenissimo, delinit. Adversus alios etiam morbos commendatur, digna utique diligentiori experimento. Narcotica Noster admodum suspecta habuit, atque lenissima etiam, ut Sirup. Papav. alb. & Theriacam, non admodum tuta comperit. In dysuria, vel stranguis, Bass. Sulph. simplex vel Anis. in moribus febri-

febrilibus lenia diaphoretica præcipitancia atque absor-
bentia, adversus abdominis spasmos doloresque, & alvi
fluxum, nonnulla externa, neque tamen hæc cum adeo
singulari efficacia, adhibita fuerunt. Hinc vero diætæ re-
giminisque rationem, & medelam adversus morbi reli-
quias, ulcera intestinorum fetida, maligni moris, can-
crofa, in quibus Gummi Arabicum præcipue egregie va-
luit, item cæliacam, œdemata pedum, & abdominis
tumorem, enarrat, methodumque suam tutam fuisse, &
ab aliis quoque Medicis absentibus cum fructu adhibi-
tam, tribus præcipue casibus testatur, empiricas & tu-
multuarias curationes & remedia domestica longo ordi-
ne percenset, ac dijudicat, pauca etiam de remediis,
A. 1702 usurpatis, subnectit. *Caput IV* curationem pro-
phylacticam complectitur, putatque Noster, iisdem re-
mediis averruncandum esse morbum, quibus curatur.
Quapropter eo etiam consilio ex remediis tincturam
Rhabarb. plurimum extollit, alias vero separationem
infectorum a sanis quammaximè præ ceteris omnibus
commendat. Quæ vulgo etiam hoc sine crebrius adhi-
beri solent, commemorat simul, & sub examen revocat.
Capite denique *V* cautelas & observationes tradit, &
per multa, quæ ad morbi indolem, & remediorum tam
noxios, quam salutare, effectus, pertinent, persequitur, er-
roresque ac præjudicatas opiniones notat, ac de dysenteria
extremum Campensi & Ripenensi pancis agit. Post
hanc tractationem tristissima contexitur historia matro-
næ nobilis, cui a circulatore ignarissimo & audacissimo
mercurius sublimatus valde enormi & indefinita quanti-
tate externæ cum emplastro femori applicatus fuit. Quo
facto, statim corpori adhæsit, & in duobus diversis lo-
cis partes corrolit, erosit, magnumque vulnus, ac su-
per hoc escharam, cum tumore & inflammatione adeo
ingenti, excitavit, ut etiam tumorem cum eschara post
ipsum ægrotx decessum, atque adeo post intervallum
tot dierum, duorum pugnorum magnitudinem æquave-

ic. Atque ita non tantum intolerabiles cruciatus concitavit, sed etiam ulterius in corporis & sanguinis massam penetrans, genus nervosum ingentibus spasmodicis & convulsionibus affixit. Sic progrediens in interiora, imprimis in stomachum & fauces se insinuavit, ibique multarum turbarum origo existit, nempe cardialgiæ, nausæ, vomitus, angustiarum, & ardoris summi, tumoris & inflammationis in capite & collo, difficultatis loquendi & deglutendi, vacillationis dentium, salivationis immodicæ, salivæ primo limpida, deinceps cruenta, hæmorrhagiæ oris & faucium notabilis, exulcerationis in partibus solidis, denudationis in ossibus & maxillis, lapsus dentium spontanei, oris & facum alvinarum fetoris summi. Tandem mercurius sublimatus in ipsas cerebri membranas penetravit, ibique vim suam exercuit insignibus capitibus circa tempora doloribus, vigiliis continuis, abalienationibus mentis, & deliriis levioribus, suscitatis. Hæc secuta est summa virium imminutio & cessatio, angores animi, sudor frigidus, utpote indicium gangrænæ & sphaceli in partibus internis, donec tandem mors luctuosæ huic tragædiæ finem attulit. Cel, itaque Autor initio tractationis vehementer, at justo ardore, nebulones illos medicastro, præcipue tonsores, infectatur, deinde noxas Merc, subl, etiam externe applicati luculente demonstrat, tum universi tragici casus historiam, per dies singulos eundo, exponit, tandemque responsum Ordinis Medicorum Halensium repetit, quo circulator ille luctuosæ mortis causa declaratur.

*M. TULLII CICERONIS EPISTOLARUM AD
diversos (familiares vulgo vocant) Libri XVI. Recensuit,
novis argumentis, quæ Commentariorum loco esse possunt,
suisque critico-antiquariis observationibus, illustravit,
JO. NIC. FUNCCIUS, Marpurgensis.*

Marpurgi Cattorum, literis et sumptibus P. C. Mulleri, 1739.8.
Alph. 2 plag. 17.

Plu-

Plurimi sunt, qui *Ciceronis* has Epistolas jam antea nobis illustratas dederunt. Extant *Victorii, Corradi, Manutii, Gronovii, Grævii, Cellarii*, & complurium aliorum, commentationes. Isti omnes, pro suo quilibet genio ac modulo, conatus suos præclarissime impenderitunt. Neque tamen verendum est, ne ita quælibet exhausterint, ut nihil addendum reliquerint eruditissimo *Funccio*. Veterem is cum *Cellario* servavit Epistolarum ordinem, quem procul dubio a *Tirone, Ciceronis* liberto, secundum eos, ad quos scriptæ fuerint Epistolæ, institutum esse, arbitratur. Fuerunt autem, qui *Tironis* istiusmodi operam negligentie accusarent, & secundum annos ac tempora, quibus ad diversos essent datæ, Epistolas, in aliam, dispositas fuisse: quod ita melius de ipsa historia constaret. Hinc etiam Noster *Hieron. Ragazonis* conjecturam, quo Epistola quæque scripta sit ordine, ad calcem addidit libelli. Contextum præterea illibatum, & qua fieri potuit, cura & solitudine quam emendatissimum exhibet. Codices manuscriptos haud pervestigavit; neque enim credidit, post exantlatos tot ac tantorum interpretum labores denuo quidquam observandum fuisse, quod opus jam absolutissimum non attereret magis, quam illustrius atque ornatus redderet. In plerisque igitur secutus est *Petrus Victorium, Jo. Georgium Grævium*, atque *Christophorum Cellarium*. Variantes lectiones ex aliis indicavit. In annotationibus suis præcipuam operam dedit, ut, quæ linguae Latinae sunt propria, explicarentur, ac demum ut, quæ ad historiam & prudentiam civilem spectant, constarent. Sed agedum, has ipsas paululum consideremus. Ad *Lib. I Ep. 1* annotatur, *Lentulum*, ad quem Epistola scripta est, cognominatum fuisse: *Spintherem*, quod, ut apud *Festum* legimus, genus est muliebris armillæ. Propter similitudinem *Spintheris* cognomen accepit ab histrione, ita vocato. *Tullius* autem, cum videretur contumelia, nunquam eum ita compellavit, quod *Cæsar* tamen fecit de *Bello civili Lib. V*, & *Sallustius* in *Bello Catilinario*. Ad *Lib. II Ep. 3* munus vocatur,

catur, quodcumque per liberalitatem ac benevolentiam alteri datus. Vulgo, qui opibus valebant, ad rogum in funere parentum dare solebant gladiatorium munus: quo adeo Diis Manibus litari credebant, simul atque gratiam captabant populi. Neque solum gladiatorum præbebantur certamina, verum & alia spectacula, maximis sumptibus & ambitiosa liberalitate apparatus. Et numos distribuere, & epulum dare, & alia magnifice ad luxum comparare, studebant. Pantherarum pariter in ludis frequentior usus. Quicquid etiam hac Epistola monuerit *Tullius*, *C. Curio* funebri patris munere, cum opibus & apparatu *Scaurum* superare non posset, ingenio magis utendum putavit. Theatra duo juxta fecit amplissima e ligno, cardinum singulorum versatili suspensa libramento: in quibus utrisque, antemeridiano ludorum spectaculo edito inter sese aversis, ne invicem obstreperent scenæ, & repente circumactis ut contra starent, postremo jam die descendentes tabulis, & cornibus inter se coeuntibus, faciebat amphitheatrum, & gladiatorum spectacula edebat, ipsum magis auctoratum populum Romanum circumferens. Vid. *Plinius Hist. natur. Lib. XXXVI Cap. 15.* Et hujus theatri *Cælius* meminit *Lib. VIII Ep. 2 n. 4.* Atqui ad hos ludos etiam *Patiscus Curioni* decem pantheras misit: quas ipsas, & alias Africanas decem, *Cælio* donavit *Lib. VIII Ep. 9 n. 7.* Ad *Lib. III Ep. 3* de voce præclarissime notatur: Cum vocis significatio ipsa compositione augeatur, ut præclare idem sit, quod clarissime, vel Autoris scriptum incuria, vel insolens verbum, præclarissime videretur, istud nisi & aliis locis reperiat, *Orat. pro Milone Cap. 35,* & apud *Hirrium in Bell. Alex. Cap. 30 & 47.* Ad *Ep. 8* ad loquendi modum, *domum ad meos literas mittam*, quasi, inquit, *ad me*, eamque lectionem, quam *Victorius* primum invenit, maximi quique Critici non modo veterum Codicum genuinam asseverare, verum & in ea tantum eleganter *Tullianæ* notam jactitare, conantur. Neque, ut *Gebhardus* loquitur, hujus venustatis vim capiunt, qui scripturam istam agnoscere & amplecti nolint. Scio, Latinos aliquando ex metonymia adjuncti possessorem cum re possessa, adeoque haud raro pronomina *ego, tu, sui, & meus, tuus, suus*, commutare. Ita *Plautus Pseud. II 4, 45, a me possum dare; Trinum. I, 2, 125, a me argentum d. di; Persius Satyr. IV extr. tecum habita; Plautus Menæchm. V, 1, 1, repente expetit me ad sese irem; Cicero Orat. pro Milon. Cap. 19, divertit Clodius ad se ad Albanum.* Hoc vero loco nihil mutandum censeo. Obstat veteram librorum fides, loquendi ratio, & perpetua ipsius *Tullii* consuetudo, contra quam nulla potest valere figura; sententia ipsa, æquis enim, si vel maxime omnes *Tullii* veneres possideret, *literas, scripserit, domum ad me mittim?* quod tautologum esset; *ad meos* ubique obvium. Atque ex istis paucis exemplis ad reliquorum conditionem consequentia facile valebit, indidemque, quod sub initium percensionis scribere meminimus, nemo non Lectorum, non temere collocasse operam suam *Cl.* Editorem, vel sine admonitionibus nostris, colliget.

(433)

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi VII. Sectio X.

A NEW PANDECT OF ROMAN CIVIL
Law, as anciently established in that Empire, and
now received, &c.

hoc est,

*JO. AYLIFFE, LEGUM DOCTORIS, NO-
va Pandectae Juris Romani Civiles, ut olim in isto
imperio esse constitutum, & nunc in Europa
receptum.*

Volumen I.

Londoni, apud Thom. Osborne, 1736. fol.

Alph. 6 plag. 27.

Est hoc opus triginta annorum, cujus *Volumen pri-
mum* Doctissimus Autor erudito orbi hic offert, eo
animo, ut complectum Juris Romani Civiles Corpus
& Systema exhibere possit. Dici autem vix potest, quanta
aetate hoc Jus Romanum dictus Autor in toto suo libro
extollat, asserens, id quidem primario ac proprio
soli populo Romano proprium & peculiariter fuisse, sed pro-
pter insertas prudentes regulas, ac civiles institutio-
nes,

nes, partim a Græcis acceptas, partim ex sana ratione & consensu totius generis humani, petitas, jus universale totius orbis & legem legum merito addite. In his occasione præmittit integrant tractationem de origine & progressu Juris Civili Romani, in quo docet, tum, cum, prius Roma condita fuerit, nullas plene scriptas leges existisse, sed omnia administrata & peracta esse *more regis*, & secundum Regum liberum arbitrium usque ad eorum expulsionem. Postea A. U. C. 309 decretum a Senatu Romano ad instantiam *Tiri Romili* & per Plebiscitum auctoritate publica constitutum est, ut decem viri in Græciam mitterentur, qui leges omnium optimas, imprimis Atheniensium & Lacedæmoniorum, transcriberent, & post reditum in XII Tabulas dividerent: id quod fundamentum fuit & materia prima omnium Legum Romanarum Civilium. Cum autem Leges hæ XII Tabularum non sufficerent ad decidendas omnes in universum obvientes causas, auctum fuit hoc Jus Romanum partim per Plebiscita, quæ in secessione vel in monte sacrum, vel in montem Aventinum, vel Janiculum, plebejo magistratu interrogante, constituta sunt, æque, lege *Horatiana* lata, non minus valere, quam leges, cæperunt, partim per Senatusconsulta, quæ Senatus jussit atque constituit, partim per Edicta Prætorum annua primum, post ex Lege *Cornelia* perpetua, partim per interpretationem Prudentum, partim per actionum Formulas solennes in iudicio, partim per Responsa Prudentum, & eorum, quibus præmissum erat de Jure respondere. Ita Jus Romanum comparatum erat, secundum nostrum Auctorem, in statu populari & durante Reipublica libera; sed longe aliam induit faciem in statu monarchico, in quo tres cum primis notanda veniunt epochæ, quarum prima est gentilium Imperatorum usque ad *Constantinum Magnum*, seu A. 306, secunda a *Constantino M.* usque ad *Theodosium Juniorem*, seu A. 435, tertia sequentium Imperatorum usque ad *Iustinianum*, seu A. 527. Circa has imperii constitutiones observat Au-

tor

cor noster, quod illa Rescripta, quæ ante tempora *Constantini*, & donec sedes imperialis Romæ fuit, emissa fuerunt, longe concisiori, elegantiori, & nervosiori, stilo scripta sint, quam ea, quæ post translocationem sedis imperialis Constantinopolin factam condita, sicuti videre est ex Constitutionibus *Martiani*, *Zenonis*, *Anastasi*, *Iustini*, atque *Iustiniani*. Tandem recenset Interpretes atque Commentatores Juris Romani, inter quos Seculo XIII emihuit *Accursius*, coryphæus Glossatorum, & Seculo XIV *Bartolus* & *Baldus*, ac post hos Dnumviros *Angelus Perusinus*, *Baldi* frater, *Salycetus*, *Alexander*, *Paulus de Castro*, *Franc. Aretinus*, *Decius*, & alii.

Hoc præliminari sermone satis amplo finito, transit Autor ad rem ipsam, & dispescit totum Opus in *IV Libros*, quorum *primus* a *pag. 1* usque ad *pag. 58* generalia complectitur de justitia & jure tam publico, quam privato, de jure Naturæ primævo & secundario, de consuetudinibus, rescriptis, & privilegiis, de æquitate in genere, tam naturali, quam civili; deinde tria objecta juris, ad mentem *Iustiniani* & *Triboniani*, commemorat, ac *Lib. II pag. 59 — 260* incipit de *primo*, nempe personis, agitque de statu, qualitate, & conditione hominum, quem statum variis modis considerat, vel ut *civilem* respectu libertatis, civitatis, & familiæ, vel ut *naturalem* respectu sexus, nativitatis, ætatis, atque generationis, cui pluribus subjungit materiam de magistratibus Romanis tam in genere, quam in specie, de Imperatoribus, Regibus pluribus & Principibus, de Romano Dictatore, de Consulibus, de Præfecto urbi, de Prætoribus, de Censoribus & Quæstoribus, de Romano Senatu, & in fine de Legatis, ac eorum prærogativa, privilegiis, & admisione, multum differit. Porro *Lib. III* considerat res, tanquam alterum objectum juris, agitque de rerum divisionibus, quas dividit 1) in eas, quæ in patrimonio hominis sunt, & quæ non sunt, 2) in res sacras, sanctas, & religiosas, 3) in res corporales & incorporeales,

rales, 4) in res legitimas & illegitimas, & 5) in res ordinarias & extraordinarias; deinceps loquitur de bonis tam mobilibus, quam immobilibus, de dominio, pecunia, servitute, & usufructu, hec non de donationibus, de testamentis, substitutione, & successione ab intestato, atque exheredatione. Tandem *Lib. IV a pag. 419* usque ad finem agitur de obligationibus in genere, earumque divisionibus, de contractibus, ac eorum variis speciebus, ut & delictis publicis pariter & privatis. Non autem animus fuit, omnia, quæ ab Autore adducta sunt; hic percensere & excerptare, tum quia hoc nimis longum, & scopo nostro plane adversum, esset, tum quia multa trita sunt, & in omnibus fere Compendiis Juris existant.

JOANNIS PHILIPPI HEINII, S. TH.
Doct. & Prof. Rect. Gymn. Regii Joachimici, Dis-
sertationum sacrarum Libri duo.

Amstelodami, excudunt: Jacobus & Gerardus Borstius;

1736. 4..

Alph. 2.

Cum haud vulgarem mererentur laudem Viri docti, qui in observationibus & animadversionibus suis facis vulgandis nostra ætate maxime elaborant, quibus sæpe illa, quæ in grandioribus voluminibus intacta manserunt, cum studio excutuntur, tum vel maxime præconio nostro dignus videtur. Cel. *Heinius* editis suis, de quibus jam dicturi sumus, Dissertationibus. Summa cum laude is munere Professoris in Gymnasio Joachimico, quod Berolini est, fungitur. qui antea de Gymnasio illustri, quod Halæ Saxorum floret, historiam & antiquitates sacras docendo, bene meritus fuerat. Ibi jam Seculi hujus anno decimo sexto Observationes nonnullas, dilucidandis rebus sacris idoneas, prelo paraverat. Moltus enim tum erat bibliopola quidam Halensis, novam variorum scri-

scriptorum collectionem, per fasciculos edendam, quibus & edita & inedita infererentur. Huic collectioni nonnullas observationes sacras adiecerat S. Rev. *Heinius*; displicuit ipsi tamen postea, ut in Praefatione fatetur, hoc institutum ideo, quod libelli grandiores fasciculis adfuerentur, qui mole sua Dissertationunculas ipsius obruebant, & lectorum quasi oculis subtrahebant. Meliori propterea consilio illas, quas postea elaboravit, Dissertationes misit Amstelodamum edendas, editasque tractationes interea cum ineditis combinandi consilium cepit, ut adeo post varios casus Dissertationum *Volumen* hoc *primum* prodierit. In *duos Libros* divisit has lucubraciones, ex quibus octo priores *Libri I, & Dissertatio XI & XII Libri II*, novae sunt. Non negamus, varia in his laboribus Viri Cl. occurrere, quae satis venusta & utilia sunt sacrarum rerum studiosis; nec tamen dissimulare possumus, varia etiam in his deprehendi, quae propter novitatem, & ingenii abundantiam, sese non omnibus commendabunt eruditis. Sed non multum movebitur Caeli Auctor aliorum dissensu, siquidem ipse in Praefatione monet, se suas sententias nemini obrudere, & si quis suis argumentis non convincatur, illi dissentiendi libertatem tribuere, nec cum quopiam contentionis ferram velle reciprocare. *Alterum* praeterea *Volumen* retractationes & illustrationes harum Dissertationum, cum novis argumentis, suo tempore edendum, continebit. Ut Lectores vero nostri, quid in his insit Dissertationibus, intelligant, operam dabitur, ut potiora momenta paucis repetamus, & modeste consideremus. *Libri primi Caput I*, quid ministerium solis & lunae sit *Gen. I, 14*, declarat, & quid per Pag. I. signa & statuta tempora intelligendum sit, exponit. Initio refert Cl. Auctor, interpretes per *DOMINUM* intellexisse vel miracula, quae in sole ac luna contingunt, vel portenta, quae malum orbi portendunt, vel signa prognostica serenitatis, aut tempestatis, pluviae, &c. vel signa, quae coloni in serendo & metendo, nautae in navigando, observare de-

Pag. 9.

bent, vel momenta, quæ alias horarum minuta vocantur, vel quatuor anni tempestates. Sed omnes has sententias rejicit, & potius eclipses, seu deliquia luminarium, intelligit, nec curat, quæ contra hanc sententiam disputaverit *Scaliger*. **דבד** tempus statutum certum notat, & h. l. designari, credit Autor novilunia & plenilunia, & synecdochice ipsos menses, reliquosque fere omnes interpretes reprehendit. *Cap. II* magna probabilitatis specie adstruere laborat, parentes generis humani unum modo diem in Paradiso commoratos fuisse. Argumentis undecim hoc probare conatur, & quidem initio ex sermone diaboli, illius quæstionis sensum esse, putat, num. Deus omnibus arboribus edendis illos interdixerit, cum vidisset, illos omni alimentorum genere abstinuisse. Ex quibus concludit, primos parentes non ultra diem in horto Edenico substituisse. At, cum ille sensus verbis serpentis temere & præter Scripturam affragatur, nobis hoc argumentum non illud probare videtur, quod Autor contendit. Eiusdem quoque generis reliqua sunt argumenta, quibus suam sententiam fulcire laborat, ubi producit 2) responsum *Eve*, quæ de futuro tempore locuta fuerit, **אכלנו**, comedemus, &c. 3) *Eve* appetitum, 4) quia primi parentes ab arbore vitæ abstinuerant, 5) opportunitatem temporis urget, 6) testimonium Christi, qui, **אין אג-גיס** homicidam diabolum fuisse, asserit *Jo. VIII, 44*. 7) neglectam seminis propagationem, 8) & 9) silentium *Mosis*, 10) *Pererii* sententiam, & 11) comparationem Christi cum *Adamo*. *Adamus* sexta die est creatus, & simul lapsus, inde & *Christus* sexta die passus est. Interim tamen negat, hujus sententiæ posse subsidium peti ex *Pf. XLIX, 13*, **אדם ביקר כל יליו**. Tandem *Pererii*, *Burmanni*, & *Gatakeri*, objectionibus respondet. *Cap. III*, serpentem, autorem lapsus & peccati, diabolum fuisse, nec tamen serpentis exuviis ut larva testum comparuisse, asserit. Hac meditatione demonstrare studet Au-

tor,

tor, serpentem, cujus *Moses* in historia tentationis meminit, neque fuisse spectrum serpentis, cujus figuram Satan induerit, nec serpentem verum, sed ipsissimum Satanam, qui suo veneno totum genus humanum infecit & afflixit. Variis sententiis eruditorum rejectis, non satis liquere putat, qua forma diabolus *Eva* apparuerit, probabile tamen videri, eodem modo diabolum *Evam* allocutum fuisse, quo Deus hominem compellaverat, ut homines, illum unum ex angelis esse, hariolari potuerint. Diabolum etiam tum in censu angelorum fuisse, nec adhuc ex cohorte caelestium in tartara detrusum, sibi persuadet S. Rev. Autor. *Caput IV, Enochum* non de judicio novissimo, sed diluvio, tellurem *Noachi* aro inundaturo, vaticinatam, adstruit. Rem valde claram esse, ostendit Autor, miraturque, eam viris doctis non animadvertam. Supponit 1) tanquam certissimum, *Judam* suae Epistolae materiam & argumentum ex posteriori *Petrina* deponnisse. Deinde 2) ex eo probat, quod Prophetæ soleant ea judicia, quæ proxime instant, tanquam longo post tempore futura, prædicere; 3) ex nomine filii *Metusabelab*, 4) ex antiquissima traditione, 5) ex ipsis vaticiniis verbis, ubi *idg.* rei accelerationem innuit, &c. Tandem & antediluvianos ab atheismo, idololatria, & hæresi, liberat, concedens tamen, illos profanos, impios, luxuriosos, & violentos, fuisse. *Cap. V* docet, præter octo animas, quas Scriptura S. expressit, in arca *Noachi* alias quoque servatas fuisse. Cl. Autor pro sua opinione maxime urget, *Noachum* virum magnæ autoritatis, magno servorum numero stipatum, fuisse; probabile esse, quod uxor, nurus, & filii, delicate educati fuerint, labori non assueti, & ministerio ancillarum & servorum usi; porro in *Noachi* gratiam Deum, servis quibusdam vitam donasse. Respondet simul objectionibus, quæ desumuntur e silentio Scripturæ S., & exempla adducit, ubi Scriptura mancipiorum non facit mentionem. Numerum expressum semper exactum esse, demonstrat, & servorum vilissimam conditionem, ministerium

arce,

- aræ, item artes post diluuium exultas, seruitutem postdila-
 vianam, gentium servarum ortum, pro se pugnare, existi-
 unt. **Cap. VI** agitur de velo, quo Sanctum a Sanctif-
 simo separabatur, ubi multis erroribus & fabulis ejus hi-
 storia purgatur. Prolatis variis hujus veli nominibus, lo-
 cum *i Reg. VI, 31*, ubi de velo in *Salomonis* templo agi-
 tur, explicat. Postea traditionem sinit Judæorum de velo
 duplici templi secundi. In hac tamen traditione observat
 Cl. Autor; temere fingi crassitiem muri intergerini, du-
 bitationem architectorum, duplex velum, veli crassitiem,
 annuam reparationem, spatium intermedium, & con-
 spargendi rationem. **Cap. VII** eruuntur ex *Jobo* histo-
 riæ antiquissimæ notabilia fragmenta, adstruendæ verita-
 ti scriptorum *Mosaicorum* valde idonea. Cl. Autor in
 hac observatione sibi visus est varia momenta *Mosæica*
 historiæ in libris *Jobi* invenisse, huncque virum illius ve-
 ritatem & certitudinem designare, ostendit. Itaque deprehen-
 dit in *Jobo* historiam creationis **Cap. XXXVIII, 4**, *A-*
dami historiam **Cap. XV, 7, XX, 4**, præceptum divi-
 num, *Adamo* datum, **Cap. XXVIII, 27**, *Capsum A-*
dam **Cap. XXXI, 33**, *Abelis* cædem **Cap. XVI, 18**, di-
 luvium **Cap. XII, 15**, turrem *Babylonicam* **Cap. XII,**
14, everisionem *Sodomitarum* **Cap. XV, 27 - 30,**
XVIII, 15 - 21, XXXVI, 14, *Pharaonem* *Israelitas* perse-
 quentem **Cap. XII, 23 - 26, XXII, 16 - 20, XXVII, 20,**
 &c. ubi etiam contra *Spanbemiæ* disputat. Forte in
 his nonnulla, vidit Autor, quæ alii viderunt nunquam, nec
 videre etiam facile possint, de quibus hoc in loco disputare,
 nihil ærinet. **Cap. VIII** evincit, *Achmetam*, *Efra VI Ec-*
batanam, *Mædorum* metropolin, designare. Inprimis id de-
 monstrat ex etymologia, rejectis multorum eruditorum sen-
 tentiis. *Achmetam* quoque memorat non designare lagenam,
 nec scrinium, nec locum tutum, sed esse nomen proprium.
Cap. IX proponitur aræ *Mosæica* exterioris nova deli-
 neatio, qua varii nonnullorum præsertim *Judæorum* errores
 confu-

confutantur. Variis interpretibus circa descriptionem aræ *Masæicæ* errare, cum deprehenderet Autor; operæ pretium esse duxit, illam paullo curatius considerare. Nominibus hujus aræ explicatis, locum & partes ejus expendit. Altitudinem aræ trium cubitorum haud accurate facere Rabbinos, & vehementer in illa definienda *Lundium* errare, multis argumentis contendit. Idem fatum *Rolandus* & *Lundius* experti sunt, ubi de reti altaris agunt. Tandem & Rabbistorum placita circa ignem sacrum exploduntur. *Cap. X* etiam nonnullos Judæorum errores & mendacia in rebus antiquitatis convellere laborat. Ostendit vero errorem Judæorum in definienda crassitie auri, quo tabernaculum obductum: qua item occasione *Lundium* perstringit. Porro confutat operculi aræ sæderis palmarem crassitiem, falsam labri positionem, candelabri aurei altitudinem, mendacium de crassitudine tabularum legis; negat, templum *Salomonis* gemmis fulsisse; sanctitatem templi, a Judæis fictam, canonem Judaicum de summo Pontifice, artibus illiberalibus dedito, non constituendo, explodit; falsum esse tradit, Pontificem Maximum nocte diei expiationum a somno abstinuisset; misericordiam erga damnatos Judæorum, a Rabbinis traditam, qua etiam damnatis vinum myrrhatum dederint, inficiatur, & quæ de lapidatione traduntur in *Talmuda*, rejicit, subinde *Lundium* eosdem errores errare, observans. Sed pergimus ad *Librum II*, in cujus *Capite I* nodum valde perplexum: *Sam. XIII, 1*, ubi *Saul*, regno admotus, unius anni fuisse asseritur, nova conjectura Autor solvit. Locus ita sese habet: שָׁנָה בְּכֹלֹךָ, quæ verba reddit Autor noster: *Saul* annum natus erat, cum inciperet regnare. Interpretes Rabbinos in consilium advocat, *Lusberum* reprehendit, & tautologię accusat, aliosque non verum horum verborum sensum esse assecutos, putat. Non quidem negat, *Saulem* natu jam magnum, & non puerum, fuisse, cum regnum capesseret, sed credit, inter 13 & שָׁנָה notam numeralem esse omissam, putatque, fieri non potuisse, ut, cum reliquorum Regum æ-

Pag. 134.

148.

tas satis distincte fuerit annotata, solius *Saulis* fuerit omissa; inde concludit, sacrum Scriptorem, scribentem **13**, hæsisse, quot annos fuerit *Saul* natus, & propterea lineam duxisse, in cuius locum aliquando voluerit annum substituere, qui, cum monumenta vetera perquireret, nihil invenit, tandem, antequam supplere locum posset, mortuum esse Prophetam: quo facto deinde illa linea in lineam *Maceph* fuerit mutata. Nos valde dubitamus, an hoc modo iste nodus possit solvi, & quamvis neget Autor, hunc locum corruptionem, aut mutationem, esse expertum, tamen non videmus, quomodo cum hac solutione *Deonvesia* Spiritus Sancti, & integritas Scripturæ, conciliari possit; quæ tamen hoc in loco uberius disputare,

262.

nostri non permittit instituti ratio. *Cap. II* iterum a vulgari opinione recedit, de ænei diametro maris differit, ostenditque, illam non esse diametrum peripheriæ 30 cubitorum ejusdem maris. Contra illos potissimum disputat, qui Scripturæ in hac re errores objiciunt, hæretque in ea sententia, diametrum a Scriptura non haberi pro diametro peripheriæ 30 cubitorum, sed aliam esse diametrum labii, seu marginis, altam medii maris.

267.

Tandem *Spinoza* impia vox refellitur. *Cap. III* errores Judæorum in antiquitatibus sacris reprehendit, quod jam *Lib. I Cap. X* fecerat. Reprehendit somnia illorum circa penam combustionis, male illos asserere, docens, summum Pontificem, sacro dum perungeretur oleo, crucis forma in fronte fuisse insignitum. Porro commenta esse Rabbiorum, quæ de numero aromatum sacri suffitus tradunt, quæ de hircio *Azazel* scribunt, de vitæ coccinea, quæ propter formam vocabatur lingua; hircum, de monte *Zuck* præcipitatum, esse *Evemua* Rabbidorum; tandem narratio ridicula de promo condo thesauri sacri exploditur.

281.

Cap. IV, Azazelem, ostendit, esse ipsum hircum emissarium, examinatis Judæorum, *Abarbanelis*, *Bocharti*, *Deylingii*, aliorumque, sententiis, quibus etiam sa-

tiar

tisfacit, ex sua sententia, non ita modeste hos excipiens, ut solet alios, inprimis cum non deessent, quæ ipsius opiniononi possent opponi. *Cap. V* locum difficilem *Gen. III, 22*, expõnit; illumque sarcasmo destituit probat; verbum אָדָם per *fuit*, vel *erat*, reddit; *Adamum* fuisse ante lapsum, instar Dei, non posse negari, demonstrat. *Cap. VI* circa etymum vocis *Ægypti* est sollicitus, & examinatis doctorum sententiis, credit ex S. Scriptura derivationem petendam, & quidem ex מִצְרַיִם . Caphor fuisse, putat, insulam *Ægypti*, littoribus vicinam, מִצְרַיִם vero designare insulam: ex quibus duabus vocibus deinde *Ægyptus* fuerit corrupta. *Cap. VII* multis rationibus asserere conatur, *Adamo* Deum adduxisse animalia, non ut nomina illis imponeret, sed ut conjugem eligeret, id quod ex ipsis verbis *Mosis* elicere laborat. *Cap. VIII* disquirat, quæ *Cadytis* *Syriæ* urbs *Palæstinae* sit, cujus *Herodotus* & *Stephanus* mentionem fecere, nullamque aliam, quam *Hierosolimam*, esse, ostendit, examinatis atque rejectis *Perizonii*, *Simsonii*, *Clerici*, *Lighifoosi*, *Relandi*, sententiis. *Cap. IX* contra Autorem *Observat. Halens.* disputat, qui, maxillam, qua in percutiendo *Simson* fuit usus, militarem cohortem fuisse, existimaverat. *Cap. X* ostendit, idoli, quod apud *Tertullianum* Christianis affingitur, verum nomen esse *Onanichotus*, ubi eruditorum variæ sententiæ examinantur ac refelluntur, tandemque, *Ozychotus* legendum esse, statuitur. *Cap. XI* ex transfigurati Servatoris historia monstrat, *Mosem*, ex mortuis suscitatum, non secus ac *Eliam* cum corpore æterna beatitudine frui. *Cap. XII* disquirat, an liceat, Christum agni figura depingere: quod negat, & variis argumentis, ex Scriptura & antiquitate ecclesiastica desumptis, perperam fieri, concludit, si Christus forma agni depingatur. Facile perspicient Lectores nostri, in hoc libro non vulgaria deprehendi, Autoremque sua laude non esse defraudandum; nec tamen quis

negabit, hinc inde occurrere: plane singulares sententias, quas nostras facere nunquam audebimus.

EXAMEN DU SENTIMENT DES SS. PERes, & des anciens Juifs, sur la durée des Siecles, &c.

Hoc est,

EXAMEN SENTENTIÆ SS. PATRUM, Et antiquorum Judæorum, de duratione seculorum; in quo exponitur de conversione animi Judæorum ad Christum, Et refutantur duæ Commentationes, una de fine mundi, Et altera de reditu Judæorum.

Parisiis, apud Ph. Nic. Lottinum, 1739, 8.

Alph. 1 pl. 1.

Jam olim mortales incessit cupiditas sciendi diem mundi, seu terræ, supremum, ac ruinæ illius documenta, quæ vicem signorum præbent, præcognoscendi. *Mulvenda* sub initium operis de *Antichristo*, & *Cotelerius* ad *Patres Apostolicos* pag. 44 — 47: plures laudant Scriptores, qui hoc argumentum tractarunt. Ut Auctor, nobis, ni sit ipse Dominus de *Dez* pag. 520, adhuc incognitus, huc symbolam conferret, in causa fuit liber, cui est inscriptio: *Le Traité de la Fin du Monde Et des Evenemens, qui doivent l'accompagner*, & quem ipse susceperat refellendam. Solem & Orthodoxi & Fanatici consensum Patrum primæ ecclesie prædicare, sibi que vindicare, quoties de fine mundi commentantur. Hanc ob causam Auctor in eo est, ut opiniones Patrum quinque primorum Seculorum: exquirat, ac cum eis in contentionem sententias Judæorum adducat. Hæc est summa *Partis prioris*. Cum vero vicissitudinem Judæorum lætam soleant Patres & Theologi in hunc usque diem inter prænuntia novissimi diei referre; *Parte* posse-

posteriori de conversione animi Judaeorum ad Christum
 disserere studuit. *Priori parte* passim revincit ac confu-
 rat libellum, ante commemoratum, A. 1737 luci datum,
 Figuristis oppositum, cujus Autorem errorum arguit, ac
 criminis, quod plagium appellant, condemnat. Hic e-
 nim cum *Sam. Basnagio Perpetuam* inferuerat numero
 prophetidum Montanisticarum; in Aeonibus Valentiniano-
 rum recensendis fuerat halucinatus; ac alia peccaverat.
 Quo nomine ab Autore recentiori castigatur: Ille omni-
 no ex *Ebr. IV, 3*, opinionem de sex millenniis mundi
 perperam exsculpere tentaverat. Id tamen inficiari haud
 licet, veteres ecclesiae doctores octo periodos constituissè,
 sextam die novissimo claudendam, septiman a die mortis
 ad resurrectionis diem, octavam a resurrectione usque ad
 perpetuas seculorum decursiones. Differt autem hæc opi-
 nio ab illa sex millenariorum sententia, si Autoris calcu-
 lus fuit recte subductus. *Irenæo* sex illa millenaria fue-
 runt prolata *Lib. V contra Hæres. Cap. 28 n. 3 pag. 327*,
 licet nec ipse, nec alii, in enumerandis fidei capitibus eo-
 rum meminerint. *Lactantius* opinionem eandem fuit
 affectatus. *Cyprianus* ad eandem inclinavit opinionem,
 ratus tamen, septimum millennium jam ætate sua iniri, ac
 sex millennia esse completa. De sex millium annorum
 summa meminit etiam *Hilarius* in *Matth. Cap. 20 n. 6*
p. 708; alibi que, licet ipse eam, ex judicio refutatoris,
 trad. sit amplexus. Si quid judicando assequi valemus,
 uterque disputatorum contraria nimis amant: prior Pa-
 tribus plerisque opiniones tribuit, non satis evidenter ubi-
 que demonstratas; posterior eas illis nonnunquam de-
 trahit, quibus ipsi fuerunt addicti. *Hilarius* enim om-
 nino favit illis sex millenniis, licet, diei novissimi diem in-
 cognitum esse, fateatur. Id vero negare non licet, dispu-
 tatorum priorem *Menardum, Cotelerium, Calmetum*,
 aliosque, strenue transcripsisse, ac sæpius rem ipsam per-
 verisse. Posterior vindicat solide *Hieronymum, An-*

Pag. 6-

30.

41.

47.

53.

56.

- Irosium, Augustinum, Methodium, & Gregorium Nyssen-
num*, a sex milleniorum opinione. Ab ea omnino pluri-
mi Patrum fuerunt immunes, plures illius veluti conje-
Pag. 96. cturæ meminerunt, pauci ipsam niti fuere. At Judæi
veteres ei calculum album adjecerunt, *Eliam* quendam,
152 annis a condito templo secundo florentem, fecuti.
Autor contendit, A. 1413. Judæos, Tortosam; seu Der-
tosam, convocatos, opinioni illi favisse, & commemora-
tionem de Synodo illa defensam ita adversus *Basnagian*.
Objicit antogonistæ plagia, & linguæ Hebræicæ ignoran-
tiam. Annos regni Messiæ ex calculo Judæorum esse
158. incertos, ostendit. *Sobar* liber in sectione *Toledotib*
Gen. XXV; A. 1648 Messiam esse venturum, demon-
stravit, vel potius fabulatus fuit. Autor nil facit reliqui,
ut cogat conficiatque, errorem millenariorum a Judæis
haud manasse, sed a *Papia* quodam Christiano ortum,
3 33. qui extiterit Episcopus Hierapolitanus. *Quarto Libro Es-
dra* commentitio errorem illum niti negat, & contrarium
tenet. *Hieronymus* in *Jesaja Cap. LXV pag. 492* lucu-
206. lente: *Hebræi hæc ante resurrectionem in mille anno-
rum regno per terram futura contendunt*. Idem in *Cat-
tal. Script. Eccl. pag. 109* de *Papia*: *Hic dicitur mille an-
209. norum Judaicam edidisse deuterosin*. Autor hæc ita ex-
ponit, ut priori loco *Hieronymus* numerum certum pro
incerto posuerit, & posteriori *Papiam* opinionis illius au-
torem primum designaverit. At fidem & judicium tuum,
Lector, exoramus. Nonne hæc expositio est contorta &
violenta? Qui *deuterosin* edit, nonne is repetit opinio-
nem vulgatam? Christiani quidam, hanc opinionem, exi-
stimarunt, tradi *Apoc. XX*, ac inde ipsa in ecclesiam Christia-
nam progressum tentavit. Num vero hinc sequitur, Ju-
dæos ante hos eam haud fovisse? quæ Autoris est senten-
tia. Ipse de Alabastri *Tuba pulchritudinis* varia affert,
238. lectu non injucunda. *Parte posteriori* Autor ostendit,
futuræ Judæorum ad Christum conversioni favere *Eras-
mum,*

nam, Arnoldum, Nicolaum, Simonem, Bosuetum, Maldonatum, Esium, aliosque Romanae ecclesiae Doctores, immo primos ecclesiae Patres furuos. Id autem obelo dignum est, quod perhibet, Lutherum & Lutheranos fere omnes huic sententiae reclamare. Impugnat Autor Scriptorem libri *Traité de l'Erreur des Juifs*, qui, Patres et opinioni refragatos, a se ea parte, tradiderat, eamque refutandam suscepit. Exponit pro Judaeorum salute instauranda *Caput XI Epistolae ad Romanos*, & objectiones dissolvit. Tandem duplici ac refellit calculum quendam, A. 1739 epistola copiosum; qua Judaeorum conversio ad Christum 1748, milia annos proximos, affigitur. Ad caeterum sufficit additiones, supplementa, vindiciasque, Viri sane doctissimus, ac in lectione Patrum aliorumque Scriptorum longe versatissimus.

277.

433.

HISTOIRE D'EPAMINONDAS, GENERAL DES

Thebains, &c.

hoc est,

HISTORIA EPAMINONDÆ, DUCIS THEBANorum bellici per Abbatem SERANUM DE TURRE, cum annotationibus criticis & historicis, atque observationibus Equitis, DE FOLARD cognominati, ductoris copiarum pedestrium, in præcipuas Epaminondæ pugnas.

Lugduni Batavorum, impensis Balduini van der Aa,

1741, 8.

Alph. I plag. 3, cum Tab. Geogr. I.

Epaminondam scientia, cum primis bellica, ad æthera & perennem posteritatis memoriam evexit. *Plutarchus* vitam ejus scripserat. At hæc dudum interciderat. Continuator *Amioti*, *L. Echuse*, jacturam hanc Seculo XVI reparare contendit, nec id haud studuerit, ut fontes,

tes, unde sua hauserat, indicaret. Decerpit sua Nolter ex *Xenophonte, Polybio, Pausania, Justinio, Plutarcho, Cornelio Nepote, Diodoro Siculo*, aliisque Autoribus fide plenis, atque in complexum artuumque compagem construxit hortatu nutuque Cancellarii, qui Gallis praesidet. *Librum primum* fere ad finem perduxerat, cum comperisset, *Abbatem Gedoynum* in eodem sudare clivo. Eum propterea adiit, ne uterque simul eandem underec incidem. At *Gedoyms* Ven. ei significavit, sibi animum haud esse, in lucem dare plenam de *Epaminonda* rebus expositionem. Orationem hic recitavit de *Epaminonda* in Academia humaniorum, literarum, ac inscripturum. Evulgata est hæc, & toto cælo ab hac historia discrepat. Scripsit idem *Historiam Scipionis Africani*. Monuerunt ad eam nonnihil eruditi. Fatetur Autor ingenuè, duos extitisse *Scipiones Africanos*, ac sese de seniori discernisse, licet id differentie in titulo libri fuisset designandum. Conferri hic dignus est locus *Eutropii IV, 5*. Fatetur idem, *Horatii* ac *Lucilii* testimonia ad juniorem esse referenda, quæ ipse ad seniorem retulerit. Sed ad *Epaminondam* lubet redire. Chartam geographicam, qua illustrantur ejus facinora, *Bellinus* adornavit. Representat illa Græciam australem, littoribus, nova prorsus ratione conformatis, insignem. Littorum flexus ad notitias nautarum exactus fuit. Corinthum Sicione tribus leucis Gallicis abfuisse, ex eo conficit *Bellinus* in Epistola, ad Autorem data, Historiæ huic præfixa, quod *Sponius* ab uno horum locorum ad alterum venit tribus horis. Chalcidem inter & Thebas idem sex horarum iter fecit. Unde *Bellinus* colligit, id intervalli duntaxat ad 5, vel 6, leucas patere. *Bellini* epistolam excipit *Diff. Abbatis de S. Petro* de differentiis, quæ virum inter magnum ac illustrem intercedunt. Notæ, viris magnis propriæ, sunt hæc: 1) Magnitudo animi, superandis, difficultatibus majoribus accommodata, 2) magnitudo ambi-
tio-

tionis nonnullorum, & aliorum fervor maximus, bono publico amplificando in vigilans, 3) magnitudo utilitatum, aut benefactorum, quibus ipsi fuerunt usui vel hominibus generatim, vel civibus sigillatim. Ven. Abbas comparat *Alexandrum Magnum* cum *Epaminonda*, ac, hunc illo majorem fuisse, docet; eo quod hic impedimenta majora superavit, ac fructuosiores suis civibus exantilavit labores. In scenam producit *Cesarem*, *Syllum*, *Catonem*, *Scipionem*, *Cartesium*, *Henricum IV.* Galliae Regem, aliosque. Viros vero magnos esse illos, docet, qui aut per methodos, aut veritates maximi ponderis, universo generi humano, aut nationi uni, insignia beneficia praestiterint, tum mala propulsando, tum bona procurando. Inter Musicos dari viros in scientiae suae limitibus magnos, affirmat; dari illustres, negat. Paulo post vero, veluti sui obliquus, ita differit: *Homo magnus est nunquam non illustris, sed homo illustris non est semper magnus.* Digna est haec Dissertatio, quae, pauculis ad vivum relictis, Parallelis *Plutarchi* praemittatur. Vita *Epaminondae* ipsa sic est scripta, ut punctum ferat eruditae civitatis. Notat merito Ven. Autor *Xenophontem* eo nomine, quod hic *Agessilaum* laudibus ita extulit, ut nonnulla *Pelopidae* & *Epaminondae* facta egregia silentio involverit. *Epaminonda* naxum haud dissimulat, a studio gloriae inconsiderato paulo post pugnam Leuctricam contractum. Quo ipso Autor, herois sui sese virtutes exponere, nec tamen imbecillitates tacere, ostendit. Nec omittit de *Pelopida* & *Agessilaos* exponere, quorum quippe res gestae in idem tempus incidunt, ac cum *Epaminonda* factis conjunctissimae fuerunt. Fontes raro indicavit, licet eos haud abhorruerit. Gravitate scripturae pragmaticam cum elegantia copulavit, nihilque fecit reliqui, ut lectorem permulceret retineretque. Nobis haud vacavit, sententias singulas ad fidem veterum explorare. Ad vero pronuntiare audeamus, vitam hanc suffragio com-

Pag. 68.

103.

Pag. 299. muni staturam, ornatam quippe adjecta comparatione, *Epaminondam* inter & *Scipionem Africanum* seniore[m] instituta, jam olim a *Plutarcho* tentata. *Epaminonda* Autor tribuit principatum, quantum & ad artem erudiendi & formandi milites attinet. *Scipio* certe videtur *Epaminonda* in plerisque imitatus. *Folardi* Dissertationes, quibus *prælium* & *Leuctricum* & *Mantinæum* illustratur, sunt prorsus ad amussim factæ, ac *Xenophonni* superstruæ. Vicit *Epaminondas* in utroque loco acie per modum veru[m] instructa, ac in medium exercitus hostilis adacta. Morem eundem servavit *Suecorum* Rex, *Gustavus Adolphus*, aciem in *Lutzenam* instructurus.

ANTIQUI ROMANORUM PONTIFICUM Denarii, a BENEDICTO XI ad PAULUM III, una cum Nummis. S. P. Q. R. nomine signatis. Nunc primum prodeunt notis illustrati a
BENEDICTO AB FLORAVANTE.

Romæ, ex typographia Bernabo, 1738, 4.

Alph. f. plag. 7, Tabb. 34 num. æri incis.

Tiginta Pontificum Romanorum hic exhibentur Denarii, latissima linceo perfusi ac illustrati. Initium recessionis Ven Abbas, isque Autor, fecit a *Benedicto XI*, & in *Clemente VII* substituit; opus autem ipsum Eminentissimo ac Reverendissimo Principi *Annibali Albano*, Cardinali Episcopo Sabinensi, R. E. Camerario, inscripsit *Philippus Floravantes*, Abbatis *Benedicti* frater, ante secundum hanc operis Partem editam defuncti, Partem primam celebravit dudum Italia, auspiciis Eminentissimi *Joannis Antonii de Via* in lucem emissam. Probabile est, expectari posse Partem tertiam, atque spicilegiorum ad Partes priores copiam haud contemnendam. Id Autori

tori defuncto laudibus est vertendum, quod opus ipse tentavit & difficile, & a nemine antea tentatum, si unicum *Joannem Vignolium*, Præsulem amplissimum, exceperis, qui superioribus annis de antiquioribus Pontificum Romanorum Denariis scripsit, quod opus Abbas *Benedictus* aliquot abhinc annis denuo formis publicis describendum curavit, tertiam partem a sese auctum. Diplomata Ven. Abbas continuationi, seu *Parti* huic *secundæ*, in qua dijudicanda versatur, inseruit nonnulla, atque *Sergii IV* denarium pag. 2 veluti supplementi loco dedit. Conspicitur in eo monogramma *Sergii* in area, in margine autem leguntur hæc: ✚ SALVS PATRIÆ & ✚ SCS. PETRVS; in medio legitur ROMA. Subjicit ei numo Ven. Autor numos duos, in quibus nullum Pontificis nomen habetur. In prioris antica apparent claves duæ ac perigraphe: *Sanctus Petrus*; in postica præsto est caput *Petri* cum perigraphe eadem. In posterioris antica æque exhibentur claves duæ & perigraphe: + BEATI PETRI, in postica medio crux enitet, quam cingit perigraphe: PATRIMONIVM. Hosce numos Ven. Autor in ea Tusciæ parte, quam *Petri patrimonium* vulgo appellant, cufos putat ob insignia duarum clavium erectarum, quæ in *Benedicti XI* denario, ibidem percusso, videre licet, paulo post quam ea regio a *Matilde*, Comite ditissima, in honorem Apostoli *Petri Gregorio VII* A. 1077 fuerit donata, unde regio illa *patrimonium* fuerit dicta. Eos vero numos, qui Senatus Populique Romani nomina referunt, refert ad temporis intervallum, quod *Paschalem II* inter & *Benedictum XI* interjacet. Concordiam, A. 1188 inter Papam *Clementem III* & Senatores populumque Romanum super regalibus aliisque dignitatibus Urbis initam, producit post *Baronium* ex Codice membranaceo *Cencii Camerarii*, integriorem *Baroniana*. *Innocentius III* hanc Romæ monetam sibi vindicavit in Epistola ad Rectores & Consules Campaniæ A. 1208; Tom. II Lib. II pag. 203 inter Epistolas *Innocentianas*, a *Balu-*

- 20 editas. Senatus Romanus potestatem eudendi, iudice *Floravante*, involavit, *Innocentio II* Romanæ ecclesiæ præfidente, suafu *Arnaldi Brixienfis* in schisma prolapsus. *Veronicam sanctam* esse idem, ac *veram icona* Christi, *Mabillonio* accredit, addens, *Joannem VII* oratorium extruxisse iu honorem B. *Maria* Virginis, ibique sacram Domini nostri imaginem condidisse. *Julius* certe *III* Pontifex, electus A. 1550, numum argentum, qui quadrantem majoris numi argentei, cui *Julio* est nomen, exæquat, sacri vultus imagine signavit; addita epigraphæ: *vultus sanctus*. Imago Romæ Christianæ vexillo libertatis fuit inserta, fœmihæ habitum præferens, duobus leonibus insidentis, manibusque globum palmamque tenentis. Romani, abjecta aquila, leonem selegisse videntur, eo quod Gibellini aquilam pro insigni habebant. Vexillum illud liberratis erat amplissimum, rubrum, aureisque literis conspicuum. Romanus populus aluit ad magnificentiam ostentandam Sæculo XIV in Capitolinis adibus leones. *Carolus* Andegavensis, utriusque Siciliæ Rex, eudendos curavit numos: nomine suo ac Romæ, quos Autor exhibet, ratus, eos a *Carolo*, qua Romanæ urbis Senatore, fuisse percussos. Conspiciuntur in eorum antica inscriptio: ✚ KAROLVS S. P. Q. R. & leo gradens, ac superius parma gentilitia, in cujus ara videntur tria Francica lilia; in postica autem perigraphæ: ✚ ROMA CAP. MVNDI, imago Romæ, semper mulier coronata sedens; dextera globum, sinistra palmam, tenens. Hosce numos Autor æri incisos produxit, ratus, jam tunc tria lilia fuisse insigne Galliarum, licet numerum illum ternarium *Labbeus* ad *Carolum VI* demum retulerit, ac falli Dominum *le Blanc*, qui Regibus Galliarum iverit vindicatum potestatem eudendi Romæ numos. In numis istis *Karolus* ille nunc vocatur
29. *Rex*, nunc *Rex Senator urbis* appellatur. Ipse profecto A. 1265, 21 Jun. in Cœnobio Capitolino Fratrum Minorum

rum suscepit ex manu Pontificis Senatoriam munus, cui
 inhiaverat *Manfredus*. *Carolo* Regi jam renuntiato,
 A. 1266 in die Epiphaniæ intra basilicam Vaticanam
 regia imposita sunt diademata. Tunc videntur numi cu- Pag. 35.
 si, in quibus nude *Rex* vocatur. Ipse A. 1278 mune-
 re senatorio sese abdicavit, illique successit *Jo. de Columna*
 & *Pandulphus Sabellus*. De reliquo, *Carolus* non suo,
 sed Pontificis, nomine eudendos Romæ curasse numos,
Martini IV epistola, ad *Philippum de Caven* A. 1282
 missa, est indicio luculento, quam Ven. Autor protra- 34.
 xit in lucem. *Palumbes, rosa insidens*, in denariis est in-
 signe gentis *Sabellæ*. *Honorii III* Papæ frater *Pandul-*
phus ex hac familia fuit procreatus, electus in Senato- 36.
 rem sine collega A. 1291. Insignem hic usum præstat
 series Senatorum urbis, ab *Hyacintho Lilio* primum con-
 cinnata, ab aliis deinceps aucta, quam edidit *Joannes*
Marius Crescimbenius in conscripta Italice *Historia Basili-*
ca S. Mariæ in Cosmedin, III, 4, pag. 134. Simul ac vero in
 denarios incidimus, a familiis Senatorum cusos, quorum
 diversa fuit ætas, aqua vobis hæret, siquidem ab eis de-
 nariis annus Christi hæbet. *Ladislaus*, utriusque Siciliæ 43.
 Rex, A. 1405 & 1413 Romam occupavit, novamque
 monetam ibi constituit, eudique fecit. Ven. Autor
 numum ejus, Romæ cusum, attulit in medium, di-
 gnum imprimis, qui attente inspiciatur. Videtur
Ladislaus sibi illud a *Carolo Magno*, *Ludovico Pio*,
 aliisque Galliarum Regibus, adhibitum Romæ jus ivisse
 novo hoc numo assertum. Præmissis *paginis 44*,
 in quibus de denariis Senatorum differitur, ad *Benedi-*
ctum XI, A. 1303 Pontificatu potitum, atque A. 1304 Non- 46.
 Jul. defunctam, accedit, docens inter alia, post Secu-
 lum XII patrimonii ecclesiæ nomine venisse eam Etruriæ
 Suburbicariæ partem, quæ hinc a reliqua, fluviiis Tiberi
 & Marta, sejungitur, inde ad mare usque protenditur,
 cujus provinciæ caput est Viterbium, in qua urbe numi

- Pag. 48. jam Seculo XIV sunt percussi. Ad numum *Clementis V*, antea *Bertrandi* dicti, ac Archiepiscopi Burdegalensis, exhibet notitiam de tempore, quo Comitatus Venaisinus, in quo *Clemens* ille fuit commoratus, in potestatem Pontificum pervenit, subjectus quippe ad annum usque 1176 Comitibus Tolosæ. Anno scilicet 1228 *Raimundus* junior, Comes Tolosæ, ob Manichæisimum & Waldensium doctrinam infestatus, urgente Pontifice, debellante eum Galliarum Rege, Romano Cardinale conditiones pacis sanciente, cedere coactus fuit Comitatu illo, eumque sedi Pontificiæ tradere. Tabulas concordiæ, Parisiis confectas, edidit *Labbeus Concil. Tom. XI col. 419*. Recepit eam *Raimundus* jure beneficiario, in masculos prorogando, defunctus A. 1271, prole mascula nulla relicta. Occupavit illum tunc *Pbilippus Pulcher*, eumque A. 1273, *Gregorio X* flagitante, Pontificatui reddidit. *Joannem XXII* ex Pontificibus Romanis fuisse primum, qui aureum cuderit numum, Autor sibi persuasit. In medio ejus eminet flos, ad liliæ Franciæ fere formam effictus, clavesque ibi visuntur decussatæ. Flos ille, a Florentinis primo adhibitus, nomen *floreni* peperit. Primus vero Florentiæ florens fuit percussus A. 1252.
56. Tiaram Romanorum Pontificum ante *Bonifacium VIII* una tantum corona redimitam fuisse, Autor e monumentis numisque Pontificum comprobat. *Nicolaus I* Seculo IX tiaræ, in pilei formam jam Seculo IV redactæ, circulum addidit aureum, qui *regni* putatur gestasse nomen. *Benedictus XII* tertiam illi coronam addidit post celebrem de animæ statu post corporis mortem sententiã promulgatam. *Clemens VI* in denario vocatur Comes Venaisinus, Avenionemque A. 1348 ditioni suæ adjecit, pretio satis caro emtam, quæ Nostri est opinio. *Carolus IV* Imperator Gorlicii ad Cal. Nov. ejusdem anni amplissimum edidit diploma, quo eam divulsit ab imperio, Pontificique penitus subjecit. In numis *Innocentii VII* quibusdam denuo

denno vifiur in poſtica id perigraphes : ✠ *Sanctus Petrus S. P. Q. R.* circa claves & ſtellam. Ipſe enim Ro- Pag. 92.
 manis Senatoribus, pacis amantiffimus, facultatem feri-
 undi numum impertivit. Officina monetaria olim exiſti-
 tit in Capitolino monte, *Livio* teſte *Lib. VI. pag. 187.* e-
 conſpectu Traumatocomii & templi B. *Mariae Conſola-*
tionis. Inferiori aevo a Capitolino magiſtratu monetaria 93.
 officina ad Capitolii radices prope *Severi* arcum ac templum
SS. Sergii & Bacchi conſtituta fuit. Medio Seculo XV, 94.
 ſublata Senatoribus ac Triumviris Capitolinis monetae
 eudendae facultate, & Pontificibus unice reddita, officina
 monetaria e regione *Aeliae* arcis ob majorem ſecurita-
 tem conſtituta fuit : deinde ad Vaticanani collis ra-
 dices prope hortos Pontificios ab *Alexandro VII.*
 ranslata anno 1665. Aliam adjunxit moneta-
 riam, officinam in eorum vico, qui ſphaerulas precatio-
 rias vendunt, in eodem palatio, in quo *Sixtus V* mon-
 tem Pietatis, paupertati ſubventurus, locaverat. *Pius II,*
 in expeditionem contra Turcas profecturus, venerabile
 ſecum ſumſit ſacramentum, numoque id exprimendum
 curavit, paullo poſt deſtinationi ceptae immortuus.
Xiſti IV nomen in numis exprimitur conſtanter per *Six-*
tus. In aureo ejus denario primum viſitur *Petri* imago 127.
 in navicula, tenentis retia in mare projecta, qualiſ imago
 in annulo piſcatoris exiſtat. Memorabilis eſt formula 137.
 concordiae, Columnenſes inter & Urſinos A. 1511, 28
 Aug. Romae initae, quae hic primum evulgata conſpici-
 tur. In *Leonis X* denario quodam in poſtica legitur peri-
 graphe : *Lux vera in tenebris lucet.* Idem *Leo* id digni- 162.
 tatis conceſſit Cardinali Camerario, ut huic, ſede vacante,
 liceat numis adungere ſuum inſigne. Omittimus quam 205.
 plurima alia, memoratu haud indigna, unicum illud ap-
 dentes, librum perſpicue ſolideque ac modeſte ſcriptum
 eſſe,

esse, ætatemque laturum, in suo quippe genere & unicum, & virtute sua excellentem.

HERMANNI BOERHAAVE, PH. ET M. Doct. in Acad. Lugd. Bat. Med. Prof. Celeb. Acad. Reg. Scient. Par. & Soc. Reg. Lond. Socii, Opuscula omnia, quæ hætenus in lucem prodierunt, ea quidem prius sparsim edita, nunc vero in unum collecta, atque digesta.

Hagæ Comitum, apud Joannem Neaulme, 1738.

4 maj.

Plag. 18.

Inter principes nostræ ætatis Medicos aliquem suo jure locum tenuit *Hermannus Barbaavenius*, immortalibus in rem medicam meritis per totam Europam clarus. Sive enim accuratam, & maxime exquisitam, eorum, quæ in corpore humano, bene valente, & morbofo, eveniant, observationem & experientiam, sive cautam & subtilem omnium Philosophiæ, & præcipue naturalis, atque Matheseos, ad ea explicanda & proponenda applicationem, sive præclarissimam veterum Medicinæ Autorum, atque adeo omnium artis salutaris vicissitudinum, intelligentiam, sive denique mirificam illam in vera Medicinæ natura & indole, univervoque ambitu, accurate & uno velut obtutu cognoscendis & dijudicandis perspicaciam & acumen, respicias, ubique magnum *Barbaavenium*, & sui similem, fuisse, animadvertes. Recte de ejusmodi hominum opusculis univervisim dicitur, quod *Bosium de Joachimi Camerarii* scriptis sapius pronuntiasse ferunt, se scilicet quodvis, quod a tanto viro conscriptum esset, folium, si jacens in platea pedibus conculearetur, sublaturum diligenter esse, quia certo credat, fore in eo, quod, antea sibi incognitum, inde addiscat. Quamobrem & nos publice collaudamus id institutum, quo *Barbaavenii* opuscula, sparsim olim edita,

edita, atque nunc vix amplius ære comparanda, jam conjunctim uno fasciculo collecta, publico ufui exponuntur, cum selecta maxime argumenta pertractent, omnique *Berbaaveniana* doctrina, & reliquis tanti ingenii dotibus, exsplendescant. Primo loco Orationes solennes Academicae leguntur, quæ res minime pervulgatas, aut ex trivio desumptas, persequuntur, eas pro dignitate explicant, rationum pondere non minus, quam laconica & tersa dictione, animos capiunt, ut dignæ suo merito nobis videantur, quarum summam hic studiose enarremus. Oratione *prima, de commendando studio Hippocratico*, habita, cum publicum Institutiones medicas prælegendi munus in Academia Lugduno-Batava auspicaretur, *Hippocratem* Autor omnibus fere, qui unquam fuerunt, Medicis præferendum, adeoque diurna nocturna que manu versandum esse, pronuntiat, quod is in observandis describendis que naturæ *Parvois* maxime fuerit assiduus & accuratus, ab omni etiam præjudicatarum opinionum amore immunis, præterea vivaci, nullisque laboribus fracta, attentione ad omnia oculos animumque converterit, admirabili diligentia, quicquid ea dignum est, perquisiverit, ac summa benevolentia & fide omnia communicaverit, in praxi ipsa medendi vias, profunda sapientia a se exploratas, summo animi candore posteris aperuerit, omniaque brevi & perspicuo simplicique sermone explanaverit. Oratione *secunda, de usu ratiocinii mechanici in Medicina*, habita, cum tertii suæ stationis anni labores auspicaretur, demonstrat, *Mechanices*, in Medicina usum esse summum, necessitatem maximam. Corpus enim humanum verum est corpus, quale *Mechanici* contemplantur, & simile reliquis in tota rerum natura, nihilque habet præ ceteris eximii, nisi quod ex pluribus diversisque machinis, influxu humorum agitatis, fuerit conflatum, ea conditione, ut consociatarum partium effectus plures excitentur, sique perquam varii, motus, qui *mechanica* valde evidentia ex mole, figura, firmitate, & nexu,

M m m

par-

partium inter se consequuntur. Ut proinde eadem lege, qua mathematicum illud corpus, humana etiam hæc machina ab arte geometrica explicari queat, a modo pro datis assumantur, non quæ arbitrium mentis ex infinita rerum possibilium varietate confinxit, sed sensuum usu probe compertæ dotes ejus peculiare & proprietates, quarum multas detegunt anatomicæ, microscopium, & liquidorum scientia, quæ humorum, per vasa nostra circumactorum, ingenium, impetum, directionemque determinat. Ex contemplatione totius corporis, & omnium ejus partium quoque, eruitur, corpus id simplici ratione compositum & machinam esse, solidas ejus partes alias vasa esse liquidis coercendis, dirigendis, mutantis, separandis, colligendis, & exercendis, idonea; alias vero instrumenta esse mechanica, quæ figura, duritie, nexuque suo, fulcire alia, vel definitos motus exercere, queant, adeoque hæc omnia optime a Mechanica intelligi & explicari, & visum quoque auditumque tot machinis perfici. Quod ad fluida attinet, constant illa corpusculorum minorum & agitatorum congerie. Eorum unum si spectatur, rationem habet solidi, adeoque mole, motu, figuraque, quicquid agit, efficit. Quare itidem effectus, qui ab una fluidi parte oriuntur, soli Mechanico patent, experimentorum successu. At, si totam fluidi molem simul consideramus, gravitatem fluoremque communes habet cum quolibet sublunari liquido proprietates. Virtute autem elastica, ponderis, spissitudinis, fluxilitatis, nixusque in contactum, variis gradibus, momento impetus, quo fertur, & itinere directione, præcipue fluida inter se distinguuntur. Horum vero omnium tanta efficacia est, ut infinita, quæ sanis contingunt, non aliunde orientur. Nemo autem proponere, explicare, & demonstrare, vim earum valebit, qui Hygrostaticæ, quæ subtilis Mechanicæ pars est, ignorat. Porro cuncta fere, quæ vitam sanitatemque nostram vel efficiunt, vel subsequuntur, debentur motui il-

li,

li, quo humores per vasa agitatione plane mutua moventur, & vicissim agunt. Hujus effectus legesque soli Mechanici in Pnevmticis atque Hydraulicis intelligunt, explicant, atque demonstrant. Simplici etiam & plano negotio omnes functiones mutationesque corporis nostri procedunt: quod longe clarius perspecturi essemus, si exactam solidarum partium structuram magis adhuc perspectam, sensilemque humorum naturam plenius adhuc cognitam, haberemus. Satis quoque usum Mechanices comprobant fructus, a Medicis Mechanicis, *Malpighio, Borello, Bellino, Pittarnio*, aliisque, allati. Verum, uti in theoria, ita in praxi quoque, usum habet insignem. Quodsi enim vitæ quis sanitatisque causas recte jam perspexit, is ex harum defectu ortos quoque morbos, & causa morbi recte intellecta, ei medendi rationem, optime cognoscit. Præterea in Chirurgia, & maxime in oculorum morbis, manifesto Mechanices emolumentum proditur. Morborum, a fluido etiam ortorum, causa pendere ut plurimum solet a vitiato ejus per vasa transfluxu, sive is propter languorem virtutis impellentis, sive propter contractionem vasculorum convulsivam, sive propter peccantem liquidorum copiam, motum, spissitatem, vel tenuitatem, turbetur. Quæcunque igitur dicta malorum capita removent, ea præcipuam quoque opem ferunt. Adeoque omnia mechanicè eveniunt. Et videntur ut plurimum simpliciores esse, ac magis mechanicæ morborum, maxime compositorum, causæ, quam ullus Medicorum cogitat. Et, quamvis nonnulli morbi a mentis in corpus potestate proficiantur, virtus tamen cogitationis, simul atque in corpus influit, totum, quod in eo producit, corporeum, adeoque legi mechanicæ obediens, efficit. Oratio *tertia*, qua *repurgata Medicinæ facilis assertitur simplicitas*, habita, cum Medicinæ & Botanices Professionem Autor susciperet, ostendere laborat, artem medicam non esse adeo diffusam, adeoque difficilem, ut vulgo opinantur. Si ex scri-

ptis veterum Græcorum, Arabum, posthæc *Cartesianorum*, Chemicorum, aliena, & quicquid sætis proprium fuit, exterminentur, solaque ea retineantur, quæ proprie ad medicinam pertinent, & quæ idonei omnes iudices nunquam fidei suspecta habuerunt, sed communi suffragio semper receperunt, Medicina, quæ aliena turgebat mole, ad suum reversa habitum, in parvam illico recidet magnitudinem. Neque periculum esse videtur, ut in posterum recte exculta augeatur. Una tantum cuilibet rei propria est & sua natura, quam qui pulchre tenuit, de alia re nunquam cogitabit. Sed, qui de incognitis multa præceps disputat, eo plura coacervabit, quo minus vera attulit. Sapientiæ igitur in Medicis perfectio, quo veritatem feliciter, eo pulchrius sibi simplicitatem conciliabit. Fabrica corporis humani per anatomem & microscopiorum usum magis cognita, multa figmenta evanuerunt. Neque tam varii in corpore circumfluunt succi. Eiusdem enim liquoris eadem actio, si diversis applicatur corporis canalibus, effectus suos mire variat. Neq̄ adeo magna morborum reperitur cohors. Simplicissimæ enim partis labes simplicissimæ suæ actionis defectu morbum efficit proprium, qui ipso nexus vinculo vicina simili contagio facile inficere valet. Sed eo solo actiones earum partium, quas obsidet, impediuntur. Quod impedimentum cum novus morbus vocetur, planum est, ex una læsione affectus ortos plurimos varia sub specie ut distinctos offerri. Medicationis quoque ratio ad paucas redigitur indicationes, quas paucis & simplicissimis medicamentis assequi licet. Laboriosæ præparationes alterant sæpius medicamentum & enervant. Oratione *quarta, de comparando certo in Physicis*, habita, cum Rectoratum Academix deponeret evincere conatur Autor, rerum principia omnino nobis esse abscondita, solis autem sensuum observatis eas eorum dotes addisci, quæ experiundo innotescant, quæque ex his, una tantum hac via prius exploratis.

-tis, geometrica ratiocinii firmitate elici queunt. Ad natura-
 rum primorum principiorum pertinet, ut, quicumque,
 hæc sibi perfecta esse, vera cum ratione asseverat, ne-
 cessario in se expertus fuerit ideas talium rerum, quarum
 contemplatio ipsi exhibere queas omnia, quæ unquam fue-
 runt, sunt, & erunt. Alias non principium, sed ejus
 tantum umbram, attingit. Scilicet necessario intelligitur,
 eum, qui cause indolem perspexit, ita mente assequi o-
 mnia, quæ in illa continentur; quemadmodum hæc ex
 ea emanant. Agit enim causarum qualibet ex vi sua
 naturæ. Quam itaque qui perfecte capit, ille pariter ef-
 fectus ejus omnes, ut dotes illi proprias, penitus cognos-
 cit. At vero quis præter Deum hæc omnia animo suo
 complectatur, futurosque eventus prædicat? Falsum ita-
 que est; causas universales physicas exiguis arctari posse
 mentis humanæ cancellis: id quod clarius apparebit, si
 sub examen revocentur ea, quæ pro veris principiis re-
 rum sapientissimi mortalium identidem ostentaverunt, si-
 ve ea in extensione, si ve spatio inani, si ve gravitate, si ve
 attractione, collocarint. In his enim omnibus nihil cer-
 tum atque evidens inest, sed incognitum quoddam, nec
 sensuum beneficio pervestigandum, ex quo effectus pen-
 dere creduntur. Cum corpora singularia vegetabilia ad-
 que animalia, fortassis etiam mineralia & metalla, ex suis
 nascantur seminibus; hæc supponunt, præstitisse jam si-
 milia corpora, unde prognata fuerint, singula autem
 quæque sibi propria habere; hæc vero tam varia, quam
 multiplices existunt corporum formæ, & proinde infinita;
 ac nunquam addiscenda, esse, nisi quatenus singulatim si-
 do naturæ experimento evolvuntur. Humani corporis par-
 ticula, ut pilus, a tot aliis, singulatim definitis, pendere
 observatur, ut principiorum universalium usus nihil huic
 intelligendo prodesse queat, nec omnis Medicorum sa-
 pientiæ unum capillum, radicitus extirpatum, rescicere, nec
 unius pili incrementum mutare, imo ne colorem quidem

Mmm 3

ejus

ejus variare, valeat, si ex principiis, evidenter comprehensis, inprimis hoc tentaverit; sola autem exempli præmonstratione fabricam capilli patescere. Docuit etiam experientia, lubricæ disciplinæ eam fuisse inconstantiam, ut, quod uni præ ceteris egregie probatum est, illi alteri fuerit repudiatum. Quantum ex assumtis principiis augeri Physicæ dignitas queat, *Cartesius*, *Hugenius*, alique, in tractandis rebus Mathematicis accuratissimi, at in Physicis sui plane dissimiles, declarant. Unde concluditur, omne id, quod a nata Philosophia in hunc usque diem bene certum apud Physicos reperitur, præter sola experimenta uni deberi Geometriæ, nihil ex principiis, univèrsim cognitum, rite eductum fuisse. Oratio *quinta, de Chémia, suos errores expurgante*, habita, cum Professionem Chémie auspicaretur, comprobat Autor, errores, a Chemicorum arte sparsos, a sola Chemicorum industria felicissime expugnatos esse. Chémici nonnulli, inania portentosæ cogitationis ludibria mysteriis miscendo, fæde omnia contaminarunt, ipsa etiam sacra volumina ex principiis & elementis chemicis interpretaturi. Sed hanc labem absterferunt, erroresque tam detestandos suis conatibus expunxerunt, duo præclari Chémici, *Rogerus Bacon*, atque *Robertus Boyle*. In explicanda natura rerum multos omnino errores introduxerunt Chémici, quorum caput fuit, quod, quoties experiundo observaverunt propriam singulari cuidam corpori actionem, statim illam naturæ viam, quam hic detexerunt, universalem habuerunt, omnibusque eam aliis corporibus ubique communem audacter asseruerunt. Nulla fere sententiarum malo huic attulit remedium, sed ars chémica, alienis destituta auxiliis, suis se repurgavit, ut ex *Homborgianis* atque *Boyleanis* laboribus, item ex *Commentariis Germanorum, Gallorum, atque Britannorum*, patet. Multum Chémia ad eam opinionem, ac si ignis non corporeæ, sed sublimioris, & velut inter corpus spiritumque mediæ, naturæ esset, & errores inde

foca

secutos, contulit. Sed, quicquid hic peccatum fuit a Chemicis, ab iisdem expiatur per ipsorum placita de natura solis, lucis, ignis, ut in Commentariis Academiae Scientiarum evulgantur, invictissimis argumentis comprobata, item per *Verulamii* sententias de indole flammæ & ignis, Chemicis maxime nixas experimentis, *Boylei*, aliorumque Britannorum Philosophorum, subtilissime dictis de purissimæ flammæ, mira indagine captæ, pondere. Error fuit Chemicorum, quando ut certissimum assumerunt, similia suis inventis & operationibus in natura rerum atque corpore humano fieri, qui error, late serpens, Medicinam theoreticam æque ac practicam infecit. Plura etiam medicamenta universalia, itemque alia chemica, ob rationes plane ineptas, ex Chemia mutuo sumtas, commendarunt. Verum & hos errores Chemia sustulit. *Libavius*, *Boyleus*, *Bobnius*, aliique præter illos plurimi, tandem solius Chemiæ artificio proprio demonstrarunt, aliena esse, quæ ars parat, ab iis, quæ natura efficit, & actiones Chemicorum distare immensum ab iis, quas natura molitur, neque ab illis ad has esse arguendum, nisi aliunde constiterit. Chemicæ etiam prudentes Medicos, remediis Chemicis abutentes, in viam reduxerunt. Et, quod usu hodie præ ceteris præstet, in tanto præstantissimorum Chemicorum proventu, nec abusu amplius noceat, utrumque beneficium suis acceptum fert cultoribus. Oratione *sexta, de vita & obitu Bernardi Albini*, ex decreto Magnifici Rectoris & Senatus Academici habita, majores, studia, ingenium, mores, dignitates, merita, libros, familiam, varia atque suprema etiam fata, Celeberrimi Medici tam graviter, doctè, ornate, eleganterque, enarrat, ut felices merito putemus *Albinianos* Manes, quibus tantus suarum laudum præco obtigit. Summa vero Orationis repetere non attinet, cum præstantissimi Viri memoria aliorum jam annalium monumentis mandata, & velut immortalitati consecrata, conservetur. Oratione *septima, habita,*

lita, cum, honesta missione impetrata, Botanicam & Chemicam Professionem publice poneret, vitæ suæ Auctor & studiorum, munerumque, in Academia administratorum, quasdam rationes breviter exponit. Ex qua hic tantum excerpemus, *Barbavenio* rem angustam domi paternæ magno ad virtutem & laborum constantiam fuisse incitamento; posthæc ipsum Academicum doctorem, per viginti annos continuos, quotannis rem herbariam, chemicam, praxin, & institutiones medicas, absolvisse. Inter alias Botanicæ laudes & hanc memorat, quod cultorum suorum mores, animique motus, fingere videatur, ut Botanici ament virtutem, & incorruptam fidem, vitamque fallere nesciam, & securâ quiete fruantur, quod exemplo *Caroli Clusii* & *Guilielmi Sberardi* probat. Neque minus & hoc in Botanicis jucundum esse animadvertit, quod, re & disciplina sua ita exigente, literarum commerciis & necessitudine arctius inter se devinciantur, collaudatque celeberrimos omnium provinciarum Botánicos, a quibus semina & herbas accepit. Oratione *octava, de Honore Medici ser virtute*, habita, cum iterum poneret Rectoratum Academiæ, contendit, honorem Medici eo contineri solo, quod naturæ imperanti serviat. Per naturam hic ex *Hippocratica* sententia intelligit summam requisitorum, omnibus ut muneribus suis corpus expedite, sine dolore, fatisque constantiter, defungi queat. Huic itaque Medicus servitutem suam addicit. Omnis ea scientia, quam de fabrica corporis sui generatim, tum de quacunque ejus etiam exilissima particula, nanciscitur, doctrina nititur solius naturæ, nec quidquam is intelligit, nisi quod naturæ in acceptis refertur: quatenus per sensus, & anatomes ministerium, observandi copia ipsi facta, isque adeo naturæ ductu eruditus fuit. Neque præter id, quod natura edocet, addere quidquam & comminisci licet. Porro natura omnes corporis succos humoresque suis in locis, recondita arte, nullo usâ magistro, perficit, secernitque, Quicumque hanc

viam

viam naturæ diligenter contemplatus, imitatur constanter, is demum lætus confidat, vere se sanitatem tueri posse. Sed præter solidas fluidasque partes requiruntur etiam motus varii, itidem naturæ subiecti. In cognoscendis his motibus, & salutari regimine, potissima artis cura & opera exercetur. At vero hic etiam nudo naturæ obsequio Medicum proficere videas. Natura observanti suas dicitur leges, quibus affixa, ciet motus, sustinet; mutat. Nec quidquam acutissimæ mentis valet hic acies incensissima, ut ex se eas intelligat. Harum legum cognitione, præstitoque cognitæ obsequio, vitam conservat artifex, sanitatem tuetur, morbos sanat, & ad illum vitæ terminum, quem natura patitur, perducit. Remedia agunt in corpus, quatenus a natura humana, ejusdemque reliquiis, accepta motaque, inde suos in actus demum deducuntur, ut ita horum adjumento natura morbos sanet medicabiles. Is itaque apte dixerit de viribus medicamentorum, qui mutatam ab his applicatis naturam, & mutantem alia, caute observavit. Nihil hic ex ingenio vel solertissimo fingere licet. Pariter quoque ad venena intelligenda natura humana venenis obnoxia, toxicorum in illam facultas, quid corporis nostri in eam valeat potestas, & quænam doment maligni virulentiam, explorentur. Ita sollicita demum legis, a natura latæ, observatio Medicum ad necessariam scientiam perducet. In sanandis tandem morbis principatum tenet natura, in quibus præcipue eam sequi Medico convenit. Hinc modos sanandi naturæ, consuetos in acutis præcipue morbis juvet, in chronicis autem, siquidem fortunatum exitum exoptet, diligenter imitetur. Quodsi ergo rei ex officio bene gestæ iusta debeatur gloria, verus honor Medici erit, si, serviendo liberaliter, & iussa exequendo, fidem se præstiterit naturæ servulum. Hactenus de Orationibus Cel. Autoris elegantissimis. In reliquis, quæ adjuncta illis videmus, opusculis jure utemur nostro, tirulum

Nnn

tulum tantum cujusvis adscripturi, cum eorum summa olim jam in his *Actis* copiosius sit enarrata. Exstat igitur loco IX *Opusculum anatomicum de fabrica glandularum, continens binas Epistolas, quarum prior est Herm. Bærbaavii super hac re ad Frid. Ruyschiam, altera Fr. Ruyschii ad Herm. Bærbaave, qua priori respondetur*, de quibus in *Actis* *A.* 1723 pag. 103 egimus; X *Atrocis, nec descripti prius, morbi historia secundum medicæ artis leges conscripta*; XI *Atrocis rarissimi que morbi historia altera, de quibus binis historiis Suppl. Tom. X pag. 23 dictum est*; XII *Tract. medicus de lue aphrodisiaca, quem Præfationis loco editio Lugduno-Batava Aphrodisiacci præfixit, & cujus nos olim Gallicam versionem recensuimus*; XIII. *Dissertationes duæ de Mercurio, quarum prior Societati Scientiar. Anglicana, altera Parisiensi, tradita fuit, de quibus & ipsis suo loco, quod satis est, commemoravimus.*

INTRODUCTIO IN HISTORIAM LITERARIAM ANATOMES, seu Conspectus plerorumque, si non omnium, tam veterum, quam recentiorum, Scriptorum, qui primis artis medicæ natalibus ad hæc nostra usque tempora Anatomiam operibus suis illustrarunt, una cum Indice nominum rerumque locupletissimo; Autore ANDREA OTTOMARO GOELICKE, Med. Doct. & in Iadrina Regia P. P. Ord.

Francofurti ad Viadrum, apud Jo. Godofredum Conrad, 1738. 4.

Alph. 3. plag. 6.

Quod in regnorum civitatumque florentissimarum consideratione summæ Politicis laudi vertitur, si non in præsentis tantum status contemplatione subsistunt,

stant, sed, a quibus principiis ortæ, quibusve subsidiis successu temporis ad tantum pervenerint fastigium, curiosius inquirant; illud non minori cum voluptate atque utilitate ab eruditis in evolvenda scientiarum historia suscipitur, quæ pariter ab obscura primum rudique cognitione letiora sensim incrementa ceperunt, & dum posteri, priorum laboribus adjusi, nova indies detexerunt, ad illam, quam in plerisque admiramur, perfectionem deductæ sunt. Anatomie fane tot Celeberrimorum Virorum laboribus ita exulta est, ut parum in illa supplendum superesse videatur; unde merito laudandum Cl. Autoris institutum, qui historiam hujus scientiæ literariam pleniorẽ hoc, quod Lectoribus nostris commendamus, opere exhibere laborat. Eundem laborem jam anno hujus Seculi duodecimo susceperat, cum Historiam Anatomies antiquæ ac novæ in forma minori, quam octavam dicunt, publicæ luci exponeret. Cum vero, multa adhuc deficere, intelligeret, de novo manum operi admovit, atque, conquisitis undique Scriptoribus Anatomicis, omnia supplere, quæ ab aliis de labore suo monita sunt, vel mutare, vel in notis adjunctis defendere, statuit, unde hoc opus triplo priori auctius atque emendatius enatum est. Ita in tradenda Anatomix historia versatur Cl. Autor, ut non solum viros de illa bene meritos, & eorum scripta, secundum temporum seriem recenset, sed potissimum, quid novi a quocunque ad incrementum artis detectum & evulgatum sit, commemorat. Prima Anatomies vestigia apud Ægyptios reperiri censet, quorum in his peritiam contra *Comingium* & alios, qui parum magnifice de his sentiunt, pluribus argumentis defendit, nixus potissimum etiam *Plutarchi* testimonio, qui testatur, Ægyptios mensæ convivantium *σμελετον*, sive, ut alibi loquitur, *νεκροϋ ἀσσερον*, inferre consuevisse, quæ compages ossium sine cognitione anatomica parari haud potuerit, ut alia argumenta jam taceamus. Minus vero in Anatomicis Sinensibus tribuit, etsi alii,

circulationem sanguinis illis dudum cognitam fuisse, nullo tamen, ut putat, idoneo argumento, asseruerint. Certioribus iudiciis constat, magna cum cura a Græcis cultam fuisse, ubi per longum tempus in schola *Asclepiadea* floruisse, *Galen*i testimonio Autor confirmat, etsi nulla illorum scripta extant, cum in hac familia, cui propria erat medicina scientia, a parentibus statim structura corporis explicaretur. Primum vero, qui scripta anatomici argumenti consignaverit, fuisse *Hippocratem*, fatetur, etsi illa partim cruda ac rudia, partim falsa, aliena, & confusa, partim titulos, libris præfixos, argumento, in illis tractato, rarissime respondere, arguat; hinc contra *Almelovelm*ium, aliosque, nimium scientiam ejus in his extollescentes, & multa recentiorum inventa, inprimis circuli sanguinis notitiam, illi vindicantes insurgit, & frustra in illius scriptis talia investigari, contendit, syllogem tamen scriptorum, ad Anatomem spectantium, & potiora ex is momenta, exhibet. Paucos post *Hippocratis* tempora fuisse inter Medicos, qui in Anatomicis eminuerint, neque ullius extare amplius scripta, monet, sed, quicquid de illis constet, soli *Galeno*, qui illorum in scriptis suis mentionem injecerit, deberi. Paulo liberalius a Philosophis, illorum temporum tractatam esse, quorsum *Democritum*, *Abderitam*, *Herophilum*, & *Erasistratum*, ob vivorum hominum dissectionem infames, *Aristotelem*, *Alexandri* jussu & impensis in historia animalium contexenda occupatum, aliosque, refert. Majora esse *Galen*i in Anatomem merita, profiteatur, & commune opprobrium, a *Vesalio* primum ei objectum, ac si brutorum tantum corpora secuerit, removere laborat, inde integrum Anatomie *Galenicæ* systema contexit, & quantum in singulis ejus partibus præstiterit, fufius commemorat. Post *Galen*i tempora pauci Græcorum fuerunt, qui monumenta quædam anatomica reliquerunt; cum vero & hi *Galen*i fidem dubiam reddere ausi non fuerint, sicque rem anatomicam parum pro-

promoverint, strictim saltem de iis agit Cl. Autor. Neque melius de arte anatomica meriti sunt Arabes Medici, vel prorsus ab illa abstinentes, vel iis minimum, quæ a *Galeno* tradita erant, contenti. In *Rhasis* tamen, *Albucasia*, & *Avicenna*, operibus aliqua adhuc, ad structuram corporis illustrandam spectantia, reperiuntur, apud reliquos altum de illa silentium, unde per plura secula neglecta mansit. Neque aliud iudicium de Medicis Latino-barbaris ferendum esse cenlet, ex quibus exempli loco *Mundini* Anatomem adducit, in qua etsi multa jure desiderentur, illud tamen laudandum, quod primus in illa barbarie de Anatomæ excolenda cogitare cœperit. Paucis deinde eos, qui per illa tempora nomen aliquod inter Anatomicos obtinuerint, commemorat; & ad illa feliciora tempora, quibus Anatomia altius evehi, solidiusque primum ab Italis, mox etiam ab aliarum nationum Medicis, excoli, cœpit, properat. Quam periodum a *Jacobo Carpo* auspiciatur. Cum vero ab illo tempore numerus virorum, certatim in perspicienda Anatomie occupatorum, insignis sit; quovis Seculo gentis cujusvis Autores sigillatim commemorat, initio ab Italis facta, quibus Galli, Angli, Dani, Sueci, & Germani, sub quorum nomine Belgas etiam comprehendit, ordine succedunt, atque, adductis illorum scriptis, quæ potissimum singularia & nova in iis deprehendantur, exponit. De quo labore, ad recentissima usque tempora continuato, plura in præsentem non addimus, siquidem, in tanta notatu dignorum copia selectum fore difficillimum, rati, nostro satisfecisse nos officio putamus, quod ordinem atque institutum Cl. Autoris Lectoribus exposuerimus, certi, illos, quibus hæc studia cordi sunt, majori cum voluptate ipsum librum evoluturos, in quo æquum satis de plerorumque meritis latum esse iudicium, videamur nobis observasse.

FRANCISCI BLANCHINI, VERONEN-

Nnn 3.

sis.

fis, Astronomica ac Geographica Observationes selectæ, Romæ atque alibi per Italiam habitæ, ex ejus geographis excerptæ una cum geographica Meridiani Romani tabula a mari supero ad inferum, ex iisdem observationibus collecta & concinnata, cura & studio EUSTACHII MANFREDI, in Bononiensi Instituto Astronomi.

Veronæ, 1737, fol.

Alph. 3.

Francisci Blanchini merita in astronomicas, nec non geographicas, scientias tanta sunt, atque tam varia, ut, quicquid novi in Astronomia nostris temporibus inventum est, id magna ex parte industria atque sagacitati hujus Viri debeamus. Neminem, qui Astronomiam a limine saltem salutavit, latere possunt egregia illa, quæ primus in Venere detexit, phænomena, quantumque observationibus ejus, quas omni, quam in homines cadere potest, solertia instituerat, non solum Planetæ hujus theoria correctæ sit atque exulta; sed quantos omnis Astronomia una cum Geographiâ exinde fructus etiam perceperit. Primus consilium cepit ducendi lineam meridianam per totam Italiam a mari supero usque ad inferum. Qui labor licet iis difficultatibus obnoxius fuerit, quibus tollendis unius hominis vires non sufficere viderentur, solus tamen ipse eas superavit, atque opus inceptum perfecit. Immorebatur quidem Vir immortalis nominis hujc rei, & actum cum Meridiano videbatur, eratque periculum, ne ipsæ observationes interirent, maximo illorum dolore, quos desiderium illius ceperat; nisi Joann. Franciscus Musellus, Cathedr. Veron. Ecclesiæ Archipresbyter, cui ipse Blanchinus maximam Bibliothecæ suæ partem testamento reliquerat, atque Blanchini patruus, Joseph. Blanchinus, Veron. Congr. Oratorii Rom. Presbyter, eas ex tenebris eduxissent; atque
Eusta.

Eustachio Manfredi, quicquid ad hanc rem pertinere existimabant, transmississent, nihil magis exoptantes, quam ut illa quanto citius cum orbe erudito communicaret. Quibus precibus Vir iste, pro suo erga scientias amore, eo facilius locum dedit, quo majores ex hoc labore fructus ipse sperabat; suaque opera praestitit, ut observationes, quarum plurimas in adversariis *Blanchinianis* leviter saltem adumbratas inveniebat, ut tota res rudis indigestaque moles videretur, pulcherrimo ordine connexae in publicum prodire potuerint. Quanto amore hos alienos & abortivos factus, non secus ac proprios, Illustris *Manfredus* exceperit, ex Praefatione, ipsis Observationibus praemissa, optime intelligere licet. Separavit calculum ab observationibus ipsis, quasque mancas & mutilas in adversariis deprehenderat, ex literis, quas *Blanchinus* ad ipsum scripserat, restituit; Veneris observationes, quas Autor ipse in Tractatu suo de novis Phosphori & Helperi phaenomenis jam cum orbe communicaverat, omisit, iisque saltem locum in hoc scripto concessit, quae vel in ipso libro non continentur, vel postea institutae sunt; ex observationibus autem meteorologicis eas saltem excerptit, quae tum Astronomis usui esse, tum ad historicam observationum integritatem aliquid conferre, possunt quibusque locis quaelibet observatio instituta fuerit, diligenter admonuit. Tabulam quoque Meridiani Romani, huic operi adjectam, industriae atque studio Illustris *Manfredi* debemus, quam a Viri eximio non infelici successu ope observationum *Blanchiniarum* quanta potest accuratioe confectam esse, in Praefatione ipse testatur. Initium est Observationum ab anno 1702, neque finem earum nisi tres, vel quatuor, dies ante ipsam *Blanchini* mortem, quae d. 2 Martii A. 1729 contigit, invenies. Tanto enim ardore caeli phaenomena observandi indies flagrabat, ut neque itineris molestiae, neque accerrimi morborum cruciatus, ipsum a caelo spectando abstra-

abstrahere possent. Observavit quidem *Blanchinus* multos annos antea, quam hæc initium suum cepere, sed nihil plane de istis observationibus ad manus *Manfredi* pervenit; quæ vero antea in *Actis* nostris *A. 1684 & 1685 pag. 189* de Cometa, nec non de nova methodo *Cassiniana*, observandi parallaxes, *A. 1685 pag. 470*, ipse *Blanchinus* publicaverat, ea una cum reliquis, quæ opere hoc jam absoluto, in libris nonnullis miscellaneis *Blanchini*, ab anno 1683 usque ad 1694, inveniuntur, huic monumento inseruit. Nihil in cælo contigit, quamdiu *Blanchinus* vixerat, in quod non attentionem suam omni cura dirigeret, adeo ut in hoc libro omnium ferme mutationum, cæli accuratissimas & quam maxime singulares invenire liceat observationes. Solis Lunæque eclipsium, quas observavit, integrum catalogum condere possemus, si longiores esse vellemus. Macularum solis situs atque variationes quam diligentissime determinavit, multisque schematibus illustravit; inprimis autem Lunæ phases, earumque mutationes, omni solertia examinavit, atque suis observationibus circa maculam *Aristarchi*, in quam tubum 50 palmarum *D. Campani* direxerat, quæque *pag. 125* describuntur, docuit, quam varia adhuc in Luna a posteris detegi possent. Occultationes cum stellarum fixarum, tum Planetarum, per discum Lunæ sedulo observat, neque in observando transitu Mercurii per solem anno 1723 d. 9 Nov. diligentiam suam desiderari passus est. Omnium Planetarum situs respectu fixarum, conjunctiones, & oppositiones, quam accuratissime investigavit, & quam egregia & nova in quolibet illorum corpore detexerit, exemplo esse possunt, quæ uberius *pag. 181* de Martis figura recensentur. Cometarum trium singulares & uberriores descriptiones, schematibus illustratas, nobis reliquit, quorum primum a die 20 Julii 1683 usque ad 1 Septembr. Veronæ observavit, alterum Romæ a 22 April. *A. 1702* usque ad 7 Maj. tertium partim Albani, partim Romæ,

Romæ a 17 Oct. usque ad 10 Nov. 1723 in Asterismo Aquarii. Denique; ut taceamus innumerabiles, quæ opæ Gnomonis *Clementini*, in thermis *Dioclesianeis* Romæ erecti, circa meridiem & Tangentes rite determinandas, singulis fere diebus instituerat, notanda omnino sunt, quæ de stellæ ζ Lyræ, prope fidiculam, quæ duplex apparere solet, mutationibus pag. 208 ab ipso, referuntur:

*Per vices, inquit, videbatur stella ^a quæ major est, bifariam dividi, & ex una stella fieri duplex; nonnunquam stellula una & altera videntur eam circumire hac illac. Ita enim evenit a, quæ per vices minus luceet, imo & aliquando fere exstinguitur, aut saltem languidissime lucere adspicitur, licet sit aer omnino serenus. Observatio facta est pluribus telescopiis palmarum 22. 23. 25. D. Campani, aliisque. In omnibus fere eodem modo semper visa. Stellulam Nebulosam, quam *Bayerus* notat inter Sagittarii η antepedis lævi, & duas extremas caudæ Scorpionis, λ & υ dictas, cum per tubum 20 palmarum die 11 Jul. A. 1725 conspexisset, *Blanchinus* observavit plus quam triginta stellas, quarum situm atque magnitudinem peculiari Schemate pag. 231 expressam videmus.*

A METHOD OF STUDY, OR AN USEFULL LI-

brary, &c.

hoc est,

METHODUS STUDIORUM, CUM APPARATU

utitium librorum, Autore JO. BOSWELLO.

TOMUS I.

Loadini, 1738, 8 maj.

Alph. 1 plag. 3.

Etsi tantus est his nostris temporibus hominum studia tractantium numerus, tamque strata ad optimas
O o o quas

quasque artes via, ut nunquam nec major ille, nec hæc commodior, fuisse videatur, sitque summa & librorum copia, & frequentia scholarum, & magistrorum in instituendo contentio; tamen, nescimus quo malo sive literarum, sive reipublicæ, fato, fieri videmus, ut infinitis quidem homuncolorum, literarum nomen præ se ferentium; gregibus prematur terrarum orbis; contra eorum, qui ad probabilem aliquem literarum modum pervenerint, vix mediocrem numerum procreet; excellentes autem ingenio, ac doctrina viros singulos singulis seculis ferat. Cujus rei cum variaz afferantur causæ, varia quoque a multis proposita remedia sunt; quæ, in suo tanquam circulo, non omni quidem caruerunt fructu, generatim tamen amplum justis querelis locum reliquerunt. Magnæque adeo debentur doctis viris laudes & gratiæ, qui propiores mali causas partim æu mine detexerunt, partim consilio represserunt.

Atque in his *Joannes* quoque *Boswellus* vel maxime e republica fecisse censendus est, qui, cum post alios, ratione potissimum tractandarum literarum, videret, rem illam totam contineri, de ea sic perscripsit in libro, cujus titulum exhibuimus Lectori, ut & nos libentissime his in paginis ejus faciamus mentionem, & studiosi literarum ii, qui hocce duce usuri sunt, consilii videantur sui non posse fructus non ferre amplissimos atque jucundissimos. Ita enim hunc de via ac ratione in studiis tenenda locum tractavit, ut merito judicaret in Prefatione, illos, etsi doctissimos, homines, qui ante se in ea re versati essent, tamen suis etiam monitis aliquem reliquisse locum. *Pentoum* enim, summum illum quidem suo tempore virum, maxime id egisse, ut scholasticæ disciplinæ, quæ etiam tum multum valebat in Angliâ, (est enim *Apparatus* ejus ad *Theologiam* A. 1688 editus,) ex altera parte usum, ex altera vero abusum, exponeret. Jam *Bennetum*, cujus liber extat, a *Method of Study* inscriptus, stricte non nisi Theo-

Theologiae studio leges dedisse, eumque, quem instituat, futurum Theologum, in omnibus eruditionis partibus, quibus preparari animus ad sacra studia debet, probe jam versatum exercitatumque sibi finxisse. Itaque non tam studiorum tractandorum genera, quam XXXIX Articulorum Anglicanorum rite legendorum tradidisse ut *Dodov.* *Lockium* autem non carere quidem salubribus ad hanc rem praeceptis; negari tamen non posse, librum illum, quem *de Educatione* fecerit, magis ad formandam aetatem puerilem, quam ad provectiore aetate ac studio juvenes, dirigendos, jamque quasi perficiendos, pertinere. Optima quoque monita esse, quae *Artic. XLIII Reipublica literaria* reperiantur; sed brevitate laborare, neque satis exponere modum oculis, quo variae eruditionis partes aptae inter se connexaeque sint. *Clarkii* deinde, cui idem secum propositus sit finis, librum, de his rebus scriptum, (*an Essay on study* titulus est,) nec visum a se, nisi multum jam provecta opera sua, esse, & praeter cetera eo quoque laborare, quod librorum laudet egregiam quidem per se supellectilem, non vero eam, quae facultatibus rei que familiari plerorumque, qui ad literas se darent, aequa sit & accommodata; praetereaque laudationem potius literarum, quam juvenum institutionem, in oculis habere. Denique *Rollini* opus plurima laude dignum esse, imprimisque facere tum ad pretiosa literarum omnium demonstrandum extollendumque, tum vero ad juvandos in institutione suorum magistratos; nihilo minus tamen eo peccare, quod primo elegantius, quam planius ordinatiusque, perscriptum sit; deinde, quod scriptor non magis, quid aptum sit ad tirociniorum commodum, quam quid palato hominum in studiis jam excellentium conveniat, quaesivisse videatur; tum quod utiles ac necessarias disciplinas, unam, quae de descriptione terrarum orbis agit, alteram autem eam, quae exponit de ratione temporum, vix leviter attigerit. Igitur, quae in his omnibus aut desiderata sunt, aut notata, ea

Boswellus, ut res postulare visa est, aut supplere studuit, aut evitare. Cursum autem propositi sui tenuit hunc, ut *altero Volumine* eas complecteretur disciplinas, quibus imbutum animum habere futurum literatum quemque decet; *altero* autem, de quo alio tempore dicemus, speciatim exponeret, qua via & ratione in sanctioris doctrinae studio sit procedendum. Sed jam tempus est, ut accedamus propius, & quid sit *priori* illo *Volumine* dictum, paucis more nostro doceamus.

Itaque, ex mente Auctoris, post recte jacta in Graeca Latinaque lingua fundamenta, omnium primo Dialecticae Ethicaeque praecipis, ac Metaphysicorum Physicorumque institutionibus, futurus literator ingenium imbuat; deinde ad Geographiam accedat, temporum discat rationem, cujusque causa haec utraque tractanda sunt, Historiam sibi reddat familiarem, tum ad veterum Graecorum Latinorumque libros studiosius legendos animum applicet, atque inde in naturalium rerum scientia diligentius versetur; haecque communia sibi cum literatis omnibus & plane tenenda esse putet, antequam singulari alicui doctrinae vitaeque generi se dedat.

Geographiae autem operam navanti haec sint proposita, ut usum discat Globi terrestris, ut situm plagamque regionum, magnitudinem item divisionesque, cum maribus, montibus, fluviis, memoriae mandet, & antiqua locorum nomina cognoscat. Ad quae obtinenda commode, (*Boswelli* enim personam gerimus, merito Anglis suis Anglorum potissimum scripta, tanquam maxime parabilia, commendantis,) his, tanquam adminiculis, libris utatur: *Gordoni* Grammatica geographica, (*Gordon's Geographical Grammar*,) *Harrisii* Descriptione atque usu Globorum, (*Harris's Description and use of the Globes and Orrery*.) *Mollii* Systemate Geographiae, (*Hermann Moll's System of Geography*,) *Cellarii* Notitia orbis antiqui, *Relandi* Palaestina, *Cluverii* Introductione in universam Geographiam, *Wellsii* Geographia

phia antiqua & nova, (*Wells's ancient, and present Geography,*) quodque speciatim ad Britanniam attinet, *Camdeni Britannia, & Horsleji (Horsley's) Britannia Romana.*

Tum in Chronologiæ studio hæc attendat. Primo Arithmeticæ, Geometriæ, atque Astronomiæ, elementa discat. Post hæc generales illas cognoscat partes, in quas omnis temporum decursus divisus est; inde naturam usumque *Periodorum Cyclorumque*, quos ars induxit, perceptam habeat; præterea principia sciat, quibus *Æra*, ut vocantur, *Epochæque* continentur, modumque eas conciliandi, faciat, ut sciat: denique ipsam temporum notationem seriemque, quibus quæque res magna notatuque digna gesta est, memoria amplectatur, atque ad hæc sibi commendatos habeat cum *Harrifio Wellsum*, tum in eo libro, quem *the Young Gentleman's Course of Mathematicks* inscripsit, tum in Chronologiæ Compendio, deinde *Keilium*, cujus existat Introductio ad veram Astronomiam, & Atlas cælestis Autore *J. Flamsteedio*, *Strauchiumque*, a quo relictum Breviarium Chronologicum habemus.

Quibus rebus si bene præparatum ingenium habeat, ad Historiam ipsam sic accedat, ut, nisi etiam *Hearnii* Ductorem historicum, & *Rawfisonii* Methodum Historiæ tractandæ, (*Method of studying History.*) antea legat, primam tamen curam habeat hanc; ut, præcunctibus *Lewisio*, Originum Hebræarum, *Pottero*, Antiquitatum Græcarum, *Kenneto*, Romanarum, Autoribus, mores veterum ac consuetudines perlustret. Inde, lectione *Hindii*, & *Ecbardi*, quorum ille Græciæ, hic Romanorum, Historiam fecit, præmissa, tum ipsos libros sacros, tum *Sbuckfordi* & *Prideauxii* verfet volumina, quibus illi sacras profanasque Seculorum ultimorum res describere; inde *Justinum*; *Herodotum*, *Tbucydidem*, *Xenophontem*, *Diodorum Siculum*, & *Q. Curtium*, aut *Arrianum* de expeditione *Alexan-*

dri, Vitasque *Plutarchi*, ad amplius cognoscenda Græciæ fata adhibeat; rerum autem Romanarum Autoribus, *Floro*, *Livio*, *Sallustio*, *Cæsare*, *Suetonio*, *Tacito*, utatur, atque, ubi hi deficiunt, defectum suppleat *Cap. III, IV, & V Volumine*, quæ sunt *Echardi* Historiæ adjuncta, seriemque rerum gestarum ad captam a Turciâ Constantinopolin deducunt. Quæ autem propiora nostræ ætati sunt, hæc aut summam e *Pufendorffii* Introductione, *Salmonis* Historia nationum omnium, similibusque libris, aut diductius ab *Echardo*, & *Rapino de Thoyras*, Anglicæ Historiæ Scriptoribus, *Buchmano*, Scoticæ, *Clerico*, Belgicæ, *Daniele*, Gallicæ, Hispanicæ *Mariana*, Lusitanicæ *le Quien* & *Veroto*, accipiat. Ac, ne, tanquam sine gubernatore navis in pelago, sic in his legendis feratur historiæ cupidus, quammaxime ipsi videndum est, ut, dum iter ingreditur, probe jam certum habeat, & quid sit id, quod præcipue sibi ex tanta rerum copia notandum tenendumque sit, & quæ possit illud ipsum fieri ratione commodissima. Ad quorum illud quidem prius hoc præceptum pertinet, ut non modo suum ipsius vitæ genus considerans, quæ sunt huic potissimum propria & convenientia, sic attendat, prout ipse sive ad rei civilis habitum, sive bellorum disciplinam, sive ad naturalium rerum ac Philosophiæ cognitionem, sive ad rationes grammaticas, sive ad antiquariam scientiam, sese applicuerit; sed generatim etiam ubique, quid sit verum, quærat; mores populorum cognoscat; causas prosperarum adversarumque rerum bello & pace eruat; scrutetur, qua animi indole & gentes integræ, & singuli viri, rebus gestis clarentes, fuerint; vitæ præcepta notet; religionumque, quæ ubique fata & conditio fuerint, observet. Admunicula autem sui studii adhibeat hæc: Omnem temporum complexum in certas partes dispescat; in legendo ad manum habeat & chronologicas tabulas, & geographicas; quæ maxime sua recordatione digna putarit, hæc,

aus

aut scribendo in adversariis, aut relegendo, menti imprimat; numos denique, itemque memoriales rerum versus, in auxilium adsciscat.

Et hæc quidem ad dirigendum, & cum fructu tractandum, Historiæ studium pertinent; quæo minino probe est in memoria atque in pectore habenda, antequam possit tractari accuratior veterum lectio utiliter. Sic enim tenendum est, sine luce Historiæ, Græcæ quidem imprimis ac Romanæ, multum ejus pulchritudinis, cujus pleni sunt antiqui Scriptores, effugere legentis festum, multa obscure, multa dubie, dicta videri, multa difficultia, quæ Historiam probe callenti venusta, clara, atque aperta, sunt.

Non enim, qui ad excellentem aliquem doctrinæ gradum aspirant, in eo acquiescere debent, ut, quæ inferiorum scholarum cura est, Latinos Græcosque libros sic factis intelligant grammaticæ; sed eo anniti, ut omnem eorum venustatem pernoscant, scribendi genus, ingenium, & eloquentiam, in suasmet scripturas transferant, ac veluti sese totos in elegantiam gravitatemque ipsorum transforment. Hæc enim Philosophum ornant, juvant Historicum, faciunt Oratorem. Nomina autem desiderat aliquis scriptorum, de quorum recta lectione tam magnifice promittimus? Primo loco hæc sunt: e Græcis *Novum Testamentum Græcum, Homeri, Platonis, Demosthenis, Æschini, Opera, Xenophontis institutio Cyri, Plutarchi opera*; e Latinis vero *Ciceronis opera, Livii Historia, Commentarii Cæsaris, Salsustii Historia, Virgilius, Horatius, Terentius*. Ex Anglis autem commendabiles sunt volentibus ex his proficere, *the Spectators, Addison's Works, Pope's Works, Milton's Paradise lost, Atterbury's Works, Bakers Reflections upon Learning, Clarendon's History*. Quibus, qui procedere volunt amplius, addant reliquos, classicorum Græcorum & Romanorum nomine notos, & ex Anglia *Raleigh's History, Tillotson's Sermons, Sherlock upon Prophecy*.

phocy, the Trial of the Witnesses, the Tatlers, the Author of the whole duty of man's works, ut alios taceamus. His cum vixis quomodo prudenter conversari deceat, in primis Blackwallus (in the Introduction to the Classics), Popinus (in Essay upon Criticism), & Rapinus (in his Critical Works), præterea vero Aristoteles, Longinus, Dionysius Hal., Cicero, Horatius, Quintilianus, Bossu, Boilavius, Dacierius, Felton, Trapp, Constable, ceteri, docebunt.

Jam vero etiam eam scientiam aggrediatur, quæ naturalis Philosophiæ nomen hodie obtinet, deque proprietatibus atque operationibus mundi, qui e materia constitit, exponit, atque secreta naturæ, universi pulchritudinem, atque admirabilem in his providentiæ sapientiam & industriam sectatur. In qua recentiorum, quam antiquorum, studium majus existit, in primisque diligentia prædicanda, & libri laudandi sunt, utriusque Baconis, Cartesii, Newtoni, Gravesandii; & commendandum, quicquid præterea studij ad hoc scientiæ genus Boyleus, Derhamus, Niewentyt, Rayus, Grajus, Halesius, Lowthorpius, Jonesus, Reidus, contulerunt. Per quos omnes ire, si aut res, aut tempus, non permittat, satagat aliquis duos hos libros legere, quorum unus Martin's Philosophical Grammar, alter A View of Sir Isaac Newton's Philosophy by Dr. Pemberton, inscribitur.

Huc autem si quis bene processerit, & tum Philosophia, tum etiam locorum ac temporum cognitione, institutione historiæ, eloquentia & literis veterum, studioque rerum naturalium, formatum habuerit & exornatum ingenium; tunc vero securus esse de optimo successu si ve in divinis literis, si ve in legibus & jure populorum, si ve in mortuorum curationibus, discendis potest. Hæc autem præparantia negligere, nescio stoliditatis, an ignaviæ, majoris est: quanquam nec alterum, id est, pluribus hæc cumulare, expedit, estque cum ad necessitatem superfluum, tum ad animum cupiditatemque tardiosum. Quod si quid tamen delicato & impatienti pecuniosorum quorundam palato dandum est, ne studij eos fatietas capiat; ars pictoria, architectura, quæque Heraldica vulgo dicitur, adhibendæ maxime sunt, quibus mitiget, & tanquam intertextatur, solidiorum literarum feveritas. Hæc & harum rerum tractationem, quæ satis sit, appendicis loco in Capite VII legendam dedit Boswellus. De cujus priori hoc Volumine satis, opinamur, dixerimus, si adjunxerimus id unum, sic esse hanc ejus de studiorum ratione institutionem per scriptam, ut vel propter eas res solas, quæ propria præceptis non continentur, sed tanquam obiter passim admittuntur, sunt, homini literarum amanti lectio ejus & utilissima, & jucundissima, esse possit.

AD
NOVA ACTA
ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur.

SUPPLEMENTA.

Tomus VII Sectio XI.

*EPITOME HISTORICA REGII LIBE-
ri, exempti, in regno Bohemia antiquissimi, celeberrimi, ac amplissimi, Monasterii Breunoviensis, vulgo S. Margaretha, Ordinis S. Benedicti prope Pragam; Auctore R. P. MAGNOALDO ZIEGELBAUER, Ordinis S. Benedicti Professo in Imperiali Monasterio ad duplices aquas.*

Coloniae, apud Gotthard. Joannem Puttner, 1741,
fol.

Alph. 3 plag. 19.

Cujus Auctoris jam olim *Novum rei literariae Ordinis S. Benedictini Conspectum* Lectoribus pro dignitate commendavimus, ad ejusdem *Historiam Monasterii Breunoviensis* perlustrandam jam convertimur, & maxima ex parte collaudandam. Rem per se praecelaram praestitit Auctor, cujus exemplo, optandum, ut & alii excitentur, ad similium Monasteriorum origines, fundationes, privilegia, immunitates; casus & eventus, Abbatum & illustrium virorum vitas, & quae sunt alia peculiari commemo-

P P P

ratione digna, æterna tamen quasi oblivione sepulta, plenius diligentiusque perfequenda. Ita enim futurum esset, ut multa, alias peritura, & nunquam satis dolenda, injuriæ ætatis eriperentur, inque ipsorum Monasteriorum utilitatem & famam, commodumque posteritatis, servarentur. Fata ergo *Monasterii Brzopawickis, seu Breunawicnsis, Capitibus XVIII* adumbravit Cl. Autor, quæ jam suo ordine, ut moris est nostri, delibabimus.

- Cap. I* *fundationis Auctor originem & historiam* inquirit. Pag. 1. Situm est hoc Monasterium ad pedem montis albi; locoperamceno, dimidio fero lapide ab urbe Praga; cujus prima fundamenta jecerunt S. *Adalbertus*, secundus Episcopus Pragensis, Hungariæ, Poloniæ, & Prussiæ, Apostolus, & *Boleslaus II*, Bohemiæ Dux. *Uersific*, Auctore ita tradente, somno a Deo separatim admonitus fuit, ut eum locum condendo Monasterio deligerent, ubi fontem, ex quo cervus frigidam hauriret, reperturi essent. Ut per somnum imperatum, ita factum; & templum A. 993 a D. *Adalberto* sacris S. *Benedicti*, Patris Monachorum, & SS. *Bonifacii* Martyris & *Alexii* Confessoris, consecratum fuit. Duplici utitur Monasterium hoc insignium genere. In Abbatis enim clypeo ramus decussatim positus spectatur, qualis prope fontem, ex quo cervus aquam hauserat, humi stetit, & radio cælesti super eum relucente, locum Ecclesiæ designasse, creditur. Convæntus vero tribus rosis, in albo campo rubescentibus, utitur. 7. *Caput II* *dotis, seu fundationis, instrumentum* a parte *Boleslai*, Ducis, comprehendit. Quæ enim ex ipsius *Adalberti* liberalitate in Monasterium profuizerunt, per partes definire Auctor non potuit, cum maxima monumentorum supellex inserisrit. 17. *Caput III* *Bullas Summorum Pontificum, Chartas Episcoporum, Diplomata Imperatorum, Regum, ac Ducum, quibus dos & fundatio Monasterii vel confirmatur, vel augetur, jura autem & bona ejus indemnita redduntur*, sistit. Præcipua omnium est Bulla *Joannis XV* P. M., quæ Monasterium sub

Tub immediatam Sedis Apostolicæ tutelam ac præsidium recipit; Abbati usum Pontificalium indulget; eandem Ecclesiam caput & magistrum in correctione & reformatione omnium in Bohemia Ordinis S. *Benedicti* Monasteriorum constituit; primum locum post Episcopum Fragensem habere Abbatem, simulque liberrimam ejus electionem esse, jubet. In dybium quidem haud semel vocata est Bullæ hujus fides; at modis omnibus vindicare & restituere eam contendit Autor. Sequuntur aliæ Bullæ *Gregorii IX* & *Benedicti XII*; possessiones, privilegia, exemptiones, aliæque jura, a quocunque huic Monasterio concessa, confirmantes, quas inter & referenda illa *Bonifacii IX*, quæ Monasterium ab omni jurisdictione Archiepiscoporum, Legatorum natorum, & quorumcunque, eximit. Accedunt porro Diplomata *Ottocari*, Bohemiæ Regis III., anni 1213, quo Prioratum Policensem, a se fundatum, Monasterio Brzevnoviensi pleno jure incorporavit; *Wenceslai* Regis IV de anno 1234, *Joannis* de anno 1335, *Caroli IV* Imperatoris de anno 1351, *Sigismundi* de anno 1436, aliorumque, quibus singulis jura & possessiones repetuntur, ac denuo confirmantur. *Caput IV* immunitates & privilegia Monasterii recenset. Gaudet enim præter ea, quæ Bullis Papalibus confirmata diximus, jure monetandi & sanguinis in bona, quæ possidet, aliisque. *Caput V* Benefactores Monasterii præcipuos, eosque variaz dignitatis, laudat. *Caput VI* seriem XLIX Abbatum Brzevnoviensium recenset, ex quibus *Anastasius*, ordine primus, gente Romanus, illustri loco natus, a S. *Adalberto* Cænobio præfectus, tantaque sanctitate conspicuus, fuit, ut & mortuorum discipulum precibus suis ad vitam revocaverit; tandem a S. *Stéphano*, Hungariæ Rege, ad Colocensem Episcopatum evehctus. *Münhardus*, secundus statione, ætati illi interfuit, quo A. 1086 *Engelbertus*, Archiepiscopus Trevirensis, Pragm missus est, ut Duci *Wratislao* regium diadema imponeret: primæ enim partes Episcopo manserunt. De *Trifano*, qui Amor fratrum dictus

- est, spes omnium inde a morte ejus, qui in annum 1292 incidit, fuit ex eo, quod caelo vicinior sederet *S. Benedicto*, ac vivens virtutes Patriarchæ sui Ordinis studiose fuerit imitatus. Sub *Sigfrido*, ab anno 1409 Abbatis dignitate fulgente, turbæ *Hussitica* subnata; sub *Nicolao* vero monasterium ab Hussitis A. 1420 adversa quæque & crudelia expertum est, solo quantum, monachis vel expulsis, vel interfectis, vel Præ igne combustis. Sed *Joannes I* monasterium destructum e ruderibus instaurare cepit. *Martinus II*, ex Ordine, quod mireris, *S. Dominici, Rudolphi II* Imperatoris autoritate Abbatis dignitatem obtinuit, quem ut avarissimum, disciplinæ monasticæ negligensissimum, aliisque vitiis conspurcatus, ideoque tandem dignitate sua privatum, depingit Autor. Sub *Wolfgango* motus Bohemici exorti, occasione templi, quod Augustanæ Confessionis additi, vi literarum majestaticarum, & *Rudolpho II* Imperatore obtentorum, Braunæ ædificare sunt conati. Ubi quidem omnes modestiæ fines transgressus Autor, *virum hunc zelosum modis omnibus Braunæ idolum Dagon deformatæ sectæ collocari vetuisse*, scribit. O detestabile effatum! Trionnum Numen, quod adorant Evangelicæ religioni additi, & cujus cultui templa dicant, cum Dagon comparari; religionem, saluberrimis & sapientissimis S. R. I. Constitutionibus fundamentalibus firmatam, *deformatam sectam* appellari; talia quæ aliquis expectet a Theologo, Christi mansueti ac pacifici vestigia premente, aut eruditione, humanitate, modestia, & morum integritate, a plebis face se alienante? Sed mittamus hæc, bonis omnibus abominanda. Ultimus numero, A. 1738 ad Abbatis dignitatem elatus, Reverendissimus *Benno II*, hodiernum adhuc in vivis esse dicitur; Prior in Cœnobio suo modestia, comitate, humanitate, affabilitate, insignis, litium fugiens, pacis amans, cujus præclaræ adeo virtutes aliis, in simili dignitate viventibus, exemplo ut sint, optamus. Ab his jam *Cap. VII ad Viros illustres*, qui monasterium

incolnerunt, se convertit Autor. Primum merito locum tribuit S. *Adalberto*, fundatori, Comiti de *Lybirz*, quem & Archiepiscopum Gnesnensem appellat, in quo tamen consentientes non habebit rerum notitia imbutos. Episcopatus enim Gnesnensis in Archiepiscopatum ab *Ostone III* Imperatore, postquam S. *Adalbertus* cruenta cæde apud Prussos jam interemptus fuerat, elatus est. Sequuntur ordine S. *Gerhardus*, frater S. *Adalberti*, S. *Anastasius*, alio nomine *Africus*, apud Hungaros postea clarus, S. *Bonifacius*, apud eisdem Martyr, aliique, quorum vitas nimis brevi recensione a nobis adumbrari, vix sufficeret Lectori. Legi præcipue adhuc merentur, quæ de S. *Pro-* Pag. 99.
copia narrat Autor. His ergo absolutis, *Cap. VIII sacras* 122.
reliquias, quæ in sacrario monasterii pie servantur; *Cap. IX*
culium, ædes, & stationes B. V. Mariæ; & *Cap. X sepul-* 130.
cra, epitaphia, & inscriptiones, recenset. Antiquitatem ac 136.
 celebritatem monasterii, multorum item venerandas reliquias, Procerum haud paucos incitasse, ut hoc in monasterio dormitorium sibi procurarent, facile nobis persuaderi potest. Nullum vero (sunt verba Autoris) sepulcrum, atque S. Guntheri, illustrius, magisque gloriosum, fuit. Erat hic summo loco natus, dives opum, armis inclitus. Ut in Principium *Turingiæ*, majorum suorum, vestigia iret, (sed bonum factum fuisset, si tribus tantum verbis profapiam ejus indicasset Rev. Autor,) castra sectatus est. Virtutem bellicam *Udalrico*, *Bobemiæ Duci*, probavit. Postquam vero cadus mundi sat diu siccaisset, nauseare demum face immunda plenos capit. Igitur, posito nitente ac purpureo sago, vilem togam *Benedictinam* induit. Cum virtutibus alios monachos longe antecires, potestas ipsi facta est, e monasterio in eremum secedendi. Verum sanctitatis effigiem visurus, S. *Stephanus*, *Hungariæ Rex*, Guntherum, cognatum suum, ad se, missis legatis, invitavit. Egerrime vero post trinam legationem venit. Epulo regio exceptus, ne carnes comedere cogeretur, assum pavonem, plumis subito indurum, in

- aera misit. In eremum rediit, A. 1044 a monachis monasterii anxie rogatur, ut ejus habenas susciperet. Annuit tandem, & asello, quem monachi adduxerant, impositus, iter aggreditur. Sed hem! tibi prodigium. Afritus, dum versus Brzeznovium vestigia movet, ea perdure rupi, baud secus atque mollissima cera, imprimit, infigit, pedibusque ita tenaciter inhaeret, ut eis extrahendis baud par fuerit. Quo miraculo omnes attenti, facile intellexerunt, divinam neuriquam esse voluntatem, ut Guatherus monasterii fastes capesseret. Igitur hic in eremum, illi Brzeznovium reversi sunt. Obiit A. 1145, & postea in Sanctorum numerum relatus, plurima miracula edidit. *Cap. XI Scholam, Bibliothecam, & Archivum*, perlustrat Autor, sed dolet, Manuscriptorum supellestem A. 1420 Hussitarum excursionibus maximam partem devastatam, & Vulcano immolatam fuisse. Interim ibi quoque Numophylacium, variis aureis, argenteis, & aeneis, nummis instructum, custoditur. *Cap. XII Observantium disciplinas monasticas, ritus veteres, & antiquas consuetudines*; *Cap. XIII Brzeznovii excidium, ejusque instauracionem*, describit. Hussitarum praecipue ferocitatem expertum est monasterium, A. 1420 flammis eversum, & fere expilatum. Abbas *Nicolaus* ergo, necessitate coactus, sedem Abbatialem tunc temporis Braunaviam transtulit, ubi ad haec usque tempora persistit. Inde fit, ut *Abbas* hodie inscribatur *Brzeznoviensis in Braunau*. Ipsum monasterium post reparatam quietem postliminii jure instaurari coeptum, successu temporis varie auctum, & A. 1722 tandem ad novum fastigium perductum fuit. *Caput XIV Praepositis, seu Prioratibus, Brzeznovio subjectis*, seu quatuor filialibus, ut vocantur, Coenobiis, Rayrhadio, Policio, Braunovio, & Wahlstadio; *Caput XV Monasteriis Ordinis S. Benedicti in Bohemiis, & Moravia, Abbati Brzeznoviensi ut Visitatori Generali & perpetuo subjectis*; *Caput XVI*
Mona-

*Monasteriis, in qua e Brzevnovio primæ colonie indu-
ctæ fuerunt, dicatum est. Celeberrimum v̄ro inter illa est
Talenſe in Hungaria, prope Taurinum, in monte S.
Martini, Stephani, qui primus inter Reges Hungariæ
Christo nomen dederat, tempore fundatum. Caput XVII Pag. 222.
alia memoratu digniora, eventus, variosque casus, com-
plectitur. Notari meretur insignis monachorum nu-
merus, qui olim Conobio interfuerunt, usquedum ab
Hussitis dissipati & imminuti fuerunt. Probat hoc Autor
ex Carmine quodam vetustissimo, ubi ita canitur:*

*Florente Brzevnovio quinquies centum in loco
Vixere fratrum in officinis in choro
Sophiaque cathedris sexies dein pares.*

Sed en aliud, dignum, quod notetur: Adhortatus erat S. 227.
Adalbertus A. 992 cives Pragenſes, ne ob annonæ ca-
ritatem fruges in cerevisia coquenda consumerent; inobe-
dientes v̄ro ob lucri cupiditatem, excommunicaverat tan-
dem; quæ vincula ad A. 1244 usque continuatæ sunt, quo
anno demum ab *Innocentio IV*, P. M. relaxata fuerunt.
Ultimo Capite Conclusionem Epitomes historice addit 230.
Autor, in qua ejus inscriptio dilucidatur. In rubro enim
monasterium Brzevnoviense appellavit 1) *regium*, ab
Adalberto, Regum Germaniæ & Ducum Bohemiæ co-
gnato, (uti Autor censet scilicet,) fundatum, & a Regibus
Bohemiæ privilegiis & variis donationibus ornatum;
2) *liberum*; 3) *exemptum*, a jurisdictione scilicet Archi-
episcopi Pragenſis; 4) *antiquissimum*, quia omnia alia in
universo Bohemiæ regno ætate & tempore antecedit; 5)
celeberrimum, tam ob fundatorem S. *Adalbertum*,
multarum gentium Apostolum, quam ob privilegia, li-
bertates, immunitates, quatuor Prioratus, ipsi subjectos,
viros illustres, qui in eo vixerunt, etc. 6) *amplissimum*.
Absolutæ huic factorum & eventuum monasterii recensio-
ni, in *Parte secunda* Codicem probationum, seu Diplo-

matum, XXXI numero, annectit, fundationes, dotem, possessiones, immunitates, aliaque, in *priori Parte* asserta, corroborantium. Totum ergo Rev. Autoris hoc Opus ita comparatum esse judicamus, ut sua merito laude sit condecorandum; eleganti quippe stilo, bonoque ordine, pertextum & absolutum; optimis insuper Autorum & documentorum probationibus suffultum. Unum id dolemus, quod nimio erga dissentientes a Pontificiis sacris fervore incensus, præcipuam æquitatis naturalis legem: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, sæpissime violaverit, hocque modo officii boni Historici, qui, rerum eventus recensendo, ab omni partium studio alienus plane esse debet, minus fideliter functus fuerit: quo quidem intempestivo Dei colendi modo non solum sacris illis, quæ ipse proficitur, sed propriæ etiam existimationi, apud æquos rerum æstimatores maculas haud leves inulserit.

THE DIVINE LEGATION OF MOSES
demonstrated, &c.

hoc est,

DIVINA LEGATIO MOSIS DEMONSTRATA, secundum principia religiosi cujusdam Deista, ex omissione doctrinæ de futuro statu præmii pariter ac pœnæ in Judaica disciplina, sex Libris inclusa, Autore GUILIELMO WARBURTONO, A. M.

Londini, apud Fletcher Gyles, 1738 & 1741, 8. maj.

Alph. 2 plag. 12.

Clarissimus Autor, qui eximiam Diaconi spartam in aula Regii juvenutis Principis Britannica adhuc ornavit, jam aliquot abhinc annis librum edidit, patrio suo sermone conscriptum, hocque indice: *Concordia ecclesiarum*

S' status civilis, insignitum. Hunc ipsam librum amplificare ac dilatare, cum exigua molis esset, operæ pretium se facturum, existimavit. Quam ob causam *hinc* propositæ rei destinavit *Volumina*, & cavet etiam atque etiam, ne quid ei roboris deesset ac firmamenti. Vivunt in Anglia duplicis generis *Deista*: alii omnem ejuraverunt religionem, *atheï* rectius nominandi; alii vero Deum recipiunt ac naturalem religionem, neque omnem historicam revelatæ veritatem in dubium vocant. Atque hi etiam præ se ferunt, *futura* dari *præmia* pariter ac *supplicia*, eamque ob causam *religiosi Deista* a S. Rev. Autore dicuntur. Solenne iisdem est, ut rationes ita subducant: *Moses*, cum Judaicam firmaret religionem, de præmiis ac pœnis nihil decrevit futuris. Ergo perspicue falsum est, eum esse Dei Legatum. Clariss. autem *Warburtonus*, eodem sumto principio, repugnantem hanc valere cupit conclusionem: itaque verum est, divinam legationem obiisse *Mosen*. Omnis hæc scriptio *sex* absolvitur *Libris*, & *tribus* quidem *præius Volumen*, ac *totidem alterum*.

Præmissa est *priori Volumini* copiosa Autoris ad *Deistas* dedicatio, in qua usus est ea dissimulatione, quam Græci *εἰρωνεία* vocant. Dicit non potest, quam ingenioso & erecto dicendi genere moribus *Deistarum* illudat, & inficetas exprimat opiniones, pro quibus, tanquam pro aris ac focis, certare conantur. *Tria* potissimum ex eorum scriptis excerptæ *vitia*, quorum eos postulavit; Pag. 29. *unum* est immoderatum, omnia sine discrimine irridendi, studium, quod divinæ veritates, & sacri ordinis homines, adhuc inprimis experti sunt. Quid? quod nec *Lockius*, Philosophus acutissimus, hostilem *Collini* & *III. Schafsburi* irrisorem post facta minime effugere 22 seq. potuit. Et ille tamen *Lockio*, dum in vita mansit, familiariter usus erat: hunc vero educeverat *Lockius*, semenque eximiarum ejus virtutum fuerat. Causa hujus erat irrisoris, quia *Lockius* nonnullis favebat sententiis;

quæ malæ Deistarum causæ officiant. Vid. *Jo. Clerici Bibl. choisie Tom. VI pag. 343, & Characteristies* Pag. 29, 33. *Vol. I pag. 80, 299, 302, ed. tertiz.* *Atherum* vitium est nimia affectatio alienas fingendi sumendique personas. *Libere cogitans*, qualem hodie cultissima fert insula, verus est *Proteus*; id quod coryphæi eorum, *Collini*, confirmatur exemplo. Nunc ab Ecclesia dissentit Anglicana, nunc Romani Pontificis se præbet assentatoram, modo Judæus est, modo *Mohammedis* amicus. Tandem, re melius putata, exitus docet, nihil eum esse, præter professum aliquem religionis omnis contentorem. Accedimus ad *tertium* Deistarum vitium, quod est: amor contradicendi, qui eos impellit, ut, quoties eruditum aliquod adeunt certamen, ita se gerant, ut nunc sceptici, nunc vero dogmatici, esse videantur. His tribus vitiis omnes *artes disputandi* ac technas hominum *libere cogitantium* Cl. Autor putas contineri.

Ipsium *præius Volumen* necessitatem expone religionis, generatim ac universè spectatæ, sigillatim dogmatis de statu futuro, prout ad civilem societatem refertur, hancque, cum ex rerum natura, tum ex communi generis humani consensu, demonstrat. Nullus non *Liber* in *Sectiones* distribuitur, & *primus* quidem *sex* in se continet. Hic totus *Liber*, quemadmodum doctrinæ de futuro statu, cum præmiorum, tum pœnarum, ad civilem necessaria sit societatem, ex ipsa rerum natura demonstrat. Ac *Sectio* quidem *I introductionem* exhibet breviorē. Duo sunt argumentationum genera, quibus religionis revelatæ propugnatores usi sunt: unum est, in quo *interna*, alterum, in quo *externa*, elucet *evidentiâ*. Prior illa *interna evidentiâ*, quæ ex interiori rerum natura ducitur, multo est nobilior, veramque recipit demonstrationem. *Externa* vero *evidentiâ*, ex rebus quibusdam, extra rem ipsam positis, sancitur, & certa ejus, quæ videtur, ratio facile, occasione sic ferente, mutatur. S. Rev. Autor non sine *causa internam adoptavit evidentiâ*, atque, ex ommissio-

ne futuri status in Judaica disciplina, divinas ejus origines esse, planissimum fecit, eo quidem consilio, ut Deistis ostendat, 1) eam ipsam omissionem non imperfectionem Judaicæ religionis arguere; sed, a Deo hanc profectam esse, magno potius esse argumento; 2) illos S. Scripturæ locos, quos illi obscuritatis, injustitiæ, ac repugnantia, accusant, luce sua splendere, æquitati minime adversari, & inter se amicissime convenire; 3) antiquitatem, quam sibi fingunt, religionis, & eruditionem *Ægyptiorum*, quam, omni oblata occasione, tanquam *primarium argumentum*, sanctiori *Mosis* historiæ opponunt, ejusmodi esse, ut eam potius ita confirmet, nihil ut supra sit. Tantam in demonstratione sua fiduciam ponit, ut, certam ejusdem rationem a mathematica parum distare, animum inducat. Unicam sibi vult summionem, quam *postulatum* vocat, concedi; præsertim cum nihil ea clarius ac evidentius fieri cogitarique possit. Hoc nimirum vult pro non amplius controverso sumi: prudens legislator, religionem aliquam, & civitatem, conditurus, certam animo metam designavit, certosque ante oculos fines habet positos; nihilque præpostere, sibi que obsequens, sed deliberato cuncta consilio, agit. Hoc dato, vim demonstrationis omnem his *tribus* niti jubet *propositionibus*, quarum *prima* ita se habet: dogma de futuro statu præmiorum ac pœnarum, civilis societatis causa, necessario inculcandum est. *Alter*a: omnes in universum homines, sigillatim iis antiquiores populi, qui ceteros sapientia & eruditione vicerunt, in eo consenserunt, ut crederent ac docerent, in civili hanc doctrinam societate magnum habere usum. *Tert*ia: doctrina de futuris præmiis atque suppliciiis in universa Judaica, quam *Moses* condidit, civitate nec reperitur, nec vero ullam ejus partem constituit.

Ex illis enuntiatis, intervenientibus quibusdam mediis, uti vocantur, terminis, hanc tandem deducit conclusionem: ergo lex *Mosis* a Deo profecta est. *Sectio*, quæ sequitur, *II Prop. I* cum ex *hominis natura*, tum

ex *genio civis* probat *societatis*. Ratio docet hominem, ut sui conservandi curam habeat. Et præterea cupiditas, qua omnia animalia ad sui conservationem impelluntur, in homine maxima est. Huic cum cupiditati, five ex abusu libertatis, five alia de causa, nimium obsequeretur; accidit, ut sibi quisque uni prospiceret, ceterosque naturæ socios liberiori ejusdem juris usura privaret. Hinc violentia, rapina, cædes, orta, quæ in statu quidem naturæ non commode satis coerceri poterant. Et, quamvis religio homines immoderato sui amore interdiceret, communis tamen deerat arbiter, qui regulam juris rite applicaret, & quousque hominis cujusvis vices pertingerent, lege definiret. Ex quo perspicua est civilis societatis necessitas, ut quæ injustitiæ occurreret. Immo & magistratus civilis, ut æquale cuique jus vindicaret, requirebatur. Cum igitur civilis societas erecta esset, inde ab eo tempore, ut Poeta canit:

Pag. 10.

11, 12.

absterrere bello,

Oppida ceperunt munire, & ponere leges,

Ne quis fur esset, nec latro, nec quis adulter.

Sicut autem religio sola vitiiis moderari haud poterat; ita nunc societas minime sufficit, nisi religio in auxilium vocetur. Namque civiles leges 1) non nisi ab aperta juris violatione homines abducere valent; 2) non nisi aperta punire crimina possunt; 3) ejusmodi sunt, ut sola, quia *perfectam* requirunt *obligationem*, urgere queant officia, iis vero, quæ *imperfectam* continent *obligationem*, officiiis auctoritatem conciliare nequeant; 4) novum, ex societate manans, *imperfecta obligationis* introducunt officium, *pietatem* nimirum *erga patriam*; nec 5) irritamentis malorum, quæ cumulatiores in societate, quam in statu naturali, reperiuntur, efficacia satis habent remedia, quæ opponant. Restat magnum aliquid, quo civile caret imperium, *sanctio prætorum*, cujus nec, cum primum institueretur, ulla fuit ratio habita, nec vero haberi

14.

beri potest; primum, quod *motiva*, vel si mavis, cau-
 sas actionum moventes, quarum noticiam præriorum
 requirit distributio, nemo explorare scit homo; deinde,
 quoniam fons commodus excogitari nequit, unde præ-
 mia hauriantur civilia. Itaque sola poenarum sanctio in
 civitate locum habere potuit. At vero religio supplet il-
 la, quæ civitati desunt. Ergo religio ad civitatem est ne-
 cessaria. Sunt autem, qui hanc veritatem infirmare mo-
 liuntur, quorum petulantiam Rev. *Warburtonus* in
Sectione III coerces. In his celeberrimi triumviri, *Pompo-*
natius, Cardanus, & Baylius, vulgo numerantur. Quod
 vero ad *Pomponatium*, familiæ Peripateticæ Seculo XV
 additum Italum, auinet, hunc quidem invitum *Bayli-*
us ad suas partes pertraxit. Scripsit ille A. 1534 in 12
 libellum *de immortalitate animæ*, in quo vincit, ani-
 mas hominum morte carere, ex *Aristoteleis* principiis de-
 monstrari minime posse. Idem vero pag. 99, 119, 123 seq.
 disertis verbis fassus est, ac præ se tulit, Philosophis qui-
 dem, qui delectationem virtutis, ac miseriam vitii, sciant,
 hoc dogma non multum nocere, ad refræctandum autem
 diras aliorum hominum cupiditates datam esse spem præ-
 mii, & timorem punitionis. Quam animorum mortali-
 tatem toti hominum generi non vult inculcari; verum
 agnoscit ille usum, atque adeo necessitatem, religionis in
 humana societate. Ut igitur non faverit errori, qui om-
 nem religionem ex civitate in exilium ejicit; ex cha-
 rybdi tamen in scyllam, hoc est, ex minori illa in hanc
 majorem incidit aberrationem, ut, religionem callidorum
 hominum inventum esse, sciscet. Quam cum in dicto
 simul libello in lucem protulerit; mirum videbitur nemi-
 ni, quod a nonnullis atheismi macula ipsi inusta fuerit.
Cardanus, qui non minus, quam *Baylius, Pompona-*
tium secum facere, putavit, immo nonnulla ex hoc ar-
 gumenta petiit, omnes alios impudentia vicit, ac, religione
 societati nihil capitalius accidere, professus est, in *de Im-*
mortalitate animarum libro. Lugduni apud *Grypbium*

- Pag. 33. A. 1745 edito. Sequitur *Sectio IV*, in qua *Baylii* acumen laudibus in cœlum extollitur, tum vero ejus sententia, de atheismo, societatem non evertente, sub judicium vocatur. *Baylius* innocentiam atheismi ex eo probat, quod homo, qui ei patrocinator, notionem morales differentie boni ac mali habere possit, ad quam ipsum prima principia morum doctrinæ ac Metaphysices perducere valeant, unde ista differentia ducatur. Hæc ut funditus evertatur opinio, ipsum moralitatis fundamentum, longa instituta disputatione, investigatur, ac pererudite vincitur, istud nec esse *essentialem rerum differentiam*, nec *sensum*, quem vocant, *moralem*, verum unice *voluntatem Dei*, summi legislatoris, quæ una *moralis differentia* causa sit. Quæ quidem occasione, *Sectione V* causæ etiam erroris oppositi ex interioribus ducuntur principii, & ad dubitationes, quæ adversus hoc moralitatis principium, in *Dei voluntate* quæsitum, moventur, accurate respondetur. Hactenus dogma vindicatum est, religionem ad civilem societatem esse pernecessariam. Ex quo sequitur, ut & virtus necessaria sit. Nemo hoc unquam negavit, præter lucifugum quendam Anglum, qui, in æternum cultissimæ insule opprobrium, separato scripto, *privata vitia publica beneficia* esse, ante aliquot annos orbi persuadere voluit. Huic *Fabula de apibus*
78. *Auctori Sectio VI* opposita est, in qua docetur, quam multa perspicue falsa & absurda, in hæc enarrantur fabula. Verbis lusit homo, & vitia dixit, quæ per se ipsa in vitio minime ponenda erant. Falsas & absurdas rebus adaptat definitiones, quæ nihil nisi malitiam ingenio fre-
81. tam arguunt. Sic, verbi causa, *profusam luxuriam* cum licito *frugum naturæ* confundit usu. Hic republicæ prodest, non item illa, quæ hanc potius turbat, efficitque, ut nulla sit amplius. Romanorum hoc patet exemplo, cum Græciam subigerent. Namque *Livius*, *Ibi primum*, inquit, *infuevit exercitus populi Romani*
86. *amare,*

am re, potare, signa, tabulas pictas, vasa calata, mirari; ea privatim ac publice rapere, delubra spoliare, sacra profanaque omnia polluere. Tandem vero

saevior armis

Luxuria incubuit, victumque ulciscitur orbem.

His explanatis, in *Libro II Prop. II.*, quæ hæc erat: O. Pag. 87.
 omnes orbis nationes, saltém sapientiores, religionis in
 societate ipsam fassi sunt; recepta & promissa consequitur
 demonstratio; & quidem, cum ex institutis veterum le-
 gislatorum, tum ex opinionibus antiquorum literatorum,
 ducta argumentatione. Hic itidem *Liber sex* complecti-
 tur *Sectiões*, quarum I generatim declarat curam civi-
 lis magistratus, in colenda religione adhibitam: 1) Nulla
 unquam sub sole fuit religio, quæ non futura præmia & 88.
 pœnas iis, quotquot in sacram ejus civitatem adscripti
 fuerunt, diligenter inculcaverit. Verum omnem hanc 90.
 doctrinam curæ magistratus acceptam veteres ferebant po-
 puli, qui ceteris cultiores erant. Nam, ubi nulla societas,
 ibi nulla unquam existit religio; id quod veterum mo-
 numenta testantur. Ipsa 2) natura ethnice religionis huic 95.
 præterea rei argumento est, sive *naturam Deorum & attri-
 buta*, sive *modam* ac rationem eos colendi ac venerandi, spe-
 ctemus. Dii plerique omnes defuncti erant homines, iidem-
 que reges, legumilatores, ac civitatum conditores. Nonne
 horum reverentia, & memoria honore Deorum immortalis-
 um, ut *Cicero Lib. III de Nat. Deor. Cap. 19* lo- 96.
 quitur, consecrata, nobis indicio sunt, ipsos civitatum rectores
 hujus totius cultus causas & autores esse? *Ἀποθεωσις* homi-
 num de republica bene meritorum in *Ægypto* nata, hinc 97.
 in *Graciam*, reliquamque *Europam*, migravit, ipso Il-
 lustri *Isaaco Newtono* autore in *Chronologia Græco-
 rum pag. 161.* Quale civile imperium erat: tales patrii
 confingebantur Dii. Illud ubi benignum erat, atque hu-
 manum, deitas etiam, quæ colebatur, benigna erat. Ubi
 vero severum & iniquum vigeat regimen, ibi etiam

Dii

- Pag. 98 seq. Dii inexorabiles erant tyranni, variis expiationibus, lustrationibus, collatisque sacrificiis, placandi. Univerſa hanc obſervationem confirmat antiquitas. Ipſæ ſacræ ceremoniæ ad civitatem erant accommodatæ, quo continua religionis & imperii civilis permaneret concordia & amicitia. Hoc argumentum S. *Auguſtinus*; ſi quis alius, intellexit; ut hæc ejus verba mentem Reverendi Præſulis, in antiquitate verſatiſſimi, interpretantur: *Quod utique non aliam ob cauſam factum videtur, niſi quia hominum velut prudentium & ſapientium negotium fuit, populum in religionibus fallere - - Homines - principes ea, quæ vana eſſe noverant, religionis nomine populis tanquam vera ſuadebant: hoc modo hoſ civili ſocietati veluti, arctius alligantes, quo ſubditos poſſiderent.*
101. Inſtitimus porro Cl. Autoris veſtigia, & in *Sectione II ſingulares* contemplamur artes, quibus veteres legumlatores ad id, quod moliebantur, conſequendum utebantur. Ac 1) quidem in univerſum omnes divinam jaſtabant revelationem & inspirationem. Nomina cum vetuſtiſſimorum, tum recentiorum, legumlatorum, civitarumque conditorum, & jam nota ſunt, & hic recensentur. Cauſa erat vinculum religionis & ſtatus civilis. Solebant illi egregii homines non tantum reverentiam ſuis conciliare legibus, ſed cives etiam animum inducere cupiebant, Deos res humanas curare. Non tam civili ſtatui, quam religioni, ſerviebant; divinam conſingentes religionem. Idem 2) legibus, quas rogabant, doctrinam de providentia, interprete *Sectione III*, præfabantur. Sic *Archytas*, Tarentinorum legiſlator, de quo *Ælianus Var. Hiſt. Lib. III Cap. 17* exponit, in Fragmentis operis ſui *de Legge*, a *Stobæo* ſervatis, hæc præcipit: *Δει τὸν νόμον τοῦ περὶ Θεῶν καὶ δαίμωνος καὶ γονεῶν, καὶ ὅλων τῶν καλῶν καὶ τίμια πρῶτα τιθεῖσθαι, de Rep. Serm. 41.* Is *Pythagoræus* erat, ex ea Philoſophorum natione unus, ex qua celeberrimi quique civitatum rectores exierunt, & nemo eorum civi-

civilia condidit instituta, sine religiosa præfatione. Usitata hæc erat dicendi ratio, quam aptabant legislatori: *Δικέομαι τὴν πολιτείαν, ἀπὸ Θεῶν ἀρχόμενος.* Hæc, ut videtur, occasionem huic antiquo præbuit proverbio: **A Jove principium.** Præstantiores, quæ illuc pertinent, reliquæ, præfationes legum *Zaleuci & Charonda*, legumlatorum Locriensium, & Chalcidicarum civitatum Italix atque Sicilix, & *Lycurgo* æquales, nominari merentur. Illas genuinas esse, adversus Cel. Criticum, D. Pag. 113 seq. *Bentleyum*, multis rationibus planissimum fit. Ad artes 125 seq. veterum, qui civitates condebant, 3) *mysteriorum* quoque inventio referenda est, *Sectio IV* duce. Hæc nimirum eo spectabant, ut fides status futuri præmiorum ac pœnarum propagaretur. Eorum hic describitur origo & progressus, natura item, ac firmis, quo valebant, quin etiam horum secreta, in lucem protrahuntur, & causæ, cur a prima munditie paulatim recesserint, recitantur. Vir doctissimus, perfectam lectori descriptionem mysteriorum ante oculos positurus, *Virgilio Aneida*, hoc est, 133 seq. *Librum* ejus *sextum*, exempli gratia profert, ostendens, descensum *Aneæ* ad inferos nihil esse aliud, quam initiationem aliquam ac receptionem in mysteria eleusinia, vividamque horum repræsentationem, quæ *μῦθος κατ' ἔξοχην* dicitur. Quæ quidem sententia exquisito elegantiarum Græcarum apparatu exornatur. Veterum arti legislatorum 4) *publicis legibus confirmata* debebatur *religio*; ut in *Sectio V* docemur. Nullus erat in orbe antiquo populus, quin religionem haberet, *publicis legibus ac privilegiis munitam*, atque a *tolerata*, quæ putabatur, religione disjunctam. Illius potissimum curam magistratus gerebat, civilis societatis causa, quoniam in hæc, dici non potest, quot & quanta inde redundent commoda. *Societas* est 235. duplex, *civilis & religiosa*, quæ cum cura secerni debet. Finis civilis societatis est *securitas temporaria libertatis, præprietarumque hominis possessionum.* Verum ultimus 236 seq. *religiosa* societatis, sive ecclesiæ, finis est *salus animorum,*

Pag. 239
seq.
250 seq.

258.

259.

264 seq.

266.

267.

rum, cujus obtinendæ gratia fides & omnis Deum colendi ratio pure servanda est. Quo CL. Auctor loco differentiam pariter & concordiam religionis & status civilis ea declarat accuratè, nihil ut supra. Ex hac amicitia & vinculo cum civili statu ecclesia & multum capit ipsa utilitatis, & dat quoque civitati. Hujusmodi *nationalis* velut *religio*, ipsisque legibus *stabilita*, est universa vox naturæ, quæ inter omnes orbis terrarum populos auditâ fuit. Sic in democratia Atheniensium, omnes cives se sacramento obstringere cogebantur, cujus formulam recipit *Stobæus de Rep. Serm. 41 pag. 243* ed. Lugd. 1608. Ubi hæc, præter alia, verba usurpanda erant juranti: Ἀμύω δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν κ. τ. λ. ἱερὰ τὰ πάτρια τιμῶω κ. τ. λ. hoc est, *defendam ac proferam patriam meam religionem! religionem patriam sancte colam!* Ita Romani etiam patria sacra pro virili tuebantur. Exemplo esse potest oratio *Positumii Cos.*, quam *Livius* his verbis expressit: *Quoties hoc patrum quorumque ætate negotium est magistratibus datum, ut sacra externa fieri vetarent, sacrificulos vatesque foro, circo, arbe, prohiberent; vaticinos libros conquiverent comburerentque; omnem disciplinam sacrificandi, præterquam more humano, abolerent? Fu licabant enim prudentissimi viri omnis divini humanique juris, nihil æque dissolvenda religionis esse, quam ubi non patrio, sed externo, ritu sacrificaretur. Histor. Lib. XXXIX.* Causæ in promptu erant, propter quas religio inter plurimum Deorum cultores facile olim stabiliri firmarique posset. Verum nec deerant impedimenta, quæ obstabant, quo minus deliram formam ejusmodi stabilita religio recipere valeret. Consentaneum 5) veteres putabant legislatores, omnium, a patria distinctarum, religionum concedere *tolerantiam*, liberiusque exercitium. Cui res dilucidanda *Sectio VI* destinatur. Causæ inprimis binæ hos sapientes viros ad hanc impellebant tolerantiam: una erat, quoniam, religionem, quam homo coactus & iavitus profiteretur, vim nullam in ejus animam

exerc-

exercere, perspiciebant; altera, cum certi contra essent, religionem toleratam plus habere efficacitatis in fingendis animis moribusque hominum. Huc *Ciceronis* valet testimonium: *Si quidem & illud bene doctum a Pythagora, doctissimo viro, tum maxime pietatem & religionem versari in animis, cum rebus divinis operam daremus, de Leg. Lib. II Cap. 11.* Ita efficiebat tolerantia, ut omnes gentium profanarum religiones, licet diversissimæ essent, inter se sociabiles manerent, neve sacra gererentur bella. Credebant enim ethnici, ejusmodi concordiam, ac veluti concentum, Deo cum maxime probari. *Æquum est, inquit Symmachus, quicquid omnes colunt, unum putari; eadem spectamus astra, commune cælum est; idem nos mundas involvit, quid interest, qua quisque prudentia verum requirat? Uno itinere non potest perveniri ad tam grande secretum, Lib. X Ep. 61.* Gravius est ac majus, quod *Ibemiſtius* scribit: *Ταύτη νόμιζε γάινυθαι τῇ πομιλίᾳ τὸν τῆ πάντος ἀρχηγέτην. ἄλλως Σύρρς ἐδέλει πολεσεύεθαι, ἄλλως Ἰλλήνας, ἄλλως Ἀγυπτίους, Orat. XII.* *Bernierius*, cum ethnicis *Hindouſtanicis* de religione colloquens, hoc ab iis responsum tulit: *Nos minime contendimus, nostram ad omnes legem pertinere, nec nos vestram credimus falsum esse. Fieri potest, ut Deus plurimas diversas vias in cælum paraverit. At Bernierius*, recentioris Philosophiæ, quam antiquitatis, peritior, singulare animi visum hanc dixit esse distinctionem. *Vid. Voyages de Fr. Bernier Tom. II pag. 138.* Res si antiquas rectius calluisset; facile revocasset in memoriam, omnes omnium ætatum homines istud recepisse principium. Ipsi olim *Judæi* ante *Babylonicam* captivitatem externæ religionum communitati nimium favebant, immo & *Christiani* aliquandiu, dum inter simulacrorum veneratores olim vivebant. Cum vero *Christiani* religionem suam omnibus obtrudere vellent, atque in eo elabo-

- pag. 281. rarent, ut religionum amicitia diffiliret: accidit, ut
 multorum expererentur odia. Illa religionum dissensio
 initium erat vexationum ecclesie Christiane. Optimi-
 quique Imperatores, *Trajanus*, *M. Antoninus*, alii-
 que, inter vexatores Christianorum primum obtine-
 282. bant locum. Ratio est manifesta; evertabant enim
 principium aliquod, totius ethnicismi fundamentum:
 constituens, quodque in ipsa natura impressum cenle-
 bant, *amicam nimirum cultus divini concordiam*. Hinc
 lucem capiunt *Plinii* junioris verba: *Nequae enim dubi-
 tabam, quancunque esset, quod fateretur, certe per-
 vicaciam, & inflexibilem obstinationem, debere puniri.*
 Haec *inflexibilis obstinatio* non potest ad professionem
 novae religionis restringi: hac etenim re nihil erat inter-
 gentes usitatus. *Plinius* istud in mente habuit, quod
 Christiani omnem cum ethnicismo communionem respue-
 rent. Nolebant proceres ethnicorum, ut Christiani suis
 renuntiarent sacris, sed, ut in amica secum societate viverent,
 cupiebant. Quaquam Christiani recte omnino facie-
 bant, ut ab hac se abstinere, quoniam, cum homini-
 bus sese conjungere, qui plura Numina reverentur, idem
 est, ac religioni Christianae renuntiare. Ex his patet in-
 fictum *Whistoni* de his *Plinii* ad *Trajanum* verbis ju-
 dicio, in *Prælim. Diss. VII ad Iosephum* pag. 127. Nam-
 que ethnici non propter mentis recti bonique conscie stu-
 dium, Christianos puniebant. Non, ut errorem, illam
 spectabant *obstinationem*, verum *improbisatis & crimi-
 nis* loco eam habebant. Qui religionum communitatem
 ac tolerantiam oderant, eos odii humani generis arcesse-
 283. bant. Sic enim *Tacitus* de Christianis aperte scribit:
*Haud perinde in crimine incendii, quam odio humani ge-
 neris, convicti sunt.* Idem *Tacitus* Judæis fidem *obsti-
 natam*, & *hostile odium*, exprobrat, verbis eadem signi-
 284. ficatione sumtis. Omnis autem hac tolerantia superiori-
 virorum, qui rebus civium praesidebant, iudicio subiecta
 erat. At *lenis* illa erat, quae peregrinis religionibus adi-
 tum

tum prohibebat, donec summum tribunal, *Areopagus* dictum, aditum illis patefaceret. *Tullius in Libris* Pag. 286.
Legum, quorum potiora momenta ex XII Tab. petita sunt, hanc exhibet legem: *Separatim nemo habeat Deos; neve novos, neve advenas, nisi publice adscitos, privatim colunto, Lib. II. Cap. 8.* Sensus est: Nemo Deos clam colat, atque aliter, ac populus eos colere solet. Nec privati homines novum aliquod, aut peregrinum, suspiciant Numen, sine venia publice impetrata. *Dii noti sunt, qui recens adoptati sunt, & advenæ, novi jam Diis ac patrii aliarum provinciarum.* Interpretem legis ipsemet se præbet *Tullius Lib. II. Cap. 10: Suosque Deos aut novos, aut alienigenas, coli, confusionem habet religionum, & ignoratas ceremonias: non a sacerdotibus, non a patribus, acceptos Deos, ita placeret coli, si huic legi paruerunt ipsi.* Sententia hæc esse videtur: nam, si quisque suos privatim haberet Deos, aut novos coleret, aut advenas, publica sine concessione, id quidem ad confundendam omnem religionem, atque ad introducendum cultum valeret clandestinum. Ac, si sacerdotes & patres majoresque nostri hanc, prout fas erat, legem ante oculos positam habuissent, nos nunquam id genus reverentiæ approbaremus, quam nunc Diis, inter nos introductis, exhibemus. Ita sensus obscuriorum verborum fugiet neminem. *Gruterus* de his factus est verbis; ita me Deus amet, vix intelligo; hæreo, adhuc hæreo. Nemo Criticorum, præter *Petitum* in *Comment. ad Leges Africanas*, sensum iis adaptare ausus est, sed invita is ipse, quod ajunt, *Minerva*. *Dii ista religionum tolerantia sub auspicii magistratus civilis duravit, tam diu nimirum, dum tota societas unius voluntati ac tyrannidi subiceretur. Sic Mæcenæ* omnem in universum religionum tolerantiam *Augusto* dissualit, adjuncta hac com memorabili ratione: *απερ η̄νισα μοναρχια συσπερερ, quoniam ista non potest ulla ratione cum arbitraria unius potestate consistere.* Vid. *Dio Cassius Hist. Lib. LII. Et, Augustum istud*

287.

288.

292.

293.

- secutum esse consilium, *Suetonius* autor est in *Vita Aug. Cap. 23.* Itaque non nova, sed antiqua jam, hæc regula est civilis: *unus rex & una religio.* Quæ cum ita sint, nemo dubitaverit amplius, civitatem cum religione semper amico fœdere sociatam fuisse. Quin etiam hoc inprimis perspicuum est, universam antiquitatem in eo consensisse, quod doctrinâ de futuro statu cum prætorum, tum suppliciorum, ad utilitatem societatis necessaria sit. Hujus quidem propositionis veritas duabus rationibus fulta est. Una est omnis ratio, quam inibant veteres legumlatores, ac civitatum conditores, societatem aliquam firmaturi. Sed hæc sub iudicium vocata est hætenus. Altera, quæ ab opinionibus vetustissimorum sapientum, literatorum, ac Philosophorum, ducta est, *Libro III* proponitur, & *Sectio* quidem *I* eorum exhibet testimonia, quæ vincunt, dogma de pœnis ac præmiis futuris ipsos ad civilem societatem necessariam duxisse. Testes hanc in rem *Timæus*, *Loerensis*, idemque genuinus *Pythagoræus*, *Polybius*, *Strabo*, & *Plinius Major*, citantur. In *II* *Sectione* declaratur, ut antiqui Philosophi ea de re aliter publice docuerint, quam animè ipsi senserunt, cujus instituti rationes haud spernendæ adducuntur. *Scævola*, *Pontifex Romanus*, inquit *Augustinus*, expedire, existimat, falli in religione civitates, de *Civit. Dei Lib. IV Cap. 10.* Idem omnibus olim Philosophis, ex quacunque familia essent, placuit. Loci horum sigillatim, in quibus, quid de futura hominum post fata conditione decreverint, in *Sectione III* cum cura delibantur, scholarum philosophicarum, *Eleaticæ*, *Italicæ*, ac *Ionicæ*, veteris item & novæ *Academiæ*, habita ratione. Quo etiam antiquarum fabularum, ac doctrinarum de *Metempsychosi* & *Metamorphosi*, origines investigantur. *Sectio*, quæ sequitur, *IV* extra controversiam ponit, veteres Philosophos ne potuissent quidem futura præmia & supplicia credere, primum, quod, *Deum nec irasci, nec nocere, crederent*, (*Cic. Offic.*
- Pag. 295.
296.
303.
307.
309.
325.
336 seq.
367.
368.

Offic. Lib. III. Cap. 29.) deinde, quod animi naturam Pag. 380
 humani non intelligerent, cujus tamen interior cognitio seq.
 ad istam doctrinam necessaria erat. Hæc omnia eo sunt
 consilio prolata, ut huic Deistarum occurreretur obje-
 ctioni: at vero *Moses* hanc de futura felicitate ac infeli-
 citate doctrinam non propagavit, quoniam non credidit.
 Ex re igitur gesta, ipsoque facto, respondetur; increduli-
 tas tam utilis societati, doctrinam non poterat legistato-
 rem impedire aliquem, quo minus eam ideirco propa-
 garet. Quamvis autem hanc negarent Philosophi, falsis
 principiis inducti: hic tamen Philosophorum error, in-
 dicante *Sectione V*, Christiano nihil officit dogmati. Est 410.
 vero istud etiam, id quod *Sectione VI* probatur, falsissi-
 mum, religionem in politicorum hominum inventis 415.
 numerandam esse. Namque religio prior omni fuit ci-
 vitate, civileque magistratu. 417 seq.

Accedentes ad *secundum Volumen*, ex *Præfatione* 3 seq.
 statim intelligimus, Rev. *Warburtonum* hac sibi scriptio-
 ne multorum peperisse odia, qui, editis in lucem variis
 libris, ejus sententias carpunt, rodunt, refellunt, fa-
 mamque obterere conantur. *Dedicatio*, cui deinceps locus
 hic datur, ad Judæos scripta est, quorum binæ præjudicatæ
 confutantur opiniones, una, religioni *Mosis* ad perfectio- 20.
 nem nihil deesse, altera, prophetias V. T. quæ nos de Je-
 su interpretamur, non nisi in sensu secundario ad Messiam
 referri debere. Ipsa hujus *Voluminis* amplificatio tres in 21 seq.
 se continet *Libros*, quorum *quartus*, qui ordine conse-
 quitur, unus & solus prodiit, *quintus* autem & *sextus* se-
 paratim publicati sunt, alia forte occasione a no-
 bis recensendi. Robora hic leguntur *Prop. III*, cu-
 jus hæc erat sententia: doctrina de futuro statu præ-
 miorum pariter ac poenarum nec reperitur, nec partem
 efficit aliquam *Mosaicæ* disciplinæ. Præcipuum vero ro-
 bur ex ultima antiquitate artium & imperii *Ægyptiaci*
 ducitur, quæ veritatem *Mosaicæ* religionis illustrare &

- Pag. 1 seq. confirmare putatur. In *Sectione I*, quæ introductionis loco numeranda, considerat universum omnium desiderium revelationis cujusdam. Hujus *duo* sunt *causæ*: una, sensus, quo ducuntur omnes, hanc sibi deesse; altera, vetus traditio, majores aliquam a Deo nactos esse.
3. Ex quo concluditur, esse omnino revelationem quandam divinitus indultam. Verum ex omnibus, quotquot existant, religionibus sola *Mosaica* hanc *notam* habet propriam, ac veluti *characteristicam*, quod a causa prima omnium rerum illius deducatur origo, ac religionem
7. quamvis aliam pro impostura & fraude habeat. Ergo sequitur, ut sola religio Judaica falsa sit. Sed hæc tantum probabilis opinio esse videtur. Cl. Autor spondet
28. nobis demonstrationem dictæ propositionis. Hac, ille
29. mente præmittit *Mosaica politia* explanationem. Vix ex *Ægypto*, cum *Lex* ei daretur, Hebræus populus, una cum duce suo, reverterat, ubi ille quidem misera oppressus servitute vixerat, hic vero literas didicerat, quæ in hac vigeant regione. Utrumque sacræ nos docent
30. literæ. *Stephanus* ait, *Mosen* in omni sapientia *Ægyptiorum* eruditum fuisse, *Act. VII, 22*. Atque *Ezechiel*, populum se omnibus superstitionibus *Ægypti* devovisse, scribit. Ex ejusmodi locis religionis patefactæ hostes existimant sequi, *Mosen* divina inspiratione caruisse.
21. Theologi adhuc, qui sese his opposuerunt, satius duxerunt, negare *præmissas*, quam *conclusionem*, donec *Spencerus* *rationem Legis* veram explicuit. Cl. Autor vero,
22. præmissis negatis, *conclusionem* minime sequi, demonstrandum sumit. Quo consilio has *quatuor propositiones* & indicat, &, explicato hujus scripti titulo, ea ratione, qua nos supra usi sumus, eas in sequenti vincit corroboratque pertractatione. Tota vis demonstrationis ultima *Ægypti* antiquitate nititur. *Proposio I* in *Sectione III* hæc est; *Ægyptiaca* sapientia & superstitio, quam S. Scriptura commemorat, ea ipsa fuit, quæ in *Græcis* scri-

scriptoribus, in honorem pariter ac opprobrium hujus
 regni, describitur. Historia enim *Mosis* cum Græcis
 Autoribus omni ex parte consentit. Filium hujus dis-
 quisitionis occasionem Cl. præbuit Viro, *de ortu ac pro-* 39 seq.
gressu artis medicæ copiosius, quam rei propositæ con-
 sentaneum erat, agendi. Nec vero *sacra* tantum cum
profana convenit hac in re historia, verum origo etiam
Hieroglyphicorum calcem Ægypti confirmat vetustatem,
 cui quidem disquisitioni *Sectio IV* destinata fuit univ- 66.
 ersa, eademque satis longa & verbosa. Hieroglyphica non
 sunt a sacerdotibus inventa: quem errorem in *Theatro*
 suo *Hieroglyphico* *Richierus* erravit. Binæ sunt viæ,
 quibus animi cogitata homines inter se communicare pos- 67.
 sunt, vel per *sonos*, vel per *figuras & imagines* rerum.
 Prima & naturæ convenientissima viæ hæc altera erat, quæ
 rerum figuris usa est. Et prima scribendi ratio nihil e-
 rat, nisi *pictura*. Nimirum vetustissimi mortalium
 pingebant figuram hominis, aut equi, horum animalium
 motionem cum aliis communicaturi. Sic *Mexicani*
 ejusmodi picturæ genere utebantur; cujus figura hic ex-
 hibetur. Verum ista *simplex pictura*, quæ inter Chinen-
 ses extremum floruit, paulatim exornata in Ægypto fue-
 rat etiam arte aucta; ut figura ostendit adjecta. Postea 61 seq.
 sensim a *pictura* ad *scripturam* ventum est, ac *litteras*,
 quamprimum inventæ, cum illis simplicis picturæ notis
 congruebant. Hinc verbum *γράφω* & *pingere*, & *scri-* 78.
bere, significat. Varias hieroglyphicæ scripturæ species
ars sequitur *loquendi*, quæ parva & exilia habuit initia,
 cum vero in dies crevit, variis signis in auxilium voca- 83.
 tis. Ex Hieroglyphicis Ægypti manavit ars onirocriti-
 ca, & sacer item animalium cultus, cujus *sex* singulares 159.
 causæ hic recitantur ac demonstrantur. Ergo sym- 165.
 bola hieroglyphica multo sunt vetustissima. Namque
 brutorum cultus animalium jam *Mosis* tempore inventus
 erat. Symbola vero illa ad usum Ægyptiæ sapientiæ,
 divinæ pariter & civilis, adhibebantur. Itaque Ægyptii
 lite-

- literatissima gens inde ab antiquissimis fuit temporibus. Sed huic antiquitati amicum sese non præbet *Isaac Newtonus*, sed eam multo minorem regno *Ægypti* vindicat, qui
- Pag. 206. in *Sectione V* ex instituto, & magno cum elegantioris doctrinæ apparatu, refellitur. Magnum, quo utitur ille,
- o 8. argumentum, huic inclusum syllogismo, ita se habet: *Osiris* evehebat *Ægyptum* ex barbarie in politiam civilem. Jam vero *Osiris* & *Sesostris* diversa sunt ejusdem hominis nomina. Ergo *Ægyptus* evecta est e barbarie in civilem politiam *Sesostris* ætate. Sed minor negatur, ac vincitur, quod *Osiris* ac *Sesostris* non una, sed binæ sint personæ, quæ diversis vixerint temporibus. Nam præ-
- 209 seq. missæ, quibus utitur, propositiones nulla valent demon-
255. strandi virtute. Ac consecutio conclusionis & *S. Scriptura*,
280. & ipsi *rerum* adversatur *naturæ*. Hæc igitur est
281. certa propositionis recitata ratio. Tota *Ægyptiorum eruditio* in consummata civilis prudentiæ, & artium legumlationis, consistebat peritia. *Superstitio* vero cultus mortuorum erat hominum, in Deorum concilium cooptatorum. *Propositio II, Sectione VI*, declarata, his effertur verbis: Populus Judaicus moribus *Ægyptiorum* nimis erat assuetus, sæpeque numero in eorundem incidebat superstitiones: ac multæ iidem leges, ipsis ministerio *Mosis* datae, ejusmodi sunt, ut partim præjudicatis eorum opinionibus consentaneæ, partim vero superstitionibus oppositæ, reperiantur. Prior hujus *Prop.* pars multa indiget demonstratione, cum & res ipsa loquatur, & sanctiores eam robovent historiae, sacræ vetustatis nuntia.
297. Altera pars inde patet, quod *Marc. X, 5,* & *Matth. XIX, 8,* relatum legimus, *Mosen* *Judeis* propter animi divitiem præcepta sua præscripsisse. *Spencerus* hoc argumentum exhaustit. Sed magna quoque ac miranda planè convenientia pariter & oppositio sacrorum *Ægyptiorum* ac *Hebræorum* illius *Prop.* confirmat veritatem. Hæc autem observatio ad *Prop. III* nos ducit, quæ

ita se habet: ista, quæ in *Mose* fulsit, Ægyptiorum sapientia, & leges, cum antecessis populi sententiis consentaneæ, tum Ægyptiorum superstitionibus oppositæ, ejusmodi non sunt, ut, legationem *Mosis* divinam hæud esse, vincant. Sermo hic est de *sapientia Mosis Ægyptia*. Quo nomine *civilis*, aut *politica*, designatur *prudencia*, ut sensus sit: *Moses in scientia legumlationis perfecte instructus erat*. *Stephanus*; *Mosen omnem Ægyptiorum sapientiam calluisse*, affirmat. Qua voce omnes unius generis partes intelliguntur, hoc est, artes regendi, & leges ferendi. *Moses* callebat τὸ πραγματικὸν τῆς φιλοσοφίας, ita ut δυνατὸς esset ἐν λόγοις, id est, in persuadendi, legesque ferendi, arte, καὶ ἐν ἔργοις, hoc est, in armis, Act. VII, 22. Ejusmodi sapientia necessaria erat homini, quo Deus ad Israelitas in civilem societatem introducendos usus erat. Nemo unus legationem *S. Pauli* divinam in dubium vocat, qui præ ceteris Apostolis homo eruditus fuit, quoniam ad religiosam aliquam inter gentes societatem erigendam missus erat. Ita nec ex *Mosis* eruditione ratio capi potest, unde conclusio ducatur, hunc eximium Judæorum legislatorem a Deo missum hæud esse. Finis Dei erat, ut populum a cultu plurium Deorum Ægyptio abduceret ac separaret. Itaque sapientia ejus dignum erat, leges suas & opponere Ægyptiis, & ad opinionones, quas Israelitæ ex Ægypto retulerant, ex parte accommodare. Hoc quo efficiat Cl. Autor facilius; *Hermannii Witsii Ægyptiaca*, *Jo. Spencero* adversa, sigillarim Lib. III Cap. 14, longo refutat ordine. In *Prop. IV*, eaque ultima, planum fit, & sapientiam *Mosis Ægyptiam*, & leges, ab eo dicta ratione institutas, magno esse argumento, *Mosen* divinum legatum existisse. *Moses* scribit ex religione Ægyptiorum, eos, imperium orbis a summo Deo subordinatis, localibus, ac tutelaribus, Diis commissum esse, credere. Huic religiose sententiæ *Mosis* se opponebat; &, non nisi unum Deum, orbis creatorem & conservatorem, colendum esse, profitebatur. Ægyptii porro futura præmia & supplicia docebant,

Pag. 307.

308.

309 seq.

320.

321.

328.

344.

Pag. 346.

311. 357.

sine quorum fide nec religio, nec imperium, consistere pos-
 sit. *Moses* contra, iisdem *Ægyptiis* Judaicam disciplinam
 oppositurus, illam consulto doctrinam omisit, ne qua
 utriusque religionis confusio & coarctetur. *Ægyptii*
Monarchiam reliquis rerum publicarum formis antefere-
 bant. Contra vero ea *Moses Theocratiam* erigebat. Ita
 repugnavit *Moses* humanis *Ægyptiorum* consiliis & institu-
 tis. Quodsi humanus fuisset legislator, ad ea se accom-
 modasset, quo facilius sibi devinxisset populum. Sed, cum
 ab iis recesserit, divinitas *Mosaiica* missionis hinc confir-
 matur. Et, quoniam præterea instituta quedam *Mo-
 saica* præjudicatis populi opinionibus sapienter erant con-
 formata, reliqua vero *Ægyptiæ* superstitioni contraria,
 divina *Moses* missio hinc iterum patet. Nam finis ejus
 erat duplex. Primum voluit, ut populus Judaicus cum
Ægyptio ne amplius misceretur. Deinde, ut ab omni
 Deorum cultu avocaretur. Ad hos consequendos fines ne-
 cessarium erat, ut principia prima, quibus respublica *Æ-
 gyptiaca* nitetur, in *Judaismo* diversa & secreta essent.
 Ex his principiis & istud erat, quo futura præmia pœna-
 que ab *Ægyptiis* credebantur. Hoc ergo *Moses* sapienter
 omisit. Quare robur hinc divinæ *Moses* accedit missioni.
 Sed hæc hæctenus. Sunt, fatebimur enim, in his libris
 præclara, quoquo respicimus, elegantioris doctrine ve-
 stigia. Elucet in iis interior rerum antiquarum, inpri-
 mis *Ægyptiarum* Græcarumque, cognitio. Istud vero
 etiam identidem observavimus, Rev. *Warburtonum* sen-
 tentiis suis nimium servire, veterumque locos ac opinio-
 nes iis adaptare. In *Historia* magnus est, non autem tan-
 tus in *Philosophia*. Nescit etiam, quid inter *probabilitate*
tem ac *demonstrationem* intercedat discriminis. Omnem
 rationum vim, qua utitur, *demonstrationis* loco vult ha-
 beri, quam tam certam esse cupit, ac si *mathematica* es-
 set. At tota illa vis antiqua fulta est *historia*. In *hi-*
storia vero non *demonstratio* proprie sic dicta, sed unice
 mora.

moralis probabilisque veritas, locum habere potest. A rationes historica non necessariam in se continent confirmationem, verum semper cum oppositi formidine conjuncta sunt. Hinc & conclusio certior esse nequit. Purgata potius ratio sic colligit: quæcunque doctrina ad religiosam ac civilem societatem fundandam omnino est necessaria, illa est a vero Dei legato imprimis, inculcanda. Jam vero doctrina de futuris pœnis præmiisque ita est necessaria: id quod sub initium operis sui Cl. Auctor optime demonstravit. Ergo ista doctrina a Dei legato est inculcanda. Sed *Moses* hanc non inculcavit, ut idem vir decrevit egregius. Ergo nec *Moses* verus Dei legatus erit. At veteres illi legumatores ac Philosophi istud inculcaverunt dogma, sed corruptum, incertum, suisque opinionibus maculatum. Ergo divina illis missio tribui nequit. Verum *Moses* ab ista corruptione hoc primus, inter Judæos, liberavit, ejusque veritatem ex interioribus deduxit principis. Ergo *Mosis* divina ad Judæos missio vera est. Hoc modo si Vir doctissimus, rationes subduxisset; non dubitamus, quin veritatem habuisset amiciorum. Quam infirma hæc sit demonstratio, in posterum perspiciemus, si alteram secundi Voluminis Partem, ex Anglia receptam, in hæc Acta nostra retulerimus, in quibus ultima, quæ princeps esse videtur, *Propositio* firmabitur, ac totus demonstrationis nervus colligetur. Libere, quod res est, præ nobis feremus: Vir doctus *Spenceriana eugnucela* sumsit & ornavit, ingenio plus, quam limato judicio, tribuens; quo *παράδεισος*, id est, *novam eridos pontum*, haberet, quod spargeret. Verum nec male sentientes, id est, Deistas, nec recte docentes, amicos habebit. Illos enim male utivis accepit, his autem magnum aliquod religionis Judaicæ dogma de manibus extorsit. Sapientius sibi & rebus suis consultuisset Vir doctissimus, si *historicum* se, non *dogmaticum*, præbisset. Sed nostrum haud est, confutare, sed tantum indicare, *liberrimorum virorum sententias*, nostrarumque veluti

510 AD NOVA ACTA ERUDITORUM

opinionum oblivisci. Ceterum factis & elegans oratio, qua libri compofiti funt, nos mirum in modum cepit, dum in fedula eorum lectione verfabamur.

*DE RESURRECTIONE, SPECIATIM JOBI cum Sotere facta, ad finem libri Jobi, secundum feptuaginta Meditationes: quas in luctum publicum confcripsit, nunc autem cum Paralipomenis MAGNI CRUSII, in Academia Georgia Augusta Doctoris & Professoris Theologi, & inedito POLYCHRONII in Jo-
hannem Prologo, ex Codice MSto Bodlejano & Coisliniano excerpto, emittit, DAVID OTTO WAH
RENDORFF, Wildesbus. Rev.
Minist. Cand.*

Gottingæ, ex officina Abrami Vandenhoeck, 1738, 4.

Plag. 18½.

Commentarium hunc, nitidissimis typis Gottingensibus excusum, sacrum esse voluit Auctor utrius Status Ministris Regiis incimis per Electoratuum Brunovico-Lunaburgensem, *Munchbusio* utrique & *Steinbergio*. In Prefatione laboris sui rationem reddit, acque declarat, destinasse se hoc pietatis monumentum memorie *Joannis Philippi de Hattorff*, M. Brit. Regi a Consiliis sanctioribus, qui A. 1737 Hamptoncōurti diei obiit supremum, postquam eodem anno *Joannes Guilielmus Diedericus Diède de Furstenstein*, & *Rudolphus Antonius de Alvensleben*, ambo etiam incimi Status Administrati, facti jam functi erant. Interea, dum per varias moras libri impressio diutius differebatur, accidit, ut Augustissima M. Britannicæ Regina, *Carolina*, quoque rebus humanis eximeretur: quare gravissimum hoc quidem publici luctus argumentum insalutatum relinquere noluit Auctor, & ex suavissima futuræ resurrectionis spe multiplicis doloris remedia petit. Ansan sibi, factetur dedisse fragmentum illud, quod ad finem libri *Jobi* in versione Septua-

Septuagintavirali legitur, de resurrectione *Jobi* cum Domino agens: id quod antehac quidem a nemine sub examen ex instituto vocatum est. Quo lubentius hunc laborem suum fecit, & duabus Sectionibus totam rem ita conficere studuit, ut, *Sectione I de resurrectione in genere* agat, idque ductu verborum *Pauli Act. XXVI, 8*, quæ curate explicat, simul in originem Sadducæorum inquirens; tum resurrectionis possibilitatem ac probabilitatem a priori ita demonstrans, ut præsertim argumenta illa, quæ personatus *Jacobus Massé*, (cui verum nomen *Simonis Tyssot de Patot*, & titulum Professoris Mathematicarum apud Belgas, reddit,) in libello, qui inscribitur: *Voyages & Aventures*, in contrarium profert, redarguat, suamque ipsius de simplicibus atque staminibus corporis demortui primis, quæ immutabilia & incommunicabilia censet, proponat sententiam. Hoc facto, ad appendicem *Jobæam* parat transitum, deque hac ita *Sectione II* disputat, ut *Capite* ejus *I de Jobo, & illius libro in genere*, pauca quidem, sed ad scopum conducentia, exponat, in causas obscuritatis circa historiam *Jobi* inquireat, existentiam *Jobi* veram atque realem defendat, atque de origine, ætate, autore, idiomate, atque authenticâ, voluminis, nec non de morbo *Jobi*, sententiam suam tradat. *Capite II de Fragmento Græco*, quod ad finem libri *Jobi* existat, agitur: ubi verba Fragmenti Græcæ ex Codice Alexandrino, quem Autor sequitur, itemque ex Vaticano, illo *Jo. Terentii*, & *Sixti* quoque *Senensis*, afferuntur, collatis simul Complutensibus atque *Aldina* editione. Latinam interpretationem *Patricii Junii* adhibuit, una tamen in voce correctam. Hinc de autoritate Fragmenti dicturus, originem versionis Septuagintaviralis paulo altius reperit, atque, testimonio *Origenis* producto, sic tandem cum *Usserio* statuit, ad *Cleopatriæ* saltem imperium protrahendam esse pericopæ hujus ætatem; nec tamen ex inspirato divinitus Hebræo Codice, aut ex
alia

alia quadam peculiari inspiratione profectam esse: licet hoc non obstat, quo minus integra *Jobi* versio Græca ex Hebræo potius, quam ex Syriaco, instituta sit. Utrum vero Fragmentum illud desumptum sit ex *Jobi* adversariis Arabicis, an ex Samaritano Codice, an vero a Judæis Palæstinis additum, pro scopi ratione inquiritur, & subductis rationibus, eo tandem res deducitur, ut appareat, neque idololatrarum alicui tribuendum esse, nec Christiano, sed Græco *Jobi* interpreti, aut *Aristæ*, vel etiam *Aristobulo*, certe Judæo cuidam, qui pio animo contra Sadducæos, forte sub vexationibus *Antiochi Epiphanis*, adjecerit: qua in re temporis adeo rationes, & traditionum studia, & *Theodotionis* usus, conveniunt; nec minus magnum hic momentum trahit autoritas, quam Patres Ecclesiæ latinæ huic tribuerunt. *Caput III* denique *Jobum cum Sotere resurgentem* sistit: & primo quidem argumentum pericopæ proponitur, & qua occasione textui sacro attexta sit, disquiritur, maximeque probabilis ea judicatur conjectura, *Jobi XIX, 25-27*, præcipuam huic additamento occasionem dedisse. Quamobrem illud vaticinium secundum Hebraicam veritatem, collata deinceps etiam Græca τῶν ὄ interpretatione, ita, ad normam constitutarum prius regularum hermenevticarum, explicatur, ut pateat, *Jobum* de suo cum *Sotere* ad vitam reditu omnino fuisse convictum. Hoc loco nova, eaque commodior, interpretatio prioris hemistichii commatis 26 traditur, hunc in sensum: *Et post evigilare meum, coagulata sunt unumquodque horum*; ubi præsertim de formâ & significatione verbi מִבְּרָא disputatur. Eadem in tractatione vocem מִבְּרָא adverbialiter sumendam esse, docetur. Transitu deinde facto ad expositionem loci *Matth. XXV II, 52 & 53*, propugnat eam sententiam, qua Sancti, qui tempore morientis *Soteris* suscitati a mortuis fuere, demum post resurrectionem Domini exisse ex sepulcris putantur; item commentatur de scopo, quem Deus per resuscitatio-

nem

mem Sanctorum intenderit; de meritis eorundem, ac statu, nominibusque, & quæ forte fuerint causæ, cur hæc nomina retinuerit sacra Scriptura; denique de usu hujusce doctrinæ. Quibus præmissis, demonstrare studet, *Jobum* quoque in numero resurgentium cum Christo Sanctorum fuisse: ubi clarissimum *Suida* testimonium affertur, quo ille eandem rem tanquam manifestam narrat. Qui autem hoc modo resurrexerant Sancti, eos etiam in cælum una cum *Sosere* ascendisse statuit, quicquid de reliquiis speciatim *Jobi* narrent Pontificii: quod vero hic iterum sileat Scriptura sacra, ejus rei probabilis redditur ratio. Suspiciatur etiam, duos illos viros, qui ascendente Domino Apostolos allocuti sunt, ex horum Sanctorum numero fuisse. Disputatur item de aliis, quos præter eos, quorum in sacris literis fit mentio, jam olim in cælum translatos, verisimile est: illos tamen, quos Christus a mortuis resuscitaverat, iterum morte naturali defunctos esse, contendit. Eadem in tractatione magnam verisimilitudinis speciem habere judicat eam opinionem, quæ statuit, resurrectionem particularem præcessuram esse universali: & in hanc sententiam interpretatur verba *Pauli Phil. III, 11*. Postremo, qua ratione quis funeri suo superesse queat, exequitur, & propositis hanc in rem verbi divini promissionibus ac solatiis, eadem ad luctum publicum applicantur.

Ceterum varia passim, ac non vulgaris, eruditio, & allata librorum melioris notæ optimorumque Autorum testimonia, Commentationem hanc adhuc magis commendabilem faciunt: quibus accedit, quod nonnunquam aliorum quoque gravissimorum virorum sententiæ de rebus propositis, quarum sententiarum copiam Autor per literas nactus est, insertæ sunt, ut *Cel. Mosheimii §. 36 not. & §. 46, Crusii §. 36 nota; Summe Vener. Menzeri §. 96*. Ex plurimis erudite pertractatis argumentis pauca quædam, exempli gratia, decerpta notare sufficiat. Sic §. 5 reperitur observatio de *Anastasi*,

T t t

quam

quam novam a *Paulo* Apostolo annunciari Deam putaverint Athenienses. *Paragr. 7 not.* ** refertur, R. *Isaacum* in Munimine fidei, licet omnia N. T. dicta, quæ Judaicis opinionibus adversantur, impugnaverit, tamen ea, quibus resurrectio Jesu Christi asseritur, intacta reliquisse. *Par. 18 not.* * magna veritatis specie commendari judicat eam sententiam, qua, animæ, post discessum a corpore, subtilissimum aliquod, idque ex simplicibus illis atque immutabilibus humanæ compagis, staminibus compositam, corpusculum hære, nonnulli volunt. *Par. 19*, experientia constare, dicit, eos, qui propter suorum mortem magna ægitudine affecti fuere, maximum in spe resurrectionis invenisse solatium. *Par. 28 not.* ** ex usu *Sexti Empirici* (*Pyrrh. I, 70 & 238*,) nova proponitur explicatio verborum *Pauli*, quibus σκόλοπα carni suæ affixum scribit, significati nimirum illo vocabulo fustem, cani alligatum. *Par. 33* ex Præfatione Bibliorum Complutensium hæc adducuntur, illa in editione Latinam Vulgatam (ipsa sunt Editorum verba) Hebræum inter & Græcum textum, tanquam Christum inter duos latrones, collocatam esse; addita epicrisi, incertum esse judicium, utrum ridenda magis sit stultitia, an audacia dolenda. *Par. 43 not.* **, item *ff. 50*, observatur, Hebræam linguam aliquando vocatam, esse Syriacam. *Par. 61* demonstratur, *Lucianeam* LXX Interpretum revisionem illam esse, quæ quoad librum *Jobi* in Alexandrino Codice exhibita sit. *Par. 68*, τὸ γέγραπται adhiberi solere, tradit, quando textus Hebraicus allegatur; τὸ κέται vero, quando Septuagintaviralis versio. *Par. 71 not.* * exponitur *Job. XXXIII, 24*. *Ibid. not.* **, totam ferè justificationis doctrinam unico vocabulo *Goelis* significatam, ostendit; item *not.* *** vim vocis *Soter* indicat. *Par. 77 not.* ** longior est disputatio de identitate corporum resurgentium. *Par. 90* observatur, τὸ Φανιδῆναι & ἐμφανίζειν tantum dici de miraculosa apparitione & illuminatione, striete sic dicta.

Par. 94

Par. 94 existimat, sanctos Veteris Testamenti ideo voluisse, ut in terra promissionis sepelirentur, quo participes fierent resurrectionis cum Messia futurae.

Subiecta sunt huic Tractatui Paralipomena Summe Reverendi in Academia Georgia Augusta Doctoris & Professoris Theologi, *Magni Crusii*: in quibus incorruptam primo textus Bibliorum originalis integritatem asseruit, Græcam vero LXX versionem multis modis ab Hebraica veritate recedere, variisque glossematis, textui sacro insertis, laborare, probavit; quam in rem pluscula additamentorum loca indicantur, & præsertim duplex lacinia, in libro *Jobi Cap. II v. 9.*, & ad calcem libri, occurrens, notatur, quarum primam temeritati, alteram imperitiæ, librarii, qui scholion, in margine adscriptum, in seriem textus recepit, tribuendam esse, existimat. Dehinc meritas disquisitioni præcedenti Cl. *Wabrendorsii* laudes attribuit, quod ex instituto historiam criticam hujus Appendicis *Jobæ* ea circumspectione executus sit, ut neque sacris Scriptoribus quidquam affinxisse, neque antiquitati ecclesiasticæ fidem historicam derogasse, videatur. Dissertit deinde de autoritate hujus Appendicis in ecclesia Patrum, simulque de genealogia *Jobi* supplementa quædam suppeditat ex rarissimo libro *Jacobi d' Auzoles la Peire*, cujus titulus est: *Job, ou sa veritable Genealogie, au discours de laquelle on voit, comme il est descendu de Nachor, selon les Hebreux & S. Hierôme, qu'il esponsa Dina, fille de Jacob, suivant Pbilson: & ne fut jamais des descendants d'Esau, ni contemporain de Moïse, contre l'opinion commune.* A Paris, 1623, in 8. Similiter postea, ubi, quid de annis *Jobi* disputaverint Autores, explicat, Fragmentum aliquod *Cyrilli Alexandrini*, quod *Anastafius Sinaita* in Quæstiones suas & responsiones de variis argumentis pag. 258 edit. *Gretser.* retulit, ex MSS. *Barocciano* & *Coisliniâno* suppletur & animadversionibus illustratur. Accedunt porro circa hanc pericopam egre-

giæ observationes ex vetustiori illa Latina Bibliorum versione, Italica dicta: quas partim ex *Jof. M. Cari*, seu quod verum ipsius nomen est, *Josephi Mariae Tomasti*, *Collectione veterum titulorum, seu capitulorum, sacrorum Bibliorum*, partim ex *Lucifero Calaritano*, repetit, quem hac ipsa versione in allegatis *Jobi* locis usum esse, demonstrat. Posthæc vera vocis *αἰώνιον* significatio, quæ in priori parte istius Appendicis *Jobæ* occurrit, ejusque usus apud sacros pariter ac profanos, diligenter investigatur, exemplis Autorum in medium adductis: notaturque *Melch. Schafferi*, Sociniani, fraudulentia, quæ præcipuam hujus verbi vim annotare prætermisit, quod scilicet non tantum *resuscitandi*, sed & *resurgendi*, notione adhibeatur. Denique ex Catenis Patrum in *Jobum* MSS., quæ in Bibliotheca *Bodlejana* asservantur, nec non ex Codice *Coisliniano*, nunc primum in lucem producit brevis *Prologus Polychronii in Jobum*, Græce scriptus, & ab *Hypothesi* ejusdem in *Jobum*, quam *Patricius Junius* edidit, distinctus: cui varias annotationes subjecit S. Rev. *Crasius*, parique opera insigniora supplementa atque emendationes in *Hypothesein Polychronii* cum orbe literato communicavit.

LEX MANERIORUM: OR THE LAW AND
Customs of England, relating to Mannors and Lords
of Mannors, &c.

hoc est,

LEX MANERIORUM, SIVE LEX ET CON-
suetudines Angliæ respectu prædiorum feudaliū, &
dominorum feudi directorum. Quarta editio,
auctior. Autore GUILIELMO NELSON,
Equite.

Londini, apud E. & R. Nutt & R. Gosling, 1733. 8.

Alph. 1 pl. 6.

Corn

Cum vocabulum *Mannor* obscurum, obsoletum, & forte paucissimis in nostra regione cognitum, sit, non abs re erit, ut brevem termini explicationem hic præmittamus, Nimirum *Mannor* (quod etiam Autor noster pag. 201 indicat) erat certa terræ portio, seu prædium, quod Rex Angliæ Baronibus, vel aliis in dignitate constitutis personis, ea lege concedebat, ut ibidem viverent, jurisdictionem exercerent, certa servitia præstarent, & annuus redditus, a lege determinatos, solverent, adeo, ut, quod apud nos hodie Feuda appellant, id olim apud Anglos *Mannor* vocaretur. Et de hac materia Autor noster in libro præsentè ita commentatur, ut primo varias species ejusmodi prædiorum beneficiariorum exhibeat, postea multas obsoletas & abrogatas consuetudines, circa hanc rem usurpatas, adducat, e. g. pag. 96 *Deodant*. Scilicet, quando damnum sine injuria facientis ab animali irrationali datum erat, tunc omne, quod occasionem hujus damno, atque morti subsecuta, dedit, Deo datum est, secundum illum antiquum versiculum: Omnia, quæ movent ad mortem, sunt Deo danda; ac singulare plane est, quod Autor primam originem hujus consuetudinis (*Deodant*) ex igne purgatorio deducere videtur. Refert etiam pag. 104 aliam consuetudinem & legem Regis *Ina*, *Estray* vocatam, quando nempe pecus elapsum erat e custodia, & campos pererrabat domino incio, nec intra annum & unum diem a proprietario reclamabatur, tum domino *of the Mannor*, hoc est, Feudi, adscribebatur. Deinde Autor pag. 116 varia genera recenset, ex quibus *Vassallus*, seu *Cliens*, feudo privatur, e. g. quando feloniam committit, servitia aulica non præstat, nec multam solvit, &c. Tandem *Parte II* hujus libri Autor Appendicem satis longam adjecit, in qua *XLI* Casus recenset, qui in foro de hac materia secundum hanc Legem *Maneriorum* fuerunt ventilati atque decisi. Varia hic, non jure tantum, sed feudalium etiam consuetudinum curiosis scitu utilis, invenire licet.

DE LITHONTRIPTICO, A JOANNA STEPHENS nuper invento, Dissertatio epistolaris, Autore DAVIDE HARTLEY, A. M. D. R. S. S.

Lugduni Batavorum, apud Jo. & Herm. Verbeek, 1741,
8 maj.

Plag. 44, cum Tab. 20, 1.

Ingens de præstantia remedii hujus lithontriptici fama, per universam fere sparsa Europam, facile nos adducit, ut & hunc libellum, qui præcipua ejus momenta, ex variis commentariis, Anglice editis, in unam summam contracta, complectitur, acceptum ubique, nec nostram ejus enarrationem Lectoribus ingratam, fore, credamus. Primaria ad dissolvendum calculum virtus in hoc medicamento restis ovorum calcinatis, & saponi Aloinensi, ab Autore tribuitur. Testæ tum dicuntur calcinari, quando vario temporis intervallo, nunc brevius, nunc diutius, pro varia ignis vehementia, & crucibuli magnitudine, in calcem vivam comburantur, quod ex colore albo, & sapore acerrimo, halituque, addito lixivio salis ammoniaci penetrantissimo, patet. Testæ hæc deinceps per mensem unum alterumque aeri exponuntur sicco, donec sese remittendo, magna ex parte in pulverem tenuissimum concidant, ope setæci a partibus crassioribus, ignis vim nondum satis expertis, separandum, & in vitreis vasis, probe obturatis, reponendum. Pulvis hic in primis viis adstringit, acidum earum, si quod adest, absorbet, urinam ciet, sabulam ex renibus deducit, dolores, a calculo in rene, vel vesica, oriundos, auget ad tempus, vimque solventem urinæ impertit. Sapo Aloinensis, in celebri Hispaniæ oppido, quod Alone, vel Alicantum, dicitur, confectus, a fullonibus Anglicis præ Castiliensi, Veneto, &c. æstimatur, ab inventrice autem remedii reliquis prælatus fuit saponibus: quod ventriculo esset gravior, & potentior in calculis solvendis. Colorem habet a coeruleo, quo variegantur istorum saponum nonnulli, in album, vel, si admodum

dum vetus est, ex albo flavescentem, vergere solitum. In-
 sunt porro eidem hinc inde grana quasi cretacea, vel cal-
 ccaria. Parantur omnes illi saponis ex oleo olivarum, &
 calcis vivæ, salisque fixi alcalini maceratorum, lixivio, per
 coctionem intime inter se unitis. Methodus pulverem, & sa-
 ponem exhibendi hæc est: Recipe testarum ovorum calci-
 natarum & semiextinctarum, secundum regulas præceden-
 tes, scrupulos duos, vel duos cum semisse, vel drach-
 mam; fiat pulvis, sumendus ter quotidie in quovis vehicu-
 lo idoneo, superbibendo semilibram, hoc est, tertiam par-
 tem, decocti sequentis: Recipe saponis Alicantici uncias duas,
 vel duas cum semisse, vel tres, incide ac solve coquendo in
 aquæ purissimæ quantitatē sufficienti, ut sit decocti sesqui
 libra. Coletur & edulcoretur melle, vel saccharo, ad libi-
 tum. Quæ reliqua ab inventrice fuerunt adjecta, hæc
 nihil ad urinæ vim solventem conferre videntur, Id vero
 semper observandum est, ut dosis remedii pro vario sta-
 tu variet, & variæ circa ejus usum cautiones accuratum-
 que regimen custodiantur, dolores, vehementer aucti, mi-
 tigentur, cum quoque initio statim calculi præsentia ex
 variis signis, maxime autem cathetere, dignoscatur, mul-
 taque cautiones aliæ probe teneantur, de quibus Noster
 copiosius agit. Ad probandam vero remedii hujus præ-
 stantiam atque efficaciam Cel. Autor variis utitur argu-
 mentis. Et 1) quidem provocat ad cessationem sympto-
 matum, sive minores fuerint calculi, sive majores, ab
 usu medicamenti profectam. Ex ducentis circiter homi-
 nibus, quorum bene perspectas habet morborum histo-
 rias, symptomata calculi, vel renum, vel vesicæ, genui-
 na perpessus, & quid re vera præstare valeant medica-
 menta, satis expertis, sibi adhuc innotuisse, testatur, neminem,
 qui non credendus esset, aut integre convaluisse, aut sa-
 nari perfecte potuisse, modo iusta quantitate, ritu, &
 temporis spatio, adhibuisset remedium, vel etiam ipsemet
 morbo alias insanabili non laborasset. Ut adeo pari sal-
 tem jure ab effectu argumentari liceat, medicinas has tol-
 lere

lere calculum, vel dissolvere, quo Cortex Peruvianus febris causam intermittens removere affirmatur. Provo-
 cat 2) ad catheteris testimonium, ejus nimirum ope in
 nonnullis inventus fuit calculus, ante adhibita remedia,
 post illa vero assumpta vere non potuit reperiri, quod se-
 ptem hic historiis singularibus comprobatur. Provo-
 cat 3) ad phaenomena calculorum, in cadaveribus post hujus me-
 dicinae usum repperitur, qui notis lithonripticae virtu-
 tis manifestis insigniti fuerunt. Quorum hanc ob causam
 aliqui hic in aere incisii exhibentur, atque historiae etiam
 morborum, ab ipsis enatorum, pariter ac rationis, qua ad-
 hibita fuerunt remedia, effectuumque, in calculis ipsis post
 mortem observatorum, fusius enarrantur, ut robur atque
 vis hujus argumentationis clarius perspici queat. Pro-
 vocat 4) ad urinæ medicatam qualitatem. Ipse enim Au-
 tor Cl., his remediis aliquandiu usus, mox initio observa-
 vit, urinam suam magis fieri volatilem, odore veterem u-
 rinam putrescentem referre, reddique valde alcalinam,
 quoniam cum oleo vitrioli, oleo sulphuris per campanam,
 spiritu nitri, spiritu salis marini, aceto, & succo limonum,
 effervescebat. Quæ omnia aliis etiam ab horum remedio-
 rum usu accidere consueverunt. Tres vero illæ urinæ me-
 dicatæ qualitates, indoles nimirum alcalina, volatilitas, &
 putrescentia, non levem virtutis solventis suspicionem mo-
 vent. Verum, eandem extra corpus quoque præ aliis dis-
 solvere calculos, comperit, atque undecim experimentis, ac-
 curate institutis, & hoc loco descriptis, comprobatur, ex quo-
 rum summa tandem colligit, ipsam aquam primam vi sol-
 vendi calculos humanos esse præditam, ut & caninos, atque
 equinos, fortasse concreciones quasvis, ex fluidis anima-
 libus factas ægrotis, quando hæc remedia iusta quantitate
 capiuntur, urinam medicatam lithonripticam virtute acui; vi-
 res autem lithonripticas decocti saponacei, & ipsius uri-
 næ medicatæ alcalinæ tam parum inter se distare, ut nul-
 lo modo sit operæ pretium, decoctum illud in vesicam spe-
 calculi protinus dissolvendi injicere. Quemadmodum igitur
 secun-

secundum experimenta quoad urinam vis illam incrementum extra corpus retinet, qua potiri eam intra corpus, abunde constat: ita pari ratione, necesse est, urinam medicatam alcalinam illa virtute lithontripica intra corpus pollere, cujus actio extra corpus tam clara est neque manifesta; & cum numerus quoque calculorum, ab urina medicata extra corpus solutorum, tantus fuerit, quod tandem etiam textura adeo compacta, & durities insignis, hinc inferendum esse, quod vis urinae medicatae solvens ad calculos humanos fere universos intra corpus pertingat. Provocat §) ad virtutem internam lithontripicam ipsorum remediõrum; lixivii scilicet saponis, & aquæ calis. Quia, ad hanc illustrandam confirmandamque, *Halesii* experimentis magnum esse momentum, vidit, eadem in compendio una cum observationibus, inde deducendis, recenset. Usus est *Halesius* lixivio saponis capitali, utpote ad solvendo calculos quammaxime idoneo, per quod intelligitur lixivium calcis viva & salis fixi alcalini adeo forte, ut saponi consistendo habeatur idoneum. Lixivium hoc capitale Anglorum partem quintam salis caustici, quod lapis infernalis dicitur, in se continere, evaporatione cognoscitur, potentissime calculos dissolvit, lixivium salis alcalini solius annuendo intervallo superat, a spiritu vini unico solvendum. Vis hæc adeo insignis tribuitur certe cuidam & lancinanti, ut vocant, polaritati, quam ignea particula calcis viva subitus fixis eodem modo imperstant, quo calor internus spirituum ætios summe corrosivos prognerare creditur, vel magnes limaturas ferreas cogit, ut setarum instar erectarum se componant. Quoniam igitur saponis Aloinensis uncie. duæ cum semisse sales alcalinos gutturum 2700 lixivii capitalis continent, subdulo calculo, docetur; si saponis Aloinensis uncie duæ cum semisse indies affundantur, hinc guttas fere 64 lixivii capitalis cum urinae uncia communicari. Quæ Cel. Autor ad extremum de inventionem atque publicationem horum remediõrum refert, ea, non injucundum erit, breviter adhuc enarrari. *Joanna Stephens,*

cui inventionis gloria debeatur, ex stirpe generosa orta, & indolis perquam bonæ, sagacitatisque non mediocris, femina, ante viginti circiter annos, formula medicamenti, calculum soluturi, ex testis ovorum, in furno coctis, & in pulverem redactis, constans, forte obvenit. Dedit initio testas has ita preparatas, aliquo tamen post tempore, igne eadem culinari exussit, primo ad nigredinem, deinde vero, donec rursus albersset, atque sibi ipsi observare visa est, testas has eo magis fieri efficaces, quo magis ignem essent experta. Solebat utique tunc temporis scrupulum illarum, vel paulo plus, ter quotidie in vino albo offerre. Cum vero hinc adstrictio alvi pertinax sæpe oriretur, adjuravit pro re nata parvam saponis quantitatem, quem etiam ad calculum promptius solvendum aliquid conferre posse, conjecit. Huius per aliquot annos, insistens methodo, eam sabulo renum amoliendo, vel etiam calculis vesicæ interdum solvendis, parem esse, experientia cognovit. Postquam aliquando in sæne octogenario, a majori testarum saponis dosi, laminae atque fragmenta calculi permulta secesserant, utrumque majori copia, & feliciori pariter eventu, dare consuevit. Postquam tandem *Eduardus Carteret*, veredationum publicorum Praefectus generalis, iisdem magno cum levamento usus erat, feliciumque curationum numerus perpetim augebatur, rogata fuit inventrix, ut publicaret remedium, oblata quinquies mille librarum monetae Anglicanae, ex privatorum munificentiâ gratuita colligendarum, conditione. Successu non respondente, consilium ei anno 1739 inveniunt datum fuit, ut a Senatu Britannico premium illud peteret, hac quidem lege, ut ipsum medicamentum, revelatum examini subijceretur prius, quam premium concederetur. Annuit Senatus & Rex, atque inventrix, eventu spem promissionisque non frustrante, premium, supra memoratum, die 5 Martii A. 1740 accepit.

DISSERTATION PHYSIQUE SUR FLUX ET REFLEX de la mer, & sur d'autres sujets, &c.

173

hoc

hoc est,

**DISSERTATIO PHYSICA DE FLUXU ET
refluxu maris, aliisque rebus, Autore ROUBAIX
DE TOURCOIN, edita per Dr. DURF DE
CHAMPDORÉ.**

Hagæ Comitum, 1737. 8.

Plag. 8.

Autor Illustris, qui adhuc operibus & machinis hydraulicis præcipue operam navaverat, sæpius repetitis observationibus de fluxu & refluxu maris, nec non variationum barometri, ventorumque, tandem aliquam inter has motuum maris, adscensus descensusque hydrargyri in barometro, ventorumque, mutationes harmoniam animadvertisse se, docet, reque successu temporis magis magisque expensa, & accedentibus gravioribus aliis rationibus, deprehendisse, communem quandam illorum phenomenorum esse causam debere. Perplacuit quidem Autori ex variis illis systematibus, quæ pro explicando fluxu refluxuque maris excogitata sunt a viris eruditis, præcipue *Cartesianum*, quod tamen, quamprimum non tam mentis difficultatibus obnoxium, quam experientie contrarium, esse perspexisset, reliquit, novo quodam systemate, quod (secundum illius opinionem loquimur,) nature magis respondeat, excogitato, cujus descriptionem magis, quam demonstrationem, præsentî Schediasmate exhibet, lectores ad uberiores illius explicationem, quæ in integro quodam Tractatu physico, tum demum, cum, quid de hac re sentiant eruditi, Autor compere-rit, edendo, existare dicitur, continuo remittens. Quo, tamen orbi erudito sua sententia eo melius constet, primo de variationibus barometri, earumque causa, agit, quam, confutatis antea *Pascali* *Halle*que opinionibus, duplicem esse existimat, quantitatis nimirum aeris specificæ, vel gravitatis specificæ, augmenta, atque decrementa; utroque enim casu aerem diversos gravitatis suæ gradus acquirere,

V V 2

&

& hydrargyrum in barometro vel magis, vel minus, elevati posse existimas. Priorem causam, quæ in quantitate specificam augeri & imminui posse statuit, ut probabilior sit, & naturæ magis convenientem, pag. 16 seq. omni modo adstruere nititur, postquam docuerat rationes & conditionem observationum, quibus hæc hypothesis confirmari posset. Quibus præmissis, in globi nostri terræque formam inquirere, sequæ pro ea sententia, quæ majorem diametrum per polos telluris nostræ transire, & scribitur; declarat, quamvis, non ex omni parte demonstratam esse, facile largiatur; quare etiam in sequentibus secundum utramque de figura telluris hypothésin, gravitatis causam, ejusque deminutionem, pro diversâ corporum gravium à centro telluris distantia exponit, totam rem ut adhuc dubiam & incertam cujuslibet judicio relinquens. Postea ipsam suum novum systema pag. 81 proponit, & licet quidem ipsi cum *Cartesio* conveniat, quod fluxus & refluxusque maris maximam partem à pressione lunari dependeat, in eo tamen à se invicem hæc due sententiæ differunt, quod, cum *Cartesius* existimet, lunam premere atmosphæram, & per hanc mare, Auctor noster, quoniam hujus pressionis in atmosphæram nullum vestigium in barometris huc usque observatum est, contra statuat, lunam premere superficiem maris ope materiæ subtilis, quæ atmosphæram nostram citra ullam pressionem libere transmigret, ut adeo, atmosphæra minime compressa, illa que, si saltem materia subtilis per motum lunæ celerius fortiusque per poros atmosphære ad superficiem maris transmittatur, eamque premat, fluxum & refluxum aquarum fieri posse, putet, quem tamen interdum fortiores, interdum etiam debiliores, aliis de causis reddi, eo magis concedit, quod ipse duodecim causas mutationum illarum, quæ huc usque observatæ sunt, allegaverit, & non solum lunam, ejusque varias respectu telluris nostræ distantias, sed & solem ipsum, omnesque planetas, imo etiam aeris, ventorum, ipsiusque maris, littorumque, constitutionem, multum ad eas conferre posse, pluribus docuerit. Quæ tamen

tamen quonia ut observationibus ulterius comprobentur, summanique Principes, pro suo erga bonas artes amore, ipsi ad edendum suum Tractatum physicum, munificentia sua subvenire velint, vehementer Auctor exoptat.

DE VERO RUBICONE, QUEM CÆSAR CONTRA Romanum interdictum trajecit. Et in eodem fluvio Rubico Casenas firmissime propugnatus, atque ab objectis, mendacis, & ineptis, validissime vindicatus. Accedit Examen sanctionis Rubiconianæ, ac Prosthesis de flumine Sapi, Casenæ proximo; Philaleibia, seu amor & studium veritatis, expressa calamo D. JOANNIS BAPTISTÆ BRASCHII, Archiepiscopi Nisibensis, invidiosissimeque Principi CAROLO VI, Austriaco Romanorum Imperatori Pio, Felici, Victori, Triumphatori, semper Augusto, humillime dedicata.

Romæ, apud Raphaelem Peveronum, 1733, 4 maj.

Alph. 2 pl. 7, cum Mappis 2, æri incisus.

Reversendissimus ac Celeberrimus hujus Commentationis Autor haudquaquam inutiliter horas suas pomeridianas impendit, quibus limatissimam hanc conscriptionem elaboravit. Quanquam enim videri nonnullis posset, de rebus minimi momenti, quasi de salute Græcorum, operosius pugnasse; facili tamen unusquisque perspiciet negotio, parva etiam, sine quibus nempe majora consistere non possunt, neutiquam esse contemnenda. Immo vero, si quis splendidissimum opus paulo saltem penitius lustrabit, statim ipse intelliget, non minutias tantum, sed res simul maximi momenti, esse confectas. Impulsum se profitetur Autor noster ad manum calamo admovendam *Vincentii Coronelli* Atlante Veneto, & *Philippi Tiri* Tabula legationis provincie Romandiolæ. Uterque horum virorum, eruditione florentium, Rubiconis denominationem, fluvio Riconi, qui & Pisatellus vocatur, subtractam, in fluvium Apruxæ, vulgo Lusi, transtulerunt. Hoc

- igitur errore ne incautos isti ludificent, post *Stephanum Claramontium & Vincentium Casenam*, quorum ille in Apparatu historię Casenę, hic autem adversus *Jacobum Villanum*, de hoc argumento commentatus fuit, contrarium defendendum suscepit. Facit id ipsum, post generaliore considerationem, non solum *ἀνακνευματικός*, quod ajunt, sed & *κατακνευματικός*. Rationes, quę Celeberrimo *Braschio* pro *Ricone*, termino quondam Italię, pugnare videntur, sunt potissimum hæ: quod Senam *Strabo*, vel Casenam, describat per *Sapim* ab occidente, ac *Rubiconem* ab oriente, *Lusus* autem non sit primus a Casena fluvio, sed quartus demum, multumque ab eodem distans; quod *Plinius* manifeste *Rubiconem* atque *Aprusam* distinguat; quod maxima sit nominis convenientia; quod alii Scriptores exceptione majores illud ipsum confirment, *Blondus*, *Jo. Philippus Bergomas*, *Marcus Antonius Sabellicus*, *Abrob. Ortelius*, *Jo. Jac. Hofmannus*, *Paulus Merula*, *Philippus Ferrarius*, *Marius Nizolius*, *Raphael Volaterranus*, Autor Supplementi *Ambrosii Calepini*, *Jo. Schibdius*, *Michael Angelus Baudrand*, *Sebastianus Munsterus*, *Philippus Cluverius*, *Nicolaus Perattus*, *Lucas Holstenius*, *Angelus Maria Torjanus*, *Nicolaus Leydius*, *Gaudentius Merula*. Quibus se etiam Poetę Itali adjungunt, a quibus quintam rationem petit *Braschius*. Sexta pertinet ad possessionem, qua *Rico* semper obtinuit nomen *Rubiconis*. Septima deprompta est a factis Principum, ac residuis eorundem hanc in rem documentis. Alia succedit, quod *Gregorius XIII & Urbanus VIII* *Rubiconem* adjudicarunt *Riconi*, dum pingi fecerunt Italię provincias in celeberrima *Pinacotheca* palatii Vaticani. Nona desumitur ab ostio, quo *Pisatellus* ad mare fertur; atque a titulo finis Italię decima. Quę hanc excipit, puniceo epitheton argumenti loco præfert, quod, *rubicum* colorem indicans, ad *Riconem* pertinet. Postrema denique ad consensionem scriptorum denno provocat, & paucitatem atque infirmitatem contra sentientium. Ubi firmi, postquam monitum fuerat, rationes ad 70 assurgere, ad
- alt-

alteram Partem via munitur. In hac ipsa primo quidem **Cap. 8.**
 disceptatur, quo anno, mense, die, hora, loco, & militum con-
 sortio, celebris ille *Cæsaris* transitus acciderit: quæ tractatio
 jure quodam inter præcipuas totius operis referetur: **9.**
 Obi-
 citur primo nimirum, quod *Cæsar* mane diluculo pervene-
 rit ad Rubiconem, & adierit Ariminum, quo, si Rubico esset Pi-
 satellus, non potuisset, tam brevi tempore penetrare, sed
 respondetur, quod mane demum sequenti occupaverit Ariminum,
 post discessum a Ravenna. Ceterum neque *Appianus*, neque *Plu- 10.*
taarchus, asserunt, *Cæsarem* pervenisse ad Rubiconem sub auroram,
 neque ostentum, quod *Petronius* memorat, potuisset cerni a *Cæ- 11.*
sare sub auroram, quia tunc magis tenebræ intenduntur, & quæ
 reliquæ sunt, quibus contrarium probatur, argumentationes. Sed
 ponatur, re vera *Cæsarem* pervenisse sub auroram ad Rubiconem,
 potuit omnino *Cæsar*, spatio duarum horarum, id ipsum conse-
 qui; atque etiam mens ipsius fuit utendi celeritate, terrore & au-
 dacia, unde sane citato gressu exercitus ipsius poterat decem mil-
 lia passuum binis horis explere. Eadem ratione aliis etiam haud
 difficile occurri potest objectionibus, e. g. quod jussio Rubiconia-
 na sit habenda pro apocrypha, quod plures scriptores faveant Lu-
 so, quam *Riconi*, quod Academia Ariminensis aggregata sit Arcadi-
 cæ, sub titula Colonia Rubiconæ, quod *Philippus Tyrus* in Ta-
 bula geographica Luso det nomen Rubiconis, & quod etiam *Petrus 12.*
Maria Kavina in sua *Favonia rediviva* contrarium statuat, id quod
 elegantissimo sane apparatu Autor exequitur. Multo minus au-
 tem opponi merentur, quæ aperte sunt falsa, quasi *Rico* non ha-
 beat aquam nisi mutuata a flumine *Sapi*; quasi careat alveo ri-
 pisque, & sit fossatum artefactum; quasi sit simplex torrens, nec
 habeat aquas perennes; quasi non habeat caput, nec pedes, & per-
 perdat in alio stygis; quasi non habeat ostium, per quodd in-
 tret in mare inter Ariminum & *Rau*; quasi a Ravenna Ariminum
 iter facientibus *Rico* non occurrat; quasi sit nimis angustus, ne-
 que dignus, qui fungatur officio finis Italiae; quasi *Rubiconi* non
 adstet magnificus aliquis pons, qualis adfuerit *Luso*; quasi *Cæse- 13.*
nates habeant solum flumen *Sapini*, non vero Rubiconem; quasi
Rico non habeat aquas, uni molæ frumentariæ sufficientes; quasi
Rico, *Butrius*, & *Sabinianus*, non habeant aquam usque ad talos,
 & quæ sunt ejusdem commatis alia. Eodem pertinent, quæ
 ineptiam produunt, objectiones atque dubitationes, e. g. quod
Pisatellus nomen habeat sordidum; & *Cæsenates* illum non ve-
 rent Rubiconem; quod *Pisatellus* olim non iverit in mare, cum
14.
15.
16.
17.

Rosa

Cap. 18.

19.

20.

21.

21

22.

23.

24 - 27.

28 - 30.

Rora saltem dixerit, *Pisacellum* iuille, de mapp; quod *Cæsar* non transierit per *Casenam*, sed prope litus maris; quod *Arrius*, *Juiperam Malatessam*, *Principem Arimini*, laudans, dixerit; si hæc illi civitati præfuffet, quando *Cæsar* dubius hæferit, num *Rubiconem* contra interdictum patriæ transiret, ab ipso transitu desistisset, ne ditioni *Genebrizæ* vim inferre videretur; quod *Ugo Montaleonis* vendiderit bona inter *Mariculam* & *Rubiconem*; quod *Cæsar* non potuerit sinere auspicia penes *Riconem*, ut apud *Lulum*; quod *Frizzollus* se dicat accolam *Plufæ*, id est, *Lusi*, & hic sit *Rubico*; quod *Rico* non claudat triangulum *Gallæ*, nec suat ex *Alpibus*, prout *Lufus*; quod flumina dilataverint alveum, & quod *Lufus* parvus in se comparative ad *Riconem* sit magnus; quod *Casena* describatur per solum flumen *Sapim*, non vero per *Rubiconem*; ac denique, quod *Rubico* suat inter *Ariminum*, & *Ravennam*, hæcque verificetur de *Luso*. Longum foret, si quidem simul accuratissimas atque ingeniosissimas responsiones ad dubia ista, levioris ex parte momenti, conjungere vellemus. Pergimus itaque potius ad sanctionem *Rubiconianam*, de qua, ejusque relatoribus & impugnatoribus, subjungitur statim tractatio. Multi quamvis *Autores* eandem sanctionem transcripserunt referant, & inprimis *Pinacotheca Vaticana* egregie delineatam exhibeat; nihilo minus, supposititiam esse; judicaverunt *Janus Græterus*, *Anthonius Augustinus*, *Philippus Choverius*, *Jacobus Villamain*, atque alii. Sed non tanti videntur illorum argumenta. *Cl. Autori* nostro, ut eandem sententiam amplectatur, quin potius, genuinam esse sanctionem, rationibus non proletariis confirmat. Idque facit non autoritates solum autoritatibus opponendo, sed etiam sigillatim per partes eundo, ubi quidem legitimam esse probat, tum quoad substantiam, tum quoad modum & identitatem, tum quoad stilum, & elocutionem, ac verba, quibus constat. Et hic omnia, quæcunque scrupulum injicere poterant, vocabula diligentius examinantur, atque ostenditur, nullum eorum a conditione illorum temporum abhorreere. Prothefis de flumine *Sapi* tria postrema *Capita* conficit. Et primo quidem agitur de illius prerogativis, ac de portu *Augustali* ejusdem; postea de tribu *Sapinia*, deque præliis militaribus, initis apud *Sapim*, ac tandem de pontibus hujus fluminis, de temporibus, apud illud constructis, deque inscriptionibus, ibidem repertis, quæ ita *Cel. Braschius* persequitur omnia, ut nullis alieni præconiis commendationibus indigere videantur.

AD

NOVA ACTA ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomi VII Sectio XII.

Nordiska kampa daten, i en Sagostock samlade: om for-
na Kongar och Hidltar, för hwilken, förutan et ständigt
Aettartahl, Po alla befintliga svenska Kongar
och Drottningar, ic.

i e.

VOLUMEN HISTORICUM, CONTINENS
*variorum in orbe hyperboreo antiquo Regum, Heroum &
Pugilum res praclare ac mirabiliter gestas. Accessit
praeter conspectum genealogicum Suetbicornum Regum &
Reginarum accuratissimum, etiam praefatio, de causis
editi bujus operis, linguae Gothicae praerogativa, rerum
antiquarum jucunditate, historiarum hyperborearum fide,
earumque heic editarum chronotaxi; addito etiam
ante evulgarum catalogo &c.*

Stockholmiae, typis Jo. Hornii, Reg. Archivi typogr. 1737, fol.
Alph. 7 pl. 20.

Qui hoc Volumen historicum eximiis antiquitatum bo-
realium *καθημερίων* distinctum publici juris fecit, *Eri-
cus Julius Biærnerus*, Vir Clarissimus, industria sua
dudum gratiam apud omnes literarum cultores inuit, gloriam-
que

Xxx

que a veris historiæ septentrionalis æstimatoribus maximam adeptus est. Ex quo enim, anno hujus Sæculi XVII. Dissertatione academica *Suethiæ borealis* contemplationi sacra, initium bene de hisce studiis merendi fecit, postea tractationem de *Gothunheimia ejusque provinciis; Prodromum, in quò de Scythiæ, Gothiæ & Suethiæ etymo, nec non Runarum in cippis Helfingis & Medelpadicis inventarum ætate agitur; Epistolam responsoriam ad Cl. Celsium, dubia de delineatione & explicatione Runarum oborta de medio tollentem; dissertationem de Holmiæ situ antiquo, nomine & legibus, itemque Scandiæ aboriginibus; examen Runicum; opusculum antiquarium, quo aborigine Scandiæ Scythas, non Venedos fuisse, aduersus Conringium atque Leibnitium, evincitur; Epistolam de legum Suiso-Gothicarum, sigillatim Byræcalium vulgo Bircensium initiis ac fatis; observationes selectas ad antiquitates Scandianorum sepulchrales; Animadversiones in Magnifici Læscheri literatorem celtam; historiam Russorum antiquam; explicationem Calendarii Fennici; Descriptionem Scandiæ historico-geographicam; introductionem in antiquitates Hyperboreo-Scythicas, sigillatim prærogativam linguæ & cognitionem historiarum Gothicarum, volumina magno eruditionis apparatu referta, & a nemine non celebrata, edidit. Collectionis, quam manibus in præsentem terimus, e tenebris protrahendæ consilium illustrissimus Comes, *Gustavus Bonde* suggestit, & ut in exterorum gratiam latine converterentur singula, auctoritate sua perfecit. *Prolegomena* laudes linguæ Gothicæ, in ea historiarum parte præ ceteris necessariæ, continent. Habet hoc vetus lingua Gothica cum aliis linguis deperditis commune, ut & a paucissimis intelligatur, & aliis subinde idiomatibus mixta, pristinam castitatem penitus amittat. Quamvis enim hodieque & Islandicam linguam, & quæ per Saxoniam inferiorem obtinet Theodiscam loquendi rationem, affines imo cognatas & ferme geminas germanas habeat, pluribus tamen in locis discrepat, ita, ut parum egregie consultum ipsi fuisse reamur, quando Islandici scribæ, qui editis nunc Codicibus operam locarunt suam, recentiorem pronuntiandi morem hinc inde literarum pictura expressum dederunt, ea tamen propter collaudandi, quod & capi-*

tum

tum numeros & summas rerum propositarum sub exordium adjecerunt. Exterorum profectus in addiscendo linguæ Gothicæ genio admodum exiles adhuc fuerunt, quandoquidem & latini idiomatis ope usi sunt, quod quum Gothicas verner rarius adsequatur, adeoque ex versione in paraphrasin sæpius degenerat; & in scrutandis linguæ fontibus ad rivos minus limpidos, videlicet Lexica a *Wormio*, *Resenio* & *Verelio* adornata, confugerunt, quæ nunc ultra modum sunt arida, nunc mendis turpissimis ubique scatent. Optandum sane foret, ut in tanta literarum luce plures, in hac etiam palæstra, vires suas periclitarentur, & lectu dignissimas, quarum fidem, *Ottomis Sperlingii* testimonio in *novis literis maris Baltici* A. 1699 p. 366, collaudamus, rerum in septentrione gestarum historias, sive sagas, paulo curatius examinarent. Cl. *Biærnerus* sedecim libris exorsus est, quo alios ad ampliorem messem hoc specimine excitaret. En singulorum iudicium. Primum locum occupat *conspectus Sueciæ Regum & Reginarum genealogicus*, qui a *Bondeo*, si non adornatus, certe communicatus cum *Biærnero* fuit. Sequuntur 2) *origines Norrigiæ* ab Aro forsitan, percelebri Islandorum polyhistoro, concinnatæ, quem circa A. C. 1068. fato functum *Torsæus* in *prolegom. ad histor. Norrig.* contendit. 3) *Rhythmi de Carolo, Grimo & Hialmaro*, liberiori quadam ratione in latinam linguam conversi. Magnam statuit auctor esse veritatis speciem, versiculos hos eo, quo nunc leguntur, habitu sæculo circiter XIV. compositos, in se autem multo vetustius exordium habere, quandoquidem non ex *Fridthiofi* solum *animosi historia* apparet, ætatis antiquissimæ Scaldos carminibus *ὄμοιατελευτοῖς* mirum in modum delectatos, sed apud recentiores etiam moribus obtinuisse receptum, ut antiquatæ horridioresque cantilenæ data opera redderentur delicatiores & ad genium sæculi accommodarentur. 4) *De Rolfi, Kraki & Adili Regum Danicæ ætate vera*. Exstat ibi *Goeæ* divæ sub vaccæ symbolo cultæ commemoratio. Inde *Biærnerus* censet, Graios sacra hyperborea adsciscentes finxisse Tellurem deam, quam & Jo vocant, a Jove assimilatam vaccæ, quo furori Junonis furtivis mariti amoribus supervenientis subduceretur.

conf. *Rudbeckius atlantic.* T. II p. 472. 486. 490 sq. § 10. T. III p. 47. 648. 5) *Vita Fridthiofi animosi*, juris publici eam ob rationem facta, ut & patris *Torsteni Wickingii* memorabilia a *Renhielmio* collecta, & filiorum res gesta a *Verelio* emittæ plenius cognoscantur. 6) *Historia de Alfo Rege & ejus Heroibus*, quam in exordium Sæc. V. incidere cum *Torfizo Biærnerus* conjicit, vehementissime lamentatus, ipsum auctius longe exemplum manu exaratum, quod in tabulario Regis Daniæ asservatur, oculis non usurpasse, quamquam ejus rei certitudo, ex narratione quadam de *Hiore* Regis Rogalandiæ in Norrigia gemellis, ab *Ottone Sperlingio in laude Boreæ* p. 148 prolata, possit perspici. 7) *Historia de Itromundo Gripi filio*, & *Itroxii nigri*, de quo in saga superiori c. 16 agitur, nepote, qui ad Sæc. VII. magno *Asmundi Gnodii* nomine iterum videtur referendus. Magni æstimatur hoc antiquitatis fragmen, quod *Semmingi*, ignoti vulgo Sueciæ Regis, injicit memoriari. 8) *Historia de Halfdano Branzæ alumno*. Illum Sæculi VI. decus existimant, incertum, an recte Sueciæ Regem tradant, siquidem ex fide dignis rerum gestarum monumentis perspicuum est, Scaniæ eum ac Daniæ, avitis regnis, imperitasse. Sed eadem per sepe accidit hallucinatio. Sic enim Itacus Itamundi filius in *Historia Egilli & Asmundi* MSæta, Rex Sueciæ salutatur, quem Saga de Alfo superius a nobis excitata dynastam Scaniæ appellat. 9) *Historia de Sorlo robusto*, qui itidem Sæc. VI. vita ornavit sua. 10) *Historia de Halfdano filio Eysteni*. Hunc sub decursum Sæculi VII. genitum *Torfæus* perhibet, qua in re humani quidquam perpessum perspicacissimum hominem, pignore quovis certari posse, *Biærnerus* arbitratur. Memorantur in onusculo aliquot Sueciæ borealis provinciæ, *Biærnia*, *Hellulandia*, *Grenlandia*, *Hundingialandia*, *Reidgotalandia*, & una Botniæ Australis *Kyualandia*. 11) *Historia Samsonia Pulchr. filii Arturi Regis Angliæ*, quem ad Sæc. VI. retulit *Pering hœrdius*. 12) *Historia Volsungorum, sive enarratio rerum a Sigurdo T. ffuii interfectore gestarum*. Historiæ obscuritas litæ ansam dedit, quæ de *Ermanreco* seu *Jormunreco* Gothorum per Sueciam magnam principe inter *Jordanum & Torfæum*

faun ferbuit: nec congruum existimat *Bjærnerus*, tali semet controversiæ immiscere, cujus ea sane est ratio, ut critici montibus gravidis mures pariant, magnoque conatu maximas nugæ agant. Series genealogicas Volfungorum, qui & Ylfingi dicti sunt, itemque Giureingorum ab *Halfdano* grandevo Norrigitæ Rege descendendum, quos Gangingos *Warnefridus* nominat, deinde & Amalungorum, qui ab Amalo Augis filio Suecorum Rege, & vitam & nomen & familiam nacti sunt, *Torsæus* & *Peringskiæltius* adornarunt. 13) *Historia Ragnari Lodbrockii ejusque filiorum*. *Ragnarus* a plurimis ad Sæculum A. C. N. VIII refertur, ac, si nulla re alia, sane epicedio inclaruit, quod ex lapide descripsit *Saxo Grammaticus*. 14) *Historia Ani Bogræggii*, cujus nomen ideam hominis arcum flectentis vibrantisque menti representat. 15) *Historiola de Norna Gesto*. Hic & vita longæva, & laude Suecorum, quippe quorum magnificentiam, eminentiam, quamplurimaque in se collata beneficia commemorat, nomen sibi peperit. Vixit annos 300. Olavo Tryggvuo familiaris, & sub finem Sæculi demum X. exstinctus est. Coronidem addit 16) *Historia de Helgo Thori filio seu Thorsteinio*, id est urbium domorumque robore. Hæc eo gratior cariorque civitati literatæ esse potest, quum *Torsæo* harum rerum scrutatori sollicito & felicissimo inventori vix nomine tenus fuerit cognita. Habent ergo historiarum borealium cultores volumen utilissimum, cujus ope res tenebris plusquam Cimmeriis involutæ, in quibus explicandis Andabatarum ritu huc usque versati sunt, facili negotio illustrari poterunt. Non potest non & hic labor laboriosissimo auctori, qui jam tot industriæ ac sedulitatis monumenta posuit, æternam parere nominis æternitate dignissimi memoriam.

MEMOIRES HISTORIQUES, QUI CONCERNENT le Gouvernement de l'ancien & du nouveau Royaume de Tunis &c.

i.e.

COMMENTARIUM HISTORICUM DE REGIMINE præcisi & recentis Tuncæ, auctore SANTI GERVASIO.

Xxx 3

Paris.

Paris, 1736, 12. maj.

plag. 15.

Libri auctor *Saintgervais*, usque ad annum 1733 Gallorum apud Tunetanos Consul, editis his commentariis, hominibus legenda tradere, quæ vel ipse viderat, vel certo cognoverat, simul ac vitæ non inerti desidio exactæ rationem reddere, ac secuturos tandem consules monere de evitandis periculis, viamque laudis obtinendæ, egregio certe consilio, docere voluit. Sunt omnino Commentarii, in quibus sapius ordinem frustra requiras, semel dicta ter quaterque inculcari deprehendas, alia interdum & alia desideres. Præfatio tamen satis excusare videtur auctorem ac defendere, quæ docet, ex adversariis collecta hæc fuisse monumenta, uti illa ad manus venire; nec etiam mirum videbitur eruditis, nihil hic comparere eorum, quæ litterarum hodiernam illis in terris facièm, quæ doctores istorum hominum præcipuos tângunt. Optari quidem illa ab erudito quodam & exigi possent, quæ litteratæ nostræ rei haud parum lucis affunderent: Sed ab homine curis civilibus immerso & a litteris alieno quis expectet tanta, quis efflagitet? Accedamus ergo propius & quid rerum memoria dignarum afferat, extutiamus breviter. Antiquam Tuneti facièm sub imperio Carthaginiensium spectandam exhibet, nummos recenset, rudera enumerat, aquæductus adhuc existare ait, ingens ac stupendum opus, per 60 milliaria directum, quod nec temporis injuria, nec barbarorum furor, destruere potuerit. Quæ post Muhammedis fata, ruente Romano imperio, Tuneto acciderint, exponit; qua ratione Chaliphæ Saracenicæ urbem hanc curatoribus suis administrandam dederint, iis primum, quibus bene voluerint, deinde sub *Aarone Rashido* genti cuidam Numidicæ, Agalibis scilicet, qui continua serie magnaque auctoritate rebus præfuerunt. Phademitæ postea Aegypto potiti & sede imperii Cairum delata, vicariis Tuneti curam hæreditariam tradebant. Mohadâ contra A. C. 1050, Phademitarum adversarii, Chalipharumque Asiaticorum fautores, ejectis Phademitis Marocçæ sedem figebant, & Tunetum præsidiibus suis fovendum colendumque transmittabant. Anno tandem

1206

Pag. 6

13

1206 Lassi imperium sibi arrogarunt, & per tria fere sæcula trecentorum Regum auspiciis obtinuerunt. Ultimus erat *Hassan*, quem a *Barbarossa*, famoso illo pirata ejectum, *Carolus V.* restituit. *Hassano* vivis erepto ad *Philippum H.* Hispaniarum Regem devenerat Tunetum, *Selim II.* autem A. 1574 *Gouletta* & *Tuneto* expugnatis has terras suas fecit, & ad suos quoque posteros transmisit. Ante vero quam ulterius progrediamur, levem quendam errorem auctoris notemus. Ait Pag. 14. primos vicarios Abbasicorum principum Tunetum missos esse A. C. 576. cum constet Saracenicam dynastiam initium sumsisse ab A. C. 622. & Abbasiaci longo demum intervallo post, subactis Hashemitis, A. C. 729 sive 746. rerum potitos esse, ipse etiam auctor diserte Arabes dicat A. C. 653. expugnasse. Præ- 23. terea quoque Chalipharum vicarios *Emir* (dicendum fuerat *Emir-ol mum enin*) nuncupatos fuisse perperam asserit. *Secunda* 27. *sektione* describit foundationem Turcici regiminis in Tunetanos. *Boluk-Bascha* s. *Agæ*, primi constituti Tuneti domini, multas strages per 16 annos & nefanda edebant facinora. *Bassa* tandem quidam oberatus cum centum ducatorum millia abstulisset, exacerbati Tunetanorum animi penitus *Bassas* delere decreverant. Mitigati tamen, admiserunt, sed ita, ut nec publicis rebus se immitterent, nec insana in Tunetanos licentia grassarentur, ac tertio quovis anno novus Constantinopoli subministraretur. Beyorum, qui a *Diwano* constituuntur, nomina, fata, 33. incrementa, & potestatem ipsi *Diwano* tremendam depingit. Tertius illorum fuit *Cara Osman*, a quo usque ad ultimum *Hagi Mehmed Chogia* centum anni & 23 *Beyi* numerantur, quorum quinque tantum placida fatorum lege obierunt. Dignitas non est hæreditaria, si tamen supersint filii plures, non natu maximum, sed quemcunque velint, eligunt. Trium fratrum 38. *Beyorum*, *Mehmed Bey*, *Ali Bey* & *Ramaden Bey*, filiorum *Moradi II.* & unius avunculi, *Moradi* dissensus, caedes, sævitiam, inhumanitatem longe lateque ac eleganter exponit. Mores *Maradiita* repræsentat, ut alterum *Neronem* in scenam produxisse censeatur. *Nero* enim juvenem quendam alebat conjugis suæ nomine: *Morad* etiam publice Tuneti cum Turca quodam

dam conjugium, iniit. *Ramadan Bey*, metu *Moradi*, oculos huic eruendos iusserat. Chirurgus tamen tam apte artem, tam egregie res suas egerat *Moradus*, ut cæcus & lumine destitutus videretur omnibus, prius non detecta fraude, quam cum elabendi occasionem nactus *Moradus* nova moliri, & avunculum *Ramadanum* regno posset exuere. *Moradus* igitur, cum pro insolenti ingenio per templum quoddam Christianorum, cum apostatarum caterva, grassaretur (nec enim suam, nec Christianam fidem, curabat) a simulacro quodam colaphis cæditur. Perturbatus ille rei novitate, quærit, quid hoc sibi vellet. Respondent, qui aderant, sacrorum ministri, simulacrum hoc esse sanctæ cujusdam Martyris, *Luciæ* dictæ, quæ oculorum doloribus ac morbis mederi possit. Quo audito exhilaratus ille, oculorum meorum dolores ac tumorem, inquit, si levaris, tantum desinabo tibi olei, quantum lampas tua exiget. Continuo quoque promissa solvit, & sanxit, unde fax sacra perpetuo nutriretur. Notandam hanc historioplam auctor suæ fidei asseclis meliori de nota commendat. *Morado* huic successit *Ibrahim*, & huic *Hashem ben Ali*, cujus vitam ampliore stylo exsequitur & in eo laudat, quod Turcarum in Christianos licentiam ac insultus compresserit. Inspersit ta-

Pag. 65. men, pro more, alia quædam, ut de Turcarum in Mauros insolentia ac sævitie, de sermone Tunetanorum, partim Arabico barbaro ac per infinitas voces Africanas deturpato, partim Turcico, qui est communis ac vulgaris, partim corrupto Italico, quem

66. linguam Francicam appellant. De Apostatarum nequitia & damnis, quæ Christianis inferunt, ac de nationibus Europæis

67. & numero Judæorum, de ritu barbaram gerendi & decussatis pedibus sedendi, de manus extensione, qua Christianos excepturi

70. 71. honorant, de sphaerulis eorum precatoriis, de vestitu virili, de habitu mulierum pretioso, annulis, unguentis, cincinnis, pigmentis, de domiciliis, quæ, cum statuis & icunculis ex legis præscripto careant, Mosaico opere & sententiis Arabicis miro ductu

74. 76. intricatis ornantur. De situ & structura Tuneti, ejus historia

77. 78. & raris monumentorum reliquiis, de castello & Diwano, de

79. templorum copia ac reditu, de scholis ac asyis, itemque sacrificiis

- cultis

eulis, quos *Mahrabou* appellant, eorumque post mortem veneratione & duplici genere, de *Bassaris* seu foris mercatorum, de more virorum & mulierum in publicum prodeundi, de numero & tempore claudendarum portarum, de mancipiis eorumque triplici genere, de Judæis vel Mauris vel Liburnis, qui, quamvis eandem urbis partem incolant, iisdemque templis, iisdem fruuntur legibus, vatiniāno tamen se odio prosequuntur: de Græcis & Capucinis, de Trinitariis, quibus pia quædam hispana matrona curam mancipiorum christianorum corporales acque ac spirituales injunxit. De *Divoano* & judicam promotionibus, de *Judicio Chara* s. divinæ justitiæ, quod, uti maxime auctoritatis est, Mûfti summus, alique, Kadi etiam non unus, Sheriphi plures, implent. Ad *Beyos* redit, eorumque munera ac potestatem, *Hodiernum* præ ceteris, nativis coloribus effingit, *Hafchem ben ali*, ejusque indolem ad summa quæque efficitam, originem abjectam, (patre enim apostata Cretenfi & matre Maurâ natus, in campo bellico dolose adolevit) honorum porro incrementa, occasionem, qua eventus ad tantum fuit fastigium, enarrat. Inscrit quædam de *Badouvinis* seu campestribus Arabibus, quorum, licet agrestium hominum, nativam in agendis coram *Beyo* causis suis, ita admiratur, ita collaudat, ut lectores in stuporem prorsus & admirationem rapiat. *Beyus* hodiernus eam, quam antecessorum nullus, imperii ætatem attigit. Rebus enim per 28 & plures annos præest; ex quo factum, ut ostenderit, qua ratione fallacem fortunam evitare & inconcussam servare dignitatem potuerit. Sententiæ quoque ferendæ modum, triplex ejus matrimonium, filiorum numerum & virtutes, uxorum custodiam, apostatarum servilia, apparatusque festivum exponit, quo per annum ornare semel domum & amicos convivio excipere solet; simul etiam gallico more cupediarum ac cibariarum quævis genera depingit, quo cupidus harum dalarum lectores allicere & recreare suavi possit promulside. Operarum deinde somnique & vigiliarum vicissitudines, internam animi faciem, tributū collectionem (vel enim ipse *Beyus*, vel natu major filius, tributum exactari, quovis

Pag. 82. 83.
 84.
 87.
 88.
 88. 89.
 ibid.
 93.
 96.

- semestri terram pervagantur) Turcarum Maurorumque stipendia, copiarum viam, rem bellicam, vestigalia, & prostibulo-
- Pag. 122. rum tandem pretia persequitur. De Bassa, Doletti, Chaya, Agz
141. & urbis rectore, brevibus differit. Ad religionem Muhammedicam delinendam se convertit & quinque, quibus illa nititur, fundamenta, Confessionem fidei, preces, jejunia, lotiones, sacrum iter, & quæ cum iis connectuntur, *Muhammedis* brevem ex *Cherreo* effigiem, causasque Muhammedismi exorti & late propagati, historiamque Al-Corani collecti exhibet. Fallitur tamen in quibusdam, cum majore civilium & Turcicarum rerum, quam arabicæ linguæ & doctrinarum orientalium cognitione instructus videatur. Ex *Chalcocondiſta*, quem laudat, refert, cum, quinquaginta post *Muhammedem* annis, exempla Corani deturpata mendosis lectionibus & ipsa commentatorum nequitia in pejus mutata fuissent, *Morbafum*, filium *El heſon*, Chalipham Bâbylonicum, sex scribarum ope, collegisse Coranura, emendasse & demerſis in ædificia, Damasci fluvio, reliquis exemplis, unicum suum, hominibus imposuisse. Quis novit unquam, quis audivit hæc nomina? Quis ita dictum Damasci fluvium leget? Bonæ fidei omnes historici, *Abi Bur* &
151. *Omaro* illud, proxime post *Muhammedis* tempora, tribuunt. Indignatur *Muhammedis*, quod serum tam gratam ipsi, tam congruum ejus votis ac ausibus, paradiso & voluptatibus futuræ vitæ exquisitissimis interdixerit, cum tamen contrarium docuerit *Hadr. Rolandus, Libr. II de Relig. Muham. §. 19* nemoque, credo, erit, qui cum Autore nostro eadem hæc in refer-
157. tiat. *Agis* (legendum *Hagi*) ait significare dilectum Deo. Nil minus; vel tyrones norunt, notare illud sacrum viatorem. Ibidem de quatuor solennibus Muhammedanorum festis agit, Paschate scilicet minore, quod, sub finem Ramadanæ, exactis jejuniis, & majore, quod peregrinatores Meccæ, & domi quisque, celebrant; die decimo Dilhegiæ dieque natali & emortuali *Mu-*
159. *hammedis*, quorum illum *Melou*, hunc *Chovre* Autor vocat, jumenta mactant & in pauperes erogant; mores quosdam & animi dotes Tunetanorum indicaturus candorem & ingenium Turcarum excellens laudat, quod tamen apostatarum Mauro-
- rum

rum consortium adeo deturpat, ut similiter auro & fac-
 minis avide inhiunt; de procerum mercatorum ac plebis vi-
 vendi ratione, educatione libererum, de conjugio, disserit &
 modum commonstrat, quo feminae, quod in laude ponitur,
 quinque se effingunt; funeralia, medicorum fata morborum-
 que habitum describit, præ ceteris, unius, quem *Janon* dicunt,
 id est Phrenesiam, ac demoniorum agitationem, qua feminae
 complures pereunt; præter varios ritus, pœnas capitales Tun-
 tanorum affert. Politicam faciem regni Tunetani, interiores
 motus externosque hostes aut amicos, ostendit. Post, succes-
 sores suos instruit, quomodo bene rebus suis præesse, & quidem,
 quaratione civium suorum commodum curare, incolarum damna
 cavere, curiæ suæ, summoque magistratui placere, commer-
 cium tandem augere & in majus extollere fastigium queant.
 Breviter, quomodo Galli cum Tunetanis agant, docet, & suc-
 cincta, climatis, regionis, camporum, & modi Christianorum
 illic vivendi, descriptione commentariis hoc claudit, quos ha-
 rum rerum amantibus utilissimos, necessarios, meliori modo
 commendamus.

Pag. 177.

182.

187. 191.

195.

199.

213.

249.

271. 297.

317.

332.

**DISSERTATIO BIBLICO. PHYSICA DE LITE-
 rali proprio Sacra Scriptura sensu, præsertim a patri-
 bus unanimiter recepto, in rebus etiam Physicis sancte
 observanda, & erroneo vulgi sensu eidem non obtrudendo:
 In aula Collegii Panormitani Societatis Jesu, a P. BENE-
 DICTO PLAZZA, Syracusano, in eodem collegio, olim
 Theologia, nunc sacrorum Literarum, Professore, publica
 disputationi exposita.**

Panormi, 1731, apud Stephanum Amato.

Superiorum facultate, pag. 216.

Raptim ac tumultuarie typis esse mandatam hanc *Plazza*,
 rigidi societatis Jesu satellitis, dissertationem, & ipse pro-
 fitetur in præfatione Autor, & habitus ac indoles omnis opul-
 culi hujus commonstrant luculenter. Componere autem isto

Yyy 2

labo-

labore sacras & profanas, uti vocat, philosophiæ disciplinas induxit animum. Divinarum litterarum sane interest, ne quid ex corruptis philosophorum nonnullorum placitis ferant detrimenti: interest etiam philosophiæ, ne a veritate revelata eaque certissima ulla aberret ratione. Evincere itaque reverendus Pater germanum Codicis diviniore sensum, & a vulgi erroribus in re philosophica vindicare, studet. Sed, *Tantum potuit religio suadere malorum*, ut auctoritate hujus illiusve Doctoris, rectam veramque sententiam sacrarum litterarum declarari posse, existimet, atque adeo ex fonte minus limpido hauriat, que profert, omnia. Ita est; dici non potest, quanta animi contentione seu potius impetu ruat in patrum errores, quantumque injuriam inferat rationi a Deo ipso profecta. Huc omnia collineant, sequentibus comprehensa capitibus: Multiplices Sacræ Scripturæ sensus recenset & questionum resolutione haud satis apta reddit obscuros. Regulas quoque prescribit ad eligendam, in quavis materia, inter propriam & figuratam litteralem Scripturæ explicationem. Nec consuetudini nec veritati litterarum sacrarum congruere existimat, ad erroneum vulgi sensum suas in rebus physicis accommodare sententias. Proprium Scripturæ sensum, a sanctis patribus communiter receptum, vulgari veterum errori, de Hemisphere cœli figura terræque planitie non indulgere, pronunciat. Nusquam Antipodas, juxta datas regulas, exclusisse Scripturam, & nunquam damnasse ecclesiam, nec, si qui eos negarunt, culpandos esse pios patres: Systema mundi Copernicanum sacris litteris omnino repugnare, atque adeo plusquam falsum esse: Hinc Autor Galilæi exponit argumenta contra Copernicanos, eaque Scripturæ effatis corroborat. Denique adverstari sibi videtur Scripturæ, Systema brutorum animalium mechanicum: Copernicanorum etiam tria, quæ supersunt, argumenta refellit & ostendit, Cartesiani physici corporis ideam Eucharistiæ mysterium evertere funditus. *Atque* questionibus levioris notæ addit, & denique aquas supra cœlestes in Scripturis expressas, non saper cœlum fidei, sed streum collocatas videri, pronunciat. En feriam rerum, que con-

consequere lector candidus haud poterit, multo minus comprobare? Liceat tamen penitus dispicere de uno alterove Capite, speciatim de systemate *Copernicano*. De quiete Solis & gemino telluris motu excitata præcipue fuit opinio ex editis a *Nicolao Copernico* Anno 1543, libris, de revolutionibus orbium celestium, quos ipsi summo pontifici *Paulo III* dedicavit: quod tamen illi haud profuit, ac iidem libri, *Paulo II* imperante, fuerunt rejecti, & non, nisi in locis correctis, in quibus de situ & motu terræ disputat, anno 1620, permitti. Hoc vero systema sacris litteris omnino repugnare, noster probaturus, ita subducit rationes: Sacra oracula, juxta probatos Canones intellecta, hunc diurnum, & annum solis motum localem, terræque immobilitatem, hinc ejusdem terræ in cæli fiderei centro positionem, plurimis in locis aperte doceant. Quare, quum de inconcussa sacrarum litterarum veritate dubitare sit nefas, illud systema, non ut absolute verum, sed tantum veluti hypothesis sustineri potest: Hæc sane notissima objectio ab Autore stabilitur ex *Jos. X, 12. Sol contra Gibeon ne movearis, Et Luna contra vallem Ajaion: Steteruntque Sol Et Luna &c.* & rursus: *Stetit itaque Sol in medio Cæli, Et non festinavit occumbere, spatio unius diei &c.* Ebraeorum verba proprie significant, *stetit Sol*. Inde arguit noster, Ebraicam silentii vocem significare quietem, & cessationem ab omni motu, vid. *Ecclef. 43, 25. in sermone ejus stetit ventus.* conf. *Luc. 23, 26.* Nec omittit *Isa. 38, 7. 8. Ps. 92, 1.* aliaque loca, quibus solis motus & terræ quies adseritur. Terram vero in universi visibilis seu cæli fiderei centro consistere, se in duabus loquendi rationibus invenisse & vidisse videtur Autor, nimirum verbis *Exod. 20, 4. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in cælo desuper, & quæ in terra deorsum. Deut. 4, 39. Proverb. 25, 3.* Nos vero existimamus, ne Argo quidem perspicaciorem centrum systematis in dictis verbis deprehendere posse, uti nec quisquam alius interpretum illud detexit. Cumulat prolata Autor cum sententiis patrum, quibus cordatioribus vix ullam adhibebunt

pag. 42. fidem. Omnia denique redeunt ad regulam hermeneuticam ab Autore prolatam, quæ ita sese habet: *Retinendus est litteralis ille sanctorum scripturarum sensus, quem tenet S. Mater Ecclesia, quemve amplectitur unanimes vel fere unanimes patrum consensus, præsertim antiquiorum & sanctiorum.* Eadem ratione reliqua Autor persequitur effata codicis divini, adeo, ut ridiculus videatur omnis dissertationis titulus quem adduximus in fronte, quam, loco inscriptionis: *Dissertatio Biblico-physica de Litterali proprio sacrae scripturae sensu*, substitui debuisset sequens: *Collectio opinionum & explicationum sanctorum patrum de nonnullis Scripturae S. dictis.* Scatet itaque superstitione & ingenii siccitate liber omnis, typhothetarum vitiiis etiam misere conspurcatus. Emolumento tamen erit iis, qui rationem sanam præferunt, scopulisque illis cupiunt adherere.

REFLECTIONS ON THE CHARACTER OF JAPIS
in Virgil.

i. e.

OBSERVATIONES IN DESCRIPTIONEM JAPIDIS a Virgilio factam, qua Aeneas Musa, Augusti Medicus delineatur, Autore F. ALTERBURY, Episcopo, Accedit vindicatio Aeneas ob novam lectionem & interpretationem versus Virgiliani.

Londini, 1740, apud Thomam Knye.

4. plag. 11.

Ampla illa vulneris Aeneæ inflicti, tentataque ab Japide sanationis, descriptio, quam ultimo Aeneidos libro a Virgilio insertam legimus, variis commentatorum curis & interpretationibus uberrimam occasionem suppeditavit, a quorum plures eam artis salutaris cultoribus minus honorificam censuere, abjectam medicinæ conditionem ex iis verbis, *Scire potestates herbarum, usumque medendi Maluit, & mutas agitare inglorius artes;* evincere conati, quibus tamen non minore contentione ab aliis respon-

responsum, nihilque inde artis dignitati derogari, demonstratum est. A quorum partibus Cl. commemoratae scriptiois Autor stare videtur, qui in illa, nobilissimum multoque studio adumbratum Medici consummatissimi characterem deprehendit; cumque apud omnes in confesso sit, characteres illos passim in Aeneide designatos celebrium virorum, qui tempore *Virgilio* Romae in *Augusti* aula floruerint, imaginem referre, hic quoque, principis cujusdam medici elogium exhiberi, confet, neque ullam, cui rectius conveniat, in *Augusti* historia invenire potuit, quam *Antonium Musam*, qui *Augustum* gravibus morbis laborantem aliquoties feliciter sanavit, magnamque inde nominis famam consecutus est, cujus etiam honori epigramma *Virgilius* dicavit, quod in catalectis ejus asservatum est, etsi multi adhuc, illud a *Virgilio* scriptum esse, dubitent. Omne illud artificium, quod *Virgilius* ad ornandam & augendam Medici sui ideam adhibuit, ita copiose & eleganter a Cl. Autore expositum est, ut illam non solum singulari studio, sed & uberrimo affectu perfectam, & in magni forte alicujus medici honorem, operi suo insertam esse, arbitramur; verum enim vero distinctas aliquas notas, quae illam *Antonio Musa* potissimum vindicent, ut verum lateamus, collata tota hac descriptione, cum iis, quae ex aliis monumentis de ejus vita & gestis ad nos pervenerant, observare nondum potuimus; sane qui veterum characteres certis personis assignare volunt, si sine historiae consensu id fecerint, nimis ingenio indulgere videbuntur, neque illud ad fidem faciendam sufficiet, quod illo forte tempore nota fuerint facta alicujus Viri, ut ad illa dicatur Poeta respexisse; nos certe post tot saeculorum lapsum adeo parum divinando assequimur, ut nec nobis constet posterisque constare possit, in cujus honorem haec ab Autore nostro conscripta sunt, etsi ipse moneat, se saepius ad aliquem celebrem Medicum ex amicis suis, nomine quamvis suppresso, dum observationes suas in chartam conjecit, respexisse, virtutesque ejus delineasse. Dum totum hunc *Virgilio* locum sigillatim expendit, multa notatu atque ulteriore disquisitione digna exhibet; sic singularem aliquem Medicorum vestitum quondam fuisse, ex verbis:

— — — Ille

Ille retorto

Paeonium in morem senior succinctus, amictu.
colligendum putat, etsi a nullo, qualis ille, quare ratione ab aliis distinctus fuerit, adhuc traditum sit. Ut alia jam, quae passim tangit, silentio praetermittamus, ab aliis commentatoribus in diversa abit, dum haec verba explicat.

Ipse suas artes, sua munera laetus Apollo

Augurium citharamque dedit, ceterosque sagittas;

Plerique enim legendum putant, *dabat*, idemque denotare putant, ac daturus erat, qui loquendi modus ceteroquin poetis non infrequens est, ut simillimo *Ovidii* loco *Lib. XIV. Metamorphoseon* constat, dum *Sibylla* ait,

Lux aeterna mihi carituraeque sine dabatur,

Si mea virginitas &c.

& paulo post:

Hos tamen ille mihi dabat aeternamque juventam;

Si venerem paterer.

itaque optionem, qua potissimum arte excellere velit, *Japidi* ab *Apolline* concessam, his verbis innui credunt, quod sequentibus ulterius pateat, ubi

Scire potestates herbarum, usumque medendi

mauuisse, adeoque solam Medicinæ scientiam sibi elegisse, & ab *Apolline* accepisse, dicitur. Ast *Autor Cl. dedit*, legendum censet, utque eo digniorem nobis, ejus tanquam

Phæbo ante alios dilecti

ideam sistat, in omnibus his artibus, *Japidem* excelluisse, etsi solam potissimum exercuerit Medicinam, illudque a Poeta indicari, sibi persuadet. Quam sententiam editor in adjecta dissertatione, pluribus, operose defendit, qui non solum lectionem illam, *dedit*, antiquissimis Manuscriptis & impressis codicibus propriam, & a pluribus viris doctis probatam, evincere conatur, sed & in sensu proprio, qui *conferre* & *largiri*, non *offerre tantum*, denotat, acceptam esse, urget, simul aliorum interpretum, qui *dabat* legunt, & notionem *oblationis* cum illo conjungunt,

rationes

rationes refellere laborat, quæ harum rerum curiosis in ipso opusculo evolventia commendamus.

TRACTATUS JURIS PUBLICI FUNDAMENTALIS, de Clypeis militaribus Germanorum, in quo varia ad Jus Feudale spectantes materiæ illustrantur, tribus partibus absolutus, quarum I. de Clypeorum capacibus & incapacibus, II. de conciliis & expeditionibus militaribus, III. de corporibus feudalis clypeis præditis, agit, Editus ac indice instructus a PHILIPPO SPERL.

Norimbergæ, sumptibus Joannis Stein, 1736, 4.

Alph. i plag. 8.

Haud sane contemnendam, uti nobis quidem videtur, in Publica ac Feudali Jure notitiam sapit eruditum illud de *Clypeis Germanorum militaribus* opusculum. Quæ in eo notatu digniora nostris obvenerint oculis, paucis jam significabimus. De ætate libri veteris, qui de beneficiis inscribitur, acute differit nobilissimus Autor, *Preheri* enim, *Thomasi*, *Gundlingii*, & qui eum sequitur, *Piescheri*, tantum abest, ut illi conjecturæ placeant, ut libelli hujus Autorem ad *Carolus M.* referre malit, quam præstantissimorum horum virorum sententiam amplecti. In rem suam producit *Eginhartum*, in *Vita Caroli M. Cap. XXIX.* & *Annalibus Francorum* ad annum 802. apud *Lambecium* de *Bibliotheca Casarea Vindobon. Cap. V p. 382.* quamquam negare non audeat, sequentibus temporibus complura ab Imperatoribus Regibusque Germaniæ fuisse interpolata. Ut Clypeorum militarium originem atque doctrinam solide & distincte traderet Autor, Feudorum initia & finem apud Germanos paullo altius repetit. Asia, uti omnium gentium, ita non minus populorum Germanicorum; patria fuit primæva, quod omni carere dubio putat. Quo vero antiquissimi nostri propagatores migrarint exinde, nondum expedita res est, aliis in terras septentrionales, ceu apud *Pufendorfium*, *Hist. Sued. l. 1.*

Pag. 1. sq.

gloriantur Suedi, aliis, iisque plerisque, in Scytarum regionem, circa mare nigrum factum id esse, contendentibus, quibus idem accedit doctissimus Autor, quod ipsi Teutones Græcos illos Heroes, Herculem puta, Ulysses, & alios, apud se Reges fuisse, memoraverint, *Tacito teste de Morib. Germ. Cap. III.* Et ex his quidem traditionibus patere scriptor noster existimat, Teutones nec a Romanis, nec a Gallis, quod *Cæsari, de Bello Gall. 6, 24.* & *Tacito l. c. Cap. XXVIII.* visum, sed ex Rætia potius Scytiaque provenisse, ita profecto, ut semper patres, & propagatores gentis, in sedibus ab se cultis permanerint, donec terræ illorum juventutis florere abundarent; tunc enim juvenes ad occupandas oras alienas incultas, vel cultas, hostibus armata manu eripiendas, mittere solebant. Ut vero illi ipsi coloni constantia atque fortitudine majori extraneas sibi vindicarent terras, ejurare patriam, suam debebant, quod *Taciti loco*, (non ut in Opusculo hoc legimus, *Julii Cæsaris*) probatur *Hybor. 4, 28.* Parum accurate & perspicue Juris Feudalis Doctores ex dogmatibus alienis & Longobardicis, de iis, qui Feudorum capaces sunt, exponere, ostendit *Clarissimus Spertl*, dum neque inter eum, qui accipit, neque eum, qui dat Feudum, recte distinguant, sive masculus, sive femina, sive ingenuus, sive nobilis, sive rusticus, sive major, sive minor, sive impubes, sive prodigus, sive furiosus, sive Clericus, sive Laicus, sive paterfamilias, sive filius sit, itemque, sive inferior a superiore, vel hic ab inferiore accipiat. Et miratur sane Autor, quod novissimi quoque Jcti, sine omni discrimine inter Feuda vera Teutonica, quæ quinque continentur Clypeis, & Pseudo-Feuda, sive oblata, sive fiscalia (*Kammer- und Probstey-Lehen*), easdem, quasi re bene gesta, nœnas repetierint. Sed quid de Clypeorum numero traditur? Septem eorum classes constituit *Autor de beneficiis 8, 2*, quem sequitur *Speculum Saxonic. Lib. I Art. 3. Jus Feud. Sax. c. 1. & Alemann. c. 1. §. 1.* Plane tamen sibi persuadere nequit Autor, Germanos tam multos constituisse gradus sabinfeudationum, a quibus distinctiones Clypeorum petende. Existimat potius, quinque tantum Clypeos & Vassorum Classes in imperio fuisse, scilicet clypeum, quem

Pag. 58.

quem Rex gerit, clypeum, qua Duces gavisi, clypeum, qui graviore concessus, clypeum, quem nobiles habuerunt, & denique clypeum, qui in cives & rusticos transferri solebat. Quod in *Jure Feudali Alemann. Cap. CXXXII.* legitur, jurisdictionis Feuda non ultra tertiam manum, feuda recta & propria autem usque ad manum septimam concedi, id explicat *Jus Feud. Sax. Cap. LXXI.* quod prius de Feudis imperii Teutonicis, septima vero subinféudatio de aliis irregularibus, peregrinis, Romanis beneficiis, & pseudo-feudis fit intelligendum, quorum finis unice ad reverentiam, defensionem & taciturnitatem domino præstandam, non tamen in pace administrandæ justitiæ, & in bello patriæ defendendæ causa, fuit constitutus. Merito igitur feuda irregularia & impropria appellantur, cum e contrario feuda imperii causa, & ad rei publicæ conservationem introducta, vera sint recta & regularia. Inque his ipsis non nisi quinta vice subinféudationem habuisse locum, contendit Autor. Quod **Pag. 220.** si olim a Vasallo jus jurandum fidelitatis præstandum esset, dominus manu tenuit festucam, seu baculum, cujus tanta apud Germanos autoritas erat, quod ratum firmum esse volebant, ea interposita, perficerent, id quod *Jure quoque Feudali Saxoniæ. c. 66.* præcipitur. In quibusdam tamen iudiciis non nisi nominatio hujus solemnitatis in jure jurando adhibitæ superest, Germanice *die Eyd-Stabung, Angelobung zum Gerichts-Stab.* Legi etiam monet Autor, in Diplomatibus vetustioribus, Landfassicorum equitum prædicata, ut *Stab-Herren* dicerentur, & inde etiam in iudiciis Germaniæ criminalibus baculi fractionem in usu esse subjicit, ad denotandam probationum sufficientiam atque finem. Maxime enim illi est probabile, quod hic ritus a sacerdotibus tantum in Ordaliis & Synodicis iudiciis initio usitatus, & deinceps ad jus jurandum in foro seculari præstitum, fuerit adhibitus. Et ex his, quæ speciminis loco protulimus, facile cognoscat Lector, quid boni complectatur Opusculum illud eruditi Autoris.

JOHANNIS FRIDERICI BERTRAMI, THEOLO-
gi in Aula Ostfrisica. PARERGA OSTFRISICA, quibus
consententur dissertationes, de rerum in ecclesia & repu-
blica Frisia orientalis gestarum scriptoribus. Accedit sa-
tura observationum ad historiam F. O. & ecclesiasticam
& litterariam spectantium.

Bremæ, apud Nathanael Saurmann, 1785, 8.

14 $\frac{3}{4}$ plag.

Qui non uno titulo ante jam sibi litteratos obstrinxit,
 S. Rev. Autor, pergit hic lucubrationes suas cum so-
 cietate doctorum communicare, atque imprimis quin-
 que elegantissimas disputationes exhibet. *Prima* illarum, de
 Chronico *Eggerici Beningæ*, lectu quædam dignissima affert.
 Fuit ille ex antiqua inter Frisones gente ortus, vir nobilissimus,
 scriptor mediocris. In aulis *Edsardi primi, Ermonis II. & Jo-*
hannis I. claruit, & scripsit *Volledige Chronyck van Ostfriesland*,
 sive *Annales Ostfriscos*, quos *Eilh. Folck. Harkenroth*, apud
 Emdenses verbi divini minister, *Ann. 723.* auctos evulgavit.
 Absolvuntur isti *libris quatuor*, qui in suos paragraphos vel ca-
 pita commode divisi sunt. Res Autor eo, quem natura jubet,
 ordine, & qui annalibus proprius est, persequitur, scilicet se-
 cundum seriem temporum & annorum. Fontes, unde suade-
 fumsit, sunt, quod ad vetustissimam historiam attinet, *Kranzius*
 & pauci alii veteres historici. Res mediæ ævi maxima parte ex
 chronicis & scriptoribus privatis, monasteriorum præcipue ta-
 bulis, petiit, suæ ætatis acta dies & experientia ipsi suggererunt.
 Veritatis plerumque studiosus fuit, ita tamen, ut interdum etiam
 decipiatur. *Commentatio secunda* agit de *Ubbone Ennio*, ejus-
 que historia. De vita hujus viri, *prima sessione* proposita, nihil
 attinet multa exerpere, cum nemo facile sit eruditum, qui
 non *Freherum, Popeblunianum, Andream Wittenium, Bailium,*
Hanckium, Clarmundum, Benthemiun, vel alium ejusmodi scri-
 ptorem possideat, aut etiam vitam *Ennii*, a *Nic. Mulerio* ex
 instituto consignatam & cura *Nic. Hinck*, Professoris quondam
 Groningani, A. 1728. reculam, legere possit. dili.

diligentiæ aliquot debentur libri, quibus historiam Frisiæ orientalis descripsit atque illustravit. Percenset illos *altera sectio*. Præcipuum opus est rerum Friscarum historia, per decades distributa, cujus non solum causæ & occasio, sed titulus pariter, æconomia, argumentum, editiones, stilus, fides, atque alia, denotantur. *Tertia* demum *sectio* controversiam, sive litem historico-criticam, quæ *Ennio* cum *Suffrido Petri*, *Furmerio*, & *Hannemannio*, intercessit, accuratius tangit. Sed dissertationem nos potius ad *tertiam* progrediamur, qua *Ennonis Rudolphi Breneyßeni* historia Ostfriscica describitur. Hic vir illustris atque in aula Ostfriscica ante Cancellarius, & a consiliis intimis, nunc vero beatè defunctus, historiam Ostfriscicam Germanica lingua, sub titulo: *Ostfriesische Historie und Landes-Verfassung aus denen im Fürstlichen Archive vorhandenen und sonst colligirten glaubwürdigen Documenten*, cet. cet. descripsit, ac jussu publico, duobus Tomis A. 1720. evulgavit. Egregium illud opus non nudam ac solitariam complectitur historiam, sed πολιτικὴν in primis ac πραγματικὴν. Fidem libri quamquam *Harkenrothius*, Pastor Appingadamenfis, extenuare voluit, firma tamen stat illa atque inconcussa. Id quod etiam *Acta* nostra, *Mense Januario* A. 1731. publicata, non potuerunt non testari, unde hanc ob causam integra, licet fusior illa sit, percensio a Cl. *Bertramo*, jure quodam suo, repetitur, unâ cum *Serenissimi principis mandato*, quo usum illius in judicii perpetuum & solemnem esse debere, sancitur. *Quarta* dissertatio agit de aliis varii generis rerum Ostfriscicarum scriptoribus, & primo quidem de chronologis *Fabricio*, *Rawinga*, *Harkenrothio*, quorum illè *Chronicam* edidit, Hamburgi A. 1606. primo publicatam, alter, *Fabricium* sequutus, novam *Chronicam* Ostfriscicam scripsit, ac tertius denique similem laborem suscepit, qui aliquoties lucem vidit sub tit. *Ostfries Histories Kronykje van eenige voornaame Geschiedenissen, en Oostfriesland en nabarige Landchappen vorgefallen*, ceti. Illis subjunguntur præstantiores atque accuratiores, *Ernestus Frid. a Wicht*, *Nordanus*, cujus annales Frisiæ MSti celebrantur, *Ulricus a Werduin*, qui seriem gentis suæ scripsit, a primitis ejus initiis, ad annum usque

1667, quæ Werdumi adhuc asservatur, atque alia etiam huic pertinentia, in schedis reliquit, *Christianus Funckius*, pastor olim Auricanus, senior, qui chronicon Auricanum confecit, ut exteros illos, *Picvium Winssemium*, *Christianum Schoratum*, & *Cornel. Kempium*, taceamus. Accedunt carmina, quibus Acta gentis Frisicæ æternitati consecrantur, quo pertinent *Martini Hamconii* Frisia, seu de viris rebusque Frisicæ illustribus libri duo, *Guiljelmi Fullonii Guopbei* Emdanæ civitatis encomium; *Christiani Loefferi* vita *Edvardi primi*, & *Seb. Eberhardi Ibernigii* carmen historicum de rebus Frisicæ orientalis. Postea de iis, qui Itirpium Ostfriscarum aliquam habuere rationem, *Ubbone Emmio*, *Eilhardo Loringo*, *Ulrico a Werdum*, ac *Gorhofredo Henr. Mullero*, Essenenbum cõsule, hinc de Chorographis & Geographis, *Kempio*, *Emmio*, *Hærckenrothio*, aliis, quibus ipse autor se jungit, agitur. Neque silentio involvuntur, qui Frisicæ orientalis antiquitates eruere laborarunt, aut qui peculiarem aliquam historiz Eglicæ portionem perstrinxerunt, uti & coronidis loco, de factis Frisicis vaticinia profert. *Quinta S. rev. Bertrami* disertatis rerum in cætu Frisicæ Or. sacro gèstarum scriptores enarrat, & varia, quæ in ipso libro evolvi merentur, notatu dignissima profert. Finem denique facit lanx satura, qua sistuntur: Friso orientalis inter sanctos pontificios relatus: juris Ostfriscici provincialis quædam de rebus ecclesiasticis sancita fabulosaque originès: Friso orientalis veritatis evangelicæ ante reformata sacra testis: & *Catharina*, Frisonum princeps, *Gustavi*que Suecorum Regis filia, orthodoxa. Hæc pertinent deinde summus *Catharinæ* in veritatem evangelicam amor, ardensque ejusdem studium, assidua ejusdem sacrarum literarum meditatio, cum oratione frequenti conjuncta, pietatis, quibus *Catharina* operabatur, exercitia, epitaphium ipsius a *Mesandro* confectum. Sistuntur porro, eadem in appendice, Friso orientalis inventor, quo titulo ingenia celebrantur, quæ istis in regionibus prognata inventionibus se suis commendarunt: *Philippi Marnirii*, domini de *Adelgunde*, liber, *des H. Rœm. Reichs Bienen-Korb* dictus; in quo superstitiones pontificicæ facete atque false deridentur, percontantur: *Musthias Vebe Ariamus* justas in Frisia orientali pœnas laens: *Conradus Potinius*, ex nobili familia Westphalica a *Porten* oriundus, pastor quondam Wittmundanus, ob scripta pariter ac certamina clarissimus. Postremo loco subjunguntur animadversiones ad historiam criticam *Johannis a Lasco*, paucos ante annos editam. Singula ista specimina exquisitæ eruditionis testes ac lectu dignissima sunt.

INDEX AUTORUM,

quorum Libri, aut Inventa, in hoc
Volumine continentur:

I. Libri Theologici, & ad Historiam Eccle- siasticam spectantes.

- A** budacni, seu Barbati, (Josephi) *Historia Jacobitarum, seu
Coptorum, in Aegypto, Libya, Nubia, Aethiopia tota, &
Cypri insulae parte habitantium, cum annotationibus Jo. Nicolai,
ex edit. Sieb. Havercampi.* 260
- Adelmanni ab Adelmensfelden *de dissonis sacrae Scripturae trans-
lationibus Epistola.* 183
- Anonymi *Tentamen, quo animabus separatus ac singularis status
inde in morte usque ad resurrectionem corporis asseritur.* 102
Diff. Historico-Theologica de Antonio Albizio. 135
Nova Dissertatio in verba consecrationis eucharistica.
166
*Diff. Historico-Critico-Dogmatica de identitate, ex-
sistentia, multiplicitate, cultu & miraculis manus dextrae S. Joan-
nis Baptistae.* 171
Diff. Philologica de Prunis in capite inimici. 187
*Perspicua Explanatio Trinitatis, ex Scriptura & Ra-
tione ducta &c.* 345
*Examen sententiae SS. Patrum, & antiquorum Ju-
daeorum, de duratione saeculorum.* 444
- Broufhean (Thom.) *Bibliotheca Historico-Sacra &c. Vol. I.* 385
- Buchetii (Jo. Andr.) *Specimen Philologiae sacrae.* 112
- Ciantar (C. Jo. Ant.) *Diff. de Paulo. B. Apostolo in Melitam,
Siculo-Adriatici maris insulam, naufrago ejecto.* 53
- Crusii (Magni) *Paralipomena, ex edit. Dav. Ott. Wahrendorffii*
510
- Ditelmaieri (Jo. Augustini) *Historia dogmatis de descensu Chri-
sti*

I N D E X

- ſi ad inferos literaria, cum Prologo Jo. Bach. Bernhardi* 321
- Falck (Joseph.) *Chriſtianum Paſcha in Calendario Gregoriano rite celebratum.* 367
- Fleury *Libellus de Moribus Patriarcharum.* 266
- Gläſeneri (Juſt. Mart.) *Abuſus jurisjurandi ſons multorum perjuriorum.* 129
- Harle (Jonathan.) *Obſervatio hiſtorica de ſtatu Medicinæ Veteris & Novi Teſtamenti, periodique Apocrypha; cum particulari omnium caſuum, in Scriptura Sacra adduſtorum, retentione, eorundemque expoſitione.* 281
- Heinii (Jo. Phil.) *Differtationum ſacrarum Libri duo.* 426
- S. Joannis-Apoſtoli *Epistolæ tres catholice, Notis grammatico-philologicis illuſtrata, &c. curante Leonardo Chriſtophoro Ruhllo.* 366
- Klemm (Jo. Chriſt.) *Critica ſacra ſenſus literalis incomplexi Codicis Hebræi Veteris Teſtamenti.* 415
- Lamii *Hiſtoria Socinianismi.* 241
- Leib (Kilian.) *de diſſonis Sacræ Scripturæ translationibus Epistola.* 183
- Lilienthalii (Theodor. Chriſtoph.) *Schediaſma hiſtorico-theologicum de Canone Miſſæ Gregoriano.* 406
- Macchiæ (Franc.) *de Divino Officio Commentarius hiſtorico-theologicus.* 358
- Maimburgii (Lud.) *Hiſtoria Socinianismi.* 241
- Monelæ (Thom. Vnc.) *de Annis Jeſu Chriſti Servatoris, & de religione utriusque Philippi Auguſti, Differtationes duæ.* 305
- Muratorii (Lud. Ant.) *de Paradiso, regniſque cæleſtis gloria, non expectata corporum reſurrectione, juſtitiâ Deo collata.* 97
- Nicolai (Jo.) *Annotaciones ad Libellum Dom. Fleury de Moribus Patriarcharum, ex Bibliotheca Sigeb. Havercampi.* 266
- Palmii (Jo. Georg.) *de Codicibus Vet. & Nov. Teſt. quibus B. Lutherus in conſcienda interpretatione Germanica uſus eſt, Liber hiſtoricus.* 183
- Perſchii (Jo. Georg.) *ſolida deſenſio poteſtatis remittendi peccata.* 108
- Piazza (Bened.) *Diff. Biblio-Phyſica de literalî proprio Sacra Scri-*

A U T O R U M.

- Scripturae sensu, praesertim a Patribus unanimiter recepto, in rebus etiam Physicis sancte observando, &c.* 139
- Polychronii Prologus in Jobum, ex edit. Dav. Ott. Wahren-**
dorff. 510
- Raupachii (Bern.) Austria Evangelica illustrata. Continuatio**
altera & tertia. 209 seq.
- Schaenleben (Conr.) Notitia egregii Codicis Graeci Novi Testa-**
menti manuscripti, quem Noribergae servat Vir Illustris, Hier.
Guil. Ebner ab Eichenbach. 382
- Stratta (Nic.) Ritus & consuetudines Ebraeorum confutata per**
Doctorem Paulum Medici, Autorem Dialogorum de divina
Scriptura, cum accessione Epistolae ad universos de Judaismo. 270
- Wahrendorff (David. Ottin.) de Resurrectione, speciatim Jobi**
cum Sotere facta, ad finem libri Jobi, secundum septuaginta
Meditationes. 510
- Wall (Wilh.) Criticae Notae ad Vetus Testamentum. Volumina II. f**
- Warburtoni (Guil.) Divina Legatio Moysi demonstrata &c.** 488
- Websteri (Guil.) Completa Historia Arianismi, ab origine ejus,**
A. 306, usque ad A. 1666. Tomi II. 241
- Werenfelsii (Sam.) Opuscula theologica, philosophica & philolo-**
gica, editio altera, ab Autore recognita, emendata, & aucta
Tomis duobus. 251
- Wollii (Christoph.) Succincta defensio Fidei Nicaenae, adversus Lu-**
cifugum Britannicum. 350
- Zornii (Petr.) Historia Bibliorum, ex Ebraeorum diebus festis &**
jejuniis illustrata. 316

II. Libri Juridici.

- Arpii (Petr. Frid.) Themis Cimbrica, sive de Cimbrorum & vi-**
cinorum gentium antiquissimis institutis Commentarius. 274 seq.
- Ayliffe (Jo.) Nova Pandecta Juris Romani Civilis &c. Vol. I.**
438
- Meisteri (Christ. Frid. Georg.) Emendationes & Supplementa**
ad Ill. Glaseyi Bibliothecam Juris naturae & gentium. Pars I.
197
- Nelson (Guil.) Lex Majorum, sive Lex & Consuetudines An-**
gliae

I N D E X

<i>glie respectu prœdiorum feudatum, & dominorum feudi dis-</i> <i>torum. Quarta Editio, auctior.</i>	§ 16
Schotti (<i>Andr.</i>) <i>Tractatio Juris Publici de Indigenatu Polono-</i> <i>rum.</i>	127
Sperl (<i>Phil.</i>) <i>Tractatus Juris publici fundamentalis, de Clypeis</i> <i>militaribus Germanorum, &c.</i>	§ 45
Struben (<i>David. Georg.</i>) <i>Vindiciæ Juris venandi Nobilitatis</i> <i>Germanicæ.</i>	176

III. Libri Medici & Physici.

<i>Alterbury (F.) Observationes in descriptionem Japidis a Virgî-</i> <i>lio factam, qua Ant. Mula, Augusti Medicus, delineatur.</i>	§ 42
Anonymi <i>Oblectamentum Philosophicum super Lingua Bestia-</i> <i>rum.</i>	115
Boerhaave (<i>Herm.</i>) <i>Opuscula omnia, quæ hæctenus in lucem pro-</i> <i>clerunt, ea quidem prius sparsim edita, nunc vero in usum colle-</i> <i>cta, atque digesta.</i>	456
Burtoni (<i>Jo.</i>) <i>Tractatus de Rebus non naturalibus, quarum in-</i> <i>fluxus in corpora humana methodo mechanicæ proponitur &</i> <i>declaratur.</i>	284
Degneri (<i>Jo. Hartm.</i>) <i>Historia medica de Dysenteria bilioso-con-</i> <i>tagiosa, quæ A. 1736 Neomagi, & in vicinis ei pagis, epid-</i> <i>mice grassata fuit.</i>	423
Gælicke (<i>Andr. Ottomar.</i>) <i>Introductio in Historiam literariam</i> <i>Anatomes.</i>	466
<i>De Gorter (Jo.) Medicinæ Compendium. Partes II.</i>	131
Harle (<i>Jonathan.</i>) <i>Observatio historica de statu Medicinæ Vete-</i> <i>ris & Novi Testamenti, periodique Apocryphæ, cum particu-</i> <i>lari omnium casuum, in Scriptura Sacra adductorum, retentione,</i> <i>eorundemque expositione.</i>	281
Hartley (<i>Dav.</i>) <i>Diss. epistolaris de Lithonriptico, a Joanna Ste-</i> <i>phens nuper invento.</i>	§ 18
<i>Historia Regiæ Scientiarum Academiæ ad A. 1735.</i>	278
Koubaix de Tourcoin <i>Diss. Physica de Fluxu & refluxu maris,</i> <i>aliisque rebus, edita per Dr. Dury de Champdoré.</i>	§ 22 seq.
	Schæne-

A U T O R U M.

<i>Schacnewald (Sam. Theodor.) Astronomica & geographica Tractatio de Deliquiis Solis ac Lunæ.</i>	288
<i>Sharp (Sam.) Tractatus de Operationibus Chirurgicis.</i>	25
<i>Shaw (Petr.) Lektionen Chemicæ.</i>	70
<i>Siegesbeckii (Jo. Georg.) Botanosophiæ verioris brevis Sciagraphia.</i>	225

IV. Libri Mathematici.

<i>Anonymi Epistola Mathematici ad Abbatem quendam, qua ostenditur, materiam in infinitum haud esse dividuam.</i>	88
<i>Grandi (Guidonis) Sectionum Conicarum Synopsis.</i>	224
<i>Historia Regiæ Scientiarum Academiae ad A. 1735.</i>	278
<i>A. S. Josepho (Paulini) Institutiones Analyticae, earumque usus in Geometria.</i>	189
<i>Woit (Jac.) Solida Insuperstitio ad Globorum coelestium ac terraqueorum commodum usum &c. cum Praef. Mart. Knutzeni, de origine Globorum &c.</i>	287

V. Libri Historici, Chronologici, Genealogici, &c.

<i>Althameri (Andr.) Historia Monasterii Etal.</i>	41
<i>Anonymi Annotationes chronologicae in Vetus Testamentum.</i>	10
<i>Elogium funebre celsissimi ac abstrusissimi Philosophi Frisefomoroni.</i>	95
<i>Historia Glirium, in usum Historiæ universalis.</i>	157
<i>Elogium historicum Custovii senioris.</i>	158 sqq.
<i>Volumen historicum, continens variorum in orbe hyperboreo antiquo Regum, Heroum & Paganum res præclare ac mirabiliter gestas.</i>	529
<i>Ballenstadii (Jo. Arn.) Vita Andr. Althameri.</i>	41
<i>Barbari (Ant. Thom.) Peregrinator Geographico-Chronologico-Historicus inde a Neapoli usque ad Venetias.</i>	96
<i>Bertrami (Jo. Frid.) Parerga Ostfrisca, quibus continentur Dissertationes de rerum in ecclesia & republica Frisicæ orientalis gestarum scriptoribus.</i>	548

I N D E X

Braschii (Jo. Bapt.) de verbo Rubicone, quem Caesar contra Romanum interdictum trajecit.	525
(Petr. Ant.) de Familia Cæsennia, equestri & consulari Romæ, antiquissimæ Inscriptiones, ævo superstites, &c. per Jo. Bapt. Braschium.	370 seq.
Cini (Domin.) Observaciones Historica super antiquo statu jugi montium Pistoriensis.	148
Diogenis Laërtii de Vitis, dogmatibus & apophthegmatibus Clarorum Philosophorum Libri X, Græce & Latine, ad fidem optimorum librorum quam correctissime recensiti a Paulo Daniele Longolio.	214
Dolp (Dän. Eberh.) Solida Commemoratio status prius ac consecutæ reformationis Templorum, Cœnobiorum & Scholarum in imperiali urbe Nördlinga, ejusque territorio.	21
Ab Floravante (Bened.) Antiqui Romanorum Pontificum Denarii, a Benedicto XI ad Paulum III, una cum Nummis, S. P. Q. R. nomine signatis.	450
Foppens (Jo. Franc.) Bibliotheca Belgica, sive Virorum in Belgio vita scriptisque illustrum Catalogus, librorumque nomenclatura. Tomi II.	289
Giannini (Ægid.) Commentarii Historici de Pertia, ac Viris, in ea natis, vel commoratis, illustribus.	31
Gällicke (Andr. Ottomar.) Introductio in Historiam literariam Anatomæ.	466
Haverkampii (Sigeb.) Imperatorum Romanorum a Jasio Casare ad Heraclium usque Numismata aurea.	193
Historia Regiæ Scientiarum Academiæ ad A. 1735.	278
Van den Honert (T. H.) Dissertaciones historice.	395
Hornburg (Jo.) de Situ Gandolfinge.	41
Heyfigii (Georg. Christoph.) Bibliotheca Historica Saxonie Superioris, aliarumque vicinarum regionum.	257
Kuchenbecker (Jo. Phil.) Vita Herm. Vulteji, J.Cti.	141
Lanceloti (Claud.) Commentarii de vita ven. Abbatis S. Cæsari. Tomi II.	85
Lebeuf Dissertaciones, quibus Historia ecclesiastica & civilis Lutetia Parisiorum, & totius regni Gallia, illustratur.	387
	De

A U T O R U M.

<i>De Lille Apologia pro natione Leodiensi.</i>	154
<i>Monelia (Thom. Vinc.) de Amis Jesu Christi Servatoris, & de religione utriusque Philippi Augusti, Dissertationes duae.</i>	305
<i>De Puffendorf (Sam.) Historia Sueciae ante & post constitutam Monarchiam. Nova Editio. Tomi III.</i>	24
<i>Sant-Gervasii Commentarii historici de regimine prisca & recentis Tuneti.</i>	533
<i>Schlaegeri (Jul. Car.) Commentatio de Diis hominibusque Servatoribus ex numis atque marmoribus vetustis.</i>	201
<i>Silvestri (Car.) Historica & Geographica Descriptio antiquarum Paludum Adriaticarum.</i>	18
<i>Smide (Ludolph.) Romanorum Imperatorum Pinacotheca.</i>	193
<i>Stanyan (Temple) Historia Graeca, inde ab origine Graeciae, usque ad finem belli Peloponnesiaci, &c. Tomi II.</i>	294
<i>Storacii (Balth.) Historia Familiae Aquavivorum.</i>	145
<i>Struvii (Burc. Gottl.) Bibliotheca Saxonica, Scriptores rerum Saxonicarum, Misnensium, Thuringicarum, exhibens.</i>	228
<i>Terpager (Petr.) Ripae Cimbricae, seu Urbis Ripensis, in Cimbris sitae, Descriptio.</i>	152
<i>Treueri (Gottl. Sam.) Historia genealogiae generosissimae domus Munchusiorum.</i>	207
<i>De Turre (Serani) Historia Epaminondae, Ducis Thebanorum bellici, cum annotationibus criticis & historicis, atque observationibus Equitis, de Folard cognominati.</i>	447
<i>Ziegelbaue (Magnaldi) Epitome historica Regii, liberi, exempti, in regno Bohemiae antiquissimi, celeberrimi ac amplissimi, Monasterii Breunovienfis, vulgo S. Margarethae, Ordinis S. Benedicti, prope Pragam.</i>	481

VI. Libri Miscellanei.

<i>Addisoni (Joseph.) Commentatio de eo, quod in Jo. Miltoni Poemate de Paradiso amisso pulchrum est.</i>	332
<i>Agnanii Philosophia Neo-Palaea.</i>	43
<i>Althameri (Andr.) de Sueviae ludibus Epistola.</i>	41
<i>Anonymi Comparatio Poëticae Tragicæ, Italicae consuetæ, cum Poëtica Tragicæ, qualem adhibent Galli.</i>	85

I N D E X

<i>Anonymi Oblectamentum Philosophicum super Lingua Bestiarum.</i>	115
<i>Dissertationes Miscellaneae de rebus diversis magni momenti ac attentione dignis. Tomi II.</i>	117
<i>Socrates Phaedrus Διάλογος de mutatione substantiarum Peripatetica asserta.</i>	122
<i>Collectio Opusculorum Doctoris Jo. Cosmi Villifrancii.</i>	164
<i>Barbeyraci (Jo.) Libellus singularis de Lusu. Tomi III.</i>	35
<i>Blanchini (Franc.) Astronomicae ac Geographicae Observationes selectae, &c. cura & studio Eustachii Manfredi.</i>	469 seq.
<i>Bodmeri (Jo. Jac.) Tractatus critica de eo, quod in Poësi est mirabile, ejusdemque cum verisimili conjunctione.</i>	332
<i>Boileau d'Espreaux (Nic.) Opera, e Gallicis numeris in Latinos translata.</i>	29
<i>Boswelli (Jo.) Methodus Studiorum, cum apparatu utilium librorum. Tomus I.</i>	473
<i>Catanci (Thom.) Opera posthuma.</i>	160
<i>Checi (Jo.) Commentarius de Linguae Graecae vera & recta pronuntiatione.</i>	328
<i>Ciceronis (M. Tull.) Epistolarum ad diversos (familiares vulgo vocant) Libri XVI; ex recens. Jo. Nic. Funccii.</i>	430
<i>Dodonei (Selvaggi) de Controversiis Literariis, aut publicis argumentationum conflictibus, Diss.</i>	191
<i>Erasmi (Desid.) Commentarius de Linguae Graecae vera & recta pronuntiatione.</i>	328
<i>Fabricii (Jo. Alb.) Opusculorum historico-critico-literariorum Sylloge, quae sparsim viderant lucem, nunc recensita denuo, & partem aucta.</i>	221
<i>Ferratii (M. Ant.) Epistolarum Libri sex.</i>	217
<i>Fontanini (Justi) de Eloquentia Italica Libri III.</i>	49
<i>Fourmontii (Steph.) Meditationes Smicae.</i>	337
<i>Hassen (Mart.) Genuina Politica, certis propositionibus politicis plene exposita, ac gloriosissimo exemplo Imperatoris Rufforum, Petri Magni, ubique confirmata.</i>	180

Haver-

A U T O R U M.

Haverkampii (Sigeb.) <i>Sylloge altera Scriptorum, qui de Linguae Graecae vera & recta pronuntiatione Commentarios reliquerunt.</i>	328
<i>Historia Regiae Scientiarum Academiae ad A. 1735.</i>	278
Martini (Greg.) <i>Commentarius de Linguae Graecae vera & recta pronuntiatione.</i>	328
Nicolii (Canill.) <i>Veterum & illustriorum Seculi XVI Poëtarum Epigrammata, in usum Scholarum piarum selecta, & annotationibus illustrata.</i>	375
Postelli (Guil.) <i>de Phoenicum literis, seu de pristina Latinae & Graecae linguae charactere, ejusque origine & usu.</i>	328
Schmidt (Erasim.) <i>Commentarius de Linguae Graecae vera & recta pronuntiatione.</i>	328
Scharnewald (Sam. Theodor.) <i>Astronomica & geographica Tractatio de Deliquiis Solis ac Lunae.</i>	288
A Seelen (Jo. Henr.) <i>Miscellanea, quibus Commentationes varii argumenti, sacri, philologici, historici, philosophici, antiquarii, literarii, continentur. Pars III.</i>	378
Smith (Thom.) <i>Commentarius de Linguae Graecae vera & recta pronuntiatione.</i>	328
Stephani, Vinton. Episcopi, <i>Commentarius de Linguae Graecae vera & recta pronuntiatione.</i>	328
Venturelli (P. Lectoris) <i>Epistola ad P. Magistr. Aguanium super libro, quem hic edidit sub titulo: Philosophia Neo-Palaea.</i>	43
Villifrancii (Jo. Cosmi) <i>Opuscula collecta.</i>	164

*****

I N D E X
RERUM NOTABILIORUM.

A.	Abrahamus levitatis accusatus.
A barbenel reprehensus. 443	268. defensus. 268. cur
Abbonis Tyroneus loca	appellatus fuerit Hebraeus?
varia illustrata. 388	ibid.
	Abscel-

I N D E X

Abcessuum <i>natura</i> & <i>admini-</i>	<i>stratio.</i>	25	<i>Et superstitio exposita.</i>	504sq.
Abudacnius (<i>Joseph.</i>) notatus.		261	Aeneæ descensus ad inferos, quid-	nam apud <i>Virgillum</i> des-
Academiæ Scientiarum Regia	<i>Parisiensium historia ad A. 1735.</i>	278	Aenei Maris diameter exposita.	442
Achmeta, quid <i>Efra VI</i> des-	<i>gnet?</i>	440	Aeolum nomen unde derivatum?	298
Acosta <i>Judeus</i> notatus.		120	Aera, vocis, origo unde?	262
S. Adalbertus, an <i>Archiepiscopus</i>	<i>Gnesiensis</i> fuerit?	485	<i>Diocletiana</i> , quando incipiat?	262.
Adami somnus an pro <i>ecclasi</i> ha-	<i>berendus?</i>	282	<i>Martyrum</i> , quanam	<i>vocata?</i>
Addisonus (<i>Jos.</i>) vituperatus.		335 sq.	Aëris constitutio & effectus expo-	siti. 285. usus in <i>Chemia</i>
Adli, <i>R. Dan.</i> ætas vera explora-	<i>ta.</i>	531	<i>demonstratus.</i>	71
Adriæ veteris & novæ situs &	<i>facies.</i> 19. <i>verus situs inve-</i>		Aeschylus laudatus.	301
<i>stigatus.</i> 54 sq. <i>Episcopatus</i>	<i>status antiquus.</i>	19 sq.	Agathemeri loca quaedam illu-	<i>strata.</i>
Adriaticarum Paludum descri-	<i>ptio historica & geographica.</i>	19 sq.	Agathemeri loca quaedam illu-	<i>strata.</i>
Adriaticum Mare cum <i>Jonio</i> &	<i>Siculo</i> , a quibus permixtum?	54. quomodo differant? 54sq.	Agnanius (<i>P. Magister</i>) repre-	<i>hensus.</i>
Adrichomius refutatus.		379	Agnomen, quale apud Romanos	<i>dictum?</i> 372. ratio & utendi
Aedium sacrarum <i>Copticarum</i>	<i>partes quomodo disponi so-</i>	264	<i>modus explicatus.</i>	373
Aegypti vocis origo investigata.		443	Albertus Magnus notatus.	192
Aegyptiorum veterum sapientia			De Albini (<i>Bern.</i>) vita & obitu	<i>Or.</i>
			Or.	463
			Albizii aliquot docti recensiti &	<i>laudati.</i>
			Albizii (<i>Ant.</i>) vita & scripta.	135 sq.
			Alcoranus, ab <i>Unitariis</i> : <i>Tran-</i>	<i>sylvaniæ Liber religionis suæ</i>
			<i>classicus appellatus.</i>	248
			Alexander <i>M.</i> cum <i>Epaminonda</i>	<i>comparatus.</i>
				449
			Alexan-	

RERUM NOTABILIORUM.

- Alexandrina sedes patriarchalis** quamdiu a Jacobitis fuerit occupata? 262
- Alexandrinus Patriarcha** quando Papa vocari cepit? 263
- Alfi Regis & ejus Herosum historia.** 532
- Allacius (Leo) refutatus.** 325
- Almeloveenius reprehensus.** 468
- Al-Sufi, quidnam apud Turcas denotet?** 261
- Alteratorum Academic, quando & a quibus conditi?** 138
- Althanteri (Andr.) Vita.** 41
- Alzuphin, quid Arabibus denotet?** 261
- Ambrosius defensus.** 99
- Amesii (Guil.) controversia cum Th. Gatakero** 381q.
- Analogiæ natura & usus, maxime in Phisicis.** 791qq.
- Analyseos usus in Geometria expofitus.** 1871qq.
- Anatome quibusnam originem suam debeat?** 4671q. quosnam in Græcia progressus cultoresque habuerit? 468. quidnam in illa præstiterint Arabes Medici? 469. quanta diligentia recentioribus fuerit culta temporibus? 469. ejus historia literaria. 466
- Angelobung zum Gerichts-Stabe, quid denotet?** 547
- Anglorum Leges & consuetudines feudales illustrata.** 517
- Ani Bogswegii historia.** 533
- Anianus, quismam fuerit?** 263
- Anima mundi & stellarum Aristotelica qualis fit?** 126
- De Animæ Immortalitate Dialogus.** 258. quidnam de illa sentiendum? 1201q.
- Animarum a corporibus separatæ status qualis?** 981qq. 1021qq. quando earum beatitudo aut poenæ infernales inchoare censendæ sint? *ibid.*
- De Animi & corporis consensione mirabili Oratio.** 131. 134
- Annæ Ivanownæ dotes prædicatæ.** 181
- Anni 430 Exod. XII, 14, quomodo supputandi?** 12
- Anti-Trinitarii an eundem, qui Soci-niani?** 247
- Antiquitatum Ebraicarum cognitio quam necessaria sit ad Script. S. Pæctè interpr.** 404
- Apamensium numus, in Philippi Imperatoris honorem eufus, illustratus.** 3151q.
- Apennini Montis nomen, undè derivandum?** 149
- Apostolorum inauguratio quotuplex?** 109
- Apparatus parvus & magnus in Lithotomia quomodo differant?** 261qq. quomodo perficiantur? *ibid.* altus qualis? 271q. ejus incommoda. 28

Bbbb

Appiani

I N D E X

Appiani locus illustratus.	527	a P. Quesnel exposita.	70
Aquæ usus in Chemia demonstratus.	71.	Arpius (Petr. Frid.) notatus.	277
Aquæ & vini mixtio in Eucharistia, unde originem suam habeat?	412. an necessaria?	Arteriarum motus qualis?	133
	ibid.	Sub Ascia dedicandi formula, quidnam in monumentis veterum Gallorum sepulcris de-	
Aquavivorum Familia historice descripta.	145 sqq.	notet?	391
Arabes unde orti?	403	Axioms, quid?	261
Arabice lingue indoles & dialectus investigata.	403	Astronomia mechanica promissa.	288
Aræ Mosaicæ exterioris nova delineatio proposita.	440 sq.	Astronomicæ observationes selectæ.	470
Archimandrita, vox, quid significet?	262	Athanasiani Symboli defensio.	350 sqq.
Argolidis regni origo, progressus & exitus.	299 sqq.	Atheorum stultitia.	258
Arianae hæreseos origo & progressus.	243 sq. qualis illius fuerit exitus?	Atomorum consideratio.	ibid.
	244 sqq. ubinam illa hodie maxime lateat?	Atriensium Ducum origo & familia historice descripta.	146 sq.
	245	Augustinus (Ant.) reprehensus.	528
Arianismi Historia.	241	S. Augustinus notatus.	99
Aristarchus laudatus.	301	Augustus Imp. cur a Romanis factus generis humani dictus?	206
Aristophanes laudatus.	301	B.	
Aristoteles mirum in modum defensus.	124 sq. an in Philosophia fuerit eclecticus?	Baculi usus antiquus in Judiciis expositus.	547
	125	Badia Coenobium quale?	20
Aristotelicæ Philosophiæ quæ sint in Italia fata hodierna?	127	Badie Terræ status antiquus.	18
Aristotelici refutati.	115	Balmfordus (Jac.) refutatus.	38
Aristotelis fortuna, quænam fuerit & adhuc sit Parisiis?	95.	Baptisteria fixa quando coeperint?	264
Physica plus justo elata.	125	Barada, vox Arabica, quid significet?	263
Arminiani an tum Socinianiis confundendi?	247	Barbeyracius (Jo.) defensus.	36 sqq.
Arnaldi (Arnaud) vita & opera		Barnabæ	

RERUM NOTABILIORUM.

Barnabæ locus explicatus. 110	Anglica notata. 8. versionis
Epistola an supposititia censenda? 121	Germanica, & Luthero adorata, historia. 183. historia ex Ebraeorum diebus festis & jejuniis illustrata. 316
Barometri variationes unde? 523sq.	Bibliotheca Historico-Sacra. 385
Baronius refutatus. 263. 307	Billicanus, v. Gerlach de Billican,
Barradiensis (Jacob) quare Zanxali nomen fuerit adeptus? 262	Bioeneri (Eric. Jul.) Scripta recensita. 530
Baumannus defensus. 136	Le Blanc natus. 452
Bayerus (Theoph. Sig. fr.) refutatus. 338. 340	Blanchini (Franc.) merita in astronomicas ac geographicas scientias prædicata. 471
Baylius (Petr.) notatus. 216. 493	Bochartus reprehensus. 442
Bechajus, Rabbini Ebr. notatus. 271	Boerhaavii (Herm.) merita in rem medicam prædicata. 456. ejus vitæ, studiorum munerumque rationes expositæ. 464sq.
Belgarum vitæ scriptisque illustratum Catalogus. 289. in literis colendis, diligentia prædicata. 289sq.	Boëthius Philosophus, an & quo jure Sanctis adscribendus? 123
Belgica eruditio, qualis? 290	De Borussia Indigenatu Tractatio promissa. 129
De Beningæ (Egger.) Chronico Diff. 548	Botanicæ historia. 225sq. laudes. 464
Bentlejus refutatus. 497	De Breneytenu (Ennon. Rud.) Historia Ostfrisca Diff. 549
S. Bertini Annales critice examinati. 394sq. quisnam eorum autor esse videatur? ibid.	Breviarium quid? 365
Bestiis an intelligentia & ratio tribuenda? 115sq. an lingua? ibid. an cognitio sensitiva? 124	Breunovienfis Monasterii historia. 481sq. Abbates recensiti. 483sq.
Bibliæ Judæo-Germanica promissa. 318	De Bruis (Petr.) defensus. 362
Bibliorum Masoretisorum autoritas adstructa & vindicata. 1	Bruni, Presb. Orat. controversia cum P. Bougeant e Soc. Jesu. 166sq.
versiones S. Hieronymi Italica & Latina laudatæ. 6. Latine optinæ quæ? ibid. versio	Burmennus refutatus. 438
Bbb 2	Burne-

I N D E X

Burnetus (<i>Thom.</i>) refutatus. 97	Carmessahy, quoniam inter Mithredanos nominentur? 320
sq. notatus. 119	Cardanus notatus. 493
Buxtehudensia quaedam Memorabilia. 382	Carneades, cur Roma discedere iussus? 191
Buxtorfii (<i>Jo. Jac.</i>) vita. 260	Caroli, Croji & Archotani Ducis, solertia & cura in Numismatibus aureis Imp. Rom. conquirendis & usibus publicis accommodandis prædicata. 194 sq.
E.	Carolus Andegavensis, utriusque Siciliae Rex, quo jure curaverit numos suo ac Romæ nomine cudendos? 452 sq.
Cadaverum sacrorum divisio, an & quo jure superstitio barbara dici possit? 164	Cartesius refutatus. 115. 258. de illius argumento pro existentia Dei judicium. 258
Cadytis, Syriae urbs, quæ? 443	Carus (<i>Jos. M.</i>) nomen filium cuius? 516
Cæsalpini methodus botanica laudata. 226	Castra Marcelli in quemnam locum videantur transisse? 151
Cæsaris loca quaedam illustrata. 63 sq. 546	Catanei (<i>Thom.</i>) vita & scripta. 161 sq.
Cæsennæ familia origo & res gestæ illustrata. 373 sq.	Cataneorum familiae origo & nobilitas. 161
Calculos e vesica educandi methodi variae descriptæ. 26 sq.	Catechismi Tridentini qualis & quanta sit inter Pontificios auctoritas? 169 sq.
Calendarium Gregorianum descriptum. 367 sq.	De Carolocensi Vico Diss. 388
Callisthenes notatus. 295	Causarum physicarum universalium cognitio an mentis humanæ cancellis artari possit? 461 sq.
De Camerarii (<i>Joach.</i>) scriptis judicium Bosii. 456	Cellarius (<i>Christoph.</i>) emendatus. 96
Campaniæ S. Hilarii nomen, unde? 392 sq.	Centu-
Canendi modus in Ecclesia antiquus & modernus explicatus. 361 sq.	
Canon Missæ, quid? 407. Gregorianus historice & theologice illustratus. 406 sq. quantum sint potiora illius contenta? 409 sq. major quid? 411	
Canonici, unde dicantur? 153 sq.	
Cantorum in Ecclesiis origo, munia & jura exposita. 362	

RERUM NOTABILIORUM.

Centuriatores Magdeburgici de- fens. 360	Deus & homo reputatur? 262
Certum in Physicis, quomodo com- parandum? 460sq.	Chronologia Test. Vet. illustra- ta. 11 sqq. In Chronologia sacra dissensus, maxime in Ec- clesia Romana, unde? 12. In Chronologia studio quam maxime attendenda? 477
De Chao quidnam Aegyptii ac Phoenicis statuerint? 118	Chrylostomus defensus. 99. no- tatur. 188)
Checi (Jo.) lites cum Stephano, Vinton. Episcopo. 329sq.	Chubb refutatus. 250sq.
Chemiæ s. Chymiaæ analyticae constitutio & finis. 71. synthe- tica ratio atque usus. 72	Ciantar (Jo. Ant.) notatus. 56 sqq.
Chemicæ Philosophiæ expositio. 70sqq.	Ciceronis loca quædam illustrata. 63sq. 501. stilus notatus. 122 Orationes polemicæ illustratæ. 217sqq.
Chemicorum errores, qua ratione optime expurgari queant? 462sq.	Cimbrorum, & vicinarum gen- tium, instituta antiquissima illu- strata. 275sqq. unde nomen priorum derivandum? 276
Chifflecius refutatus. 379	Cimelia vetustatis, quo labore & a quibus præcipue conquiri de- beant? 193sq.
De Chiliaismo quæ fuerit Aposto- lorum & primorum Christiano- rum sententia? 119	Circuli area an sit æqualis produ- cto? 93sq.
Chirurgicarum Operationum, & Instrumentorum in illis usi- tatorum, descriptio. 25sq.	Civium Romanorum quam olim fuerit conditio & differen- tia? 220sq.
Chishullius notatus. 202	Clementis Romani locus emenda- tus. 110
Christi adventus quadruplex? 98. corpus & sanguis quomodo a fidelibus ex sententia Ecclesiæ Romanae manducetur & pote- tur? 124. Schola, medullas scripturarum noscens, propo- sita. 378	Clericus (Jo.) notatus. 216. 443
Christii (Jo. Frid.) Suselizium laudatum. 233	Cleselius (Melch.) vituperatus. 214
An Christum agni figura depin- gere liceat? 443	Claverius (Phil.) notatus. 32. 528. emendatus. 96
Christus an ab Eutyphianis &	Clypeorum militarium quot Bbbb 3 apud

I N D E X

<i>apud Germanos olim fuerint classes?</i>	467. § 30	<i>Conringius refutatus.</i>	467. § 30
<i>Coccejani, an cum Socinianis confundendi?</i>	247	<i>Conscientiis imperandi jus, an ulli hominis vindicandum?</i>	253
<i>Coccejus (Jo.) quo jure, quave injuria, Socinianismi macula adspargatur?</i>	247	<i>Consecrationis eucharistica forma, quam graves pepererit controversias?</i>	166 §qq.
<i>Cochlæzi (Jo.) vita Lutheri laudata.</i>	192	<i>Conservator idem ac Servator.</i>	202. v. <i>Servatores.</i>
<i>Codicis Græci N. Test. Noribergæ servati, notitia.</i>	382	<i>Consubstantiatio eucharistica, quo jure, quave injuria Luthero & Lutheranis imputetur?</i>	125
<i>Cœlestinus (Jo. Frid.) notatus.</i>	213	<i>Controversiarum, literariorum historia & damna exposita.</i>	191 §q.
<i>Coelum Mythologorum, quid designet?</i>	157	<i>De Conversione animi Judæorum ad Christum qua fuerit SS. Patrum aliorumque sententia?</i>	446 §q.
<i>Cognomen, quodnam apud Romanos dictum? 372. ejus ratio & utendi modus explicatus.</i>	372 §q.	<i>Coptorum Historia, 260. quandoan eorum Patriarcha sedem suam Alexandria Alcaharam transtulerit?</i>	263
<i>Collinus (Ant.) vituperatus.</i>	7.	<i>Cor, an musculis annumerandum?</i>	133. <i>quomam sit illius virtus & actio?</i>
<i>Columnæ methodus botanica laudata.</i>	489 §q.		ibid.
<i>De Comœdiis Oratio.</i>	26	<i>Cornelius (Petr.) notatus.</i>	87
<i>Comparationis natura & usus, maxime in Physicis.</i>	79 §qq.	<i>Cornelius Nepos. v. Nepos.</i>	
<i>Completorii origo, unde derivanda?</i>	363	<i>Corona triplex in insignibus Pont. Rom. unde ortum suum habeat?</i>	454
<i>Compositorum origo unde?</i>	89	<i>Coronellus (Vinc.) reprehensus.</i>	525
<i>Conclusionis a minori ad majus natura & usus in Physicis.</i>	82	<i>Corpora, an & qualia per spiritus formari possint? 93. singula an ex materia homogenea formantur?</i>	163
<i>De Confessione peccatorum privata Cogitata.</i>	259		De
<i>Confirmatio Infantum apud Græcos, in quomam a Latina differat?</i>	265		

RERUM NOTABILIORUM

- De Corporis Christi præsentia in S. Coena Disp. Werenfelsiana illustrata.* 254
Corporis humani partium usus demonstratus. 131 sqq. *structura mechanica exposita.* 457 sqq.
Corporum origo unde? 89
Corfinius (Ed.) refutatus. 122 sq. 126. *defensus.* 122 sq.
Cratinus laudatus. 301
Creatio Mundi historice & philologicè considerata. 396 sq.
S. Crescentiæ Sepulcrum, ubi existet? 392
Cujaviani, an cum Socinianis confundendi? 247
Curio (Valent.) notatus. 216
Custovii (Nic.) Sculptoris Parisiensis celebris, elegium. 158 sq.
Cyclus paschalis, quando & a quonam inventus? 262. *Gregorianus defensus.* 367 sq.
Cypriani locus explicatus. 111
S. Cyrani Abbatis vita. 65 sqq.
D.
Damascius Syrus, *an Aristoteli faverit?* 125
Daniel, *cujus in Historia Susannæ & in Fragmento de Idolo Bel sit mentio, an cum Propheta Danièle unus idemque?* 16. *quid de illius cap. 13. sentiendum?* ibid.
De Declinatione Magnetis tractatio promissa. 288
Dei existentia, quomodo a Cartesio probata? 258. *ad illam probandam aliquot argumenta proposita.* 258 sq. *de illius concursu cum creaturis Dialogus.* 259
Dei gloria, v. Gloria Dei.
Deitæ, quotæplicis sint generis? 489. *religiosi quinam dicantur?* ibid. *an cum Socinianis confundendi?* 247. *errores illorum indicati & refutati.* 250 sq. 490 sq.
Deliquia Solis ac Lunæ astronomice & geographicè considerata. 288
Demosthenes laudatus. 303
Deodant, quidnam & qualis consuetudo Anglorum? 517
Deorum ethnicorum natura & differentia explicata. 495 sq.
De Descensu Christi ad inferos dogma historice illustratum. 321
Deylingius reprehensus. 442
Diablentes, urbs Galliæ antiqua, quomodo hodie vocetur? 390
Diablites, populi Galliæ, ubinam habitaverint? ibid.
Didymus, an Aristoteli faverit? 125
De Die mundi extremo quænam fuerit primorum Christianorum sententia? 119
Dies intermediæ, quinam Judæis dicantur? 320
De.

I N D E X

- De Diis Deabusque veterum gentium medicis Exercitatio.* 382
- Διαιτες, quid apud Matthæum significet?* 114
- Diluvium univērsale in dubium vocatum.* 119
- Diodorus Siculus notatus.* 296
- Diogenis Laërtii Vitæ clarorum Philosophorum laudatæ.* 215.
variorum de illis varia judicia collecta. 216. editiones recensitæ. 216 sq. emendationes promissæ. 217. ejus vita, philosophia & scripta enarrata. 215 sq. ætas investigata. 216
- S. Dionysii corpus, ubi sepultum?* 388. ejus Acta illustrata. 388 sq.
- Dionysius Halicarn. notatus.* 295
- Periegetes, quando vixerit?* 57. ejus quædam loca illustrata. 57. 61 sq. 64
- Disputationum publicarum historia & damna exposita.* 191 sq.
- Divorum corpora, num in materiam primam resolvantur?* 126
- Dodoneus (Selvagg.) notatus.* 192
- Dolor in corpore humano, quomodo excitetur?* 133. quotuplex? ibid.
- Dorotheus refutatus.* 263
- De Duratione Seculorum SS. Patrum & antiquorum Judæorum sententiæ examinatæ.* 444 sq.
- Dysenteria, quomodo curanda?* 426 sqq.
- Dysenteriz bilioso-contagiosæ, quæ A. 1736 Neomaggi, & in vicinis ei pagis, epidemice grassata fuit, historia medica.* 423
- E.
- Æbræorum ritus & consuetudines confutatæ.* 270. dies festi & jejunia exposita. 316f.
- Ecclesiæ Christianæ vexationes, unde primam suam originem duxerint?* 500. *Evangelico-Lutheranæ fata in Archiducatu Austriae exposita.* 210 sqq.
- Ecclesiarum Evangelicarum in Stiria, Carinthia & Carniola historia promissa.* 214
- Ecclesiæ Protestantæ uniendi ratio proposita.* 256 sq.
- Eclecticæ Philosophiæ quænam sit utilitas in Physicis?* 126
- Eclipsis lunaris A. 1740, d. 13. & 14 Jun. illustrata.* 288.
- Æsclaris A. 1739, d. 4 Aug. exposita.* ibid.
- Edenis regionis situs descriptus.* 399 sq.
- Egoistæ notati.* 163
- Elementa simplicissima, quomodo ad constituendam corporum compagem apta esse possint?* 90 sq. si sint in eodem loco, an sint unum in altero, aut unum extra alte-

RERUM NOTABILIORUM.

<p>videtur? 94. an ipſis ſubſtitui poſſint ſpiritus? ibid.</p>	<p>Exilium <i>Babylonicum</i>, quando iu- tium habuerit? 17</p>
<p>De <i>Emmio</i> (<i>Ubb.</i>) <i>ejuſque</i> <i>Hiſtoria</i> <i>Diff.</i> 548 ſq.</p>	<p>Exorcismus <i>baptiſmalis</i> <i>propagna-</i> <i>tus.</i> 265</p>
<p><i>Emmii</i> <i>notatus.</i> 294</p>	<p><i>Eyda-Stabung</i>, <i>quid</i> <i>denotet?</i> 547 F.</p>
<p><i>Enderſebii</i> (<i>Jo. Frid.</i>) <i>opera</i> <i>in</i> <i>glo-</i> <i>bis</i> <i>novis</i> <i>cæli</i> <i>terrae</i> <i>que</i> <i>fabri-</i> <i>dis</i> <i>laudata.</i> 287</p>	<p>Fabricii (<i>Jo. Alb.</i>) <i>vita</i> <i>&</i> <i>ſcripta.</i> 221 ſeq.</p>
<p><i>Ehoehii</i> <i>varicinium</i> <i>explicatum.</i> 439</p>	<p><i>Fabula</i> <i>de</i> <i>Apibus</i> <i>Auroris</i> <i>anon.</i> <i>re-</i> <i>ſutata</i> 494</p>
<p><i>Epaſtarum</i> <i>origo</i> <i>unde</i> <i>repetenda?</i> 261 ſeq.</p>	<p><i>Fabulae</i> <i>hiſtoria</i> <i>patientis</i> <i>Servato-</i> <i>ris</i> <i>inepte</i> <i>affecta</i>, <i>&</i> <i>excuffa.</i> 378ſ.</p>
<p><i>Epaminonda</i>, <i>Ducis</i> <i>Thebanorum</i> <i>bellici</i>, <i>hiſtoria</i> <i>illustrata.</i> 447ſq.</p>	<p><i>Fæſchius</i> <i>notatus.</i> 202</p>
<p><i>Ephorus</i> <i>Cumeus</i> <i>notatus.</i> 295</p>	<p><i>Fermentum</i>, <i>Medicis</i> <i>quid?</i> 425</p>
<p><i>Epicurus</i> <i>refutatus.</i> 259</p>	<p><i>Feudales</i> <i>Leges</i> <i>&</i> <i>conſuetudines</i> <i>Anglorum</i> <i>illustratae.</i> 516 ſeq.</p>
<p><i>Epigrammatum</i> <i>nomen</i> <i>unde?</i> 375.</p>	<p><i>Feudorum</i> <i>initia</i> <i>&</i> <i>ſuis</i> <i>apud</i> <i>Ger-</i> <i>manos.</i> 545 ſq. <i>quinam</i> <i>capaces</i> <i>ſunt</i>, <i>vel</i> <i>non?</i> 546</p>
<p><i>Epilcopi</i> <i>a</i> <i>quibus</i> <i>olim</i> <i>eligi</i> <i>debe-</i> <i>bant</i> <i>ac</i> <i>conſtitui?</i> 263</p>	<p><i>Fibrae</i> <i>ſimpliſſimae</i>, <i>quomodo</i> <i>cum</i> <i>ſui</i> <i>ſimilibus</i> <i>cohaerant?</i> 131. <i>ea-</i> <i>rum</i> <i>uſus</i> <i>&</i> <i>effectus</i> <i>in</i> <i>corpore</i> <i>hu-</i> <i>mano.</i> 131 ſeq.</p>
<p><i>Epistolae</i> <i>Paulinae</i> <i>ex</i> <i>numis</i> <i>&</i> <i>mar-</i> <i>moribus</i> <i>vetuſtis</i> <i>illustrata.</i> 201</p>	<p><i>de</i> <i>Fide</i> <i>haereticis</i> <i>ſervanda</i> <i>Or.</i> 260</p>
<p><i>Erroris</i> <i>in</i> <i>doctrinis</i> <i>mere</i> <i>ſpeculati-</i> <i>vis</i> <i>natura</i> <i>evoluta.</i> 241. 250</p>	<p><i>Flacius</i> <i>notatus.</i> 188</p>
<p><i>Essentiae</i> <i>rerum</i> <i>an</i> <i>ſint</i> <i>aeternae</i> <i>&</i> <i>immutabiles?</i> 93</p>	<p><i>Fleiſcherus</i> <i>taxatus.</i> 545</p>
<p><i>Eſtray</i>, <i>quidam</i>, <i>&</i> <i>qualis</i> <i>conſue-</i> <i>do</i> <i>Anglorum?</i> 517</p>	<p><i>Floreni</i> <i>nomen</i> <i>unde?</i> 454</p>
<p><i>Etal</i> <i>Monasterii</i> <i>hiſtoria.</i> 41</p>	<p><i>Florentius</i> (<i>Fleury</i>) <i>notatus.</i> 269ſq.</p>
<p><i>Etruſca</i> <i>lingua</i> <i>Italiae</i> <i>antiſſima.</i> 150</p>	<p><i>Flori</i> <i>locus</i> <i>illustratus.</i> 64</p>
<p><i>Etruſcorum</i> <i>antiquitas</i> <i>probatn.</i> 149. <i>ſata</i> <i>ſub</i> <i>Gallorum</i> <i>&</i> <i>Han-</i> <i>nitabalis</i> <i>adventum</i> <i>in</i> <i>Italia.</i> 150</p>	<p><i>Fluxus</i> <i>&</i> <i>refluxus</i> <i>maris</i> <i>phyſice</i> <i>conſideratus.</i> 523</p>
<p><i>Eucharistiæ</i> <i>ſpeciem</i> <i>utramque</i> <i>Pa-</i> <i>tres</i> <i>Chriſtianiſ</i> <i>diſtribuiſſe</i>, <i>unde</i> <i>probari</i> <i>poſſit?</i> 265</p>	<p><i>Fontaninus</i> (<i>Juſt.</i>) <i>notatus.</i> 49 ſeq. 52 ſeq. 174</p>
<p><i>Eugenii</i> <i>Papæ</i> <i>decreta</i> <i>pro</i> <i>Arme-</i> <i>niis</i> <i>&</i> <i>Jacobis</i> <i>illustrata.</i> 168</p>	<p><i>Foppens</i> (<i>Jo. Franc.</i>) <i>notatus.</i> 291ſq.</p>
<p><i>Evgēdy</i>, <i>quid</i> <i>apud</i> <i>Matthæum</i> <i>ſigni-</i> <i>fice?</i> 114</p>	<p><i>Fourmontii</i> (<i>Steph.</i>) <i>Grammatica</i> <i>&</i> <i>Diſtionarium</i> <i>Linguae</i> <i>Sinicae</i> <i>promiſſa.</i> 340. 343</p>
<p><i>Euripides</i> <i>laudatus.</i> 301</p>	<p><i>Frainii</i> <i>du</i> <i>Tremblay</i> <i>controversia</i> <i>cum</i> <i>Barbeyracio.</i> 37</p>
<p><i>Euroa</i> <i>quilo</i> <i>ventus</i> <i>qualis?</i> 64 ſeq.</p>	<p><i>Fredegarii</i> <i>loca</i> <i>quædam</i> <i>expoſita.</i> 393</p>
<p><i>Eusebius</i> <i>notatus.</i> 283. 314</p>	<p><i>Freherus</i> <i>taxatus.</i> 545</p>
	<p><i>Fridthioſi</i> <i>animofi</i> <i>vita.</i> 532</p>
	<p><i>Frigius</i> <i>reprehenuſus.</i> 220</p>
	<p>Cccc Frife-</p>

Frifofomoroni <i>Philofophi elogium</i>	95	Glires <i>habere in cerebro, quid figni- ficet?</i>	158
Frifia <i>orientalis hiftoria ecclefiafti- ca & literaria illustrata.</i>	548 fq.	Glirium <i>hiftoria, per jocum expo- fit.</i>	157 feq.
Frontini <i>locus explicatus.</i>	150	Glohi <i>Boruffici, quidnam habeant fingulare?</i>	287 feq.
Furmontius <i>fenior notatus.</i>	158	Gloria <i>Dei tanquam unus atque fo- lus finis zeli in S. Scriptura ubi- que confpici otenfa.</i>	243. quid- nam aliquando in Script. S. deno- tet?
G.			
Gabelli, <i>civitaris antiquiffime, notitia.</i>	18	de Glorie <i>veræ studio non contem- nendo Oratio.</i>	260
Galenii <i>merita in Anatomem prædi- cata.</i>	468	Gætzii (Georg. Henr.) <i>Elogium.</i>	380
Gallia <i>Hiftoria ecclefiaftica & civi- lis illustrata.</i>	387	Gothica <i>linguæ laudas.</i>	530 fq.
Gatakerus (Thom.) <i>refutatus.</i>	38	Gouffetius <i>reprehensus.</i>	282
feq. 438. <i>defenfus.</i>	38 feq.	Græcæ <i>linguæ vera & recta pronun- tatio inveftigata.</i>	328 fqq. pri- fcus character, origo & ufus.
Gebhardus (Jan.) <i>notatus & emen- datus.</i>	204		331
Gelafius <i>Cyzicenus defenfus.</i>	99	Græcia <i>auftralis in charta geogra- phica præfentata.</i>	448
Gelhudus (Sam.) <i>notatus.</i>	331	Græciæ <i>hiftoria, inde ab origine Græciæ ufque ad mortem Philippi Macedonici expoſita.</i>	294. an- tiquæ Tabula geographica exhi- bita, ibid. difficultates in vera illius origine eruenda.
Genitivi <i>abſoluti qualis fit ufus & modus loquendi apud Græcos?</i>	114		295 fq. de ejus etymologia & primis regio- nis incolis diſquiſito.
Gentilitium <i>nomen, quid apud Ro- manos denotaverit?</i>	372. ejus ratio & utendi modus explica- tus.		298
	ibid.	De Gratia <i>convertente Theſes ali- quot.</i>	257
In Geographiæ <i>ftudio quidnam ma- xime obſervandum?</i>	476 feq.	Gregorianum <i>Feftum ſcholaficorum in Gymnaſio Lubecenſi ſolen- ni ſermone celebratum.</i>	382
Geographiæ <i>Obſervationes ſcle- tæ.</i>	470	Gregorii <i>Turonenſis loca varia il- ſtrata.</i>	388
Georgius (Ignar.) <i>refutatus.</i>	53.	Grotius (Hugo) <i>notatus.</i>	188
<i>defenfus.</i>	58	Gruterus (Jan.) <i>reprehensus.</i>	528
Gerlachus <i>de Billican, ſ. Theobal- di Billicani, primi Ecclefiaſtiæ Evangelici Nordlingenſis, vita.</i>	23	Gundelingæ <i>ſitus.</i>	41
		Gundlingius <i>taxatus.</i>	545
Germanorum <i>primæ va origo inve- ſtigata.</i>	545 feq.	De S. Gunthero <i>fingularia quædam abata.</i>	485 feq.
Geſneri <i>methodus botanica lauda- ta.</i>	226		
Glæfenerus (Juſt. Mart.) <i>notatus.</i>	130		
De Glandularum <i>fabyrica Epifto- la Herm. Boerhavii ad Frid. Ruy- ſchium, & hujus ad illum.</i>	466		

H. Haber-

RERUM NOTABILIORUM.

H.

- H**aberlini (Franc. Domini) aliquot scripta recensita & huiusmodi data. 136 sq.
- Halisdani, Branae alumni, historia. 532. filii Eysteni, historia. ibid.
- Halleus refutatus. 523
- Hackenrothius notatus. 549
- Harduinus notatus. 12. 17 seq. refutatus. 307
- Harenbergius (Jo. Chr.) notatus. 177. 188. defensus. 177 seq.
- Hartmoti Codex Epistolarum Pauli &c. latine & manu scriptus, ubi hactenus fuerit asseruatus? 137
- Hebraicarum vocum prima ac simplex potestas quomodo eruenda? 416 seqq.
- Heinius (Jo. Phil.) notatus. 440. 443 seq.
- Helgi, Thorii filii, historia. 533
- Hellenum nomen unde derivandum? 298
- Hemningius (Nic.) notatus. 108. ejus vita. 107
- Hennebergicarum rerum Scriptores recensiti. 230. 236
- Hermeneutica sacrae methodus a Werenfelsio proposita. 260
- Herodis Antipa numus illustratus. 308
- Herodis M. dies emortalis investigata. 306 seq.
- Herodotus laudatus. 296. 302. notatus. 296
- Hieroglyphicorum origo & conditio investigata. 505
- Hieronymus notatus. 124
- Intra Hierosolymam excidium & natalem Christi quamnam epocha profuxerit? 13
- Hippocraticum studium commendatum. 457
- Historiarum studium quomodo rite tractandum? 477 seq.
- Historia Philosophica quinam sit usus? 215
- Hoffmanni (Paul. Gottl) Elogium. 44. 49.
- Hominis savi theoria ad mentem Mechanicorum proposita. 131 sq.
- De Hominum futura post fata conditione quidam veteres Philosophi decreverint & senserint? 502 seq.
- Homo primus, a Deo integer creatus, quomodo labi potuerit? 259. an recte se se partem generis humani crediderit? 119 seq.
- Honertii (T. H.) Dissertationes, quibus antiquissima Genealogiarum Biblicarum, Chronologia ac Geographia veteris Tabulae illuminabuntur, promissa. 405
- Horarum canonicarum origo & constitutio exposita. 359 sq. quinam ad illas observandas obstricti sint? 364
- Horatii locus illustratus. 64
- Horii Paradisiaci situs descriptus. 399 seq.
- Hostiae adoratio an sine idololatria fieri possit? 255
- Humorum quamnam sit ratio & differentia in corpore sano & morbo? 133. excretio quomodo fiat? ibid. motus vitiosi unde proficiantur? 134. qua ratione iis obviandum? ibid.
- Hydropis quamnam sit origo & differentia? 133
- Hyperboreorum Regum, Heroum & Pughum, res gestae. 529 sqq.
- Jacobitarum historia. 260. facta sub Imp. Leone Parvo usque ad Heraclium. 262. dogmata & ritus expositi. 264 sq.

Cccc 2

Jaco-

I N D E X

- Jacobus, Severi discipulus, cur Ba-*
radus dicitur? 263. quinam
fuert? ibid.
Jani templum, quando & a quonam
tert. clausum? 309
Japidis descriptio, a Virgilio facta,
quem designet? 542 sqq.
Idealitæ notari. 163
Jejuniorum utilitas quæ sit? 122
Jesuitæ cur vacationem ab officio di-
vino s. ab horis canonicis obstine-
rint? 361
Jesus Christus, cur dicitur sicut a Mo-
thæo filius Abrahami ac Davi-
dis? 113. ejus divinitas ab
Arianis frustra impugnata. 243
sqq. an imago in ejus honorem ab
Hæmorrhoida posita? ibid. ejus
annus, mensis & dies natalis,
quam difficultè eruendus? 305.
divinitas noviter impugnata.
346 sq. 349. defensa. 351 sqq.
Ignis substantia, materia & gra-
dius expositi. 71. usus in Chemia
demonstratus. ibid. natura ex-
plorata. 462 sq.
Ignivomi Montes, v. Materia.
Imaginatio, maxime in Physicis, ex-
terminanda. 91
Images, quando in templa locari
caperint? 264
Imaginum Jus, v. Insignia.
Impenetrabile, an ex Philosophia
ejiciendum? 94
Inassignabile apud Mathematicos
quidnam dicatur? 89 sq.
Indefinitum Cartesianorum quid?
90
Indiscernibilia, an in Physicis lo-
cum habeant? 90
Indivisa materia, quæ multiplici sine,
& quibus? 89. quomodo differant
ab entibus individuis, quibus in-
est. quis cogitandi? ib. unde illo-
rum directiones contrariæ pri-
morâs sua coperint? 98
Infernus, vox, quid in Script. S. &
apud Scriptores ecclesiasticos de-
notet? 322 sq.
Infinita in numero rerum creatarum
non dari, demonstratur. 88 seqq.
præter Deum non existunt. 90
Infinite parvum quid Mathematici-
cis? 90
Infinutum, quotuplex & quale? 88.
Mathematicorum quid? 89
Insignia & Jus imaginum in quonam
apud Romanos antiquos posita
fuertint? 146
Insignium Heraldicorum quonam
sit origo? 146
Inspirationem, cur jam veteres le-
gumatores jactaverint? 496
Invocatio Orientalium novorumque
Græcorum in S. Eucharistia vin-
dicata. 166 sqq. quidnam inter
illam & Latiorum discriminis
intercedat? 167 sq.
S. Joannis Baptista manus dextræ
existentia, cultus & miracula ex-
posita. 171 sqq.
Jobi cum Soteri facta resurrectio
defensa & illustrata. 510 sqq.
Ad Jobi Librum, quod a nonnullis re-
ferri solet, Fragmentum Græ-
cum historice & philologicè illu-
stratum. 510 sqq.
Joncrtius notatus & refutatus. 37.
ejus controversia cum Barbeyra-
cio. 36 sq.
Ionium Mare & Ionius Sinus, an
anim idemque? 53 sqq. v. Adria-
ticum Mare.
Ionius Trajectus, quomodo a Sinu
Ionio differat? 57
Ionum nomen unde derivandum?
298
Josephus, Maria virg. sponsus, qua
rattone

RERUM NOTABILIORUM.

<i>ratione diuina dicatur?</i> 114	<i>istud olim fuerit comparatum?</i> ibid.
Josephus, <i>Scriptor Græcus, illustratus & defensus.</i> 306 sq. <i>an ejus testimonium de Christo pro supposito habendum?</i> 121. <i>illius locus notatus.</i> 173 sq. <i>emendatus.</i> 174	Justinus <i>notatus.</i> 296
Ipecacuanæ <i>radicis effectus in dysenteria expositus.</i> 426	Justinus <i>Martyr notatus.</i> 98
Irenæus <i>notatus.</i> 68. 124	K.
<i>De Israëlitarum Moribus disquisitionio.</i> 266	Karina (Petr. Maria) <i>reprehens.</i> 527
Italici <i>Sermonis, sive Italicæ eloquentiæ origo & progressus.</i> 49 sqq. <i>Conspectus Bibliothecæ eisdem inservituræ.</i> 52	Kirke, <i>f. Kirchs, vocis origo.</i> 153
Italicus <i>Sermo, cur fuerit dictus vulgare Latinum?</i> 51	Knauthius <i>refutatus.</i> 226
Itromundi <i>historia.</i> 532	Kraffianæ <i>Bibliothecæ Catalogus & Memorabilia.</i> 136 seq.
Judæi, <i>cur ab Augustino Christianorum scrinarii, scapsarii appellentur?</i> 319. <i>qualem in Codice sacro de scribendo, asservando & scrutando operam adhibuerint?</i> 319 sq.	Krafftius <i>notatus.</i> 185
Judæorum <i>contemptus unde repetendus?</i> 120. <i>ritus & consuetudines confutata.</i> 270. <i>errores & mendocia in rebus antiquitatis conuulsa.</i> 441 sq. <i>quidam de eorum reditu statuendum?</i> 446 sq. <i>binæ præoccupatæ opinionones refutata.</i> 503	Krakii, <i>Rogis Danicæ, ætas vera explorata.</i> 531
Judithæ <i>Libri, quibus adhuc difficultatibus chronologicis ac historicis prematur?</i> 14 sqq.	Kreyfugius (Ge. Christoph.) <i>reprehensus.</i> 237. 240. <i>ejus Collectio Scriptorum numis bracteatos illustrantium promissa.</i> ibid.
Jurisci, <i>f. Jurisici, oppidi excipi, serus descriptus.</i> 33	L.
Junkerus <i>notatus.</i> 185	Lactantius <i>notatus.</i> 114 sq.
Juris <i>naturæ & gentium Bibliotheca exhibitæ.</i> 107	Lacuus <i>Venetiarum descriptio historica & geographica.</i> 18
Juris <i>jurandi abusus & usus expositus.</i> 130 sq.	Ladislau, <i>uruiusque Siciliæ Rex, quo jure curauerit numas suo ac Romæ numine cudi?</i> 452 sq.
Jus <i>Romanum civile noua methodo explicatum.</i> 433 sqq. <i>quomodo</i>	Lærtius, <i>v. Diogenes.</i>
	Læticia <i>Legis, quale Ebræorum festum, & unde ita appellatum?</i> 317
	Laicis <i>an & quatenus competat de articulis fidei judicare?</i> 253
	Lakemacherus <i>notatus.</i> 202
	Lamius (L' Amy) <i>reprehensus.</i> 246 sqq.
	Lanceloti (Cl.) <i>vita & scripta.</i> 66 seqq.
	Larroquamus <i>notatus.</i> 313 sq.
	Latina <i>Lingua vera & recte pronuntiatæ investigata.</i> 328 sqq.
	<i>priscus character, origo & usus expositus.</i> 328. 331
	Lauchonia <i>f. Lembonia sylua, vel Leacnam, qualis locus?</i> 393 sq.
	Laurentius <i>notatus.</i> 294
	Lebitonarium, <i>quid?</i> 264

I N D E X

<p>Lectio Sabbatica, a quibus inter Judeos peragipotuerit? 320</p> <p>Legis Papie quatuorplex & qualis ve- rus sensus fuerit? 221</p> <p>Legumlatores veteres, quibusnam artibus usi fuerint ad id, quod mo- liabantur, consequendum? 496 sq.</p> <p>Lehmannus vituperatus. 208</p> <p>Leib (Kilian.) reprehensus, 187</p> <p>Leibnitius refutatus. 530</p> <p>Lendinariae Terrae status antiquus. 18</p> <p>Leo Mustuensis, Rabbini Ebraeus, refutatus. 271. 273</p> <p>Leo Ostiensis vituperatus. 394</p> <p>Leodienis natio defensa. 155</p> <p>Leodii urbis status praesens politi- cus & ecclesiasticus expositus. 155 sq.</p> <p>Letum mons ubi situs? 151</p> <p>Leuchonia v. Lauchonia.</p> <p>Leucfeldius vituperatus. 208</p> <p>Leznerus vituperatus. ibid.</p> <p>Libertas hominis quatenus ad imputa- tionem actionis requiritur? 259</p> <p>Lightfootus reprehensus. 443</p> <p>Lilith, signum Judaeorum, quale? 272 sq.</p> <p>Limborgius notatus. 120</p> <p>Limbus Patrum, quando & a quibus inventus? 325 sq.</p> <p>Linea Geometricarum infinita, quo- modo differat ab ea, quae omni li- mite caret? 89</p> <p>Lineae, an ex singulis punctis magna peripheria possint duci ad cen- trum, ita, ut lineae illae sese in via hand confundant? 93</p> <p>Lingua Ebraeo-Biblica, num eadem sit, quae primaeva antediluviana? 402. Observationes quaedam grammaticae circa illam. 402 sq.</p> <p>Indoles ejus qualis? 403. 405</p> <p>Linguae primaeva s. Adamica &</p>	<p>Noachicae consideratio historica. 400 sq. quatenam & quales in- de natae sint dicitur. ibid. 404</p> <p>universalis Philosophicae indoles explanata. 342 sq.</p> <p>Inter Linguam oris & oculorum quatenam sit apud Sinas differen- tia? 341</p> <p>Linguarum studium, quatenam praes- tet usum? 337 sq.</p> <p>Linnæi Systema Plantarum sexuale, & huic superfructa methodis bo- tanica impugnata. 225. 228</p> <p>Lipenius taxatus. 229 sq.</p> <p>Lipmannus, Rabbini Ebraeus, no- tatus. 271</p> <p>Liquoris nervi usus. 132</p> <p>Litana silva quae? 150</p> <p>Lithontriptici remedii compositio, virtus & usus expositus. 518 sqq.</p> <p>singularia quaedam de illius in- ventrice. 521 sq.</p> <p>Lithotomiae methodi diversae de- scriptae. 26 sqq.</p> <p>Liturgiarum orientalium conformi- tas cum Romanis in ritu conse- crationis ostensa. 166 sqq. origo & dissepantia iudicata. 407 sq.</p> <p>Livii locus illustratus. 64, 150</p> <p>Lizanum Pistoriensis terrae quid? 150 sq.</p> <p>Loa fluvius qualis? 393</p> <p>De Logomachiis eruditorum Diss. 1 257 sq.</p> <p>Loquax hominis philosophice confi- derata. 260</p> <p>Lubienicius (Stanis.) notatus. 249</p> <p>Lucani locus illustratus. 64</p> <p>S. Lucas Evang. defensus. 174</p> <p>De Ludis atque Lusuibus quidnam in genere sentiendum? 40 sq.</p> <p>Ludorum equestrium antiquitas de- monstrata. 146. secularium apud</p>
--	---

RERUM NOTABILIORUM

<i>quod veteres Romanos ratio & modus explicatus.</i>	314 sq.	Mannor, quidam Anglis?	519
<i>De Lucaphrodisiaca Tract.</i>	466	Manfuetus Perropolitano refutatus.	136
<i>Lufania, qualis locus & ubi situs?</i>	394	S. Marcelli, Episc. Paris. corpus, quando in carbedratejn Parisiensis translatum sit?	389 sq.
<i>Lundias notatus.</i>	441	a Marek (Jo.) notatus.	188
<i>Lutaticarum rerum Scriptores recenseri.</i>	230. 236	S. Marcus an Alexandria Evangelium annunciarit?	261 ad quodam tempus illius martirium referendum?
<i>Latus consideratio moralis.</i>	35	S. Margarethæ monasterium, Ord. S. Benedicti, prope Pragam, historia explicata.	481 sqq. ejus Abbates recenseri.
<i>Latus, flumen, quale?</i>	1526	Martelli (Jac.) refutatus.	87
<i>Lutetia Parisiorum Historia ecclesiastica & civilis illustrata.</i>	387	De Martirii studio, ejusque pro veritate suscepti constantia, quid sentiendum?	120
<i>Lutherani defensi.</i>	125	Masse (Jic.) quisnam sub hac nomine lateat?	511. refutatus.
<i>Lutheri, S. Theologorum cum illo sententiam, doctrina de descensu Christi ad inferos expostus.</i>	326	Materia, quid & quæ sit ejus origo?	92. homogenea quid sit?
<i>Lutherus defensus.</i>	125. 184 sqq.	Materie ex ignivomis montibus oriunda, per strata varia dispersæ, an omnes mutationes secluris explicare possint?	73 sqq. in infinitum dividua progressus profutatus.
<i>249. minus juste reprehensus.</i>			88 sqq.
<i>192. quo jure, quæve injuria, Societati smi macula adspargatur?</i>	247	Materiati partes singulae an materia dici possint?	91
	186	Maygraven, quinam dicantur?	153
<i>Lyra castigatus.</i>		Mechanices quantum sit usus in Medicina?	457 sqq.
M	M.	Medicamenta, quid sint, & quotuplicia?	134 sq. qualis sit eorum virtus?
<i>Abillonius notatus.</i>	389	Medici (Paul.) notatus.	271. 272
<i>Magdeburgius (Joach.) notatus.</i>	212	De Medici honore servitute Or.	464
<i>Magistratus civilis supra in colenda religione declarata.</i>	495 sqq.	Medicine Vet. & Nov. Test. status expostus.	280 sq. repurgatae facili simplicitate asserta.
<i>Magnus (Constantin.) refutatus.</i>	333	Num Medicum in morbis consulere expediat?	281
<i>Magorum Hierosolymam adveniens, & stellæ ab ipsis primum visæ tempus investigatum.</i>	310		
<i>Maimburgius vituperatus.</i>	245 sq.		
<i>Malignitas, Medicis quid?</i>	425		
<i>Mallonius refutatus.</i>	379		
<i>Malta s. Melite insulae Episcopi recenseri.</i>	54		
<i>Mandra, quid?</i>	262		
<i>Maneriorum Lex, quidnam penes Anglos denotet?</i>	516		
<i>Manfredi (Eustach.) cura & labor in observationibus Blanchinianis rite ordinandis prædicatus.</i>	471		

Meduna

I N D E X

Meduna (Bartbol.) <i>refutatus.</i>	192	Miracula, <i>num certa sint veritatis signa?</i>	853
Mela (Pomp.) <i>loca quaedam illustrata.</i>	58. 64	Miraculorum in S. Script. <i>narratorum veritas vindicata.</i>	ibid.
Melchitz, <i>quoniam dicti?</i>	262	Misnensium Ducum <i>veri natales eruti.</i>	235. rerum Scriptores recensiti.
Melita <i>insula, in quam Paulus naufragus fuit eiectus, quoniam & ubi sita?</i>	53 sqq.	Misfarum <i>solitariarum origo & usus.</i>	470
Menagius <i>notatus.</i>	216	Mænkehagen, <i>quidnam olim deventaverit?</i>	207
Menckenii (Frid. Ott.) <i>Laudes Lipsiae praedicatae.</i>	232	Monadologia, <i>an fastidio digna?</i>	90. 95
Menckenii (Jo. Burc.) <i>rerum Germanicarum, praecipue Saxoniarum, Scriptores laudati.</i>	233	Monetia (Thom. Franc.) <i>notatus.</i>	310. 312
Mennonitae <i>an cum Socinianis confundendi?</i>	247	Monetariae officinae <i>in urbe Romae descriptio.</i>	455. ubi ea olim existerit?
Mensura, <i>an una, & sola, & universalis, detur?</i>	162 sq.		ibid.
Meridiani Romani <i>tabula geographica a mari supero ad inferum exhibita.</i>	470	Mont Arlot, <i>locus, ubi situs?</i>	393
De Meridiani primi <i>mobilis usu Diff.</i>	288	Montemartyrum, (Montmartre) <i>aedificium antiquum, quidnam, quibusque usibus designatum fuerit?</i>	399
Mercurius (Marius) <i>notatus.</i>	124	Moutignii <i>Libri Simet recensiti.</i>	344
Metaphysici <i>quomodo Mathematicis imponant?</i>	88 sqq.	Moralitatis <i>principium quodnam?</i>	494
De Meteoris <i>Diff.</i>	260	Morbi atrocis <i>rarissimi que historia duplex.</i>	466
Methodicorum <i>antiquissimorum termini quem in medicina usum praestent?</i>	132	Morborum <i>theoria ad mentem Medicanicorum proposita.</i>	131 sq.
Miasma, <i>Medicis quid?</i>	425	<i>causa quoniam & quales?</i>	459
Miegius (Jo. Frid.) <i>refutatus.</i>	317	Morbos <i>curandi methodus consuecta exposita.</i>	134. ejus effectus.
Millenariorum <i>error unde manaverit?</i>	446	Morsioni <i>methodus botanica laudata.</i>	226
Miltoni (Jo.) <i>Poema de Paradiso amisso defensum.</i>	332 sq.	Moro (Ant. Lazar.) <i>defensus.</i>	72 sqq.
Minitterialium <i>que sit vera conditio & differentia?</i>	177 sq.	De Morte, <i>per Mercurium sublimatum, in emplastro applicatum, inducta, relatio historica.</i>	429 sq.
Minitterium <i>Solis & Lunae explicatum.</i>	437 sq.	Martiorum <i>& resurgentium statum explicatus.</i>	97 sqq.
Ministri, <i>quales ad sacrum munus admitendi?</i>	257		102 sqq.
Mirabile <i>in Poesi, ejusque cum verisimili conjunctio exposita.</i>	332 sq.		Mosaicæ

RERUM NOTABILIORUM.

Mosaice <i>historiæ</i> varia momenta ex libro Iobi illustrata.	440	N	Naamen Syrus ab hypocrisi vindicatus.	255
Mosis legatio divina demonstrata.	488	Natura	quid? 464. potiores illius effectus expositi.	464 sq.
Motus mechanicus in corpore humano quid?	132	Naturæ	servare, quam honorificum sit Medico?	ibid.
De Muhammedis testamento cum Christianis iniro quidnam sentiendum?	262 sq.	Naturalis Philosophia,	quomodo rite tractanda?	480
Münchdorff, & Münchhoff, quidnam olim denotaverit?	207	Naturarum	vocem cur Eurychiani borreant?	262
Munchhausen, s. Munchhuyzen, quidnam olim denotaverit?	ibid.	Nazareni,	quidnam olim dicit?	5
Munchhusiorum gentis origo & antiquitas historice & genealogice exposita.	207 lqq.	Neapolitanæ	urbes complures geographicè, chronologicè & historice descriptæ.	96
origo & dispositio insignium illius, item varietas sigillorum explicata.	208	Nepos (Corn.)	laudatus.	296
De Mundini Anatomie iudicium.	469	Nervi,	quid sint, & quem usum præsent?	132
Mundus corporeus an patuerit ex spiritibus coalescere?	94.	Newtonus (Is.)	exagitatus.	44.
creatio s. origo & interitus expositus.	118 sq.	Nicænz	Fidei Defensio.	350 lqq.
de illius finibus Dialogus.	258.	Nicolai (Jo.)	notatus.	267. 269.
Theses de ejus figura.	ibid.	ejus libellus	de Balteis veterum, ubi exstet?	267
SS. Patrum & antiquorum Judæorum sententiæ de illius fine examinata.	444 sq.	S. Nicolai	Seminarium, de Char-donnet cognominatum, Parisiense, quando & a quo fundatum?	69
Systema mundi Copernicanum insulse impugnatum.	540 sq.	Niemanni (Christ. Alb.)	Epitaphium.	382
Musculorum origo & varietas.	133.	Nobilitas,	unde derivanda?	145 sq.
terremor unde?	ibid.	Nossa, vox,	quidnam in L. Salica nozet?	392
De Mutatione substantiali Peripateticorum quidnam sentiendum?	126 sq.	Nomina,	quibus Romani antiqui distingui consueverunt, explicata.	371 lqq.
Mycenarum regni origo, progressus & exitus.	299 lqq.	Nordlingæ	urbis status ecclesiasticus antiquus & modernus.	221 lqq.
Mylil (Gottl. Frid.) Memorabilia Saxonie subterraneæ laudata.	231	Nornæ	Gesti historia.	533
Mysteriorum inventio unde repetendg?	497	Norrigix	origines exposita.	531
		Novigentum	villa, qualis locus?	393
		Numeri	indeterminati s. infiniti quid sint?	89

D d d d

Num-

I N D E X

Numerus quatuorplex sumendus ?	88 sq.	Papadevynus, quid apud Me- rthum denotet ?	114 sq.
Numi Imp. XII priorum illustra- ti. 267. nomine S. P. Q. R. fi- gnati, illustrati.	450	Parentes generis humani, quom diu in Paradiso commemorati fuerint ?	438
Numismata Imp. Rom. aurea col- lecta & explicata.	193 sqq.	Pascalius refutatus.	523
O.		Pascha Christianum, quando & quo- modo ex sententia Concilii Nica- ni celebrandum ?	368 sq. an in Calendario Gregorianarive cele- bretur ?
Oblationum sacrarum origo & usus indicatus.	409	Patavina civitas, qua Romanorum antiquis temporibus usque fuerit conditio ?	221
Præter Octo animas, quas Scriptu- ra S. expressit, num in arca Noa- chæ alie quoque servatæ fuerint ?	439	Patriarcharum mores & vivendi rationes expositæ.	266 sqq.
Officium divinum, quid sit ?	359.	Patrimonium Petri, unde dictum ?	451. ejus fines indicati.
ejus origo, progressus, leges & ritus explicati, 359 sqq. quibus alias nominibus veniat ?	360. no- tum, unde originem suam ha- beat ?	363. quando iterum subl- rum ?	365
Olympiades, quemnam in Historia Græciæ antiquæ illustranda usum præstent ?	297	Paulinus, ubi natus fuerit ?	394
Onychotus, s. Onychotus, quale idolum fuerit ?	443	Paulus Apostolus naufragus, in quamnam insulam Melitensem fuerit ejectus ?	53 sqq.
Operationum Chirurgicarum, & Instrumentarum in illis usitato- rum descriptio.	25 sq.	Paulinæ locus illustratus.	64
Opitius (Josua) notatus.	213	Peccata remittendi potestas solisne Apostolis, an etiam aliis E. cle- siae ministris vindicanda ?	108 sq.
Orationis Dominicæ clausula vin- dicata, 255. matutina origo un- de derivanda ?	363	Peccininus (Jac.) refutatus.	174
Orlandus refutatus.	150	Pen, quid in lingua Celtica fuerit votatum ?	150
Ortelius emendatus.	96	Penetrabile, an ex Philosophia eji- ciendum ?	94
Osiris & Sesostris, an una, vel po- rius hinc sint personæ ?	506	Pererius refutatus.	438
Ostificarum rerum varii generis Scriptores recensiti.	549	Pergolæ s. Pertinæ arbis situs & ori- go, 31 sq. nomina antiqua. 32. monasteria & templa recensita. 33. viri, literis armisque spe- tabiles, quos Pergola produxit, nominati atque commendati.	33 sqq.
Ovidii locus illustratus. 64.	544.	Perjuria unde repetenda ?	129 sqq.
refutatus.	204	Perizonius reprehensus.	443
P.		Pertichius (Jo. Ge.) refutatus.	108
Paleotus refutatus.	379	sq. defensus.	ibid.
Papebrochius refutatus.	174	Petavius notatus.	13. 17
		Petri	

RERUM NOTABILIORUM.

Petri Alexiewix vita & facta a Pillorii Episcopatus quando fuerit quoniam explanata?	182	constitutus?	151
Petri M. R. ff. Imp. merita de Ruf. sorum gente exposita.	181 sq.	Plantarum flores quosaplices?	226.
Petroonii locus illustratus.	527	genera quomodo vite, constituen- da?	226 sq. partes essentielles
Philippi Augusti utriusque religio exposita.	313 149.	quoniam sint?	227. quoniam ac- cidentales?
Philosophi Idea, Gallico sermone proposita.	258	ibid. nomina illis im- ponendi ratio proposita.	ibid.
Philosophia an ab Ecclesia emenda- ri & corrigi, ac fidei subijci de- beat?	126.	In Platonis doctrina de Republ. que probanda & improbanda?	379.
ancillans quid signi- ficet?	ibid.	Plazza (Bened.) reprehensus	539sq.
De Philosophia Cartosiana iudicium satis lubricum.	123 sq.	Plebi Christianæ, an & quatenus competat, de articulis fidei judi- care?	253
Philosophiæ votatores male habiti.	43 sq.	Plinius notatus.	295. ejus loca quedam illustrata.
per ignem expositio.	70	64. 338. 500	Plotinus an Aristoteli faverit?
sq. Peripatetica, quodcumque inest, cœximum & præstantissi- mum, expositum, atque derivum.	95.	Plumbum chorale, quidnam in ve- tustis Capituli Ripensis codicibus denotet?	154
quoniam adhuc sit inter Ro- mano - Carolicos auctoritas?	123.	Plutarchus notatus.	295. laudatus.
ostentatio vo. um monstro- sarum unde originem suam du- cat?	127.	296. locus illius illustratus.	527
moralis spe inven.	258	Poëtarum veterum & illustriorum Seculi XVI. Epigrammata sele- cta & illustrata.	375 149.
Philosophorum antiquorum historia exposita.	214	Poëtice Tragicæ Italica cum Gal- lica comparata.	85 149.
Phœnicum Literarum priscus cha- racter, origo & usus.	328. 331	illi præ hac præstantia demonstrata.	86 sq.
Phrynichus laudatus.	301	Poëticum studium, quoniam recen- tiori ætate ceperit incrementa?	381
Piclavienfis pugna inter Ioannem, Angliæ Regem, & Francos, ubi comissa fuerit?	393	Policinium (Polifine) regio Italie quoniam & qualis?	19
Pinczoviani an cum Socinianis con- fundendi?	247	Politia Mosaita expl. mata.	504 sq.
Pitæellus, quale flumen?	525	Politica genuina paradigmaticæ pro- posita.	180 149.
Pistorientis sita qualis?	150	Polonicæ Nobilitatis quoniam sint jura atque prærogativa?	127 sq.
Pistorientis urbis origines expositæ.	149	Polonici Indigenatæ quoniam sit ratio & origo?	128 sq. quomodo ille iterum possit amitti?
Pistorientium montium status anti- quus expositus.	148 149.	Polibii locus illustratus.	64
quædam numina in illis olim fuerint cul- ta?	151	Pomponatius notatus.	493
		Dddd 2	Ponti-

I N D E X

- Pontifex Maximus, quinam apud veteres Romanos dictus?** 374 sq.
Pontificum Rom. veterum origo, numerus, officium & jura exposita. 374 sq. a **Benedicto XI ad Paulum III, Denarii illustrati.** 450
Porphyrius an Aristoteli fauerit? 125
Portus-regalis, (Port Royal) Seminaris quondam Parisiensis, historia illustrata. 65 sqq.
Potamo, qua aetate vixerit? 126
De Prædestinatione doctrina, quomodo in concionibus tractanda? 257
Prænomen, quale apud Romanos dictum? 371. **ejus ratio & utendi modus explicatus.** 372
De Praxis medicæ repurgatæ certitudine Or. 131. 134
Præcandi modum quem primi Christiani servaverint? 359
Premari S. J. Grammatica Sinica laudata. 340
Presbyterologia Austriaca promissa. 214
Primates, in quibusnam locis a Christianis fuerint constituti? 263
Prunæcerius idem ac Cantor. 362
Præmorum Principiorum natura expressa. 461
Præficiant illustratus. 64
Propertii (Sext.) locus illustratus. ibid.
Prophetiæ V. T. de Messia quales? 255
Protestantibus, quo jure, quave injuria, varietas dogmatum theologorum exprobratur? 123
Protestantium causa adversus Romanam Catholicorum defensa. 99
De Providentiæ doctrinâ, cur jam olim legibus moeris rogandis præmitti consueverit? 496
De Providentiâ circa Literas Diss. 11. 381
Prunæ in capite inimici, quid in Script. S. denotent? 187 sqq.
Ptolemæi loca quædam illustrata. 55. 64
Pufendorfii (Sam.) fides laudata. 25
Purgatorium, quando & a quibus inventum? 325 sq.
Pyrotechnicæ ratio exposita. 71
Pythagoras Philosophus an fuerit Carmelita? 124
- Q
- Quackeri, an cum Socinianis confundendi?** 247
- R
- Racovienses, an iidem, qui Sociniani?** 247
Ragnari Lodbrochii, ejusque filiorum historia. 532
Rajus taxatus. 227. ejus methodus botanica laudata. 226
Ratiocinii Mechanici usus in Medicina. 457 sqq.
Regula, an una, & solâ, & universalis, detur? 162 sq.
Reimarus (Herm. Sam.) notatus. 225
Relandus notatus. 441. 443
De Religione patria conservanda, quam solliciti fuerint veteres Græci & Romani? 498 sqq.
Religionis necessitas exposita. 490 sqq. **Christiana fundamenta & rationes eversa & restituta. 7. in S. Script. revelata & præstantia probata. 253. ethnica natura investigata. 495 sq. publicis legibus confirmata & origo unde repetenda? 497. Mosaicæ veritas & præstantia evicta.** 503 sqq. Reli-

RERUM NOTABILIORUM

- Religionum diversarum tolerantia, unde jam olim enata? 498 sqq.
- Reliquiarum cultus, quando in Ecclesiam irrepserit? 174. regulæ aliquot, licet satis lubricæ, pro illarum veneratione allatæ. 175 sq.
- Rerum non naturalium influxus in corpora humanâ: metodo mechanica propositus. 284
- Res naturales, quænam Medicis dicantur? earumque vis in corpore humano. 284 sq.
- Resenius notatus. 531
- Resistentia s. resistendi vis, quid? 92. quomodo individuus insit? ibid.
- Resurgentium status explicatus. 97 sqq. 102 sqq.
- Revelationem cur jam veteres legumlatores jactaverint? 496
- Revelationis in Script. S. factæ necessitas probata. 253. cujusdam desiderium universale consideratum. 504
- Rhabarbari usus in dysenteria monstratus. 427
- Rhodigii, civitatis antiquissimæ: notitia. 18
- Rhythmorum de Carolo, Grimo & Hialmaro, veritas & præstantia. 531
- Richey (Jo.) Syndici Hamburg. Elogium. 361
- S. Richimerus & S. Rigomerus, an unus idemque? 391
- Rico, fluvius, an veterum Rubico? 525 sqq.
- Ripensis urbis situs & status inde a prima sua origine descriptus. 152 sqq. latitudo determinata. 153
- Rivini methodus botanica laudata. 226
- Rolfi, R. Dan. ætas vera explorata. 531
- Rollinus vituperatus. 297. 475
- Roma, cur olim reliquiarum urbium fere mater & Conservatrix dicta? 205
- Romanorum Imp. numismata aurea collecta & explicata. 193 sqq.
- S. Romulo quantum fuerit a Pistoriensibus habitus honor? 151
- Rubiconiana Sanctio, qualis fuerit? 528. defensa. ibid.
- Rubiconis fluvii, quem Cæsar trajecit, verus situs atque cursus investigatus. 525 sqq.
- Rullelius notatus. 24
- Rusticæ mutatae, Libri ita dicti, quis nam verus autor? 181
- De Ryssen (Leonb.) adversarius Gatakeri & defensor Amesii extitit. 39
- S. Sacramentorum numerus septenarius, a quonam inter Latinos primo inventus fuerit? 265. quando & a quonam Papa demum approbatus? ibid.
- Sacrarum Literarum expositionis sciagraphia. 10
- Salab radices effectus exploratus. 428. illius descriptio. ibid.
- Salius (Joseph.) notatus. 87. defensus. ibid.
- Salmastius (Cl.) notatus. 216
- Samsonis Pulchri, filii Arturi R. Angl. historia. 532
- Sanctorum Acta, quando in Ecclesia legi ceperint? 364
- Sandius (Christoph.) notatus. 249
- Sangallus (Jul. Ant.) notatus. 122 sq. 125. 127. defensus. 122 sq.
- Ut Sanitatem cujusquam bibere, an sit permissum? 40
- Sant-Gervasius (Saintgervais) notatus. 534 sqq.

I N D E X

Sapia, quale flumen? 526. <i>sup. Maria quædam de illo.</i>	528	<i>sus. 241. 251. veterum lectio, quomodo utiliter tractanda?</i>	479 sq.
Saubertus refutatus.	184	Scripturæ S. loca explicata aut illustrata:	
Saul, an & quomodo, regno aduocatus, unius anni fuisse dici possit?	441 sq.	Gen. I.	249. 396
Saxoniæ superioris Scriptores historici recensiti.	237	14.	437
Saxonicarum rerum Scriptores recensiti.	228	14 seq.	118
Scaligerus vituperatus.	261	II, 2.	399
Schafferus (Melch.) notatus.	516	3.	396. 399
Scheffteri (Reinh.) vita promissa.	144	7.	398
Schererus (Georg.) vituperatus.	214	8.	ibid.
Schevii (Jo.) Vita, s. Cenotaphium ipsi ab Jo. Hept. a Seelen creatum.	381	11.	399
Schlægerus (Jul. Car.) notatus.	205	13.	400
Schlichterus notatus.	202	20.	419
Scholastici Latini, qui impugnant Invocationem Orientalium, nosque Græcos, notati atque refutati.	166 liq.	III, 22.	443
Schoockius (Mart.) inter defensores Lasum fortis referendus.	40	IV, 16.	399
Scientiarum status qualis in Gallia sub Carolo M. fuerit?	394	VI, 2.	8
Scipionis Africanæ numus aureus rarissimus illustratus.	379 sq.	IX, 2-4.	399
De Scopo, quem sibi interpret S. Script. proponere debet, Diff. 256. Doctoris, in Academia S. literas docentis, Diff.	ibid.	11.	419
Scribendi ars, quando inventa?	268	X, 5.	401
Scriptores, qui sub specie & obsequio usus publici huic vel illi nibilo exornando student, illi.	157	8-12.	402
Scriptorum Anglicorum, ad Socinianas atque Arianas controversias pertinentium, Index promissus.		20.	401
		21 seq.	ibid.
		XI, 1.	422
		XIV, 13.	268
		XV, 2.	402
		XXIII, 6.	269
		16.	ibid.
		XXIV, 2.	402
		22.	269
		XXV.	446
		XLV, 2.	8
		Exod. VI, 3.	9
		XII, 14.	12
		XIV, 30.	423
		XV, 5.	396
		XX, 4.	541
		XXI, 6.	273
		XXVIII, 32.	422
		Levit. XIII, 24 seq.	419
		XVI, 4.	ibid.
		XXV, 39 seq.	273
		XXVI, 16.	281
			Num.

RERUM NOTABILIORUM.

Numb. IV, 47.	273	Job XII, 23-26.	440
XIV, 3.	270	XV, 7.	ibid.
XVII, 4.	189	27-30.	ibid.
Deut. I, 1.	401	XVI, 18.	ibid.
IV, 39.	541	XVIII, 15-21.	ibid.
VI, 6.	274	XIX, 23.	281
XV, 17.	273	25-27.	512
XXVIII, 21 seq.	281	XX, 4.	440
XXXII, 10.	418	XXII, 16-20.	ibid.
Jof. I, 8.	273	XXVII, 20.	ibid.
14-15.	401	XXVIII, 27.	ibid.
VII, 6.	274	XXXI, 33.	ibid.
X, 12.	541	XXXIII, 24.	514
XXIV, 2.	401	XXXVI, 14.	440
Jud. V, 9.	317	XXXVII, 22.	399
1 Sam. I, 22.	273	XXXVIII, 1-3.	ibid.
XII, 21.	396	4.	440
XIII, 1.	441	30.	396
XVI, 14, 15, 16.	283	Pf. III.	256
1 Reg. V.	ibid.	VI, 5.	106
VI, 1.	13	XVI, 9.	419
31.	440	XVII, 8.	418
VII, 26.	422	XXII, 8.	422
50.	189	XXXIII, 7.	396
2 Reg. XVIII, 2.	13	XL, 8.	317
XIX, 12.	399	XLIX, 13.	438
XX, 12.	15	LII, 7.	188
XXI, 1.	13	LX, 5.	273
19.	ibid.	LXXIII, 24, 26.	103
XXII, 1.	ibid.	XCII, 1.	541
XXIV, 1.	ibid.	CIII, 1, 2.	185
1 Chron. XVI, 21, 22.	269	CXX.	269
2 Chron. XVI, 12.	282	CXL.	360
XXI.	ibid.	CXLI, 2.	ibid.
XXVII, 24.	283	CXLV.	274
XXXIV, 14.	319	CXLVI, 4.	106
Esr. VI.	440	Prov. VII, 2.	418
XVI.	17	VIII, 27.	397
Nehem. II, 1.	ibid.	29.	ibid.
8.	ibid.	XX, 20.	418
Job. II, 9.	515	27.	398
III, 2 seq.	399	29, 30.	ibid.
XII, 14.	440	XXV, 3.	541
15.	ibid.	22.	187, 189
			Ecclef.

I N D E X

Eccles. I, 10.	273	Hagg. I, 4.	17
IX, 5.	106	Mal. I, 11.	413
XII, 7.	103	III, 3, 4.	ibid.
Ez. I, 6.	281	Judith. I, 5.	15
III, 24.	419	II, 1-4.	ibid.
VI, 1, 2.	274	IV, 5.	14
6.	188	V, 3.	15
IX.	249	XVI, 3.	14
XXX, 14.	189	28, 30.	15
XXXIV, 11.	396	Sapient. III, 1-4.	105
XXXVIII, 7, 8.	541	Sirac. XI, 28.	101
XXXIX, 1.	15	XLIII, 25.	541
XLI, 29.	396	Suf. Hist. v. 45, 64, 65.	16
XLIV, 15.	274	Matth. I, 1, 18, 19, 20.	112
XLV.	446	18.	113
1.	17	IV.	283
13.	ibid.	V, 1, 2.	114
19, 20.	396	VIII, 11.	101
LVII, 2.	101	IX, 2, 3.	109
Jer. II, 2.	419	X, 11, 12.	ibid.
III, 14.	9	28.	104
IV, 23.	396	XII, 10, 13.	283
X, 10.	398	XVI, 18.	111
XII, 3.	318	XIX, 8.	506
XXV, 1.	14, 17.	XX.	445
XXIX, 10.	17	XXI, 13.	317
XXXI, 32.	9	21.	356
XXXV, 2.	319	XXII, 45.	113
23.	ibid.	XXIII, 34.	8
29.	ibid.	XXVI, 21.	ibid.
Thren. I, 12.	281	XXVII, 14.	283
Ez. VIII, 11.	189	52, 53.	512
XXXIV, 4.	281	XXVIII, 18.	111
Dan. I, 1.	13	Marc. V, 25, 30.	283
IV, 33.	283	VIII, 22.	ibid.
VII.	274	X, 5.	506
IX, 1.	17	XII, 26.	101, 317
2.	ibid.	XIV, 18.	8
25.	ibid.	Luc. I, 10.	188
Hof. I.	173	II.	309
Amos. I.	274	III.	311
Obad. I.	173	36.	18
Jon. II, 5.	396	IX, 30, 31.	101
Mich. I.	173	XVI, 22.	101, 104
			Luc.

RERUM NOTABILIORUM.

Luc. XX, 35.	106	Act. XXVI, 8.	511
37. 38.	104	XXVII.	53
XXIII.	173	15.	65
26.	541	XXVIII.	53-55
41.	101	8.	284
42. 43.	104	Rom. III, 23.	398
XXIV, 49.	109	28.	365
Jo. I, 1.	346	V, 2.	398
52.	269	XI.	447
II.	310	XII, 4.	399
V, 18.	356	20.	187
22.	348	I Cor. I, 26.	419
23.	348. 354	III, 12 seq.	414
VII, 37.	317	16.	356
X, 30.	347. 354	VI, 12.	41
33.	354	VIII, 9.	ibid.
XI, 52.	356	XIV, 26.	363
XIII, 21.	8	XV, 10.	365
XIV, 1.	101	18. 19.	106
3.	106	24.	105
XVII, 20-24.	105	28.	105. 347. 355
21.	347	32.	106
24.	101	2 Cor. III, 3.	317
XX, 21.	109	V, 1.	101
XXI, 22.	101	1. 2.	103
Act. I, 4 5. 8.	109	6.	105
II, 4.	ibid.	8.	101. 105
15.	363	18 seq.	110
III.	284	XII, 2.	396
1.	360. 363	2. 3.	104
V, 3.	356	7.	419
4.	349. 356	Gal. III, 17.	13
VII, 22.	504. 507	Eph. I, 3. 17.	349
59.	103	IV, 5. 6.	347. 354
X, 9.	363	9.	323
XI, 23.	284	Phil. I, 6.	101
XIII, 8. 9.	ibid.	21.	104
20.	13	23.	101
42.	320	23. 24.	105
XIV, 23.	110	II, 12.	356
XV, 21.	320	16.	348
XVI, 26.	360	III, 10.	106
XVII, 26.	398	11.	106. 513
XIX, 26.	356	20.	270
		Eccle	Phil.

I N D E X

Phil. IV, 5.	101	<i>quidnam precipue observandum?</i>	
1 Theff. IV, 14.	104. 106		159
V, 22.	41	<i>Scylacis Caryandensis Locus illustratus.</i>	56
1 Tim. II, 5.	346. 351. 352		110
IV, 14.		<i>Seymni Cbii locus emendatus.</i>	57. 62
2 Tim. IV, 13.		<i>Sectio lateralis, a quo inventa, & quomodo instituat?</i>	28 sq.
20.	65		110
Tit. I, 5.		<i>Sectionum conicarum Synopsis proposita.</i>	224
1 Pet. 1, 3.	349		104
III, 18. 19. 20.		<i>Adversus Securitatem carnalem Diff.</i>	256
29.			105
2 Pet. I, 13.	255	<i>Sendomirientes, an cum Socinianis confundendi?</i>	247
20.	8	<i>Sentus literalis incomplexus Codicis Hebraei Vet. Test. critice illustratus.</i>	415 lqq. quinam inde usus vel maxime redundet?
II, 1. 2.			ibid.
1 Jo. I, 1.	354		355
II, 18.	101	<i>Septem Ja. obitarum Sacramenta exposita.</i>	265
III, 2.	398		355
V, 6.		<i>Septuaginta exilii Babilonici anni unde incipiendi? II. Danielis hebdomadae quando effluerint?</i>	9
7.	183 lqq. 249. 347		317
7. 8. 9 sq.		<i>ibid. unde incipiendi?</i>	12 sq.
Hebr. IV, 3.	445		101
VIII, 8.	9	<i>Sepulcra veterum Galorum illustrata.</i>	391 sq.
X, 7.	317		105
25. 37.		<i>Serpens, cujus Moses in historia temptationis primorum parentum nemit, an diabolus fuerit?</i>	438 sq.
XII, 23.	101		101
Jac. V, 7.		<i>Servator, v. Soter.</i>	ibid.
F4 sq.		<i>Servatores, f. Sorores, Dii hominesque ex numis atque numis utriusque representati.</i>	201 lqq.
Jud. 7.	101. 104		101. 188
Apoc. II, 25.	446	<i>Servatoris patientis historiae incepte officina, & excussa fabula.</i>	378 sq.
III, 3. II.			101
IV, 1.		<i>Servatrices Dea quanam dicantur?</i>	203 sq.
VI, 9.		<i>Servetus (Mich.) unde errores suos de Trinitate hauserit?</i>	248
VIII, 3.		<i>Sesoltris, v. Osiris.</i>	
XX.		<i>Shattsburius notatus.</i>	489
XXII, 17. 20.		<i>Siculum Mare, v. Adriaticum Mare.</i>	
Scripturae S. loca quaedam obscuriora philologicae considerata.	255.	<i>Sicyonis regni origo, progressus & exitus.</i>	299 lqq.
Sensus literalis, an & quomodo in rebus etiam physice observandus?	359 lqq.		Sidonii
Scripturam S. interpretandi verborum a Werenfelsio proposita.	260		
In Sculpturis Picturisque historicis			

RERUM NOTABILIORUM

Sidonii Apollinaris locus explicatus.	391	Soteris s. Servatoris nomen, cur Nami- mini summo. ejusque Filio, a D. Paulo in quibusdam suis epistolis, & in quibus frequentius, quum in aliis, tribuatur? 201 sq. 206. quænam sit hujus appellationis causa? 202
Sigurdi, Tiffanii interfectoris, res gestæ.	532	Spalatini (Gæorg.) vita, ex ipsius autographo descripta, ubi exstet? 234
Simarubæ corticis effectus exploran- tus.	427	Spangenbergius (Cyrilic.) vituperā- tus & refutatus. 208. notatus. 213
Simfonius reprehensus.	443	Spanhemius (Ezech.) notatus. 202. refutatus. 440
Sine anisdem qui Seres? 338. qui- nam illos ab Europæis primi adie- runt? 338 sq. de illorum rebus, vell lingua, Commentatores recen- siti. 339 sq.		Spinoza refutatus. 442
Sincerus (Just.) notatus. 143		Spiritus, an intellectu & voluntate carere queant? 93
Sinenfis Lingua ratio & usus expli- catus. 337 sqq. characteres ex- positi. 342. Grammatica & Di- ctionarium promissa. 340. 343		Spiritus S. divinitas impugnata. 348 sqq. defensa. 356 sqq. in- vocatio, cur in Canone Missæ ad- hibeatur? 411 sq.
Sinenfium Scriptorum multitudo, unde? 339		Spirituum essentia in quonam confi- stat? 93
Smidffius (Ludolph.) notatus. 195		Spomius notatus. 391
Smithi (Thom.) lis cum Stephano, Vinton. Episc. 329 sq.		Stabherren, quinam olim dicti? 547
Societas quoruplex? 497		De Statu futuro prætorum ac pæ- narum doctrina, quam necessaria & utilis sit ad societatem civilem sustinendam? 490 sqq.
Societatis religiosæ finis quis? 497.		Stephani, Vinton. Episc. lites cum Jo. Chæco & Thom. Smitho. 329 sq.
quar ratione obinendus? 498		Stephanus Byzantinus notatus & e- mendatus. 204
Socini (Fausti & Lælii) calliditas exposita. 248		De Stili Latini puri & emendati stu- dio maxime necessario confer- vando Cogitata. 280 sq.
Soeinitanis an concedi possit, ac fire- formationem ecclesiæ ad sum- mam perfectionem exexerint? 249		De Stilo Scriptorum N. T. Diss. 256
Socinianismi Historia. 241		Stollius notatus. 217
Socrates laudatus. 301		Strabo an Aristoteli faverit? 125. ejus loca quædam illustrata. 58- 59 sq.
Solini locus illustratus. 64		De Strahlenberg (Phil. Jo.) unde dictus? 182
Sollerius notatus. 176		Eccc 2 Struben
Sophi, vox, unde, & quid significet? 261		
Sophocles laudatus. 301		
Sorli robusti historia. 532		
Sortis usus, an & in quibus casibus tolerandus? 37 sqq.		
Sospitatoris nota an similis vocamini Servatoris? 202		
Soteres, v. Servatores.		

I N D E X

Struben (Dav. Georg.) ejus contro- versia cum J. C. Harenbergio. 177 sq. cum Jo. Utr. Cramero. 178	Tabernaculorum festum, unde ita appellatum? 316
Struvius (Burr. Gottb.) reprehensus 192. plagii accusatus. 237. de- fensus. 237 sq. 240	Taciti locus emendatus. 180
Studiorum rite tractandorum me- thodus proposita. 476 sqq.	De Tempore assertiones & quæstio- nes. 258
De Studiorum Academicorum ve- ra libertate Oratio. 260	Terræ filii, quinam apud Romanos antiquiores dicti? 220. motus, quid ad explicandas mutationes seculi contribuant? 73 sqq.
Suavia; oppidi pridem eversi, situs descriptus. 31 sq.	Tertullianus notatus. 98. 124. lo- ca quedam illius explicata. 110. 378.
Sublime in pictura & sculpsura quid- nam comprehendat? 160	Tessiere (Phil.) refutatus. 124
Substantia, num omnis sit materia? 92	Testamentum Verus notis criticis il- lustratum. I. quidnam inter illius sexum Hebræum & LXX virā- lem versionem discrepancie sit, & unde? 2 sq. ejus Chronologia illustrata. 10 sqq.
Sueciæ Historia ante & post consti- tutam Monarchiam. 24. Regum & Reginarum conspectus genea- logicus. 531	Testis triplex, de verbo Dei testans, qualis sit, & quantus? 254
Suetonius & Vellejus conciliati. 311	Teutonum primæva origo investi- gata. 545 sq.
Sueviæ laudes. 41	Thaletis annus natalis investigatus. 124
Suffitas, quinam inter sacras fun- ctiones Judæorum fuerit usus? 188	Theodoretus defensus. 99
Suidas notatus. 126	De Theodori Daphnopate Oratio in translatione manus dextræ S. Joannis Bap. ex urbe Antio- chia in urbem Constantinopolim recitata, judicium. 172 sqq. a quonam illa in Latinum versa fuerit? 173
ASuilla; esu, quæ abstinerunt, gen- tes recensite. 265	Theologi, qui Philologiam & Phi- losophiam flocci pendunt, repre- hensi. 261
De Superstitione in rebus physicis Diff. 258	Theologia, utrum sit theoretica, an mere practica, an theoretico-pra- ctica? 259
Susceptores baptismales, quando ad- hiberi cœperint? 265	Theologiæ habitus, utrum, qui de- bet esse in ministro ecclesiæ, an, qui esse debet in Doctore Acade- mico, plura requirat? ibid.
Sykes (Arthur. Ashley) refutatus. 250	Theologus
Ευτεξιδου, quidnam apud Matthe- um significet? 114	
Systema mundi Copernicannum, v. Mundus.	
T.	
In Tabernaculi descriptione cur Moses tam longus fuerit? 404	

RERUM NOTABILIORUM

Theologis an sit imperium in Philo- sophos attribuentum? 126	Trinitatis mysterium in sulfe expli- catum. 345 sqq. nerveose vindi- catum. 350 sqq.
Theophylactus notatus. 187 sq	Tristanus notatus. 203
Theopompus notatus. 295	Tritheita an iidem, qui Sociniani? 247
Thomasius notatus. 545	Tumuli Principum barbarorum in Picardia, Lemovicensi & Leo- dicensi Ducata descripti. 391
Thucydides laudatus. 296. 302 sq. ejus locus illustratus. 55 sq.	Tunetani regni prisca & recentis regimen historice expositum. 533 sqq.
Thuræ (Laur.) merita de Schola Ripensi. 154	De Tussi convulsiva puerorum Ob- servatio. 284. novus methodus, hunc morbum sanandi, proposita, ibid.
Thuringicarum rerum Scriptores recensiti. 228	Typhonicus ventus, qualis? 64 sq.
Thuris usus, quando in publico Ec- clesiæ cultu coeperit? 264	U. V.
Thuici quousque dominatum suum porrexerint? 150	Valesius notatus. 388
Thuscia primi incolæ unde originem suam duxerint? 149	Varro notatus. 295
Tiberii Imp. annus 15, quomodo rite constituendus? 311 sq.	Varus (P. Quintili.) Syriæ Præses, quando & quamdiu munus suum obierit? 308 sq.
Tiberio an recte duplex imperii ori- go tribuatur? 125	Vellejus & Suetonius conciliati. 311
Tillemontius notatus. 121	Velum, quo Sanctum a Sanctissimo in templo Hierosolymitano sepa- rabatur, descriptum & historice consideratum. 440
Tiraquellus refutatus. 145	Venaisinus Comitatus, quando & qua occasione in potestatem Pon- tificum pervenerit? 454
Tisrimensis, cur apud Ebræos fere- torus festus fuerit? 316	Venandi Jus Nobilitatis Germani- cæ vindicatum. 176 sqq. ejus origo unde repetenda? ibid. an istud regalibus recte annumere- tur? 177 sq.
Titus (Phil.) reprehensus. 525. 527	Vehetis, pl. medæ, phænomena quis- nam primus detexerit? 470
Torfaus notatus; 532. ejus lis cum Jordano. 532 sq.	Venetiarum, & Terræ Venetorum fata potiora chronologice digesta. 96
Torneamentorum antiquitas de- monstrata. 146	Venturellus notatus. 44
Tournafortii methodus botanica laudata. 226	Verelius notatus. 531
Tragediæ ratio exposita. 85 sqq. origo & progressus. 86	Veritas, qua bene beateque vivitur, Eccc 3 quibus-
Transubstantiationis dogma, quo- modo a Carthesianis, ecclesiæ Ro- manæ additis, cum sententiis suis philosophicis in concordiam cogatur? 125, an a Coptis appro- betur? 264	
Trinitarii an iidem, qui Sociniani? 247	
De Trinitate doctrina, an sit mere speculativa? 241. 251	

INDEX RERUM NOTABILIORUM.

<i>quibusnam partibus absolvatur?</i>	Voltaireus notatus.	332. 336
162. an una, & sola, & universalis, detur?	Uranon Mythologorum quid definiat?	157
Veritates, per sese eo nomine dignae, an dentur?	Uriatus refutatus.	221
Veritatis criterium maxime obscurum.	Vulgata, an & quando Lutherus in versione Bibliorum Germanica usus fuerit?	184 sq.
Vesalius reprehensus.	Vulnerum natura & administratio.	25
Vesperarum ecclesiasticarum origo, unde?	Vulteji sennatis genealogia in tabulis representata.	144
Vigierius refutatus.	Vulteji (Herm.) vita & scripta.	141 sqq.
Villanius (Jac.) reprehensus.	Vulteji (Just.) vita.	144
Villifrancii (Jo. Cosm.) vita & scripta.		
Virgilii Aeneis illustrata.		
Virgilius illustratus.		
B. Virginis Ecclesia Parisiensis, quando exstructa?		
Virtus, quam necessaria sit ad societatem civilem?		
Ad Virtutem incitamenta, qualia sunt in S. Script. proposita?		
cur non plus efficaciae habeant inter Christianos?		
Inter Virum mignum & illustrem quanam intercedant differentiae?		
Visitacionis ecclesiasticae A. 1580 in Austria instituta historia.		
Vituli (Q. Vocon.) numus descriptus.		
Vives (Jo. Lud.) notatus.		
Ulcerum natura & administratio.		
Unitarii an iidem, qui Sociniani?		
Vocladensis campi situs investigatus.		
Voëtius (Gisb.) notatus.		
controversia cum Th. Gasakero.		
39. cum Mart. Schoockio.		
Vollungorum biseria.		
	W.	
	Wall (Wilb.) vituperatus.	10
	Warburtonus (Guil.) notatus.	508 sq.
	Warnefridus, quisnam fuerit?	394
	Whittonus refutatus. I. notatus.	409. 500
	Wiffowatius (Andr.) notatus.	248 sq.
	Witius (Herm.) refutatus.	507
	Wormius notatus.	531
	X.	
	Xarcrius (Hier.) refutatus.	379
	Xenarchus an Aristoteli favorit?	125
	Xenophon laudatus.	296. 303. notatus.
		449
	Z.	
	De Zelo Theologi recto Oratio.	256
	Ziegelbauer (Magnusald.) vituperatus.	484. 488
	Zwinglius, quo jure, quare injuria, Socinianismi macula adspersur?	247

Errores

Errores operarum extantiores hi sunt emendandi:

Pag. 11 lin. 1 pro Tomi VII Etio I. eS. leg. Tomi VII Sectio I;
 pag. 53 lin. 22 pro antagonistam leg. antagonistam; ead. pag.
 lin. 33 pro thoracos leg. thoracos; pag. 57 lin. 23 pro id comprob-
 tum leg. id comprobatum; pag. 72 lin. 31 pro expectationem leg.
 expectationem; pag. 74 lin. 12 pro oportet leg. oportet; pag. 75
 lin. 25 pro neminem leg. neminem; pag. 87 lin. 15 pro quo hi leg.
 quod hi; ead. pag. lin. 17 & 18 pro inuevuisse leg. inuenisse; ead.
 pag. lin. 28 pro titulos leg. titulus; pag. 94 lin. 25 pro supstituitque
 leg. substituitque; pag. 95 lin. 28 pro fuenebfts leg. funebris; pag.
 104 lin. 13 pro eternum leg. eternam; pag. 106 lin. ult. pro re-
 surrectionem leg. resurrectionem; pag. 109 lin. 1 pro UPPLE-
 MENTA leg. SUPPLEMENTA; pag. 111 lin. antepenult. pro
 omminos leg. omnino; ead. pag. lin. penult. pro compendium leg.
 compendium; pag. 114 lin. 15 pro expertum leg. expertam; ead.
 pag. lin. 31 pro nec saue leg. nec sine; pag. 115 lin. 2 pro illatu-
 ros leg. illaturas; pag. 116 lin. 18 pro conjungantur leg. conjun-
 gantur; pag. 117 lin. 29 pro eo leg. ea; pag. 121 lin. 1 pro Se-
 ctio II leg. Sectio III; pag. 122 lin. 9 pro Phædrus leg. Phædrus;
 pag. 124 lin. 19 pro spiritali leg. spiritali; pag. 136 lin. 25 pro
 Joannem leg. Joannem; pag. 151 lin. 10 pro Liguras leg. Ligures;
 pag. 158 lin. 10 pro quem leg. quam; pag. 160 lin. 5 pro pta leg.
 pta; pag. 170 lin. 6 pro S. Carolo leg. S. Carolo; pag. 173 lin.
 penult. pro creditibilis leg. creditibilis; pag. 178 lin. 6 pro aue leg.
 saue; pag. 180 lin. 7 pro illud leg. illud; pag. 190 lin. 8 pro ob
 leg. ab; pag. 203 lin. 26 pro apad leg. apud; pag. 204 lin. 3
 pro Diis leg. Deabus; pag. 211 lin. 30 pro atque leg. atque; pag.
 214 lin. 28 pro VIRIS leg. VITIS; pag. 215 lin. 7 pro ignore
 leg. ignoret; pag. 217 lin. 14 & 15 pro accommodatissimam leg.
 accommodatissimam; pag. 218 lin. 33 pro incesto leg. incestu; pag.
 224 lin. penult. pro Pacuit leg. Placuit; pag. 245 lin. 2 pro suc-
 cesso leg. successu; pag. 265 lin. 27 pro tam leg. tum; pag. 277
 lin. 33 pro desponere leg. disponere; pag. 281 lin. 18 pro servaverit
 leg. servaverat; ead. pag. lin. 30 pro LXXXIV leg. XXXIV;
 pag. 286 lin. 10 pro organorum leg. organorum; ead. pag. lin. 22
 dele comina post verb. exercitiis; pag. 288 lin. 1 pro Tom. VI
 Sect. VII leg. Tom. VII Sect. VI; pag. 291 lin. 23 pro recensit
 leg. recensit; pag. 315 lin. 24 pro Constitino leg. Constantino;
 pag. 333 lin. 17 pro alio leg. alia; pag. 338 lin. 25 pro autem
 leg. autem; pag. 342 lin. 21 & 22 pro dispescit leg. dispefcit; pag.
 358 lin. 15 pro existat leg. existat; pag. 385 lin. 11 pro HISTO-
 RICA leg. HISTORICA; pag. 387 lin. 18 pro Romanos leg. Ro-
 manos; pag. 389 lin. 30 pro ure leg. jure; pag. 390 lin. 31 pro
 burg leg. Bourg; pag. 395 lin. 16 pro prrodit leg. prrodit; ead.
 pag. lin. 24 pro conditione leg. cognitione; pag. 396 lin. 7 pro plane
 leg.

*leg. plana; ead. pag. lin. 16 pro daolibus leg. dualibus; pag. 397
 lin. 13 dele verbum die; ead. pag. lin. 19 dele verbum in post
 verbum illa; pag. 402 lin. 10 pro suscipatur leg. suscipatur; pag.
 403 lin. 27 pro plurimum leg. plurimarum; pag. 408 lin. 16 pro
 Anglo-Saxonas leg. Anglo-Saxones; pag. 413 lin. 3 & 4 pro aldi-
 tur leg. alluditur; pag. 415 lin. 26 & 27 pro ejus denique leg. ejus-
 demque; ead. pag. lin. penult. pro Nihil leg. Nihil; pag. 418 lin.
 10 pro xe leg. ex; pag. 422 lin. ult. pro Accademia leg. Acade-
 mia; pag. 427 lin. antepen. pro etiami leg. etiam; pag. 429 lin.
 28 pro tractationem leg. tractationem; pag. 446 lin. 11 pro auto-
 gonista leg. antagonista; ead. pag. lin. 17 pro manassr leg. manasse;
 pag. 447 lin. 20 pro HISTOBLA leg. HISTORIA; pag. 452 lin.
 22 pro exhibet leg. exhibet; pag. 453 lin. 21 pro nobis leg. nobis;
 pag. 455 lin. 16 pro ranskata leg. translata; ead. pag. lin. ult.
 pro perspicus leg. perspicue; pag. 459 lin. 33 pro simplicitas leg.
 simplicitas; pag. 468 lin. 13 pro Amelovelnum leg. Amelovee-
 num; pag. 471 lin. ult. pro accerrimi leg. acerrimi; pag. 472 lin.
 26 pro observat leg. observavit; pag. 475 lin. 14 pro breviate leg.
 brevitate; ead. pag. lin. 18 pro scriptum leg. scriptum; pag. 480
 lin. 28 & 29 pro mortuorum leg. morborum; ead. pag. lin. 30 & 31
 pro altererum leg. alterum; ead. pag. lin. 34 pro architectura leg.
 architectura; pag. 481 lin. 19 pro Benedictini leg. Benedicti;
 pag. 483 lin. antepenult. pro Pragm leg. Pragami; pag. 490 lin.
 24 pro distribuitur leg. distribuitur; pag. 496 lin. 4 pro observa-
 tionem leg. observationem; pag. 511 lin. 17 pro sententiam leg.
 sententiam; pag. 515 lin. 3 pro ut leg. ut; pag. 517 lin. 17 pro
 injuria leg. injuria; pag. 519 lin. 9 pro vei leg. vel; pag. 524 lin.
 19 pro portem leg. partem; pag. 526 lin. 4 pro Jacobum leg. Ja-
 cobum; pag. 527 lin. 30 & 31 pro perperdatur leg. perdatur. Re-
 liquos errores, eosque leviores, prudens & attentus Lector
 facile ipse corriget.*

